

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ

ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ

ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

ΤΟΜΟΣ 11.

1927-28

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ "ΕΣΤΙΑ",

1930

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ

ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ

ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

ΤΟΜΟΣ 11.

1927-28

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ "ΕΣΤΙΑ",

1930

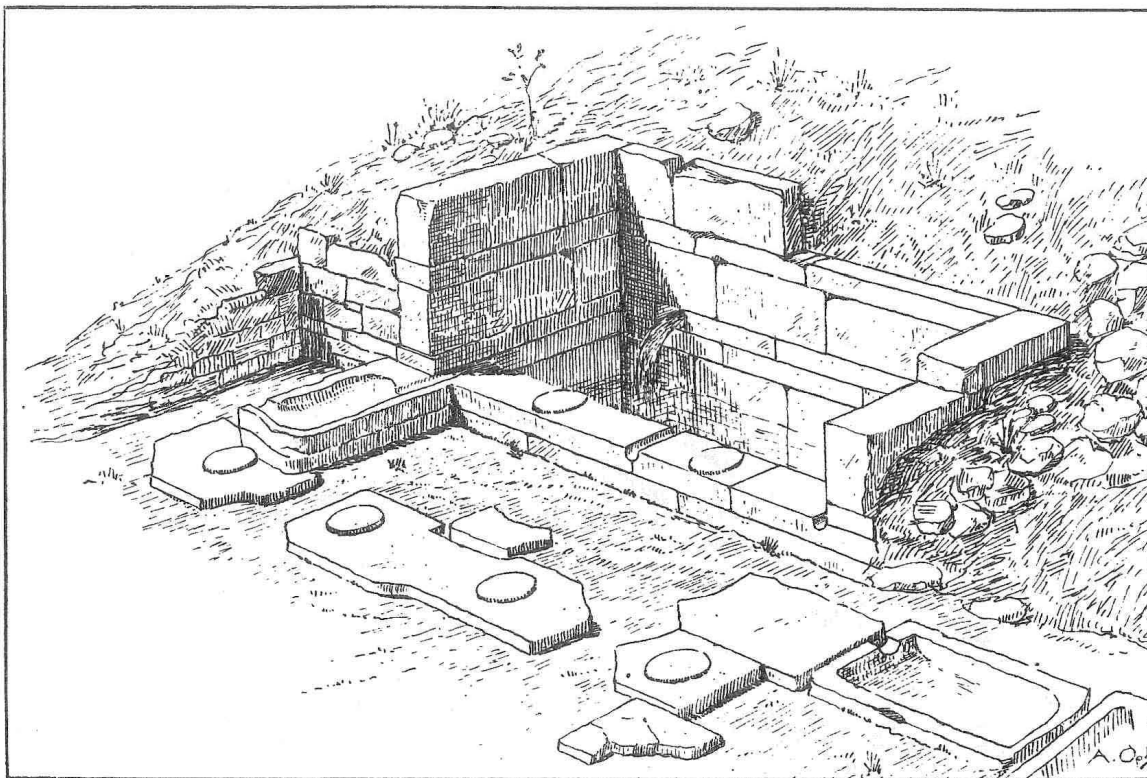
*Πᾶσα ἀποστολή πρὸς τὸ Ἀρχαιολογικὸν Δελτίον γίνεται πρὸς τὸν Διευ-
θυντὴν τοῦ ἀρχαιολογικοῦ τμήματος τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας.*

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΥ ΔΕΛΤΙΟΥ 1927-28

	Σελίς
Ἀναστ. Ὁρλάνδου , Ἡ Κρήνη τῆς Φιγαλείας	1 - 7
Κ. Κουρουνιώτη , Ἀνάθημα εἰς Ἀρτεμιν Ἐλευσίνος	8
Κ. Κουρουνιώτη , Τὸ Ἴερόν τοῦ Ἀπόλλωνος τοῦ Ζωστήρος	9 - 52
Σπ. Μαρινάτου , Ἀπαξ ἔτι περὶ Μινωϊκῆς «Σκύλλας»	53 - 54
Ν. Γιαννοπούλου , Ἐπιγραφαὶ ἐκ Θεσσαλίας	55 - 67
Σπ. Μαρινάτου , Ὑστερομιν. λαξευτὸς τάφος ἐν Καρτερῷ Κρήτης (πίν. 1-3)	
Σέμνης Παπασπυρίδη καὶ Νικ. Κυπαρίσση , Νέα Λήκυθος τοῦ Δοίριδος (πίν. 4-5 καὶ παρένθετος πίναξ)	91 - 110
Ἀντ. Δ. Κεραμοπούλλου , Τὸ Βουλευτήριον τῶν Τεχνιτῶν ἐν Ἀθήναις	111 - 122
Νικ. Κυπαρίσση , Ἐπιγραφαὶ ἐκ τοῦ Παρθενῶνος (πίν. 6 καὶ 2 μεγάλοι παρένθετοι)	123 - 134

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΟΣ

	Σελίς
Βασ. Δ. Θεοφανείδη , Νέα προσκλήματα Ἐθνικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου . .	1 - 13
Δ. Εὐαγγελίδη , Ἀνασκαφαὶ καὶ ἀρχαῖα ἐκ Μυτιλήνης	14 - 22
Δ. Εὐαγγελίδη , Ἐπιγραφαὶ ἐκ Χίου	23 - 33
David M. Robinson , Ἀνασκαφαὶ τῆς ἀρχαίας Ὀλύνθου	34 - 39
Γεωργίου Ε. Μυλωνᾶ , Προϊστορικὰ εὐρήματα ἐκ τῆς Ὀλύνθου	40 - 41
Winifred Lamb , Δοκιμαστικὴ σκαφὴ εἰς Μόλυβον τῆς Λέσβου	41 - 42
Carl W. Blegen , Ἀνασκαφαὶ περὶ τὸ Ἡραῖον τοῦ Ἀργεῦς	42 - 43
Νικ. Κυπαρίσση , Ἐξ Ἀθηνῶν καὶ Ἀττικῆς	44 - 66

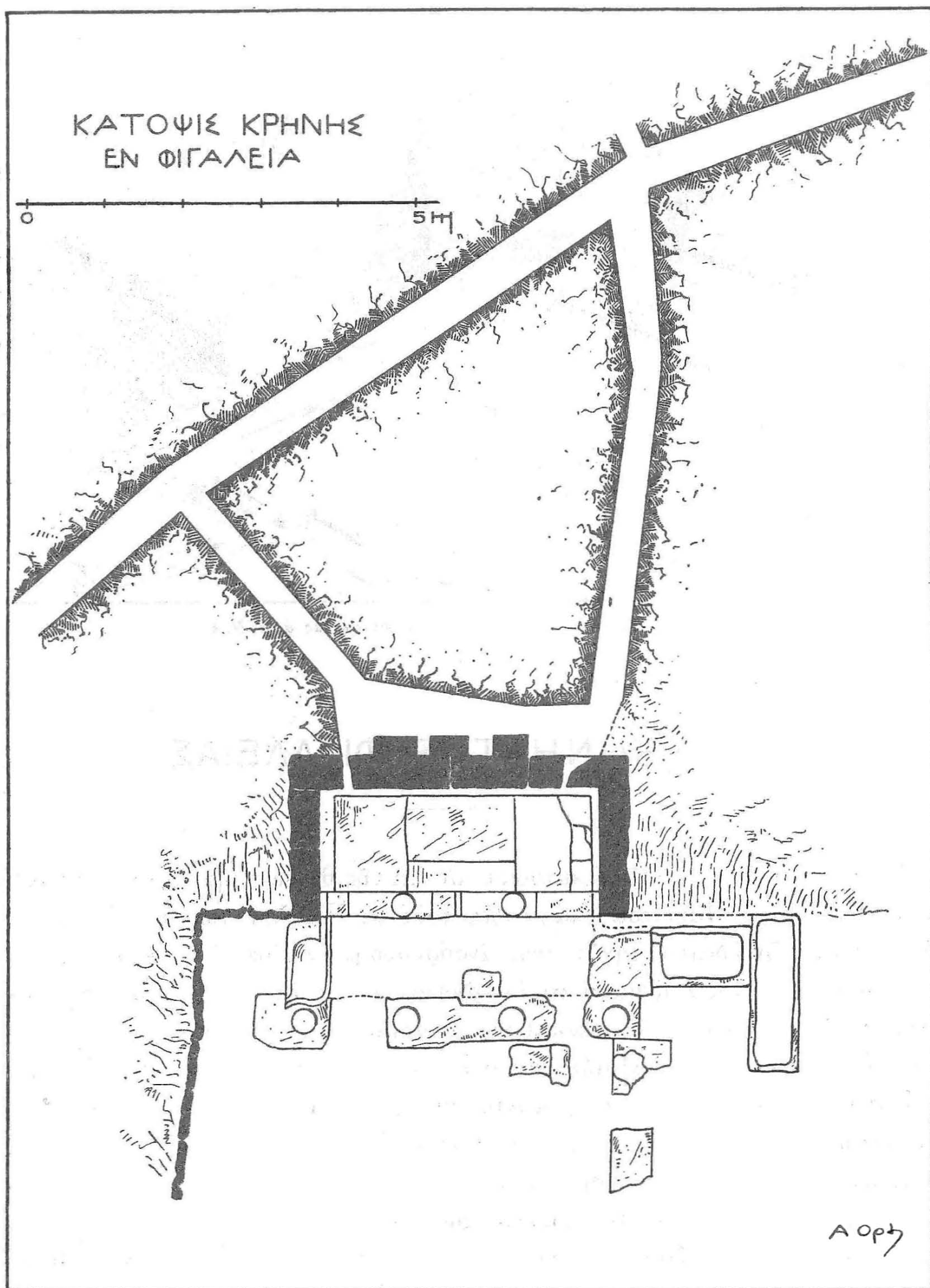
Εἰκ. 1. Ἀποψὶς τῆς κρήνης τῆς Φιγαλείας ἀπὸ Ν.Α.

Η ΚΡΗΝΗ ΤΗΣ ΦΙΓΑΛΕΙΑΣ

Κατ' Ἰούνιον τοῦ 1927 οἱ κάτοικοι τοῦ ἐπὶ τῆς θέσεως τῆς ἀρχαίας Φιγαλείας κειμένου χωρίου Παύλιτσα σκάπτοντες πρὸς τὰ ΝΑ. τοῦ χωρίου αὐλακα πρὸς διοχέτευσιν τῶν ὑδάτων πηγῆς τινος ἀναβρουούσης ἐν θέσει Ντουνᾶ ἀπεκάλυψαν ἀπροσδοκῆτως τμῆμα ἀρχαίου κτιρίου ἀνήκοντος εἰς τὴν κάτωθι περιγραφομένην κρήνην. Ἐμποδιοθείσης τῆς περαιτέρω ἐργασίας τῶν χωρικῶν εἰδοποιήθη σχετικῶς τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας, ὅπερ ἀνέθεσε τὴν περαιτέρω ἀποκάλυψιν καὶ μελέτην τῆς κρήνης εἰς τὸν γράφοντα καὶ τὸν ἔφορον τῶν ἀρχαιοτήτων κ. Θ. Καραχάλιον. Τὰ πορίσματα τῆς κατ' Ὀκτώβριον τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐνεργηθείσης τελειωτικῆς σκαφῆς τῆς κρήνης ἐκτίθενται ἐν τῇ παρούσῃ μελέτῃ.

Ἡ κρήνη εἶναι κατεσκευασμένη ἔξω τοῦ περιβάλλοντος τὴν πόλιν τείχους¹ κατὰ τὴν βάσιν πετρώδους κλιτύος βλεπούσης πρὸς ΝΑ. καὶ καταηγούσης εἰς ἀβαθές τι ρεῦμα, ὅπερ δύναται ἴσως νὰ ταυτισθῇ πρὸς παραπόταμον τῆς ὑπὸ τοῦ

¹ Ὅρα διάγραμμα τῶν τειχῶν τῆς Φιγαλείας παρὰ **Blouet**: Expédition Scientifique de Morée Τόμ. 2 πίν. 1.

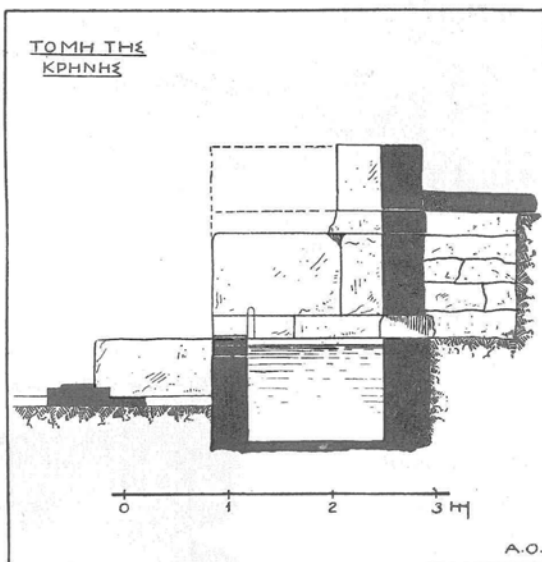

Εἰκ. 2. Κάτοψις τῆς ἐν Φιγαλείᾳ κρήνης.

Παυσανίου (Δ, 24) μνημονευομένης Νέδας. Δεδομένου δ' ὅτι συχνάκις κρήναι κατεσκευάζοντο παρὰ τὰς εἰσόδους τῶν πόλεων¹ δὲν εἶναι ἀπίθανον νὰ ὑπῆρχε εἰς τὸ γειτνιάζον τῇ ἡμετέρᾳ κρήνῃ καὶ κατεστραμμένον νῦν τμήμα τοῦ τείχους τῆς Φιγαλείας πύλη τις ἀνάλογος πρὸς τὴν κατὰ τὴν Β. πλευρὰν τοῦ περιβόλου τῆς πόλεως σωζομένην².

Ὡς παρατηρεῖ τις ἐκ τῆς παρατιθεμένης κατόψεως (εἰκ. 2) ὁ ὀπισθεν τοῦ οἰκοδομήματος τῆς κρήνης ἡμίθραχος διατέμενεται δι' αὐλάκων, δι' ὧν τελεῖται ἡ μάλιστα τοῦ ὕδατος. Αἱ αὐλακες αὗται διατεταγμέναι ἐν σχήματι τραπεζίου ἔχουσι πλάτος καὶ ὕψος τοιοῦτον, ὥστε νὰ εἶναι ὅπωςδὴποτε ἐφικτὴ ἡ ἐντὸς αὐτῶν κυκλοφορία ἑνὸς ατόμου. Ὅπου ὅμως τὸ ὕψος τοῦ βράχου ἦτο μικρὸν καὶ δὲν ἐπέτρεπε τὴν ἐντὸς τοῦ ἰδίου πετρώματος λάξευσιν τῆς ὀροφῆς τῶν ἐκαλύπτοντο αἱ αὐλακες διὰ προσθέτων πλακῶν ὀριζοντίως ἐπὶ τῶν τοιχωμάτων τεθειμένων (εἰκ. 3).

Τὸ ὕδωρ συλλεγόμενον διὰ τῶν μαστευτηρίων αὐλάκων ἐφέρετο δι' αὐτῶν πρὸς ὀρθογώνιον συλλεκτήριον δεξαμενὴν, εἰσρέον εἰς αὐτὴν διὰ δύο ἀπλῶν ὀρθογωνίων ὁπῶν παρὰ τὰς ἐσωτερικὰς γωνίας τοῦ ὀρθογωνίου εὐρισκομένων (εἰκ. 1). Ἡ δεξαμενὴ, διαστάσεων 3.60×1.33 μ., ἔχει τὸν πυθμένα αὐτῆς πλακόστρωτον καὶ εἰς βάθος ἀπὸ μὲν τοῦ ἐπιπέδου εἰσροῆς τοῦ ὕδατος 1.00 μ. ἀπὸ δὲ τοῦ ἐδάφους τῆς πρὸ τῆς κρήνης πλατείας 0.68 μ. (εἰκ. 3). Τὰ τοιχώματα αὐτῆς μέχρι μὲν τοῦ ἐπιπέδου εἰσροῆς τοῦ ὕδατος εἶναι πάντα διὰ μεγάλων λιθοπλίνθων (Quader) κατεσκευασμένα ἄνωθεν ὅμως τοῦ εἰρημένου ἐπιπέδου αἱ μὲν δύο στεναὶ πλευραὶ τοῦ ὀρθογωνίου καὶ ἡ μακρὰ ὀπισθία συνεχίζονται δι' ὥραίας ψευδισοδόμου τοιχοποιίας (εἰκ. 1 καὶ 4) δι' ἧς μορφοῦνται τὸ κτίριον τῆς κρήνης καὶ ἅμα συγκρατοῦνται τὰ χῶματα τῆς ὀπισθεν κλιτύος, ἡ δ' ἐμπροσθία μακρὰ πλευρὰ ἀντὶ τοίχου ἔφερεν ἀνοικτὴν στοάν, ἧς διετηρήθη κατὰ χώραν ὁ 0.31 στενὸς καὶ

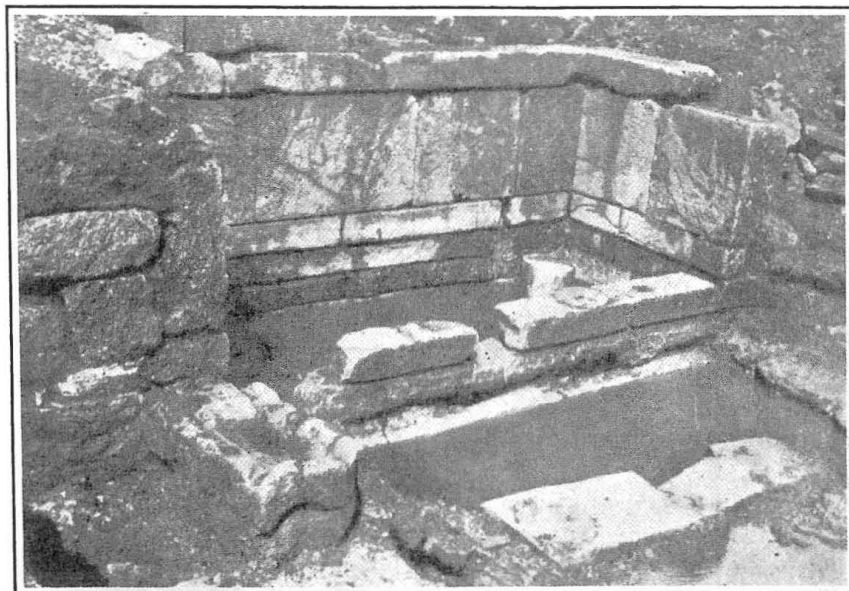

Εἰκ. 3. Τομὴ κατακόρυφος τῆς κρήνης.

¹ Π. γ. ἐν Ἀθήναις κατὰ τὸ Δίπυλον, ἔνθα ὁμοῦς ἡ κρήνη εὐρεῖται ἐσωτερικῶς τῆς πύλης. Ὅρα κάτοψιν παρὰ von *Alten*: Athenische Mitteilungen 1878 πίν. IV, c.

² Εἰκὼν τῆς πύλης ταύτης παρὰ *Blouet* Ἐκπédition τόμ. 2 πίν. 2.

0.185 ύψηλός στυλοβάτης φέρων ἐκ τοῦ αὐτοῦ λίθου λαξευμένους ταπεινοτάτους (0.01) σφονδύλους¹, δια-

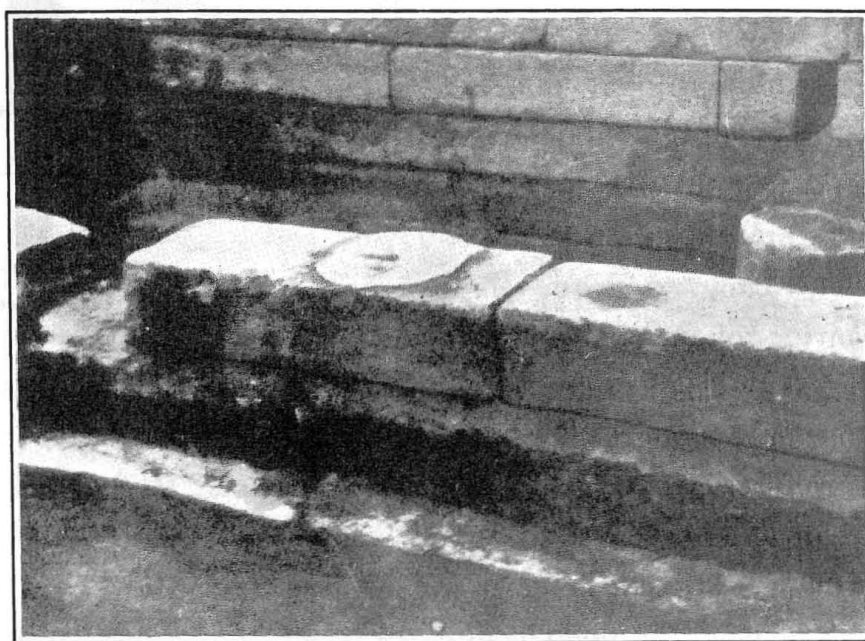
Εἰκ. 4. Ὅψις τῆς κρήνης ἀπὸ δυσμῶν.

νης τέσσαρες στρώσεις ἐναλλάξ χαμηλαὶ (0.225) καὶ ὑψηλαὶ (0.80) κατὰ δὲ τὸ ἀνα-

τολικὸν τρεῖς (εἰκ. 4).

Ἐκ δὲ τῶν κιόνων τῆς στοᾶς, οἵτινες ἦσαν ἀσφαλῶς ἀρράβδωτοι², οὐδὲν δυστυχῶς ἀνευρέθη τεμάχιον.

Ἐπὶ τῆς ἄνω ἐπιφανείας τοῦ στυλοβάτου, ἣτις εὐρίσκεται εἰς τὸ αὐτὸ ὀριζόντιον ἐπίπεδον ἐφ' οὗ καὶ ὁ πυθμὴν τῶν ὀπῶν εἰσροῆς, ὑπάρχουσι λαξευμέναι ἐγκαρσίως τρεῖς μικραὶ ἡμικυκλικαὶ αὐλακες, μία ἐν τῷ μέσῳ καὶ

Εἰκ. 5. Τμήμα τοῦ στυλοβάτου τῶν ἐσωτερικῶν κιόνων.

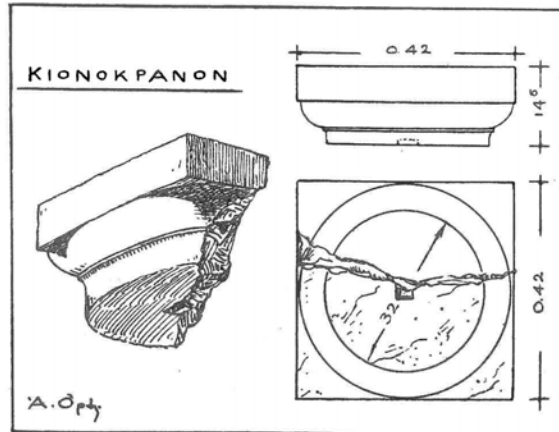
δύο παρὰ τὰς γωνίας διαμέτρου 0.10 καὶ βάθους 0.09. Αἱ αὐλακες αὗται ἐχρησί-

¹ Ὅμοιους μικροτάτου ὕψους σφονδύλους φέρουσι ἐπὶ τοῦ στυλοβάτου των καὶ αἱ ἐκατέρωθεν τῆς ἐν τῷ ἐν Τήνῳ ἱερῷ τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τῆς Ἀμφιτρίτης ἐξέδρας κρήναι. Ὅρα εἰκόνα παρὰ Demoulin ἐν Bulletin de Correspondance Hellénique 1902, 408 καὶ ἐν Musée Belge 1902, 440 1903, 37.

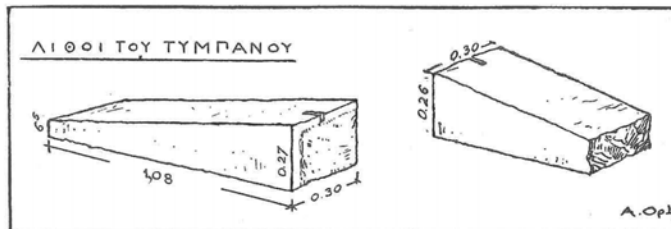
² Τοῦτο συνάγεται οὐ μόνον ἐκ τῶν σωζομένων ἐπὶ τοῦ στυλοβάτου σφονδυλίσκων ἀλλὰ καὶ ἐξ ἄλλων

μευον πρὸς ἐκροὴν τῶν ἐκχειλίζοντων ὑδάτων τῆς δεξαμενῆς. Ἡ περιγραφεῖσα διάταξις ἐμφανίζει τὴν ἡμετέραν κρήνην ὑπὸ τὸν σύνθετον τύπον ἀρυκρήνης (Schöpfbrunnen) ἅμα καὶ ροοκρήνης (Laufbrunnen)· διότι ἀφ' ἑνὸς μὲν ἡδύνατό τις πλησιάζων εἰς τὸν στυλοβάτην νὰ ρίψῃ ἐντὸς τῆς δεξαμενῆς τὴν ὑδρίαν πρὸς πλήρωσιν, ἀφ' ἑτέρου δ' ὅμως καὶ διὰ τῶν αὐλάκων, αἵτινες κεῖνται κατὰ 0.32 ὑψηλότερον τοῦ ἐξωτερικοῦ δαπέδου ἡδύνατο κλίνων κατὰ τι τὸ ἀγγεῖον νὰ ἐπιτύχῃ τὴν πλήρωσιν αὐτοῦ.

Πρὸς προστασίαν τοῦ τε ὕδατος καὶ τῶν πελατῶν τῆς κρήνης ἀπὸ τοῦ ἡλίου καὶ τῶν ἀτμοσφαιρικῶν μεταβολῶν κατεσκευάσθη εἰς ἀπόστασιν 1.30 μ. πρὸ τῆς στοᾶς δευτέρα ἀνοικτὴ στοὰ ἐκ τεσσάρων κίωνων ἀπαρτιζομένη, ὧν οἱ μὲν δύο μέσοι ἀνταποκρίνονται πρὸς τοὺς δύο ἐσωτερικοὺς κίονας οἱ δὲ δύο ἄκροι πρὸς τὰς παραστάδας (εἰκ. 2). Ὡς δὲ τῆς ἐσωτερικῆς οὕτω καὶ τῆς ἐξωτερικῆς στοᾶς διετηρήθη κατὰ χώραν ὁ στυλοβάτης κείμενος κατὰ 0.475 χαμηλότερον τοῦ ἐσω-

Εἰκ. 6. Τεμάχιον κιονοκράνου τῆς ἐξωτερικῆς στοᾶς.

Εἰκ. 7. Λίθοι ἐκ τοῦ τυμπάνου τοῦ αετώματος.

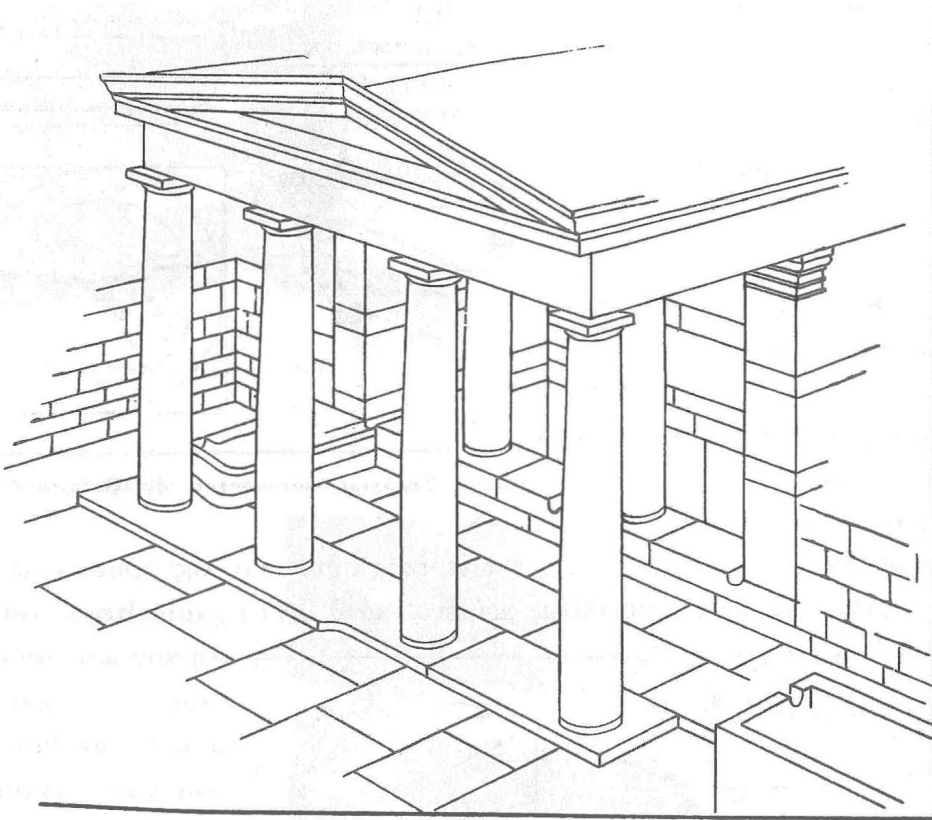
τερικοῦ καὶ ὑψούμενος κατὰ 0.01 ὑπεράνω τῆς μεταξὺ τῶν δύο κιοностοιχιῶν πλακοστρώσεως¹. Ἐπὶ τοῦ στυλοβάτου δὲ τούτου διετηρήθησαν, ἐκ τοῦ αὐτοῦ μετὰ τῶν λίθων τεμα-

χίου εἰργασμένοι, ὅμοιοι τὸ ὕψος πρὸς τοὺς τῆς ἐσωτερικῆς κιοностοιχίας σφονδυλίσκοι διαμέτρου ὅμως κατὰ τι μεγαλυτέρας (0.34) ὥς ἀπαιτεῖ τὸ λόγφ τῆς χαμηλοτέρας θέσεως τοῦ ἐξωτερικοῦ στυλοβάτου μεγαλύτερον ὕψος τῶν ἐξωτερικῶν κίωνων. Εὐτυχῶς τῆς ἐξωτερικῆς κιοностοιχίας, ἥτις ἐσχημάτιζε καὶ τὴν πρόσοψιν τῆς κρήνης, διετηρήθη τεμάχιον δωρικοῦ μαρμαρίνου κιονοκράνου (εἰκ. 6) μετ'

συγχορῶν παραδειγμάτων κρηνῶν ἐν αἷς σώζονται οἱ ἀρράβδωτοι λίθινοι σφόνδυλοι ὡς π. χ. τοῦ τῆς ἐν Δήλῳ Μινός *F. Courby* Exploration arch. de Délos Paris 1912, 105 καὶ τοῦ τῆς Τήνου.

¹ Ἐν τῇ τομῇ τῆς εἰκόνος 3 ἢ μεταξὺ τῶν δύο κιοностοιχιῶν πλακοστρώσις ἐσχεδιάσθη ἐκ παραδρομῆς κατὰ 0.10 χαμηλότερα τοῦ ἐξωτερικοῦ στυλοβάτου ἀντὶ 0.01.

ἄβακος πλευρᾶς 0.41 καὶ ὕψους 0.067 καὶ ἐξίνου σχήματος τετάρτου κύκλου φέροντος κάτωθεν ἀντὶ ἱμάντων ἀπλῆν ἀπόθεσιν, δι' ἧς ἐνοῦται πρὸς τὸ ἀρράβδωτον αὐτοῦ ὑποτραχήλιον. Ἐπὶ τῆς κάτω ἐπιφανείας τοῦ ὑποτραχήλιου τούτου διετηρήθη ὁ γόμφος, ὅστις παρέχει εἰς ἡμᾶς τὸ μῆκος 0.32 τῆς ἄνω διαμέτρου τοῦ κίονος ἀνταποκρινόμενον δι' ἐλαφρᾶς μειώσεως πρὸς τὴν ἐπὶ τοῦ στυλοβάτου μετρομένην κάτω διάμετρον 0.34. Πλὴν δὲ τοῦ κιονοκράνου εὐρέθησαν κατὰ

Εἰκ. 8. Προοπτικὴ ἀναπαράστασις τῆς κρήνης.

τὴν ἀνασκαφὴν καὶ δύο σφηνοειδῆ τεμάχια (εἰκ. 7), ἅτινα, ὥς ἐκ τοῦ σχήματος αὐτῶν ἀσφαλῶς συμπεραίνομεν, ἀνήκον εἰς τὸ τύμπανον τοῦ ἀετώματος, δι' οὗ ἐστέφετο ἡ πρόσοψις τῆς κρήνης. Ἡ κλίσις τῶν τεμαχίων εἶναι 1:5.27, ἡ ἐμπροσθία ἐπιφάνειά των εἶναι λεία, τὸ δὲ μικρὸν (0.30) πάχος των ἀνταποκρίνεται πλήρως πρὸς τὸ ἐλαφρὸν ἀέτωμα τοῦ μικροῦ τῆς κρήνης κτιρίου. Δυστυχῶς δὲν ἀνευρέθη τεμαχίον τι τοῦ ἐπιστυλίου καὶ τοῦ γείσου, ἅτινα μετὰ τοῦ ἐπικράνου τῶν παραστιάδων συνεπληρώθησαν φανταστικῶς ἐν τῇ παρατιθεμένῃ προοπτικῇ ἀναπαράστασι τοῦ μνημείου (εἰκ. 8), ἐν τῇ ὁποίᾳ, στηριζόμενος εἰς παρομοίας φύσεως καὶ ἐποχῆς ἔργα, κατήργησα τὴν ἐκ τριγλύφων ζωφόρον, στηρίζας τὸ γείσον ἀπ' εὐθείας ἐπὶ τοῦ ἐπιστυλίου.

Δεξιᾷ καὶ ἀριστερᾷ τοῦ κεντρικοῦ κτιρίου τῆς κρήνης ἀπεκαλύφθησαν συνεχόμενα πρὸς τὰς παραστάδας ἀναλήματα, ὧν τὸ πρὸς δυσμὰς κάμπτεται εἰς ἀπόστασιν 1.52 πρὸς ὀρθὴν γωνίαν συνεχιζόμενον πρὸς νότον καὶ σχηματίζον τὸ δυτικὸν ὄριον τῆς πρὸ τῆς κρήνης πλακοστρώτου πλατείας, ἣτις πρὸς ἀνατολὰς ἔμενεν ἀνοικτὴ χάριν τῆς ἀνέτου προσπελάσεως. Ἀναφέρομεν ἐν τέλει ὅτι δεξιᾷ καὶ ἀριστερᾷ τῆς ἐξωτερικῆς στοᾶς τῆς κρήνης ἀπεκαλύφθησαν καὶ πύελοι λαξευμένοι ἐντὸς μεγάλων παρολίθων προφανῶς χρησιμεύουσαι ὡς *πίστρα* διὰ ζῶα.

Ἐν συγκρίσει πρὸς τὰς μέχει τοῦδε γνωστὰς ἀρκαδικὰς κρήνας — Λυκαίου¹, Λυκοσοῦρας², Λουσῶν³, Στυμφάλου⁴ — ἡ κρήνη τῆς Φιγαλείας παρουσιάζεται κατὰ πολὺ μνημειωδεστέρα λόγῳ τῆς διπλῆς κιονοστοιχίας, ἣτις σχηματίζει τὴν πρόσοψίν της· ὑπολείπεται ὅμως εἰς μεγαλοπρέπειαν καὶ εἰς κλίμακα ἐτέρων κρηνῶν τῆς ἀρχαϊκῆς καὶ κλασσικῆς περιόδου — Ἀθηνῶν⁵, Κορίνθου⁶, Ρόδου⁷ καὶ ἄλλων.

Ὡς πρὸς τὸν τύπον τῆς κατόψεως αὐτῆς ἡ κρήνη τῆς Φιγαλείας πλησιάζει τὸν ὑπὸ στοιχεῖον Ζ τοῦ ὑπ' ἐμοῦ δημοσιευθέντος⁸ καταλόγου τῶν ἐπὶ ἀγγείων παριστωμένων κρηνῶν, μὲ ταύτην τὴν διαφορὰν, ὅτι ἐνταῦθα ἡ ἐξωτερικὴ κιονοστοιχία εἶναι ἐλευθέρα καὶ οὐχὶ ἐν παραστάσει.

Τὸν χρόνον τῆς κατασκευῆς τῆς ἐξεταζομένης κρήνης συνάγομεν: α') Ἐκ τοῦ ψευδισοδόμου συστήματος τοιχοδομίας της ὅπερ, ὡς γνωστόν, εἶναι ἐν μεγάλῃ χρήσει κατὰ τοὺς ἐλληνιστικοὺς χρόνους⁹. β') Ἐκ τοῦ σχήματος Γ (πεῖ) τῶν συνδεόντων τοὺς λίθους συνδέσμων, χρησιμοποιουμένου ἐν Ἀρκαδίᾳ ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ 4^{ου} π. Χ. αἰῶνος¹⁰ καὶ τέλος γ') Ἐκ τῆς μορφῆς τοῦ εὑρεθέντος κιονοκράνου, ἰδιαζούσης εἰς ἐλληνιστικῶν χρόνων δευτερεύοντα ἔργα. Κατὰ ταῦτα ἡ κρήνη τῆς Φιγαλείας εἶναι πιθανώτατα ἔργον τοῦ τέλους τοῦ 4^{ου} ἢ τοῦ 3^{ου} π. Χ. αἰῶνος.

¹ *Κουρουνιώτης*: Πρακτικά τῆς Ἀρχ. Ἑταιρείας 1909, 198.

² *Ὁρλάνδος*: Ἀρχαιολ. Ἐφημ. 1911, 200-206.

³ *Reichel-Wilhelm*: Österreichische Jahreshefte 1901, 16.

⁴ *Ὁρλάνδος*: Πρακτ. Ἀρχ. Ἑταιρ. 1923, 52.

⁵ *Gräber*: Ath. Mitt. 1905, πίν. 2, Antike Denkmäler II πίν. 37, 38.

⁶ *Elderkin*: Amer. Journ. of Arch. 1910, 21-50 (Γλαύκη), *Richardson*: ἔ.δ. 1902, 321-326 (Πειρήνη).

⁷ *Mauri-Jacovich*: Clara Rhodos I 1928, 79 (Κρήνη Φιλερήμου).

⁸ Ἀρχαιολ. Ἐφημ. 1916, 100.

⁹ Παραδείγματα κτιρίων μετὰ ψευδισοδόμου τοιχοποιίας *Ὁρλάνδος*: Ἀρχ. Ἐφημ. 1917, 215.

¹⁰ *Dickins*: Annual of the Brit. School XII, 117. Π6λ. *Dörpfeld*: Ath. Mitt. 18, 221.

ΑΝΑΘΗΜΑ ΕΙΣ ΑΡΤΕΜΙΝ ΕΛΕΥΣΙΝΟΣ

Τὸ μικρὸν ὑπόλοιπον ἀναθηματικοῦ ἀναγλύφου τῆς εἰκόνης εὐρέθη πλησίον τοῦ ἐντὸς τῆς πόλεως τῆς Ἐλευσίνος, ὅχι μακρὰν τοῦ ἱεροῦ τῆς Δήμητρος, καὶ πρὸς ἀνατολὰς τούτου κειμένου ἐκκλησιδίου τοῦ Ἁγίου Ζαχαρίου, ὅπου κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ἀπεκάλυψα ἐξ ὁλοκλήρου τὰ θεμέλια μεγάλης παλαιοχριστιανικῆς Βασιλικῆς ¹ μετὰ προσηρημένον βαπτιστηρίου. Πρὸς οἰκοδομὴν τῆς ἐκκλησίας ἐλήφθησαν μάρμαρα ἐκ τοῦ Ἐλευσινιακοῦ ἱεροῦ, μετὰ τούτων δὲ ἐλήφθη πάν-

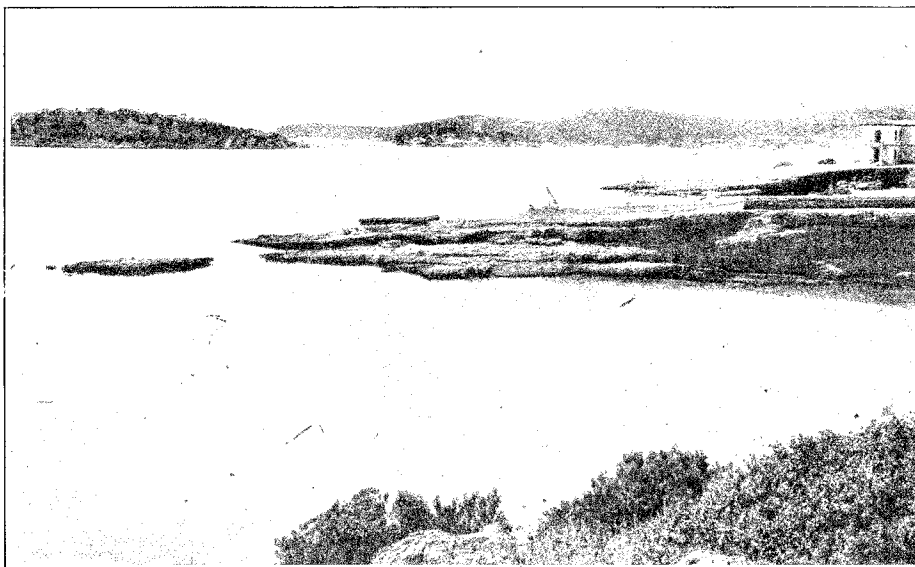
τως καὶ τὸ ἀνάγλυφον ἡμῶν καὶ ἐχρησιμοποιήθη εἰς τὸν τοῖχον τῆς ἐκκλησίας. Ἀνῆκεν πιθανώτατα εἰς τὸν ὑπὸ τοῦ Πausanίου (I, 37, 6, Hitzig - Blumer Pausanias σελ. 356) μνημονευόμενον ναὸν τῆς Προπυλαίας Ἀρτέμιδος, τοῦ ὁποίου τὸ κρηπίδωμα σώζεται πρὸ τῶν μεγ. Προπυλαίων (*Ὁρλάνδου, ὁ ἐν Ἐλευσίνι ναὸς τῆς Προπυλαίας Ἀρτέμιδος*, Ἀθῆναι 1920).

Ἦτο μικρὰ ἐπιμήκης στήλη μὲ ἡμικυκλικὴν κορυφήν, ἐν τῷ μέσῳ τῆς ὁποίας ἦτο ἀναγεγλυμ-

μένη στρογγύλη ἀσπίς. Ὑπὸ τὴν κορυφήν ὑπῆρχε πλαισιουμένη ἑκατέρωθεν διὰ παραστάδων ἢ εἰκὼν τῆς Ἀρτέμιδος ὀρθίας κατ' ἐνώπιον. Τὸ μικρὸν σφῶζόμενον τμήμα (ῥ. 0.20, πλάτ. 0.18) ταύτης διδάσκει, ὅτι ἡ θεὰ εἰκονίζετο κατὰ συνήθει εἰς Ρωμαϊκοὺς χρόνους τύπον τῆς λαμβανούσης διὰ τῆς ὑψωμένης δεξιᾶς βέλος ἐκ τῆς φαρέτρας, ὁρατῆς ὑπὲρ τὸν δεξιὸν ὦμον. Ἀνωθεν τοῦ μετώπου τῆς θεᾶς ὁ γνωστὸς κοσμηματικὸς ὄγκος τριχῶν. Ἐπιγραφὴ ἐπὶ τῆς κορυφῆς, χάριν τῆς ὁποίας ὁ γλύπτης δὲν ἐδίστασε νὰ καλύψῃ ἐν μέρει τὴν ἀνάγλυπτον ἀσπίδα, ἀναφέρει ὅτι τὸ ἀνάγλυφον ἀνέθηκεν **Ἀρτέμιδι πυρφόρος τοῖν θεοῖν Ἀλκαμένης**. Ὅπως ἡ ἐργασία καὶ ἡ ἐμφάνισις τῆς ἀναγλύπτου θεᾶς μαρτυροῦσι καὶ τὰ γράμματα τῆς ἐπιγραφῆς τοὺς μετὰ Χριστὸν Ρωμαϊκοὺς χρόνους. Ὁ **πυρφόρος** ὡς θεραπευτὴς τῶν θεῶν ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Πολυδεύκου (I, 14) καὶ ἐν Ἐλευσινιακῇ ἐπιγραφῇ (Ἀρχ. Ἐφημ. 1900 σελ. 78, πβλ. Foucart, Myst. d'Eleus. σελ. 221 ἑξ.). Ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ταύτῃ φέρεται μετὰ τῶν τελευταίων ἱερῶν προσώπων τῆς Ἐλευσίνος.

Κ. ΚΟΥΡΟΥΝΙΩΤΗΣ

¹ Ἐπὶ τῆς αὐτῆς θέσεως εἶχε σκάψῃ καὶ ὁ Φίλιος τῷ 1887 (Πρακτικά 1888 σελ. 26 πβλ. Φιλίου Ἐλευσίς σελ. 14 καὶ 79).

Εἰκ. 1. Ὁρμος Βουλιαγμένης. Ὅπισθεν ὁ Λαιμὸς ἡ στενὴ λωρὶς μεταξὺ τῶν δύο ὄγκων ἡπείρου.
 Ὅπισθεν τοῦ Λαιμοῦ μετὰ μικρὸν τμήμα θαλάσσης ἡ ἄκρα Μικρὸ Καβοῦρι.

ΤΟ ΙΕΡΟΝ ΤΟΥ ΑΠΟΛΛΩΝΟΣ ΤΟΥ ΖΩΣΤΗΡΟΣ

Ἄκρα Ζωστήρ. Ἐν τῇ περιγραφῇ τῆς Ἀττικῆς ὁ Στράβων (ΙΧ, 1) ἀναφέρων τοὺς παραλιακοὺς δήμους τῆς Ἀττικῆς γράφει: *Μετὰ δὲ τὸν Πειραιᾶ Φαληρεῖς* *δήμος ἐν τῇ ἐφεξῆς παραλίᾳ· εἶθ' Ἀλιμούσιοι, Αἰξωνεῖς, Ἀλαιεῖς οἱ Αἰξωνικοί, Ἀναγυράσιοι· εἶτα Θορεῖς, Λαμπρεῖς, Αἰγιλιεῖς, Ἀναφλύστιοι, Ἀζηνιεῖς· οὗτοι μὲν οἱ μέχρι τῆς ἄκρας τοῦ Σουνίου. Μεταξὺ δὲ τῶν λεχθέντων δήμων μακρὰ ἄκρα πρώτη μετὰ τοὺς Αἰξωνέας Ζωστήρ, εἶτ' ἄλλη μετὰ Θορέας, Ἀστυπάλαια, ὧν τῆς μὲν πρόκειται νῆσος Φάβρα, τῆς δ' Ἑλεοῦσα· καὶ μετὰ τοὺς Αἰξωνέας δ' ἐστὶν Ὑδροῦσσα.*

Ἀπὸ Φαλήρου μέχρι Σουνίου δύο κυρίως σημαντικαὶ προεκβολαὶ γῆς εἰσχωροῦσιν εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ εἰς ταύτας μόνον δύναται νὰ ἔχη ἀποδοθῇ ὑπὸ τοῦ Στράβωνος ὁ χαρακτηρισμὸς *μακρὰ ἄκρα*, δι' οὗ διακρίνονται ἀπὸ τῶν λοιπῶν μικροτέρων ἀσημάντων ἀκρωτηρίων τῆς δυτικῆς παραλίας τῆς Ἀττικῆς. Εἶναι αὗται ἡ παρὰ τὴν Βάρην μεγάλη προεξοχή, ὅπου ἡ σημερινὴ Βουλιαγμένη, καὶ ἡ βορειότερον τοῦ Σουνίου ἄκρα τοῦ Ὀλύμπου παρὰ τὴν Ἀνάβυσσον¹.

¹ Ἴδε ὡς προχειρότερον τὸν Χάρτην τῶν δήμων τῆς Ἀττικῆς ἐν Pauly - Wisowa R. E., Attika ἐν σελ. 2207.

Λίαν συντελεστικὸν πρὸς ἀναγνώρισιν τῶν δύο ἄκρων, τὰς ὁποίας ἔχει ὑπ' ὄψει ἐν τῷ κειμένῳ του ὁ Στράβων, εἶναι ἡ πληροφορία αὐτοῦ, ὅτι πρὸ ἑκατέρας τούτων πρόκειται νῆσος, πρὸ μὲν τοῦ Ζωστήρος, ἡ Φάβρα, πρὸ δὲ τῆς Ἀστυπαλαίας ἡ Ἐλαιοῦσα, διότι ὑπάρχουσι πράγματι πρὸ μὲν τῆς πρώτης ἄκρας, τῆς παρὰ τὴν

Εἰκ. 2. Τμήμα χάρτου τῆς Ἀττικῆς παρὰ τὴν Βουλιαγμένην.

Βάρην, ἡ φέρουσα σήμερον τὸ ὄνομα Φλέβες νῆσος, καὶ πρὸ τῆς παρὰ τὴν Ἀνάβυσσον ἄκρας ἄλλη νῆσος ἔχουσα σήμερον τὸ ὄνομα Ἀρτζιντα (ἢ Λαγονῆσι).

Ἡ παρὰ τὴν Βουλιαγμένην προεκβολὴ τῆς ἡπείρου τῆς Ἀττικῆς εἶναι τὸ νοτιώτατον ἄκρον τοῦ Ὑμητιοῦ, ὅστις εἰσχωρῶν ἐκεῖ εἰς τὴν θάλασσαν μεταξὺ τοῦ κόλπου τῆς Βάρης ἀφ' ἑνὸς καὶ τοῦ παρὰ τὸν Ἅγιον Νικόλαον κολπίσκου ἀφ' ἐτέρου σχηματίζει μικρὰν λοφώδη καὶ πλατεῖαν σχετικῶς χερσόνησον, ἥτις

πάλιν διακλαδοῦται πρὸς τὴν θάλασσαν εἰς τρεῖς ἱκανῶς μακρὰς ἀνίσου ὄγκου ἄκρας ¹ (εἰκ. 2).

Ἡ σαφὴς δήλωσις τοῦ Στράβωνος συνετέλεσεν ὥστε νὰ μὴ γεννᾶται σχεδὸν ἀμφιβολία εἰς τὴν ἀπόδοσιν τῶν ὀνομάτων Ζωστήρ καὶ Ἀστυπάλαια εἰς τὰς δύο προαναφερθείσας μεγάλας ἄκρας. Δὲν εἶναι μόνον βέβαιον ἂν ἐκαλεῖτο Ζωστήρ ὅλη ἡ μικρὰ χερσόνησος τῆς Βουλιαγμένης ² ἢ ἂν τὸ ὄνομα τοῦτο περὶωρίζετο μόνον εἰς τὴν μεσαίαν ἐκ τῶν τριῶν ἄκρων, εἰς ἥς, ὡς εἴπομεν, διακλαδοῦται αὕτη πρὸς τὴν θάλασσαν. Εἰς τὴν μεσαίαν ταύτην ἄκραν, τὸ σημερινὸν Μεγάλον Καβοῦρι προσαρμόζεται καλλίτερον καὶ τὸ χωρίον τοῦ Ἡροδότου (Θ 107) ³, ἐν ᾧ περιγράφεται ἡ φυγὴ τῶν Περσικῶν πλοίων μετὰ τὴν ἐν Σαλαμῖνι ἥτταν, διότι ἡ ἄκρα αὕτη καταλήγει τωόντι πρὸς τὴν θάλασσαν διὰ πολλῶν μικροτέρων ἀποτόμων ἐξοχῶν, αἵτινες ἠδύναντο κατὰ τὴν σκοτεινὴν νύκτα, συντελούσης καὶ τῆς ταραχῆς καὶ τοῦ φόβου, νὰ ἐκληφθῶσιν ὡς πολεμικὰ πλοῖα. Ἀπέναντι δ' αὐτῆς εὐρίσκεται καὶ ἡ μικρὰ νησίς Φλέβες, τῆς ὁποίας ἐπίσης αἱ ἀπότομοι ἄκραι ἠδύναντο νὰ παραπλανήσωσι τοὺς φεύγοντας πανικοβλήτους βαρβάρους, καὶ νὰ ἐκληφθῶσιν ὁμοίως ὑπ' αὐτῶν ὡς πλοῖα.

Χάρις εἰς τὴν καλὴν τύχην προσετέθη πρὸ τριῶν ἐτῶν εἰς τὰς ἄνω καὶ καθ' αὐτὰς σαφεῖς καὶ ἰσχυρὰς μαρτυρίας ἡ ἀνακάλυψις σπουδαίου μνημείου κυροῦσα καὶ δι' ἀρχαίας ἐπιτοπίου, ἀνεπιδέκτου ἀμφισβήτησεως μαρτυρίας, τὴν γνώμην ὅτι Ζωστήρ εἶναι ἡ μεσαία ἐκ τῶν τριῶν ἄκρων εἰς ἥς περατοῦται εἰς τὴν θάλασσαν ἡ παρὰ τὴν Βάρην χερσονησοειδὴς ἄκρα τοῦ Ὑμηττοῦ. Ἔχει αὕτη τὸ σχῆμα ἐπιμήκους τοξοειδοῦς περίπου λόφου κοιλουμένου πρὸς νότον, ὅπου μεταξὺ τούτου καὶ τῆς τρίτης νοτιωτέρας ἄκρας τῆς χερσονήσου σχηματίζεται μέγας ἀσφαλὴς ὄρμος (εἰκ. 1). Ὑψοῦται ἱκανῶς ὑπὲρ τὴν θάλασσαν καὶ φαίνεται, πρὸ πάντων ὅταν βλέπεται ἐκ νότου ὡς μικρὰ νήσος (εἰκ. 3), διότι συνδέεται πρὸς τὴν ἡπειρον μόνον διὰ στενῆς πολὺ χαμηλῆς λωρίδος γῆς συγκειμένης σχεδὸν καθ'

¹ Αἱ δύο βορειότεραι τῶν ἄκρων τούτων φέρονται σήμερον μεταξὺ τῶν παρὰ τὴν Βουλιαγμένην οἰκούντων καὶ τῶν ἀλλείων ὑπὸ τὰ εἰδικώτερα ὀνόματα Μεγάλο καὶ Μικρὸ Καβοῦρι.

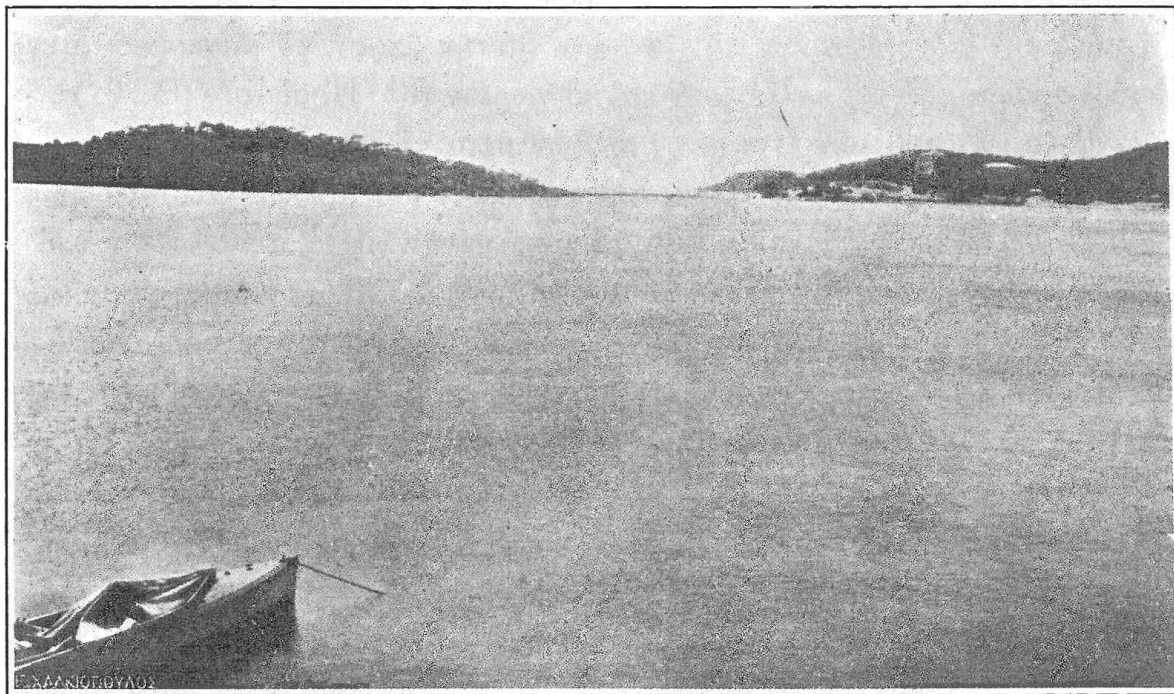
² Frazer, Paus. II σελ. 309, ὅπου καὶ ἡ παλαιότερα βιβλιογραφία.

³ Ἡροδ. Θ 107. *Τῆς δὲ νυκτὸς κελεύσας τοὺς βασιλεῖς τὰς νέας οἱ στρατηγοὶ ἐκ τοῦ Φαλήρου ἀπήγον ὀπίσω εἰς Ἑλλάσποντον ὡς τάχως εἶχεν ἕκαστος, διαφυλαξούσας τὰς σχεδίας πορευθῆναι βασιλεῖα· ἐπεὶ δὲ ἀγχοῦ ἦσαν Ζωστήρος πλέοντες οἱ βάρβαροι ἀνατίνουσι γὰρ ἄκραι λεπταὶ τῆς ἡπείρου ταύτης, ἐδοξάν τε νέας εἶναι καὶ ἐφρευγον ἐπὶ πολλά.*

Ὁ Κοραῆς φαίνεται, ὅτι ἐθεώρει ὡς Ζωστήρα τὸ ὀλίγον βορειότερον κείμενον ἀκρωτήριο (Πούντα), ὅπου ἡ σημερινὴ Ἀλυκὴ (ἴδε χάρτην εἰκ. 2) καὶ ὁ λιμὴν τῆς Ἀλυκῆς (Στράβων μέρ. 4ον σελ. 177: *Ζωστήρ, Cap Halikes Ἀκρὰ Ἀλίκη ἢ μᾶλλον Ἀλυκὴ νῦν ὀνομαζόμενος ὑπὸ τῶν ναυτιλλομένων*). Ὁ ἴδιος ὁμοῦς ταυτίζει ὀλίγον κατωτέρω ὁρθῶς τὴν Φάβραν πρὸς τὴν νησίδα Φλέβες. *Φάβρα*. „Ἔστι δ' ἡ νῦν Φαλκοῦδι ἢ Φλέγα (= Φλέβα, Φλέβες) ile Falcoudi ou Flega *σημειούμενη ἐν τοῖς πίναξι.*

όλοκληρίαν ἐξ ἄμμου. Ἡ λωρὶς αὕτη καλεῖται σήμερον κατὰ παρομοίωσιν Λαιμὸς¹ θεωρουμένης ὡς κεφαλῆς τῆς ἐξεχούσης νησοειδοῦς ἄκρας. Εἶναι τόσον χαμηλὴ ἡ γῆ τοῦ Λαιμοῦ, ὥστε ὅταν πνέῃ ἰσχυρὸς βόρειος ἄνεμος καὶ ὑψοῦνται ὀπωσδήποτε ἀπὸ βορρᾶ τὰ ὕδατα, καλύπτουσι ταύτην σχεδὸν μέχρι τοῦ μέσου.

Ἀνακάλυψις ναοῦ. Ἐπὶ τοῦ μέσου περιπτοῦ τοῦ Λαιμοῦ διεκρίνοντο πλησίον ἐνὸς μικροῦ φρέατος ὀλίγα ἐρείπια ἀσημάντων τοίχων². Πρὸ δύο ἐτῶν

Εἰκ. 3. Ἀριστερὰ τὸ Μεγάλο Καβοῦρι. Ἐν τῷ μέσῳ ὁ Λαιμός.

μαθηταὶ τοῦ ὑπὸ τῆς μητροπόλεως Ἀθηνῶν διατηρουμένου ὀρφανοτροφείου ἐπὶ ὠραίας θέσεως τῆς πρὸς τὴν θάλασσαν κορυφῆς τοῦ πευκοφύτου λόφου τῆς Βου-

¹ Ὁ Στέφ. Βυζ. ἐν λ. Ζωστήρ φαίνεται ὅτι περιορίζει τὴν ὀνομασίαν ταύτην εἰς τοῦτον τὸν Λαιμόν μόνον: *Ζωστήρ τῆς Ἀττικῆς ἰσθμός, ὅπου φασὶ τὴν Λητὴν λῦσαι τὴν ζώνην καὶ καθεῖσαν ἐν τῇ λίμνῃ λούσασθαι· ἐνταῦθα θύουσιν Ἀλαεῖς Λητοῦ καὶ Ἀρτέμιδι καὶ Ἀπόλλωνι Ζωστηρίῳ· ὁ τοπίτης Ζωστήριος· τιμᾶται καὶ Ζωστηρία Ἀθηνᾶ ἐν Λοκροῖς τοῖς Ἐπικνημιδίῳις.* Ὁ Frazer ἔ. ἀ. ἔχων ὑπ' ὄψει τὸ χωρίον τοῦτο καὶ παρεξηγῶν τὸ τοπικὸν Ἀλαεῖς εἰς ἄλιεῖς λέγει ὅτι ἔθνον ἄλιεῖς (fishermens) εἰς τὴν Λητὴν κλπ.

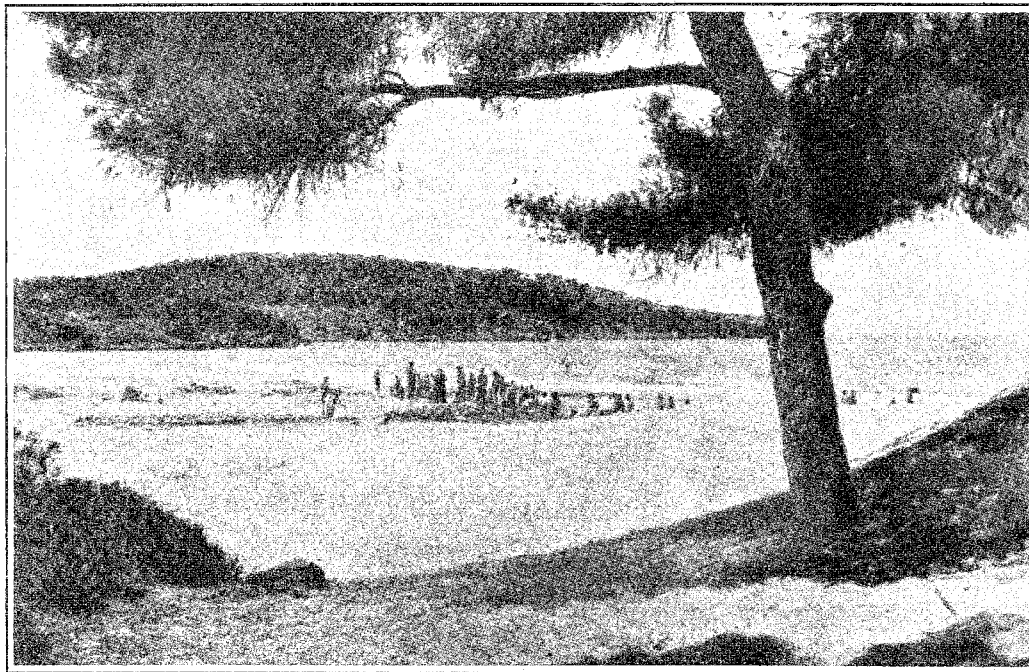
Τὸ Μέγα Ἐτυμολογικὸν καὶ ὁ Ἡσύχιος ἐν λ. χαρακτηρίζουσιν ἀπλῶς τὸν Ζωστήρα ὡς τόπον τῆς Ἀττικῆς.

² Ὁ καθηγητὴς κ. Σαρρῆς ἐν τῇ μικρᾷ του πραγματείᾳ *Ἰσθμός καὶ Ζωστήρ* (ἀναδημοσίευσίς ἐκ τοῦ 11 τόμ. τοῦ περιοδικοῦ *Ἐπιστημονικὴ Ἠχώ*) νομίζει, ὅτι ἡ ὀνομασία Ζωστήρ περιορίζεται ὁμοίως εἰς τὸν Λαιμόν, καὶ ὅτι οὕτω πρέπει νὰ ὀνομάζονται οἱ διὰ σωρεύσεως ἄμμου σχηματιζόμενοι μικροὶ ἰσθμοὶ μεταβάλλοντες εἰς χερσονήσους μικρὰς παρακειμένας εἰς τὴν ἡπειρον νησίδας.

² Ἀθέβαιοι πληροφορίαι χωρικῶν ἐκ Βάρης, τὰς ὑποίας ἔλαβον διὰ τοῦ φύλακος ἀρχαιοτήτων Ἰ. Κοτζίᾳ ἀναφέρουσιν, ὅτι τὰ ἐρείπια ἀνήκουσιν εἰς μοναστήρι τοῦ Ἀγ. Γεωργίου ἢ τῆς Παναγίας κατ' ἄλλους. Χωρικός τις ἀνέφερεν, ὅτι εἶχεν ἀκούσῃ, ὅτι ἐκ τῶν ἐρειπίων τούτων εἶχον ληφθῇ οἱ κολόνες ποὺ ἐχτίσθησαν τὰ Εἰσόδια τῆς Θεοτόκου τῆς Βάρης.

λιαγμένης, ἀπὸ ὅπου ἐκφύεται ὁ Λαιμός, σκάπτοντες δι' ἐργασίαν τοῦ σχολείου των πλησίον τῶν ἐρειπίων ἀνεκάλυψαν μαρμαρίνα βάθρα, τμήματα κιόνων καὶ τεμάχιον ἐπιγραφῆς (κατωτέρω ἀριθ. 6) ἐπὶ τῆς ὁποίας ὀνομάζεται τὸ ἱερόν τοῦ Ἀπόλλωνος τοῦ Ζωστήρος.

Εὐθὺς τότε ἐλέχθη καὶ ἐγράφη εἰς τὰς ἀναγγελίας τῶν ἐφημερίδων, ὅτι τὰ βάθρα καὶ ἡ ἐπιγραφή ἐσχετίζοντο πρὸς τοὺς ὑπὸ τοῦ Πausανίου (1, 31, 1)¹ ἀναφερομένους ἐν Ζωστήρι βωμοὺς Ἀπόλλωνος καὶ Ἀρτέμιδος καὶ Λητοῦς

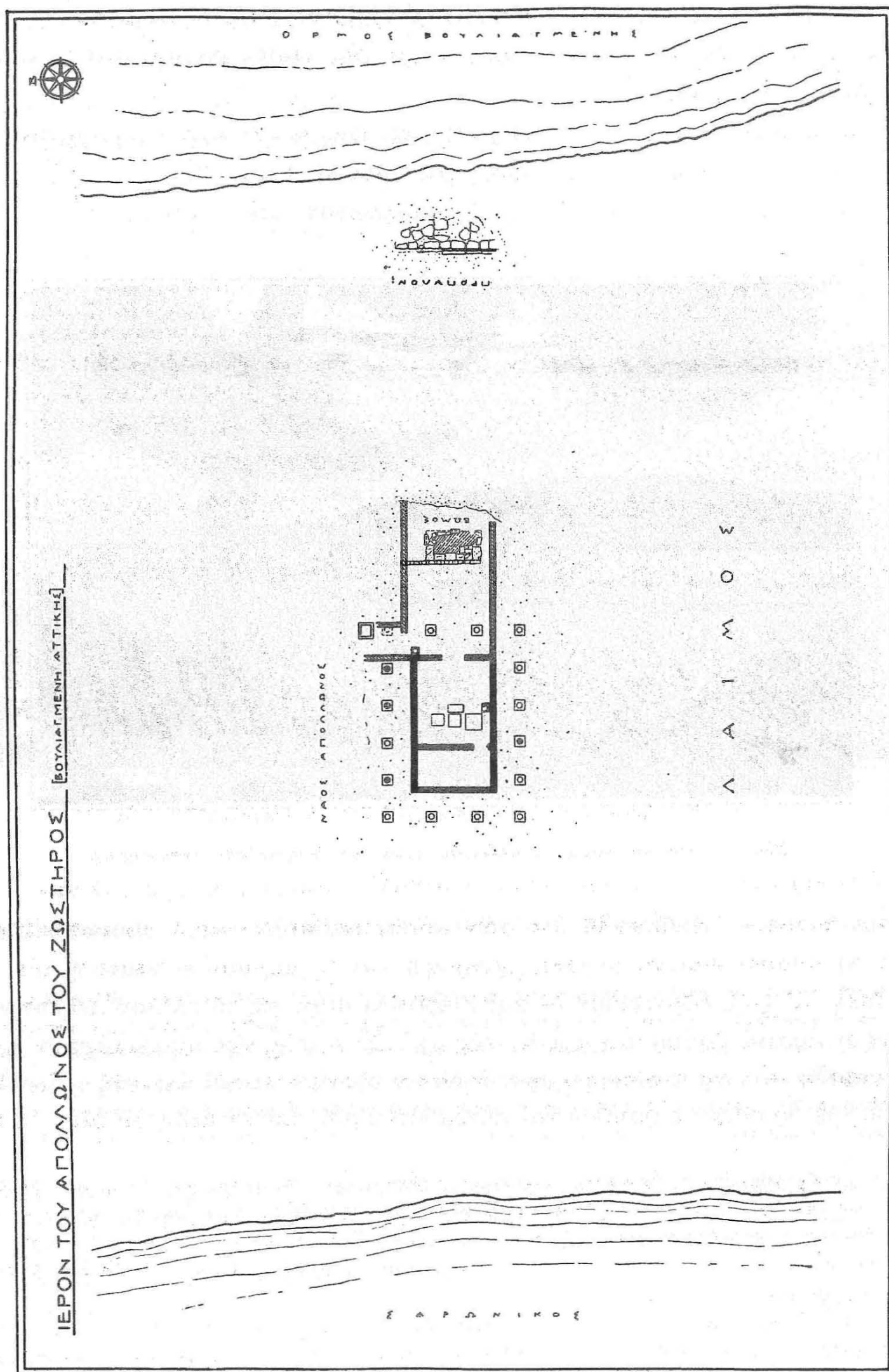

Εἰκ. 4. Ἐρείπια ναοῦ Ἀπόλλωνος κατὰ τὴν ἑναρξιν τῆς ἀνασκαφῆς.

Ὀλίγον κατόπιν ἀνεκαλύφθη ὑπὸ τῶν αὐτῶν μαθητῶν καὶ ἡ ὁμοίως κατωτέρω (ἀριθ. 4) δημοσιευομένη μεγάλη ἐπιγραφή καὶ ἡ μαρμαρίνη κεφαλὴ τῶν εἰκόνων (σελ. 39, 1-3), ἐφανερώθη δὲ καὶ μικρὸν κτίριον, εἰς τὸ ὁποῖον ἀνῆκον καὶ οἱ πρότερον ὄρατοὶ ἀσήμαντοι τοῖχοι (εἰκ. 4)². Συνεπεῖα τῶν ἀποκαλύψεων τούτων ἀπεφασίσθη νὰ γίνῃ ἀνασκαφὴ πρὸς ἔρευναν τῆς θέσεως καὶ ἀνετέθη ἡ διεύθυνσίς της εἰς ἐμὲ ὀρισθέντος βοηθοῦ καὶ συνεργάτου μου τοῦ ἐπιμελητοῦ Μιχ. Πιτιδῆ.

¹ Ἐν Ζωστήρι δὲ ἐπὶ θαλάσσης (καὶ) βωμοὺς Ἀθηνᾶς καὶ Ἀπόλλωνος καὶ Ἀρτέμιδος καὶ Λητοῦς. Τεκεῖν μὲν οὖν Λητὼ τοὺς παῖδας ἐνταῦθα οὐ φασί, λύσασθαι δὲ τὸν ζωστήρα ὡς τεξομένην, καὶ τῷ χωρίῳ διὰ τοῦτο γενέσθαι τὸ ὄνομα. Ἐγράφη εἰς ἡμερησίαν ἐφημερίδα ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς ἀναγγελίας τῶν εὐρημάτων ἢ εἰκασία ὅτι τὸ χωρίον ἔπρεπε νὰ διορθωθῇ οὕτω: βωμοὺς Ἀθηνᾶς καὶ **ΝΑΟΣ** Ἀπόλλωνος κλπ. Τὴν εἰκασίαν θεωρῶ πιθανήν.

² Ὁ ἔγκριτος ἱατρὸς κύριος Ἀγγελος Εὐαγγελίδης (Τανάγρας) διαμένων συνήθως ἐν τῇ ὡραίᾳ παρὰ τὸν Λαιμὸν οἰκίᾳ του ἐπέβλεψε κατὰ τὴν ἐργασίαν τῶν μαθητῶν τοῦ ὀρφανοτροφείου καὶ ἀνέφερε περὶ τούτων εἰς τὰς ἐφημερίδας σχετίσας τὰ εὐρήματα ὀρθῶς πρὸς τὸ χωρίον τοῦ Πausανίου.

Εἰκ. 5. Διάγραμμα ἀνασκαφῆς ἱεροῦ Ἀπόλλωνος Ζωστήρος.

Ἀποτέλεσμα τῆς ἀνασκαφῆς γενομένης εἰς δύο μηνιαίας περιόδους κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1926 καὶ 1927 ἦτο ἡ τελεία ἀποκάλυψις μικροῦ ναοῦ μεθ' ἑνὸς βωμοῦ πρὸ αὐτοῦ (εἰκ. 5 καὶ 6). Τὸ οἰκοδόμημα τοῦτο μετὰ τῆς περιοχῆς του ἦτο κεκαλυμμένον ἐξ ὀλοκλήρου ὑπὸ τῆς ἄμμου, ἐξ ἧς σχεδὸν ἀποκλειστικῶς ἀπετελεῖτο ὅλη ἡ ἐπίχωσις κατ' ἐκείνην τὴν θέσιν. Ἡ ἀποκάλυψις του διὰ τοῦτο δὲν ἦτο

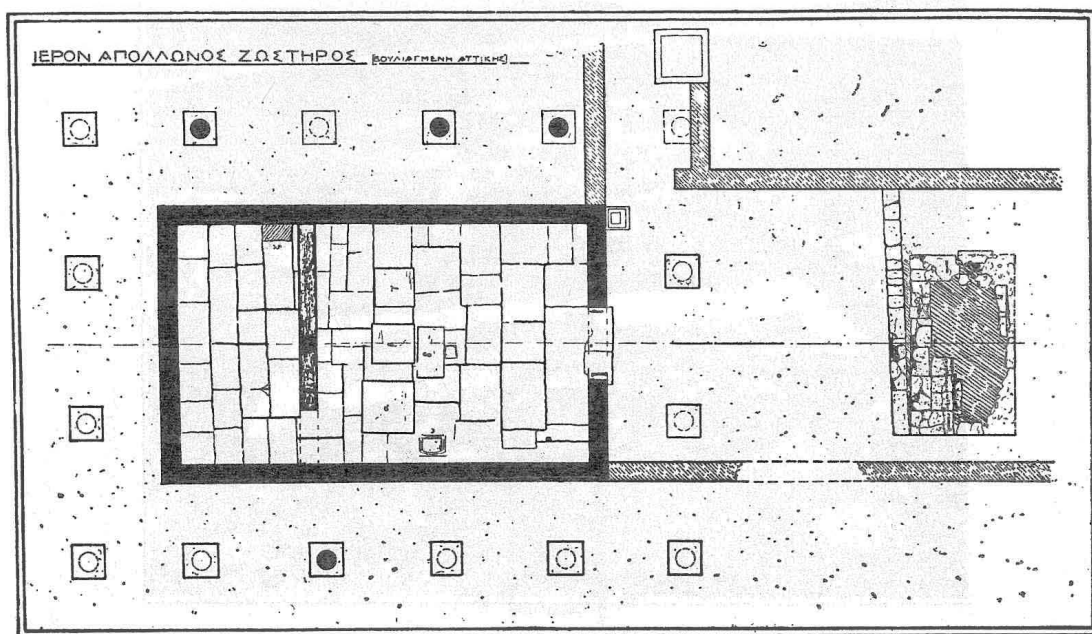
Εἰκ. 6. Ναὸς Ἀπόλλωνος καὶ βωμὸς ἐντὸς τοῦ νεωτέρου περιτειχίσματος.

δύσκολος, ἀλλ' ἡ σκαφή βαθύτερον τῆς βάσεως τούτου ἦτο δυσκολωτάτη, διότι ἄφθονον ὕδωρ καθιστᾷ σχεδὸν ἀδύνατον τὴν ἐργασίαν.

Ὁ ναὸς (εἰκ. 7) ἀποτελεῖται ἐκ τοῦ σηκοῦ, μιᾶς ἀπλῆς ὀρθογωνικῆς (10,80 × 6,00) αἰθούσης, τῆς ὁποίας ἡ εἴσοδος εὐρίσκεται ἀκριβῶς πρὸς ἀνατολὰς, καὶ τῆς περιστάσεως ἀποτελουμένης ἐκ κιόνων μεμονωμένων, ὧν δηλαδὴ αἱ βάσεις δὲν συνδέονται δι' οἰουδήποτε θεμελίου, ἢ οἷα σδήποτε λιθοστρωσίας μετὰ τοῦ σηκοῦ ἢ πρὸς ἀλλήλας.

Ὁ σηκός. Τοῦ σηκοῦ (εἰκ. 8) διατηροῦνται κατὰ τὰ κατώτερα μέρη οἱ τοῖχοι καὶ τῶν τεσσάρων πλευρῶν (μέχρις ὕψους 1.35 ἡ βορεῖα πλευρά, καὶ εἰς ἓν σημεῖον τῆς νοτίας πλευρᾶς καὶ μέχρι 1.60 περίπου)· εἶναι δ' ἐκτισμένοι, ὅπως σῶζονται σήμερον κατὰ τὸ μεγαλείτερον μέρος διὰ λίθων ἀργῶν ἢ μετρίως κατεργασμένων συνδεδεμένων δι' ἀφθόνου ἀσθέστου. Ὅτι ὁμως οἱ οὕτως σωζόμενοι τοῖχοι δὲν προέρχονται ἐκ τῆς ἀρχικῆς οἰκοδομῆς, ἀλλ' ἐξ ὑστερωτέρας ἐπισκευῆς τοῦ ναοῦ δεικνύεται σαφέστατα ἐπὶ τῆς βορείας πλευρᾶς, ὅπου τὸ κατώτε-

ρον μέρος τοῦ σωζομένου τοίχου (μέχρις ὕψους σχεδὸν 0.80 εἰς τινὰ σημεῖα) κατὰ τὰ τρία τέταρτα τοῦ μήκους τῆς πλευρᾶς, κατὰ τὸ ἀνατολικώτερον τμήμα ταύτης, εἶναι καθ' ὅλως διάφορον τρόπον ἐκτισμένοι, καὶ δὴ περίπου κατὰ τὸ γνωστὸν σχεδὸν πολυγώνιον, σύστημα ἀπαντῶν εἰς οἰκοδομὰς τῆς 5 καὶ τῆς 6 π. χ. ἑκατονταετηρίδος¹. Οἱ λίθοι τοῦ παλαιότερου τούτου τμήματος τῆς βορείας πλευρᾶς, σχεδὸν ἀποκλειστικῶς τιτανόλιθοι (κυμαινόμενοι κατὰ τὸ μέγεθος μεταξύ 0.85×0.50

Εἰκ. 7. Ναὸς καὶ βωμὸς Ἀπόλλωνος Ζωστήρος.

καὶ 0.35×0.20) ἔχουσι τὴν προσθίαν ἐπιφάνειαν ἐπιμελῶς ὠμαλισμένην, διὰ μικρᾶς δὲ κατεργασίας λαμβάνουσι μορφὴν σχεδὸν τετράπλευρον, ὃχι τακτικῶς ὀρθογωνικήν, πολὺ ὀλίγοι ἔχουσι σχῆμα πολυγώνιον, τινὲς δὲ μὲ τελείως καμπύλας ἀποτομὰς. Ἐπειδὴ οἱ λίθοι οὗτοι δὲν εἶναι ἰσομεγέθεις, ἀλλὰ διαφέρουσι κατὰ μῆκος ἢ καθ' ὕψος δὲν σχηματίζονται εὐθεῖς δόμοι, καὶ πολὺ συχνὰ ἀπομένουσι κενὰ μεταξύ τῶν μεγάλων λίθων πληρούμενα διὰ πλειόνων μικροτέρων (εἰκ. 9), εἰς οὓς γίνεται προσπάθεια νὰ δοθῇ ἐπίσης κατὰ τὸ δυνατόν τετράπλευρον σχῆμα. Εἰς τὰ ὀλίγα σημεῖα, ὅπου ἀποτομὴ τοῦ ἑτέρου δύο παρακειμένων

¹ Perrot - Chipiez VII σελ. 153. Noack, Eleusis σελ. 16 - 17. Ὅπως ἐκτίθεται καὶ ἐν τέλει τῆς πραγματείας ἡμῶν μολονότι τὸ πολυγώνιον σύστημα τοῦ ἀρχικοῦ ναοῦ τῆς Βουλιαγμένης πραγματικῶς οὐδόλας διαφέρει τοῦ πολυγωνικοῦ συστήματος τῆς ὑπὸ Perrot - Chipiez δημοσιευομένης εἰκόνας τοῦ τοίχου τοῦ ναοῦ τῆς Ραμνοῦντος (BCH 1924, 326 εἰκ. 11), διαφέρει ὅμως οὐσιωδῶς ἢ ὅψις τῶν δύο τοίχων, διότι ὁ τοίχος Ραμνοῦντος εἶναι ἐπιμελέτερος καὶ πολυτελέστερος.

λίθων εἶναι καμπύλη, τὸ μεταξὺ τῶν δύο τούτων λίθων κενὸν πληροῦται διὰ μικροτέρου λίθου λαμβάνοντος ἀκριβῶς τὸ σχῆμα τῆς καμπύλης ἀποτομῆς πρὸς ἀκριβεστάτην ἐφαρμογὴν καὶ πλήρως τοῦ κενοῦ χώρου. Αἱ γραμμαὶ τῆς ἀρμογῆς τῶν λίθων εἶναι λεπταί, ὥστε πρέπει τις νὰ πιστεύσῃ ὅτι μόνον διὰ τῆς ἀκριβοῦς ἐφαρμογῆς συνεδέοντο πρὸς ἀλλήλους οἱ λίθοι χωρὶς παρεμβολῆς συνδε-

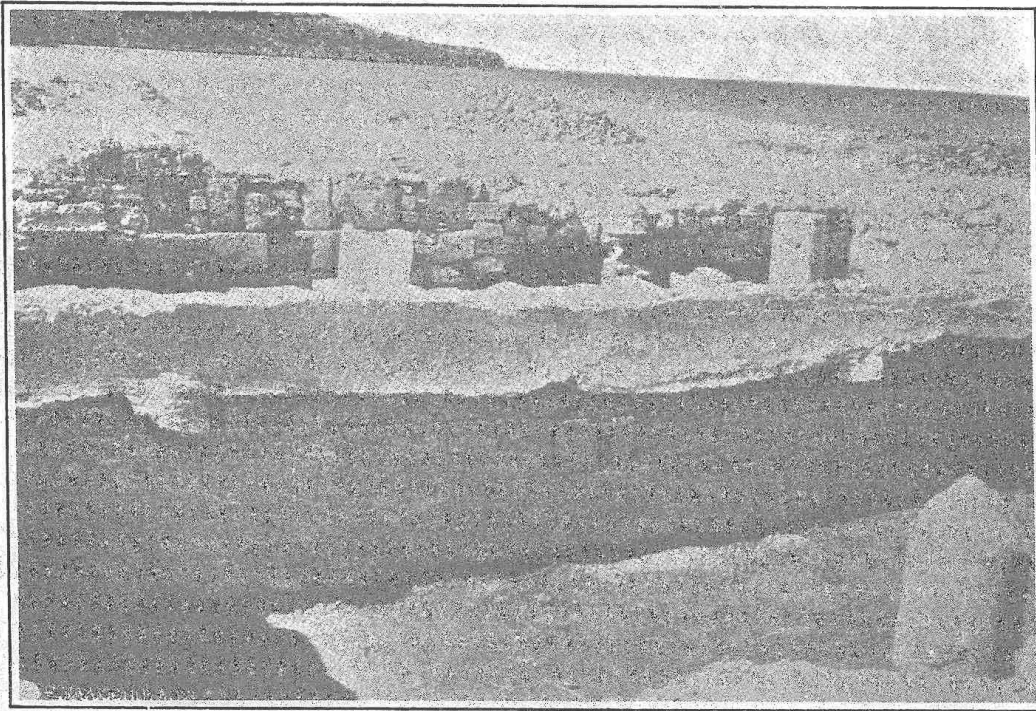

Εἰκ. 8. Ὁ σηκός.

τικῆς τινος ὕλης. Ὁ οὕτω ἐκτισμένος τοῖχος εἶναι διπλοῦς, ἀποτελεῖται δηλαδή ἐκ μιᾶς ἐξωτερικῆς καὶ μιᾶς ἐσωτερικῆς σειρᾶς λίθων. Ἔχει πάχος 0.45, τῶν δύο δὲ ὤψεων τοῦ τοίχου τὸ πάχος τῶν λίθων κυμαίνεται μεταξὺ 0.25 καὶ 0.15¹. Ἡ ἐσωτερικὴ ὄψις τοῦ τοίχου τῆς βορείας πλευρᾶς εἶναι ἐπεσκευασμένη καὶ ὅπου ἐπὶ τῆς ἐξωτερικῆς ὄψεως σώζεται ὁ ἀρχικὸς τρόπος οἰκοδομῆς, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν ἐπισκευὴν ἐχρησιμοποιήθησαν κατὰ τὸ πλεῖστον οἱ λίθοι τοῦ παλαιοῦ τοίχου συνδεθέντες δι' ἀφθόνου ἀσβέστου. Σποραδικὰ ὅμως τμήματα καὶ ἐπὶ τῆς ἐσωτε-

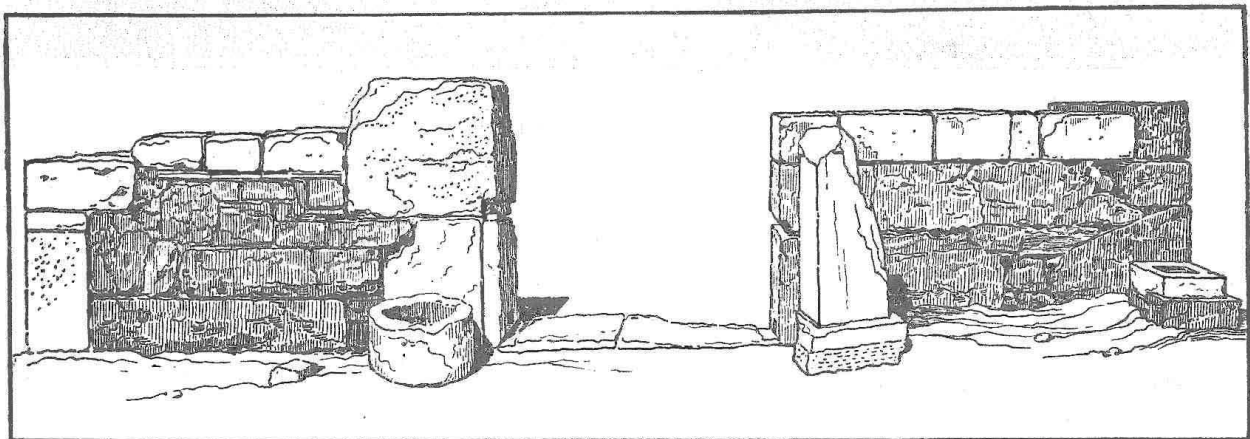
¹ Ἐμετρήθη τὸ πάχος τοῦτο ἐπὶ λίθων κατειργασμένων οὕτως ὥστε νὰ φαίνεται, ὅτι ἀσφαλῶς ἀνήκουσιν εἰς τὸν τοῖχον, ἀλλὰ μὴ εὐρισκομένων ἐν τῇ ἀρχικῇ των θέσει. Ἐπὶ τοῦ σωζομένου τμήματος τῆς ἀρχικῆς οἰκοδομῆς δὲν ἦτο δυνατόν νὰ μετρηθῇ τὸ πάχος τῶν λίθων τῶν δύο ὤψεων, διότι ἡ ἄνω ἐπιφάνεια τούτου καλύπτεται ὑπὸ τῆς ὑστερωτέρας ἀσβεστοκτίστου ἐπισκευῆς.

ρικῆς ταύτης ὄψεως εἶναι ἀκόμη ἐκ τῆς ἀρχικῆς οἰκοδομῆς καὶ οἱ λίθοι ἐπ' αὐτῶν συγκρατοῦνται μόνον διὰ τῆς ἀκριβοῦς προσαρμογῆς ἄνευ συνδετικοῦ.

Εἰκ. 9. Βορεία πλευρὰ σηκοῦ.

Καὶ αἱ τρεῖς ἄλλαι σωζόμεναι πλευραὶ τοῦ ναοῦ εἶναι καθ' ὁλοκληρίαν ἐπεσκευασμέναι καὶ ἐπὶ τούτων ἐχρησιμοποιήθησαν ἐν ἀφθονίᾳ οἱ λίθοι τῆς παλαιο-

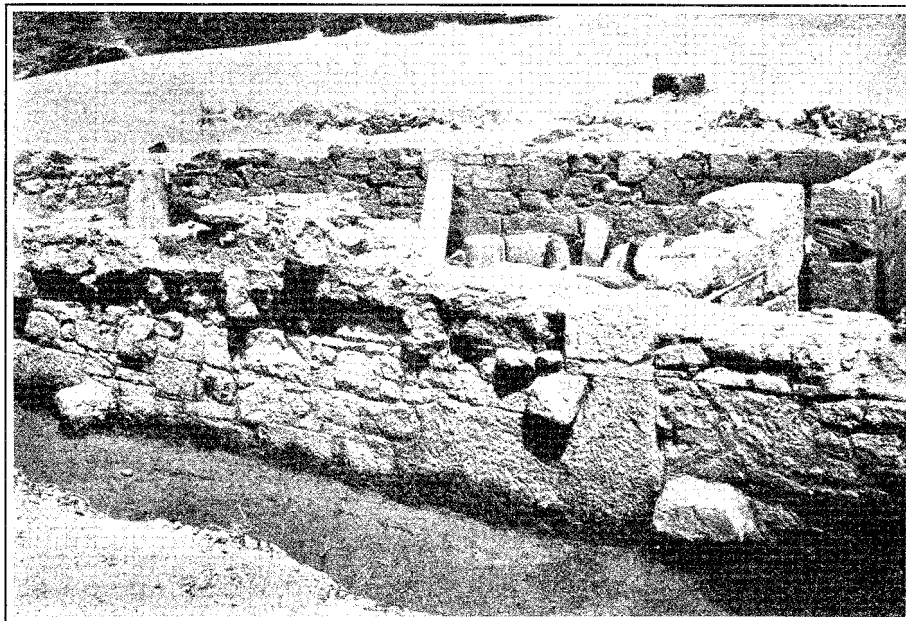

Εἰκ. 10. Ἀνατολική πλευρὰ σηκοῦ.

τέρας οἰκοδομῆς ἀναγνωριζόμενοι ἐκ τοῦ ἰδιαίτερου τρόπου τῆς κατεργασίας των ἀλλὰ καὶ τεμάχια μαρμάρων εἶναι ἐκτισμένα εἰς τοὺς τοίχους τούτους καὶ ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ βορειοτέρου τμήματος τοῦ τοίχου τῆς εἰσόδου ἡ ἀνωτάτη σωζομένη σειρὰ ἀποτελεῖται ἐκ πωροπλίνθων καλῶς εἰργασμένων εἰλημμένων ἐξ ἄλλων κτισμάτων.

εἰς τὰς ἀρμογὰς πολλάκις παρεμβάλλονται μικρὰ λιθάρια μετὰ τῆς ἀσβέστου, ἐνίοτε δὲ καὶ θραύσματα κεραμιδίων, τὸ τελευταῖον δὲ τοῦτο παρατηρεῖται πρὸ πάντων ἐπὶ τῆς πλευρᾶς τῆς εἰσόδου (εἰκ. 10, ἰδὲ καὶ εἰκ. 8). Κατὰ τὰς γωνίας τῶν τοίχων χρησιμοποιοῦνται φυσικὰ μεγαλείτεροι λίθοι, ὅλως δ' ἐξαιρετικὸν εἶναι τὸ μέγεθος τοῦ κατωτάτου λίθου τῆς ἀνατολικῆς γωνίας τῆς νοτίας πλευρᾶς (ὑψος 0.90, πλάτ. κάτω 0.55, εἰκ. 11).

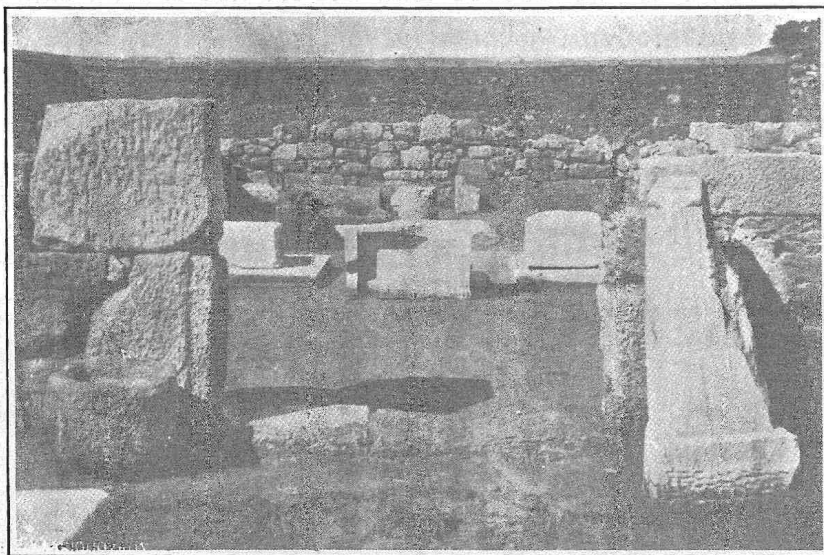
Τῆς θύρας (πλάτ. 1.70) σώζονται ἀμφότεραι αἱ παραστάδες (μέχρις ὕψους 1.45 ἡ ἀριστερὰ καὶ 1.20 ἡ δεξιὰ), καὶ τὸ κατώφλιον. Καὶ αἱ παραστάδες (εἰκ. 12),

Εἰκ. 11. Γωνία νοτίας πλευρᾶς σηκοῦ. Δεξιὰ πρὸς τῆς γωνίας προσθήκη ὑστερωτέρου κτίσματος.

ὅπως σώζονται, προέρχονται ἐξ ἐπισκευῆς, διότι πρὸς συναρμογὴν καὶ σύνδεσιν τῶν λίθων τῶν ἐχρησιμοποιήθη ἀσβεστος παρεμβληθέντων καὶ μικρῶν πλακιδίων, ἀλλ' ὅμως οἱ λίθοι καὶ τούτων φαίνεται, ὅτι εἶναι ἐκ τοῦ ἀρχικοῦ κτιρίου. Ἡ ἀριστερὰ (νοτία) παραστὰς ἀποτελεῖται ἐκ δύο μεγάλων τιτανολίθων ($0.76 \times 0.44 \times 0.54$ καὶ $0.65 \times 0.42 \times 0.72$) σφυροκοπημένων καὶ ἐξισωμένων κατὰ τὰς πλευρὰς ἐμφανίσεως καὶ προσαρμογῆς πρὸς τὸν ἀνώτερον καὶ κατώτερον λίθον. Ἡ δεξιὰ παραστὰς μέχρι τοῦ ὕψους 1.20 περίπου καθ' ὃ σώζεται κατεσκευάσθη ἐκ δύο λίθων, ὧν ὁ ἀνώτερος (ὑψους 0.35) εἶναι πολὺ μικρότερος τοῦ κατωτέρου. Τὸ κατώφλιον σύγκειται ἐκ δύο μεγάλων πλακῶν, ὧν ἡ μία πρὸς δεξιὰ εἶναι λίθος ἀκτίτης μήκ. 1.03, πλάτ. 0.66 καὶ πάχ. 0.30 περίπου, ἡ ἑτέρα εἶναι τιτανόλιθος μήκ. 0.68, πλάτ. 0.67 καὶ πάχ. 0.35. Ἐπικάθηται ἐπὶ θεμελίου ἐκ μικρῶν λίθων, τὸ

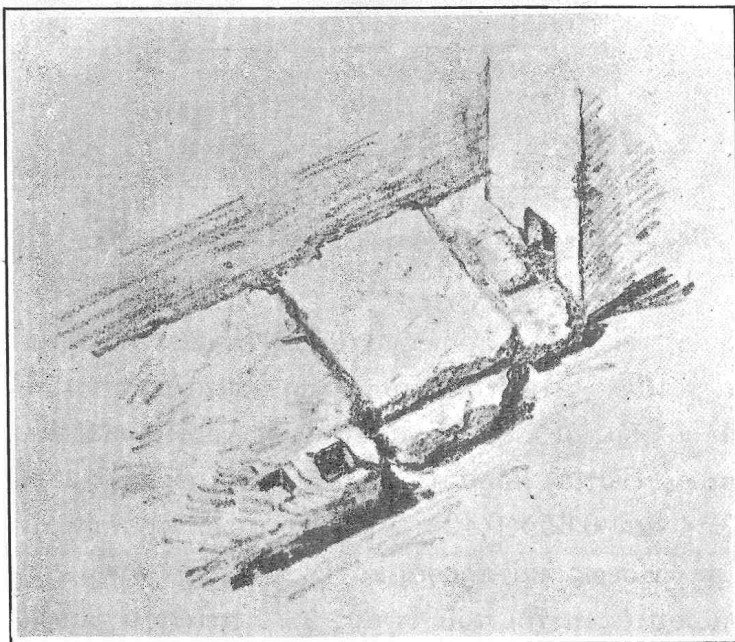
όποϊον εἶναι κατὰ ὀλίγα ἑκατοστὰ πλατύτερον τῶν πλακῶν. Ἡ πρὸς τὰ ἔξω ἐπιφάνεια τοῦ κατωφλίου εἶναι λελεασμένη μόνον μέχρι βάθους 0.20 περίπου, κατω-

Εἰκ. 12. Θύρα καὶ ἐσωτερικὸν σηκοῦ.

τέρω δὲ εἶναι ἀκατέργαστος· πρὸς τὰ ἔσω ἐξέχει ἡ ἐπιφάνεια τοῦ κατωφλίου ὀλίγον ἀνωτέρω τοῦ δαπέδου τοῦ ναοῦ, εἶναι δὲ ἡ ἐσωτερικὴ ἄκρη τούτου κατὰ 0.05 περίπου βεβαθυσμένη μέχρι πλάτους περίπου 0.12 ἵνα ἔχῃ ἔρεισμα ἢ κλειομένη θύρα.

Οἱ λίθοι τοῦ κατωφλίου (εἰκ. 13) ἔχουσι τὴν ἄνω ἐπιφάνειαν πολὺ ἐφθαρμένην ἐκ τῆς τριβῆς. Ἐν τῷ μέσῳ περίπου τῆς ἄνω ἐπιφανείας κατὰ τὸ πρὸς τὰ ἔσω ἄκρον αὐτῆς ὑπάρχει μία ὀπή καὶ παρ' αὐτὴν ἵχνη ἐτέρας διὰ τὴν ἀσφάλισιν τῆς κλειομένης θύρας· λοιπὸν ἦτο ἡ θύρα δίφυλλος καὶ ἤνοιγε πρὸς τὰ ἔσω. Κατὰ τὰ ἄκρα τοῦ κατωφλίου πρὸ τῶν παραστάδων ὑπάρχει ἐπιμήκης κατεργασία μὲ δύο τετραγώνους βαθυτέρας ὅπας κατὰ τὰ ἄκρα της, ἐξ ἧς ἐμφαίνεται,

Εἰκ. 13. Κατώφλιον θύρας σηκοῦ δρώμενον ἔσωθεν.

ὅτι αἱ λίθιναι παραστάδες ἐκαλύπτοντο διὰ ξυλίνων σταθμῶν ἀποτελουμένων ἐκ δύο ὀρθίων τετραγωνικῶν δοκίδων ἐντεθειμένων ἐπὶ τῶν πρὸς τὰ ἄκρα βαθυτέρων ὀπῶν, ἐφ' ὧν προσηλοῦτο σανὶς πλατεῖα καλύπτουσα καθ' ὅλον της τὸ πλάτος τὴν προσθίαν ὄψιν τῆς λιθίνης παραστάδος¹. Ἵνα στηριζέται καλλίτερον τὸ ξύλινον τοῦτο κατασκευάσμα προσηλοῦτο εἰς ξύλον ἐντεθειμένον ἐντὸς ὅπῃς ὑπαρχούσης ἐπὶ τοῦ μέσου τοῦ κάτω ἄκρου τῆς λιθίνης παραστάδος.

Τὸ δάπεδον ἐντὸς τοῦ ναοῦ ἀποτελεῖται ἐκ μεγάλων πλακῶν τιτανολίθου, καλῶς πελεκημένων πασῶν σχεδὸν εἰς σχῆμα ὀρθογώνιον (ἴδε σχέδιον σηκοῦ ἀνωτέρω σελ. 15 εἰκ. 7). Αἱ πλάκες εἶναι κάλλιστα προσηρμοσμέναι πρὸς ἀλλήλας, ἡ πολυτελής δ' ἐμφάνισις τοῦ δαπέδου τούτου καὶ ἡ τελειότης τῆς ἐργασίας αὐτοῦ, ἡ ὅποια διακρίνεται ἀκόμη παρ' ὅλην τὴν φθορὰν τῆς ἐπιφανείας τῶν λίθων, ἀποτελεῖ δυσαρμονίαν πρὸς τὴν εὐτελεῖ τοιχοδομίαν τῶν ἐπεσκευασμένων τοίχων, καὶ ἐκ τούτου δὲ γίνεται φανερόν, ὅτι καὶ τὸ δάπεδον ἀνήκει, ὅπως καὶ ὁ τοίχος τῆς βορείας πλευρᾶς εἰς ἀρχικὸν παλαιότερον κτίριον. Τὸ πάχος τῶν λίθων τοῦ δαπέδου (0.20) ἡδυνήθη νὰ μετρήσω εἰς σημεῖον τι παρὰ τὴν βορείαν πλευρὰν εἰς ἀπόστασιν 2.00 μ. ἀπὸ τῆς βορειοδυτικῆς γωνίας, ὅπου λείπει εἰς λίθος αὐτοῦ².

Πῶς ἦσαν θεμελιωμένοι οἱ τοῖχοι τοῦ σηκοῦ δὲν ἦτο δυνατόν νὰ μάθωμεν μετὰ βεβαιότητος, διότι ἐσωτερικῶς ἐμποδίζει τὴν ἐξέτασιν εἰς βάθος ἡ ὑπαρξίς τοῦ δαπέδου, ἐξωτερικῶς δὲ δὲν ἡδυνήθη νὰ σκάψω εἰς ἱκανὸν βάθος ἕνεκα τοῦ ἀφθόνου ὕδατος· ἡδυνήθη μόνον νὰ βεβαιωθῶ, ὅτι ἡ βάσις τῆς ἐξωτερικῆς ὀψεως τοῦ τοίχου τῆς βορείας πλευρᾶς, ὅπου μόνον ἐξητάσθη τὸ ἀνώτατον μέρος τοῦ θεμελίου³, ἀποτελεῖται ἐκ μεγάλων ἐπιπεδωμένων κατὰ τὴν ἄνω ἐπιφάνειαν πλακῶν ὁμοίων περίπου πρὸς τὰς πλάκας τοῦ δαπέδου, καὶ κεῖται 0.10 χαμηλότερον τῆς ἐπιφανείας τοῦ δαπέδου καὶ τῆς βάσεως τῆς ἐσωτερικῆς ὀψεως τοῦ τοίχου.

Εἰς ἀπόστασιν 6.50 ἀπὸ τῆς εἰσόδου διχάζει σήμερον τὴν αἵθουσαν τοῦ σηκοῦ ἐγκάρσιος ἀσβεστόκτιστος τοίχος κατασκευασμένος ἐκ μικρῶν λίθων, καὶ διακοπτόμενος 1.25 περίπου μακρὰν τῆς νοτίας πλευρᾶς, ὅπως μείνῃ κενὸς χώρος χάριν τῆς θύρας τοῦ σχηματιζομένου διὰ τοῦ τοίχου τούτου μικροτέρου δωματίου πρὸς τὸ ἐσώτερον μέρος τοῦ σηκοῦ. Ἐπὶ τοῦ τοίχου τῆς νοτίας πλευρᾶς ἐπὶ τῆς ἐσωτερικῆς ὀψεως εἰς τὴν γραμμὴν τοῦ ἐγκαρσίου τούτου τοίχου καὶ εἰς ὕψος 0.65 ἀπὸ τοῦ δαπέδου τοῦ ναοῦ ἐκφύεται τεμάχιον τοίχου ἐξ ὀπτοπλίνθων ἐξέχον

¹ Noack Eleusis σελ. 36 περιγράφει διαφόρους τρόπους κατασκευῆς σταθμοῦ θύρας.

² Ἀναβλύζει ἐκεῖ ὕδωρ ἱκανῶς ἄλμυρόν, ἀλλ' ὅχι ὅπως τῆς θαλάσσης, ἐλαφρῶς ἀλκαλικόν κατ' ἀνάλυσιν γενομένην ὑπὸ τοῦ χημείου τοῦ Πανεπιστημίου. Σκάψας εἰς μικρὸν βάθος ἐντὸς τῆς ὀπῆς ταύτης ἀνέσσυρα ἐκ τῆς ἱλύος τὴν κατωτέρω δημοσιευομένην κορινθιακὴν πυξίδα.

³ Ἐξέτασις τοῦ παρὰ τὸν ναὸν καὶ τὰς βάσεις τῶν κιόνων ἐδάφους δι' ἐμβολῆς μεγάλου λωστοῦ ἔδειξεν ὅτι ὑπάρχει στερεὰ ἀδιαπέραστος στρωσίς (ὁ φυσικὸς βράχος;) εἰς βάθος 1.10.

σήμεραν μέχρι 0.20 από της επιφανείας του τοίχου· ίσως τοῦτο εἶναι υπόλοιπον της ἀριστερᾶς παραστάδος της θύρας τοῦ ἐσωτερικοῦ δωματίου. Ὁ κίον, ὅστις εἶναι ἐκτισμένος εἰς τὸ μέσον περίπου τοῦ τοίχου τούτου (φαίνεται ἐπὶ τῆς εἰκ. 8 ὀπισθεν τῆς τραπέζης) εἶναι καθ' ὅλα τὰ φαινόμενα ἐκ τῶν κίωνων τῆς περιστάσεως τοῦ ναοῦ, λοιπὸν δύναται νὰ συμπεράνη τις ἐκ τούτου, ὅτι ὁ σωζόμενος τοῖχος ἐκτίσθη, ἀφοῦ εἶχε πλέον καταστραφῇ ἡ περίστασις.

Δὲν εἶναι βέβαιον, ἂν ὑπῆρχεν ἐκεῖ καὶ ἐπὶ τῆς ἀρχικῆς οἰκοδομῆς τὸ χωρίσμα. Ἡ θέσις τῶν βάθρων περὶ τῶν ὁποίων θὰ ὁμιλήσωμεν ἀμέσως, εἰς τὸ μέσον σχεδὸν τοῦ ὅλου χώρου τοῦ ναοῦ, πλησιέστερον κατὰ τι πρὸς τὸν τοῖχον τῆς εἰσόδου καὶ εἰς ἀπόστασιν 1.20 ἀπὸ τοῦ τοίχου τοῦ χωρίσματος, θὰ ἔλεγέ τις, ὅτι προϋποθέτει τὴν ὑπαρξίν τοιούτου τοίχου, καὶ ὅτι ἀκριβῶς ὑπελογίσθη ἐν τῷ χώρῳ, ὅστις σχηματίζεται διὰ τοῦ τοίχου τούτου καὶ τοῦ τοίχου τῆς εἰσόδου. Τὸ ὅτι τὸ δάπεδον τοῦ ναοῦ δὲν διακόπτεται κατὰ τὴν βάσιν τοῦ ἐγκαρσίου τοίχου, ἀλλὰ συνεχίζεται ὁμοίως ἐπὶ ὅλης τῆς επιφανείας τῆς αἰθούσης δὲν δύναται, ὑποθέτω, νὰ μαρτυρήσῃ κατὰ τῆς ἀρχικῆς ὑπάρξεως τοῦ τοίχου, διότι εἶναι τοῦτο τόσον στερεόν, ὥστε θὰ ἠδύνατο νὰ βαστάσῃ ἀσφαλῶς τὸν μικρὸν τοῖχον καὶ ἄνευ ἄλλου θεμελίου. Σημειοῦται πρὸς τούτοις καὶ ἐλαφρά τις ὑψωσις τοῦ δαπέδου τοῦ χώρου τοῦ ἐσωτέρου δωματίου, καὶ τοῦτο θὰ ἐμαρτύρει ἀσφαλῶς ὑπὲρ τῆς ἀρχικῆς ὑπάρξεως τοῦ δωματίου τούτου, ἂν δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ὑποτεθῇ, ὅτι ἡ ὀλίγον ὑψηλότερα θέσις τοῦ δαπέδου τοῦ ἐσωτέρου δωματίου ὀφείλεται εἰς καθίζησιν τοῦ πρὸς τὴν εἴσοδον χώρου.

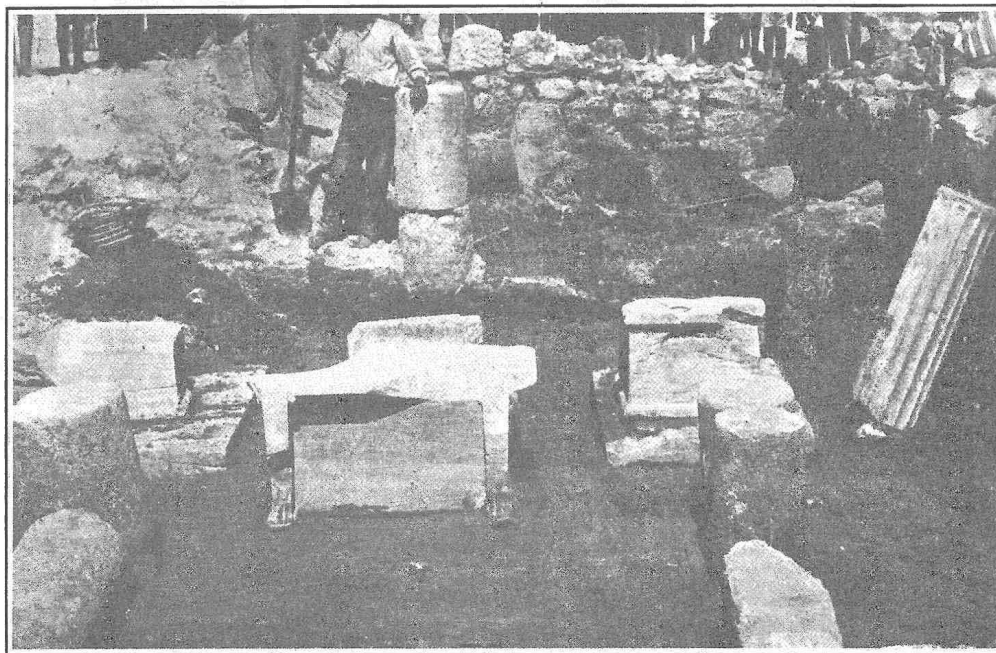
Τὰ βάθρα. Ἐν τῷ μέσῳ τῆς ὅλης αἰθούσης εἶναι τρία βάθρα κατὰ σειρὰν κατὰ τὸ πλάτος τῆς αἰθούσης μὲ τὴν προσθίαν ὄψιν ἐπὶ τῆς αὐτῆς περίπου γραμμῆς τεθειμένα (εἰκ. 14). Ἡ προσθία αὐτῶν ἐπιφάνεια ἀπέχει 4.20 ἀπὸ τοῦ τοίχου τῆς εἰσόδου, περίπου δὲ ἡ αὐτὴ ἀπόστασις (4.45 καὶ 4.60) χωρίζει τὴν ὀπισθίαν ὄψιν τῶν βάθρων ἀπὸ τοῦ ὀπισθίου τοίχου τοῦ σηκοῦ. Ἀπὸ τοῦ ἐγκαρσίου τοίχου ἀπέχουσι αἱ ὀπίσθιαι ὀψεις τῶν βάθρων κατὰ σειρὰν ἀπὸ τοῦ ἀριστεροῦ 1.05, 1.30 καὶ 1.33, ἀπὸ δὲ τῶν πλαγίων τοίχων ἀπέχουσι τὸ μὲν πρὸς δεξιὰ 0.95 ἀπὸ τοῦ βορείου, τὸ δὲ πρὸς ἀριστερὰ 0.70 ἀπὸ τοῦ νοτίου, καὶ μεταξύ των ἀπέχουσι ταῦτα κατὰ 0.40.

Καὶ τῶν τριῶν βάθρων σώζεται σήμερον τὸ κατώτατον μέρος ἥτοι μία τετραγωνικὴ πλάξ, ἐκ λευκοῦ, πιθανώτατα νησιωτικοῦ μαρμάρου, ἐπὶ δὲ τῶν δύο ἀκραίων καὶ εὐμέγεθες κυβικὸν μάρμαρον, ὅπερ ἀπετέλει προφανῶς μέρος τοῦ ἀρχικοῦ βάθρου.

Αἱ σωζόμεναι πλάκες τῶν δύο πρὸς δεξιὰ βάθρων εἶναι σχεδὸν ἰσομεγέθεις (0.975×0.98 καὶ 1.02×0.95) ἡ ἀριστερὰ εἶναι ὀλίγον μεγαλειτέρα (1.26×1.26). Ὑψος ἔχουσιν καὶ αἱ τρεῖς περίπου 0.30. Αἱ δύο ἀκραῖαι εἶναι ἐσφηνωμέναι στε-

ρεῶς κατὰ 0.10 περίπου ἐντὸς τοῦ λιθίνου δαπέδου ἀποκοπέντων ἐπιτηδείως τῶν λίθων τούτου, ὅπου ἦτο ἀναγκαῖον.

Ἐπὶ τῆς προσθίας ὀψεως τῆς πρὸς τὰ δεξιὰ βάσεως ὑπὸ τὴν κορυφὴν ὑπάρχει μὲ ὥραϊα, ἀρχαῖκὰ ἀττικά γράμματα χαραγμένη ἡ ἐπιγραφὴ *ἡαλα]ιῆς ἀνέ-*

Εἰκ. 14. Ἑσωτερικὸν σηκοῦ πρὸ τῆς τελείας ἀνασκαφῆς. Βάθρα καὶ τράπεζα.

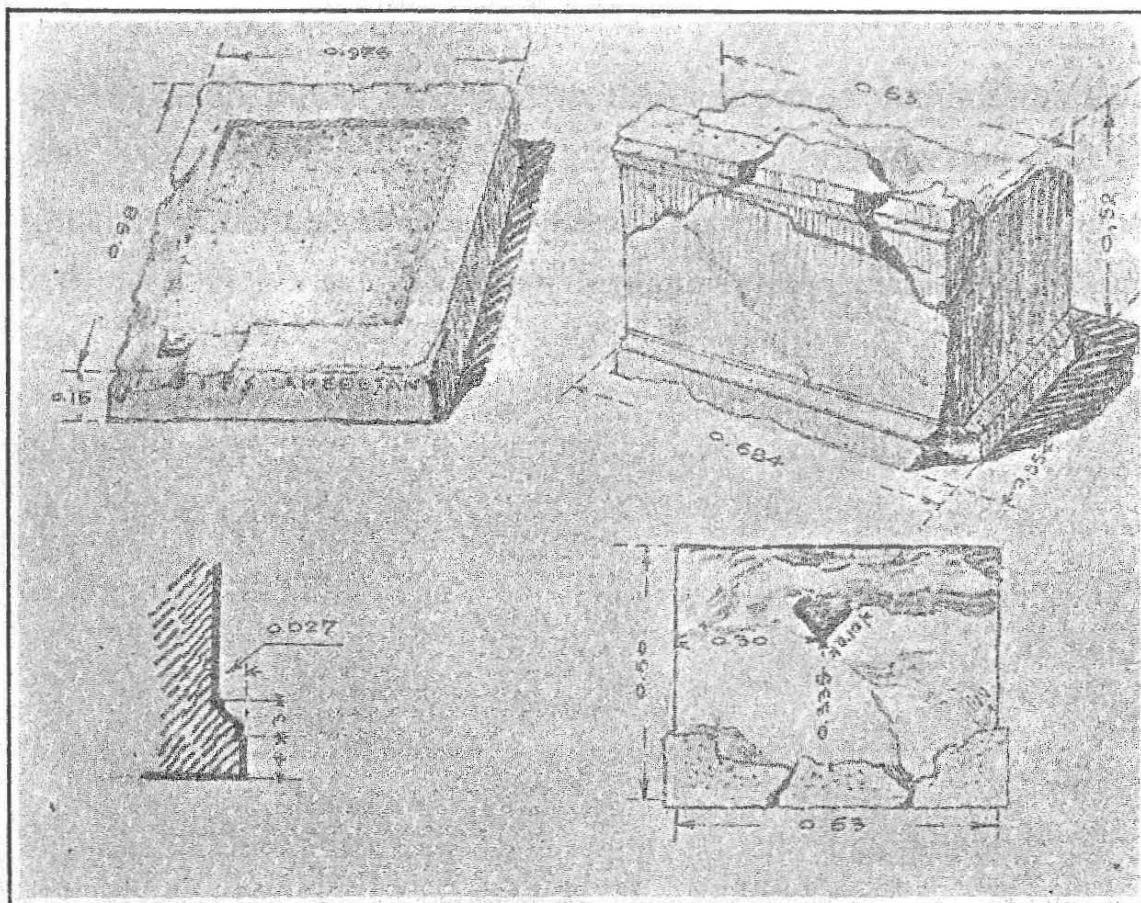
θεσαν (εἰκ. 15) ἀποθραυσθέντων μετὰ μέρους τοῦ μαρμάρου τῶν τεσσάρων πρώτων γραμμάτων, ὁμοία δὲ ἐπιγραφὴ ἐλλειπῆς ἐπίσης κατὰ τὴν ἀρχὴν ὑπάρχει ἐν τῇ ἰδίᾳ θέσει καὶ ἐπὶ τῆς προσόψεως τῆς ἀριστερᾶς βάσεως *ἡαλαιῆ]ς ἀνέθεσαν*.

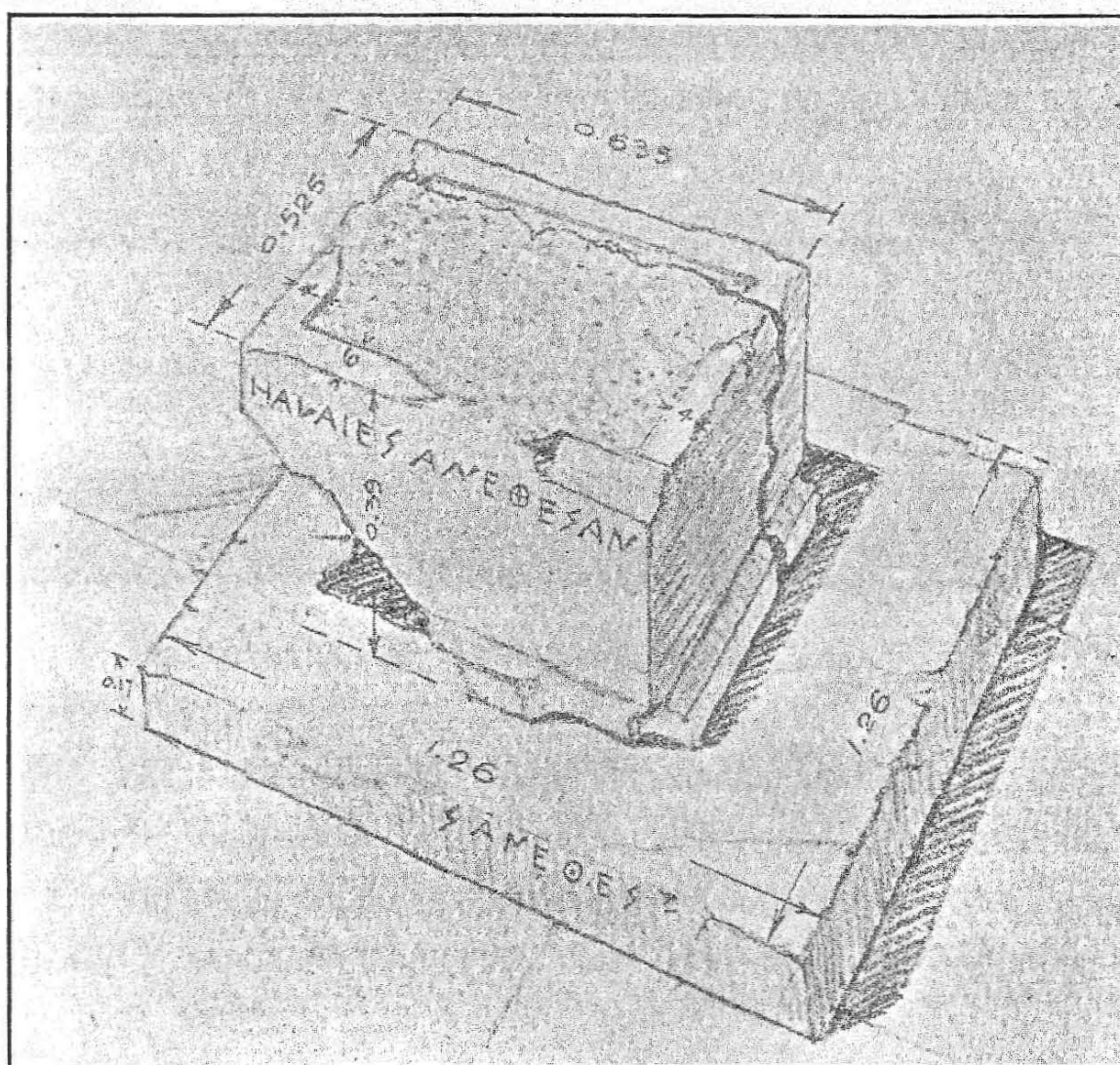
Εἰκ. 15. Ἐπιγραφὴ δεξιᾶς βάσεως.

Ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ἀκραίας βάσεως, ἴσταται κυβικὸν βαθροειδὲς μάρμαρον (εἰκ. 16) ἔχον μικρὰν ἐξέχουσαν βᾶσιν ἀποτελουμένην ἐξ ἀνεστραμμένου λεσβίου κυματίου καὶ ὁμοιόμορφον κορωνίδα ἀφανισθεῖσαν κατὰ τὸ πλεῖστον¹. Αἱ διαστάσεις τούτου εἶναι μῆκ. 0.684, πλάτ. 0.55 καὶ ὕψος 0.52 περίπου. Ὅμοιον μάρμαρον

¹ Κατὰ τὴν ἀποκάλυψιν τοῦ βάθρου ἐσώζετο ὅλη σχεδὸν ἡ κορυφὴ μετὰ τῆς κορωνίδος, ὡς φαίνεται ἐν εἰκ. 14, ἀλλ' ἐξηφανίσθη κατόπιν τὸ πλεῖστον μέρος ταύτης.

Εἰκ. 16. Μέρη δεξιοῦ βάθρου. 1) Κατωτάτη βάση. 2) Κυβικὸν βάθρον. 3) Δέσβιον κυμάτιον κάτω ἄκρου κυβικοῦ βάθρου. 4) Ὑψὺ ἐπιφάνεια κυβικοῦ βάθρου.

Εἰκ. 17. Ἡ ἀριστερὰ βάση καὶ τὸ ἐπ' αὐτῆς εὐρισκόμενον κυβικὸν βάθρον.

ὑπάρχει καὶ ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ἀκραίας βάσεως μήκ. κατὰ τὴν βάσιν 0.71 περίπου πλάτ. 0.57 καὶ ὕψ. 0.39 περίπου. Ἔχει καὶ τοῦτο ἀπόθεσιν ὁμοίαν πρὸς τὴν τοῦ ἐπὶ τῆς δεξιᾶς βάσεως κυβικοῦ μαρμάρου, ἀλλὰ δὲν εἶχε καὶ τὴν κορωνίδα. Ἡ ἄνω ἐπιφάνεια εἶναι κεκοιλωμένη μέχρι βάθους 0.025, μόνον δὲ μικρὸν (πλάτ. 0.05) ὑψηλότερον πλαίσιον καταλείπεται ἐπὶ τῶν ἄκρων τῶν τεσσάρων πλευρῶν (εἰκ. 17), Ἐπὶ τῆς μιᾶς ὀψευς τοῦ μαρμάρου τούτου ὑπάρχει σχεδὸν ὑπὸ τὴν κορυφὴν μὲ ἐπίσης ὠραῖα ἀρχαῖκὰ ἀττικά γράμματα χαραγμένη ὁλόκληρος ἡ ἐπιγραφὴ *ἡλαιῆς ἀνέθεσαν* (εἰκ. 18).

Ὅτι τὰ κυβικὰ ταῦτα μάρμαρα ἀπετέλουν μέρος τῶν ἀρχικῶν βάθρων, τῶν ὁποίων κατώτατα μέλη ἦσαν αἱ ἐν τῇ ἀρχικῇ των θέσει εὐρισκόμεναι ἀνωτέρω

Εἰκ. 18. Ἐπιγραφὴ κυβικοῦ βάθρου.

περιγραφῆσαι τρεῖς μαρμάριναι βάσεις ἀποδεικνύεται νομίζω, ἐκ τῆς ἀναμφιβόλως βαθροειδοῦς μορφῆς αὐτῶν, ἐκ τῆς θέσεως ὅπου εὐρέθησαν καὶ ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς τοῦ ἑνὸς ἐξ αὐτῶν οὗσης ἀπολύτως ὁμοίας πρὸς τὴν ἐπιγραφὴν τῶν δύο ἀκραιῶν ἐκ τῶν τριῶν βάσεων.

Ὑποθέτω μάλιστα, ὅτι τὸ ἔχον τὴν ἐπιγραφὴν κυβικὸν μάρμαρον ἀπετέλει μέρος τοῦ μεσαίου βάθρου, διότι τούτου ἡ κατωτάτη βάση εἶναι μόνον ἄνευ ἐπιγραφῆς, ἐπὶ ταύτης δὲ εὐρέθη κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν τὸ ἐν ἐκ τῶν δύο τμημάτων (τὸ ἡμισυ τοῦ ὅλου περίπου) εἰς ᾧ εἶχε θραυσθῇ τὸ μάρμαρον τοῦτο. Τὸν λόγον, δι' ὃν ἡ ἐπιγραφὴ τοῦ μεσαίου τούτου βάθρου ἐχαράχθη ὑψηλὰ ἐπὶ τοῦ κυβικοῦ μαρμάρου καὶ ὄχι ἐπὶ τῆς κατωτάτης πλακὸς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω.

Τὴν ἀρχικὴν μορφήν τῶν βάθρων μόνον κατ' εἰκασίαν στηριζομένην ὅπως-δήποτε εἰς τὰ ὑπολειφθέντα καὶ ἀνωτέρω περιγραφέντα μέρη τούτων καὶ εἰς τὰ ἐπὶ τούτων ὑπάρχοντα σημεῖα δυνάμεθα νὰ ἀναπαραστήσωμεν ὅτι ταῦτα ἀπετελοῦντο ἐκ βαθροειδοῦς ἐπ' ἀλλήλων ἐπιτιθεμένων τμημάτων εἶναι καὶ ἄλλως φανερόν, ἀλλὰ μαρτυρεῖται πρὸς τούτοις καὶ ἐκ τοῦ σχηματισμοῦ τῆς ἄνω ἐπιφανείας τῆς πρὸς τὰ δεξιὰ κατωτάτης πλακὸς (εἰκ. 16, 1). Ταύτης δηλαδὴ τὸ ἐσώτερον μέρος εἶναι εἰς τετράγωνον περίπου σχῆμα κατὰ 0.015 κεκοιλωμένον¹ καταλειπομένου περίξ περὶ τὸ κοίλωμα τοῦτο μετρίου πλάτους ὑψηλότερου πλαισίου. Τὸ κοίλωμα ἔχει μῆκος 0.74 (ἐξ ἀνατολῶν πρὸς δυσμὰς) καὶ πλάτος 0.60. Εἶναι

¹ Τῶν ἄλλων δύο βάσεων ἡ ἄνω ἐπιφάνεια εἶναι λεία καὶ δὲν ἔχει κοίλωμα.

φανερόν, ὅτι ἐντὸς τοῦ κοιλώματος τούτου ἐνετίθετο τὸ ἀνώτερον τμήμα τοῦ βάθρου. Δὲν εἶναι ὅμως ἀπολύτως βέβαιον, ἂν μετὰ τὴν κατωτάτην βάσιν ἠκούθῃ ἀμέσως τὸ σωζόμενον κυβικὸν βάθρον, ἢ ἂν ὑπὸ τοῦτο ὑπῆρχε καὶ ἄλλη μετρίου ὕψους καὶ ὀλίγῳ πλατυτέρα πλάξ.

Ἄν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν, ὅτι τὸ κοίλωμα τῆς ἄνω ἐπιφανείας τῆς κατωτάτης βάσεως ¹ τοῦ πρὸς δεξιὰ ἀκραίου βάθρου εἶναι κατὰ τινα ἑκατοστὰ μεγαλειότερον τῆς κάτω ἐπιφανείας τοῦ ἐπὶ τῆς βάσεως ταύτης κυβικοῦ μαρμάρου, ὅπερ ἀσφαλῶς θὰ ἀνῆκεν εἰς τὸ βάθρον τοῦτο, πρέπει νὰ ὑποθέσωμεν, ὅτι μεταξὺ τῶν δύο τούτων μελῶν παρενετίθετο καὶ ἄλλη πλάξ χωροῦσα ἀκριβῶς ἐντὸς τοῦ κοιλώματος τῆς κατωτάτης βάσεως· θὰ ἐξεῖχεν αὕτη κατὰ ὀλίγα ἑκατοστὰ (0.025 - 0.03) πέραν τῆς κάτω ἐπιφανείας τοῦ κυβικοῦ μαρμάρου. Ἡ πλάξ αὕτη δὲν ἦτο ἀνάγκη νὰ ἔχῃ σημαντικὸν ὕψος· ἴσως δὲν ὑπερέβαινε τὰ 0.15, θὰ ἀπετέλει δὲ κατὰ τινα τρόπον συνέχειαν τοῦ σχηματισμοῦ τῆς ἀποθέσεως τοῦ κυβικοῦ μαρμάρου.

Ἄλλὰ καὶ περὶ τοῦ ἀνωτάτου τμήματος τῶν βάθρων καὶ τοῦ τρόπου κατὰ τὸν ὅποιον ἦσαν ἰδρυμένα ἐπ' αὐτῶν τὰ ἀγάλματα δὲν δυνάμεθα μετὰ βεβαιότητος νὰ ἀποφανθῶμεν· οὕτω δὲν δυνάμεθα νὰ γνωρίζωμεν, ἂν ἐντὸς τοῦ κοιλώματος τοῦ φέροντος τὴν ἐπιγραφὴν κυβικοῦ μαρμάρου, ὅπερ, ὡς εἴπομεν θὰ ἀπετέλει μέρος τοῦ μεσαίου βάθρου, ἐνετίθετο ἀμέσως ἢ πλίνθος τοῦ ἀγάλματος κατασκευασθεῖσα ἐπίτηδες τετραγωνική, ἢ ἂν μεταξὺ ταύτης καὶ τοῦ κυβικοῦ μαρμάρου παρενεβάλλετο καὶ ἄλλη τετραγωνικὴ πλάξ. Ἀκόμη δυσκολώτερον εἶναι τοῦτο τὸ ζήτημα ὡς πρὸς τὸ δεξιὸν ἀκραῖον βάθρον, διότι τοῦ ἐπὶ τούτου εὐρισκομένου κυβικοῦ μαρμάρου εἶναι κατεστραμμένη ἢ ἄνω ἐπιφάνεια, ὑπάρχει δ' ἐπὶ ταύτης μόνον τὸ ὑπόλοιπον βαθείας τετραγωνικῆς ὀπῆς πλάτ. 0.10 περίπου ² (ἴδε εἰκ. 16, 4).

Τράπεζα. Ἐμπροσθεν τοῦ μεσαίου βάθρου, ὅχι ἀκριβῶς ἐν τῷ μέσῳ μεταξὺ τῶν δύο πλαγίων τοίχων ἴσταται μονόλιθος συμπαγῆς τράπεζα ἐκ μαρμάρου κυανοφαίου (Ὑμηττοῦ) μῆκ. 1.20, ὕψος 0.63 καὶ πλάτ. 0.62 (ἴδε ἐπὶ εἰκ. 12 καὶ 14). Αὕτη δὲν εἶναι ἐσφηνωμένη ἐντὸς τοῦ δαπέδου τοῦ ναοῦ, ἀλλ' ἐπικάθεται ἀπλῶς ἐπὶ τούτου. Ἡ προσθία ἐπιφάνεια ἔχει κοιλανθῇ εἰς βάθος 0.12, οὕτως ὥστε σχηματίζεται μία βαθυτέρα, λεία ἐπιφάνεια πλασιουμένη ἐκατέρωθεν μὲν ὑπὸ τῶν ποδῶν τῆς τραπέζης, ὀρθογωνικῶν παραστάδων (πλάτ. 0.10) καταληγουσῶν εἰς

¹ Πρέπει νὰ σημειωθῇ, ὅτι τὸ κοίλωμα τοῦτο δὲν εἶναι μετ' ἐξαιρετικῆς ἐπιμελείας ἐσκαμμένον, ἀποβαίνει δὲ ἀβαθέστερον, ἐφ' ὅσον χωρεῖ ἐκ τοῦ δυτικωτέρου ἄκρου πρὸς τὸ ἀνατολικώτερον. Ἀλλὰ καὶ ἐν γένει ἡ ὅλη ἐργασία τῶν βάθρων μᾶλλον ὡς ἀμελῆς δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ.

² Ὀλίγον δύναται νὰ βοηθήσῃ εἰς τὴν ἀναπαράστασιν τῶν βάθρων τὸ βάθρον τοῦ Φαιδίου (Καθβασία Γλυπτὰ Ἑθν. Μουσείου ἀριθ. 81, Ἀρχ. Δελτ. 1890, πίν. Γ 4, Bulle Statuenbaseu σελ. 11 Jahresh. XVI σελ. 87 εἰκ. 46. Πρωτοφανὲς εἰς τὰ ἀρχαῖα βαθμιδωτά βάθρα εἶναι καὶ ἔνεκα τοῦ ὕψους τοῦ ἀκόμη τὸ μὲ ἰδιαίτερον κόσμησιν τῆς βάσεως καὶ τῆς κορυφῆς κυβικὸν μέλος τῶν βάθρων ἡμῶν.

ἄκρα ποδῶν λέοντος, ἄνω δὲ ὑπὸ τῆς συμφυοῦς πλακὸς τῆς τραπέζης, τῆς ὁποίας τὸ πρόσθιον ἄκρον εἶναι λοξῶς ἀποκεκομμένον καὶ ἔχει ἐκατέρωθεν καθ' ὃ σημεῖον συμφύεται τὸ λοξὸν ἀπόκομμα πρὸς τοὺς πόδας, χωνιοειδὲς ὄγκωμα (εἰκ. 19).

Καὶ ἡ ὀπισθία ὄψις τῆς τραπέζης εἶναι παραπλησίως ἐσχηματισμένη, ἀλλ' ἐπιπολαιότερον εἰργασμένη, οἱ ἄκροι πόδες λέοντος δὲν ἔχουσι δηλωθῆ, καὶ ἡ κοίλανσις τῆς ἐπιφανείας δὲν φθάνει εἰς τὸ αὐτὸ βάθος ὅπως ἐπὶ τῆς προσθίας ὀψεως. Καὶ κατὰ τὰ πλάγια ἐξέχει ἡ ἄνω ἐπιφάνεια τῆς τραπέζης κατὰ 0.12, κάτω δὲ λήγει κατὰ τὰ πλάγια εἰς ἐσοχὴν 0.02.

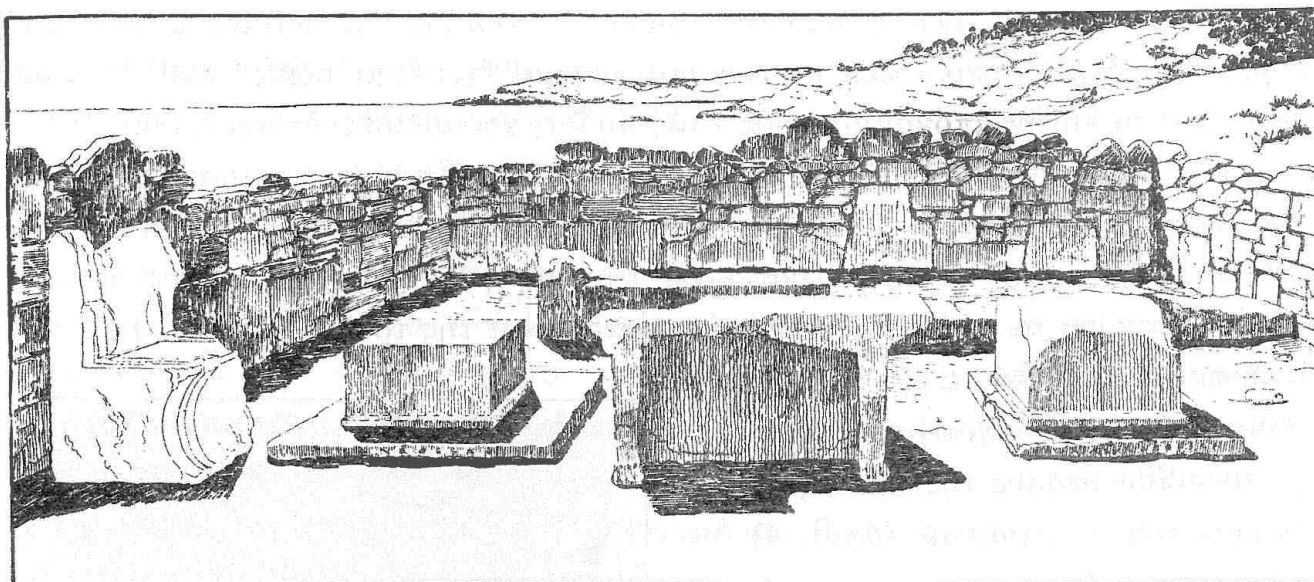
Ὅλην σχεδὸν τὴν βαθύτεραν ἐπιφάνειαν τοῦ προσθίου μέρους τῆς τραπέζης ταύτης καλύπτει ἡ κατωτέρω (ἀριθ. 4) δημιουργησμένη ἐπιγραφή, τιμητικὴ τοῦ Ἀλαιοῦ Πολυστράτου ἱερέως καὶ ἄλλων Ἀλαιοῶν.

Πότε ιδρυθῆ ἡ σωζομένη τράπεζα εἰς τὴν θέσιν ἐκείνην δὲν εἴμεθα εἰς θέσιν νὰ δρῶμεν ἀκριβῶς. Ἡ μορφή της, ἀπλὴ ὅπως εἶναι, δὲν παρέχει σημεῖα ἱκανὰ πρὸς ἀκριβῆ χρονολόγησιν τῆς κατασκευῆς της. Ἡ ἐπὶ τῆς προσθίας ὀψεως ἐπιγραφή ἐχαράχθη ἐκεῖ περὶ τὸ τέλος ἴσως τῆς 4ης ἑκατονταετηρίδος, ἀλλ' ἡ τράπεζα ἠδύνατο νὰ εὑρίσκηται ἐν τῷ ναῷ πολὺ πρότερον. Ὡς ἀνάθημα εἰς τὸν θεὸν τοῦ ναοῦ ἔχον καὶ τὸν προορισμὸν νὰ ἀποτίθενται ἐπ' αὐτοῦ τὰ προσφερόμενα εἰς τοῦτον μικρὰ δῶρα, εἶναι φυσικὸν νὰ δεχθῶμεν, ὅτι ἐτέθη ἐκεῖ συγχρόνως μὲ τὴν ἰδρυσιν τοῦ ἀγάλματος, μαρτυρεῖ δ' αὖ ἐτέρου ὑπὲρ τῆς συγχρόνου μετὰ τοῦ ἀγάλματος ἰδρύσεως τῆς τραπέζης ἐν ἧ θέσει σώζεται εἰσέτι, τὸ ὅτι ἡ ἐπιγραφή τοῦ βάρου τοῦ μεσαίου ἀγάλματος, πρὸ τοῦ ὁποίου, ἴσταται ἡ τράπεζα δὲν εἶναι χαραγμένη ἐπὶ τοῦ κατωτάτου λίθου τοῦ βάρου ὅπως ἐπὶ τῶν δύο ἄλλων, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ ὑψηλοτέρου τμήματος τοῦ βάρου, ἐπὶ τοῦ κυβικοῦ μαρμάρου, διὰ νὰ μὴ ἀποκρύπτεται ὑπὸ τῆς Τραπέζης¹.

Εἰκ. 19. Γωνία μαρμαρίνης τραπέζης.

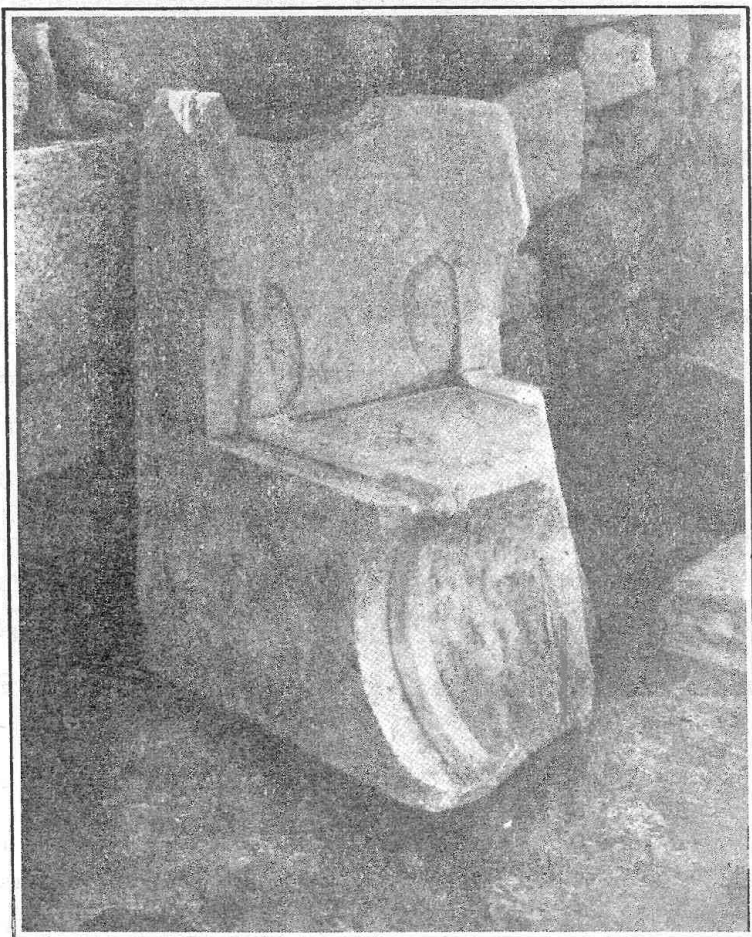
¹ Ἐντὸς τοῦ ναοῦ εὑρέθησαν καὶ ἄλλαι δύο ὁμοίαι καθ' ὅλα πλάκες ἐκ φαιοῦ λίθου τοῦ Ὑμηττοῦ καὶ αὐταί, σχηματίζουσαι κατὰ τὴν μίαν στενὴν πλευρὰν ἄτεχνον πόδα ζώου, προφανῶς καὶ αὐταὶ πόδες τραπέζης, ἥτις ὁμοῦς ἀπετελεῖτο ἐκ χωριστῶν μερῶν, τῶν ποδῶν καὶ ἐπὶ τούτων τεθειμένης πλακός, καὶ δὲν ἦτο συμπαγής, ὅπως ἡ ἄλλη τράπεζα. Πλείονες τράπεζαι ὑπῆρχον καὶ ἐντὸς τοῦ ναοῦ τῆς Δεσποίνης ἐν Λυκοσοῦρᾳ (Κουρουνιώτη, Κατάλ. Μουσ. Λυκοσ. σελ. 61 ἐξ. ἀριθ. 63 - 66).

Εἰκ. 20. Ὁπίσθιον ἥμισυ ἐσωτερικοῦ σηκοῦ.

Θρόνος. Εἰς τὸν σταθερὸν διάκοσμον τοῦ ναοῦ προωρισμένος νὰ ἐξυπηρετήσῃ ὅπως καὶ ἡ τράπεζα τὸν Θεόν, ἢ πιθανώτερον ἔχων τὸν πρακτικὸν σκοπὸν νὰ κάθηται ἐπ' αὐτοῦ ὁ ἱερεὺς, ἀνήκει μαρμάρινος θρόνος ἰδρυμένος πρὸς τὸν

νότιον τοῖχον ἀριστερὰ ὀλίγον πρὸ τῶν βάθρων (εἰκ. 20). Ἔχει οὗτος τὸ σύνηθες σχῆμα (εἰκ. 21)¹ καὶ τὸ φυσικὸν μέγεθος θρόνου (ὕψος 0.92, πλάτ. 0.65, ὕψος καθίσματος 0.45 καὶ πλάτος κυρίως ἔδρας 0.40), ὁ δὲ γλυπτικὸς αὐτοῦ διάκοσμος περιορίζεται εἰς τὴν ἀνάδειξιν ἐν ἀναγλύφῳ τῶν χαρακτηριστικῶν μερῶν τῆς μορφῆς αὐτοῦ· οὕτω σημειοῦνται τὰ καμπύλα σκέλη, ἡ καθ' αὐτὸ ἔδρα καὶ τὸ ἐρεισίνωτον. Ἀποκεκρουσμένα εἶναι πρὸς τούτοις ὅλη ἡ δεξιὰ προ-

Εἰκ. 21. Θρόνος μαρμάρινος ἐντὸς σηκοῦ.

¹ Τὰ σχέδια τῶν εἰκόνων 10, 13 καὶ 20 ὀφείλω εἰς τὸν ἀρχιτέκτονα Α. Ζάχον, τὰ σχέδια τῶν εἰκόνων 5 καὶ 7 κατήρτισεν ὁ ἀρχιτέκτων Μπίρης, καὶ τὰ σχέδια τῶν εἰκόνων 16, 17 καὶ 19 ὁ ἀρχιτέκτων Νομικός. Εἰς τούτους ἐκφράζω τὰς θερμὰς μου εὐχαριστίας.

σθία γωνία τοῦ καθίσματος, καίμερος τῆς κορυφῆς καὶ αἱ ἡμικυκλικαὶ περίπου ἄκραι τῶν δύο πλευρῶν τοῦ νώτου, εἶναι δὲ ἀποτετριμμένη καὶ ἡ κορυφή τῆς προσθίας ὀψεως τοῦ καθίσματος, ὥστε δὲν εἶναι δυνατόν νὰ λεχθῇ μετὰ βεβαιότητος ὅτι διακρινόμενα ἐκεῖ ἔχνη ἀνήκουσι τῶντι εἰς ἀποτριβεῖσαν ἐπιγραφὴν.

Ἐντὸς τοῦ σηκοῦ, πρὸ τῶν βάθρων κείμενος, εὐρέθη καὶ ὁ κιονίσκος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου εἶναι χαραγμένον τὸ κατωτέρω δημοσιευόμενον ἀρχαῖκόν ἔμμετρον ἐπιγράμμα ἀφιερώσεως εἰς τὸν Ἀπόλλωνα. Ἐπίσης ἐντὸς τοῦ ναοῦ πρὸς τὸ ὀπισθεν μέρος αὐτοῦ εὐρέθη καὶ ἡ ἐν εἰκ. 39, 1-3 κατωτέρω δημοσιευομένη κεφαλή. Εὐρέθησαν ἀκόμη ἐντὸς τοῦ σηκοῦ διάφοροι σφόνδυλοι κιόνων ἐκ τιτανολίθου (ιδε εἰκ. 14), ἀλλ' οὗτοι μετετέθησαν ἐκεῖ εἰς ὑστερωτέρους χρόνους ἀσφαλῶς ἐκ τῆς ἐξωτερικῆς περιστάσεως μετὰ τὴν καταστροφὴν ταύτης.

Πρὸς συμπλήρωσιν τῆς εἰκόνος τοῦ σηκοῦ πρέπει νὰ ἀναφέρωμεν ἄτεχνον, λιθίνην, ὑψηλὴν, ὀλμοειδῆ λεκάνην (ὕψος 0.45, διάμ. 0.50 μὲ ἀβαθεῖς σχετικῶς κοίλωμα) (εἰκ. 10 καὶ 12), ἣτις ἴσεται πρὸ τῆς ἐξωτερικῆς ὀψεως τῆς ἀριστερᾶς παραστάδος τῆς θύρας καὶ ἐχρησίμευε πιθανώτατα ὡς περιρραντήριον¹. Ἀντιστοιχῶς πρὸς τὸ περιρραντήριον τοῦτο ἴσεται πρὸ τῆς δεξιᾶς παραστάδος τῆς θύρας τετραγωνικὴ στήλη ἐκ λευκοῦ μαρμάρου ὕψος 0.96 καὶ πλάτ. 0.38 ἐπὶ συμφυοῦςβάσεως πλάτ. 0.53 καὶ ὕψος 0.23. Ἡ στήλη ἔληγεν ἄνω εἰς κορωνίδα, ἐχρησίμευε δὲ πιθανώτατα ὡς βάσις μικροῦ ἀγάλματος² καὶ εἶχεν ἐμπρὸς ὑπὸ τὴν κορυφὴν τὴν ἐπιγραφὴν τοῦ ἀναθέτου, ἥς διακρίνονται λίαν ἀμυδρῶς γράμματα τῶν τριῶν στίχων, ἐξ ὧν φαίνεται, ὅτι καὶ ἡ βάσις αὕτη ἦτο σχεδὸν σύγχρονος πρὸς τὰ ἐντὸς τοῦ ναοῦ βάθρα (3^{ον} στίχου λείψανα ΑΝΕ). Τῆς βάσεως τῆς στήλης τὸ κατώτερον ἡμισυ δὲν εἶναι κελεασμένον ἐκ τούτου δὲ καταφαίνεται, ὅτι ἐκρύπτετο αὕτη ἐντὸς τοῦ ἐδάφους ἐν μέρος.

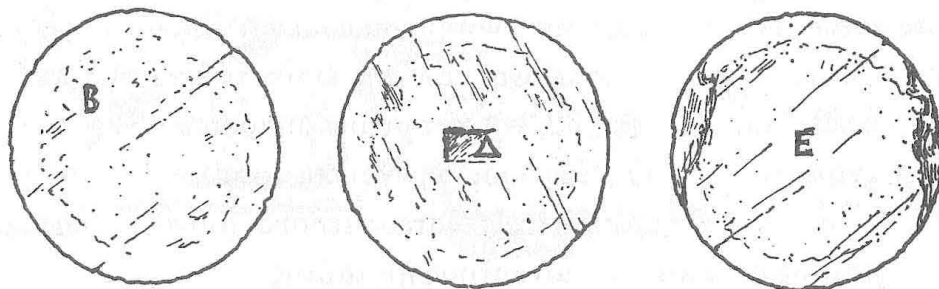
Πρὸ τῆς δεξιᾶς γωνίας τοῦ τοίχου τῆς εἰσόδου τοῦ σηκοῦ ὑπάρχει καὶ ἑτέρα μαρμαρίνη βάσις τετραγωνικὴ μῆκ. 0.48, πλάτ. 0.46 καὶ ὕψος 0.14 ἔχουσα ἄνω τετραγωνικὸν κοίλωμα μῆκ. 0.27 καὶ πλάτ. 0.22 πρὸς ἑνθεσιν μαρμαρίνου ἀγάλματιος ἢ ἐρμοειδοῦς στήλης, ἡ βάσις ἦτο ἐντεθειμένη ἐντὸς ἐτέρας τετραγωνικῆς βάσεως ἐκ τιτανολίθου κατὰ τὸ ἡμισυ κρυπτομένης ἐντὸς τοῦ ἐδάφους. Ἐπὶ τῆς προσθίας ὀψεως τῆς μαρμαρίνης βάσεως εἶναι χαραγμένη ἡ κατωτέρω (ἀριθ. 2) δημοσιευομένη ἐπιγραφὴ τοῦ ἀναθέτου.

Ἡ περίστασις. Ἡ περίστασις (ιδε σχέδιον εἰκόνος 7) ἀποτελεῖται ἐκ τεσσάρων κιόνων ἐπὶ τῶν στενῶν πλευρῶν καὶ ἕξ ἐπὶ τῶν πλαγίων, σώζονται δὲ τούτων

¹ Καὶ δευτέρας ὀλμοειδοῦς λεκάνης τὸ ἡμισυ εὐρέθη ἔξω πλησίον τοῦ σηκοῦ. Παρὰ τὴν εἰσοδὸν τοῦ ναοῦ τῆς Ἀφροδίτης ἐν Κωτίλῳ ὑπῆρχε τετραγωνικὴ λεκάνη ὡς περιρραντήριον (Ἀρχ. Ἐφ. 1903, 162).

² Ἀλλὰ τὸ ἄνω μέρος τῆς ἐπιφανείας δὲν ἔχει κοίλωμα πρὸς στερέωσιν πράγματος ἐπ' αὐτοῦ.

πᾶσαι αἱ βάσεις, καὶ ἐπὶ τεσσάρων ἐκ τούτων, τριῶν τῆς βορείας πλευρᾶς καὶ μιᾶς τῆς νοτίας ὑπάρχουσιν ἀκόμη οἱ κατώτατοι σφόνδυλοι. Ἐπὶ τοῦ σφονδύλου, ὅστις σώζεται ἐπὶ τῆς προτελευταίας πρὸς δυσμὰς βάσεως τῆς βορείας πλευρᾶς ὑπάρχει μετ' ἐπιμελείας ἐγκεχαραγμένον τὸ γράμμα Ε (εἰκ. 22).

Εἰκ. 22. Γράμματα χαραγμένα ἐπὶ σφονδύλων τῆς περιστάσεως.

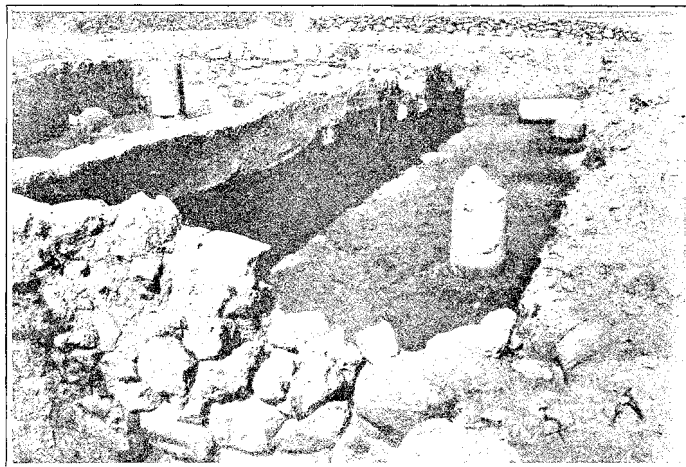
Ὅπως εἴπομεν ἤδη, οἱ κίονες δὲν εἶναι ἰδρυμένοι ἐπὶ συνεχοῦς τινος στυλοβάτου, ἀλλ' ἕκαστος τούτων ἔχει ἰδιαίτερον βάθρον ἀποτελούμενον ἐκ τετραγωνι-

Εἰκ. 23. Ἡ νοτία πλευρὰ τοῦ σηκοῦ μετὰ τὴν σειράν τῶν βάσεων τῶν κίωνων τῆς περιστάσεως.

κῆς πλίνθου ἐκ πώρου λίθου ($0.80 \times 0.80 \times$ ὕψος 0.30) τεθειμένης ἐπὶ θεμελίου πλατυτέρου κατὰ 0.15 (εἰκ. 23 καὶ 24). Οἱ σφόνδυλοι ἴστανται ἀμέσως ἄνευ ἰδιαίτερας βάσεως ἐπὶ τῆς τετραγωνικῆς πλίνθου, δὲν εἶναι δὲ δυνατόν νὰ βεβαιωθῇ σήμερον ὁποίας μορφῆς ἦτο τὸ κιονόκρανον, ἂν εἶχον τοιοῦτον ὡς φαίνεται

ὅμως ἦσαν ἀπλοὶ στρογγύλοι στύλοι φέροντες πιθανῶς ἐπὶ ἀπλοῦ τινος κιονοκράνου ἢ κιονοκρανοειδοῦς ἐπιθήματος ὁμοίως ἀπλοῦν ξύλινον θριγγόν.

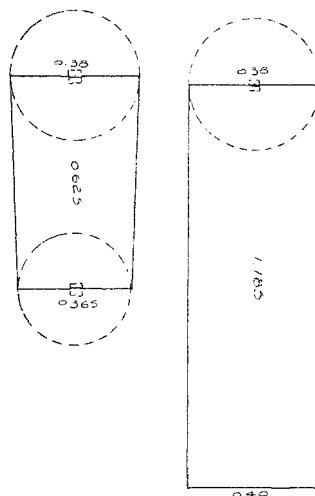

Εἰκ. 24. Βορεία πλευρὰ σηκοῦ μετ' κίονας περιστάσεως.

Οἱ κίονες εἶναι πάντες ἐκ τιτανολίθου καλῶς καὶ ὁμαλῶς ἐστρογγυλωμένοι, εὐρέθησαν δ' ἐκ τούτων 27 τεμάχια διαφόρων μεγεθῶν. Ἐπὶ πάντων παρατηρεῖται ἱκανὴ μείωσις. Αἱ μεγάλοι διάμετροι κυμαίνονται μεταξὺ 0.465 καὶ 0.365, αἱ περισσότεραι ὅμως ἐκ τούτων δὲν εἶναι κάτω τῶν 0.40. Αἱ μικρὲς διάμετροι φθάνουν μέχρι 0.32. Ὡς ἐξάγεται ἐκ τῶν εὐρισκομένων ἐν τῇ ἀρχικῇ τῶν θέσει σφονδύλων 0.465 εἶναι ἡ διάμετρος τῆς βάσεως.

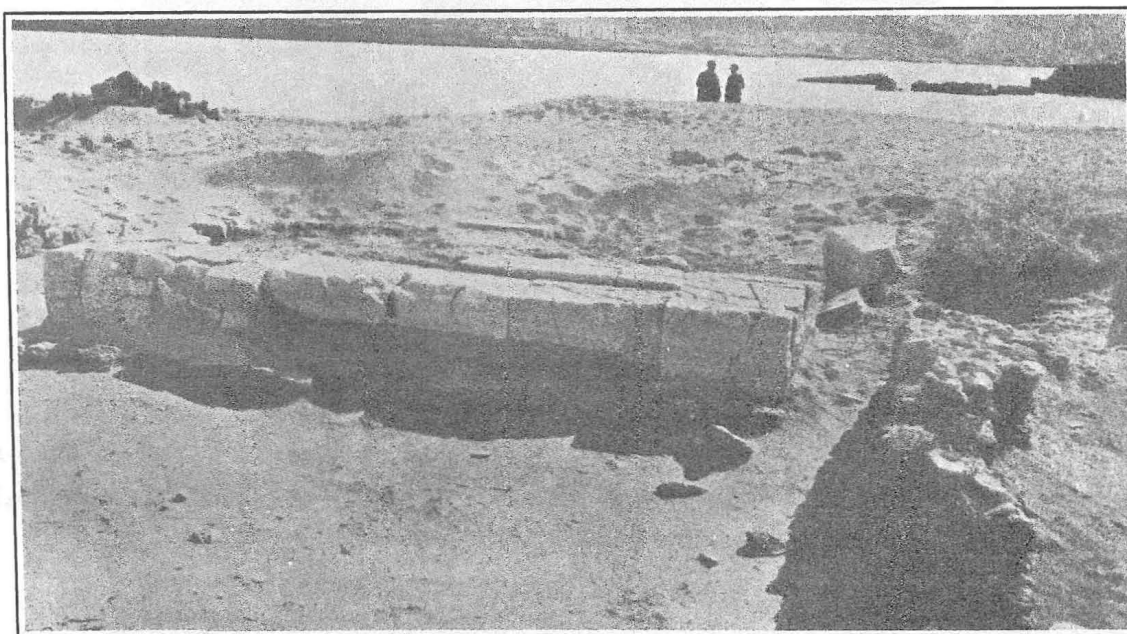
Σφόνδυλοι τινες εἶναι ἡριθμημένοι διὰ γραμμῶν πρὸς εὐκολίαν τῆς τοποθετήσεως. Οὕτω ἐπὶ δύο σφονδύλων ἐπαναλαμβάνεται τὸ γράμμα Β, ἐπὶ ἄλλου τὸ γράμμα Δ καὶ ἐπὶ τοῦ ἀνωτέρω ἤδη μνημονευθέντος τὸ γράμμα Ε (εἰκ. 24). Αἱ διάμετροι τῶν ἐχόντων τὸ γράμμα Β δύο σφονδύλων, συμφωνοῦσιν ἀκριβῶς καθ' ἃς ἐπιφανείας ὑπάρχει τὸ γράμμα, ὥστε δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς βέβαιον, ὅτι οἱ δύο οὗτοι ἦσαν ἐπ' ἀλλήλων τεθειμένοι ὡς μέρη τοῦ αὐτοῦ κίονος.

Εἰς τὴν ἐξεύρεσιν τοῦ ἀκριβοῦς ὕψους τῶν κίωνων δὲν βοηθοῦσι μετ' ἀπολύτου βεβαιότητος οἱ εὐρεθέντες σφόνδυλοι· ὅτι ἔφθανον τουλάχιστον μέχρι 2.475 (πρέπει νὰ ἦσαν ἀσφαλῶς ὑψηλότεροι) δύναται τις

Εἰκ. 25. Συνανήκοντες σφόνδυλοι περιστάσεως.

νὰ συμπεράνη προσθέτων τὰ ὕψη δύο σφονδύλων (1.185 καὶ 0.625), οἱ ὁποῖοι δύνανται νὰ συνανήκουν, διότι συμφωνοῦσιν ἡ μεγάλη διάμετρος τοῦ ἐνὸς πρὸς τὴν μικρὰν διάμετρον τοῦ ἐτέρου, ὑπάρχουσι δὲ καὶ ἐπὶ τῶν δύο ἀντίστοιχοι ὅπαι διὰ τὴν σύνδεσιν διὰ γόμφων τῶν δύο τμημάτων (εἰκ. 25). Ὅτι ἦσαν ἀκόμη ὑψηλότεροι οἱ κίονες προκύπτει καὶ ἐκ τοῦ ὅτι ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς ἄνω ὀψευς τοῦ μακροτέρου σφονδύλου ὑπάρχει ὁπὴ μαρτυροῦσα, ὅτι ὑπῆρχε καὶ ἄλλος ἀνώτερος σφόνδυλος μέλλων νὰ στερεωθῇ διὰ γόμφου ἐντὸς αὐτῆς. Ἀκόμη δὲ καὶ ἂν λάβω-

Εἰκ. Κρητὶς βομοῦ.

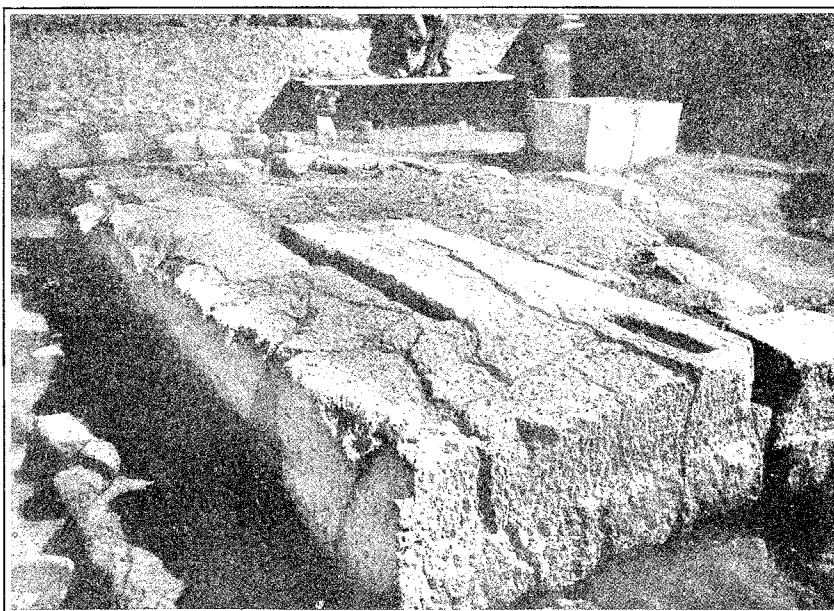
μεν ὑπ' ὄψιν, ὅτι ἡ διάμετρος τῆς βάσεως τῶν κιόνων εἶναι 0.465, ἡ δ' εὐρεθεῖσα μικροτέρα διάμετρος εἶναι 0.325, διὰ νὰ συμπληρώσωμεν τὸν διὰ τῶν δύο προαναφερθέντων σφονδύλων σχηματιζόμενον κίονα πρέπει νὰ προσθέσωμεν κατ' ἀμφοτέρας τὰς διευθύνσεις καὶ ἄλλον σφόνδυλον διὰ νὰ φθάσωμεν διὰ τῆς ἐντάσεως πρὸς τὰ κάτω καὶ τῆς μειώσεως πρὸς τὰ ἄνω τὰς διαμέτρους ταύτας.

Εἷς σφόνδυλος ἔχει μῆκος 2.48, εἶναι δ' οὗτος ὁ κατώτατος διότι ἔχει μεγάλην διάμετρον 0.465, ὅπερ ὡς εἵπομεν εἶναι ἡ διάμετρος τῆς βάσεως.

Ἐπὶ ἐνὸς σφονδύλου εὐρεθέντος καὶ κειμένου ἀκόμη ἐντὸς τοῦ σηκοῦ ὑπάρχει κατὰ τὸ πλάγιον ἐντὸς ὁπῆς ὑπόλοιπον παχειάς σιδηρᾶς ράβδου. Ὅπαι πρὸς σύνδεσιν τῶν σφονδύλων διὰ γόμφων δὲν ὑπῆρχον ἐπὶ πάντων τῶν κιόνων.

Ὁ Βωμός. Ἐμπροσθεν τοῦ σηκοῦ εἰς ἀπόστασιν 6.75 ἀπὸ τοῦ τοίχου τῆς εἰσόδου καὶ ἐπὶ τοῦ κατὰ μῆκος ἄξωνος αὐτοῦ σώζεται ἡ κρητὶς εὐμεγέθους βομοῦ (εἰκ. 26· ἰδὲ εἰκ. 6 καὶ σχεδιδόγραμμα εἰκ. 7). Ἐχει σχῆμα ὀρθογωνικὸν

(4.25×2.55) καὶ συνίσταται ἐκ κεντρικοῦ πυρῆνος ἐξ ἐρυθροποῦ ἰσχυρῶς πεπιεσμένου χώματος περιβαλλομένου ὑπὸ μιᾶς σειρᾶς μεγάλων τιτανολίθων μὲ καλῶς λελεασμένην τὴν πρὸς τὰ ἄνω ὄψιν, ἢ πρὸς τὰ ἔξω ὄψιν τῶν λίθων εἶναι μόνον κατὰ τὸ ἀνώτερον ἥμισυ πελεκημένη ὁμαλῶς, ἐνῶ τὸ κατώτερον ἐξέχει ἐλαφρῶς καὶ εἶναι ἀμελέστερον πελεκημένον, ἵνα διὰ τῆς διαφορᾶς ταύτης τῆς κατεργασίας ὁρίζεται ἡ εὐθυντηρία τοῦ κτίσματος. Πλὴν τῶν περιβαλλόντων τὸν κεντρικὸν πυρῆνα τιτανολίθων ὑπάρχει ἐπὶ τοῦ δυτικοῦ ἡμίσεως στρῶσις ἐκ μιᾶς σειρᾶς

Εἰκ. 27. Νοτιοδυτικὴ γωνία καὶ ἄνω ἐπιφάνεια κρηπίδος βωμοῦ.

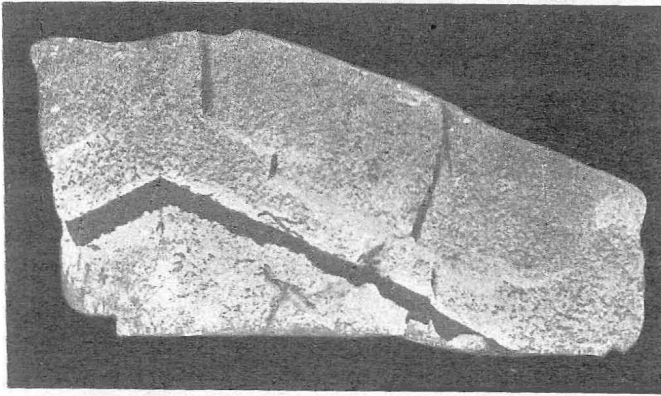
μεγάλων πλακῶν τιτανολίθου ὡς συνέχεια τῆς ἄνω ἐπιφανείας τῶν λίθων τοῦ ἐξωτερικοῦ περιβλήματος (εἰκ. 27).

Οἱ λίθοι τῆς κρηπίδος τοῦ βωμοῦ εἶναι ἱκανῶς μεγάλοι, ἰδίως οἱ δύο ἀκραῖοι τῆς δυτικῆς ὀψεως ($1.20 \times 0.65 \times 0.45$ καὶ $1.10 \times 0.62 \times 0.44$). Ἐπὶ ἑκατέρου τῶν δύο τούτων τελευταίων λίθων ὑπάρχει ἐπὶ τῆς ἄνω ἐπιφανείας αὐτὰς μήκους 0,35 πλάτους 0,15 πρὸς ἔνθεσιν στήλης (ἰδὲ εἰκ. 27).

Ἐμπρὸς καὶ κατὰ μῆκος τῆς δυτικῆς ὀψεως τῆς κρηπίδος ὑπάρχει σειρὰ σχεδὸν ὅλως ἀκατεργάστων λίθων ἐπεκτεινομένη πρὸς βορρᾶν καὶ πέραν τῆς κρηπίδος τοῦ βωμοῦ μέχρις ἀποστάσεως 1,50 περίπου τούτων ἢ ἄνω ἐπιπεδωμένη ὅπωςδῆποτε ἐπιφάνεια εὐρίσκεται 0,44 χαμηλότερον τῆς ἄνω ἐπιφανείας τῆς κρηπίδος τοῦ βωμοῦ. Ἡ πιθανωτάτη ἐξήγησις τῆς σειρᾶς ταύτης τῶν λίθων εἶναι,

ὅτι ἐχρησίμευεν ὡς ὑπόθημα βαθμίδος, ἂν καὶ μένει οὕτω ἀνεξήγητος ἡ συνέχεια ταύτης καὶ πέραν τῆς βορείας πλευρᾶς τοῦ βωμοῦ.

Πρὸς ἀκριβῆ σχεδὸν ἀναπαράστασιν τοῦ βωμοῦ παρέχουσιν ἱκανὰ βοηθητικὰ σημεῖα τὰ σωθέντα λείψανα. Ἐπὶ τῆς ἄνω ὀψέως τῶν λίθων τῆς κρηπίδος τοῦ βωμοῦ σημειοῦται εἰς ἀπόστασιν 0.90 ἀπὸ τοῦ δυτικοῦ ἄκρου (ἡ ἀνατολικὴ πλευρὰ εἶναι τελείως σχεδὸν κατεστραμμένη) δι' αἰσθητῆς διαφορᾶς τῆς κατεργασίας τῆς ἐπιφανείας ἢ γραμμῇ τῆς τοποθετήσεως τοῦ ὑψηλοτέρου μέρους τοῦ βωμοῦ, τῆς **θυμέλης**. Ἡ ἐπιφάνεια τῶν λίθων τῆς κρηπίδος ἐπὶ τῆς θέσεως ὅπου

Εἰκ. 28. Τμῆμα κρατεντοῦ.

ἦτο τὸ ἄκρον τῆς θυμέλης εἶναι πολὺ ἐπιμελέστερον λελεασμένη καὶ διακρίνεται σαφῶς ἀπὸ τῆς λοιπῆς ἐπιφανείας. Πρὸς ἀναπαράστασιν καὶ τῆς κορυφῆς τῆς θυμέλης εὗρομεν εὐτυχῶς ὅχι πολὺ μακρὰν τοῦ βωμοῦ τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς μιᾶς ἐκ τῶν πλαγίων πλευρῶν ταύτης, τῶν **κρατεντῶν** (εἰκ. 28). Εἶναι ἐκ τοῦ αὐτοῦ τιτανολίθου ἐξ οὗ καὶ ἡ κρηπίς, καὶ ἔχει μορφήν

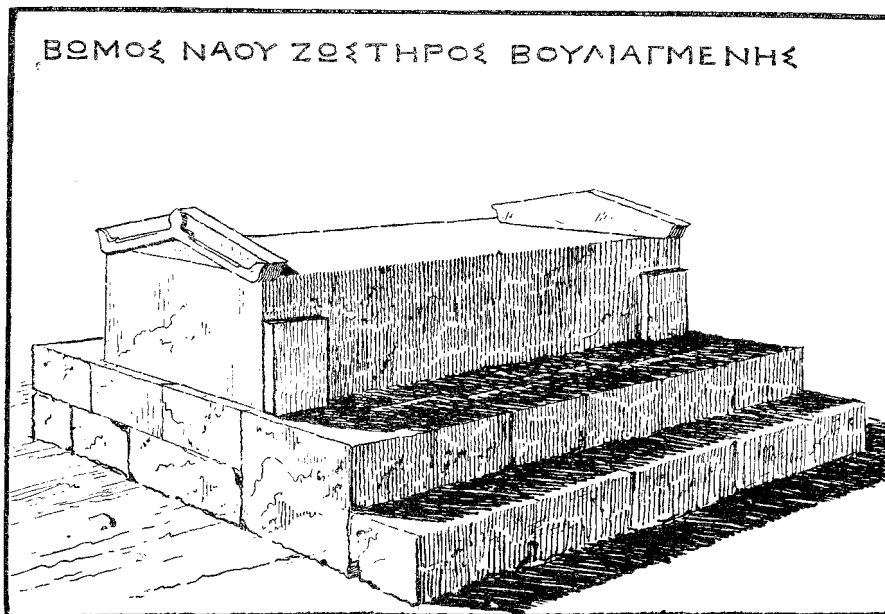
τριγωνικὴν (μήκ. τοῦ ἡμίσεως τῆς βάσεως 0.16, ὕψους κατὰ τὸ κέντρον 0.48, πλάτ. 0.16), ἐπὶ δὲ τῆς μιᾶς ὀψέως ἐξαίρεται ἐν ἀναγλύφῳ ἄέτωμα σημειουμένων διὰ καταλλήλου ἐξοχῆς τοῦ γείσου καὶ τῶν ἀκρωτηρίων ἐπὶ τῆς κορυφῆς, τοῦ κέντρου, καὶ τῶν ἄκρων.

Ἡ ἐτέρα ὀψις τοῦ λίθου τοῦ κρατεντοῦ εἶναι μόνον ἐπίπεδος καὶ ἐξωμαλισμένη. Ὅτι ὁ λίθος οὗτος εἶναι πράγματι ὁ ἕτερος τῶν κρατεντῶν τοῦ βωμοῦ δεικνύει ἡ μορφή του, ἡ θέσις τῆς εὐρέσεως καὶ μάλιστα ἡ συμφωνία τῶν διαστάσεων αὐτοῦ πρὸς τὸ μέγεθος, ὅπερ θὰ εἶχεν ἡ θυμέλη συμφώνως πρὸς τὰ καταλειφθέντα ἐπὶ τῆς σωθείσης κρηπίδος ἱκανῶς σαφῆ σημεῖα. Ἐπὶ τῆς παρατιθεμένης εἰκόνης 29 παρέχομεν ἐν ἀναπαραστάσει¹ τὴν πιθανωτάτην μορφήν τοῦ βωμοῦ.

Παρὰ τὸν βωμὸν εὐρέθησαν κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν ἱχνῆ πυρῶν, ἀλλ' οὐδὲν κινητὸν εὔρημα.

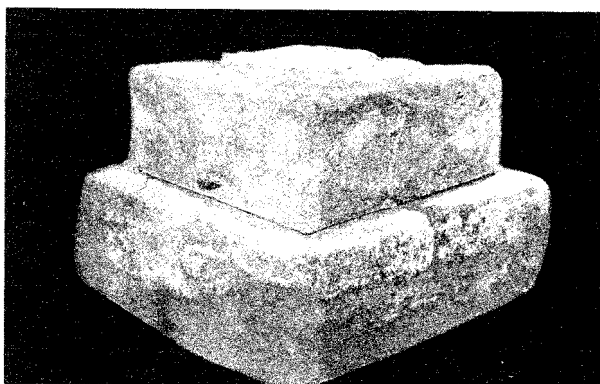
Πλαγίως πρὸ τοῦ ναοῦ ἀπέχον 2.75 περίπου ἀπὸ προεκτάσεως τῆς γραμμῆς τῆς βορείας τούτου πλευρᾶς καὶ 1.25 περίπου ἀπὸ προεκτάσεως τῆς γραμμῆς τῆς

¹ Ἡ ἀναπαράστασις εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον ἔργον τοῦ καθηγητοῦ Ὁρλάνδου.

Εἰκ. 29. Ἀναπαράστασις βωμοῦ.

ἀνατολικῆς πλευρᾶς τοῦ ναοῦ εἶναι ἰδρυμένον μέγα τετράγωνον βάθρον (εἰκ. 30) ἀποτελούμενον ἐκ δύο βαθμίδων ὧν ἡ κατωτέρα (ὑψ. 0.51), σύγκειται ἐκ δύο μεγάλων ἰσομεγέθων ($1,30 \times 0,65$ ἑκάτερος) σκληρῶν πώρων, ἡ δ' ἀνωτέρα ἐξ ἑνὸς ἐρυθροῦ τιτανολίθου τοῦ Ὑμηττοῦ ($1,00 \times 1,00 \times 0,40$). Ἐπὶ τοῦ δευτέρου τούτου λίθου ἦτο πιθανώτατα τεθειμένος καὶ τρίτος φέρων τὴν πλίνθον μετὰ τοῦ ἀγάλματος.

Εἰκ. 30. Βάθρον πλησίον βορειανατολικῆς γωνίας σηκοῦ.

Κατασκευὴ τῶν τοίχων τοῦ σηκοῦ. Ἀνωτέρω ἐν σελ. 15-16 ἐξεθέσαμεν τὸ σύστημα καθ' ὃ ἦσαν ἐκτισμένοι οἱ ἀρχικοὶ τοῖχοι τοῦ σηκοῦ πρὸς ὁρισμὸν τῆς συνεχίσεως αὐτῶν εἰς ὕψος δὲν ἔχομεν ἐνδείξεις· θὰ ἦτο φυσικὸν νὰ ὑποθέσωμεν, ὅτι ἦσαν οὗτοι κατασκευασμένοι κατὰ τὸ ὑψηλότερον αὐτῶν μέρος ἐξ ὠμῶν πλίνθων, ὅπως συνηθίζετο εἰς τοὺς ἀρχαίκοις χρόνους, εἰς οὓς πάντως ἀνήκει τὸ ἀρχικὸν κτίριον· ἀλλ' ὁμως ἐπὶ

τοῦ σωζομένου εἰς ἱκανὸν ὕψος (1.30 περίπου) ἀρχικοῦ τμήματος τοῦ κτιρίου κατὰ τὸ ἀνατολικὸν μέρος τῆς βορείας πλευρᾶς, οὐδεμία τῶν συνήθων ἐνδείξεων, π. χ. τάσις πρὸς ἐπιπέδωσιν τῆς ἄνω ἐπιφανείας χάριν τῆς καταλλήλου ἐπιστροφῆς τῶν πλίνθων, γίνεται φανερά, οὐδ' ἐφάνησάν ποτε ἐν τῇ ἐπιχώσει τμήματα πλίνθων, ὡς παρουσιάζονται συχνὰ πλησίον ἐρειπίων ἐν ὅλῳ ἢ ἐν μέρει πλινθοκτίστων οἰκοδομημάτων. Λοιπὸν εἶναι πιθανώτερον, ὅτι καὶ τὸ ἀρχικὸν κτίριον ἦτο μέχρι τῆς κορυφῆς λιθόκτιστον¹ πάντως πρέπει νὰ δεχθῶμεν, ὅτι ἦτο ὅλον ἐκ λίθων τὸ ὑστερώτερον ἐπεσκευασμένον ἀσβεστόκτιστον κτίριον. Ἐπίσης δὲν εὗρέθη τι, ἐξ οὗ νὰ δύναται τις νὰ ὀρίσῃ οὐδὲ μετὰ πιθανότητός τινος ἂν ἦσαν ἐπικεχρισμένοι οἱ τοῖχοι, ἢ καὶ ἂν τὸ ἀμέσως ὑπὸ τὴν στέγην μέρος αὐτῶν ἔφερεν ἀρχιτεκτονικὸν τινα κόσμον. Ἡ ἐξωτερικὴ ὄψις τοῦ ἀρχικοῦ κτιρίου διὰ τὴν μεγάλην ἐπιμέλειαν τῆς κατεργασίας τῆς ἐπιφανείας τῶν λίθων ἦτο πιθανώτατα ἄνευ ἐπιχρίσματος, δὲν δυνάμεθα ὅμως νὰ εἴπωμεν τὸ ἴδιον καὶ διὰ τὴν ἐσωτερικὴν ὄψιν, ἥτις εἶναι τοῦναντίον πιθανώτατον, ὅτι ἦτο ἐπικεχρισμένη.

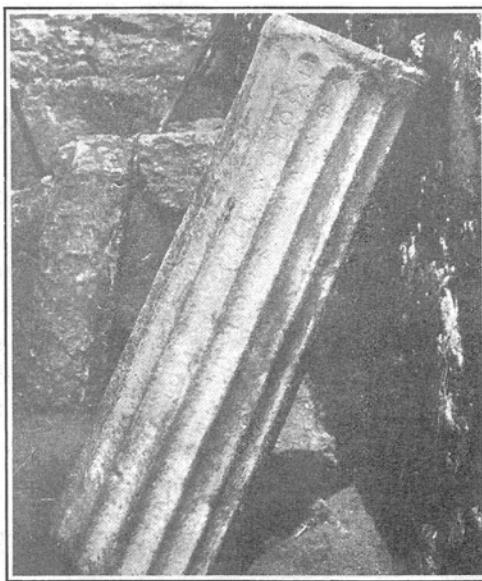
Πάντως ἦσαν ἐπικεχρισμένοι καὶ ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς οἱ τοῖχοι τοῦ ὑστερωτέρου ἐπεσκευασμένου κτιρίου. Ὡς εἶναι ἐκτισμένοι διὰ λίθων μὴ ἐχόντων ἀναλογίαν τινὰ ἢ ἀκριβῆ προσαρμογὴν πρὸς ἀλλήλους, μὲ πολλὰ μικρὰ λιθάρια καὶ κεραμίδων τεμάχια ἐν τῇ συνδεύσει τοὺς λίθους ἀσβέστω, εἶναι ἀδύνατον νὰ μὴ ἐκαλύπτοντο δι' ἐπιχρίσματος. Ἐπὶ τῆς ἐξωτερικῆς ὄψεως τῆς βορείας πλευρᾶς σώζεται σήμερον εἰς ὕψος 1.00 περίπου ἀπὸ τοῦ ἐδάφους ὑπόλοιπον ἀσβεστοχρίσματος· τοῦτο ὅμως προέρχεται ἀσφαλῶς ἐκ χρησιμοποίησεως τοῦ τοίχου τοῦ ναοῦ πρὸς στήριξιν ἐπ' αὐτοῦ δωματίου τινὸς εἰς ὑστερωτέρους χρόνους, ὅτε τὸ ἔδαφος ἐν τῷ χώρῳ εἶχεν ἱκανῶς ὑψωθῆ, διότι ὡς φαίνεται ἐκ τοῦ σχηματισμοῦ τοῦ κάτω ἄκρου τοῦ σωζομένου ἐπιχρίσματος (πβλ. εἰκ. 9), εἶναι ἐκεῖ ἀσφαλῶς τὸ τέλος τούτου πρὸς τὰ κάτω· λοιπὸν τὸ ἔδαφος τοῦ δωματίου, ὅπερ κατεσκευάσθη τότε παρὰ τὸν ναόν, χρησιμοποιοῦντος πρὸς τοῦτο καὶ τοῦ τοίχου του, ἦτο τοῦλάχιστον ἐν μέτρον ὑψηλότερον τοῦ ἀρχικοῦ ἐδάφους, τῆς διαφορᾶς τοῦ ὕψους τῶν ἐδαφῶν προελεύσεως ἐκ τῆς βαθμιαίας σωρεύσεως ἄμμου περὶ τὸν ναὸν εἰς χρόνους, καθ' οὓς οὗτος πλέον εἶχεν ἐγκαταλειφθεῖ. Ὅτι δὲ καὶ ὁ ναὸς καὶ ὁ περὶ αὐτὸν χώρος ἐχρησιμοποιήθησαν πρὸς κατασκευὴν οἰκοδομήματος, κατοικίας τινὸς πιθανῶς εἰς ὑστερωτέρους, πάντως ὅμως ἱκανῶς παλαιούς χρόνους, μαρτυροῦσι τὰ πολλὰ λείψανα τῶν σωζομένων ὑστέρων τοίχων, οἵτινες διακρίνονται διὰ σειρᾶς πλαγίων γραμμῶν ἐν τῷ σχεδίῳ τῆς εἰκόνος 8 (πβλ. καὶ εἰκ.

¹ Καὶ οἱ ναοὶ τοὺς ὁποίους ἀνέσκαψεν ὁ Ρωμαῖος ἐν Ταξιάρχῃ τῆς Αἰτωλίας καὶ τῶν ὁποίων ἡ λιθοδομία καὶ ἡ σύστασις εἶναι ἀπλῆ ὅπως τοῦ ἰδικοῦ μας ναοῦ, ἦσαν ὅλοι λιθόκτιστοι, Ἀρχαιολογικὸν Δελτίον τόμ. 10 σελ. 3. Λιθόκτιστος ὅλος ἦτο καὶ ὁ παλαιότερος ναὸς τῆς Ραμνοῦντος.

7, ὅπου οἱ ὑστερώτεροι οὗτοι τοῖχοι φαίνονται ὡς προέκτασις τῶν τοίχων τοῦ σηκοῦ). Καὶ ὡς πρὸς τὸν ὁρισμὸν τοῦ τρόπου τῆς στεγάσεως τοῦ ἀρχικοῦ κτιρίου δὲν ἔχομεν βοηθήματα. Αἱ ὀλίγαι κεραμίδες, αἱ ὁποῖαι εὗρέθησαν, καὶ διὰ τὸ σχῆμα καὶ διὰ τὴν ἐργασίαν ἀνήκουσιν εἰς τὴν ὑστερωτέραν ἐπισκευήν. Ὅμοίως εἰς τὴν ὑστερωτέραν ἐπισκευὴν ἀνήκουσιν καὶ ὀλίγαι ἀκροκέραμοι, ὧν δείγμα παρέχομεν ἐν εἰκόνι 31. Δὲν δυνάμεθα ἐπίσης νὰ βεβαιώσωμεν, ἂν ἡ αὕτη στέγη

Εἰκ. 31. Ἀκροκέραμος ἐκ τοῦ ἱεροῦ τοῦ Ἀπόλλωνος Ζωστήρος.

Εἰκ. 32. Κιονίσκος, ὡς βάσις ἀναθήματος μετ' ἐμμέτρου ἐπιγραφῆς.

ἐκάλυπτεν ἐν συνεχείᾳ καὶ τὴν περίστασιν, ἥ ἂν αὕτη ἐστεγάζετο διὰ χαμηλοτέρας τινὸς στέγης χωριστῆς ἀπὸ τῆς στέγης τοῦ σηκοῦ.

Τὰ εὗρήματα. Ἐπιγραφαί. Ἀριθ. 1. Εἰκ. 32. |Κιονίσκος Ἰωνικὸς ἐκ λευκοῦ μαρμάρου εὗρεθεις ἐντὸς τοῦ σηκοῦ πλησίον τοῦ δεξιοῦ βάθρου. Λεῖπει τὸ κατώτερον μέρος. Ἔχει δέκα ἕξ αὐλάκας, αἱ ὁποῖαι περατοῦνται τοξοειδῶς πρὸς τὴν κορυφὴν ἐπὶ ὀγκωτοῦ δακτυλίου, περιβάλλοντος ταύτην καὶ χρησιμεύοντος διὰ τὴν μετάβασιν εἰς τὸ κιονόκρανον. Ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς κορυφῆς, ἐν τῷ μέσῳ ἔχει στρογγύλην ὀπὴν πλάτ. 0.12 καὶ βάθ. 0.085 διὰ νὰ στερεώνεται ἐντὸς αὐτῆς τὸ φέρον τὸ ἀνάθημα κιονόκρανον. Ὑψος σωζόμενον 0.985, διάμ. τῆς κορυφῆς 0.30, διάμ. κάτω πρὸς τὸ σωζόμενον ἄκρον 0.33 περίπου. Ἐντὸς δύο συνεχόμενων αὐλάκων ἦτο βουστροφηδὸν γεγραμμένη ἔμμετρος, ἀρχαϊκὴ ἀναθηματικὴ ἐπιγραφή, τῆς

ὁποίας ἀναγινώσκεται τὸ ἐν τρίτον περίπου, τοῦ ὑπολοίπου ἐν μέρει ἀπολεσθέντος μετὰ τοῦ ἐλλείποντος μέρους τοῦ κιονίσκου, καὶ κατὰ τὸ πλεῖστον ἀποτριβέντος:

Τ Ο Π Ν W Ο Χ Ο Σ Λ Δ +
Ο Ι Ε Σ Α Λ Α Θ Α

Εἶναι ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος ἀναθηματικοῦ, διστίχου ἐλεγειακοῦ ἐπιγράμματος, τὸ ὁποῖον θὰ ἠδύνατο νὰ συμπληρωθῇ¹ περίπου ὡς ἑξῆς:

**Χρυσοκόμ' Ἀπολλ[λον] (— ὄνομα ἀναθέτου) καλὸν τόδ' ἄγαλμα
στήσατο, τοῖ δ' αὐτὸς πολλὰ δ[ο]ίεις ἀγαθά.**

Ὁ κιονίσκος ἦτο ὄρθιος ἰδρυμένος ἐντὸς καταλλήλως διασκευασμένης βάσεως. Πρὸ τῆς εἰσόδου τοῦ σηκοῦ εὐρέθη μαρμαρίνη πλίνθος (ιδεῖ ἐπὶ τῆς εἰκ. 6) μήκ. 0.74, πλάτ. 0.71 καὶ ὕψ. 0.30 ἔχουσα ἐπὶ τῆς ἄνω ἐπιφανείας στρογγύλον κοίλωμα διαμ. 0.40 καὶ βάθ. 0.06· ἐντὸς ταύτης ἦτο πιθανώτατα ἰδρυμένος ὁ κιονίσκος.

Κυρίως ἡ Ἀκρόπολις τῶν Ἀθηνῶν ἔδωκε ὥραϊα παραδείγματα προπερικῶν κιονίσκων, οἱ ὁποῖοι ἐχρησίμευον ὡς βάσεις ἀναθημάτων ἦσαν ἐπὶ τούτων ἀγάλματα ζώων, ἀλλὰ καὶ ἀνθρώπων μορφαί, ἐστημέναι (Jahrb. III σελ. 273 ἐξ. Dickins Casson, Acr. Catal. σελ. 282. Bulle, griech. Statuenbas. σελ. 16). Καὶ ὁ κιονίσκος ἡμῶν ἠδύνατο νὰ φέρῃ μετρίου μεγέθους ἄγαλμα τοῦ Ἀπόλλωνος, ἢ ἄγαλμα Σφιγγός, ἢ καὶ ἄλλου ζώου ἄγαλμα (πβλ. κατωτέρω ὑπόλοιπον ἀγάλματος κύκνου ἐν εἰκ. 40). Καὶ διὰ τὴν χρησιμοποίησιν κιονίσκου ὡς βάσεως ἀγάλματος, καὶ διὰ τὴν ἐπιγραφὴν τοῦ κιονίσκου, ἣτις ἔνεκα τῆς μορφῆς τῶν γραμμάτων πρέπει ἀναγκαίως νὰ χρονολογηθῇ περὶ τὸ τέλος τῆς 6ης ἑκατον-

τατηρίδος, ὀφείλομεν νὰ δεχθῶμεν, ὅτι οὗτος μετὰ τοῦ ἐπ' αὐτοῦ ἀναθήματος ἀνήκουσιν εἰς τὴν ἀρχικὴν περίοδον τοῦ ναοῦ, ἀφιερῶθη δ' εἰς αὐτὸν συγχρόνως περίπου μὲ τὴν ἀνίδρυσιν τῶν βάθρων.

Ἀριθ. 2. Εἰκ. 33. Μικρὰ τετραγωνικὴ βάση μήκ. 0.48, πλάτ. 0.46 καὶ ὕψ. 0.14. Πρὸς

ἐνθεσιν τῆς πλίνθου τοῦ ἀγάλματος ἔχει ἄνω κοίλωμα μήκ. 0.27 καὶ πλάτ. 0.22. Ἡ βάση ἦτο ἐντεθειμένη ἐντὸς καταλλήλου κοιλώματος ἐπὶ ὀλίγον μεγαλειτέρας βάσεως ἐκ τιτανολίθου ἐστερεωμένης ἐντὸς τοῦ ἐδάφους πρὸ τῆς βορείας ἄκρας τοῦ τοίχου τῆς εἰσόδου τοῦ σηκοῦ. Ἐπὶ τῆς προσθίας ὀψews εἶναι ἡ ἐπιγραφὴ

ὡς ἀνέθηκεν
ἱερεὺς : Ἀπόλλωνος.

¹ Πβλ. ἐπίγραμμα Τελεσίνου ἐξ ἀκροπόλεως Dickins Catal. II 282, καὶ Reisch, Weihg. σελ. 4.

Εἰκ. 33. Ἐνεπίγραφος βάση ἀναθήματος.

Ἡ μορφή τῶν γραμμάτων δύναται νὰ ἀναχθῇ εἰς τοὺς πρώτους χρόνους τῆς τετάρτης ἑκατονταετηρίδος. Ὁμοιάζουν τὰ γράμματα καταπληκτικῶς πρὸς τὴν ἐπιγραφὴν τῶν ἐν Κορίνθῳ τῷ 394 πεσόντων ἱππέων (Mitt. 1889 σελ. 407). Εἰς τὰς πρὸς ἀρχαῖστικωτέραν καὶ ἱεροπρεπεστέραν ἐμφάνισιν πρέπει νὰ ἀποδοθῇ ὁ χωρισμὸς τῶν λέξεων διὰ καθέτου σειρᾶς τριῶν στιγμῶν.

Ἀριθ. 3. Εἰκ. 34. Τὸ κάτω μέρος πλακὸς ὕψ. 0.23, πλάτ. 0.29. Εὐρέθη καὶ αὕτη παρὰ τὸν σηκόν. Ἴσως ἐπὶ τοῦ ἐλλείποντος ἀνωτέρου μέρους τῆς πλακὸς

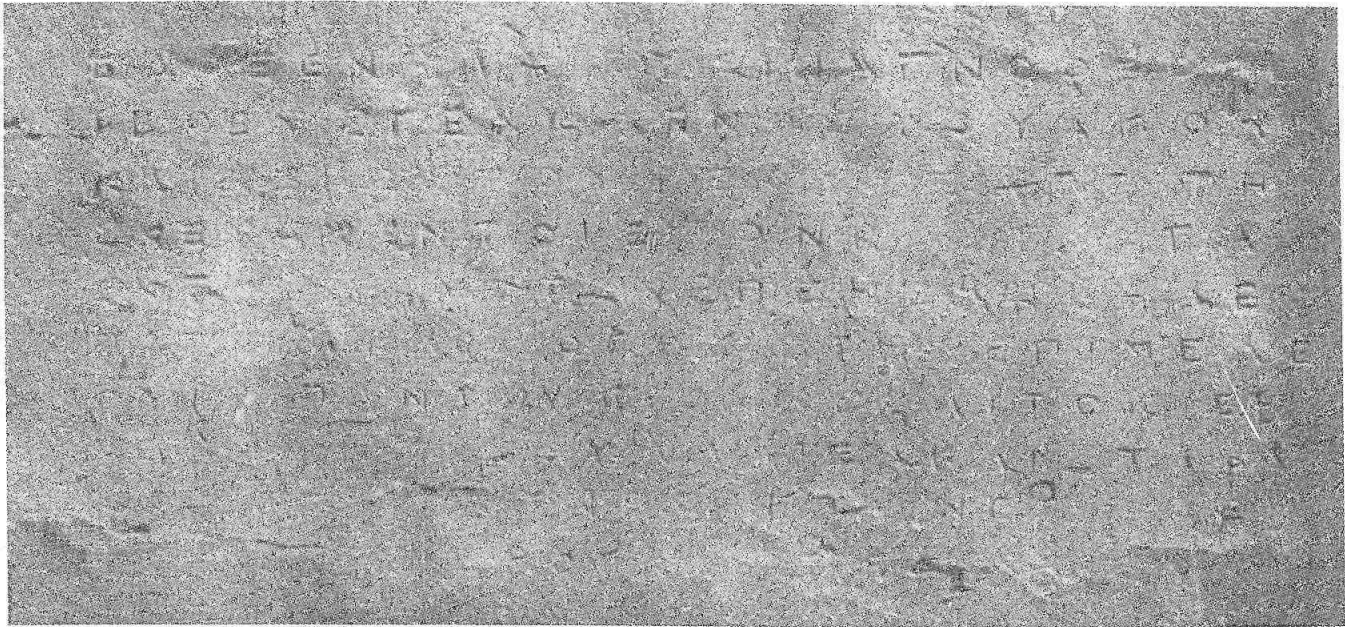
Εἰκ. 34. Τμήμα τιμητικῆς στήλης ἱερέως Εὐκλέους.

ὑπῆρχε τὸ ψήφισμα, ἐν ᾧ ἐξετίθετο ἡ τιμητικὴ διάκρισις τοῦ ἱερέως Εὐκλέους καὶ ὁ λόγος ταύτης.

Ἡ βουλή, ὁ δῆμος
τὸν ἱερέα
Εὐκλῆν Εὐκλέους
Ἀλαιοῦ
Ε

Τὸ ψήφισμα ἦτο ἐκ μέρους τῆς πόλεως τῶν Ἀθηναίων καὶ οὐχὶ τοῦ δήμου τῶν Ἀλαιοῶν, ἐπομένως δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν, ὅτι ὁ Εὐκλῆς εἶχε παράσχει γενικωτέραν τινα εὐεργεσίαν εἰς τὴν πόλιν τῶν Ἀθηναίων. Εἶναι δ' ὁ Εὐκλῆς οὗτος ἄγνωστος ἄλλοθεν. Ἐκ τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ εἶναι πιθανῶς οἱ Εὐκλῆς Εὐκλείδου Ἀλαιοῦς (IG, II 1208, 15) καὶ Εὐκλ. . Εὐκλ. . Ἀλαι. . (IG, II 1787). Κατὰ τὴν μορφήν τῶν γραμμάτων δύναται ἡ ἐπιγραφὴ νὰ εἴναι τῶν μέσων περὶ τοῦ 4^{ης} π. Χ. ἑκατονταετηρίδος. Τὸ κάτωθεν τῆς ἐπιγραφῆς μεμονωμένον γράμμα Ε δὲν δύναται νὰ ἐξηγήσῃ.

Ἄριθ. 4. Εἰκ. 35. Ἐπὶ τῆς προσθίας ὄψεως τῆς ἐντὸς τοῦ σηκοῦ πρὸ τοῦ μεσαίου βάθρου ἐστημένης μαρμαρίνης τραπέζης, ἐπὶ τῆς βεβαθυσμένης ἐπιφανείας (ἰδὲ ἄνωτ. σελ. 25 - 26). Τὰ γράμματα πολὺ λεπτῶς χαραγμένα καὶ μὴ δυνά-

Εἰκ. 35. Τμῆμα ἐπιγραφῆς τιμητικῆς ἱερέως Πολυστράτου Ἀλαιέως κλπ.

μενα νὰ φωτισθῶσι καλαλλήλως φωτογραφοῦνται δυσκόλως, ἀλλ' ἡ ἀνάγνωσις αὐτῶν εἶναι ἀσφαλής.

Ἔδοξεν Ἀλαιεῦσιν, Ἀγνόθεος Ἐκφαντίδου εἶπεν· ἐπειδὴ Πολύστρατος
ἱερεὺς γενόμενος τοῦ Ἀπόλλωνος τοῦ Ζωσιτήρος καλῶς καὶ εὐσεβῶς
καὶ ἀξίως τοῦ θεοῦ ἐξάγει τὴν ἱερεωσύνην, καὶ [λί]αν φιλοτίμ[ω]ς [ἐπ]ε
σκεύακεν τὸ ἱερόν, καὶ τὰ ἀγάλματα κεκόσμηκεν μετὰ τῶν αἰρεθέντων
5 ἐκ τῶν δημοτῶν, ἐπεμελήθη δὲ καὶ τῆς θυσίας τῶν Ζωστηρίων κατὰ τὰ
πάτρια, καὶ λόγους τῆς ἐπιμελείας ἔδωκεν τοῖς δημόταις, ὑπὲρ τούτων
οὖν ἀπάντων ἐπαινέσαι τὸν ἱερέα τοῦ Ἀπόλλωνος Πολύστρατον
Χαρμαντίδου Ἀλαιέα, καὶ στεφανῶσαι δάφνης στεφάνῳ εὐσεβείας ἔνεκα
καὶ δικαιοσύνης· ἐπαινέσαι δὲ καὶ τοὺς αἰρεθέντας μετ' αὐτοῦ εἰς τὴν ἐπιμέ-
10 λειαν τοῦ ἱεροῦ καὶ στεφανῶσαι ἕκαστον αὐτῶν δάφνης στεφάνῳ Θεόδοτον Θεο-
δότου Ἀλαιέα, Δισχέαν Φιληρίφου Ἀλαιέα, Παντακλέα Σωκράτου Ἀλαιέα, Ἀγνί-
αν Μελησίου Ἀλαιέα· ἀναγράψαι δὲ τόδε τὸ ψήφισμα καὶ στήσαι εἰς τὸ ἱερόν
τοῦ Ἀπόλλωνος,
ὅ τι δ' ἂν ἀνάλωμα γένηται τὸν ταμίαν δοῦναι, καὶ λογίσασθαι τοῖς δη[μό]ταις.
Ἀλαιεῖς Ἀλαιεῖς
15 Πολύστρατον τοὺς αἰρεθέντας

Ἀντιθέτως πρὸς τὸν ἱερέα Εὐκλῆν Εὐκλέους τῆς προηγουμένης ἐπιγραφῆς, ὅστις τιμᾶται ὑπὸ τῆς πόλεως τῶν Ἀθηναίων, ὁ ἱερεὺς Πολύστρατος Χαρμαντίδου

καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ συνεργασθέντες τιμῶνται ὑπὸ τοῦ δήμου τῶν Ἀλαιέων δι' εὐεργεσίας τοπικοῦ ὅλως χαρακτῆρος, τὴν ἐπισκευὴν τοῦ ἱεροῦ τοῦ Ἀπόλλωνος, καὶ τὴν κόσμησιν τῶν ἀγαλμάτων καὶ τὴν ἐπιμέλειαν τῶν θυσιῶν κατὰ τὴν ἐν Ἀλαῖς πάντως ἐορταζομένην ἐορτὴν τῶν Ζωστήριων. Ὁ τε ἱερεὺς καὶ οἱ λοιποὶ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ὀνομαζόμενοι Ἀλαιεῖς εἶναι ἄγνωστοι ἐν τῇ Ἀθηναϊκῇ προσωπογραφίᾳ. Οἱ **Θεόδοτος Θεαιτήτου Ἀλαιεύς** (IG, II 1208, 23) καὶ **Θεόβουλος Θεοδότου Ἀλαιεύς** (IG, II 1208) εἶναι πιθανῶς ἐκ τῆς αὐτῆς οἰκογενείας μὲ τὸν **Θεόδοτον Θεοδότου** τῆς ἐπιγραφῆς ἡμῶν¹.

Κατὰ τὴν μορφήν τῶν γραμμάτων ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη πιθανῶς ἐντὸς τῆς 4ης ἐκατονταετηρίδος μᾶλλον πρὸς τὸ τέλος ταύτης. Ἡ τράπεζα, ὡς εἴπομεν ἤδη ἀνωτέρω ἠδύνατο νὰ εὐρίσκεται ἐν τῇ θέσει τῆς καὶ πρὸ τῶν χρόνων τούτων, ἀλλ' εἶναι ἐξ ἴσου δυνατόν, ὅτι μετὰ τῶν λοιπῶν ἐπισκευῶν τοῦ ναοῦ καὶ τῆς κοσμήσεως τῶν ἀγαλμάτων ἀφιέρωσε τότε καὶ τὴν τράπεζαν καὶ ἔστησεν πρὸ τοῦ ἀγάλματος τοῦ Ἀπόλλωνος ἀντικαταστήσας ἄλλην ἀρχῆθεν ἐν ἐκείνῃ τῇ θέσει ἰδρυμένην τράπεζαν ὁ ἴδιος Πολύστρατος.

Ὡς πρὸς τὴν μνημονευομένην ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ἐπισκευὴν τοῦ ἱεροῦ ἔχομεν μόνον νὰ παρατηρήσωμεν, ὅτι, ὡς μαρτυροῦσιν οἱ σωζόμενοι τοῖχοι, καὶ ὡς ἦτο ἄλλως τε καὶ φυσικὸν διὰ τὸν ὄχι ὑπερβολικῶς στερεὸν τρόπον τῆς οἰκοδομῆς τοῦ ναοῦ, ἐπισκευαὶ θὰ ἐγίνοντο πολλές ἀναγκαῖαι.

Τὰ Ζωστήρια ἐορτὴ τελουμένη πιθανώτατα ἐν Ἀλαῖς πρὸς τιμὴν τοῦ Ἀπόλλωνος τοῦ Ζωστήρος δὲν φαίνεται νὰ εἶναι καὶ ἄλλοθεν γνωστά.

Ἀριθ. 5. Εἰκ. 36. Τεμάχιον μαρμαρίνης στήλης ὕψ. 0.32, πλάτ. μέγ. σωζ. 0.22 καὶ πᾶχ. 0.55. Τὸ ἄκρον διατηρεῖται μόνον δεξιὰ καὶ κάτω. Σώζεται τὸ τέλος

Εἰκ. 36. Τμήμα ἐνεπιγράφου στήλης.

¹ Περιέργον εἶναι τὸ ὄνομα **Δισχέας**. **Φιλήριφος** Ἀλαιεὺς μνημονεύεται καὶ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ IG II 1208, 14, διὰ τὴν σπάνιν δὲ τοῦ περιέργου καὶ τούτου ὀνόματος δυνάμεθα μετὰ πολλῆς πιθανότητος νὰ ταυτίσωμεν τοὺς δύο Φιληρίφους.

ψηφίσματος αποτελούμενον ἐκ τοῦ ὑπολοίπου πέντε στίχων (ἀριθ. ἐπιγρ. μουσ. 12671). Ἀνωθεν τοῦ πρώτου σωζομένου στίχου, κατὰ τὸ τέλος διακρίνεται ἐν γράμμα τοῦ πρὸ τούτου στίχου.

..... α
1 ἀναγράψαι τ]όδε τὸ ψή
φισμα ἐν στήλῃ λιθίνῃ κα
ὶ στήσαι ἐν τ]ῷ τοῦ Ἀπόλλων
ος ἱερῷ, ὃ δ]᾿ ἀν ἀνάλωμα γένητ
5 αὶ τοῖς δ]ημόταις.

Ἡ μορφή τῶν γραμμάτων μαρτυρεῖ τοὺς χρόνους περὶ τὸ τέλος τῆς 4ης π. Χ. ἑκατονταετηρίδος.

Ἡ ἐπιγραφή δὲν εἶναι ἀκριβῶς στιχηδὸν χαραγμένη, ἐν τούτοις, ὡς φαίνεται ἐκ τοῦ σωζομένου τμήματος, ὁ ἀριθμὸς τῶν γραμμάτων θὰ ἦτο ὁ αὐτὸς περίπου εἰς πάντας τοὺς στίχους. Ὅπως δὲ ἀσφαλῶς δύναται νὰ συμπληρωθῇ ὁ τρίτος στίχος, ἐπὶ τῇ βάσει δὲ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν γραμμάτων τούτου ἔγινεν ἡ συμπλήρωσις καὶ τῶν λοιπῶν στίχων.

Στίχ. 3 - 4 τ]ῷ τοῦ Ἀπόλλων[ος ἱερῷ]. Καὶ ἐν τῇ προηγουμένῃ ἐπιγραφῇ (ἀρ. 4) ὀνομάζεται τὸ Ἱερὸν τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ ὄχι τοῦ Ἀπόλλωνος Ζωστήρος ¹.

Εἰκ. 37. Τμήμα τιμητικῆς ἐπιγραφῆς.

Ἀρ. 6. Εἰκ. 37. Τεμάχιον μαρμαρίνης στήλης πανταχόθεν ἐλλιπές. Μήκ. 0.23, ὕψ. 0.15 καὶ πάχ. 0.06. Σώζεται μόνον ἐλάχιστον τμήμα τιμητικοῦ ψηφίσματος τοῦ δήμου τῶν Ἀλαιέων πιθανῶς. Ἀριθ. ἐπιγραφ. μουσ. 12969.

ου καὶ ἰ
Ἀλ]αιεῦσι καὶ αὶ
ὑπὲρ τούτω[ν
ἀ]νὴρ ἀγαθὸς ἐ]στι;
5 Φρυνιχίδου
φιλο]τιμίας ἐνεκ[α
τ]οῦ Ζωστήρος π
Π δ]ραχμ
αὶ ε

Ἡ ἐπιγραφή εἶναι χαραγμένη στιχηδόν, ἀνήκει δὲ κατὰ τὸ σχῆμα τῶν γραμ-

¹ Ὁ 4ος καὶ 5ος στίχος θὰ ἦτο δυνατόν νὰ συμπληρωθῶσιν οὕτω :

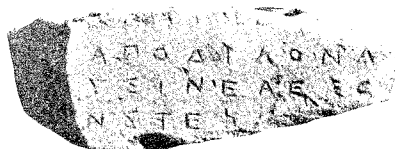
ὶ στήσαι ἐν τ]ῷ ἱερ]ῷ τοῦ Ἀπόλλων
ος τοῦ Ζωστήρος ὃ δ]᾿ ἀν ἀνάλωμα γένητ
αὶ λογίσασθαι τοῖς δ]ημόταις.

Ἀλλὰ τότε θὰ ἔπρεπε νὰ δεχθῶμεν, ὅτι μετὰ τὴν λέξιν ψήφισμα τοῦ 3ου στίχου ἀνεγράφετο ἡ ὀνομασία τοῦ ἐπιτετραμμένου τὴν ἀναγραφὴν, ἡ δηλοῦσα δὲ ταύτην λέξις θὰ ἔπρεπε νὰ ἀποτελῇται τὸ πολὺ ἐξ

μάτων εἰς τὸ δεύτερον ἥμισυ τῆς 4^{ης} ἑκατονταετηρίδος. Δὲν δύναμαι νὰ συμπληρώσω οὐδὲ ἓνα στίχον. Ἀπόπειρα συμπληρώσεως ἄγει εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι οἱ στίχοι ἦσαν ἱκανῶς μακροί.

Ἀριθ. 7. Εἰκ. 38. Καὶ τὸ τεμάχιον τοῦτο εἶναι τμήμα τιμητικοῦ ψηφίσματος. Τῆς στήλης σώζεται μήκος 0.13 καὶ ὕψος 0.05. Πάχος 0.08. Ἀριθ. ἐπιγραφικοῦ μουσείου 12670.

αιμε
ἀποδιδόνα[ι
Ἄλαιο:]ῦσιν ἐλέσθ[αι
τὸ]ν στέφ[ανον

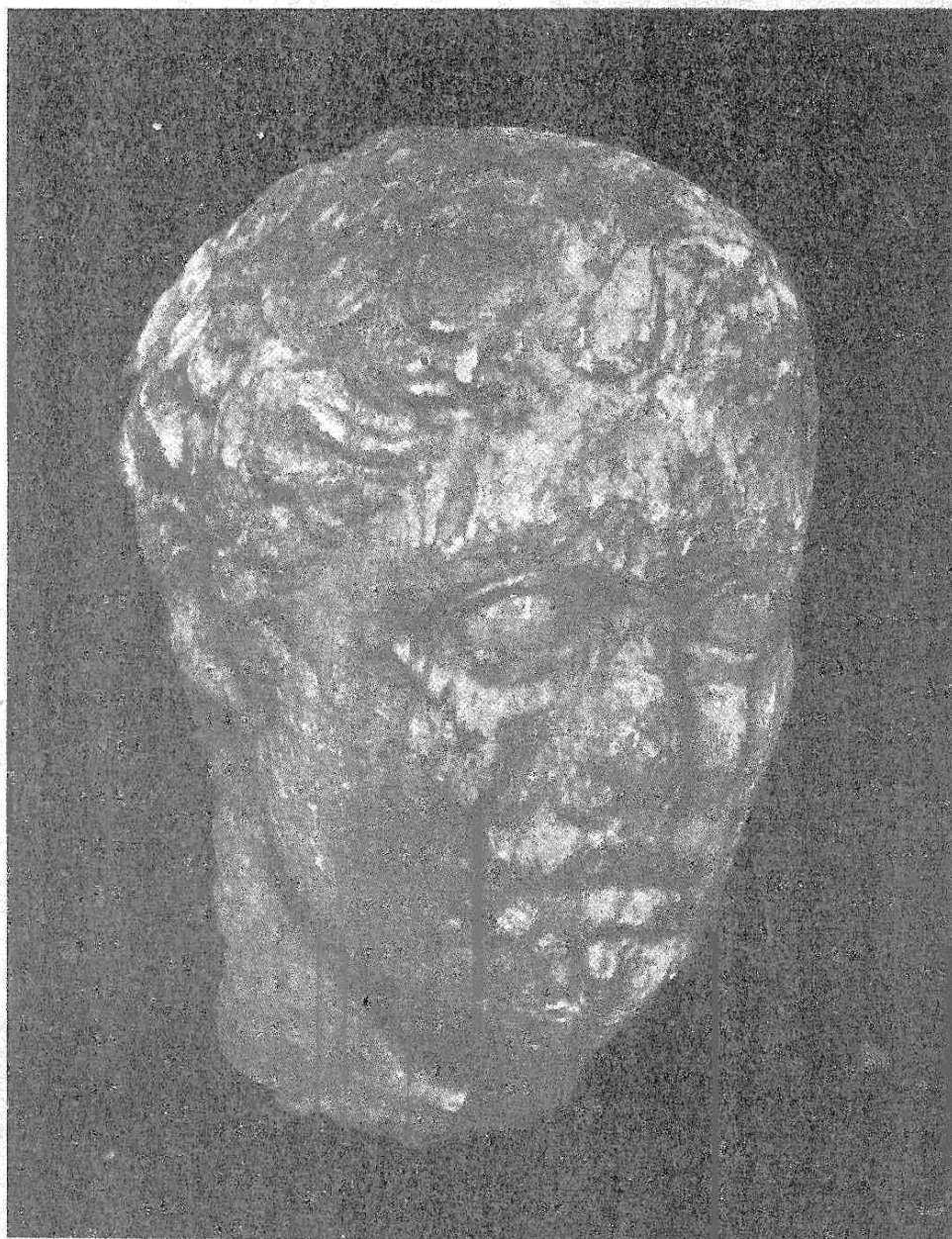

Καὶ ἡ ἐπιγραφή αὕτη εἶναι γραμμένη στιχηδόν, ὁμοιάζει δὲ πολὺ πρὸς τὴν προηγουμένην ἐπιγραφὴν, ἀλλὰ δὲν εἶναι βέβαιον, ὅτι καὶ τὰ δύο τεμάχια προέρχονται ἐκ τῆς αὐτῆς στήλης.

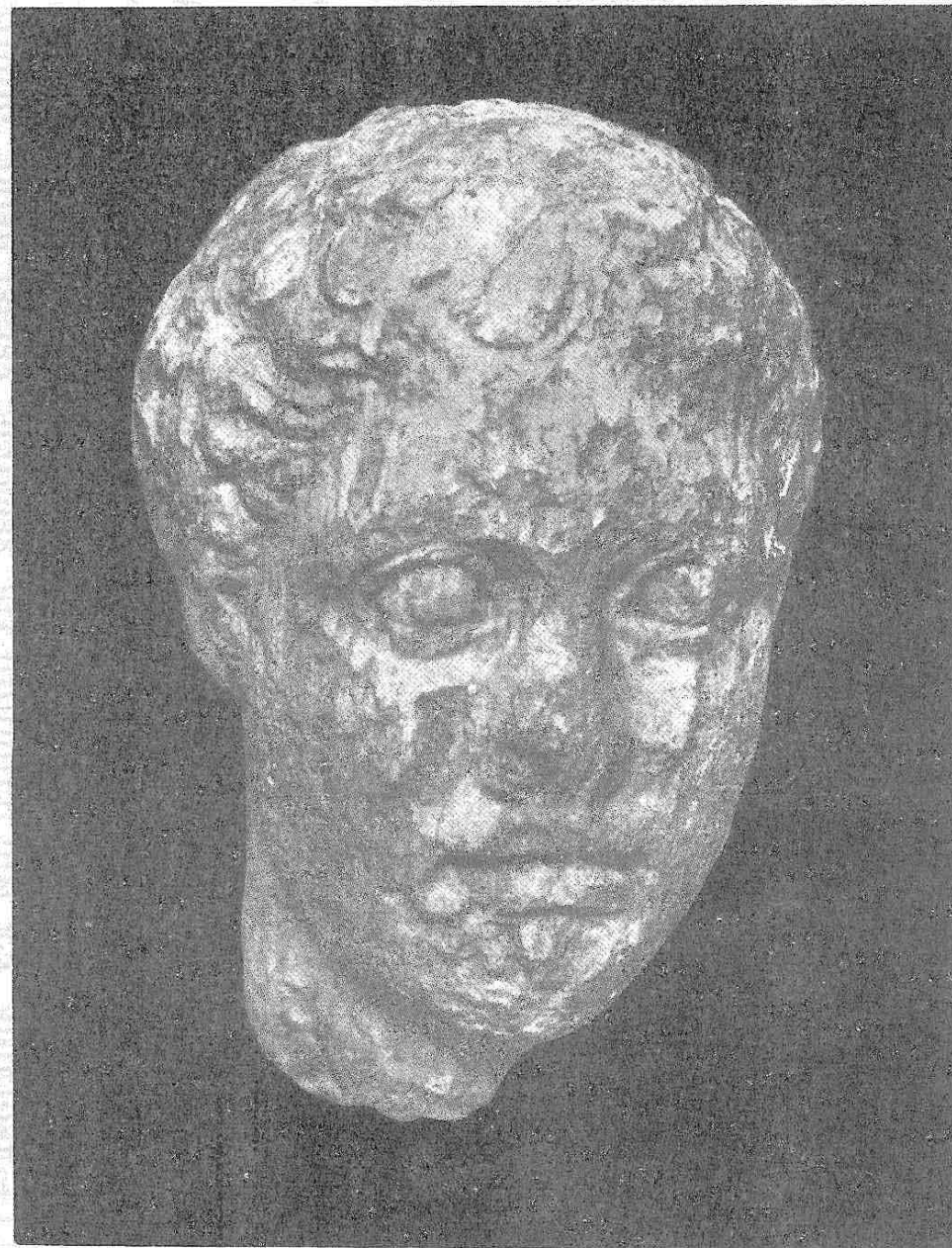
Γλυπτά. Εἰκ. 39, 1-3. Ἀριθ. Ἐθν. Μουσ. 3640. Κεφαλὴ μαρμαρίνη (μάρμαρον πεντελικόν) νέου ἀνδρὸς εὐρεθεῖσα ἐντὸς τοῦ σηκοῦ. Στρέφεται ὀλίγον πρὸς τὸν δεξιὸν ὤμον. Ὑψ. ἀπὸ σιαγόνος μέχρι κορυφῆς 0.15, πλάτ. ἀπὸ ὀπισθοῦ εἰς πρόσθιον 0.14 περίπου. Ἐκ τοῦ ὀπισθοῦ τῆς κεφαλῆς λείπει μέρος ἀριστερά. Ἡ ἐπιφάνεια εἶναι εἰς πολλὰ σημεῖα ἀποκεκρουμένη καὶ ἄλλως πολλαχῶς ἐφθαρμένη, ἐμφανίζεται δὲ συνεπεία τῶν φθορῶν τούτων πολὺ τραχυτέρα ἢ ἔκφρασις ἢ ὅσον ἐν τῇ πραγματικότητι θὰ ἦτο. Ἠπιωτέρα ἐμφανίζεται ἡ κεφαλὴ ὀρωμένη ἐκ τοῦ πλαγίου (εἰκ. 39, 1), προσεγγίζει δ' ἡ ὄψις αὕτη μᾶλλον πρὸς τὴν πραγματικὴν ἀρχαίαν ἐμφάνισιν. Οἱ κάπως ὑπερβολικὰ ἀνοικτοὶ ὀφθαλμοὶ μὲ τὰς παχείας βλεφαρίδας εἶναι πιθανώτατα ὑπολείμματα ἀρχαϊκωτέρας τέχνης. Χαρακτηριστικὸς εἶναι ὁ τετραγωνικὸς σχεδὸν σχηματισμὸς τῆς κεφαλῆς, ἃν καὶ ἡ προσθία ὄψις παρουσιάζει κανονικὴν ὠσειδῆ μορφήν (εἰκ. 39, 2-3). Καταφανὴς εἶναι ἡ συγγένεια πρὸς παρθενόνια γλυπτά, κεφαλὰς τινος μετοπῶν καὶ ἰδίως τὴν κεφαλὴν τοῦ λεγομένου Διονύσου τοῦ ἀνατολικοῦ αἰετώματος. Δι' ὅλα ταῦτα νομίζω, ὅτι δυνάμεθα νὰ χρονολογήσωμεν τὴν κεφαλὴν ὀλίγον μετὰ τὰ μέσα τῆς 5^{ης} ἑκατονταετηρίδος. Εἰδικωτέρα μελέτη θὰ ἡδύνατο νὰ παρουσιάσῃ καλλίτερον τὴν πραγματικὴν ἀξίαν τοῦ ἱκανῶς ἐνδιαφέροντος ἔργου.

Πλινθίς ἐλλειψοειδοῦς περίπου σχήματος (μήκ. 0.35, πλάτ. 0.29, πάχ. 0.80, μάρμαρον πεντελήσιον), ἐπὶ τῆς ὁποίας σώζονται μόνον οἱ ἄκροι πόδες νηκτικοῦ πτηνοῦ (εἰκ. 40), καὶ μεταξὺ τούτων ὑπόλοιπον μεγάλου ὀστράκου, πιθανώτατα

ἑπτὰ γραμμάτων διὰ νὰ μὴ ὑπερβαῖν ὁ στίχος οὗτος τὸν ἀριθμὸν τῶν γραμμάτων τοῦ 4^{ου} στίχου κατὰ πλείονα τῶν δύο γραμμάτων.

2

3

Εἰκ. 39. Κεφαλή μαρμαρίνη ἐκ τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος τοῦ Ζωσιτῆρος.

τρίτωνος ἢ ἄλλου ὁμοίου πρὸς τοῦτον ὀστρακοδέερμου. Ἀναλογιζόμενοι τὰς πολλαπλᾶς σχέσεις τοῦ Ἀπόλλωνος πρὸς τὸν κύκνον (P.W. RE II σελ. 111) δυνάμεθα μετὰ πολλῆς πιθανότητος νὰ ὑποθέσωμεν, ὅτι ἐπὶ τῆς πλινθίδος ἵστατο ὄρθιον ἄγαλμα κύκνου ὡς αὐτοτελὲς ἀνάθημα εἰς τὸν Ἀπόλλωνα.

Δύο μικρὰ *ἀναθηματικά βωμίδα* (εἰκ. 41), ὧν τὸ μεγαλείτερον μαρμαρινόν καὶ τὸ ἕτερον ἐξ ὑμηττίου λίθου (Καρᾶ). Εὐρέθησαν πλησίον τοῦ ναοῦ.

Εἰκ. 39, 1. Κεφαλὴ μαρμαρίνη.

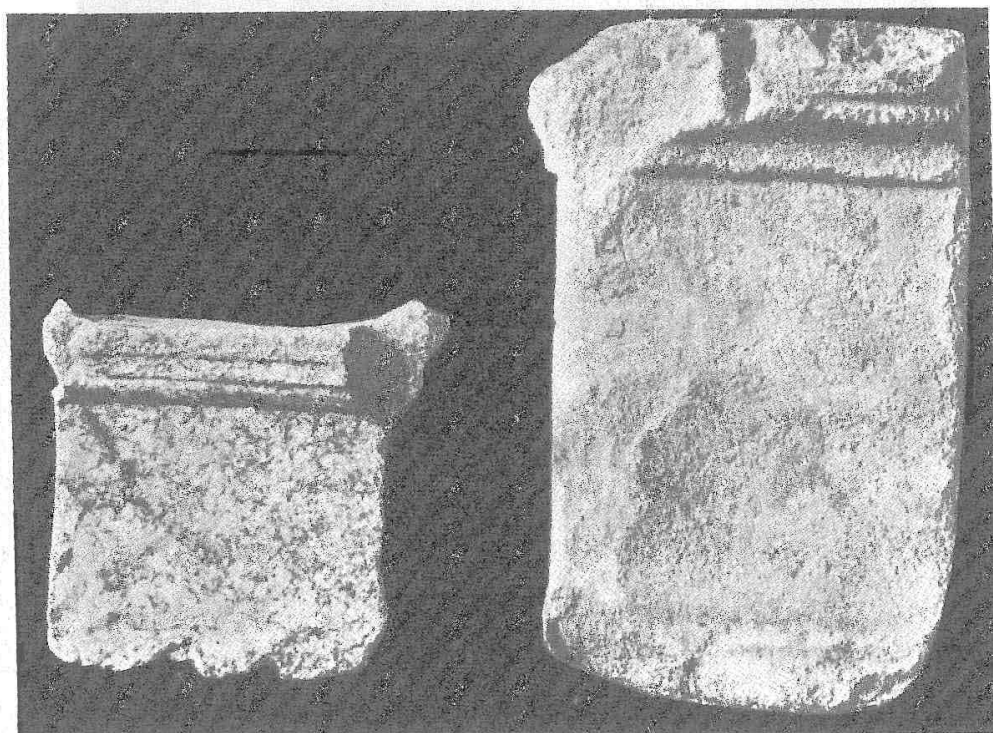
Παρὰ τὸν σηκὸν εὐρέθη καὶ ὁ *πήλινος λύχνος* εἰκ. 42 (ἀριθ. Ἐθν. Μουσ. 15378). Εἶναι ἄρτιος καὶ ἔχει διάμ. 0.083. Ἡ εἰκὼν ἱκανῶς τετριμμένη. Ὑπὸ τὴν βάσιν τοῦ λύχνου ἐντὸς διπλοῦ κύκλου τὰ ἀρχικὰ τοῦ κατασκευαστοῦ ΕΥ καὶ κάτωθεν τούτων ἴσως ἀκόμη ἐν Δ. Παρίσταται ἡ Ἀφροδίτη ὄρθια ἡμίγυμνος κατ' ἐνώπιον. Ἐρείδεται διὰ τῆς δεξιᾶς ἐπὶ ὑψηλοῦ βάθρου φέροντος τὸ σύμπλεγμα τῶν τριῶν Χαρίτων. Τὸ ἱμάτιον καλύπτει τὸ κατώτερον μέρος τοῦ σώματος ἀπὸ τοῦ μέσου τῶν μηρῶν· ἡ μία ἄκρη τούτου κατέρχεται ἔμπρὸς παρὰ τὸν ἀριστερὸν πόδα, ἐνῶ ἡ ἄλλη ἄκρη συρθεῖσα διὰ τοῦ νώτου καταπίπτει εἰς τὸ ἔδαφος ἀπὸ τῆς ὑψωμένης μέχρι τοῦ ὤμου ἀριστερᾶς χειρός. Δεξιὰ παρὰ τὴν Ἀφροδίτην εὐρη-

ται βωμός, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ὑψοῦνται φλόγες πυρός· ὀπισθεν τοῦ βωμοῦ ἐμφανίζε-

Εἰκ. 40. Πλινθὶς ἀγάλματος κύκνου (;).

ται τὸ ἄνω μέρος δένδρου. Ὀλίγον εὐκρινεστέρα εἰς τινὰς λεπτομερείας παρουσιάζεται ἡ αὐτὴ παράστασις ἐπὶ τεμαχίου πηλίνου λύχνου ἐκ τοῦ Κεραμικοῦ, τὸ

Εἰκ. 41. Μαρμαρίνοι βωμίσκοι.

ὁποῖον δημοσιεύομεν ἐν εἰκ. 43 κατ' εὐγενῇ παραχώρησιν τοῦ καθηγητοῦ κ. Brückner. Πρὸς τὸν τύπον τῆς εἰκονιζομένης ἐπὶ τοῦ λύχνου Ἀφροδίτης ὁμοιάζει ὀλί-

γον τὸ ἡκρωτηριασμένον ἐκ Θήρας ἀγαλμάτιον (Reinach, Stat. 2 334, 7 = Arndt-Amelnnng Einzelaufn. 735).

Ὀνομασία τοῦ ἱεροῦ. Περὶ τοῦ ὀνόματος τοῦ περιγραφέντος ἱεροῦ οὐδεμίαν καταλείπουσιν ἀμφιβολίαν αἱ ἐν αὐτῷ εὑρεθεῖσαι ἀνωτέρω δημοσιευόμεναι ἐπιγραφαί. Ὡς τόπος ἰδρύσεως τούτων, ὅπου ἀναφέρεται (ἀριθ. 4 στίχ. 12 καὶ ἀριθ. 5), ὀνομάζεται τὸ ἱερὸν τοῦ Ἀπόλλωνος, εἰδικώτερον δὲ χαρακτηρίζεται τοῦτο ὡς ἱερὸν τοῦ Ἀπόλλωνος τοῦ Ζωστήρος διὰ τῆς ὀνομασίας τοῦ ἱερέως (ἀριθ. 4 στίχ. 2) ὡς ἱερέως τοῦ Ἀπόλλωνος τοῦ Ζωστήρος (πβλ. καὶ ἀριθ. 6 στίχ. 7).

Ἡ λατρεία τοῦ Ἀπόλλωνος τοῦ Ζωστήρος ἐν Ἀττικῇ ἐν τῷ ὁμονύμῳ πρὸς τὸν θεὸν τόπῳ, τῷ Ζωστήρῳ, μαρτυρεῖται ὑπὸ τοῦ Πausανίου ἐν τῷ ἀνωτέρῳ (σελ. 12,1) μνημονευθέντι χωρίῳ, καὶ ὑπὸ τοῦ Στεφ. Βυζ. ἐν λ. Ζωστήρ¹. Καὶ ὁ μὲν Πausanίας ὁμιλεῖ μόνον περὶ βωμοῦ τοῦ θεοῦ ὡς καὶ τῆς Λητοῦς καὶ τῆς Ἀρτέμιδος, ὁ δὲ Στεφ. Βυζ. μόνον περὶ θυσίας προσφερομένης εἰς αὐτόν. Περὶ ναοῦ οὐδεὶς γίνεται λόγος. Ἀλλ' ὅτι ἐν Ἀττικῇ ὑπῆρχε καὶ ἱερὸν τοῦ θεοῦ τούτου ὃχι ἀσήμαντον διδάσκει καὶ ἡ ἐπιγραφή JG ed. min. I, 324, ὅπου μεταξὺ τῶν λαμβανόντων τόκους ἱερῶν διὰ χρήματα, τὰ ὅποια ἐδανείσθη παρ' αὐτῶν ἡ πόλις τῶν Ἀθηναίων πιεσθεῖσα ὑπὸ τῆς ἀνάγκης κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου μεταξὺ τοῦ 433 καὶ 422 ἀναφέρεται μετὰ τὴν Ἀθηναίων Ζωστηρίαν καὶ ὁ Ἀπόλλων Ζωστήρ² καὶ ἡ Ἀρτεμὶς Ζωστηρία.

Εἰκ. 43. Παράστασις λύχνου ἐκ τοῦ Κεραμεικοῦ.

Θὰ ἦτο βεβαίως δυνατόν νὰ ὑπάρχη καὶ ἐν ἄλλῃ θέσει τῆς Ἀττικῆς ἱερὸν τοῦ Ζωστήρος Ἀπόλλωνος, ἀφοῦ τὴν ὀνομασίαν ὁ θεὸς ἀσφαλῶς δὲν ὀφείλει εἰς τὸν τόπον, ἀλλ' εἰς τὴν πολεμικὴν αὐτοῦ ιδιότητα. Ἀλλ' ὅτι ὁ Ζωστήρ μόνον ἀναφέρεται ὑπὸ τῶν ἀρχαίων παραδόσεων

¹ Πβλ. καὶ τὴν παραπομπὴν τοῦ Εὐφορίωνος ἐν Ἐτυμ. Μεγ. ἐν λ. Ζωστήρ: οὗτος μὲν Ζωστήρ Φοίβου πέδον.

² Νομίζω, ὅτι καὶ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ οὕτω πρέπει νὰ ἀναγινώσκεται τὸ ἐπίθετον καὶ ὃχι Ζωστήριος.

Εἰκ. 42. Πήλινος λύχνος.

ὥς ὁ κατ' ἑξοχὴν τόπος λατρείας τοῦ Ἀπόλλωνος Ζωστήρος, ὥς ὁ ἀνήκων εἰς αὐτὸν χῶρος (Εὐφ. ἐν Ἑτυμ. Μεγ. ἔ. ἀ.), δεικνύει κατὰ τὴν γνώμην μου, ὅτι τὸ ἐν Ζωστήρι ἱερὸν ἦτο τὸ ἐπισημότερον, ἂν μὴ τὸ μόνον ἐν Ἀττικῇ ἱερὸν τοῦ Ἀπόλλωνος Ζωστήρος καὶ ἐξ αὐτοῦ ἐδανείσθησαν τὰ χρήματα οἱ Ἀθηναῖοι. Τὴν σπουδαιότητα τῆς λατρείας τοῦ Ἀπόλλωνος Ζωστήρος καὶ τοῦ ἱεροῦ αὐτοῦ δεικνύει ἀκόμη ἡ παράδοσις ὅτι ἐπισημότατος Ἀθηναῖος ὁ Εὐριπίδης¹ ἦτο πυρφόρος τοῦ θεοῦ, καὶ ἡ ἔτι ἰσχυροτέρα μαρτυρία, ὅτι εἷς τῶν θρόνων τοῦ Διονυσιακοῦ θεάτρου ἦτο ὠρισμένος εἰς τὸν ἱερέα τοῦ Ἀπόλλωνος **Ζωστηρίου**.

Ἀφοῦ διὰ τῶν νέων ἡμῶν ἐπιγραφῶν ἐβεβαιώθη, ὅτι τὸ ὀρθὸν ἐπίθετον τοῦ θεοῦ, ἢ τουλάχιστον τὸ ὀρθὸν ἀρχικὸν ἐπίθετον, ἦτο Ζωστήρ καὶ ὄχι Ζωστήριος, ὥς φαίνεται νὰ ἔγινε βραδύτερον κατὰ τὴν ἐπιγραφὴν τοῦ θρόνου τοῦ Διονυσιακοῦ θεάτρου², καὶ τὴν παράδοσιν τῶν λεξικογράφων, δὲν δύναται νὰ ἀμφισβητηθῇ πλέον ὅτι ἡ ὀνομασία δὲν ἔχει τοπικὴν τὴν προέλευσιν, ἀλλ' εἶναι χαρακτηριστικὴ ιδιότητος τοῦ θεοῦ. Ὡς ὁ Ζεὺς Σωτήρ εἶναι ὁ σώζων Ζεὺς, οὕτω Ἀπόλλων Ζωστήρ εἶναι ὁ ζωννύων, ὁ ζωννύων ἑαυτόν, ἢ ἄλλους, ὁ ἐξαργυρόμενος πρὸς πόλεμον, ὁ πολεμικός³. Τοῦτο ἐπικυροῖ καὶ τὸ θηλυκὸν Ζωστηρία (πβλ. Σωτήρ θηλυκὸν Σωτηρία), ὥς ἐπίθετον τῆς Ἀθηνᾶς, ὑπὸ τὸ ὁποῖον ἐλατρεύετο ὄχι μόνον ἐν Ἀττικῇ (Παυσ. ἔ. ἀ. JG. ed. min. I, 324, 97), ἀλλὰ καὶ ἐν Θήβαις (Παυσ. IX, 17, 3. Ἡσυχ. ἐν λ. Ζωστήρ) καὶ ἐν Λοκροῖς τοῖς Ἐπικνημιδίοις (Στέφ. Βυζ. ἐν λ. Ζωστήρ) καὶ ἐν Δελφοῖς (Demangel, Le sanct. d'Athènes Pronaia σελ. 50).

Ἐπὶ τοῦ ἀκρωτηρίου τοῦ Ζωστήρος σπουδαιότατου σημείου διὰ τὴν ἄμυναν τῶν Ἀθηνῶν καὶ τὴν ἀποτροπὴν ἐχθρικών ἀποβάσεων ἐλατρεύοντο οἱ κατ' ἑξοχὴν πολεμικοὶ θεοὶ τῶν Ἀθηναίων, ἢ Ἀθηνᾶ καὶ ὁ Ἀπόλλων, χαρακτηριζόμενοι ὥς τοιοῦτοι διὰ τοῦ εἰδικοῦ ἐπιθέτου. Ἡ ἀνέυρεσις τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος Ζωστήρος, ἐν ᾧ διὰ τῆς τριάδος τῶν βάθρων δηλοῦται, ὅτι συνελατρεύοντο οἱ ὑπὸ τοῦ Πausanίου μετὰ τοῦ Ἀπόλλωνος ἀναφερόμενοι Λητὼ καὶ Ἄρτεμις⁴ (Ζωστηρία ἐπίσης, ὥς φαίνεται ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς JG ἔ. ἀ.), καθιστᾷ πιθανώτατα, ὅτι ὑπῆρχεν καὶ τῆς Ἀθηνᾶς Ζωστηρίας ναός, περὶ τῆς ὁποίας ἐν τῷ ἰδίῳ χωρίῳ ὁ

¹ Γένος Εὐριπίδου καὶ βίος σελ. 1, *γενέσθαι δὲ αὐτὸν καὶ πυρφόρον τοῦ Ζωστηρίου Ἀπόλλωνος*.

² Dörpfeld, Reisch, das griech. Theater σελ. 49. Ἐν Rangabé ant. hell. δημοσιεύεται ὑπ' ἀριθ. 1149 ὡς εὐρισκομένη ἐπὶ θρόνου ἐν τῇ Ἀκροπόλει ἐπιγραφὴ *Ἱερέως | Ἀπόλλωνος | Ζωστήρος* (ἀντὶ τοῦ ὁποίου ὁ Bursian ἀναγινώσκει *Ζωστηρίου*) ἴσως ἡ αὐτὴ πρὸς τὴν ἐπιγραφὴν τοῦ Διονυσιακοῦ θεάτρου. Τὸ ἐπίθετον Ζωστήρ καὶ ὄχι Ζωστήριος ἀποδίδει εἰς τὸν Ἀπόλλωνα καὶ ὁ Ἡσύχιος ἐν λ. Ζωστήρ.

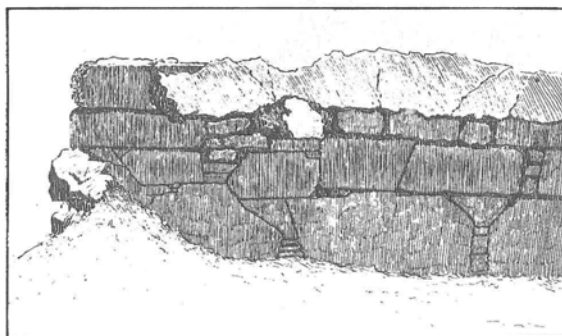
³ Ἡ λέξις ζωστήρ εἶχε καὶ ἐπιθετικὴν σημασίαν πβλ. Καλλιμάχου ὕμνος εἰς Ἀπολλ. 85: *Ἡ ρ' ἐχάρη μέγα Φοῖβος, ὅτε ζωστήρες Ἐννοῦς | ἀνέρες ὠρχήσαντο*. Τὸ σχόλιον σημειοῖ διὰ τὸ ζωστήρες *περιφραστικῶς οἱ πολεμικοὶ* (Ἐρρ. Στεφ. Θησ. ἐν λ. ζωστήρ).

⁴ Πιθανώτατα εἶχεν αὕτη ἴδιον θησαυρὸν καὶ διὰ τοῦτο ἀναφέρεται ἰδιαιτέρως ἐν τῇ ἐπιγραφῇ τῶν λογιστῶν JG ἔ. ἀ.

Παυσανίας ἀναφέρει ὅτι εἶχε βωμὸν ἐν Ζωστήρι. Ἄν γίνῃ δυνατὸν νὰ συνεχισθῇ, καὶ νὰ ἐπεκταθῇ ἡ ἀνασκαφὴ ἐν Ζωστήρι, ἴσως ἀνευρεθῇ καὶ ὁ ναὸς οὗτος. Ἐρείπια ὄρατὰ ἐν τῷ πλησίον τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος τόπω ὑπάρχουσιν εἰς ἀπόστασιν ἑκατὸν πεντήκοντα μέτρων περίπου βορειανατολικώτερον τοῦ ναοῦ ἐπὶ ὀλίγον ὑψηλότερας τῆς θαλάσσης θέσεως, ἀλλὰ ταῦτα ἀποτελοῦντα σύμπλεγμα δωματίων ἀνήκουσιν εἰς οἰκίαν ἱκανῶς παλαιάν, ὥς ἐξάγεται ἐκ τοῦ τρόπου τῆς τοιχοδομίας ὁμοίας καθ' ὅλα τὰ φαινόμενα πρὸς τὴν τοιχοδομίαν τοῦ ἀρχικοῦ ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος.

Ὁ μῦθος περὶ τῆς ἀρχῆς ἐν Ζωστήρι τῶν ὠδίνων τῆς ἐτοιμοτόκου Λητοῦς φευγούσης τὴν μῆνιν τῆς Ἥρας, ἣ καὶ τῆς γεννήσεως τοῦ Ἀπόλλωνος ἐν Ζωστήρι (Στέφ. Βυζ. ἐν λ. Τεγύρα), ὀφείλεται ἀσφαλῶς εἰς τὴν λατρείαν τοῦ Ἀπόλλωνος ἐπὶ τοῦ τόπου τούτου ὡς καὶ εἰς τὴν λατρείαν τῆς Ἀθηνᾶς, ἥτις ἔχει κατὰ τὴν ἐν Ἀττικῇ παράδοσιν σπουδαῖον μέρος εἰς τὴν διεξαγωγὴν τοῦ τοκετοῦ (πβλ. Bull. 1924 σελ. 440 ἐξ.). Δὲν εἶναι ὁμως ἀσφαλές, ἂν καὶ ὄχι ἀπίθανον, ὅτι καὶ τὸ ὄνομα τοῦ τόπου ὀφείλεται εἰς τὴν λατρείαν τῶν Ζωστήρων θεῶν. Ἐκ τοῦ μύθου περὶ τοῦ τοκετοῦ τῆς Λητοῦς, ἥτις ἀρχίσασα νὰ αἰσθάνεται τὰς ὠδίνας ἐπὶ τοῦ τόπου τούτου, ἔλυσεν ἐκεῖ τὸν ζωστήρα, δὲν εἶναι πιθανόν, ὅτι ἔλαβε τὸ ὄνομα· ἀφ' ἐτέρου δὲ καὶ ἡ μορφὴ τοῦ χωρίου δὲν δικαιολογεῖ πολὺ τὴν παρομοίωσιν αὐτοῦ πρὸς ζωστήρα, ὥστε νὰ ληφθῇ τὸ ὄνομα ἐκ τῆς ὁμοιότητος ταύτης.

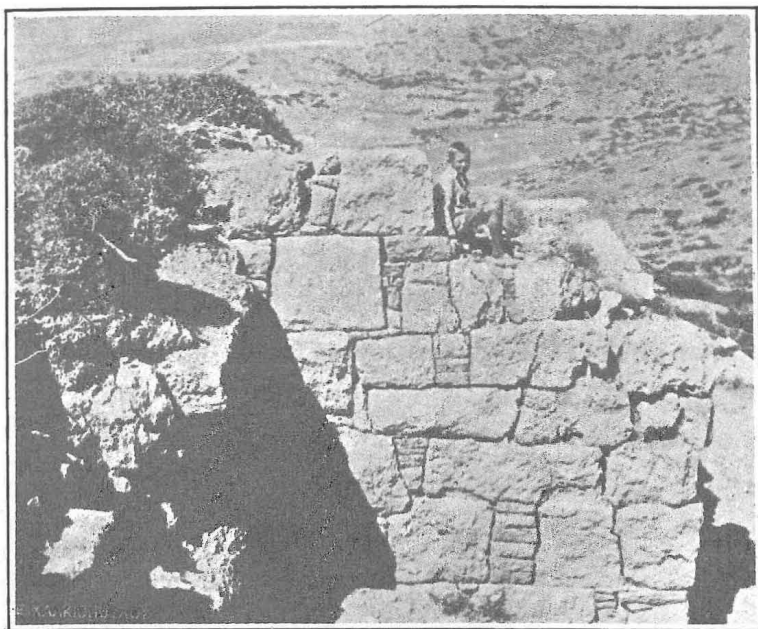
Χρονολογία τοῦ ἱεροῦ. Τὴν ἀσφαλεστέραν ἔνδειξιν πρὸς ὀρισμὸν τῶν χρόνων τῆς ἰδρύσεως τοῦ ἱεροῦ παρέχουσιν αἱ ἐπιγραφαὶ τῶν βάθρων τοῦ σηκοῦ. Διὰ τὴν γραφὴν δύναται τις ἀσφαλῶς νὰ ὀρίσῃ τοὺς χρόνους τῆς χαράξεως τούτων εἰς τὸ τέλος τῆς ἑκτῆς ἑκατονταετηρίδος ἢ ὄχι πολὺ μακρὰν τῆς ἀρχῆς τῆς πέμπτῆς ἑκατονταετηρίδος. Ὁ τρόπος, καθ' ὃν τὰ βάθρα εἶναι στερεωμένα ἐντὸς τοῦ πλακοστρώτου δαπέδου τοῦ σηκοῦ, μαρτυρεῖ, ὅτι τοῦτο εἶναι τουλάχιστον σύγχρονον, ἂν μὴ προγενέστερον τῶν βάθρων. Λοιπὸν ὑπῆρχεν ὁ ναὸς μετὰ τῶν βάθρων ἤδη τουλάχιστον ἀπὸ τῶν τελευταίων ἐτῶν τῆς ἑκτῆς ἑκατονταετηρίδος. Εἰς τὴν χρονολογίαν ταύτην συμφωνεῖ ὁ τρόπος τῆς τοιχοδομίας τοῦ περισωθέντος τμήματος ἐκ τῆς παλαιότερας οἰκοδομῆς ἐπὶ τοῦ ὑπολειφθέντος μέρους τῆς βορείας πλευρᾶς τοῦ σηκοῦ (εἰκ. 44 ἰδὲ καὶ ἀνωτ. σελ. 16 - 17 εἰκ. 9). Ὅμοιος

Εἰκ. 44. Τρόπος τοιχοδομίας βορείας πλευρᾶς ναοῦ Ἀπόλλωνος Ζωστήρος.

τρόπος τοιχοδομίας, πολυγωνικὸν σχεδὸν σύστημα μὲ πλεονασμὸν ὅμως τῶν τετραπλεύρων λίθων καὶ ἀκριβῆ προσαρμογὴν τούτων πρὸς ἀλλήλους, παρεμβολομένων ἐνιαχοῦ ἐπαλλήλων μικροτέρων τετραπλεύρων συνήθως λιθαρίων καὶ μὲ σπανίας καμπύλας ἀρμογὰς ἀπαντᾷ καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Ἀττικῆς εἰς προπερσικὰ κτήρια, ὡς π. χ. ὁ ἀρχαιότερος ναὸς τῆς Θέμιδος ἐν Ραμνοῦντι, καὶ τοῖχοι κτηρίων ἐν Σουνίῳ. Ἡ ὄψις τοῦ τοίχου ἡμῶν δὲν παραβάλλεται βεβαίως ὡς πρὸς τὴν ἐπιμέλειαν τῆς κατασκευῆς πρὸς τὸν τοῖχον τοῦ Ραμνουσίου ναοῦ (Bull. XLVIII, 1924 σελ. 320 εἰκ. 11)¹, ἀλλ' ἡ ἀρχικὴ σκέψις ὡς πρὸς τὸν τρόπον τῆς κατεργασίας καὶ τῆς συνοικοδομήσεως τῶν λίθων εἶναι ἡ αὐτή.

Ἐν Ραμνοῦντι οἱ λίθοι πάντες εἶναι ὁπωσδήποτε εὐμεγέθεις, καὶ εἶναι σπανιωτάτη περίπτωσις ἡ παρεμβολὴ μικροῦ λιθαρίου πρὸς πλήρωσιν κενοῦ μεταξὺ

Εἰκ. 45. Τοῖχος πύργου τοῦ φρουρίου Σουνίου.

δύο προσκειμένων λίθων, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ μολονότι ὁ σχηματισμὸς τοῦ περιγράμματος τῶν λίθων εἶναι ἐν γένει πολὺ ποικιλιώτερος τοῦ τοίχου ἡμῶν, προέχει ὅμως ἡ τάσις πρὸς σχηματισμὸν τετραπλεύρων, ἂν ὅχι καὶ ὀρθογωνικῶν λίθων. Ἡ διαφορὰ τῶν δύο τοίχων δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀποδοθῇ εἰς διαφορὰν συστήματος οἰκοδομικοῦ ἢ χρόνων οἰκοδομήσεως, ἀλλ' ἀσφαλῶς εἰς τὴν ἐπιμελεστέραν οἰκοδόμησιν τοῦ Ραμνουσίου ναοῦ, ὅστις

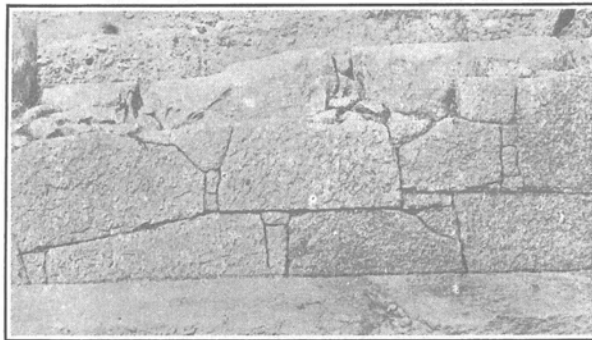
καὶ ἄλλως εἶναι πολυτελέστερος τοῦ ἡμετέρου ναοῦ, καὶ ἔχει μορφήν πολὺ περισσότερον προσηρμοσμένην πρὸς τὰ καλλιτεχνικὰ ἀρχιτεκτονικὰ πρότυπα τῶν δωρικῶν ναῶν.

Ὅτι ἡ γνώμη ἡμῶν περὶ τοῦ δυνατοῦ τῆς συγχρόνου κατασκευῆς τῶν δύο τοίχων εἶναι ὀρθῇ ἀποδεικνύεται καὶ ἐκ τοῦ τρόπου τῆς οἰκοδομήσεως τῆς ἐσωτερικῆς ὄψεως τοῦ τοίχου τοῦ Ραμνουσίου ναοῦ, ὅπου δὲν ἦτο ἀνάγκη νὰ καταβληθῇ ἡ αὐτὴ ὅπως καὶ εἰς τὴν ἐξωτερικὴν ὄψιν, ἐπιμέλεια εἰς τὸν σχηματισμὸν

¹ Περὶ τοῦ οἰκοδομικοῦ συστήματος τοῦ ναοῦ τούτου καὶ ἐν γένει περὶ τοῦ ὑπ' ὄψει ἡμῶν οἰκοδομικοῦ συστήματος πρὸς π. πρὸ πάντων Noack Eleusis σελ. 16 ἐξῆς.

καὶ τὴν κατεργασίαν τῶν λίθων, ἀφοῦ ἡ ὄψις αὕτη ἀσφαλῶς δὲν θὰ ἔμενεν ὁρατή, ἀλλὰ θὰ ἐκαλύπτετο ὑπὸ ἐπιχρίσματος. Κατασκευασθεῖσα διὰ τοῦτο μετ' ὀλιγοτέρας ἐπιμελείας ἡ ὄψις αὕτη, μολονότι τὸ βασικὸν σύστημα τῆς κατεργασίας καὶ τῆς συναρμογῆς τῶν λίθων δὲν εἶναι διάφορον τοῦ τῆς ἐξωτερικῆς ὄψεως, ἔχει πολὺν μεγαλειτέραν ὁμοιότητα πρὸς τὸν τοῖχον τοῦ ναοῦ ἡμῶν. Τὸ ἴδιον δύναται νὰ λεχθῇ καὶ διὰ τὸν τοῖχον τοῦ παλαιότερου περιβόλου τοῦ ἱεροῦ τῆς Ραμνοῦντος (Bull. ἔ. ἀ. σελ. 308 εἰκ. 3). Κατὰ τὸ ἴδιον οἰκοδομικὸν σύστημα ἦτο κτισμένον καὶ ὅλον τὸ ἀρχαιότερον φρούριον τοῦ Σουνίου χρονολογούμενον ὑπὸ Στάη (Ἀρχ. Ἑφημ. 1917, 174) εἰς τὸ τέλος τῆς ἑκτῆς ἑκατονταετηρίδος. Τοῦ φρουρίου τούτου παραθέτομεν εἰκόνα (εἰκ. 45) ἐνὸς πύργου τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς.

Ἐν Ἐλευσίνι ἀνεκαλύφθη εἰς τὰς ἀνασκαφάς μου πρὸ ὀλίγων ἐτῶν εἰς μικρὰν ἀπόστασιν πρὸ τῆς νοτίας πύλης τοῦ ἱεροῦ, σπουδαῖος εὐμεγέθης περίβολος περικλείων ἱερὸν χώρον μετὰ τῶν ἐρειπίων ὁλοκλήρου ἀρχαιότερας, πιθανώτατα ὁμοίως ἱερᾶς, οἰκίας¹. Ὁ περίβολος οὗτος διὰ τῶν γενομένων ἐυρημάτων χρονολογεῖται ἀσφαλῶς εἰς τοὺς χρόνους περὶ τὸ τέλος τῆς 6ης ἢ τὰς ἀρχὰς τῆς 5ης ἑκατονταετηρίδος. Τμήματα αὐτοῦ (εἰκ. 46) ἔχουσι πολλὴν ὁμοιότητα ὡς πρὸς τὸν τρόπον τῆς οἰκοδομῆς πρὸς τὸν τοῖχον τοῦ ναοῦ τοῦ Ζωστήρος.

Εἰκ. 46. Τοῖχος περιβόλου ἱερᾶς οἰκίας Ἐλευσίνος.

Ἄλλ' ὅτι ἐπὶ τοῦ χώρου ἔνθα ἰδρύθη ὁ ναὸς τοῦ Ζωστήρος ἠσκέετο λατρεία καὶ εἰς παλαιότερους χρόνους ἀποδεικνύει ἡ εὑρεσις τῆς ἐν εἰκ. 47 κορινθιακῆς οἰνοχόης κάτωθεν τοῦ δαπέδου τοῦ ναοῦ. Δυστυχῶς ἡ δυσκολία πρὸς βαθυτέραν σκαφὴν διὰ τὴν ὑπαρξίν τοῦ ἀφθόνου ὕδατος δὲν ἐπέτρεψεν νὰ ἐξετάσωμεν περισσότερον τὸ ἔδαφος πρὸς εὑρεσιν καὶ ἄλλων τεκμηρίων τῆς παλαιότερας ταύτης περιόδου τῆς λατρείας ἐν τῷ χώρῳ.

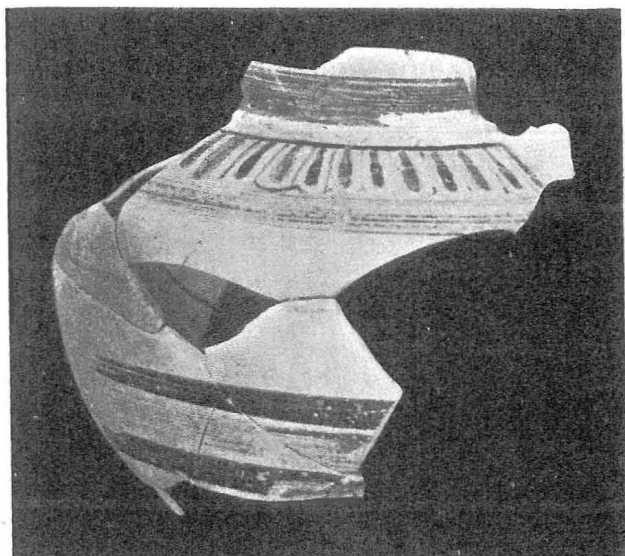
Προσθῆκαι, ἐπισκευαί. Ἄλλὰ καὶ οἱ οἴκοι λατρείας οὐδέποτε ἦ σπανίως μένουσι ἀμετάβλητοι κατὰ τοὺς μακροὺς χρόνους τῆς χρησιμοποίησεως αὐτῶν. Ἀνάγκαι μεϊζονος χώρου πρὸς ἀσκησιν τῆς λατρείας, ἀνάγκαι διακοσμητικαί, καὶ οὐχ ἦττον ἀνάγκαι ἐπισκευῆς καὶ ὑποστηρίξεως τοῦ ὑπάρχοντος κτηρίου ἐπι-

¹ Θὰ δημοσιευθῇ εἰς τὸ προσεχὲς τεῦχος τοῦ Δελτίου.

φέρουσι πάντοτε μεταβολὰς τοῦ ἀρχικοῦ κτηρίου κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον σημαντικᾶς.

Ἡ σημαντικωτέρα τροποποιήσις εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ζωστῆρος εἶναι ἡ προσθήκη τῆς περιστάσεως γενομένη, ἐφ' ὅσον δυνάμεθα νὰ κρίνωμεν ἐκ τῆς μορφῆς τῶν γραμμάτων ἐπὶ τῶν σφονδύλων τῶν κιόνων (εἰκ. 47), εἰς χρόνους ἀσφαλῶς ὄχι παλαιότερους τοῦ δευτέρου ἡμίσεως τῆς τετάρτης ἐκατονταετηρίδος.

Ἡ παντελής ἔλλειψις οἰουδήποτε λειψάνου ἐκ παλαιότερας περιστάσεως ἀποκλείει τελείως τὴν σκέψιν, ὅτι ἡ περίστασις, τῆς ὁποίας ἐσώθησαν πλεῖστα

Εἰκ. 47. Τεμάχιον Κορινθιακῆς πρόχου εὐρεθὲν ὑπὸ τὸ δάπεδον τοῦ ναοῦ.

μέρη εἶναι ἐπισκευὴ παλαιότερας. Ὁ ἀρχικῶς οἰκοδομηθεὶς ναὸς περιωρίζετο μόνον εἰς τὸν σηκόν, εἰς ὃν ἦτο πιθανῶς προσηρτημένον ὀπίσω μικρὸν δωμάτιον, χρησιμεῦον ἴσως πρὸς φύλαξιν τῆς περιουσίας τοῦ ἱεροῦ, ἣτις δὲν θὰ ἦτο ἀσήμαντος, ἀφοῦ ἐξ αὐτῆς ἐδανείσθη ἡ πόλις τῶν Ἀθηνῶν¹. Οἱ ἰδρυταὶ τούτου ἀπέβλεψαν μόνον εἰς τὴν ἐξοικονόμησιν τῶν ἀναγκῶν τῆς λατρείας, χωρὶς μεγάλας ἀξιώσεις. Τοιοῦτοι ἀπλοῖ ναοὶ δὲν θὰ ἦσαν σπάνιοι εἰς μέρη μεμακρυσμένα τῶν κεντρικῶν πόλεων. Διὰ τὴν εὐτέλειαν τῶν οἰκοδομῶν αὐτῶν δὲν εἶναι διόλου παράξενον, ὅτι δὲν εὐρίσκονται

λείψανα πολλῶν ἐξ αὐτῶν. Ἀπλοῖ μικροὶ ναοί, εὐτελῶς οἰκοδομημένοι ἦσαν οἱ ἐπὶ τοῦ Κωτίλου τῆς Φιγαλείας εὐρεθέντες ὑπ' ἐμοῦ δύο ναοί, τῶν ὁποίων ὁ ἕτερος εἶναι ὁ ναὸς τῆς Ἀφροδίτης ἐν Κωτίλῳ², καὶ ὅμως καὶ τὸν ναὸν τοῦτον δὲν ἀπηξίωσε νὰ μνημονεύσῃ ὁ Πausanίας (VIII, 41, 1), ὅπως δὲ καὶ τὸν ναὸν τοῦ Ζωστῆρος· ἀλλὰ καὶ οἱ ἐσχάτως ὑπὸ Ρωμαίου ἀνασκαφέντες ναοὶ ἐν Ταξιάρχῃ τῆς Αἰτωλίας³ ἦσαν ὁμοίως ἀπλοῖ σηκοί.

Πρὸς ἐπέκτασιν τοῦ χώρου τοῦ ναοῦ χάριν τῆς προφυλάξεως τῶν προσκυνητῶν ἀπὸ τῶν ἀκτίνων τοῦ ἡλίου καὶ ἀπὸ τῶν βροχῶν καὶ τῶν λοιπῶν ἀτμοσφαιρικῶν κακῶν προσετέθη πολὺν χρόνον μετὰ τὴν ἀρχικὴν οἰκοδομήν, εἰς

¹ Ὁ Weickert ἐν τῷ προσφάτως δημοσιευθέντι βιβλίῳ αὐτοῦ Typen der archaischen Architektur in Griechenland und Kleinasien σελ. 166 χαρακτηρίζει ὡς *ἀδυτον* τὸ ὀπίσθιον δωμάτιον.

² Ἀρχ. Ἐφημ. 1903 σελ. 151 ἐξ.

³ Ἀρχ. Δελτ. τόμ. 10^{ος} σελ. 1 ἐξ.

ἐποχὴν ἀκμῆς τοῦ ἱεροῦ ἢ περιστάσις, ἣτις συγχρόνως θὰ ἀνεδείκνυε καὶ τὴν ὑπερβολικῶς ἀπλὴν μέχρι τότε μορφήν τοῦ ναοῦ. Εἰς τὴν χώραν μας δὲν εἶναι καὶ σήμερον σπάνια δι' ὁμοίους σκοποὺς προσθῆκαι, βαθέων προστώων συνήθως, εἰς ἐξοχικὰς ἐκκλησίας.

Ἀλλὰ καὶ ἐπισκευαὶ δὲν ἔλειψαν, ὥς ἡτοφυσικόν, καὶ ἀπὸ τοῦ ναοῦ ἡμῶν ἤδη κατὰ τὴν τετάρτην ἑκατονταετηρίδα, ὥς μαρτυρεῖ ἡ ἀνωτέρω δημοσιευομένη ἐπιγραφή (ἀριθ. 4) ἐπεσκευάσθη ὑπὸ τοῦ ἱερέως Πολυστράτου τὸ ἱερόν, τὸ μεγαλύτερον δὲ μέρος τῶν σωζομένων τοίχων τοῦ σηκοῦ προέρχεται ἐξ ἐπισκευῶν γενομένων εἰς ρωμαϊκοὺς πιθανώτατα χρόνους.

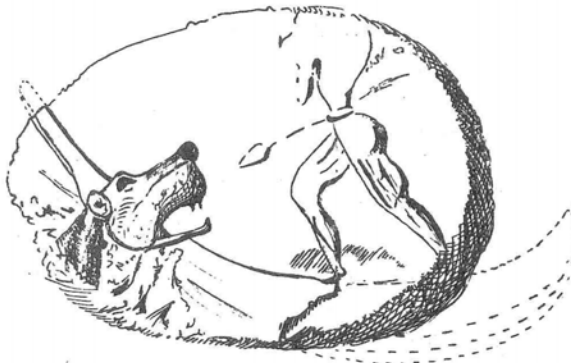
Πότε ἔγινεν ἡ ριζικὴ μεταβολὴ τοῦ κτηρίου διὰ τῆς προσθήκης τῶν μακρῶν τοίχων πρὸ τοῦ τοίχου τῆς εἰσόδου καὶ πρὸς τὰ πλάγια δὲν ἔγινε δυνατόν νὰ ἐξακριβώσωμεν· ἀλλ' εἶναι πιθανώτατον, ὅτι ταῦτα ἔγιναν εἰς παλαιοὺς χριστιανικοὺς χρόνους, ὅτε ἡ λατρεία ἐν τῷ ἀρχαίῳ ναῷ εἶχε πλέον ἐκλείψει.

Κ. ΚΟΥΡΟΥΝΙΩΤΗΣ

ΑΠΑΞ ΕΤΙ ΠΕΡΙ ΜΙΝΩΪΚΗΣ “ΣΚΥΛΛΑΣ,,

Ἐν τῷ προηγουμένῳ τόμῳ τοῦ παρόντος περιοδικοῦ¹ ὑπεστήριξα ὅτι ἰὸ ἐπὶ κρητομυκηναϊκῶν μνημείων «κυνόμορφον» τέρας τὸ ἀποκληθὲν Σκύλλα οὐδεμίαν ἔχει σχέσιν πρὸς τὴν ὁμηρικὴν Σκύλλαν, καὶ ὅτι ὥς πρωτότυπον ἔσχε τοὺς καρχαρίας. Δεύτεραι μέριμναι ἀποδεικνύουσι ὅτι δὲν πρόκειται διόλου περὶ τέρατος, ἀλλὰ περὶ ζῴου φυσιολογικοῦ: τοῦ *ἱπποποτάμου*.

Ἐπὶ τοῦ ἐκ Κνωσοῦ σφραγίσματος, τὸ ὁποῖον κυρίως εἶναι ἡ πηγὴ ἡμῶν περὶ τοῦ ἐν λόγω ζῴου² ἐν σφάλμα τοῦ παλαιοῦ ἱχθυογράφου τῆς πρώτης τοῦ σφραγίσματος δημοσιεύσεως, μετεμόρφωσε τὴν προέκτασιν τῆς λέμβου εἰς αἰχμηρὸν οὗς τοῦ ζῴου, πρᾶγμα ὅπερ μεγάλως συνετέλεσεν εἰς τὸ νὰ ἐκληφθῇ ἡ κεφαλὴ

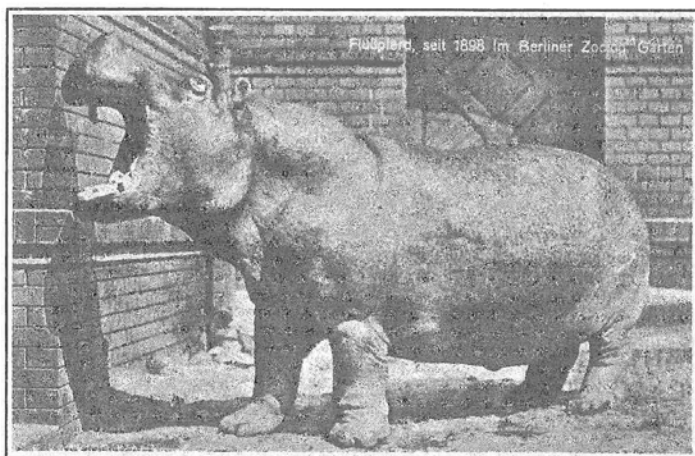
Εἰκ. 1. Σφράγισμα πήλινον ἐκ Κνωσοῦ.

¹ Δελτίον 1926, 51 ἐξ.

² Ἰδ. Δελτίον ἔ. ἀ. 58, εἰκ. 2, 1. Ἡ ἐπὶ τοῦ ἀργυροῦ ρυτοῦ τῶν Μυκηνῶν κυνόμορφος κεφαλὴ (ἔ. ἀ. εἰκ. 2, 2) πρέπει νῦν νὰ ὑποβληθῇ εἰς νέον ἔλεγχον, ἵνα ἐξακριβωθῇ περὶ τίνος πρόκειται.

ὡς κυνόμορφος. Ἐν τούτοις ἡ ἀκριβὴς ἔρευνα ὅλων τῶν περισωθέντων σφραγισμάτων¹ δεικνύει ὅτι πρόκειται μόνον περὶ μικροῦ στρογγύλου ὠτός. Ἐνταῦθα δημοσιεύω νέον ἰχνογράφημα, γενόμενον ὑπὸ τοῦ κ. Ζιλλιερόν, ἐπανειλημμένως παραβλήθην πρὸς τὰ πρωτότυπα καὶ διορθωθὲν ὑπ' ἐμοῦ ἐν ταῖς λεπτομερεῖαις².

Ὅτι κυρίως ἐμποιεῖ ἐντύπωσιν, εἶναι τὸ πᾶχύτατον τῆς ἄνω σιαγόνος καὶ τοῦ ρύγχους, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν λεπτὴν κάτω σιαγόνα. Ἐπίσης ἐδηλώθησαν ὑπὸ τοῦ τεχνίτου λίαν ἐναργῶς δύο μεγάλοι ὀδόντες εἰς τὴν ἄνω σιαγόνα. Ὁ στρογγύλος ὀφθαλμὸς εὐρίσκεται ἐντὸς κόγχης ἐξεχούσης ἐκ τοῦ κρανίου. Τὸ οὖς,

Εἰκ. 2. Ἴπποπόταμος ζωολογικοῦ κήπου Βερολίνου.

εὐρισκόμενον εὐθὺς ἀμέσως ὀπισθεν τοῦ ὀφθαλμοῦ, εἶναι μικρὸν καὶ στρογγύλον. Πάντα ταῦτα οὐδεμίαν καταλείπουν ἀμφιβολίαν, ὅτι ὁ μινωϊκὸς τεχνίτης ἠθέλησε νὰ παραστήσῃ ἱπποπόταμον. Εἶναι μάλιστα θαυμασμοῦ ἄξιον πῶς κατώρθωσε νὰ ἀπεικονίσῃ ἐκ μνήμης μετὰ τόσης πιστότητος τὸ ἐν Κρήτῃ ἀνύπαρκτον ζῷον, διότι καὶ ἡ ἰσχυρὰ τοξοειδὴς σύνδεσις τῆς κάτω σια-

γόνος πρὸς τὸ κρανίον καὶ ὁ παχὺς ἰσχυρὸς μῦς τοῦ τραχήλου δὲν διέφυγον τὴν προσοχήν του. Παραθέτω ἐνταῦθα τὴν εἰκόνα τοῦ ἐν τῷ ζωολογικῷ κήπῳ τοῦ Βερολίνου ζῶντος ἱπποποτάμου, ἀναπαραχθεῖσαν ἐκ ταχυδρομικοῦ δελταρίου πωλουμένου ἐντὸς τοῦ ἀνωτέρω κήπου. Βλέπει τις ἀμέσως ὅτι οὐδεμία ἀμφιβολία χωρεῖ περὶ τοῦ ὅτι καὶ ἐπὶ τοῦ μινωϊκοῦ σφραγίσματος τὸ αὐτὸ ζῷον εἰκονίζεται.

Ὅτι οἱ ἱπποπόταμοι προσβάλλουσι μικρὰ πλοιάρια, εἰς τὰ ὅποια εἶναι καὶ λίαν ἐπικίνδυνοι, τοῦτο εἶναι πασίγνωστον. Ἐπιστήμονες καὶ περιηγηταὶ ἔχουσιν ἐπανειλημμένως περιγράψῃ τὰς συνηθείας τοῦ ζῷου, τοῦ ὁποίου ἡ κεφαλὴ ὑψοῦται αἰφνης ἐκ τῶν ὑδάτων καὶ προσβάλλει τὰ πλοιάρια. Ταύτην ἀκριβῶς τὴν στιγμήν παριστᾷ τὸ σφράγισμα τῆς Κνωσοῦ. Ἡ συγκινητικὴ περιπέτεια τοῦ Κρητὸς ναυτικοῦ εἰς ξένα μακρυνὰ ὕδατα ἀπηθανάτισθη ἐπὶ τῆς σφραγίδος του, ἥτις κατὰ τοῦτο εἶναι σπουδαιότατη, ὅτι μᾶς παρουσιάζει μίαν αὐθεντικὴν καὶ ἰδιόχειρον οὕτως εἰπεῖν μαρτυρίαν, ὅτι Κρηῖτες ναυτικοὶ ἀνέπλεον τὸν Νεῖλον.

Ἡράκλειον, 31 Αὐγούστου 1929.

ΣΠΥΡΙΔΩΝ Ν. ΜΑΡΙΝΑΤΟΣ

¹ Μουσ. Ἡρακλ. κατάλ. ἀριθ. 350 - 52. Τὰ σφραγίσματα εἶναι τέσσαρα, οὐχὶ τρία ὡς ἔγραψα ΑΔ ἔ. ἀ.

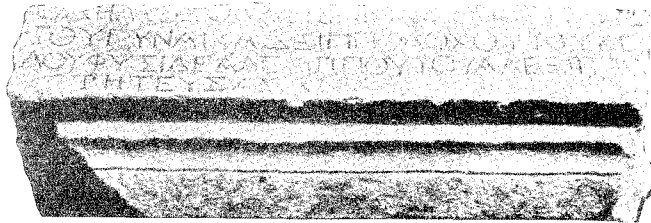
² Μίαν μόνον ἀνακρίβειαν παρουσιάζει, ὅτι τὸ στόμα ἔπρεπε νὰ ἀπεικονισθῇ κατὰ τι ἀνοικτότερον.

ΕΠΙΓΡΑΦΑΙ ΕΚ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

Α'. ΛΑΡΙΣΗΣ (ΜΟΥΣΕΙΟΝ ΛΑΡΙΣΗΣ)

Κατὰ Μάρτιον τοῦ 1929 σκαπτομένης τῆς ἐν Λαρίσῃ πρὸ τοῦ Φρουρίου ἐβδομαδιαίας ἀγορᾶς ὑπὸ τοῦ Δήμου πρὸς ἰσοπέδωσιν καὶ ἀσφαλτόστρωσιν ἀνεκαλύφθησαν μεταξὺ ἐρειπίων κτιρίων βυζαντινῶν κίονες, διάφοροι ἀρχαῖοι ἀρχιτεκτονικοὶ λίθοι ἀσήμαντοι καὶ πέντε λίθοι ἐνεπίγραφοι. Τούτους ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς ἐκεῖ μεταβάσεώς μου πρὸς ἐξερεύνησιν δύο τάφων ἀρχαίων μετέφερα εἰς τὸ ἐπὶ τοῦ Φρουρίου ἀρχαιολογικὸν μουσεῖον. Εἶναι δὲ οἱ ἑξῆς:

1. Ἐπίκρανον βάσεως ἀνδριάντος· μόνον τῆς ἄνω δεξιᾶς γωνίας λείπει τεμάχιον 0,08 - 0,09 πλάτους. Ὁ λίθος εἶχεν μῆκος 0,83, πλάτος 0,77 καὶ πάχος ἐνεπιγράφου ἐπιφανείας 0,14 (Εἰκὼν 1).

Εἰκ. 1. Ἐπιγραφή Εὐβιοτήας.

Ὁ δῆμος ὁ Λαρισαίων Εὐβιότηαν Ε[ὐβιό-]
τον, γυναῖκα δὲ Ἰππολόχου τοῦ Κε[φά-]
λου, φύσι δὲ Ἀλεξίππου τοῦ Ἀλεξίππου, ἱε-
ρητεύσαν.

Ἐν πρώτοις παρατηροῦμεν ὅτι γυναῖκες ἱερατεύσασαι ἐν Θεσσαλίᾳ καὶ τιμηθεῖσαι, εἶναι γνωστὰι πολλὰ ἐξ ἐπιγραφῶν· πρὸβλ. *Ἰέρεια, ἱερατεύσασα, ἱερητεύσασα* Δημητριάδος IG, IX² 1194. — *Ἀρτέμιδι Ἰωλκίᾳ* Ἰωλκοῦ IG, IX² 1122. — *Ἀφροδίτας*, Λαρίσης IG, IX² 572. — *Ἀφροδίτῃ Νηλείᾳ*, Δημητριάδος IG, IX² 1125. — *Δάματρι Μεγαλάρτῳ*, Φερῶν IG, IX² 418. — *Δήμητρος καὶ Διονύσου*, Λαρίσης IG, IX² 573. — *Ιουλίας Ἥρας Σεβαστῆς*, Λαρίσης IC, IX² 333.

Εὐβιότῃα ὡς κύριον ὄνομα, τὸ πρῶτον ἐνταῦθα γνωρίζεται, ἐνῶ εἶναι γνωστὸς ἐξ ἐπιγραφῶν ὁ τύπος *Εὐβιότῃ* καὶ *Εὐβιότα*, ὁ δὲ τύπος *Εὐβιοτεία* εἶναι πατρωνυμικὸς θηλυκοῦ γένους ἐν Θεσσαλικῇ διαλέκτῳ.

Ὁ σύζυγος τῆς Εὐβιοτήας Ἰππόλοχος θετὸς υἱὸς τοῦ Κεφάλου, ἔχων δὲ πραγματικὸν πατέρα τὸν Ἀλέξιππον Ἀλεξίππου κατάγεται πιθανῶς ἐκ τῆς μεγάλης Λαρισαϊκῆς οἰκογενείας, ἣτις ἔδωκε στρατηγούς τοῦ Κοινοῦ Θεσσαλῶν Ἰππόλοχον Α΄ Ἀλεξίππου στρατηγήσαντα τῷ 181 - 180 π. Χ., Ἰππόλοχον Β΄ Ἀλεξίππου στρατηγήσαντα ὀλίγον μετὰ τὸ 178 π. Χ. καὶ Ἀλέξιππον Ἰππολόχου στρατηγήσαντα ἐπίσης μετὰ τὸν Ἰππόλοχον καὶ μετὰ τὸ 178 π. Χ.

2. Κίονος πωρίνου σπόνδυλος ὕψους 0,75, διαμέτρου 0,28, φέρει ἐπιγραφὴν λατινικὴν μεγάλῳις γράμμασιν (ὕψ. γρ. 0,075).

IMP. CAESAR
DIVI . F
AVC STVS
CXIII

Imp(erator) Caesar
divi . F[ilius]
Aug(u)stus
CXIII

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφὴ ἀνήκει εἰς μιλλιάριον ὁδοῦ, ὡς δεικνύει ὁ ἀριθμὸς 113 καὶ ἀνάγεται εἰς τοὺς χρόνους τοῦ αὐτοκράτορος Αὐγούστου Καίσαρος, ὅτε ἐγεννήθη ὁ Χριστός. Ὁμοία ἐπιγραφὴ ἐπὶ μιλλιαρίου ὁδοῦ εὐρέθη πρὸ ἐτῶν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ἀλμυροῦ ἐπὶ Σευήρου καὶ Μαξιμίνου (Δελτίον Φιλαρχ. Ἐταιρ. «Ὁθρυος» Ε΄, 1903 σελ. 16).

Κατὰ τὴν ἀνόρουξιν τάφρων βαθειῶν κατὰ μῆκος τῆς ὁδοῦ Καραϊσκάκη ἐν Λαρίσῃ πρὸς τοποθέτησιν σιδηρῶν σωλῆνων διὰ τὴν ὕδρευσιν τῆς πόλεως ἀνευρέθησαν τρεῖς στήλαι ἐνεπίγραφοι. Τούτων δύο, ἡ ὑπ' ἀριθ. 3 καὶ ἡ κατωτέρω δημοσιευομένη ὑπ' ἀριθ. 4 κεῖνται ἐν τῷ προαυλίῳ τῆς Ἀνωτέρας Διοικήσεως τῆς Χωροφυλακῆς.

3. Στήλη ἐπιτύμβιος τῶν Ρωμαϊκῶν χρόνων, ἀποκεκρουμένη τὰ ἄνω, ἔνθα ὑπῆρχεν ἐπὶ ἐγκοίλου τετραγώνου προτομὴ μορφῆς ἀδήλου, ἐλλείπουσα ἤδη, τῆς ὁποίας ἐσώθη τὸ κάτω μόνον μέρος. Κάτωθι δὲ ταύτης ὑπάρχει ἐπίσης ἐν ἐγκοίλῳ ὀρθογωνίῳ ἀνάγλυφον μικρὸν (μῆκ. 0,37, ὕψ. 0,28), ἐν τῷ ὁποίῳ παρίστανται ἀριστερὰ μὲν ἀνὴρ καθήμενος ἐπὶ ἐδωλίῳ, βλέπων δεξιὰ καὶ τείνων τὴν δεξιὰν χεῖρα ἐμπρός πρὸ αὐτοῦ ἴσταιται παιδίσκη βλέπουσα δεξιὰ καὶ κρατοῦσά τι πρὸ αὐτῆς δὲ ἔκτυπος κάθετος γραμμὴ χωρίζουσα τὸ ὀρθογώνιον εἰς δύο, ἔνθα τὸ πρὸς τὰ δεξιὰ τῷ ὁρῶντι μέρος φέρει παράστασιν ἄλλην. Δεξιὰ ἴσταιται γυνὴ ὀρθία κατ' ἐνώπιον, περιβεβλημένη ποδήρη ἐσθῆτα, ἱμάτιον καὶ πέπλον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς. Καὶ τὴν μὲν δεξιὰν κεκαλυμμένην ὑπὸ τὸ ἱμάτιον φέρει πρὸ τοῦ στήθους, τὴν δὲ ἐτέραν ἔχει φυσικῶς κρεμαμένην πρὸς τὰ κάτω (ὕψ. 0,90 × πλ. 0,48 × πᾶχ. 0,10, ὕψ. γραμ. 0,20).

Μεταξὺ δὲ τῆς προτομῆς καὶ τοῦ ἀναγλύφου κεῖται ἡ ἐξῆς ἐπιγραφή:

ΞΑΝΘΕΑΝΤΙΜΑΧΟΥΑΠΕΛΕ . . .
ΡΕΧΡΩΤΑΡΙΟΝΑΝΤΙΜΑΧΟΥΑΠΕ
ΛΕΥΘΕΡΑΣ

Κάτωθι Ἑρμῆς Χθόνιος.

Κάτωθι δὲ τοῦ ἀναγλύφου συνέχεια τῆς ἐπιγραφῆς,

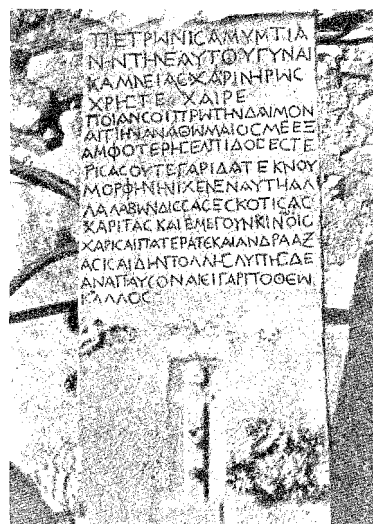
ΗΡΩΣΧΡΗΣΤΕΧΑΙΡΕ
Ξάνθε Ἀντιμάχου ἀπελε[ύθε-]
ρε, Χρωτάριον Ἀντιμάχου ἀπε-
λευθέρας
ἥρως χρηστὲ χαῖρε.

Στίχ. 2. ΧΡΩΤΑΡΙΟΝ ὄνομα ὑποκοριστικὸν γυναικός. Ἔχομεν γνωστὸν ὄνομα ἐξ ἐπιγραφῆς Λαρίσης *Χρωταρίς* (IG, IX², 920).

4. Ἐν τῷ προαυλίῳ τῆς ἀνωτέρας Διοικήσεως Χωροφυλακῆς. Στήλη ἀρτία λευκοῦ μαρμάρου, μετὰ γείσου προέχοντος (ὑψ. 1,33×πλάτ. 0,41 — 0,42×πάχ. 0,13). Ἐπιτύμβιος ἐπιγραφή Ῥωμαϊκῶν χρόνων, ἥς κάτωθεν Ἑρμῆς.

Πετρώνις Ἀμυντια-
νὴν τὴν ἑαυτοῦ γυναῖ-
κα μνείας χάριν ἥρως
χρηστὲ χαῖρε.

- 5 Ποίαν σοι πρώτην, Δαῖμον,
αἰτίνην ἀναθῶμαι, ὅς με ἐξ
ἀμφοτέρης ἐλπίδος ἐστέ-
ρισας· οὔτε γὰρ (ο)ἶδα τέκνου
μορφὴν, ἣν (ε)ἶχεν ἐν αὐτῇ, ἀλ-
10 λὰ λαθὼν δισσὰς ἐσκοτίσας
χάριτας· καὶ ἐμὲ γοῦν κ(ε)ῖνοις
ας (ε)ἰς Ἀἶδην· (π)ολλῆς λύπης δὲ
χάρισαι πατέρα τε καὶ ἄνδρα· ἄξ-
ἀνάπαυσον· αἰεὶ γὰρ ποθέω
κάλλος δ . . .

Εἰκ. 2. Ἐπίγραμμα Πετρωνίου ὑπὲρ
τῆς γυναικὸς τοῦ Ἀμυντιανῆς.

Στίχ. 8. ἸΔΑ ἀντὶ οἶδα, ὥς ἔχεν ἀντὶ εἶχεν (στ. 9).

Ἀμυντιανῆ ὄνομα γυναικὸς σχηματιζόμενον ἐκ τοῦ γνωστοῦ πολλαχῶς ὀνόματος Ἀμύντας κατὰ Ῥωμαϊκὸν ἔθος.

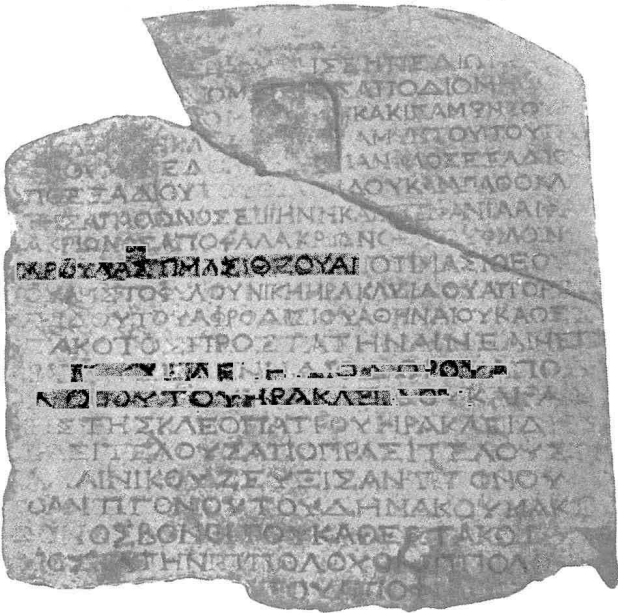
ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ 1927-28

Στίχ. 10. Ἐν τέλει τοῦ στίχου μετὰ τὴν λέξιν **ἐσκότισας** φαίνεται ἀμυδρῶς ἐν Ε· ἐν δὲ στίχῳ 11^ο τὸ **χ** τῆς λέξεως **χάριτας** εἶναι χαραγμένον οὕτω ὥστε νὰ δηλοῦται ὅτι ἄλλην λέξιν ἠθέλησε νὰ χαράξῃ ὁ χαράκτης, μεταγνοὺς δὲ ἐχάραξε χάριτας. Τὸ δεύτερον μέρος τῆς ἐπιγραφῆς σύγκειται προφανῶς ἐκ κακοτέχνων ἐλεγειακῶν στίχων.

Ὡς φαίνεται ἡ Ἀμυντιανὴ ἀπέθανεν, ἐνῶ διετελεῖ ἐν ἐγκυμοσύνῃ (πβλ. στ. 8-9).

5. Κατὰ τὰς ἐνεργουμένας κατὰ Μάρτιον τοῦ 1929 ἐκσκαφὰς πρὸς ἰσοπέδωσιν τῆς Ἑβδομαδιαίας Ἀγορᾶς ἐν Λαρίσῃ ὑπὸ τοῦ Δήμου ἀνευρέθησαν καὶ αἱ ἐξῆς δημοσιευόμεναι ἐπιγραφαί.

Πλάξ λευκοῦ μαρμάρου ἀποκεκρουμένη ἄνω καὶ κάτω καὶ ὀλίγον ἄνω ἀριστερά, φέρουσα ῥωγμὴν βαθεῖαν λοξῶς ἐξ ἀριστερῶν μέχρι πού τοῦ μέσου τῆς δεξιᾶς πλευρᾶς καὶ τόρμον ἀβαθῆ τετράγωνον ἄνω κατὰ τὸ μέσον (ῦψ. 0,50, πλάτ. 0,43, πᾶχ. 0,21· ἐπιφανείας ἐνεπιγράφου ὕψος 0,43, ὕψ. γραμ. 0,013, διάστιχον 0,008. Τόρμου ὕψος 0,07, πλάτος 0,06). (Εἰκὼν 3).

Εἰκ. 3. Στήλη ἀπελευθερωτικὴ Λαρίσης.

— — — — — ΙΟΥΔΙΟΥ — — — — —
— — — — — ΕΡΙΦΟΥ τῆς Ἐνπεδίω[νος — — —
— — (ὁ δεῖνα) Διομ[ήδου]ς ἀπὸ Διομήδο[υς]
[τοῦ — — — ΙΟΥΧ... ΟΜ — — κκακίς Ἀμύντου ἡ
5 Φι]λουμένη Κλ... — — ἀπὸ Ἀμύντου τοῦ Γλα-
ύκου Μακεδόνης. Π]άνφιλος Ἐξαδίου
ἀπὸ Ἐξαδίου τοῦ Θεο[φί]λου καὶ Ἀγαθοκλε[ίας]

- τῆς Ἀγάθωνος. Εἰρήνη καὶ Ἐπιφανία αἱ Φα-
[λ]ακρίωνος ἀπὸ Φαλακρίωνος τοῦ Φιλοῖνο[υ].
- 10 Ταρούλας Τιμασιθέου ἀπὸ Τιμασιθέου
τοῦ Ἀριστοφύλου. Νίκη Ἡρακλείδου ἀπὸ Ἡρα-
κλείδου τοῦ Ἀφροδισίου, Ἀθηναίου, καθεσ-
τακός προστάτην Αἰνέαν Ἐπ[ι-]
κράτους. Ἑλένη Διοδώρου ἀπὸ Δ[ι-]
- 15 οδώ[ρ]ου τοῦ Ἡρακλείδου καὶ Ραδ[ίπ-]
[π]ης τῆς Κλεοπάτρου. Ἡρακλείδης
[Π]ραξιτέλους ἀπὸ Πραξιτέλους τ[οῦ]
[Κ]αλλινίκου. Ζεῦξις Ἀντιγόνου
[ἀ]πὸ Ἀντιγόνου τοῦ Δημάκου, Μακε-
20 δόνος Βονθίτου, καθεστακός[ος]
[π]ροστάτην Ἱππόλοχον Ἱππολόχου.
— — — [ὁ δεῖνα Φιλίπ]που ἀπὸ Φ[ιλίπ]που τοῦ δεῖνος].
— — — — —

Ἐν τῇ προκειμένῃ στήλῃ ἀναγράφονται πράξεις ἀπελευθερώσεως δού-
λων. Ἐν ἀρχῇ καὶ τέλει ἡ ἐπιγραφή εἶναι ἐλλιπής, ἐπομένως δὲν γνωρίζομεν
τὸν ἐν ἀρχῇ ἀναφερόμενον στρατηγὸν τοῦ Κοινοῦ, τὸν ταμίαν καὶ τὸν μῆνα
τῆς πράξεως.

Ἐνεκεν φθορᾶς τοῦ λίθου τοῦ 1^{ου} στίχου ἡ ἀρχὴ μέχρι τοῦ μέσου τοῦ 2^{ου},
καὶ ἡ ἀρχὴ μέχρι τοῦ μέσου τοῦ 4^{ου} δὲν συμπληροῦνται.

Στίχ. 4. — — — κκακισ *Ἀμύντου*, ἡ ἀνάγνωσις βεβαιοῦται, ἀλλ' ὄνομα
τελευτῶν εἰς — — *κακίς* δὲν εἶναι γνωστόν.

Στίχ. 6. *Μακεδόνος*, πρβλ. καὶ στίχ. 19. Ἐχομεν λοιπὸν δύο ἐθνικὰ ὀνό-
ματα ἐν τῇ προκειμένῃ ἐπιγραφῇ, *Μακεδῶν* δις ἀπαντῶν (στίχ. 6 *Ἀμύντας*
Γλαύκου, *Μακεδῶν* καὶ στίχ. 19 *Ἀντίγονος Δημητρίου Μακεδῶν*) καὶ στίχ.
11-12 *Ἀθηναῖος* (*Ἡρακλείδης Ἀφροδισίου Ἀθηναῖος*). Ἐν ἀπελευθερωτι-
καῖς ἐπιγραφαῖς ἐν Θεσσαλίᾳ μοι εἶναι γνωστὴ ἡ ἐν IG, IX² 110 τοῦ Μουσείου
Ἀλμυροῦ ὁ στίχ. 7-8 *Ἀμφιλόχον Ἐρετριέως*.

Στίχ. 11. «*Νίκη Ἡρακλείδου ἀπὸ Ἡρακλείδου τοῦ Ἀφροδισίου, Ἀθη-
ναίου καθεστακός προστάτην Αἰνέαν Ἐπικράτους*», καὶ στίχ. 19-21:
«*ἀπὸ Ἀντιγόνου τοῦ Δημάκου, Μακεδόνος Βονθίτου, καθεστακός προ-
στάτην Ἱππόλοχον Ἱππολόχου*». Ἐν τῇ προκειμένῃ ἐπιγραφῇ δις ἀπαντᾷ ἡ
φράσις «*καθεστακός προστάτην*», μὴ ἀναφερομένη ἐν οὐδεμιᾷ ἄλλῃ ἀπελευ-
θερωτικῇ τῆς Θεσσαλίας ἐπιγραφῇ ἐκ τῶν ἐν IG, IX² δημοσιευομένων. Οὔτε ὁ
Rensch (De manumissionum titulis apud Thessalos, Halis Saxonum 1908)
ἀναφέρει ὑπὸ τοιαύτην σημασίαν τὸν τίτλον τοῦ *προστάτου*. Κατὰ δὲ τὴν γνώ-

μην τοῦ κ. Ν. Παπαδάκι, καθηγητοῦ τοῦ ἐν Θεσσαλονίκῃ Πανεπιστημίου¹, ὁ ἀπελεύθερος, ὡς καὶ οἱ μέτοικοι, πρὸς οὓς ἐξωμοιοῦντο, ὥφειλε νὰ ἔχη *προστάτην* τινὰ *πολίτην*, κατὰ κανόνα δὲ τὸν πρῶτον κύριον, ἂν οὗτος ἦτο πολίτης· διότι εἰς δίκας του ἢ ἄλλως εἰς τὰς σχέσεις πρὸς τὴν πόλιν δὲν εἶχε πλήρη τὰ δίκαια τοῦ πολίτου ὁ ἀπελεύθερος καὶ ἐπροστατεύετο καὶ ἀντεπροσωπεύετο ὑπὸ τοῦ προστάτου αὐτοῦ ἐνώπιον ἀρχῶν καὶ δικαστηρίων· εἶχε δὲ ὑποχρεώσεις τινὰς ἀπέναντι τούτου ὁ ἀπελεύθερος, ὡς παραβαινομένων, ὁ προστάτης ἐπῆγε κατὰ τοῦ ἀπελευθέρου *δίκην ἀποστασίον*, ἐὰν δὲ ὁ ἀπελεύθερος ἔχανε τὴν δίκην ἐπέστρεφεν εἰς τὴν τάξιν τοῦ δούλου. Εἰς δὲ τὰς δύο περιπτώσεις τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης εἶναι ξένοι ἐν Θεσσαλίᾳ οἱ κύριοι τῶν ἀπελευθερουμένων, ὅπερ σπάνιον, διὰ τοῦτο δὲ ἐν τῇ πράξει τῆς ἀπελευθερώσεως προστίθεται καὶ ὁ κατασταθεὶς ὑπὸ τοῦ ἀπελευθεροῦντος (φυσικὰ *δι' ἐξαγορᾶς*) τὸν δούλόν του ἀντ' ἐκείνου *προστάτης Λαρισαῖος* ἐννοεῖται.

Ἐν τῇ ἀπελευθερωτικῇ ταύτῃ πράξει δὲν ἀναγράφεται τὸ σύνηδες τίμημα τῆς ἐξαγορᾶς (15 στατήρες ἢ ἐν Ῥωμαϊκοῖς χρόνοις 22 1/2 δηνάρια). Ἀναμφιβόλως θὰ ἀνεγράφετο ἐν ἀρχῇ τῆς πράξεως μετὰ τὸν ἐπώνυμον ἄρχοντα, τὸν ταμίαν καὶ τὸν μῆνα.

Ὡς πρὸς δὲ τὸ ἐθνικὸν *Μακεδόνας Βονθίτου*, ἡ μὲν ἀνάγνωσις βεβαιοῦται, τὸ δὲ ἐθνικὸν *Βονθίτου* εἶναι *πρωτοφανές*· διότι οὔτε παρὰ Παρε (Λεξικὸν κυρίων ὀνομάτων), οὔτε ἀλλαχοῦ ἀπαντᾷ. *Βεδύντα* μόνον (τά), καθ' ἃ μοι ἀνεκοινώσατο ὁ καθηγητὴς κ. Ν. Παπαδάκις, φέρεται πόλις τῆς Βισαλτικῆς παρὰ Διοδώρῳ Σικελιώτῃ (ΙΘ', 50) βορείως τῆς Χαλκιδικῆς, δυτικῶς τοῦ Παγγαίου, ἀλλὰ δὲν ἔχει οὐδεμίαν σχέσιν πρὸς τὸ ἡμέτερον ἐθνικὸν *Βονθίτου*. Δυνατὸν νὰ ἦτο πόλις *Βόνθα* ἢ *Βόνθια* πάσαι τὰ νῦν *Βέντζια* τῆς ἀρχαίας Ἑλιμείας.

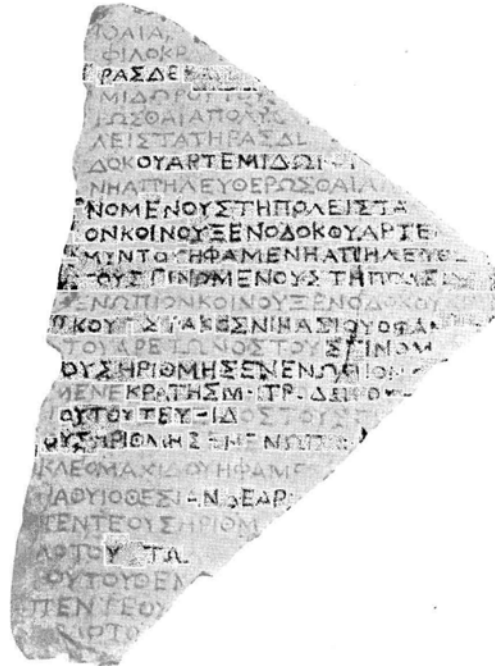
Ἡ δὲ λέξις *προστάτης* καὶ *προστατεύων* ἐν Θεσσαλίᾳ ἐπιγραφαῖς ἀναφέρεται ἐπὶ πολιτικῆς ἀρχῆς (IG, IX², IV 2): «*Προστατεύοντος τῆς ἐκκλησίας*». — *Αὐτόθι* 205 Μελιτείας: «*οἱ προστάται τοῦ συνεδρίου τῶν Αἰτωλῶν*». — *Αὐτόθι* 243 Φαρσάλου: «*ὁ δεῖνα Κραννώνιος, προστάτης τῆς πόλεως*». — *Αὐτόθι* Δημητριάδος 1108: «*Τῶν τε τῆς πόλεως ἀγαθοὶ προστάται γεγόνασι*». — *Αὐτόθι* 1115 Δημητριάδος: «*[Προστα]τεύοντος τῆς πόλεως Δονγίνου, παρὰ Μάρκου Τειτίου*» κλπ. Καὶ ὁ Rensch δὲ (ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 73 καὶ 86) παρὰ Μάγνησι τὸν *προστάτην* θεωρεῖ δευτερεύουσαν τοπικὴν ἀρχὴν μετὰ τὸν ἐπώνυμον ἄρχοντα, μετὰ τοῦ ἐπιμελητοῦ (IG, IX² 1115, 1117 III καὶ 1119).

Στίχ. 10. *Ραδ[ίππ]ης*, παρὰ τὸ *Ράδιππος*· ὄνομα γυναικὸς *Ραδίππης* νῦν τὸ πρῶτον γίνεται γνωστόν.

¹ Χάριτας ὀφείλω νὰ ἐκφράσω τῷ καθηγητῇ κ. Παπαδάκι δημοσίᾳ διὰ τὰς πολυτίμους συμβουλὰς του εἰς τὴν προκειμένην μελέτην, καθ' ὅσον ἐν Βόλῳ δὲν ἔχω τάπαιτούμενα βοηθήματα.

6. *Αὐτόθι*. Τεμάχιον στήλης λευκοῦ μαρμάρου ἀμφοτέρωθεν γεγραμμένης, τῆς ὁποίας ἐσώθη μέρος τῆς ἀριστερᾶς πλευρᾶς τριγωνοειδές, ἀποκεκρουμένον λοξῶς ἄνω καὶ κάτω ἐξ ἀριστερῶν πρὸς τὰ δεξιὰ (ὑψ. 0,44, πλάτ. 0,28, πάχ. 0,11, ὑψ. γραμ. 0,011, διάστιχον 0,005). Ἐν τῇ Β΄ ὄψει κενὸν μεταξὺ τῶν στίχων 7-8 ἐνὸς στίχου πλάτους 0,022 (Εἰκὼν 4^α καὶ 4^β).

Ο Ψ Ι Σ Α΄ (Εἰκὼν 4α).

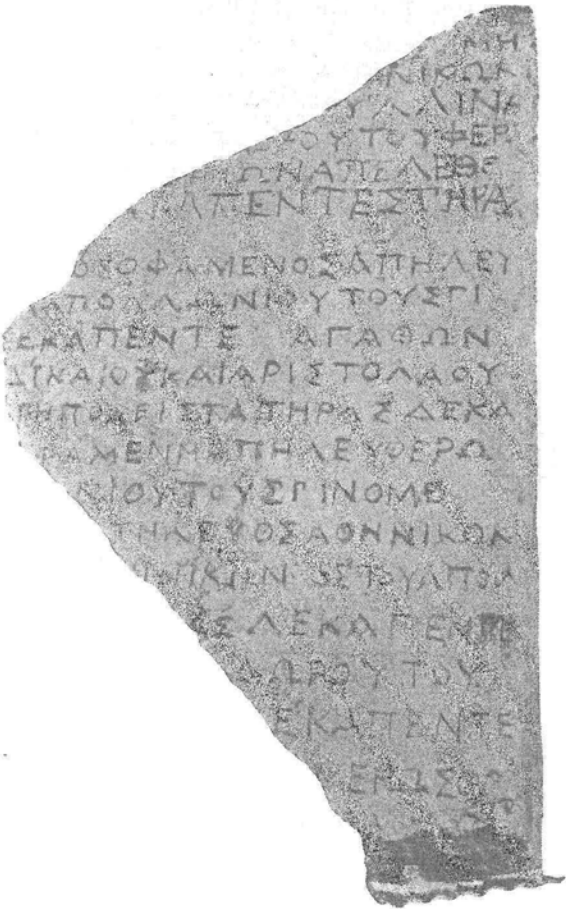

Εἰκ. 4α. Ἐπιγραφῆς ἀπελευθερωτικῆς ὄψις Α.

- ΘΑΙΑΝ ----- [ἀπὸ]
 Φιλοκράτους τοῦ ----- τοὺς γινομένους τῇ πόλει στατῆ-]
 ρας δέκαπέ[ντε, οὓς ἡρίθμησεν ἐνώπιον κοινοῦ Ξενοδόκου Ἀρτε-]
 μιδώρου τοῦ Ἀ ----- τοὺς γινομένους τῇ πό-]
 5 λει στατῆρας δε[καπέντε, οὓς ἡρίθμησεν ἐνώπιον κοινοῦ ξενο-]
 δόκου Ἀρτεμιδώρου. [Ἡ δεῖνα τοῦ δεινός ----- ἡ φαμέ-]
 νη ἀπλευθερωθῆσαι ἀπὸ δεινός τοῦ δεινός ----- τοὺς γι-]
 νομένους τῇ πόλει στα[τῆρας δέκα πέντε, οὓς ἡρίθμησεν ἐνώπι-]
 ον κοινοῦ ξενοδόκου Ἀρτεμιδώρου. Ἡ δεῖνα ----- Ἀ-]
 10 μώντου, ἡ φαμένη ἀπλευθερ[ωθῆσαι ἀπὸ δεινός τοῦ δεινός]
 τοὺς γινομένους τῇ πόλει στα[τῆρας δεκαπέντε, οὓς ἡρίθμησεν]
 ἐνώπιον κοινοῦ ξενοδόκου Ἀ[ρτεμιδώρου. Ὁ δεῖνα τοῦ δεινός ἀπὸ]
 Κουσ[ύ]ρακος(;) Νικασίου ὁ φάμε[νος ἀπλευθερωθῆσαι ἀπὸ δεινός]
 τοῦ Ἀρτέμωνος τοὺς γινομένους τῇ πόλει στατῆρας δεκαπέντε,]

- 15 οὓς ἡρίθμησεν ἐνώπιον κ[οινοῦ] ξενοδόκου Ἀρτεμιδώρου.]
Μενεκράτης Μητροδώρου [ὁ φάμενος ἀπηλευθερῶσθαι ἀπὸ Εὐπό-]
ρου τοῦ Ζεύξιδος τοὺς γι[νομένους] τῇ πόλει στατήρας δεκαπέντε,]
οὓς ἡρίθμησεν ἐνώπιον κοινοῦ ξενοδόκου Ἀρτεμιδώρου. Ἡ δεῖνα]
Κλεομαχίδου, ἥ φαμέ[ν]η ἀπηλευθερῶσθαι ἀπὸ δεῖνος τοῦ δεῖνος,]
20 καθ' υἱοθεσίαν δὲ Ἀρ[τεμιδώρου, τοὺς γινομένους τῇ πόλει στατήρας δεκα-]
πέντε, οὓς ἡρίθμ[η]σεν ἐνώπιον κοινοῦ ξενοδόκου (Ἀρτεμιδώρου (;)) τοῦ Φι-]
λότου. Ταλθύ[βιος] δεῖνος ὁ φάμενος ἀπηλευθερῶσθαι ἀπὸ Εὐπό- ἢ Ζωπύ-]
ρου τοῦ Θεμ[ιστογέ]νου, τοὺς γινομένους τῇ πόλει στατήρας δεκα-]
πέντε οὗ[ς] ἡρίθμησεν ἐνώπιον κοινοῦ ξενοδόκου - - - - - το-]
25 ὦ Φιλότου. - - - - -

Ο Ψ Ι Σ Β' (Εἰκὼν 4β).

Εἰκ. 4β. Ἐπιγραφὴς ἀπελευθερωτικῆς ὅψις Β.

- - - - -

[τοὺς γινομένους τῇ πόλει στατήρας δεκαπέ]ντε
[- - - - -]υμη
[- - - - -]νικων
[- - - - -]Φύλλινα

5 [δεῖνος ἢ φαμένη ἀπληθευθῶσθαι ἀπὸ Εὐπ]όρου τοῦ Φερ-
[εγράτους καὶ δεῖνος τοῦ δεῖνος - - -] τῶν ἀπελ[ευ]θε-
[ρωθέντων καὶ δεδωκότων τοὺς δε]καπέντε στ(α)τήρας

[ὁ δεῖνα τοῦ δεῖνος - - - -]ος ὁ φάμενος ἀπλη-
[θευθῶσθαι ἀπὸ δεῖνος τοῦ] Ἀπολλωνίου τοὺς γι-
10 [νομένους τῇ πόλει στατήρας δε]καπέντε. — Ἀγάθων
[δεῖνος ὁ φάμενος ἀπληθευθῶσθαι ἀπὸ] Δικαίου καὶ Ἀριστολάου
[τῶν - - - - - τοὺς γινομένους] τῇ πόλει στατήρας δεκα-
[πέντε. Ἡ δεῖνα τοῦ δεῖνος - - -] ἢ φαμένη ἀπληθευθῶ-
[σθαι ἀπὸ δεῖνος - - - τοῦ] Ἀπολλωνίου, τοὺς γινομέ-
15 [νους τῇ πόλει στατήρας δεκαπέντε]. Τήλεφος Ἀθηναίων
[ος ὁ φάμενος ἀπληθευθῶσθαι ἀπὸ Ἀθη]νικῶνος τοῦ Ἀπολ-
[λωνίου, τοὺς γινομένους τῇ πόλει στατή]ρας δεκαπέντε.
[ὁ δεῖνα Διοδώρου ὁ φάμενος ἀπληθευθῶσθαι ἀπὸ Δι]οδώρου τοῦ
[δεῖνος, τοὺς γινομένους τῇ πόλει στατήρας δε]καπέντε.
20 [ὁ δεῖνα τοῦ δεῖνος ὁ φάμενος ἀπληθευ]θευθῶσθαι

Ἐν τῇ προκειμένη ἐπιγραφῇ ἀναγράφονται δύο πράξεις ἀπελευθερώσεως δούλων ἐπὶ ἀμοιότρον τῶν πλευρῶν τῆς στήλης. Δυστυχῶς δ' ἐν τῷ διασωθέντι τεμαχίῳ δὲν περιεσώθησαν ἡμῖν τὰ ὀνόματα τοῦ ἐπωνύμου στρατηγοῦ καὶ τοῦ ταμίου, οὐδ' ὀνόματα μηνῶν, τὰ ὅποια θὰ ἦσαν ἀναγεγραμμένα ἐν ἀρχῇ τῆς στήλης.

Ἐκ τῆς ἀποκρούσεως τοῦ ἡμετέρου ἐνεπιγράφου τεμαχίου λοξῶς ἄνω κάτω καὶ δεξιὰ, οὕτως ὥστε ν' ἀποτελῇται τρίγωνον, τὰ ἐλλείποντα δύνανται νὰ συμπληρωθῶσι, πλὴν τῶν κυρίων ὀνομάτων τῶν ἀπελευθέρων κλπ.

Ἐν τῇ *ᾧ* *Α'* στίχ. 3-4, 6, 9, 12, 15, 18, 21 καὶ 24 ἀναγινώσκομεν: «*τοὺς γινομένους τῇ πόλει στα|τήρας δεκαπέ|ντε, οὓς ἡρίθμησεν ἐνώπιον κοινοῦ ξενοδόκου Ἀρτεμιδώρου τοῦ Α . . .*». Τὰ αὐτὰ ἐπαναλαμβάνονται καθ' ὅλην τὴν ἐνεπίγραφον Α' ᾧσιν κατὰ τοὺς ἀνωτέρω στίχους. Ἐν στίχῳ ὅμως 21-22 ἔχομεν μόνον τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς τοῦ ξενοδόκου: *τοῦ Φι|λότου*, ὡς καὶ ἐν στίχῳ 24-25: *[το]|ῦ Φιλότου*. Τοῦναντίον δὲ ἐν ἅπασιν τοῖς ἀνωτέρω στίχοις ἔχομεν τὸ κύριον ὄνομα τοῦ ξενοδόκου Ἀρτεμιδώρου, λείπει ὅμως τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς αὐτοῦ. Ἐὰν δ' ἐν στίχῳ 21-22 καὶ 24-25, λείποντος τοῦ κυρίου ὀνόματος τοῦ ξενοδόκου, τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς *Φιλότου* ἀποδίδεται εἰς τὸν *Ἀρτεμίδωρον* δὲν γνωρίζομεν.

Ἐκ τοῦ συνόλου τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης ἐξάγεται ὅτι ὁ ἀπελεύθερος ἡρίθμει τοὺς δεκαπέντε στατήρας ἐνώπιον τοῦ κοινοῦ ξενοδόκου Ἀρτεμιδώρου. Περὶ δὲ τοῦ *κοινοῦ ξενοδόκου* ἐν ἀπελευθερωτικαῖς τῆς Θεσσαλίας ἐπιγραφαῖς πρὸς ἐν γένει *Rens ch, de Manumissionum titulis apud Thessalos*, Halis Saxo- num 1908, σελ. 121-123, καὶ τὰς αὐτόθι παραπομπὰς ἐν IG, IX², 558 Λαρίσης,

1282, II, 11. III, 18, 19. IV, 26 - 27. V, 32 Πυθίου τῆς Περραιβίας, ἔνθα οἱ ξενοδόκοι εἶναι πλείονες, ἐν οἷς καὶ ταγὸς *Φιλόξενος Πανσανίου* καὶ οἱ λοιποὶ ξενοδόκοι οἱ «*ἴδιοι ξενοδόκοι . . .*».

Ἐπίσης *κοινὸς ξενοδόκος* ἀναφέρεται καὶ ἐν προξενικῷ ψηφίσματι τῆς Φαῦττον, πόλεως τῆς ἐν Θεσσαλίᾳ Πελασγιώτιδος (IG, IX² 489, 28-29) ἔνθα ἀναγινώσκεται «*καὶ τὸ ψήφισμα τοῦτο κυρῶσα[ι] κατὰ τὸ[ν νό|μον] ὁ κοινὸς ξενοδόκος Νεοπτόλ[εμ]ος Πολυκλ | [κατ]ὰ τὸ ψήφισμα ὑπὸ τοῦ ἐν μ ου λε . . . | ΕΩ . . ΟΥ*». (Πρβλ. *Rensch, De manum. titulis apud Thessalos* 121-123).

7. *Ἀὐτόθι. Ἐβδομαδιαία ἀγορά.* — Στήλη ἐπιτύμβιος λευκοῦ μαρμάρου

μετ' ἀνθεμίου ἀποκεκρουμένου ὀλίγον λοξῶς ἄνω ἀριστερά, ἐλαφρῶς προέχοντος γείσου καὶ ἀποκεκρουμένη κάτωθι. Ὑπὸ τὸ γεῖσον κεῖται ἐπιγραφή, ὑφ' ἣν δύο ῥόδακες· ὑπὸ δὲ τοὺς ῥόδακας τὸ ἄνω μέρος ἐγκοίλου τετραγώνου, ἐν ᾧ θὰ ὑπῆρχεν ἀνάγλυφον ἢ γραπτὴ παράστασις (ὕψ. 1,05, πλάτ. 0,50, πάχ. 0,20, ὕψ. γραμ. 0,03 (Εἰκὼν 4).

Πουπειλλεῖ(α) Ἑσπερεῖς
Φείλομ(ν;)α Παραμόνον
τὸν ἑαυτῆς ἄνδραν
ἢ — (ῥόδαξ) ρωα — (ῥόδαξ)
5 ἥρωα

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή εἶναι ἐπιτυμβία τῶν Ῥωμαϊκῶν χρόνων, ὥς δεικνύουσιν τὰ γράμματα, ἡ ὀρθογραφία καὶ τὰ ὀνόματα. Τὸ ἀνθέμιον ὅμως δεικνύει ἐργασίαν προκεχωρημένην, ἀναγομένην εἰς τὸν Γ' π. Χ. αἰῶνα, τοῦθ' ὅπερ δεικνύει ὅτι ἡ στήλη εἶναι ἀρχαιότερα, κατὰ δὲ τοὺς Ῥωμαϊκοὺς χρόνους ἀπέξεσαν

Εἰκ. 4. Ἐπιτύμβιος στήλη Λαρίσης.

τὴν ἀρχαιότεραν ἐπιγραφὴν καὶ ἐνεχάραξαν τὴν νεωτέραν. Εἶναι δηλ. *παλίμψηστος* ἡ ἐπιγραφή.

Ἐπίσης δ' ἐκ τῶν δύο ῥοδάκων τῆς στήλης, ἀφήσαντες τὸν ἀριστερόν

ἀρχαῖον, μετεποίησαν, πλὴν τοῦ κεντρικοῦ ὀκταφύλλου ῥόδακος, ὃν ἀφῆκαν, τὸ κυκλικὸν ἀσπίδιον εἰς τρίφυλλον ἀνθύλλιον μέγα μετὰ τριῶν πλατέων πετάλλων ἡμικυκλικῶν.

Ἐν δὲ τῷ 4^ῳ στίχῳ ἀριστερὰ ἄνω τοῦ ἀριστεροῦ ῥόδακος κεῖται τὸ γράμμα Η, ἀρχικὸν τῆς λέξεως ΗΡΩΑ, ἣτις λέξις ἐσυνεχίζετο μεταξὺ τῶν δύο ῥοδάκων. Ἀλλὰ μεταγνοὺς ὁ χαράκτης ἐξήλειψε τὰ μεταξὺ τῶν δύο ῥοδάκων γράμματα, ἅτινα νῦν ἀμυδρῶς φαίνονται καὶ ἐνεχάραξεν αὐτὰ κάτωθι τῶν ῥοδάκων καὶ μεταξὺ αὐτῶν ΗΡΩΑ, λησμονήσας νὰ ἐξαλείψῃ καὶ τὸ ἀρχικὸν γράμμα Η τῆς λέξεως *ἡρῶα* ὅπως ἐξήλειψε πράγματι τὸ ὑπόλοιπον τῆς αὐτῆς λέξεως.

Στίχ. 1. ΠΟΥΠΕΙΛΛΕΙΑ. Αἱ συλλαβαὶ -*πι*- *-λι*- ἀντὶ νὰ γραφῶσι δι' *ἰῶτα* γράφονται διὰ διφθόγγου *ει* κατὰ τὸ ἔθος τῶν Ῥωμαϊκῶν χρόνων. Καὶ τὸ ὄνομα δὲ τοῦτο εἶναι Ῥωμαϊκόν. *Ποπίλλιος* ὄνομα γνωστὸν ἐξ ἄλλης Λαρισσαϊκῆς ἐπιγραφῆς (IG, IX² 750. «*Σύμμαχε | Ποπιλλίου | χρηστὲ | χαῖρε*»). Ἐνταῦθα τὸ ὄνομα εἶναι θηλυκὸν *Ποπιλλία*. Πλὴν δὲ τῆς γραφῆς τοῦ *ι* διὰ *ει*, ἐγράφη καὶ ἡ πρώτη συλλαβὴ *Πο*- διὰ διφθόγγου *ου*. Ἐπίσης ὁ χαράκτης ἐλησμόνησε νὰ χαράξῃ τὴν μεσαίαν γραμμὴν τοῦ Α τῆς ληγούσης.

Τὰ τελευταῖα γράμματα τοῦ ὀνόματος *Ἑσπερεῖς* ἐγράφησαν ἐλλείψει χώρου ὀλίγον ὑψηλότερον. Ἀντὶ τοῦ ἐπὶ τοῦ λίθου φερομένου *ΦείλοΜα* νομίζω, ὅτι πρέπει νὰ γράψωμεν *ΦείλοΝα*.

Β'. ΤΡΙΚΚΗΣ (ΜΟΥΣΕΙΟΝ ΒΟΛΟΥ)

8. *Τρίκκαλα*. Στήλη ὀρθογώνιος λευκοῦ μαρμάρου μετὰ πλατέος γείσου, ἀποκεκρουμένη κάτωθι. Ὅπισθεν περὶ τὸ μέσον ἔχει ἐξόγκωμα ἀκατέργαστον διηκὸν καθ' ὅλον τὸ πλάτος τῆς στήλης (ὑψ. 0,68×πλάτ. 0,46×πάχ. 0,27—0,24). Τὸ ὕψος τοῦ γείσου εἶναι 0,18, τὸ δὲ μετὰ τὸ γεῖσον ὕψος τῆς στήλης 0,50. Τὸ δὲ ὕψος γραμ. 0,03.

ΗΓΗΣΙΠΟΛΙΣΗΓΗΣΙΟ.

ΗΓΗΣΙΑΣΦΙΛΟΛΑΟΥ

Ἡγησίπολις Ἡγησίου

Ἡγησίας Φιλολάου.

Ἡ στήλη φαίνεται ὅτι ἀνάγεται εἰς τὸν Β' π. Χ. αἰῶνα ὡς ἐκ τοῦ εἶδους τῆς γραφῆς ἐξάγεται.

Ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη εὑρέθη κατὰ τὴν κατασκευαζομένην νέαν ὁδὸν ὀπισθεν τῶν στρατώνων ἐν Τρικκάλοις, καὶ παρελήφθη ὑπὸ τῆς Ἀστυνομικῆς Διοικήσεως

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ 1927-28

9

Τρικάλων μετενεχθεῖσα εἰς τὸ Ἀστυνομικὸν Τμήμα, ἐξ οὗ παρελήφθη ὑφ' ἡμῶν καὶ μετηνέχθη εἰς τὸ ἐν Βόλῳ Μουσεῖον τελευταίως.

Γ'. ΦΕΡΩΝ (ΜΟΥΣΕΙΟΝ ΑΛΜΥΡΟΥ)

9. Στήλη ἐπιτύμβιος μετὰ γείσου λευκοῦ λίθου, ἀπολήγοντος εἰς ἡμικυκλικὸν τεθλασμένον τοξοειδὲς ἀνθέμιον ἀκόσμητον. Ἡ στήλη εἶναι ἀποκεκρουμένη λοξῶς δεξιὰ καὶ κάτω (ὑψ. 0,81×πλάτ. 0,40×πάχ. 0,10, γραμ. ὑψ. 0,03). Β' αἰὼν π. Χ. (Ἀριθ. Εὐρ. Μουσ. Ἀλμυροῦ 206).

ΑΡΙΣΤΟΚΛΕ	Ἀριστόκλε[ια]
ΑΦΡΑΣΤ	Ἀφράστ[ου].

Δ'. ΑΡΜΕΝΙΟΥ(?) (ΜΟΥΣΕΙΟΝ ΑΛΜΥΡΟΥ)

10. *Κυψέλη* (τέως Κιουλελέρ) χωρίον δυτικῶς τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Βελεστίνου - Λαρίσης καὶ δυτικῶς τῆς λίμνης Βοιθηΐδος. Στήλη ὀρθογώνιος λευκοῦ μαρμάρου στενὴ μακρά, λεία μὲν ἀμφοτέρωθεν κατὰ τὰς δύο ὀψεις πρὸς τὰ ἄνω κατὰ τὸ $\frac{1}{4}$, ἡμικατεργασμένη δὲ κατὰ τὰ $\frac{3}{4}$ πρὸς τὰ κάτω (ὑψ. 0,85, πλάτ. 0,35, πάχ. 0,13, γραμ. ὑψ. 0,02 - 0,08). Ἄνω κατὰ τὰς δύο ὀψεις φέρει ἐπιγραφὴν (Ἀριθ. Εὐρ. Μουσ. Ἀλμυροῦ 200):

α'	β'
Ο Δ Ο C	Ι Δ Ι Ω
Α Κ Τ Η	Τ Ι Κ Α
ὁδὸς	ἰδιω-
ἀκτὴ	τικά.

Ε'. ΕΡΕΤΡΙΑΣ (ΜΟΥΣΕΙΟΝ ΑΛΜΥΡΟΥ)

11. *Τσαγγλί*, χωρίον κεῖμενον περὶ τὰ ὄρια τῶν ἐπαρχιῶν Ἀλμυροῦ καὶ Φαρσάλων, πλησίον τοῦ ὁποίου σφύζονται σπουδαιότατα ἐρείπια περιβόλου τειχῶν τῆς ἀρχαίας Φθιωτικῆς πόλεως Ἐρετρίας.

Στήλη ἐπιτύμβιος λευκοῦ μαρμάρου μετ' αἰτώματος, ἀκρωτηρίων καὶ ἐλαφρῶς προέχοντος γείσου. Ἐν τῷ μέσῳ τοῦ αἰτώματος κεῖται ἔκτυπον ἀσπίδιον. Ἡ στήλη εἶναι ἀποκεκρουμένη κάτω (ὑψ. 0,21×πλάτ. 0,17×πάχ. 0,07). (Ἀριθ. 197 Εὐρ. Μουσ. Ἀλμυροῦ). Δ' αἰὼν π. Χ.

. Ε Ι Ν Ι Α Σ	[Δ]εινίας
Σ Ω Σ Ι Α	Σωσία.

12. *Αὐτόθι*. Τὸ ἀριστερὸν ἡμισυ στήλης ἐπιτυμβίου λευκοῦ μαρμάρου μετὰ

αετώματος καὶ ἀκρωτηρίου. Εἶναι ἀποκεκρουμένη δεξιὰ καὶ κάτωθι. Ἐν τῷ μέσῳ τοῦ αετώματος ἀσπίδιον (ὑψ. 0,41 × πλάτ. 0,15 × πάχ. 0,07, γραμ. ὑψ. 0,02). (Ἀριθ. 198 Εὐρ. Μουσ. Ἀλμυροῦ):

Α Ρ Ι Σ Τ
Λ Α Δ Α Σ

Ζ'. ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΟΣ ΑΛΜΥΡΟΣ (ΜΟΥΣΕΙΟΝ ΑΛΜΥΡΟΥ)

13. *Τσεγγέλι*, χωρίον ἀκατοίκητον ἐπὶ τῆς δυτικῆς ἀκτῆς τοῦ Παγασητικοῦ κόλπου, ἔνθα τὰ εἱρεῖπια τοῦ Μεσαιωνικοῦ Ἀλμυροῦ. Κιονίσκος τετράπλευρος λευκοῦ μαρμάρου ἀποκεκρουμένος ἀπὸ τοῦ μέσου καὶ ἄνω. Καὶ κάτω μὲν εἶναι τετράπλευρος, πρὸς δὲ τὰ ἄνω ἔχει τὰς γωνίας λοξοτμήτους. Ἄνω φέρει κολοβὴν

— —
σοὶ τῇ κρίσει
καθικετεύω
ταῦτα Ματθαῖ
ος γράφω.

Εἰκ. 5. Χριστιανικὴ ἐπιγραφή.

ἐπιγραφὴν βυζαντινὴν ἐλλιπὴ πρὸς τὰ ἄνω ἐξ ἀποκρούσεως τοῦ λίθου (ὑψ. 0,90 × πλάτ. κάτω 0,17 × πλάτ. ἄνω 0,15 × πάχ. ἄνω 0,07, κάτω 0,15). (Ἀριθ. 181 Εὐρ. Μουσείου Ἀλμυροῦ) (Εἰκὼν 5).

Ἐν Βόλῳ Σεπτέμβριος 1929.

Ν. Ι. ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ

Σημείωσις ἐκδόσεως. Τοῦ ἀνωτέρω σελ. 57,4 δημοσιευομένου ἐπιγράμματος τοῦ *Πετρωνίου* ἐκ Λαρίσης ὁ τελευταῖος στίχος ἀναγινώσκεται ὁλόκληρος ἐπὶ τοῦ λίθου *κάλλος δίπτυχον ἰσιδεῖν*. Εἰς τὸν ἐνδέκατον στίχον ἀντὶ *καὶ ἐμὲ γοῦν* ἀναγνώστέον *κᾶν ἐμὲ γοῦν*.

ΥΣΤΕΡΟΜΙΝΩΪΚΟΣ ΛΑΞΕΥΤΟΣ ΤΑΦΟΣ ΕΝ ΚΑΡΤΕΡΩ ΚΡΗΤΗΣ

Κατὰ τὸ 6^{ον} χιλιόμετρον πρὸς Ἀνατολὰς τοῦ Ἡρακλείου ὑπάρχει παρὰ τὸν αἰγιαλὸν ἢ μικρά, ἀλλ' εὐφορωτάτη κοιλάς τοῦ Καρτεροῦ, λαβοῦσα τὸ ὄνομα ἐκ τῆς πανωλεθρίας τοῦ ὁμωνύμου βυζαντινοῦ στρατηγοῦ ὑπὸ τῶν Σαρακηνῶν καὶ διαρρεομένη ὑπὸ ποταμίσκου, ὅστις ἐν τῇ ἀρχαιοίᾳτι ἔφερε τὸ προελληνικὸν ὄνομα **Ἀμνισσός**¹. Παρὰ τὸ ἀνατολικὸν ὄριον τῆς κοιλάδος ταύτης, εἰς θέσιν ἀκριβέστερον καλουμένην Μάφεξε, ἐντὸς τοῦ ἀγροῦ τοῦ κ. Π. Πρατικάκη, συνέβη κατὰ τὸ 1926 χειμερινὸν ἐπείσοδιον, τὸ ὁποῖον οὐχὶ ἅπαξ προὔδωκε τὴν παρουσίαν ἀρχαίων τάφων ἐν Κρήτῃ². Ὁ ἕτερος τῶν ἀροτήρων βοῶν ἐβυθίσθη αἰφνιδίως εἰς τὸ ἔδαφος καὶ ἀπεδείχθη ἐντὸς ὀλίγου, ὅτι πρόκειται περὶ λαξευτοῦ σπηλαιώδους ΥΜ τάφου, οὗ ἡ στέγη ὑπεχώρησεν ἔνεκα τῆς βαθμιαίας διαβρώσεως τοῦ ὑπερκειμένου ἐδάφους. Ὁ γεωργὸς κατῆλθε διὰ νυκτὸς εἰς τὸν τάφον, ἐλπίζων πάντοτε νὰ εὕρῃ τὸ πολυῦμνητον **λογάρι** (θησαυρόν). Ἐκένωσε προχείρως τὴν μίαν τῶν σαρκοφάγων τοῦ τάφου, ἀλλὰ βλέπων ὅτι θησαυρὸς μὲν δὲν ὑπῆρχεν, αὐτὸς δὲ ἐκινδύνευεν ὑπὸ τῶν νόμων, ἀνήγγειλε τὴν ἐπομένην τὸ πρᾶγμα εἰς τὴν ἀρχαιολογικὴν ὑπηρεσίαν. Ὁ κύριος Π. Πρατικάκης κάτοχος τοῦ ἀγροῦ, μετὰ περισσῆς εὐγενείας, ἣτις πάντοτε τὸν χαρακτηρίζει, παρέσχεν ἀμέσως καὶ προθυμότητα ἀδειαν ἐρεῦνης.

Ὁ τάφος, ὅστις ἠρευνήθη ἐκ τῆς ὑποχωρησάσης στέγης του, ἔχει ὤειδές περίπτου σχῆμα, ὡς φαίνεται εἰς τὸ σχέδιον εἰκ. 1 καὶ μόνον ἡ μία τῶν μακρῶν πλευρῶν του, ἡ ἀνατολική, παρουσιάζει κατὰ τὸ μέσον ἑξοχὴν ἔχουσαν ὅξυ τὸ ἄκρον καὶ διήκουσαν καθέτως ἀπὸ ἄνωθεν ἕως κάτω. Ἡ μεγίστη τοῦ τάφου διάμετρος ὑπερβαίνει κατὰ τινα μόνον ἑκατοστὰ τὰ τρία μέτρα, τὸ δὲ μέγιστον πλάτος εἶναι 2,30. Ὁ δρόμος, ὅστις εὕρίσκετο ἀκριβῶς ἀπέναντι τῆς ρηθείσης κοπτερᾶς προεξοχῆς (εἰς τὴν δυτικὴν πλευρὰν τοῦ τάφου, πρὸς τὴν ὁποίαν ὁ λόφος παρουσιάζει ἥρεμον κλίσιν), εἶχε μῆκος περὶ τὰ 10 μέτρα, ἀλλὰ τὰ ἴχνη του ἦσαν δυσδιόριστα, διότι εἶχον καταστραφῇ ὑπὸ τῆς καλλιεργείας, πλάτος δὲ περὶ τὸ 1 μέτρον. Κατὰ τὴν δεξιὰν τούτου πλευρὰν καὶ εἰς ἀπόστασιν 1,50 πρὸ τοῦ στο-

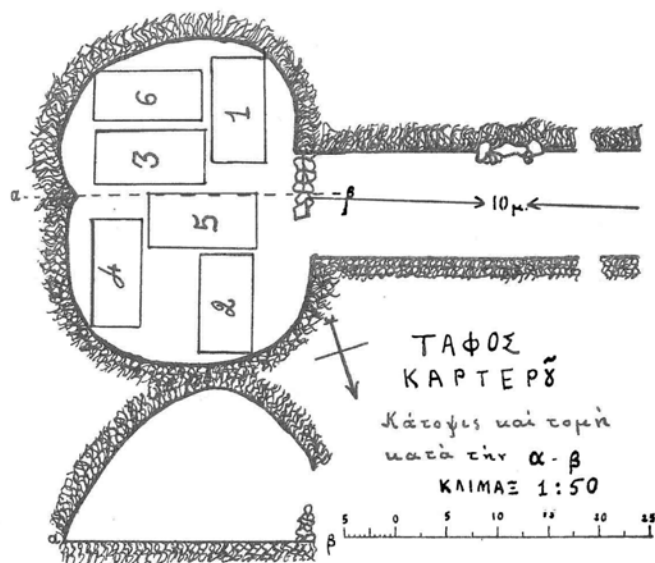
¹ Ἰδ. Σπ. Μαρινάτου, ὁ Ἀρχαῖος Κρητικὸς πολιτισμὸς, 194₁.

² Ἰδ. Ἀρχ. Ἐφημ. 1904, 2.

μίου, εὐρέθησαν 4-5 λίθοι τοποθετημένοι ἐν εἵδει τοιχαρίου, ἀλλ' οὐδὲν ἕτερον παρουσιάσθη οὔτε ἔμπροσθεν οὔτε ὀπισθεν αὐτῶν.

Ἡ θύρα τοῦ τάφου δὲν εἶχεν ἐπίσης σαφῆ τὰ ὄρια, ἔνεκα τῆς εὐθρύπτου συστάσεως τοῦ ἀργιλώδους ἐδάφους (κούσκουρα). Διὰ τοῦτο σχῆμα καὶ ὕψος δὲν κατέστη δυνατόν νά ἐξακριβωθῶσιν, αὐτὴ δ' αὕτη ἡ παρουσία τῆς μόνον ἐκ τοῦ δρόμου καὶ ἐκ προχείρου τοιχαρίου περὶ τὰ 0,40 ὕψους, ὅπερ προφανῶς ἔφρασσε ταύτην, ἐγένετο ἀντιληπτή.

Ὁ τάφος περιεῖχεν ἕξ σαρκοφάγους τοῦ συνήθους ὑστερομινωϊκοῦ τύπου,

Εἰκ. 1. Σχέδιον τοῦ τάφου.

ὀρθογωνίου δηλ. σχήματος μετὰ καλύμματος σαγματοειδοῦς. Ἐπὶ τοῦ σχεδίου εἰκ. 1 ἀριθμοῦνται κατὰ τὴν σειρὰν τοῦ καθαρισμοῦ των. Οὐδένα ζωγραφικὸν διάκοσμον ἔφερον ἐπὶ τοῦ ὠχροκιτρίνου πηλοῦ, δι' ὃ μία καὶ μόνη ἀπεικονίζεται ἐνταῦθα (Πίν. 2) ἢ ὑπ' ἀριθμὸν 1, οὐ μόνον διότι εὐρέθη ἐντελῶς ἀκεραία μετὰ τοῦ πώματός της ἐντὸς τοῦ τάφου, ἀλλὰ καὶ διότι παρουσιάζει ἐπὶ τε τοῦ κυρίου σώματος καὶ τοῦ πώματος κατὰ τὴν μίαν τῶν στενῶν πλευρῶν περιέργον χάραγμα (εἰκ. 2). Εἶναι προφανῶς ἐν εἶδος οἰκοσήμου, τὸ ὁποῖον διὰ πρώτην φορὰν παρουσιάζεται μεταξὺ τῶν ἀναριθμητῶν εὐρεθεισῶν μινωϊκῶν σαρκοφάγων τῆς Κρήτης.

Τὰ κτερίσματα τοῦ τάφου ἔκειντο τὰ μὲν ἐντὸς τῶν σαρκοφάγων ὁμοῦ μετὰ τῶν ὀστέων, τὰ δὲ εἰς τὸ ἔδαφος τοῦ σπηλαίου, ἄλλα δέ, καὶ δὴ τὰ πλεῖστα τῶν

ἀγγείων, ὑπὸ τὰς σαρκοφάγους εἰς τὸ κενὸν τὸ ὁποῖον ἐσχηματίζετο μεταξύ τῶν ποδῶν ἐκάστης. Τὰ πλεῖστα ἀγγεῖα τῆς τελευταίας ταύτης περιπτώσεως ἔφερον ἐντὸς αὐτῶν ἄνθρακας, εἶναι λοιπὸν φανερόν, ὅτι ἐτίθεντο μετὰ λιθανωτοῦ ὡς θυμίαμα τῶν σαρκοφάγων.

Ἐντὸς τῆς ὑπ' ἀριθ. 1 λάρνακος εὐρέθη μία μόνον μικρὰ ψήφος κυανῆς ὑαλομάζης. Ὑπὸ ταύτην ἔκειτο τὸ θυμιατήριον (Πίν. 1, 2), ἐν πύραυνον (ἀμφότερα περιεῖχον ἄνθρακας), καὶ ἐν μικρὸν δίωτον ἀγγεῖον. Παρὰ τὴν σαρκοφάγον τέλος ἔκειτο εἰς κρατηρίσκος (Πίν. 1, 3).

Ἡ ὑπ' ἀριθ. 2 περιεῖχε μόνον ἀριθμὸν τινα μικροτάτων ψήφων ἐκ πρασίνης φαγεντιανῆς. Ἄξιον σημειώσεως εἶναι ἔτι, ὅτι καὶ τὰ ὅστ' εὐρέθησαν τεταραγμένα, λείψανα δὲ κρανίου (ἢ κρανίων) ἔκειντο κατὰ τὴν μίαν γωνίαν καὶ κατὰ τὸ μέσον τῶν μακρῶν πλευρῶν. Ἐπίσης καὶ ἄνθρακες εὐρέθησαν ἐντὸς τῆς σαρκοφάγου ταύτης. Ὑπ' αὐτὴν ἔκειτο ἀντὶ θυμιατηρίου ἡ κοίλη κωδωνοειδὴς βάσις εὐμεγέθους ἀγγείου, πλήρης ἀνθράκων (Πίν. 1, 5).

Ἡ ὑπ' ἀριθ. 3 σαρκοφάγος ἦτο ἡ πλουσιωτάτη πασῶν. Περιεῖχεν ἀφθονίαν ψήφων ἐξ ὑαλομάζης διαφόρων σχημάτων, δύο τοιαύτας ἐκ σαρδίου καὶ μίαν ἐξ ὀρείας κρυστάλλου. Λείψανα χαλκίνων καὶ ὀστεῖνων καρφίδων, λείψανα δύο κρίκων, χαλκοῦ καὶ ἀργυροῦ καὶ ἓνα ἐπίχρυσον δακτύλιον, οὗ ἡ σφενδόνη ἦτο πεπληρωμένη προφανῶς ἐξ ἀπολεσθείσης ὑαλομάζης. Ἐν ἀγγεῖον ὑάλινον, πήλινα δὲ ἀρκετὰ καὶ πάντα πολὺ μικρά. Ἀλαβάστρινον κύαθον καὶ τὰ σεσαθρωμένα λείψανα πυξίδος ἐκ τοῦ αὐτοῦ ὑλικοῦ, ἧς τὸ πῶμα ἀνεστραμμένον εὐρεθὲν, διετήρησε καλῶς τὸν γλυπτικόν του διάκοσμον. Ἐν μικρὸν χαλκοῦν μαχαίριον μὲ λείψανα ὀστοῦ εἰς τὴν λαβὴν καὶ ἐν κάτοπτρον χαλκοῦν. Τεμάχια ὀστρέων (ἅτινα εὐρέθησαν καὶ εἰς ἄλλας λάρνακας), τέλος δὲ τὸ πλεῖστον μέρος ἐλεφαντίνου κτενίου μετὰ παραστάσεων (Πίν. 1, 6 - 10, Πίν. 2, 23 καὶ Πίν. 3, 19 - 20).

Ἡ ὑπ' ἀριθ. 4 περιεῖχεν ὅστ' αὖ πλείονος τοῦ ἐνὸς σκελετῶν, ἀλλ' οὐδὲν κτέρισμα. Ὑπ' αὐτὴν ἔκειντο δύο μικροὶ ἄωτοι κύαθοι πήλινοι καὶ ἐν ἰδιόσχημον ἀγγεῖον ἐκ στεατίτου (Πίν. 1, 11 - 12).

Ἡ ὑπ' ἀριθ. 5 περιέργως οὐδὲν περιεῖχεν, οὐδ' ὀστῶν λείψανα οὐδὲ πυθμένα ὅλως διέσωζεν, ὑπ' αὐτὴν ὅμως εὐρέθησαν τρία πήλινα ἀγγεῖα. Τὸ ἐν, μόνωτος κύαθος μετὰ μακρᾶς προχύσεως, εὐρέθη περιέχον ἄνθρακας. Τὸ ἕτερον εἶναι ἄωτος κύαθος καὶ τὸ τελευταῖον πρόχους (Πίν. 1, 13 - 15).

Ἡ σαρκοφάγος ἀριθ. 6 τέλος περιεῖχε χρυσοῦν σφηκωτῆρα καὶ δεκάδα διαφόρων ψήφων ὑαλομάζης. Ὑπ' αὐτὴν εὐρίσκοντο δύο πύραυνα καὶ τρεῖς ἄωτοι κύαθοι ἐξ ἀπλοῦ πηλοῦ, μικρὰ φιάλη ἐκ μέλανος τοιούτου καὶ ἐν ὀστρακὸν τρίτωνος (Πίν. 2, 16 - 18, 25 καὶ 29).

ΤΑ ΕΥΡΗΜΑΤΑ

Α' ΠΗΛΙΝΑ ΚΑΙ ΛΙΘΙΝΑ

ΣΑΡΚΟΦΑΓΟΥ 1

1. Πύραυλον τοῦ πρὸ πολλοῦ ἤδη γνωστοῦ σχήματος, μετὰ μακρᾶς εὐθείας λαβῆς. Πηλὸς καλῶς ὠπτημένος, ἄνευ χρώματος, καταστάς ἐρυθρὸς ἐκ μόνης τῆς ὀπτήσεως. Τὸ σκεῦος εὐρέθῃ φέρον ἀκόμη τοὺς ἄνθρακας, οἴτινες, ὁμοῦ μετὰ λιθανωτοῦ προφανῶς, εἶχον τεθῆ καίοντες ὑπὸ τὴν σαρκοφάγον. Μῆκος μετὰ τῆς λαβῆς 0,20. Μέγιστον ὕψος 0,07 (Πίν. 1, 1) (ἡ εἰκὼν παρουσιάζει τοῦτο ἐκ τῶν ἔμπροσθεν δι' ὃ ἡ λαβὴ εἶναι ἀόρατος).

2. Θυματήριον ἀποτελούμενον ἐκ τοῦ κυρίως δοχείου, σχήματος κυλινδρικοῦ ἐπὶ δίσκοειδοῦς βάσεως, μετὰ μακροῦ καθέτου ὠτός, καὶ τοῦ καλύμματος, σχήματος κάτω κυλινδρικοῦ καὶ ἄνω κωνοειδοῦς, διατρήτου πέριξ. Διὰ τῆς κορυφῆς διήκει ἐπίσης ὀπή καθέτως δίκην καπνοδόχης. Τὸ κυρίως σῶμα φέρει ἐρυθρὸν χρῶμα, τὸ κάλυμμα λευκόν, ἐπὶ τοῦ ὁποίου εἶτα δι' ἐρυθροῦ ἐγράφησαν ζῶναι καὶ ἐν συνεχῆς ρομβοειδὲς κόσμημα. Τὰ διαχωρίσματα τῶν ὀπῶν εἰς τὸ ἄνω μέρος ἔχουσιν ἀφεθῆ ἐναλλάξ λευκὰ καὶ ἐρυθρά. Τὸ δοχεῖον εὐρέθῃ φέρον ἄνθρακας. Ὑψος τοῦ ὅλου σκεύους 0,145, διάμ. 0,103. Τοῦ κυρίως δοχείου ὕψος 0,05 (Πίν. 1, 2 καὶ εἰκ. 3).

3. Κρατηροειδὲς ἄγγεϊον μετὰ δύο καθέτων λαβῶν καὶ σχετικῶς στενῆς βάσεως. Πηλὸς ὑπόλευκος, ἐφ' οὗ διὰ μέλανος χρώματος εἶναι γεγραμμένοι ταινίαι ἐπὶ τοῦ λαιμοῦ καὶ δύο εἰδῶν θέματα ἐπὶ τῆς κοιλίας, εἰλημμένα ἐκ τῆς ὑφαντουργίας (ἴδε κατωτέρω). Ὑψος 0,245. Διάμ. 0,165 (Πίν. 1, 3 καὶ εἰκ. 5).

4. Μικρὸν δίωτον ἄγγεϊον μετὰ σφαιροειδοῦς κοιλίας καὶ εὐρέος στομίου. Πηλὸς ὑπόλευκος, ἐφ' οὗ διὰ καστανοῦ χρώματος ζῶναι καὶ ἐν θέμα ληφθὲν ἐκ τῶν συγχρόνων περιδεραίων. Ὑψος 0,09. Διάμ. 0,077 (Πίν. 1, 4).

ΣΑΡΚΟΦΑΓΟΥ 2

5. Τεμάχιον σκεύους, ὅπερ ἀρχικῶς ἦτο ἡ κωδωνοειδὴς βάσις κρατήρος ἢ ἄλλου ἀναλόγου σκεύους, χρησιμοποιηθεῖσα ἀντὶ θυμιατηρίου πρὸς ἔνθεσιν ἀνθρώπων. Ὁ πρῶην πυθμὴν (ὁ νῦν ἐν τῇ εἰκόνι χρησιμεύων ὡς βάσις), εἶναι ἐντελῶς ἐπίτεδος, ὥστε δυνατόν νὰ ἦτο τὸ σκεῦος ἀρχικῶς καὶ τράπεζα προσφορῶν. Κατὰ τὸ κέντρον φέρει μικρὰν ὀπήν. Πηλὸς ἀρκούντως ἀκάθαρος, ὡς πάντοτε εἰς τὰ μεγάλα ἄγγεϊα, χρώματος ξανθοκιτρίνου, ἐφ' οὗ μελανοκάστανοι ζῶναι. Τὸ σκεῦος εὐρέθῃ πλήρες ἀνθρώπων, ὧν εἰς τὸσον μέγας καὶ καλῶς διατηρούμενος,

ὥστε εἰδικός τις θὰ ἠδύνατο νὰ ὀρίσῃ καὶ τὸ εἶδος τοῦ ξύλου. Ὑψος 0,115. Διάμετρος 0,13 (Πίν. 1, 5).

ΣΑΡΚΟΦΑΓΟΥ 3

6. Δύο μικρὰ πῆλινα ἀρτοειδῆ ἀγγεῖα, φέροντα περὶ τὸ χεῖλος ἐγχαράκτους ζώνας ὡς διάκοσμον. Τὸ μείζον εἶναι ἐκ καστανοφαίου πηλοῦ, τὸ ἕτερον ἔφερεν ἐρυθρὸν γάνωμα. Ὑψος 0,035 καὶ 0,025 (Πίν. 1, 6).

7. Μικρὸν ἀγγεῖον σχεδὸν κυλινδρικόν, ἐλαφρῶς μειούμενον πρὸς τὰ ἄνω καὶ φέρον κύκλῳ ὑπὸ τὸ χεῖλος δύο ἐγχαράκτους ζώνας. Τὸ καστανέρυθρον χρῶμα του ἔγινεν ὑπὸ τῆς ὀπτήσεως ποῦ μὲν σκοτεινότερον, ποῦ δὲ ἀνοικτότερον, κατὰ τρόπον ὑπενθυμίζοντα τὸν ρυθμὸν Βασιλικῆς. Ὑψος 0,03. Διάμ. 0,025 (Πίν. 1, 7).

8. Προχοΐσκη μετὰ ραμφοειδοῦς στομίου. Πηλὸς κιτρινωπός. Διάκοσμος ἐκ καθέτων ταινιῶν καστανομελάνου χρώματος. Ὑψος 0,035 (Πίν. 1, 8).

9. Μικρὰ ἀλαβαστρίνη φιάλη λίαν διάβρωτος, συμπληρωθεῖσα κατὰ τὸ ἥμισυ περίπου. Ὑψος 0,022. Διάμ. 0,072 (Πίν. 1, 9).

10. Τὸ πῶμα ἀλαβαστρίνης πυξίδος, ἥς τὸ σῶμα διεβρώθη εἰς ἄμορφα τεμάχια ὑπὸ τῶν ὑδάτων. Ἐξ ἀναλογίας ὁμοίων ἀγγείων τῆς Κνωσοῦ τὸ σχῆμα εἰκάζεται ὡς χαμηλὸν ἀρτοειδές. Ἡ λαβὴ τοῦ πώματος κατὰ τὸ κέντρον ἔχει μορφωθῇ εἰς σχῆμα ὀκτωσχήμου ἀσπίδος μεθ' ὀριζοντίας ὀπῆς. Πέριξ τῆς λαβῆς ὥραϊος σκαλιστὸς δεκάφυλλος ρόδαξ, κατὰ δὲ τὴν περιφέρειαν ζώνη ἐξ ἐγχαράκτων μηννοειδῶν γραμμῶν. Διάμ. 0,15 (Πίν. 1, 10).

ΣΑΡΚΟΦΑΓΟΥ 4

11. Δύο μικροὶ ἄωτοι κύαθοι ἐκ τῶν συνηθεστάτων, ὁ εἰς χονδροειδῆς ἐκ λευκοῦ πηλοῦ, ὁ ἕτερος λεπτός, κεκαλυμμένος διὰ κεραμεοῦ χρώματος (Πίν. 1, 11).

12. Ἰγδιόσχημον ἀγγεῖον ἐκ στεατίτου μελανοφαίου στικτοῦ, φέρον κύκλῳ ἐπὶ τοῦ ὧμου τέσσαρας αὐλακώσεις ὡς διάκοσμον. Ὑψος 0,085, διάμ. στομίου 0,08 (Πίν. 1, 12).

ΣΑΡΚΟΦΑΓΟΥ 5

13. Πρόχους μετὰ στρογγύλου στομίου καὶ πλατέος χεῖλους. Κατὰ τὸ σημεῖον τῆς συνδέσεως τοῦ λαιμοῦ πρὸς τὴν κοιλίαν ἀνάγλυπτος δακτύλιος, μιμούμενος προφανῶς λίθινα καὶ μετάλλινα παραδείγματα¹. Πηλὸς λευκός. Οὐδεὶς διάκοσμος. Ὑψος 0,026. Διάμ. χειλέων 0,075 (Πίν. 1, 13).

14. Ἄωτος φιάλη ἐκ λευκοῦ πηλοῦ, ἥς μόνα τὰ χεῖλη ἐχρωματίσθησαν διὰ καστανῆς ταινίας ἡμίσεος περίπου ἑκατοστομέτρου πλάτους, ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν.

¹ Ἰδ. λ. χ. Evans, Palace I, 412, εἰκ. 296 (λίθινον παράδειγμα) καὶ II, 646, εἰκ. 411-12 (χαλκᾶ τοιαῦτα).

Φέρει ἐλαφρὰν πρόχυσιν καὶ ἀντὶ λαβῶν δύο μαστοειδῆ ἐξογκώματα. Ὑψος 0,665. Διάμ. 0,145 (Πίν. 1, 14).

15. Μόνωτος φιάλη μετὰ μακρᾶς προχύσεως, κεκαλυμμένη διὰ κεραμεοῦ χρώματος. Εὐρέθη πλήρης ἀνθρώκων. Ὑψος 0,075, μέχρι δὲ τῆς κορυφῆς τῆς καθέτου λαβῆς 0,105. Διάμ. 0,14 (Πίν. 1, 15).

ΣΑΡΚΟΦΑΓΟΥ 6

16. Δύο πύραυρα, ὧν τὸ ἐν συνήθους σχήματος μετὰ λαβῆς καμπυλουμένης πρὸς τὰ κάτω, τὸ δ' ἕτερον περιπλοκωτέρας κατασκευῆς. Τοῦτο φέρει τρεῖς πόδας ἐφ' ὧν στηρίζεται, ἐσωτερικῶς δὲ καλυβοειδῆ ἐξογκωσιν ἀναθρώσκουσιν ἐκ τοῦ πυθμένος. Μία ὁπῇ ἐν' εἶδει θύρας ὑπάρχει κατὰ τὴν ἀριστερὰν πλευράν, ὃ δὲ πυθμὴν εἶναι τετραγώνον διὰ τεσσάρων ἐπιμήκων ὁπῶν σταυροειδῶς διατεθειμένων. Πηλὸς ἐρυθρὸς ἐκ τῆς ὀπτήσεως. Μῆκος μετὰ τῆς λαβῆς τοῦ πρώτου 0,29, τοῦ δευτέρου 0,21 (Πίν. 2, 16).

17. Τρεῖς ἄωτοι κύαθοι, ὧν οἱ δύο φέρουσι μικρὰν πρόχυσιν καὶ δύο μαστοειδεῖς ἐξογκώσεις κατὰ τὴν θέσιν τῶν λαβῶν. Πηλὸς λευκὸς ἢ ξανθέουχρος. Περὶ τὸ χεῖλος γραπτὴ ταινία καστανοῦ χρώματος (ὡς ὁ ἀριθ. 11), τὸ ὅποιον πολλαχοῦ ὀλισθίσαν πρὸς τὰ κάτω ἐσχημάτισε «καταλειβάδας». Ὑψος 0,054 τὰ δύο, 0,045 τὸ ἕτερον. Διάμ. 0,118, 0,11 καὶ 0,10 (Πίν. 2, 17).

18. Μικρὰ κομπὴ ἄωτος φιάλη ἐκ μέλανος πηλοῦ (bucchero), ἣτις εἶχε τεθῇ ἀρχῇθεν κολοβὴ ἐντὸς τοῦ τάφου, διότι ἔλειπε μέρος τῶν χειλέων. Ἐξωτερικῶς περιθεῖ τὸ ἀγγεῖον ζώνη ἐλαφρῶς ἀνάγλυφος. Ἐσωτερικῶς κατὰ τὸν πυθμένα δύο ὁμόκεντροι κύκλοι. Ὑψος 0,03. Διάμ. 0,09 (Πίν. 2, 18 καὶ εἰκ. 6).

Β' ΑΝΑΜΕΙΚΤΑ ΕΥΡΗΜΑΤΑ

19. Ἀγγεῖον ὑάλινον μετὰ μικρᾶς κωδωνοειδοῦς βάσεως, κοιλίας σφαιρικῆς πεπιεσμένης καὶ ὑψηλοῦ κυλινδρικοῦ λαιμοῦ. Φέρει τρεῖς καθέτους λαβὰς ἐν σχήματι ὕδρας, δύο μικρὰς ἐπὶ τοῦ ὅμου καὶ μίαν μακρὰν διήκουσαν κατὰ μῆκος τοῦ λαιμοῦ. Τοῦ ἀγγείου ἡ ὄψις εἶναι γενικῶς καστανόφαιος. Τὸ ὑέλωμα, τὸ ὅποιον ἀρχικῶς ἐκάλυπτε τὸ ἀγγεῖον, εἰς ὀλίγα μόνον μέρη διατηρεῖται, κατὰ δὲ τὰ ὑπόλοιπα ἔχει ἀποτριβῇ καὶ τὸ ἀγγεῖον παρουσιάζει τὴν πορώδη ὑποδόριον ὑφήν του. Ἡ διακόσμησις τοῦ ἀγγείου ἀπὸ ἄνωθεν ἕως κάτω, πλὴν δύο τμημάτων εἰς τὸ ἀνώτατον καὶ τὸ κατώτατον μέρος τῆς κοιλίας, συνίσταται ἐκ ζωνῶν υ-ειδῶν γραμμῶν, αἵτινες φέρουσιν ἐναλλὰξ τὸ φαιὸν χρῶμα τοῦ ἐδάφους καὶ κίτρινον περιβαλλόμενον ἐκατέρωθεν ὑπὸ λεπτοῦ μέλανος πλαισίου.

Τὸ κύριον σῶμα τοῦ ἀγγείου κατεσκευάσθη ἐκ τῆς φαιᾶς ὑαλοπάστας. Ἐπεὶτα

εισήχθησαν αἱ κίτριναι ζῶναι, ἐξ ὑαλοπάστας ἐπίσης, ἐντὸς αὐλακοειδῶν κοιλοτήτων. Τέλος ἐντὸς τεσσάρων εὐρυτέρων καὶ βαθυτέρων αὐλάκων, δύο εἰς τὴν κοιλίαν καὶ δύο εἰς τὸν λαιμόν, εισήχθη λευκὴ γυψοειδὴς ὕλη, ἣτις διατηρεῖται καλῶς μόνον ὅπου καλύπτεται ὑπὸ τῆς ἐπιφανειακῆς ὑέλωσης, ἀποτρίβεται δὲ εὐκολώτατα ὅπου ἡ ὑέλωσις ἔχει καταστραφῇ.

Συνεπληρώθησαν μέρος τῆς βάσεως, ἡ ἑτέρα τῶν μικρῶν λαβῶν καὶ ὀλόκληρος ἡ μεγάλη. Ὑψος 0,125. Μέγιστον πλάτος 0,065. Ἐκ τῆς σαρκοφάγου 3 (Πίν. 3, 19).

20. Κτένιον ἐξ ἐλεφαντόδοντος ἑλλιπὲς κατ' ἀμφοτέρω τὰ ἄκρα καὶ τοὺς ὀδόντας. Διαιρεῖται δι' ἀναγλύφου ὀριζοντίως γραμμῆς εἰς δύο ζῶνας φερούσας τὴν αὐτὴν παράστασιν, ἥτοι δύο ζῶα ἐν ἀντιθετικῷ συμπλέγματι στρέφοντα τὰς κεφαλὰς πρὸς τὰ ὀπίσω. Μεταξὺ ὅμως τῶν δύο ζῶων τῆς ἀνωτέρας ζώνης ὑπάρχει ὀκτάφυλλος ρόδαξ, οὗ στερεῖται ἡ κατωτέρα τοιαύτη. Ἐπὶ τῆς ἀντιθέτου πλευρᾶς τοῦ κτενίου ἐπαναλαμβάνεται ἡ αὐτὴ παράστασις, ἀλλ' ἔνεκα τῆς μεγάλης διαβρώσεως οὐδὲν διακρίνεται πλὴν τοῦ ὀφθαλμοῦ ἐνὸς ἐκ τῶν ζῶων. Ἡ ράχιν τοῦ κτενίου ἐκοσμεῖτο ὑπὸ πλέγματος γραμμῶν τεμνομένων κατὰ ρόμβους. Μέγιστον μῆκος 0,08. Πλάτος 0,05. Πάχος τῆς ράχεως 0,009. Ἐκ τῆς σαρκοφάγου 3 (Πίν. 3, 20).

21. Ψῆφος μικρὰ ἐκ κυανῆς ὑαλομάξης, τὸ μόνον εὔρημα ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς σαρκοφάγου 1 (Πίν. 2, 21)

22. Πολλὰ μικρότατα ψῆφοι ἐκ πρασίνης φαγεντιανῆς. Ἐσωτερικὸν σαρκοφάγου 2 (Πίν. 2, 22).

23. Ψῆφοι διαφόρων γνωστῶν ἤδη σχημάτων, αἱ πλεῖσται ἐκ λευκῆς ὑαλομάξης. μία ἐξ ὀρεῖας κρυστάλλου καὶ δύο ἐκ σαργίου. Ἐκ τῶν σαρκοφάγων 3 καὶ 6¹ (Πίν. 2, 23).

24. Δακτύλιος χαλκοῦς ἐπίχρυσος. Ὁ κρίκος ἐξωτερικῶς φέρει ράχιν ἐκ χαλκοῦ σύρματος ἐπίσης ἐπιχρύσου. Ἡ εὐρεῖα ἐλλειψοειδὴς σφενδόνη ἐκαλύπτετο εἴτε ὑπὸ χρυσοῦ φύλλου, εἴτε ἦτο πλήρης καταστραφείσης ὑαλομάξης. Μέγιστον πλάτος σφενδόνης 0,023. Ἐκ τῆς σαρκοφάγου 3 (Πίν. 2, 24).

25. Σφηκωτὴρ ἀποτελούμενος οὐχὶ ἐκ χρυσοῦ σύρματος, ὡς συνήθως, ἀλλ' ἐκ χρυσῆς ταινίας, ἥς αἱ δύο πλευραὶ εἶναι συνεστραμμέναι πρὸς τὰ ἔξω, ἀποτελοῦσαι οὕτω περιχεῖλωμα. Διάμ. 0,017. Ἐκ τῆς σαρκοφάγου 6 (Πίν. 2, 25).

26. Τρία τεμάχια ἐκ λεπτοῦ ἀργυροῦ κρίκου, ὅστις ἄγνωστον ἂν ἦτο ἐνώτιον ἢ δακτύλιος. καὶ διάφορα ἐντελῶς ἐφθαρμένα τεμάχια ἐκ κρίκων χαλκῶν ἢ καρφίδων. Ἐκ τῆς σαρκοφάγου 3.

¹ Δυστυχῶς αἱ ψῆφοι τῶν δύο τούτων σαρκοφάγων ἀνemieχθησαν ἐν τῷ μουσεῖῳ ἐξ ἀπροσεξίας τοῦ τεχνικοῦ προσωπικοῦ κατὰ τὸν καθαρισμόν.

27. Μαχαίριον μονόστομον χαλκοῦν. Διατηρεῖ ἀμφοτέρους τοὺς ἥλους καὶ λείψανα τῆς ὀστεινῆς λαβῆς. Μῆκος 0,11. Ἐκ τῆς σαρκοφάγου 3 (Πίν. 2, 27).

28. Κάτοπτρον χαλκοῦν, φέρον δύο ὁπὰς τῆς λαβῆς. Διάμ. 0,12. Ἐκ τῆς σαρκοφάγου 3 (Πίν. 2, 28).

29. Ἐν κογχύλιον θαλάσσιον (τρίτωνος;). Εὐρέθη ὑπὸ τὴν σαρκοφάγον 6 (Πίν. 2, 29).

ΓΕΝΙΚΑΙ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΕΠΙ ΤΩΝ ΕΥΡΗΜΑΤΩΝ

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Ἡ ἀνασκαφὴ τοῦ τάφου Καρτεροῦ καὶ αἱ κατ' αὐτὴν γενόμεναι παρατηρήσεις τὸ μὲν ἐβεβαίωσαν παλαιότερα συμπεράσματα, τὸ δὲ παρέσχον νέα τινὰ τοιαῦτα. Οὕτω τὸ γεγονός, ὅτι ἡ σαρκοφάγος 4 οὐδὲν κτέρισμα περιεῖχεν, ἀλλ' ὅμως ὅστ' αὐτὴν πλειόνων σκελετῶν, ἐπιβεβαιωτοῖ προγενεστέρας ὁμοίας παρατηρήσεις, καθ' ἃς ἐξαντλουμένου πλέον τοῦ χώρου πρὸς ἐναπόθεσιν νέων σαρκοφάγων ἐντὸς τοῦ τάφου, ἐκενοῦντο μερικαὶ προγενέστεραι καὶ τὰ ὅστ' αὐτὴν συλλεγόμενα ἐτίθεντο εἰς μίαν ἄλλην. Ὁμοία περίπτωσις παρατηρήθη εἰς τὸ νεκροταφεῖον Λιλιανὰ (τῆς Φαιστοῦ)¹, τὸ δ' ἔθιμον ὑπῆρχεν ἤδη ἐν τῇ ΜΜ ἐποχῇ, διότι παρατηρήθη εἰς «θολωτὸν» τάφον τῆς Μεσαρᾶς πλήρη ΜΜ σαρκοφάγων καὶ πίθων, ἐσχάτως ἀνασκαφέντα ὑπ' ἐμοῦ. Ἐπειδὴ πᾶσαι αἱ ἄλλαι σαρκοφάγοι τοῦ τάφου Καρτεροῦ, ὅσαι περιεῖχον κανονικοὺς νεκρούς, ἀπέδωκαν ἔστω καὶ ἐν μικρότατον κτέρισμα, ἀλλ' ἡ σαρκοφάγος 4 οὐδὲν ἀπολύτως, ὑπάρχει εὐλογος ἔνδειξις, ὅτι κατὰ τὴν μετακίνησιν τῶν ὀστῶν εἰς τὴν σαρκοφάγον ταύτην ἐκ τῶν ἄλλων ἐγένετο ἀφαιρέσεις τῶν κτερισμάτων². Ὅτι ἡ ὑπ' ἀριθ. 5 σαρκοφάγος ἐστερεῖτο πυθμένος, τοῦτο εἶναι προφανῶς τυχαῖον καὶ ὀφείλεται εἰς διάβρωσιν τοῦ σαθροῦ ταύτης πηλοῦ. Ὅτι ὅμως εἶχε καὶ αὕτη χρησιμεύσει πρὸς ταφήν, ἀποδεικνύουσι τὰ μεταξὺ τῶν ποδῶν τῆς εὐρεθέντα κτερίσματα. Φαίνεται ὅμως ὅτι ἐνωρὶς ἀποσαθρωθεῖσα ἐκενώθη τοῦ περιεχομένου τῆς καὶ ὁ σκελετὸς ἀνεκομίσθη εἰς τὴν σαρκοφάγον 4.

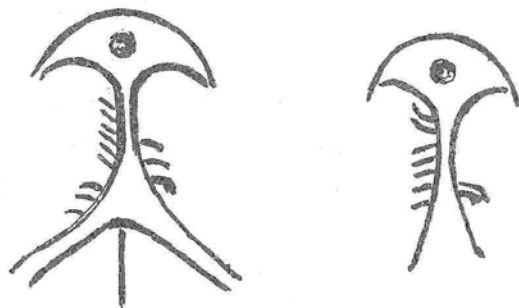
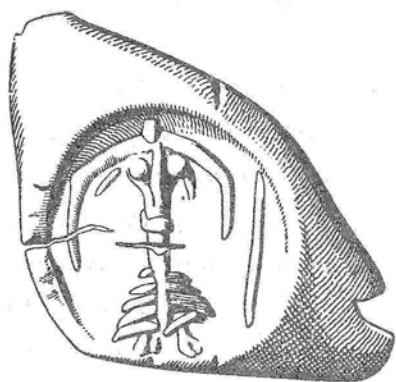
Πᾶσαι αἱ σαρκοφάγοι τοῦ τάφου ἦσαν ἀπλαῖ καὶ ἄγραφοι, δι' ὃ μία καὶ μόνη ἀπεικονίζεται ἐνταῦθα (Πίν. 2) ἔνεκα τοῦ παραδόξου καὶ πρωτοφανοῦς χαράγματος τὸ ὁποῖον παρουσιάζει κατὰ τὴν μίαν τῶν στενῶν πλευρῶν τῆς. Τεχνικῶς ἡ σαρκοφάγος αὕτη παρουσιάζει τὴν ἐξῆς ιδιορρυθμίαν, ὅτι εἰς τὴν

¹ Savignoni ἐν Mon. Ant. 14, 1904, 651.

² Ἡ τοιαύτη σύλησις πρέπει νὰ ἐξακριβοῦται πάντοτε διὰ προσεκτικῶν παρατηρήσεων, κατὰ τὸ δυνατόν, διότι ὑπάρχει ἡ τάσις πάντα πενιχρὸν τάφον νὰ κηρύττωμεν σεσυλημένον. Τοῦτο ἄγει εἰς ψευδῆ συμπεράσματα πολλάκις, τὰ ὁποῖα ἐν τούτοις ἐνίοτε φαίνονται λίαν σπουδαῖα. Ἴδε ἐπὶ τούτου τὰς ἐμὰς παρατηρήσεις ἐν Gnomon 4,434 καὶ Mitteilungen üb. Höhlen u. Karstforschung Jahrg. 1928, Heft 4 σελ. 11, σημ. 16.

μίαν στενήν πλευράν (τὴν ἀντίθετον πρὸς τὸ χάραγμα) καὶ εἰς τὸν πυθμένα φέρει ἐμβαλώματα μεγάλων ὀπῶν τὰ ὅποια εἶναι ἀρκούντως καταφανῇ, ἰδίως ἔσωθεν, ὅπου δὲν κατεβλήθη ἰδιαίτερα φροντὶς νὰ λειανθῇ ἡ ἐπιφάνεια. Φαίνεται ὅτι ἡ σαρκοφάγος διαρκούσης τῆς ἀποξηράνσεώς της εἰς τὸν ἥλιον ἔπαθε βλάβην, ἴσως ἐκ λίθου, ὅστις διέτρησε τὴν πλευράν καὶ τὸν πυθμένα της, ὁ δ' ἀγγειοπλάστης προσέθηκεν ἐκ νέου πηλὸν εἰς τὰς ὀπὰς καὶ καταστήσας μαλακὰ διὰ τοῦ σπόγγου τὰ τοιχώματα τούτων προσεκόλλησε τὰ ἐμβαλώματα.

Τὸ μνημονευθὲν χάραγμα παρουσιάζεται ἐπὶ τῆς μιᾶς στενῆς πλευρᾶς τῆς σαρκοφάγου καὶ ἐπὶ τῆς ἀντιστοιχοῦ πλευρᾶς τοῦ πώματος (Πίν. 2 καὶ εἰκ. 2). Τὸ

Εἰκ. 2. Κάτω, χαράγματα τῆς σαρκοφάγου 1.
"Ανω, σφράγισμα ἐξ Ἀγίας Τριάδος.

ἐπὶ τοῦ πώματος χάραγμα εἶναι μεγαλύτερον καὶ δὲν ἀντιστοιχεῖ καθ' ὅλας τὰς λεπτομερείας πρὸς τὸ ἐπὶ τῆς κυρίως σαρκοφάγου (ἴδε τὰ σχήματα τῶν χαραγμάτων ἐπὶ τῆς εἰκόνος 2). Γενικῶς ὁμως πρόκειται εἰς ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις περὶ σχήματος τελευτῶντος ἄνω εἰς τὴν κυρτὴν ἡμικυκλικὴν γραμμὴν, κατὰ τὰς δύο δὲ πλευρὰς εἰς ἀμφικοίλους γραμμάς. Εἰς τὸ ἄνω μέρος φέρουσιν ἀμφότερα τὰ χαράγματα μαστοειδῆ ἐξόγκωσιν. Ἡ διαφορὰ των ἔγκειται ἐν τούτῳ, ὅτι τὸ ἐπὶ τοῦ πώματος χάραγμα καταλήγει κάτω εἰς πολυπλοκώτερον σχῆμα, κατὰ δὲ τὰς πλευρὰς φέρει ἐγκαρσίως ἐννέα γραμμίδια ἀριστερὰ (διαιρούμενα εἰς δύο ὁμάδας ἕξ καὶ τριῶν), καὶ τρία δεξιὰ, ἐνῶ τὸ ἕτερον χάραγμα φέρει ἐπὶ μόνον γραμμίδια ἀριστερὰ (διαιρούμενα εἰς δύο καὶ πέντε) καὶ δύο δεξιὰ.

Ἡ σημασία τοῦ σημείου τούτου εἶναι ἀδηλός. Ἴσως πράγματι ἐτέλει προορισμὸν σημερινοῦ οἰκοσήμεου, ἴσως πάλιν εἶχε θρησκευτικὴν τινα σημασίαν. Ἄν καὶ ἐκ πρώτης ὄψεως φαίνεται ἄμορφον, ἐν τούτοις εἰς τὰς γενικὰς γραμμάς του παρουσιάζει ὁμοιότητα πρὸς παράδοξόν τι σφράγισμα ἕξ Ἀγίας Τριάδος, τοῦ ὁποίου διεσώθησαν ἐξήκοντα ὅλα ἀντίτυπα (εἰκ. 2 ἄνω). Ἡ ἐπὶ τοῦ σφραγίσματος τούτου μορφή εἶναι ἡ μόνη ἀναλογία, ὁμολογῶ λίαν ἀσθενῆς, ἣν ἡδυνήθην νὰ εὔρω ¹.

¹ Κατὰ τὸν κατάλογον τοῦ μουσείου τὸ σφράγισμα τοῦτο ἀπεικονίζει «σκελετώδη γυναῖκα...» (περιγραφή Ξανθοῦδιδου). Ὁ δημοσιεύσας τοῦτο καθηγητὴς Halbherr (Mon. Ant. 13, 1903, στήλη 38, ἀριθ. 26,

Πρωτοφανές εἶναι, ἐφόσον γνωρίζω, τὸ φαινόμενον τῆς ὑφ' ἐκάστην σαρκοφάγον ἐναποθέσεως καιόντων θυμιατηρίων. Ἐπίσης ἐκ τῶν ἀγγείων τὰ εὐρεθέντα πλήρη ἀνθράκων ἐχρησίμευσαν προφανῶς εἰς θυμιατικὸν σκοπὸν πρὸς τιμὴν τῶν ἀποθανόντων, τὰ δὲ λοιπὰ θὰ περιεῖχον σπονδὰς καὶ μειλίγματα¹.

Ἐτερον χαρακτηριστικὸν φαινόμενον, τὸ ὁποῖον δὲν πρέπει νὰ παρέλθῃ ἀπαράτητον, εἶναι ὅτι ἐκ τῶν κτερισμάτων τοῦ τάφου τούτου οὐδὲν εἶναι ἀποδεδειγμένως ἀνδρικόν, οἷον μάχαιρα ἢ ξίφος ἢ ἄλλο τι οἰονδήποτε ὄπλον ἢ ἐργαλεῖον. Πάντα τὰ κτερίσματα ἦσαν κοσμήματα μᾶλλον γυναικεῖα (ψῆφοι ὄρμων, δακτύλιοι κλπ.) ἢ καὶ ἀποκλειστικῶς γυναικεῖα (ἐλεφάντινον κτένιον, κάτοπτρον μετὰ μικροῦ πολυτελοῦς μαχαιριδίου (οὐχὶ ξυροῦ!). Καὶ αὐτὰ δὲ τὰ ἀγγεῖα ἦσαν εἴτε πολὺ μικρὰ μυροδοχεῖα, εἴτε (τὰ εὐρεθέντα ἐκτὸς τῶν σαρκοφάγων) μετρίου μεγέθους σκευὴ βιοτικῆς ἀνάγκης. Τὸ μέγιστον εὐρεθὲν ἀγγεῖον, ὁ κρατηρίσκος ἀνωτέρω ἀριθ. 3 δὲν φθάνει καὶ τὰ 25 ἑκατοστά, διὰ δὲ τῶν ὑφαντικῶν θεμάτων τῆς διακοσμήσεώς του προδίδει τὸν διὰ τὰς γυναῖκας μᾶλλον προορισμὸν του. Εὐμεγέθεις ἀνδρικοὶ κρατήρες καὶ ἄλλα ἀγγεῖα, ὡς λ. χ. εὐρέθησαν εἰς τὰ Μουλιανά, δὲν ὑπάρχουσιν ἐνταῦθα. Προφανῶς λοιπὸν εἰς τὸν τάφον τοῦτον τοῦ Καρτεροῦ εἶχον ἀποτεθεῖ μόνον γυναῖκες, πρῶγμα ἀρχοῦντως παράδοξον, διότι, ὡς ἀνωτέρω εἶδομεν, ἂν καὶ αἱ σαρκοφάγοι ἦσαν μόνον ἑξ, οἱ νεκροὶ ἦσαν περισσότεροι, ἀφοῦ ἔγινε καὶ ἀνακομιδὴ τῶν ὁσίων. Πῶς θὰ ἐξηγηθῇ τὸ φαινόμενον, δεδομένου ὅτι οἱ λαξευτοὶ τάφοι φέρουσιν οἰκογενειακὸν χαρακτῆρα; Ὅταν ἀναλογισθῶμεν, ὅτι εἰς πέντε μόλις λεπτῶν ἀπόστασιν ἀνατολικώτερον εὐρίσκεται τὸ περίφημον σπήλαιον τῆς Εἰλειθυίας, ὅπερ γνωρίζει ἤδη ὁ Ὅμηρος, μετὰ βίας θὰ ἀπομακρυνθῶμεν τῆς ιδέας, ὅτι ἴσως ὁ παρὼν τάφος ἐχρησίμευεν εἰς ἐνταφιασμὸν τῶν ἱερείων καὶ λοιποῦ ὑπηρετικοῦ προσωπικοῦ τῆς θεᾶς. Ὅτι ἡ Εἰλείθυια εἶναι θεότης μινωϊκῆς καταγωγῆς ὑποστηρίζει διὰ μακρῶν ὁ καθ. Μ. Nilsson, *Minoan mycen. Religion* 447 ἑξ. Σημειωτέον ὅτι αἱ δοκιμαστικαὶ σκαφαὶ πρὸς ἀνακάλυψιν καὶ ἄλλων τυχόν τάφων, αἵτινες ἐγένοντο εἰς τοὺς πέριξ ἀγρούς, ἀπέβησαν ἄκαρποι, τεκμήριον ὅτι δὲν πρόκειται περὶ τοῦ νεκροταφείου ὁλοκλήρου συνοικισμού, διότι τότε ἦθελον εὐρεθῇ ὡς συνήθως καὶ ἄλλοι τάφοι. Εἰς ἓν μόνον μέρος

εἰκ. 31 καὶ πίν. 6) ἀμφιβάλλει ἂν πρέπει νὰ τὸ ὀνομάσῃ πρωτομὴν λέοντος ἢ ἐσχηματοποιημένην γυναῖκα. Μόλις πρὸ ὀλίγου ἐπανεδημοσιεύθη ὑπὸ τοῦ D. Levi (*Annuario* Τόμ. 8-9, 118, ἀριθ. 105), ὅστις ἀντιλαμβάνεται τοῦτο ὡς τέρας μετὰ ταυρείας κεφαλῆς καὶ γυναικεῖον κάτω σώματος. Δύο μικραὶ γραμμαῖαι ἐρμηνεύονται ὡς ὅτι σὺν ηγοροῦσιν ὑπὲρ τῆς ἐκδοχῆς ταύτης, ἀλλ' ἐλαφρὰ προεξοχή ὑπὲρ τὸ ἀνώτατον μέρος τοῦ κρανίου ὑποβάλλει τὴν ιδέαν μήπως πρόκειται μᾶλλον περὶ εἰδώλου γυναικὸς πεποιημένου ἐπὶ ὀρθίου στηθέντος πασσάλου. Θὰ εἶχομεν τὴν ἀνάλογον τότε πρὸς τὰ «παλλάδια». ἅτινα ἐπίσης κατασκευάζοντο δίκην τροπαίου διὰ μιᾶς ὀκτωσχήμου ἀσπίδος καὶ ἄλλων ὀπλων. Ἀλλὰ περὶ τούτων ἴσως ἄλλοτε.

¹ Εἰς ἓνα τάφον Τζαφέρ Παπούρας εὐρέθη ἐν πύραννον μετ' ἀνθράκων, ἀλλ' οὐχὶ ὑπὸ σαρκοφάγον (Evans, *Preh. Tombs of Knossos* 49, εἰκ. 46).

συνήντησα κατὰ τὸ ἄνοιγμα τῶν τάφων ὅστρακα ἀπὸ τῆς ΥΜ μέχρι τῆς Ἑλληνικῆς ἐποχῆς, πρᾶγμα μαρτυροῦν τὴν ἀδιάκοπον κατοίκισιν. Ἐντὸς τοῦ σπηλαίου τῆς Εἰλειθυίας παρατηρήθησαν ὁμοίως πάσης ἐποχῆς ὅστρακα, ἀλλ' ἡ ἀνασκαφὴ εἶναι παλαιὰ καὶ πρόχειρος, προτίθεται δὲ διὰ τὴν σπουδαιότητα τοῦ μέρους νὰ ἐρευνήσω ἐκ νέου τὸ σπήλαιον, διότι ἀπὸ θρησκευτικῆς ἀπόψεως εἶναι λίαν ἐνδιαφέρον νὰ ἐξακριβωθῇ ἡ ἀδιάκοπος συνέχισις τῆς λατρείας (Ἴδε Nilsson ἔ. ἀ.)¹.

Ὡς πρὸς τὰ ἐπὶ μέρους εὐρήματα, τὸ σπουδαιότερον μεταξὺ τῶν πηλίνων εἶναι τὸ ὑπὸ τὴν σαρκοφάγον 1 εὑρεθὲν θυμιατήριον (Πίν. 1, 2) τοῦ ὁποίου τὰ

Εἰκ. 3.

Θυμιατήριον τῆς σαρκοφάγου 1.

δύο συστατικὰ μέρη ἀπεικονίζονται ἐνταῦθα διηρημένα (εἰκ. 3). Ἡ εὔρεσις τοῦ ἀγγείου μετ' ἀμφοτέρων τῶν μερῶν του in situ καὶ ἡ ἐντὸς τοῦ δοχείου ὑπαρξίς ἀνθράκων λύουσι πλέον ὀριστικῶς τὸ ζήτημα τῆς χρήσεως τῶν ἀσυνήθων τούτων σκευῶν. Ἦσαν θυμιατήρια, ἴσως προνομιακῶς χρησιμοποιούμενα προκειμένου περὶ προσώπων ἐχόντων ἱερατικόν τι ἀξίωμα. Καλύμματα τοιούτων θυμιατηρίων εἶχον εὑρεθῇ τινὰ εἰς προηγουμένας ἀνασκαφάς, ἀλλ' ἡ χρῆσις αὐτῶν δὲν ἦτο νοητή, ἂν καὶ εἶχεν ἤδη ἐκφρασθῇ ἡ ἰδέα, ὅτι δυνατόν νὰ ἦσαν καλύμματα «λύχνου ἢ θυμιατηρίου»². Ἡ τελευταία περὶ τῶν σκευῶν τούτων πραγματεία, ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 1 συμπληρωματικῷ τεύχει τοῦ BSA, ὅπου ἀριθμοῦνται καὶ τὰ γνωστὰ ὅμοια, περιγράφει ταῦτα ὡς «lamp cover and kernois» εἰκάζεται δ' ὅτι ἐντὸς τοῦ κυλινδρικοῦ δοχείου θὰ ἐτίθεντο ἐπιπλέοντα

ἐλλύχνια³. Νῦν μετὰ τὴν εὔρεσιν τῶν ἀνθράκων, οὐδεμία πλέον ἀμφιβολία ὅτι πρόκειται περὶ θυμιατηρίων. Ὅτι εἶχον θρησκευτικὴν σημασίαν, δεικνύει ἐν παράδειγμα ἐκ Παλαικάστρου φέρον τὸ σύμβολον τῶν ἱερῶν κεράτων. Ἀξίον σημειώσεως εἶναι ὅτι πάντα ταῦτα τὰ σκευή ἀνήκουσιν εἰς τὴν τελευταίαν ΥΜ ἐποχὴν, πρὸ τῆς ὁποίας εἶναι ἄγνωστα.

¹ Κατὰ τὴν διόρθωσιν δύναμαι ἤδη νὰ ἀνακοινώσω τὰ πρῶτα εὐχάριστα ἀποτελέσματα τῆς ἐρέυνης μου, ἥτις ἀπέδωκε πλουσιωτάτην συλλογὴν ὀστράκων καὶ ἀγγείων ἐν ἀξιοθαυμάστῳ συνεχεῖ ἀπὸ τῆς νεολιθικῆς ἐποχῆς μέχρι τῶν χρόνων τοῦ Χριστοῦ. Οὐδεμία πλέον ἀμφιβολία, ὅτι τὸ ἀνωτέρω σπήλαιον εἶναι τὸ ὁμηρικὸν «σπέος Εἰλειθυίας».

² Ξανθοῦδίδης ἐν Δελτ. 1920-21, παράρτ. σελ. 162.

³ BSA Suppl. Paper I, The Unpublished Objects from the Palaecastro Excavations, ὑπὸ Bosanquet καὶ Dawkins, 1923. Εἰς τὰ γνωστὰ παραδείγματα, ἀριθμούμενα ἐν σελ. 90 προσθετέον ἔτι: Δελτ. 1920-21 παράρτ. 162, εἰκ. 12 ἀριστερὰ (Ξανθοῦδίδης). Forsdyke, Br. Mus. catal. 1, Prehist. Aegaeon Pottery, 1925, 119, εἰκ. 159. Δύο ἔτι θυμιατήρια (τὸ ἐν πλήρῃ), μετὰ τέφρας καὶ ἀνθράκων ἀνευρέθησαν τελευταίως ἐντὸς τῶν λαξευτῶν ΥΜ τάφων τῆς Κυδωνίας, παρὰ τὴν πλατεῖαν Δικαστηρίων Χανίων.

Τὸ κόσμημα τῶν ρόμβων, ὑπὸ τοῦ ὁποίου καλύπτεται τὸ ἡμέτερον θυμιατήριον, δὲν εἶναι ἄγνωστον εἰς τὴν ὑστερωτέραν μινωϊκὴν καὶ μυκηναϊκὴν ἐποχὴν. Ἀπαντᾷ λ. χ. ἐπὶ διώτου σκυφοειδοῦς ἀγγείου¹, καὶ ἐπὶ πολλῶν ἄλλων ἀγγείων τῆς ὑστερωτέρας μυκηναϊκῆς ἐποχῆς ὁ ρόμβος εἶναι κοινότατος, πεπληρωμένος ἄλλων τοιούτων μικροτέρων, καὶ δὴ ἀπαντᾷ καὶ ἐπὶ ἐνὸς ὁμοίου θυμιατηρίου ἐκ Παλαικάστρου². Τὸ κόσμημα ὑπὸ τὴν συνεχῆ μορφὴν, τὴν ὁποίαν ἔλαβεν ἐπὶ τοῦ ἡμετέρου θυμιατηρίου, ἔχει ἀσφαλῶς ὑποστῇ τὴν ἐπίδρασιν τῆς συγχρόνου ὑφαντουργίας. Δεδομένου δ' ὅτι τὰ ὑφαντικὰ μοτίβα ἔχουσι πολλάκις ἀπίστευτον χρονικὴν διάρκειαν, ἐξηγεῖται τὸ πῶς τὸ κόσμημα τοῦ θυμιατηρίου ἀνευρίσκεται αὐτούσιον ἐπὶ ἀγγείου τοῦ 7^{ου} αἰῶνος ἐκ Πραισοῦ³. Ἡ χρονικὴ διάρκεια τοῦ ρομβοειδοῦς τούτου τύπου εἶναι ἀκριβῶς διδακτικωτάτη, διότι διατηρεῖται μέχρι καὶ σήμερον εἰς τὰ προϊόντα τῆς λαϊκῆς ὑφαντικῆς ἐν Ἑλλάδι, ἐν ᾧ ἀφ' ἑτέρου δύναται νὰ παρακολουθηθῇ πρὸς τὰ ὀπίσω μέχρι πρὸ τεσσάρων πού χιλιετηρίδων, ἀφ' οὗ ἀπαντᾷ ἐπὶ τοιχογραφιῶν τῆς 12^{ης} αἰγυπτιακῆς δυναστείας (εἰκ. 4) κατὰ πρῶτον. Πέντε πού αἰῶνας βραδύτερον ἀπαντᾷ κατόπιν τὸ αὐτὸ ἐπὶ τοῦ φορέματος μιᾶς τῶν ἐκ κονιάματος καθημένων γυναικῶν τῆς Ψείρας⁴. Αὐτούσιον ὡς πρόκειται ἐπὶ τοῦ ἡμετέρου θυμιατηρίου, ἀνευρίσκεται ἐπὶ ἀδημοσιεύτου τεμαχίου τοιχογραφίας ἐκ Κνωσοῦ (χειρίδος γυναικείου φορέματος;), τὸ ὁποῖον ἀνήκει καὶ τοῦτο εἰς τὴν ὑστερωτέραν φάσιν τῆς ΥΜ περιόδου, διότι εἰς τὸ περιθώριον ἄνω φέρει ἐν κόσμημα, ἀποτελούμενον ἐκ συμπλεγμάτων καμπύλων γραμμῶν, διασταυρουμένων κατὰ γωνίαν 90°. Τοῦτο εἶναι ἤδη γνωστὸν οὐ μόνον ἐκ πολλῶν ὑστερωτέρων κρητομυκηναϊκῶν ἀγγείων, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς γραπτῆς στήλης τῶν Μυκηνῶν⁵. Ἐνταῦθα λοιπὸν ἀνευρίσκομεν μίαν ἐπὶ πλέον ἀπόδειξιν περὶ τῆς ἐπιδράσεως τῆς μνημειώδους ζωγραφικῆς ἐπὶ τὴν ἀγγειογραφίαν⁶.

Εἰκ. 4.
Τοιχογραφία ἐπὶ τάφῳ τῆς 12^{ης}
αἰγυπτιακῆς δυναστείας.

¹ Forsdyke, Br. Mus. Cat. ε. ἀ. 175, εἰκ. 238.

² BSA Suppl. I 89, εἰκ. 72a.

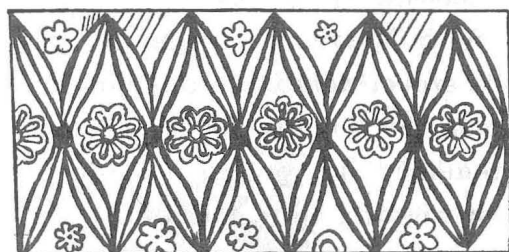
³ BSA 8, πίν. 9d.

⁴ Ἡ αἰγυπτιακὴ τοιχογραφία προέρχεται ἐκ τάφου τοῦ Beni-Hassan εἰκονίζοντος σημιτικὸν καραβάκιον: Newberry, Beni-Hassan I, 28, 30-31. Lepsius, Denkmäler II, 133. H. Gressmann, Altor. Bilder zum Alten Testament², εἰκ. 51, ὁπόθεν τὸ ἡμέτερον ἰχνογράφημα τῆς εἰκ. 4. Τὸ κόσμημα ἀνευρίσκεται πρακτικῶς τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ τοῦ ἀναγλύφου τῆς Ψείρας, οὗ ἴδε τὴν ἀναπαράστασιν ἐν Arch. Anz. 1923-4, 268 ἐξ. (Rodenwaldt).

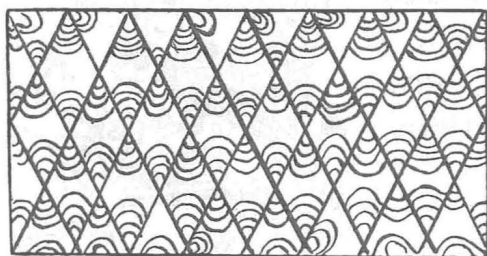
⁵ Ἀρχ. Ἐφημ. 1896 πίν. 1.

⁶ Τὸ ἀνωτέρω τεμάχιον τοιχογραφίας ἐκ Κνωσοῦ, συνιστάμενον ἐξ 11 τεμαχίων κεκολλημένων ἐπὶ πλακὸς γύψου, δὲν φέρει ἀριθμὸν καταλόγου, ἀλλὰ μόνον τὰς λέξεις «Spiral dado» καὶ «Loom Weight» διὰ

Οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι καὶ τοῦ κρατηρίσκου ἡ διακόσμησις (Πίν. 1, 3 καὶ ἐν ἀναπτύξει ἐνταῦθα εἰκ. 5) ἐλήφθη ἐκ τῆς συγχρόνου ὑφαντικῆς βιομηχανίας. Τοῦτο ἰδίως εἶναι προφανὲς προκειμένου περὶ τοῦ σχεδίου α, τοῦ ὁποίου ἐν παράλληλον ὑπὸ τὴν συνεχῇ ὑφαντικὴν μορφήν ὑπάρχει ἀκόμη ἐπὶ λουτροειδοῦς σαρκοφάγου ἐκ Μιλάτου¹ ὡς μεμονωμένον δὲ κόσμημα ἐπὶ πολλῶν ἀγγείων,

α

β

Εἰκ. 5.

Ἀνάπτυξις τῶν διακοσμητικῶν θεμάτων
τοῦ κρατηρίσκου πίν. 1, 3.

λ. χ. ἐπὶ τοῦ ἐκ Παλαικάστρου κρατήρος BSA 9, 319, εἰκ. 19.

Τὸ κόσμημα τοῦ περιδεραίου, τὸ ὁποῖον ἀπαντᾷ ἐπὶ τοῦ μικροῦ ἀγγείου (Πίν. 1, 4) τῆς σαρκοφάγου 1, ἀνευρίσκεται ἐπίσης ἐσωτερικῶς ἐπὶ τῆς ἀνωτέρω μνημονευθείσης σαρκοφάγου ἐκ Μιλάτου. Τὸ μοτίβον τοῦτο, ληφθὲν ἐκ τῆς ἀνθρωπίνης διακοσμήσεως, εἶναι κοινὸν εἰς τὴν μινωϊκὴν καὶ τὴν μυκηναϊκὴν ἐποχὴν, ὁπόθεν διήλθεν εἰς τὴν πρωτογεωμετρικὴν, ἐνῶ ἐξ ἄλλου χρησιμεύει ἤδη ὡς διάκοσμος ἐπὶ τῶν τρωϊκῶν ἀγγείων. Περὶ αὐτοῦ ἐπραγματεύθησαν ἤδη ἐκτενῶς ὁ Poulsen καὶ ὁ Schweitzer, ὥστε νὰ περιτεύῃ ἐνταῦθα πᾶς περαιτέρω λόγος². Ἐκ τῶν ὑπολοίπων πηλίνων ἀγγείων ἀξιοσημείωτος εἶναι ἡ μικρὰ κομπὴ φιάλη

(Πίν. 2, 18) ἐκ μέλανος πηλοῦ, ἐνθυμίζουσα ζωηρότατα διὰ τῶν περὶ τὸν πυθμένα ἐμπιέστων κύκλων καὶ τῆς ἀσυνήθους τομῆς τῶν χειλέων (εἰκ. 6), τὰς μεταγενεστέρως μεταλλίνας φιάλας. Ὁ μέλας οὗτος πηλὸς φαίνεται ὡς γνήσιον bucchero καὶ εἶναι σκοτεινότερος ἐντὸς ἢ ἐκτὸς τῆς φιάλης. Ἐν πάσῃ περιπτώσει εἶναι ἀρκούντως συνήθης εἰς ὑστερομινωϊκὰ ἀγγεῖα³, ἀποτελῶν προφανῶς συνέχειαν παλαιᾶς παραδόσεως τῆς πρωτομινωϊκῆς ἐποχῆς (ἀγγεῖα σπηλαίου Πύργου κυρίως, ἀλλὰ καὶ ἄλλων μερῶν).

μολυβδόιδος. Παθὸν ἐκ τοῦ μεγάλου σεισμοῦ τοῦ 1926 συνεκολλήθη ἐκ νέου, ἡ δὲ συμπλήρωσίς του εἰς χειρὶδα φορέματος ἀνήκει εἰς τὸν ἀρχιτεχνίτην τοῦ μουσείου κ. Ἑμμ. Σαλοῦστρον.

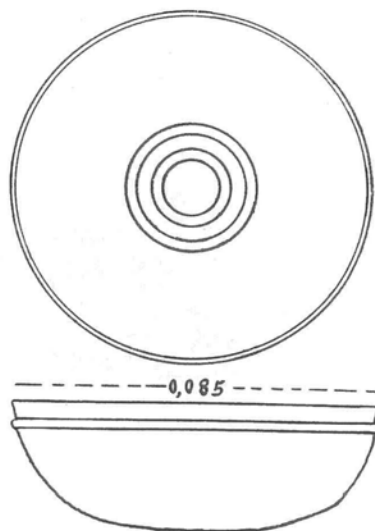
¹ Orsi, Urne cretesi πίν. 2 καὶ Perrot - Chipiez 6, 456, εἰκ. 171.

² F. Poulsen, Dipylongräber u. Dipylon - Vasen 72. B. Schweitzer, Untersuchungen zur Chronol. d. ält. Geom. - Stile (Dissertation) 23, 49²¹⁴ κλπ. Παραδείγματα ἀγγείων ἄφθονα Furtwängler - Löeschcke, Myk - Vasen.

³ Ἡδη ἐκ τῆς YM 1 ἐποχῆς ὑπάρχει ἐν μόνωτον εὐρύστομον ἀγγεῖον ἐκ τοιοῦτου πηλοῦ, εὗρεθὲν ἐν Τυλίῳ, ἀριθ. καταλ. 6602. Ἐκ τῶν τάφων Κνωσοῦ ὑπάρχει εἰς μικρὸς ψευδόστομος ἀμφορεὺς (ἀριθ. 4470), ἐν ἄλλο μικρὸν ἀγγεῖον ἐκ Παλαικάστρου (ἀριθ. 4680) καὶ ἐν ἐκ τῶν νεωστὶ ἐρευνηθέντων ὑπὸ Forsdyke τάφων τοῦ Μαύρου Σπήλιου (ἀριθ. 8334).

Τὰ μικρὰ ἀρτοειδῆ ἀγγεῖα (Πίν. 1, 6) ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς σαρκοφάγου 3 ἔχουσιν παράλληλα ἐκ Παλαικάστρου, ἀριθ. καταλ. 4682 - 83 ἅτινα σύγκεινται ἐκ τοῦ αὐτοῦ καστανοφαίου πηλοῦ καὶ τὸ ἡμέτερον μεῖζον ἀγγεῖον.

Τὰ πήλινα πύραυνα, ἢ μᾶλλον θυμιατήρια καὶ ταῦτα, εἶναι κοινά¹, μετάλλινα δὲ παραδείγματα εἶναι γνωστὰ ἐκ τοῦ τάφου τοῦ Βαφειοῦ². Ἀξιοσημείωτον ἰδιορρυθμίαν παρουσιάζει τὸ πύραυνον Πίν. 2, 16 κάτω (ἴδε περιγραφὴν ἀνωτέρω ὑπ' ἀριθ. 16), ἣτις ἐξηγεῖται ἴσως ἐκ τούτου, ὅτι ἐντὸς τοῦ καλυβοειδοῦς κατασκευάσματος ἐτίθετο χωριστὰ ὁ λιβανωτός, ἵνα μὴ ριπτόμενος ἐπὶ τῶν καιόντων ἀνθρώπων καταναλίσκηται ταχέως. Πύραυνα φέροντα ὁμοίαν κατασκευὴν ὑπάρχουσιν ἔτι τινὰ ἐν τῷ μουσεῖῳ, εἶναι δὲ βεβαίως οὐχὶ τυχαῖον, ὅτι μόνον ταῦτα φέρουσι καὶ πόδας. Οὗτοι ἐπέτρεπον νὰ κυκλοφορῇ τὸ ἀναγκαῖον ρεῦμα ἀέρος διὰ τῶν ὀπῶν, ἐνῶ τὰ ἀπλᾶ πύραυνα δὲν ἔχουσι τοιαύτην ἀνάγκην. Ἐν ὁμοίον, ἀλλὰ λίαν κολοβὸν πύραυνον εὗρέθη εἰς τὸ νεκροταφεῖον Μαύρου Σπήλιου³. Ὅμοιον περίπου εἶναι καὶ ἐν παραδείγμα ἐκ τοῦ σπηλαίου τοῦ Ψυχροῦ (ἀριθ. καταλ. 2156). Τὰ ὑπόλοιπα φέρουσι μὲν τὴν ὀμφαλοειδῆ ἐξόγκωσιν, ἀλλ' ἄνευ τοῦ θυροειδοῦς ἀνοίγματος, ἔχουσι δὲ κανονικῶς ὅπας εἰς τὸν πυθμένα.

Εἰκ. 6. Ἡ φιάλη πίν. 3, 18.

Τὸ ἀλαβάστρινον πῶμα (Πίν. 1, 10) ἀνήκει προφανῶς εἰς ἐν ἐκ τῶν κοινοτάτων διὰ τὴν τελευταίαν ΥΜ ἐποχὴν ἀρτοειδῶν ἀγγείων. Τοιαῦτα ὑπάρχουσιν ἄρκετὰ ἐκ τοῦ ὑστερωτέρου ἀνακτόρου τῆς Κνωσοῦ, ἐν δὲ πῶμα ἐξ ἀλαβάστρου ἐπίσης, εἶναι σχεδὸν τὸ αὐτὸ πρὸς τὸ ἡμέτερον κατὰ τὸν διάκοσμον. Τὸ ὅτι ἡ λαβὴ τῶν πωμάτων τούτων ἐμορφώθη εἰς ὀκτώσχημον ἀσπίδα, ἴσως εἶναι ἀπλῶς διακοσμητικόν, ἴσως ὅμως κέκτηται καὶ θρησκευτικὴν τινα σημασίαν⁴.

Τὸ σπουδαιότατον ἴσως τῶν εὗρημάτων εἶναι τὸ ὑάλινον ἀγγεῖον (Πίν. 3), ὅπερ εἶναι καὶ τὸ μοναδικὸν παράδειγμα τὸ ὁποῖον ἐκ τῆς κρητομυκηναϊκῆς περιοχῆς μᾶς περιεσώθη εἰς πρακτικῶς ἄθικτον κατάστασιν. Ἡ πρώτη ἐντύπωσις, φυ-

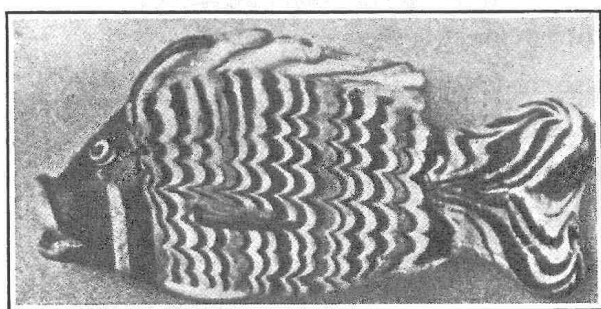
¹ Πρὸβλ. τελευταίως περὶ αὐτῶν Forsdyke, BSA 28, 1926 - 7, 292 ἔξ.

² Ἀρχ. Ἐφημ. 1889, πίν. 8.

³ Forsdyke ἐν BSA 28, 1926 - 7, πίν. 22, σελ. 254 (τάφος III, 26).

⁴ Παρὰ Μ. Nilsson, Minoan - myc. Religion 351, σημ. 1B εἶναι συνειλεγμένα σχεδὸν ὅλα τὰ παραδείγματα διακοσμητικῶν ἀσπιδίων.

σικῶ τῷ λόγῳ, ὑπῆρξεν ὅτι τὸ ἀγγεῖον εἶναι αἰγυπτιακῆς προελεύσεως. Εἶναι ἤδη πρὸ πολλοῦ γνωστόν, ὅτι ἡ κατασκευὴ ὑαλίνων ἀγγείων εἶναι ἐφεύρεσις αἰγυπτιακή, ἥς τὰ παλαιότατα προϊόντα προέρχονται ἐκ τῆς 18^{ης} δυναστείας¹, ὁπότε ἀναφαίνεται καὶ ἡ τυπικὴ κυματοειδὴς διακόσμησις τοῦ ἡμετέρου ἀγγείου, ἣτις παραμένει εἴτα ἀναλλοίωτος μέχρι τῶν χρόνων τοῦ Χριστοῦ καὶ κατόπιν. Τὸ ἐνταῦθα παρατιθέμενον παράδειγμα ἰχθύος (εἰκ. 7), ἐκ τῶν ὑαλουργείων τῆς El Amarna, θὰ χρησιμεύσῃ ἴσως καὶ πρὸς ἐξήγησιν τοῦ κοσμηματικοῦ ἐκείνου τύπου. Προφανῶς ἔλαβεν ἀρχὴν ἐκ τῆς μιμήσεως τῶν λεπίων ἰχθύων, ὧν τινες παρουσιάζουσι λαμπρὰ χρώματα. Ὅτι ὅμως τὸ ἡμέτερον ἀγγεῖον δὲν δύναται νὰ εἶναι αἰγυπτιακόν, μὲ ἔπεισαν οὐ μόνον τὸ ἐν Αἰγύπτῳ ἄγνωστον σχῆμα του, ἀλλὰ καὶ

Εἰκ. 7. Ὑάλινος ἰχθύς ἐξ El-Amarna.

ἡ ἐξέτασις τεμαχίων γνησίας αἰγυπτιακῆς ὑάλου ἐν τῷ μουσεῖῳ τοῦ Βερολίνου. Ἡ ὑαλος αὕτη εἶναι ἐντελῶς διαφόρου ποιότητος, ὡραίου κυανοῦ χρώματος καὶ στερεά, διότι ἡ ὑελοποίησις τῆς μάξης ἔχει προχωρήσει πολὺ. Τουναντίον ἡ ὑαλος τοῦ ἡμετέρου ἀγγείου εἶναι χρώματος φαιοῦ καὶ λίαν εὐθρυπτος, ἔνεκα τῆς ἀτελοῦς ὑαλοποιήσεως².

Ἡ διαφορὰ αὕτη εἰς τὴν ποιότητα τῆς κρητομυκηναϊκῆς ἀπὸ τῆς αἰγυπτιακῆς ὑάλου μὲ ἤγαγεν εἰς τὴν ἐξέτασιν ὅλων τῶν προσιτῶν μοι δειγμάτων, ἅτινα εὐρέθησαν ἐν τῇ πρώτῃ περιοχῇ. Τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι ὅτι ἡ κρητομυκηναϊκὴ ὑαλος εὐρέθη πάντοτε τῆς αὐτῆς ποιότητος, λίαν εὐθρυπτος, μετὰ τῶν χρωμάτων ἀμαυρῶν καὶ δυσκαθορίστων, ἄνευ ὑαλικῆς λάμπσεως. Τὸ σχετικῶς καλύτερον καὶ μᾶλ-

¹ Ψῆφοι καὶ ἐξαρτήματα ἐξ ὑαλομάξης εἶναι γνωστὰ εἰς τὴν 4^{ην} χιλιετηρίδα, ἐν δὲ ραβδίον ἐξ ὑάλου, ὅπερ θεωρεῖται ὡς τὸ παλαιότατον γνωστὸν δεῖγμα τῆς ὕλης ταύτης, ἀνάγεται εἰς τὴν 12^{ην} δυναστείαν. (Φέρει τὸ ὄνομα Amenemhet τοῦ Γ', ἀλλὰ δὲν εὐρέθη δυστυχῶς εἰς συστηματικὴν ἀνασκαφὴν, ἀποκτηθὲν ὑπὸ τῶν βερολιναιῶν μουσείων διὰ τοῦ ἐμπορίου. Ἴδε Amtl. Berichte, Berlin, 29 Jahrgang, 1908, 134).

² Ἡ ὑαλος εἶναι μείγμα πυριτικῶν ἀλάτων καὶ ἐνὸς ἀλκαλίου (καλίου ἢ νατρίου). Εἰς ὑψηλὴν θερμοκρασίαν μεταβάλλεται εἰς παχύρρευστον μᾶζαν, ἣτις ψυχομένη ἀποτελεῖ τὴν ὑαλον. Δύο ἐν τούτοις πιθανότητες δὲν πρέπει νὰ ἀποκλεισθῶσιν, ἐφ' ὧν δύναται νὰ ἀποφανθῶσι μόνον εἰδικότεροι λόγιοι. Πρῶτον ὅτι τὸ εὐθρυπτον τῶν ὑαλίνων κρητομυκηναϊκῶν ἀγγείων ἴσως ὀφείλεται εἰς τὴν ἀλλαγὴν τοῦ κλίματος καὶ τὴν ὑγρασίαν τοῦ ἑλληνικοῦ ἐδάφους. Δεύτερον ὅτι ἴσως καὶ ἡ ἀλλαγὴ τοῦ χρώματος ὀφείλεται εἰς τὸν αὐτὸν λόγον. Ὡς γνωστόν, αἱ παλαιαὶ ὑαλοι εἶναι πάντοτε χρωματισταί, τοῦ χρώματος ὀφειλομένου εἰς τὰ ἐμπεριεχόμενα ὀξειδία τοῦ σιδήρου (μόνον μετὰ τὴν ἐφεύρεσιν τῆς φυσητῆς ὑάλου, κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Αὐγούστου περίπου, κατορθώθη νὰ παράγῃται ὑαλος ὅπως δῆποτε ἄχρους, δι' ἀναμείξεως ὑλῶν, αἵτινες ἐξουδετεροῦσι τὰ ἄλατα τοῦ σιδήρου. Ἴδε R. Schmidt, das Glas, 1912, σελ. 10). Ἴσως λοιπὸν τὰ ὀξειδία ταῦτα ἐν τῇ ὑγρασίᾳ ἐπιφέρουσι τὴν ἀλλαγὴν τοῦ χρώματος τῆς ὑάλου βαθμιαίως. Ἐν τούτοις τὰ μεταγενέστερα «φοινικὰ» ὑαλίνα διατηροῦνται ἄριστα ὑπὸ τὸ ἑλληνικὸν χῶμα.

λον υερίζον ἀγγεῖον εἶναι τὸ ἡμέτερον. Τὰ υπόλοιπα παραδείγματα δὲν εἶναι ἄλλως καὶ πολλά. Ἐν τῇ μυκηναϊκῇ αἰθούσῃ τοῦ Ἐθνικοῦ μουσείου εὐρίσκονται μερικὰ ἀσήμενα τεμάχια ἐκ Μυκηνηνῶν καὶ ἄλλων μερῶν, ἐξ ὧν προέχει εὐμέγεθες τεμάχιον ἐκ τοῦ λαιμοῦ εὐρυστόμου ἀγγείου καὶ σχετικῶς μεγάλου¹. Ἐκ Κρήτης εἶναι γνωστὰ ἀκόμη μόνον τὰ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον κολοβὰ λείψανα τριῶν ἀγγείων, προερχόμενα ἐκ τοῦ ὑστερομινωϊκοῦ νεκροταφείου τῆς Φαιστοῦ καὶ μνημονεύόμενα διὰ βραχέων ὑπὸ Savignoni². Τὸ ἀριώτερον εἶναι ἀμφορίσκος ἐντελῶς ἐξίτηλος καὶ εὐθρυπτος. Ἐν ἄλλο τεμάχιον περιγράφεται ὡς «fondo di un vaso concavo (corpa?)». Ἡ πληρεστέρα ὁμως μελέτη τῶν τεμαχίων ἔδειξεν ὅτι ἐπρόκειτο περὶ ἀγγείου, ἔχοντος τὸ γνωρίσιμον σχῆμα τοῦ φλασκίου, ἡ δὲ ἐκληφθεῖσα ὑπὸ τοῦ Savignoni ὡς κοιλία φιαλοειδοῦς ἀγγείου φέρει καταφανῶς εἰς ἓν μέρος ἔναρξιν λαιμοῦ, πρὸς τὴν ὁποίαν εὐτυχῶς συνήπτετο ἐν ἐκ τῶν πολλῶν τεμαχίων τῶν φυλασσόμενων ἐντὸς κοινοῦ κυτίου. Ἡ ἀνασυγκρότησις τὴν ὁποίαν ἔκαμα καὶ δημοσιεύω ἐνταῦθα (εἰκ. 8 καὶ 9) εἶναι τελείως ἀσφαλής. Τὸ ὕψος τοῦ ἀγγείου ἀνέρχεται εἰς 0,16, ἡ δὲ διάμετρος τῆς κοιλίας εἶναι 0,10. Τὸ χρῶμα τῆς ὑάλου ἦτο ἀπλοῦν καστιανόμελαν, ἀλλ' ὅπου ἀπετρίβη παρουσιάζει ὑποκάτωθεν λευκὴν λείαν ἐπιφάνειαν. Ὡς διάκοσμον ἔφερεν ἐπὶ ἐκάστης ἐπιφανείας τῆς φακοειδοῦς κοιλίας ἀνὰ ὀκτὼ ἀκτίνας, αἵτινες ἦσαν αὐλακώσεις πεπληρωμέναι λευκῆς ὕλης, ἐξεχούσης ἀρκούντως καὶ ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ἀγγείου

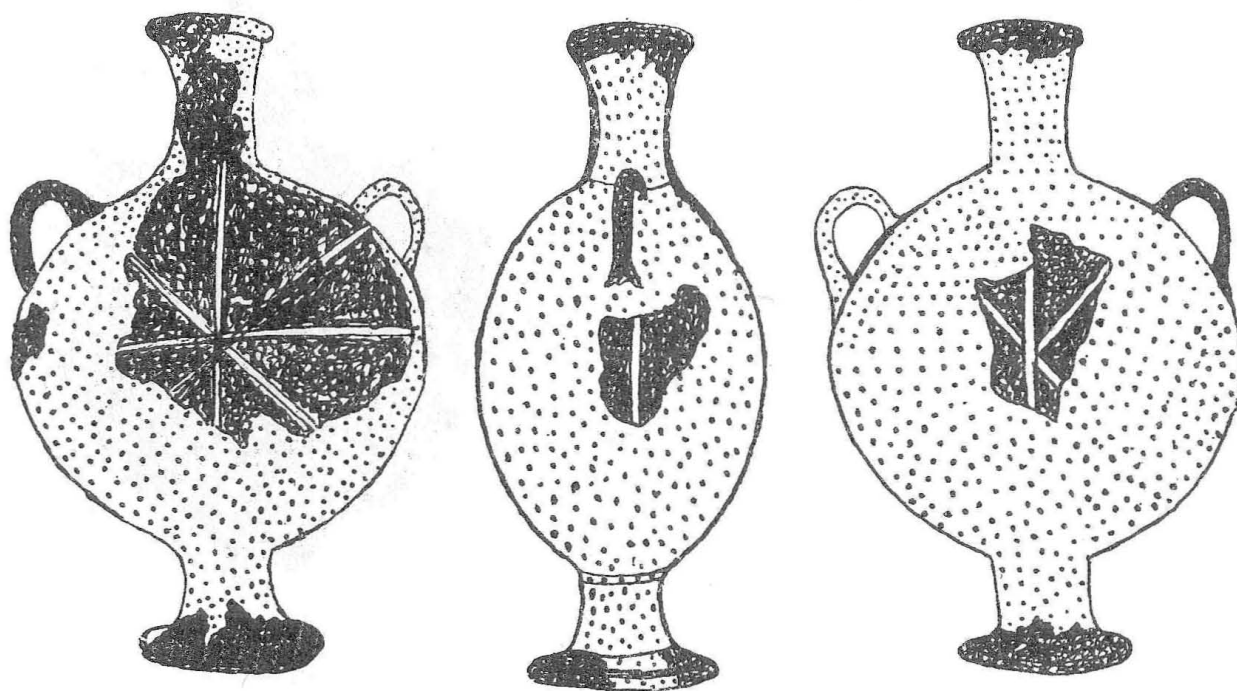
Εἰκ. 8. Ὑάλινον ἀγγεῖον ἐκ τῆς νεκροπόλεως Φαιστοῦ.

¹ Μυκηνην προθ. 58, ἀριθ. καταλ. 4530. Τὸ ἀγγεῖον τοῦτο θὰ εἶχε διάμετρον ἄνω τῶν 15 - 20 ἑκατοστῶν, τοῦτο δ' εἶναι λίαν ἀξιοπαρατήρητον, διότι πρὸ τῆς ἐφευρέσεως τῆς φουσητῆς ὑάλου ἡ κατασκευὴ τοσοῦτον μεγάλων ἀγγείων ἦτο ἀδύνατος. Ἡ διαμόρφωσις τῶν ἀγγείων ἐγένετο διὰ τῆς ἐλευθέρας χειρός, τιθεμένων ἀλλεπαλλήλως πολλῶν νημάτων τῆς ρευστῆς μάζης ἐπὶ πυρῆνος ἐκ διαβρόχου ἁμμου λαμβανούσης ἐκ τῶν προτέρων τὸ σχῆμα τοῦ ἀγγείου. Διὰ τῆς μεθόδου ὁμως ταύτης μόνον πολὺ μικρὰ ἀγγεῖα ἦτο δυνατόν νὰ κατασκευασθῶσιν, μιμούμενα ἰδίως τὰ λίθινα ἀλάβραστα πρὸ παντός. Ἰδε Schimdt ἔ. ἀ. 10. Ἡ ὑπαρξίς λοιπὸν τοσοῦτον μεγάλου ὑαλίνου ἀγγείου, ὡς τὸ τῶν Μυκηνηνῶν, καθιστᾷ πιθανὴν τὴν ἐκδοχὴν εὐμεγέθων ἀγγείων ἐπὶ τοιχογραφίῳ ὡς ὑαλίνων (ἴδ. κατωτ. εἰκ. 11α - β).

² Mon. Ant. 14, 1904, 556 - 7. Τὸ πληρέστερον ἀπεικονίζεται εἰκ. 44 ἄνω ἀριστερά.

διατηρηθείσης δ' ἐνιαχοῦ. Αἱ γραμμαὶ ἐκεῖναι δὲν ἤχθησαν ὡς ἀκτῖνες, ἀλλ' ὡς διάμετροι, καὶ δὴ ἐχαράχθησαν πρῶτον δύο, μία καθέτως καὶ μία ὁριζοντίως, εἴτα δὲ αἱ δύο ὑπόλοιποι, εἰς τρόπον ὥστε ἡ ἐπιφάνεια νὰ διαιρεθῇ εἰς ὀκτὼ ἴσους τομεῖς. Μία ὁμοία αὐλακωτὴ γραμμὴ διέθεε καὶ τὸ σημεῖον ἐνώσεως τῶν δύο φακοειδῶν ἐπιφανειῶν τῆς κοιλίας τοῦ ἀγγείου (εἰκ. 9).

Κατὰ βάσιν ὁμοιον εἶναι καὶ τὸ ἀγγεῖον τοῦ Καρτεροῦ, διότι ἡ κοιλία του εἶναι σφαιρική πεπιεσμένη, ἡ διαφορὰ δ' ἔγκειται εἰς τὸν ἐπικαθήμενον ὑψηλόν

Εἰκ. 9. Τὸ ἀνωτέρω εἰκ. 8 ὑάλινον ἀγγεῖον.

λαιμόν. Ἡ ἐκ τοῦ φλασκίου καταγωγὴ ἐρμηνεύει καὶ τὰς δύο μικρὰς λαβὰς ἐπὶ τῶν ὤμων τοῦ ἀγγείου.

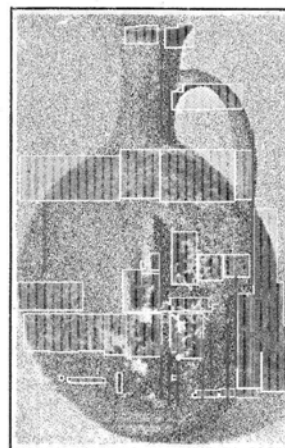
Νῦν προκύπτει τὸ ζήτημα τῆς καταγωγῆς τῶν ἀγγείων τούτων. Ἀποκλειομένης τῆς αἰγυπτιακῆς προελεύσεως ὑπολείπεται νὰ παραδεχθῶμεν ἐντοπίαν παραγωγὴν ἢ εἰσαγωγὴν ἐξ ἄλλου τινὸς τόπου. Τὸ πρῶτον δὲν δύναται νὰ ὑποστηριχθῇ, τουλάχιστον ἐπὶ τῇ βάσει τῶν σημερινῶν ἡμῶν γνώσεων. Ἄν καὶ ἡ εὐθρυπτος ποιότης τῶν σκευῶν τούτων εἶναι ὁμολογουμένως ἡ αὐτὴ πρὸς τὴν ποιότητα τῶν ἐξ ὑαλομάζης ψήφων καὶ λοιπῶν μικρῶν ἐξαρτημάτων, τὰ ὅποια ἐποιοῦντο ἐπὶ τόπου εἰς τὰ μεγάλα κρητομυκηναϊκὰ κέντρα (εὐρέθησαν καὶ σχετικαὶ μῆτραι), ἐν τούτοις ὑαλουργεῖα κρητομυκηναϊκὰ εἶναι ἄγνωστα μέχρι τοῦδε. Ἄν ὑπῆρχον τοιαῦτα, ἤθελον ἀσφαλῶς εὐρεθῇ τὰ ἴχνη των εἰς τὰ μεγάλα κέντρα, ὡς ἡ Κνωσὸς καὶ αἱ Μυκῆναι, ἐκτὸς δὲ τούτου θὰ κατείχομεν σήμερον πολὺ περισσότερα ὑάλινα ἀγγεῖα ἐκ τῶν διαφόρων ἀνασκαφῶν. Πλὴν τούτου, ἐν τοιαύτῃ περιπτώ-

σει θὰ παρουσιάζεται καὶ ἐπὶ τῶν ὑαλίνων ἀγγείων τὸ γνώριμον χαρακτηριστικὸν τοῦ κρητομυκηναϊκοῦ πνεύματος, δηλ. ἡ ἐφαρμογὴ ἐντοπίων κοσμηματικῶν τύπων. Δουλικὴ μίμησις τῶν αἰγυπτιακῶν μοτίβων εἶναι τι ξένον πρὸς τὸν κρητομυκηναϊκὸν πολιτισμόν, καὶ θὰ ἦτο παράδοξον μόνον εἰς τὰ ὑάλινα ἀγγεῖα νὰ ἐφαρμόζεται κατὰ γράμμα ἡ αἰγυπτιακὴ διακόσμησις τῆς 18ης δυναστείας, ἣτις ἐπισημοποιηθεῖσα τρόπον τινὰ καὶ κατόπιν διετηρήθη μίαν καὶ ἡμίσειαν χιλιετηρίδα.

Διὰ πάντα ταῦτα πιθανώτερον φαίνεται, ὅτι τὰ ὑάλινα ἀγγεῖα ἐποιοῦντο εἰς τινὰ τόπον, ὅπου ἡ αἰγυπτιακὴ ἐπίδρασις ἐκυριάρχει καὶ μηχανικῶς διηγωνίζετο, ἐκεῖθεν δ' ἐξήγοντο εἰς ἄλλας χώρας. Γνωστὸν εἶναι, ὅτι βραδύτερον τὰ ὑάλινα ἀγγεῖα κατέκλυσαν τὸν κόσμον διὰ τοῦ φοινικικοῦ ἐμπορίου, δι' ὃ καὶ εἶναι γνωστὰ ὑπὸ τὸ ὄνομα «Φοινικικά». Ἡ φοινικικὴ τέχνη τοῦ 9ου μέχρι τοῦ 7ου αἰῶνος π. Χ. παρέχει ἀκριβῶς τὸ κλασσικὸν οὕτως εἰπεῖν παράδειγμα δουλικῆς μιμήσεως παντοδαπῶν ξένων μοτίβων¹. Μήπως ἐνταῦθα που πρέπει νὰ ἀναζητήσωμεν καὶ τὴν πατρίδα τῶν ὑαλίνων ἀγγείων;

Εἶναι ἀληθές ὅτι τὸ ἀνωτέρω σχῆμα τοῦ φλασκίου (Pilgrim's flask) ἀπαντᾷ ἐν Κρήτῃ ἀπὸ τῆς ΜΜ μέχρι τῆς πρωτογεωμετρικῆς ἐποχῆς οὐχὶ σπανίως² κυρίως ὅμως εἶναι σχῆμα ἀσιατικὸν καὶ δὴ καὶ συριακὸν³ ὁπότεν ἐξηπλώθη καὶ εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ εἰς τὴν κρητομυκηναϊκὴν περιοχὴν. Τὸ σχῆμα τοῦ ἐκ Καρτεροῦ ἀγγείου μετὰ τῶν δύο μικρῶν καὶ τῆς μιᾶς μεγάλης λαβῆς (ἐν εἵδει ὑδρίας) δὲν ἀπαντᾷ εἰς τὴν Αἴγυπτον, οὔτε καὶ κρητικὸν εἶναι, ἔχει ὅμως ἐν ὁπωσοῦν πιστὸν παράλληλον ἐκ Χισσαρλίκ (Τροίας) τοῦ II-V στρώματος (εἰκ. 10)⁴.

Κατὰ ταῦτα δὲν πρέπει νὰ θεωρηθῇ ἀπίθανος ἡ ἀσιατικὴ, πιθανώτατα δὲ συριακὴ προέλευσις τῶν ὑαλίνων κρητομυκηναϊκῶν ἀγγείων. Μία συστηματικὴ ἐξέτασις πάντων τῶν ὑπαρχόντων δειγμάτων θὰ ἦτο πολὺ χρήσιμος, ἐν τῷ μεταξὺ δὲ καὶ νεώτεροι ἀνακαλύψεις ἐν Συρίᾳ ἴσως προαγάγωσι τὸ ζήτημα. Ἡ πυκνότης

Εἰκ. 10.
Φανοειδὲς ἀγγεῖον ἐκ Τροίας.

¹ Ἴδε F. Poulsen, *Orient u. frühgr. Stil* passim.

² Ἴδε ἐσχάτως περὶ τούτου Evans, *Pal. II* 178 ἐξ. (κυρίως παλαιότερα παραδείγματα). Ἐκ τῆς πρωτογεωμετρικῆς ἐποχῆς E. Hall, *Vrokastro* σελ. 126 καὶ 150. Ἐν τούτοις τὸ παρὰ Evans ἐ. ἀ. εἰκ. 91 αἰγυπτιακὸν φλασκίον ἐκ κασσιτέρου εἶναι πολὺ προτιμότερον νὰ ἀναχθῇ εἰς τὴν κοινὴν ἀσιατικὴν πηγὴν ἢ εἰς τὴν κρητικὴν ἐπίδρασιν. Τοῦτο μάλιστα ὑποστηρίζει καὶ ἡ εἰς ὅξυ καταλήγουσα περιφέρεια τῆς κοιλίας, ἀνευρισχομένη καὶ ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ, λ. χ. ἐν Τροίᾳ, H. Schmidt, *Schliemann's Samml.* ἀριθ. 630-32.

³ H. Frankfort, *Studies in early pottery of the near East II*, 59 σημ. ε, 155, καὶ πίν. 7, 3, ἐτι δὲ μέρος I, 107 ἐξ.

⁴ H. Schmidt, *Schliemann's Samml.* 2105, «Linsenförmige Gefässe».

καὶ ἔντασις τῆς ἐπικοινωνίας μεταξὺ Συρίας καὶ κρητομυκηναϊκῆς περιοχῆς ἀποβαίνει ὁσημέραι φανερωτέρα καὶ διδακτικωτέρα. Ἀρκοῦμαι νὰ ἀναφέρω τὰς τελευταίας ἀνακαλύψεις τοῦ κόμητος Du Mesnil du Buisson ἐν Quatna τῆς Συρίας, ὅπου ἀνέσκαψεν ἱερὸν μετὰ πολλῶν καὶ μεγάλων μυκηναϊκῶν ἀγγείων¹. Ἐπίσης πρὸ τριῶν μηνῶν περίπου ὁ Γάλλος ἀρχαιολόγος κ. Schäfer ἐκ Στρασσοῦργου ἀνεκάλυψεν ἐν Minet el Beida τῆς Συρίας (20 χιλιομ. πρὸς Β. τῆς Λαοδικείας) ἐντὸς θολωτοῦ τάφου ἐλεφάντινον γλυπτόν, οὗ φωτογραφίαν εἶχε τὴν καλωσύνην νὰ μοῦ δείξῃ², καὶ τὸ ὅποῖον εἶναι ἐκ τοῦ αὐτοῦ ἐργαστηρίου καὶ τὸ ἐκ Μυκηνῶν Ἀρχ. Ἐφημ. 1888 πίν. 8, 1-2, παριστῶσι δ' ἀμφότερα τὴν αὐτὴν γυναικειάν μορφήν, ἣτις, ὡς νῦν ἐκ τοῦ πληρέστερον σφωζομένου συριακοῦ ἀντιτύπου ἀποδεικνύεται, εἶναι ἡ κρητομυκηναϊκὴ θεότης ἡ καλουμένη Πότνια Θηρῶν, διότι φέρει ἐκατέρωθεν αὐτῆς δύο βωμίσκους καὶ δύο ζῶα (αἶγας)³. Ὅπως δὴποτε ὁμως, πρέπει νὰ ὁμολογηθῇ ὅτι πρὸς τὸ παρὸν στερούμεθα ὑαλίνων ἀγγείων ἐκ Συρίας⁴.

Οἰαδήποτε καὶ ἂν εἶναι ἡ προέλευσις τῶν ὑαλίνων κρητομυκηναϊκῶν ἀγγείων, ἐνδιαφέρον εἶναι ὅτι ἡ ἐξωτερικὴ των ἐμφάνισις ἔδωκεν ἀφορμὰς μιμήσεως εἰς τὴν διακοσμητικὴν ἀγγειογραφίαν. Ὡς ὀλίγον παλαιότερον, κατὰ τὴν ΜΜ ἐποχὴν, οἱ ἀγγειογράφοι ἐμμουνοῦντο τὰ λίθινα ἀγγεῖα, οὕτω καὶ νῦν παρατηρεῖται μίμησις τῶν ὑαλίνων. Νῦν δυνάμεθα νὰ ἐννοήσωμεν καλύτερον τὴν διακόσμησιν

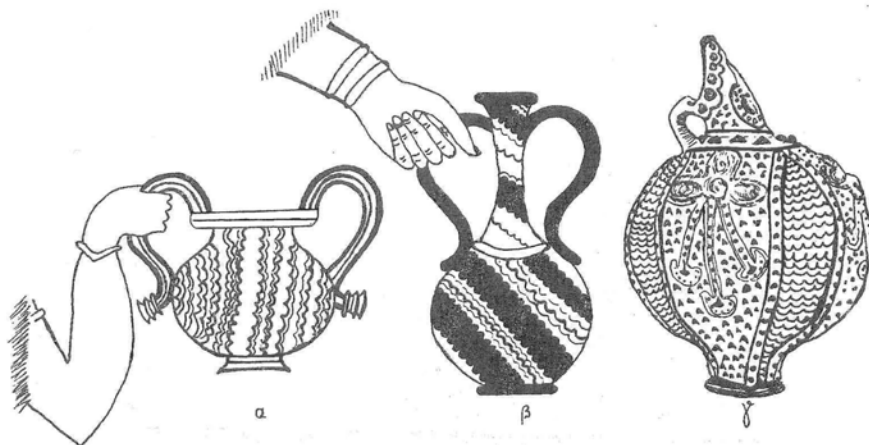
¹ Syria 9, 1928, πίν. 187 ἀριθ. 109-111. Πρβλ. καὶ σελ. 19 ἀριθ. 15.

² Κατὰ τὴν διόρθωσιν τῶν δοκιμίων δύναμαι νὰ παραπέμψω ἤδη εἰς μίαν ἀπεικόνισιν τοῦ ἔργου τούτου ἐν τῷ περιοδικῷ Illustration, 12 Ὀκτ. 1929.

³ Ποιὰ τις παρανόησις τῶν κρητομυκηναϊκῶν μοτίβων εἶναι ἐκδηλος ἐπὶ τοῦ συριακοῦ γλυπτοῦ. Ἰδίως οἱ βωμίσκοι εὐρίσκονται εἰς θέσιν ὅλως ἀφύσικον καὶ ἀνόργανον πρὸς τὸ ὅλον. Ἐπιτραπῆτω μοι ἔτι ἡ ἀκόλουθος παρέκδοσις, ὅτι τὸ ἀνωτέρω ἐκ Μυκηνῶν ἐλεφάντινον ὑπεστήριξα ὅτι δὲν εἶναι γνησίως μυκηναϊκὸν ἤδη κατὰ τὸ 1927 ἐν τῷ φροντιστηρίῳ τοῦ καθηγητοῦ κ. G. Karo ἐν Halle. Τὴν γνώμην μου, ἣν ἐβάσισα ἐπὶ τοῦ ξενотρόπου περιγράμματος τοῦ προσώπου καὶ τοῦ ἀσυνήθους διακόσμου περὶ τὸν τράχηλον καὶ τὸν καρπὸν τῆς χειρὸς τῆς μορφῆς ἐκείνης, παρεδέχθη ὁ κ. Karo. Ἦδη μετὰ τὴν ἀνακάλυψιν τοῦ συριακοῦ ἀντιτύπου τὸ πρᾶγμα καθίσταται βεβαίότης. Φρονῶ ὅτι πρέπει νὰ προσδοκῶμεν τὴν ἀνακάλυψιν τρίτου τινὸς κέντρου ἐλεφαντογλυφίας, ἐξ οὗ ἔχουσι τὴν προέλευσιν τῶν τὰ ἔργα ταῦτα. Ἡ ἐκδηλος ἀσιατικὴ ἐπίδρασις ἐπὶ τούτων ἐπιτρέπει ἤδη τὴν τοποθέτησιν τοῦ κέντρου τούτου εἰς τι παράλιον μέρος τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, τὸ ὅποῖον θὰ εἶχεν ἴσως ἀποικιακὴν σχέσιν πρὸς τὴν Μητρόπολιν. Εἰς ἐμὲ φαίνεται ὅτι ἡ Λυκία συγκεντροῖ τὰς περισσοτέρας πιθανότητας.

⁴ Ἐν Συρίᾳ καὶ Παλαιστίνῃ μόνον ἀπὸ τοῦ 1500 π. Χ. ἐμφανίζονται ψῆφοι ἐξ ὑάλου καὶ ἀγγεῖα, ἐξ ὧν οὐδὲν διατηρεῖται ἀκέραιον. Ἡ διακόσμησις εἶναι ἡ τυπικὴ κυματοειδὴς καὶ τὰ ἀγγεῖα νομίζονται ὡς εἰσαχθέντα προφανῶς ἐξ Αἰγύπτου (Reallexikon der Vorgeschichte, ἄρθρον Glas σελ. 340, ὅπου γίνεται παραπομπὴ εἰς Macalister, Gezer 1, 256, 2, 239 εἰκ. 292). Τὰ ὑπὸ τῶν Φοινίκων πρωϊμώτατα παγταχοῦ διαδοθέντα ὑάλινα ἀγγεῖα εἶναι αἰγυπτιακῆς κατασκευῆς, τὰ δὲ περίφημα ὑαλουργεῖα Σιδῶνος καὶ Τύρου δὲν εἶναι παλαιότερα τῆς ἑλληνιστικῆς ἐποχῆς (R. Dussaud ἐν Syria 1, 1920, σελ. 230 ἐξ.). Ἐν τούτοις πρέπει νὰ ἐξακριβωθῇ, ἂν τὰ ἀνωτέρω παρὰ Macalister τεμάχια ὑαλίνων ἀγγείων εἶναι πράγματι αἰγυπτιακά. Ἐν πάσῃ περιπτώσει τοσοῦτο παραμένει βέβαιον, ὅτι τὰ κρητομυκηναϊκὰ ἀγγεῖα παρουσιάζουσιν ὕalon ἐντελῶς διάφορον τῆς αἰγυπτιακῆς εἰς τὴν ποιότητα. Ἀπομένει ἡ ἐκλογή μεταξὺ ἐντοπίας παραγωγῆς καὶ εἰσαγωγῆς ἐξ ἄλλου τινὸς τρίτου κέντρου.

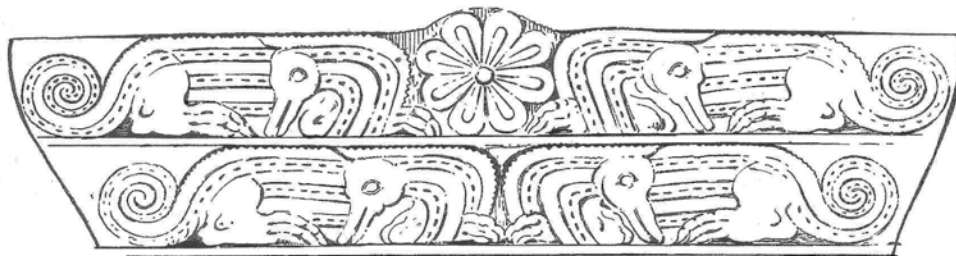
τῆς μοναδικῆς εἰς τὸ εἶδος τῆς προχόης ἐκ τοῦ Μικροῦ Ἀνακτόρου τῆς Κνωσοῦ¹ οὐδεμία δὲ σχεδὸν ἀμφιβολία, ὅτι ὡς ὑάλινα πρέπει νὰ νοηθῶσι καὶ δύο ἀγγεῖα κομιζόμενα ὡς δῶρα εἰς τὰς «πομπὰς» τῶν τοιχογραφιῶν, ἐν εἰς τὰς χεῖρας γυ-

Εἰκ. 11. Κρητομυκηναϊκὰ ἀγγεῖα μιμούμενα τὴν διακόσμησιν τῶν ὑαλίνων: α, τοιχογραφία τῆς Πομπῆς ἀνακτόρου Κνωσοῦ. β, τοιχογραφία γυναικὸς ἐκ Θηβῶν. γ, πρόχους ἐκ τοῦ Μικροῦ Ἀνακτόρου Κνωσοῦ.

ναικὸς ἐκ Θηβῶν² καὶ ἕτερον εἰς χεῖρας νεανίου ἐκ τῆς τοιχογραφίας τῆς Πομπῆς τοῦ ἀνακτόρου Κνωσοῦ³ (εἰκ. 11α-γ).

Τὸ ἐλεφάντινον κτένιον (Πίν. 3 καὶ εἰκ. 12) εἰς κακὴν περισωθὲν κατάστασιν ἔνεκα τῆς ὑγρασίας, εἶναι ἀρκούντως ἐνδιαφέρον διὰ τὴν παράστασίν του. Τὸ κτέ-

Εἰκ. 12. Συμπλήρωσις τοῦ κτενίου πίν. 3, 20⁴.

νιον εἶχε τεθῆ κολοβὸν εἰς τὸν τάφον, διότι εἶναι κατ' ἀμφοτέρω τὰ ἄκρα ἐλλιπές. Ἴσως ἐθραύσθη ἐπὶ τόπου ἔνεκα ἐθίμου οὐχὶ ἀγνώστου καὶ εἰς ἄλλας ἐποχὰς καὶ

¹ Evans, Tomb of the double Axes (Archaeologia LXV) σελ. 77, ἐσχάτως Palace II 539 εἰκ. 343. Bossert, Altkreta² 178.

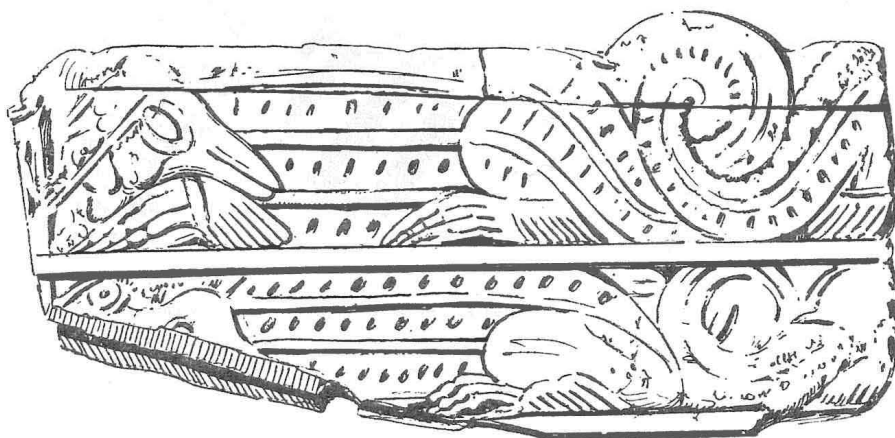
² Κεραμόπουλλος, Θηβαϊκὰ (Δελτίον τόμ. 3) 339, εἰκ. 193.

³ Evans, Palace II 724 εἰκ. 451.

⁴ Ἡ παρούσα συμπλήρωσις, ὡς καὶ τὸ ἐν πίνακι 3 ἱχνογράφημα ὀφείλονται εἰς τὸν κ. E. Gillieron.

πολιτισμούς, διότι εύρέθησαν ἐντὸς τῆς σαρκοφάγου καὶ μερικὰ ἄμορφα τεμάχια ἐλεφαντόδοντος, τὰ ὅποια, ὡς ἐκ τοῦ πάχους των συνάγεται, πιθανώτατα ἀνήκον εἰς τὸ κτένιον.

Ἡ παράστασις ἐπανελαμβάνετο ἡ αὐτὴ εἰς ἀμφοτέρας τὰς ὀψεις, ἀλλ' ἐπὶ τῆς μιᾶς τοιαύτης (τῆς ἄνω ἐντὸς τῆς σαρκοφάγου), τὰ πάντα ἀπετρίβησαν πλὴν ἐνὸς ὀφθαλμοῦ. Πρόκειται περὶ δύο ζώων ἐν ἀντιθετικῷ συμπλέγματι, ἐπαναλαμβανομένων εἰς ἀμφοτέρας τὰς ζώνας τοῦ κτενίου, μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι εἰς τὴν ἄνω ζώνην ἐξοικονομεῖται ἐν τῷ μέσῳ χώρος δι' ἓνα ρόδακα. Τὰ ζῶα εἶναι τόσον

Εἰκ. 13. Κτένιον ἐκ Παλαικάστρου μετὰ παραστάσεως κροκοδείλων.

ἐσχηματοποιημένα, ὥστε οὐδεμία ταύτισις θὰ ἦτο δυνατή, ἂν ἐκ τῆς ἱστορικῆς ἐξετάσεως τοῦ πράγματος δὲν προέκυπτεν, ὅτι ἀναμφιβόλως πρόκειται περὶ κροκοδείλων. Τὸ ἀμέσως πλησιέστερον παράλληλον εἶναι ἐν κτένιον ἐκ Παλαικάστρου¹ τοῦ ὁποίου πιστότερον ἰχνογράφημα ὑπὸ τοῦ κ. Gillieron δημοσιεύεται ἐνταῦθα (εἰκ. 13). Τὸ κτένιον τοῦτο εἶναι παλαιότερον (ΥΜ ΙΙ), διὰ τοῦτο καὶ ἡ σχηματοποίησις ἐλαφροτέρα. Ἐξ αὐτοῦ κερδίζομεν τὴν βεβαιότητα, ὅτι καὶ τὰ ἐπὶ τοῦ κτενίου τοῦ Καρτεροῦ ζῶα εἶχον μακρὰς οὐράς, αἵτινες εἰς τὸ ἐκ Παλαικάστρου κτένιον καταλαμβάνουσι τὴν θέσιν τοῦ ρόδακος ἐπὶ τοῦ ἡμετέρου κτενίου. Ἡ περιέλιξις τῶν οὐρῶν κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον εἶναι παλαιὰ μινωϊκὴ κληρονομία², ὅτι δὲ περὶ κροκοδείλων πρόκειται (καὶ οὐχὶ περὶ σαυρῶν) διδάσκουσιν αἱ ὀρθαὶ φολίδες, ὁραταὶ ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν κτενίων.

Τὰ δύο ταῦτα κτένια εἶναι προφανῶς τὰ πρῶτα παραδείγματα μετὰ παρα-

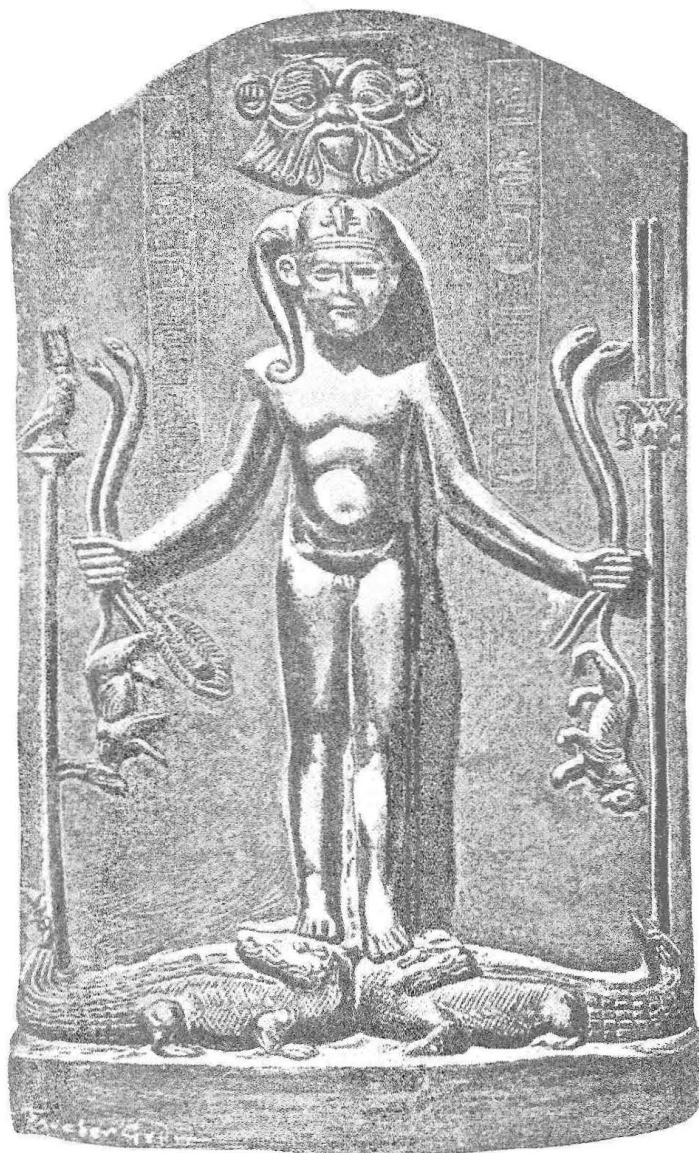
¹ Ὡς πρὸς τὴν συμπλήρωσιν, παρατηρητέον ὅτι αἱ οὐραὶ ἔπρεπε νὰ γίνωσι παχύτεραι, ὥστε αἱ σπεῖραι τῶν νὰ καταλαμβάνουσιν ὁλόκληρον τὸν διαθέσιμον χώρον.

² The Unpublished Objects from Palaecastro, BSA Suppl. I, 126, εἰκ. 108.

² Ἴδε λ. χ. ἐπὶ σφραγίδων τὸ θέμα τοῦτο Evans, Scripta Minoa 150, p7c.

στάσεων κροκοδείλου¹, ὁμοῦ λοιπὸν μετὰ τοῦ ζώου ἀγόμεθα νὰ ἀναζητήσωμεν καὶ τὸν τύπον ἐν Αἰγύπτῳ. Πράγματι δέ, τὴν θέσιν τῶν ζώων ἐν ἀντιθετικῷ συμπλέγματι, ἀλλὰ μετὰ τῆς κεφαλῆς ἀπεστραμμένης, ὡς βλέπομεν ταύτην ἐπὶ τοῦ κτενίου Καρτεροῦ² συναντῶμεν ἐπακριβῶς τὴν αὐτὴν εἰς τὰς ἀναριθμήτους παραστάσεις τοῦ Ὁρου ὡς νεανίου, βαίνοντος ἐπὶ δύο κροκοδείλων (εἰκ. 14)³. Ἡ τοποθέτησις ὅμως τοῦ ρόδακος ἐν τῷ μέσῳ εἶναι κλασσικόν, οὕτως εἰπεῖν, κρητομυκηναϊκὸν γνῶρισμα καὶ ἀπαντᾷ ἐπὶ πολλῶν παραδειγμάτων⁴.

Τὰ ὑπόλοιπα εὐρήματα τοῦ τάφου Καρτεροῦ οὐδὲν ἐξαιρετικὸν παρουσιάζουσιν. Ὡς σύνολον λαμβανόμενα εἶναι ἀμέσως ἀντιληπτόν, ὅτι ἀνήκουσιν εἰς τὴν ὑστάτην φάσιν

Εἰκ. 14. Ὁ Ὁρος ἐπὶ κροκοδείλων.

¹ Τινὲς ἐλεφάντιναι ΠΜ σφραγίδες εἶναι γεγλυμμέναι ἐν εἴδει δύο ἑρπετῶν ἐπαλλήλως ἐρπόντων ἅτινα ἐταυτίσθησαν πρὸς κροκοδείλους ὑπὸ τινων (F. Matz, *die Fruhkret. Siegel* 31, πίν. 6, 18), ἀλλὰ τὰ ζωολογικὰ γνῶρισμα τῶν ζώων ἐκείνων εἶναι σαύρας, οὐχὶ κροκοδείλου. Ὑπάρχει ἔτι ἐν ἀδημοσίευτον σφράγισμα ἐκ Κνωσοῦ (ἀριθ. καταλ. 331, ἴσως καὶ ὁ 332 παριστᾷ τὰ αὐτὰ ζῷα), τὸ ὁποῖον φέρει παράδοξον ζῷον μετὰ μακροῦ ραμφοειδοῦς ρύγχους καὶ τῆς κεφαλῆς καθ' ὅμοιον τρόπον ἐστραμμένης πρὸς τὰ ὀπίσω, ὡς εἰς τὰ δύο κτένια. Δὲν πρόκειται ὅμως περὶ κροκοδείλου, διότι τὸ ζῷον ἐκεῖνο φέρει μακροὺς πόδας καὶ ἴχνη οὐρᾶς ἄλλου ζώου, οὐχὶ ἑρπετοῦ. Τέλος ὁ Levi πρὸ ὀλίγου ἐδημοσίευσεν ἐν συγγενὲς παράδοξον τέρας, ἐφ' οὗ ἱππεύει γυναικεία μορφή εἰς ἐν σφράγισμα ἐξ Ἀγίας Τριάδος, *Annuario* 8 - 9, 187, εἰκ. 148.

² Περὶ ἀντιθετικοῦ συμπλέγματος ἐν τῇ κρητομυκηναϊκῇ ἐποχῇ ἴδε τελευταῖον M. Nilsson, *Minoan-myc. Religion*, 214.

³ Ἡ εἰκὼν ἐλήφθη ἐκ G. Maspero, *Hist. ancienne des peuples de l'Orient classique*, I, 215. Δυστυχῶς διὰ τῶν μέσων τῆς βιβλιοθήκης τοῦ μουσείου Ἡρακλείου δὲν δύναμαι νὰ ἐξακριβώσω πότε τὸ μόνιμον τοῦτο ἐμφανίζεται κατὰ πρῶτον ἐν τῇ αἰγυπτιακῇ τέχνῃ. Ὅσαι παραστάσεις μοῦ εἶναι προσιταὶ φαίνονται μεταγενέστεραι τοῦ κτενίου Καρτεροῦ.

⁴ Σπάτα, BCH 1878, πίν. 17, 1. Μυκῆναι, ἀριθ. καταλ. Ἑθν. Μουσείου 2644. Ὁμοία εὐρήκεν ὁ Μπέρτος κατὰ τὰς τελευταίας ἀνασκαφὰς τῆς Μιδέας (ἀδημοσίευτα ἔτι). Τέλος ἐν ὅμοιον εἶχεν ἐξαχθῇ διὰ τοῦ ἐμπορίου εἰς Τροίαν: H. Schimdt ἔ. ἀ. 7875, πρὸς D. Fimmen *Kret - mykenische Kultur* 120, εἰκ. 112.

τοῦ φθίνοντος μινωϊκοῦ πολιτισμοῦ, ἀγγεῖα μάλιστα ὡς ὁ ἀμφορίσκος ἀνωτέρω, ὑπ' ἀριθ. 4 περιγραφεῖς ἀγγέλλουσιν ἤδη τὸν πρωτογεωμετρικὸν ρυθμόν. Ἡ κατάταξις τῶν εὐρημάτων κατὰ σαρκοφάγους, ἥτις ἠκολουθήθη ἐνταῦθα ἀπὸ σκοποῦ, ἵνα κατὰ τὸ δυνατόν καθορισθῇ ἡ χρονολογικὴ τούτων σειρά, δὲν παρουσιάζει ἐπίσης αἰσθητὴν ἐξέλιξιν τοῦ ρυθμοῦ. Ἡ χρονικὴ διάρκεια τοῦ τάφου δὲν φαίνεται νὰ ὑπῆρξε μικροτέρα τῶν δύο, τὸ πολὺ τριῶν γενεῶν. Ἰδιαιτέραν σημασίαν θὰ προσελάμβανεν οὗτος, ἂν ἐπηλήθευεν ἡ ἀνωτέρω ἐκφρασθεῖσα γνώμη, ὅτι ἐχρησίμευσεν ἀποκλειστικῶς πρὸς ταφὴν ἱερείων τῆς Εἰλειθυίας. Τοῦτο θὰ ἡρμήνευε τὴν πρωτοφανή, ὡς ἤδη ἀνωτέρω ἐτονίσθη ὑπὸ τὰς σαρκοφάγους ἀπόθεσιν λιθανωτοῦ, ἀφοῦ ἐπρόκειτο περὶ προσώπων ἱερῶν, ὡς ἐπίσης τὴν χρησιμοποίησιν τοῦ θυμιατηρίου (εἰκ. 3) καὶ τὴν ἐγχάραξιν τοῦ «οἰκοσήμου» τῆς σαρκοφάγου 1, ὅπερ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἔχει σημασίαν ἱεράν.

Ἡράκλειον, Ὀκτώβριος 1929.

ΣΠΥΡΙΔΩΝ Ν. ΜΑΡΙΝΑΤΟΣ

ΝΕΑ ΛΗΚΥΘΟΣ ΤΟΥ ΔΟΥΡΙΔΟΣ

Πίναξ 4 - 5 καὶ παρένθετος πίναξ.

Τὸ σπουδαιότερον εὑρημα τὸ ὁποῖον ἔδωσεν ἡ ἐκσκαφὴ τοῦ γηπέδου τῶν πρῶν Βασιλ. Σταύλων, ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Σταδίου, εἶναι τὸ ἀγγεῖον τῶν πινάκων 4 - 5 τὸ φέρον τὴν ὑπογραφὴν τοῦ Δούριδος («Δοῦρις ἐποίησεν»). Ἔνεκα τῆς σημα-

Εἰκὼν 1.

σίας του ἐθεωρήθη καλὸν νὰ δημοσιευθῇ ἰδιαίτερος, ἀποχωριζόμενον τῶν ἄλλων εὑρημάτων, ἡ συγκόλλησις καὶ μελέτη τῶν ὁποίων δὲν ἐπερατώθη ἀκόμη.

Εὑρέθη τὸ φθινόπωρον τοῦ 1928 μετὰ τῶν ἀγγείων τῆς εἰκ. 1 ἐντὸς τάφου λαξευτοῦ μήκους 2,15 καὶ πλάτους 0,95. Μία τῶν ληκύθων ἦτο τοποθετημένη πλησίον τῆς κεφαλῆς τοῦ νεκροῦ, τὰ δὲ ἄλλα ἀγγεῖα πέριξ τοῦ σώματος, εἰς τοὺς

πόδας, τὴν ὀσφὺν καὶ τὴν κεφαλὴν, κατὰ συνήθειαν πολὺ διαδεδομένην, ὅπως ἔγινε φανερόν καὶ ἐξ ἄλλων τάφων. Εἰδικῶς ὁ τάφος οὗτος εὗρέθη εἰς βάθος 5 μέτρων, κάτωθεν περιβόλου οἰκογενειακῶν τάφων, εἰς τοὺς ὁποίους δὲν εἶναι βέβαιον ἂν ἀνήκει, διότι *ἐτέμνετο* ὑπὸ τοῦ περιβόλου. Ἴσως ἡ μελέτη ὅλου τοῦ συμπλέγματος τῶν τάφων νὰ διαφωτίσῃ περισσότερον τὸ ζήτημα.

Τὸ ὅτι τὰ πλείστα τῶν ἀγγείων τῆς εἰκ. 1 εἶναι μελανόμορφοι λήκυθοι δὲν μᾶς ἐξέπλησσε, διότι προηγουμένως ἐκ τῶν εὗρημάτων τῶν ἄλλων τάφων εἶχε

Εἰκὼν 2. Πυξὶς μετὰ πώματος.

γίνει φανερόν ὅτι ἡ κατασκευὴ τῶν μελανόμορφων ληκύθων καὶ πινακίων τοῦ λεγομένου «εἵδους τοῦ Βουρβά» παρετάθη καὶ *πέραν τοῦ β' ἡμίσεως τοῦ 5^{ου} π. Χ. αἰῶνος*. Ὅμως τὰ καθυστερημένα ταῦτα μελανόμορφα εἶναι σχεδὸν πάντοτε ἔργα χειρωνακτικά, χωρὶς καλλιτεχνικὴν ἀξίαν. Οἱ προικισμένοι καλλιτέχναι εἶχον προφανῶς ἀκολουθήσει τὴν νέαν τεχνοτροπίαν.

Ἐκτὸς τῶν ληκύθων, 22 τὸ ὅλον, ἄλλων μὲ κοκκινωπὸν βάθος καὶ ἄλλων μὲ κιτρινωπὸν, εὗρέθησαν ἐντὸς τοῦ αὐτοῦ τάφου λύχνος μελαμβαφῆς μὲ ἐνδιαφέρον σχῆμα (*Εἰκ. 1α*), μικρὸν πινάκιον, πυξὶς ἐρυθρόμορφος μετὰ πώματος (*Εἰκ. 1γ καὶ 2*) καὶ ἀρύβαλλος φέρων ἐπὶ τοῦ ὤμου ἐρυθρόμορφον παρὰστασιν λέοντος (*Εἰκ. 11 - 12*). Εἰς δύο τεμάχια εὗρέθη στλεγγίς ἐπὶ τῆς ὁποίας ὀξειδωθείσης διετηρήθησαν ὑπολείμματα φανερὰ δύο ἐνδυμάτων, ἐνὸς λεπτοτέρου, προφανῶς τοῦ χιτῶνος καὶ ἄλλου χονδροτέρου, χλαμύδος ἢ ἱματίου.

Τὸ ἀγγεῖον τοῦ Δούριδος ἔχει σχῆμα ὁμοιάζον ἐν μέρει πρὸς λήκυθον, ἀλλ' ἐνθυμίζον ὀλίγον καὶ ἀρύβαλλον. Ἐντελῶς ὁμοιον σχῆμα δὲν γνωρίζομεν οὐδέν. Μόνον μὲ τὸ τελευταίως ὑπὸ τοῦ Albizzati δημοσιευθὲν ἀγγεῖον τοῦ Βατικανοῦ (Due nuovi acquisti del Museo Gregoriano — Etrusco. Roma 1929, εἰκ. 11-12) ἔχει ἀναλογίαν τινά, ἀλλὰ καὶ διαφοράν. Διότι, ἐκτὸς τοῦ ὅτι τὸ τελευταῖον τοῦτο ἔχει βάσιν, ἐνῶ τὸ τοῦ Δούριδος στερεῖται τοιαύτης, διαφέρει καὶ ὡς πρὸς τὸ ὅτι ὁ λαιμὸς εἰς τὸ τοῦ Βατικανοῦ εἶναι ὑψηλότερος, τὸ στόμιον καὶ ἡ λαβὴ ὄχι ἐντελῶς ὁμοια, πρὸ πάντων ὅμως εἰς τὸ ὅτι τὸ τῶν Ἀθηνῶν τονίζεται πολὺ εἰς τὸν ὄμον καὶ στενεύει εἰς τὴν βάσιν, ἐνῶ τὸ ἀντίθετον συμβαίνει μὲ τὸ τοῦ Βατικανοῦ. Μὲ τὸν ἀρύβαλλον τῆς εἰκ. 11 ἔχει περισσοτέραν ὁμοιότητα τὸ τελευταῖον τοῦτο, διαφέρει ὅμως ὡς πρὸς τὸ στόμιον. Ἐνῶ εἰς τὰς λήκυθους τοῦ Βατικανοῦ καὶ τοῦ πίνακος ἔχομεν πραγματικὸν στόμιον ληκύθου, εἰς τὸν ἀρύβαλλον δὲν ἔχει τοῦτο σχέσιν μὲ τὴν ἐξειλιγμένην λήκυθον τοῦ Ε' αἰῶνος, ἀλλὰ πολὺ περισσότεραν μὲ τοῦ 6^{ου}, ἣτις ἄλλωστε κατάγεται κατ' εὐθεϊαν ἀπὸ τὸν ἀρύβαλλον (Εἰκ. 3). (Ἀθηνῶν 3699). Διὰ τοῦτο ὠνομάσαμεν τὸ ἀγγεῖον τῆς εἰκ. 11-12 ἀρύβαλλον παρ' ὅλην τὴν συγγένειάν του μὲ τὴν λήκυθον.

Ἐπειδὴ καὶ τὰ δύο ταῦτα ἀγγεῖα (πίν. 4-5 καὶ εἰκ. 11-12) ἀποτελοῦν ἀρκετὰ μεμονωμένα σχήματα καὶ δὲν δύνανται νὰ ἐρμηνευθοῦν ἐξελικτικῶς, δὲν ἀποκλείεται νὰ εἶναι νέα δημιουργήματα—καὶ τὰ δύο, πιστεύομεν, τοῦ Δούριδος—μὲ ἀρχαϊστικὰς τάσεις· φαίνεται παρὰδόξον τοῦτο διὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην· ἅς μὴ λησμονῶμεν ὅμως ὅτι εἰς τὴν ἰδίαν δεκαετίαν ἀνάγονται τὰ ἀγγεῖα τοῦ «ζωγράφου τοῦ Πανὸς» καὶ ἄλλων ὀλιγώτερον ἐπιδεξίων ἀρχαϊστῶν ἀγγειογράφων τοῦ τέλους τῆς ἀρχαϊκῆς ἐποχῆς (Beazley, *Amer. Vases* σελ. 113 κξ.)¹.

Σχεδὸν ὅλον τὸ σῶμα τοῦ ἀγγείου καταλαμβάνει ὅλη ἡ παράστασις: νεαρὸς ἔφηβος, φέρων ἱμάτιον τὸ ὁποῖον πίπτει ἀπὸ τῶν ὤμων καὶ ἀπλωνόμενον ὅπισθεν σχηματίζει τρόπον τινὰ τὸ βάθος διὰ τὸ πρὸ αὐτοῦ διαγραφόμενον σῶμα—τρέχει πρὸς δεξιὰ, ἵνα ἀποφύγῃ τὴν ὀρμητικὴν ἐπίθεσιν τοῦ ὀπισθεν αὐτοῦ πετώντος Ἑρωτος, ὅστις ἐτοιμάζεται νὰ τὸν πλήξῃ διὰ μαστιγῆς. Ὁ ἄλλος Ἑρως, γυμνὸς καὶ αὐτός, εἶναι ἡπιώτερος. Πιετὰ πρὸς τὸν νέον μὲ ἀπλωμένας τὰς χεῖρας,

Εἰκ. 3. Ἐθνικοῦ Μουσείου.

¹ Εἰς τὰς ἐπιφυλάξεις τὰς ἐκφρασθείσας εἰς Ἀρχ. Δελτίον 1924-25, σελ. 23—ὅταν δὲν εἶχα ἐννοήσει ἀκόμη τὸ μέγεθος καὶ τὴν σημασίαν τοῦ ἔργου τοῦ Beazley—δὲν πιστεύω φυσικὰ πλέον. Σ. Π.

ώσαν νὰ θέλῃ νὰ τὸν ὑποδεχθῇ εἰς τὰς ἀγκάλας του. Βοηθεῖ δηλαδή μᾶλλον τὸν σύντροφόν του ἢ αὐτενεργεῖ.

Τὴν παρουσίαν τοῦ δευτέρου τούτου ἐχθροῦ δὲν φαίνεται ὅτι γνωρίζει ὁ Ἔφηβος, διότι ἔχει τὴν κεφαλὴν ἐστραμμένην πρὸς τὸν ἐπιθετικώτερον καὶ ἀπὸ τοῦτον προσπαθεῖ νὰ διαφύγῃ. Τὸ θέμα, ἄλλωστε, τοῦ φεύγοντος νεανίου δὲν

ἔδωσεν ἰδιαίτερον κόπον εἰς τὸν ζωγράφον τῆς ληκύθου. Εἶναι συνηθέστατος, καθιερωμένος τύπος εἰς τοὺς ἀγγειογράφους τοῦ ἐρυθρομόρφου ῥυθμοῦ καὶ ἄλλοτε γίνεται Γανυμήδης, ἄλλοτε κοινότερος ἔφηβος.

Ἐπὶ τοῦ ὧμου τῆς ληκύθου καὶ ἄνωθεν τῆς κεφαλῆς τοῦ νεανίου (*Εἰκ. 4*), εἰς δύο παραλλήλους σειρὰς εἶναι ἡ ὑπογραφή τοῦ καλλιτέχνου: *Δοῦρις ἐποίησεν*, ἀπὸ δὲ τῆς λαβῆς τοῦ ἀγγείου μέχρι τοῦ προσώπου τοῦ Ἔρωτος ἀπλώνεται τὸ ὑπόλοιπον μέρος: Ἄσωποδώρω ἢ λέγυθος (= Ἄσωποδώρου ἢ λήκυθος). Ἡ τοποθέτησις τῆς ἐπιγραφῆς ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας ἔγινε μὲ ἐξαιρετικὴν ἐπιδεξιότητα. Κυρίως ἐδόθη προσοχὴ εἰς τὸ νὰ συνδυασθῇ ἡ πλήρωσις τῆς ὑπεράνω τῶν μορφῶν κενῆς ἐπιφα-

Εἰκὼν 4.

νείας μὲ ὠραίαν διακοσμητικὴν ἐντύπωσιν. Μὲ πόσον θαυμάσιον τρόπον κατωρθώθη τοῦτο μαρτυρεῖ καὶ μόνῃ ἡ ὀφιοειδὴς γραμμὴ ἥτις, ἀρχομένη ἀπὸ τῆς λαβῆς καὶ συνδυαζομένη μετὰ τῆς ὑπογραφῆς τοῦ καλλιτέχνου («Δοῦρις ἐποίησεν») ἀναπληρώνει τὸ σύνθημα ἐπὶ τοῦ ὧμου τῆς ληκύθου κόσμημα.

Διὰ νὰ εὗρῃ τις παρομοίαν ἀριστοτεχνικὴν τοποθέτησιν ἐπιγραφῆς ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας ἀρχαίου ἀγγείου πρέπει ἀσφαλῶς νὰ ἐρευνήσῃ ἐπὶ πολὺν χρόνον, ἴσως δὲ ματαίως.

Τὴν διακοσμητικὴν αἴσθησιν τοῦ ἀγγειογράφου ἐπιβεβαιοῖ καὶ ἡ μελέτη τῆς συνθέσεως τῆς παραστάσεως. Εἰς τὸν ἀριστερὰ τοῦ ἐφήβου Ἔρωτα, τὸν κρα-

τοῦντα τὴν μάστιγα, τὸ στήθος καὶ τὸ δεξιὸν πόδι εἶναι ἐντελῶς κατενώπιον, ἐνῶ ἡ κεφαλὴ καὶ τὸ ἄλλο πόδι προφίλ, ἀλλὰ κατ' ἀντίθετον κατεύθυνσιν. Τὰ ἀπλυνόμενα χέρια σχηματίζουν μετὰ τῶν ὤμων διαγώνιον, τῆς ὁποίας τὸ πρῶτον τμήμα — ἡ δεξιὰ χεὶρ — σχεδὸν ταυτίζεται μὲ τὰς πτέρυγας καὶ ἀκολουθεῖ τὴν κατεύθυνσίν των, χωρὶς νὰ μεσολαβῇ οὐδὲν κενόν. Ἡ ἐντελῶς κατενώπιον παράστασις τοῦ δεξιοῦ ποδός, ἰδιαιτέρα προτίμησις τοῦ Δούριδος, δὲν εἶναι ἰδική του ἐφεύρεσις· ἤδη εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ τελευταίου τετάρτου τοῦ 6^{ου} π. Χ. αἰῶνος ὁ

Εἰκ. 5. Βερολίνου.

«ζωγράφος τοῦ Μένωνος» ἔχει ἀποτολμήσει τοῦτο (ἀμφορεὺς Μονάχου μὲ μικτὴν τεχνοτροπίαν, Beazley, Att. Vasenm. σελ. 9, ἀριθ. 2).

Διὰ νὰ ἐννοηθῇ ἡ ὠραιότης τῆς μορφῆς ταύτης, καλὸν εἶναι νὰ παραβληθῇ μὲ τὸν Ἑρωτα τῆς κύλικος τοῦ Βερολίνου 3168, νεανικοῦ ἔργου τοῦ Δούριδος, εἰς τὸ ὁποῖον θὰ ἐπανέλθωμεν κατωτέρω (**Εἰκ. 5**), (Hartwig, Meist. πίν. XXVII). Καὶ ἐκεῖ τὸ πρόβλημα ἦτο πῶς θὰ παρίστατο μὲ τὸν καλύτερον δυνατὸν τρόπον ἡ προετοιμασία πρὸς κτύπημα. Ἡ ἀποτυχία ὅμως τῆς ἀποπείρας συμβιβασμοῦ στήθους κατενώπιον μὲ πόδας ἐκ τοῦ πλαγίου εἶναι φανερὰ ἂν παρατηρηθῇ ποία λύσις ἐδόθη μὲ τὸν Ἑρωτα τῆς ληκύθου τῶν Ἀθηνῶν. Τὸ ὅτι αἱ πτέρυγες τούτου δὲν ἀπλώνονται πρὸς δύο διαφορετικὰς κατευθύνσεις, ὅπως συμβαίνει εἰς τὴν κύλικα τοῦ Βερολίνου δὲν φαίνεται ὅτι εἶναι μόνον ζήτημα διαθέσεως τοῦ χώρου, ἀλλὰ μαρτυρεῖ ὅτι ἡ λήκυθος ἀνήκει εἰς νεωτέραν ἐποχὴν. Ὁ ὥριμος Δούρις δὲν ἠθέλησε νὰ ἀπλώνονται τὰ πτερὰ ὀπισθεν τοῦ σώματος τοῦ νέου, ἵνα μὴ ταραχθῇ

τὸ περίγραμμά του (βλ. καὶ Νίκην εἰς λήκυθον Συρακουσῶν, Hoppin, Handb. Redf. V. 273 καὶ Ἡώ, Pfuhl 466, Perrot, Hist. de l'art. X, pl. XI).

Ὁ ἄλλος Ἔρως, εἴτε Ἰμερος, εἴτε Πόθος, παρεστάθη ἐντελῶς ἐκ τοῦ πλαγίου πρὸς διαφορισμὸν ἀπὸ τοῦ πρώτου, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ὅμως διακρίνεται καὶ ὡς πρὸς τὸν χαρακτήρα. Ἐνῶ ὁ πρῶτος πλήττει ἀμειλίκτως, αὐτὸς εὐγενέστερος, ἀλλὰ καὶ ἀναιμικώτερος περιορίζεται μόνον εἰς τὸ νὰ τὸν βοηθῇ.

Ὁ ἔφηβος δὲν θὰ μᾶς ἀπασχολήσῃ ἰδιαίτερος. Ὅπως ἤδη παρατηρήθη εἶναι μορφή τυπικὴ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ἀγγειογραφίαν. Ἀπὸ πολὺ παλαιότερους χρόνους παρέστησεν ἡ Ἑλληνικὴ τέχνη τὸ τρέξιμον μὲ ἀνασηκωνόμενον τὸν ἕνα πόδα («Knielauf»), ἐνῶ τὸ κανονικὸν βάδισμα ἀπεδόθη κατὰ τὸν τρόπον τοῦ Διὸς τοῦ Ἀγελάδα, μὲ προβολὴν τοῦ ἐνὸς ποδός. Οἱ τεχνῖται τοῦ αὐστηροῦ ῥυθμοῦ ἐκράτησαν τὸν τύπον τοῦτον τοῦ δρομέως μὲ μικρὰς παραλλαγὰς (πρβ. ἀγγεῖον Βρύγου, Pfuhl εἰκ. 433).

Ἡ ὑπογραφή «Δοῦρις ἐποίησεν», ἃν καὶ λέγει μόνον ὅτι ὁ Δοῦρις εἶναι ὁ κατασκευαστὴς τοῦ ἀγγείου, δὲν θέτει τὸ ζήτημα τοῦ ποῖος καὶ ἐξωγράφησεν αὐτό. Ἡ τεχνοτροπία τοῦ Δοῦριδος εἶναι σήμερον τόσον γνωστὴ, ὥστε δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι εἰς τὸ «ἐποίησεν» πρέπει νὰ προσθέσωμεν καὶ τὸ «ἔγραψεν», τὸ ὁποῖον παρέλειψεν αὐτός. Διὰ τὸ ἐγίνε τοῦτο, ἐνῶ εἰς τὸν ἀρχαιότερον τῆς ληκύθου κἀνθαρον τῶν Βρυξελλῶν (F. R. πίν. 73, Pfuhl εἰκ. 453) ἐτέθησαν καὶ τὰ δύο, δὲν εἶναι φανερόν. Ἴσως ἡ ἀπόκτησις ἐργαστηρίου διὰ *δευτέραν* φορὰν, ὅπως θὰ προσπαθήσωμεν κατωτέρω νὰ ἀποδείξωμεν, ἐθεωρήθη γεγονὸς τὸ ὁποῖον ἤξιζε νὰ τονισθῇ περισσότερον ἢ ἡ διακόσμησις τοῦ ἀγγείου. Δὲν πρέπει ὅμως νὰ λησμονῶμεν ὅτι εἰς τὴν ἐποχὴν ταύτην αἱ ὑπογραφαὶ τῶν ζωγράφων γίνονται ὀλονὲν καὶ σπανιώτεραι. Ὁ Μάκρων λ. χ. ὅστις εἰργάζετο διὰ λογαριασμὸν τοῦ Ἰέρωνος σπανιώτατα ἔθετε τὴν ὑπογραφὴν του εἰς τὰ ἔργα του, ἐνῶ ἡ «φίρμα» τοῦ ἐργοστασίου «Ἰέρων ἐποίησεν» εἰς ὀλίγα μόνον ἐκ τῶν σωζομένων ἀγγείων παρελήφθη. Ὅμοίως ὁ ἐργασθεὶς διὰ λογαριασμὸν τοῦ Βρύγου ἀγγειογράφος δὲν ὑπέγραψεν οὐδὲν ἐκ τῶν μέχρις ἡμῶν σωθέντων ἔργων του.

Τὸ σπουδαιότερον καὶ ἐνδιαφερότερον διὰ τὴν ἐξέλιξιν τοῦ Δοῦριδος ζήτημα εἶναι εἰς ποίαν περίοδον τῆς σταδιοδρομίας του ἐσχεδιάσθη ἡ λήκυθος τοῦ Ἑθν. Μουσείου. Μετὰ τὴν κυρίως ὑπὸ τοῦ Buschor καὶ ἀργότερον ὑπὸ τοῦ Beazley (Jahrb. 1916. J. H. St. 39, 84-7. Att. Vasenmaler σελ. 199) κατάταξιν τῶν ἔργων τοῦ ἀγγειογράφου τούτου ἡ τοποθέτησις τῆς ληκύθου εἰς τὴν μίαν ἢ τὴν ἄλλην φάσιν τοῦ Δοῦριδος εἶναι ἀπαραίτητος. Πρὸ ταύτης ὅμως καλὸν εἶναι νὰ προηγηθῇ μία ἀνακεφαλαίωσις τῆς ἐξελίξεώς του.

Κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸν Buschor καὶ Beazley μᾶς φαίνεται προτιμότερον,

σήμερον, ποὺ γνωρίζομεν καλύτερον τὸν Δοῦριν, νὰ διαιρέσωμεν τὴν ἐξέλιξίν του εἰς **τέσσαρας** καὶ ὄχι εἰς τρεῖς φάσεις.

Εἰς τὴν **πρώτην** εἶναι τελείως ἀρχαῖος καὶ χωρὶς καθωρισμένην προσωπικότητα. Πρότυπόν του εἶναι κυρίως ὁ «ζωγράφος τοῦ Παναιτίου» (=προχωρημένος Εὐφρόνιος), ἡ ἐπίδρασις τοῦ ὁποίου εἶναι φανερά εἰς πλείστα ἔργα του τῆς ἐποχῆς ταύτης· θαυμάζει τότε τοὺς καλοὺς Παναίτιον, Χαιρέστρατον καὶ Ἀθηνόδοτον καὶ ἐργάζεται διὰ τοὺς ἰδιοκτῆτας ἐργοστασίων κεραμικῆς Κλεοφράδην καὶ Πύθωνα. Κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς συγχρόνους του ζωγράφους, δὲν ἔχει ἀπαραιτήτως μαῖανδρον εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῶν κυλίκων, ἀλλὰ μίαν ἀπλὴν γραμμὴν, σπανιώτερον ἀνθέμια ἢ μαιανδροειδὲς κόσμημα. Τὰ χαρακτηριστικώτερα προϊόντα τῆς α' ταύτης περιόδου, τῆς ἀρχαϊκῆς, τοῦ Δούριδος εἶναι ἡ κύλιξ Λούβρου G 122, Pottier, Album 111, αἱ κύλικες Βερολίνου 3255 καὶ 3168 (εἰκ. 5), ἡ γνωστοτάτη κύλιξ τῆς Βιέννης μὲ τοὺς ἐξοπλιζομένους πολεμιστὰς (Pfuhl, εἰκ. 455 - 6), ἡ κύλιξ τῆς Βοστώνης μὲ τὸν δισκοδόλον (Pfuhl, 4512, Langlotz Vasenb. πίν. 9) καὶ αἱ δύο κύλικες τοῦ Βερολίνου 2283 καὶ 2284, κατασκευασθεῖσαι διὰ λογαριασμὸν τοῦ ἀγγειοπλάστου Κλεοφράδου. Ὅμοίως εἰς τὴν περίοδον αὐτὴν ἀνήκει καὶ ἡ κύλιξ Τρικούπη τοῦ Ἐθν. Μουσείου 1666, τῆς ὁποίας εἰς τὰς εἰκ. 6 - 7 δίδομεν νέας ἀπεικονίσεις τῆς ἐξωτερικῆς ὄψεως.

Εἰς **δευτέραν** περίοδον, ὅταν ὁ Δοῦρις ἔγινε περισσότερον ἀνεξάρτητος, ἐζωγράφησε τὸν κἀνθαρον τῶν Βρυξελλῶν μὲ τὴν Ἀμαζονομαχίαν (F. R. 74, 1. Pfuhl 453), ἀπὸ τὸν ὁποῖον μανθάνομεν ὅτι εἶχεν ἀποκτήσει τότε καὶ ἐργαστήριον («Δοῦρις ἐποίησεν» καὶ ἔγραψεν). Ὀλίγον νεωτέρα, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὸν ἐλευθερωμένον ἀρχαῖσμων χιτῶνα τοῦ ἐνὸς τῶν πολεμιστῶν, ἂν συγκριθῇ οὗτος μὲ τὸν τῶν Ἀμαζόνων — εἶναι ἡ ἄλλη κύλιξ τῆς Βιέννης 325 (F. R. 54. Pottier Douris fig. 16 - 17, Pfuhl 463 καὶ 459 - 460. Langlotz, Gr. Vasenbilbern, πίν. 21)¹. Παρὰ ταύτας πρέπει νὰ τεθοῦν αἱ κύλικες Λούβρου G 118 καὶ G 294 (Pottier, Alb. πίν. 107 καὶ 134), τῆς Βοστώνης μὲ τὸν «Ζέφυρον καὶ Ὑάκινθον» (Hartwig 22, 1), τὴν ἄλλην μὲ τὸν κωμαστὴν (Langlotz, Vasenb. πίν. 33) καὶ γενικῶς ὅλαι ὅσαι περιλαμβάνονται εἰς τὸν κατάλογον τοῦ Beazley (Att. Vasenm. σελ. 201 - 2) ὑπὸ τοὺς ἀριθ. 20 - 34. Σχεδὸν συγχρόνως μὲ τὸν κωμαστὴν τῆς Βοστώνης ἔγινε καὶ ὁ θαυμάσιος ψυκτὴρ τοῦ Λονδίνου μὲ τοὺς Σατύρους (F. R. πίν. 48, Buschor, Gr. Vasenm. 175).

Καὶ εἰς τὴν β' ταύτην φάσιν κυριαρχεῖ ὁ καλὸς Χαιρέστρατος («δευτέρα

¹ Δὲν δυνάμεθα νὰ τὴν κατατάξωμεν, ὅπως ὁ Buschor, εἰς τὴν α' περίοδον. Μὲ τὴν ἀνωτέρω ἀναφερθεῖσαν ἄλλην κύλικα τῆς Βιέννης τὴν χωρίζει τόση διαφορὰ ἐξελίξεως, ὥστε προτιμότερον εἶναι νὰ τοποθετηθῇ εἰς ἄλλην φάσιν. Ἀρκεῖ νὰ συγκριθοῦν αἱ μορφαὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ τῶν δύο κυλίκων ὡς πρὸς τὴν στάσιν καὶ παράστασιν τῶν σωμάτων καὶ ἐνδυμάτων.

Χαιρεστράτειος εποχή» τοῦ Δούριδος)· μόνον μίαν φορὰν, εἰς τὸν ψυκτῆρα τοῦ Λονδίνου ἀναφέρεται ὁ καλὸς Ἀρισταγόρας. Πόσον καιρὸν διετήρησε τὸ ἐργοστήριόν του τότε ὁ Δοῦρις δὲν δυνάμεθα νὰ γνωρίζωμεν, διότι ἐκτὸς τοῦ κανθάρου τῶν Βρυξελλῶν πουθενὰ ἄλλοῦ δὲν ὑπογράφεται μὲ τὸ «ἐποίησεν», ἀλλὰ μόνον μὲ τὸ «ἔγραψεν». Τὰ ὀλίγα ἀρχαῖα ὑπόλοιπα τῆς τεχνοτροπίας του ἐλαττώνονται εἰς τὴν β' ταύτην περίοδον, διὰ νὰ ἐξαφανισθοῦν σχεδὸν ἐντελῶς εἰς τὴν **Γ' περίοδον**, ἣτις δύναιται νὰ θεωρηθῇ καὶ ἡ ὥριμος καλλιτεχνική του ἡλικία. Ἀντιπροσωπευτικώτερα ἔργα τῆς ἐποχῆς ταύτης εἶναι ἡ γνωστὴ κύλιξ τοῦ Βερολίνου μὲ τὴν παράστασιν σχολείου (F. R. πίν. 136, Pfuhl, 468, Horpin I 214-5, Buschor griech. Vaseum. σελ 176), ἡ ὁμοίως γνωστὴ κύλιξ τοῦ Λούβρου μὲ τὴν Ἡὼ καὶ Μέμνονα (Pottier Alb. πίν. 107-8, Pfuhl 466) σχεδιασθεῖσα διὰ τὸ ἐργαστήριον τοῦ Καλλιάρχου, αἱ κύλικες τοῦ Λούβρου G 121 (Pottier Alb. 110, Horpin I, 225 καὶ 257), Φλωρεντίας (Pfuhl 464), Βόννης (W. V. πίν. 105, Horpin I, 222) καὶ γενικῶς ὅλαι ὅσαι ἀναφέρονται ὑπὸ τοῦ Beazley, Att. Vasenm. σελ. 202-204 μὲ τοὺς ἀριθ. 35-62.

Ὅπως μανθάνομεν ἐκ τῶν δύο κυλίκων τοῦ Λούβρου, ὁ Δοῦρις ἔπαυσε πλέον εἰς τὴν γ' περίοδον νὰ ἔχῃ ἰδικόν του ἐργαστήριον, ἀφοῦ ἐσχεδίαζε διὰ τὸν Καλλιάρχον καὶ Πύθωνα. Ὁ καλὸς Χαιρεστράτος ἔχει λησμονηθῇ πλέον καὶ ἀντ' αὐτοῦ ἐξυμνοῦνται τώρα κυρίως μὲν ὁ Ἴπποδάμας σπανιότερον δὲ ὁ Ἑρμογένης. Εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῶν κυλίκων κυριαχεῖ ὁ μαίανδρος, διακοπτόμενος ὑπὸ ὀριζοντίων σταυρῶν, ἐξωτερικῶς δὲ κλείεται ἡ παράστασις ὑπὸ τῶν κάτωθεν καὶ ἐκατέρωθεν ἐκάστης λαβῆς ἀνθεμίων, ἅτινα ἐλλείπουν εἰς τὰς ἀρχαιοτέρας φάσεις. Ὅτι πρὸς τὸ τέλος τῆς τόσον παραγωγικῆς ἐποχῆς ταύτης κατεσκεύασε καὶ ἐσχεδίασεν ὁ Δοῦρις — ἐργοστασιάρχης διὰ δευτέραν φορὰν — τὴν λήκυθον τῶν πινάκων 1-2 θὰ προσπαθήσωμεν νὰ ἀποδείξωμεν κατωτέρω.

Μὲ τὴν **δ' περίοδον** ἀρχίζει πλέον ἡ κατὰπτωσις τοῦ Δούριδος. Ἄν ἡ Ἀρτεμὶς τῆς κύλικος τοῦ Σικάγου (Hartwig 67, 2) διατηρεῖ ἀκόμη τὴν χάριν παλαιότερων ἔργων του, αἱ ξαίνουσαι τοῦ Βερολίνου (Pfuhl 461), αἱ τρεῖς κύλικες τοῦ Μονάχου (Beazley, Att. Vasenm. ἀριθ. 101-102 καὶ 107) καὶ πρὸ πάντων αἱ ἄλλαι τοῦ Würzburg (Beazley, ἀριθ. 92-95) δὲν δύνανται νὰ θεωρηθοῦν ἐπιτυχή ἔργα. Αἱ μορφαὶ εἶναι χωρὶς ζώην, αἱ κινήσεις των χαλαραὶ, τὸ σχέδιον χωρὶς θέρη.

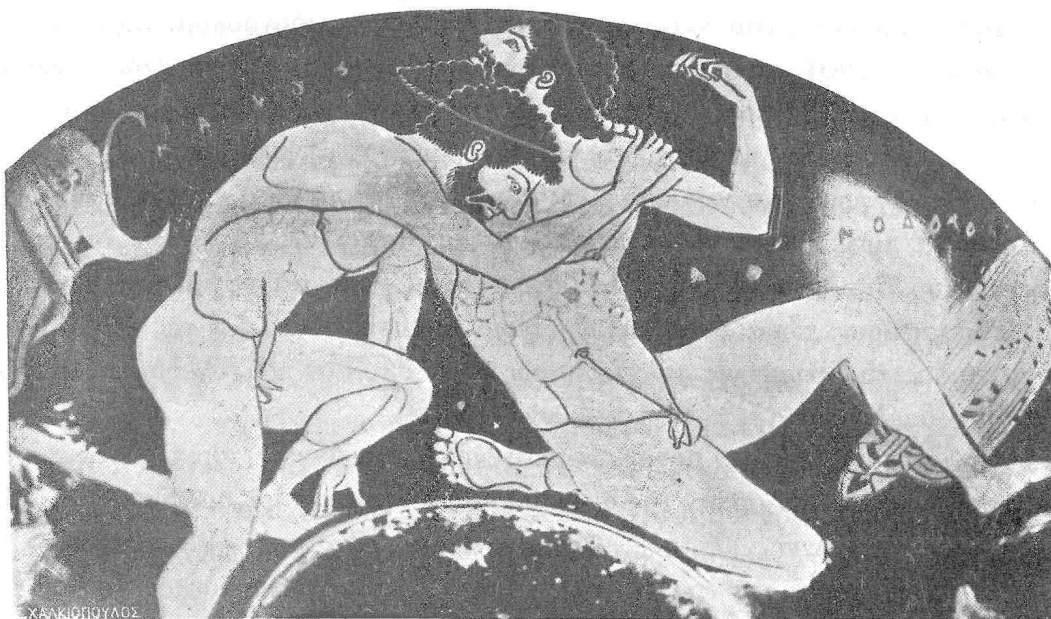
Πρὸς τὸ τέλος τῆς ἐποχῆς ταύτης, ἣτις ἀπὸ τὸ ὄνομα τοῦ καλοῦ Πολυφράσμονος τῆς κύλικος τοῦ Μονάχου 2647 (Jahrb. 1916, πίν. 3), ὠνομάσθη ὑπὸ τοῦ Buschor «ἐποχὴ τοῦ Πολυφράσμονος», μᾶλλον δὲ ἀμέσως μετ' αὐτὴν πρέπει νὰ καταταχθοῦν αἱ γνωσταὶ λήκυθοι αἱ δημοσιευθεῖσαι ὑπὸ τῶν κ. Τσουντα καὶ Ρωμαίου (Ἐφ. 1886 πίν. 4 καὶ 1907, πίν. 10), ὁμοίως δὲ αἱ συγγενεῖς πρὸς αὐτὰς

τοῦ Βερολίνου (Ἐφ. 1907, σελ. 222, εἰκ. 1) καὶ Συρακουσῶν (Perrot, Hist. X, σελ. 525, Horpín, Handb. I, 273), τὰς ὁποίας δὲν δυνάμεθα πλέον σήμερον νὰ θεωρήσωμεν μετὰ τοῦ κ. Ρωμαίου (Ἐφ. 1907, σελ. 231-232) ἀπὸ τὰ ἀρχαιότερα ἔργα τοῦ Δούριδος. Ὁ τρόπος τῆς παραστάσεως τῶν πτυχῶν τοῦ χιτῶνος τῆς γυναικὸς τῆς ληκύθου τοῦ Βερολίνου φαίνεται ὅτι διαδέχεται τὸν χρησιμοποιοθέντα διὰ τοὺς χιτῶνας τῆς γυναικὸς καὶ τοῦ Διονύσου εἰς τὴν κύλικα τοῦ Μονάχου (εἰκ. 11 βλ. ἰδίως τὰς χειρίδας καὶ τὸ στήθος). Καὶ εἰς τὴν μορφὴν τῆς ληκύθου αἱ πτυχαὶ εἶναι διηρημέναι ἀνὰ τρεῖς, ἀλλὰ πυκνότεραι, ἡ δὲ κάτω γραμμὴ τοῦ χιτῶνος εἶναι ἐντελῶς ὀριζοντία χωρὶς χελιδονοουράς (πρβ. καὶ λήκ. Ἀθηνῶν, Ἐφ. 1907, πίν. 10)· φαίνεται οὕτω βέβαιον ὅτι ἡ ἐποχὴ τοῦ Πολυφράσμενος ἔχει πλέον ξεπερασθῇ. Ἐπειδὴ ὡς πρὸς τὴν γνησιότητα τῆς ὑπογραφῆς τοῦ Δούριδος εἰς τὰς ληκύθους ταύτας δὲν γεννᾶται ἀμφιβολία, ἡ δὲ τεχνοτροπία, ὅπως ἀναγνωρίζεται γενικῶς, εἶναι συγγενεστάτη πρὸς τὰ ἔργα τοῦ Δούριδος, κλίνομεν νὰ πιστεύσωμεν ὅτι κατεσκευάσθησαν αὗται εἰς τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς δράσεώς του, ὅτε θὰ ὑπῆρχε μεγάλη ζήτησις προϊόντων τοῦ ἐργαστηρίου του.

Τίθεται ὁμως τώρα, μετὰ τὴν ἀνωτέρω ἐκτεθεῖσαν ἐξέλιξιν τῆς τεχνοτροπίας τοῦ Δούριδος, τὸ ζήτημα εἰς ποίαν περίοδον κατεσκεύασε καὶ ἐσχεδίασε τὴν λήκυθον τοῦ Ἐθν. Μουσείου.

Διὰ νὰ περιορισθῶμεν μόνον εἰς ὑπογεγραμμένα ἀγγεῖα, ἀποκλείεται τελείως νὰ ἔγινεν αὕτη εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς α' περιόδου τὴν χαρακτηριζομένην κυρίως ἀπὸ τὴν κύλικα τῆς Βιέννης μὲ τοὺς ἐξοπλιζομένους πολεμιστὰς (Pfuhl 455 - 6). Ἡ ἀρχαιότης εἶναι ἐδῶ φανερά εἰς τὰς στάσεις, τὰς κινήσεις, τὰς ἀναλογίας τῶν σωμάτων, εἰς τὴν τελείως σχηματικὴν παράστασιν τῶν ἐνδυμάτων, καθὼς καὶ εἰς τὸ προφίλ τῶν προσώπων, τὸ ἐνθυμίζον ἀκόμη τὴν ἀρχαιότεραν περίοδον τοῦ «ζωγράφου τοῦ Παναιτίου». Τὴν βαθμίδα ταύτην εἶχε πρὸ πολλοῦ περάσει ὁ Δοῦρις ὅταν ἐσχεδίαζε τὴν λήκυθον μὲ τοὺς Ἑρωτας. Ἀλλ' οὔτε μὲ ἄλλα γνωστὰ ἔργα τοῦ τέλους τῆς ἐποχῆς ταύτης, τὴν κύλικα τῆς Βοστώνης μὲ τὸν δισκοβόλον (Pfuhl 451 - 452) ἢ τὰς κύλικας τοῦ Βερολίνου 2283 καὶ 2284 (Arch. Zeit. 1883, πίν. 1 - 2, Pfuhl 455) ἡμπορεῖ νὰ σχετισθῇ. Ἐχουν μὲν ἤδη εἰς ταύτας αἱ μορφαὶ κάποιαν ἐλαφρότητα εἰς τὰς κινήσεις των καὶ τὰ ἐνδύματα δὲν εἶναι πλέον πολὺ σχηματικά, ἀλλὰ τὰ ἀρχαῖα χαρακτηριστικὰ διατηροῦνται εἰς τὴν κυματοειδῆ παράστασιν τοῦ περιγράμματος τῆς κόμης καὶ τὰ ἐνωνόμενα εἰς τρίγωνον ὅσῃ τοῦ λαιμοῦ, ἐνῶ εἰς τοὺς νέους τῆς ληκύθου μας παρίστανται ταῦτα χωρισμένα. Ἄλλο σημεῖον νεωτέρας ἐποχῆς εἶναι ὅτι εἰς τὴν κόμην τῶν τελευταίων οἱ ἐπὶ τοῦ μετώπου πίπτοντες βόστρυχοι παρεστάθησαν ὡς συμπαγῆς μᾶζα καὶ ὄχι πλέον ἐν εἴδει σταγόνων, ἀντιστοιχοῦσάν προφανῶς πρὸς τοὺς ἐσχηματοποιημένους βόστρυχους τῶν ἀρχαϊκῶν κούρων (πρβ. Langlotz, Zeitbest, πίν. II, 5 - 6).

Ἄναγκαζόμενοι οὕτω νὰ κατέλθωμεν εἰς νεωτέραν ἐποχὴν, θὰ σταθῶμεν εἰς ἐν ἀπὸ τὰ τελευταῖα ἔργα τῆς πρώτης περιόδου, τὴν κύλικα Τρικούπη (Ἐθν. Μουσείου 1666 (*Εἰκ. 6 - 7*), μὲ τὸν καλὸν Ἀθηνόδοτον, τὴν ὁποίαν θεωροῦμεν ὡς μεταβατικὸν ἔργον ἀπὸ τῆς σ' εἰς τὴν β' περίοδον. Οἱ βόστρυχοι τοῦ μετώπου ἔχουν ἀποδοθῇ κατὰ δύο τρόπους, εἰς μὲν τὸν Ἡρακλῇ καὶ Ἀνταῖον κατὰ τὸν ἀρχαιότερον, εἰς τὸν Θησέα καὶ Προκρούστην κατὰ τὸν νεώτερον. Τὰ χωριζόμενα ὀστᾶ τοῦ λαιμοῦ τῶν δύο τελευταίων (*Εἰκ. 7*) εἶναι μαρτύριον προχωρημένου

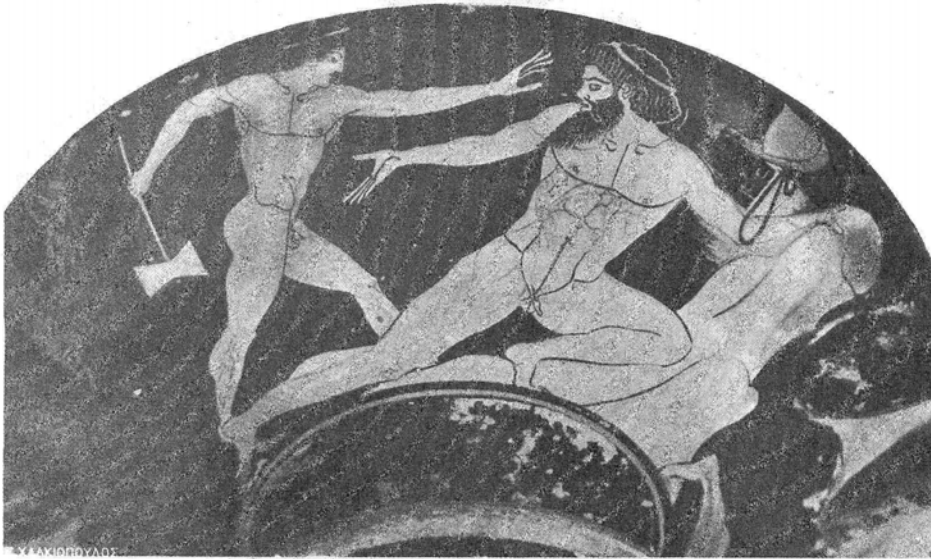

Εἰκ. 6. Κύλιξ Τρικούπη.

σταδίου, ἐνῶ τὸ κυματοειδὲς περίγραμμα τῆς κεφαλῆς, αἱ εἰς σχῆμα ἀστερίσκου θηλαὶ τῶν μαστῶν, καθὼς καὶ αἱ ὑπερβολικαὶ ἀνατομικαὶ λεπτομέρειαι τῆς κοιλίας ἀντιπροσωπεύουν ἀρχαικώτεραν τεχνοτροπίαν. Ἄν παραβληθοῦν ὡς πρὸς τὰς λεπτομερείας ταύτας τὰ σώματα τῶν Ἑρώτων, γίνεται φανερόν ὅτι ἀνήκουν εἰς νεωτέραν ἐποχὴν. Ἄς παρατηρηθῇ ἀκόμη ὅτι ἡ ἀρχίζουσα ἀπὸ τοῦ ὀμφαλοῦ κάθετος γραμμὴ δὲν παρίσταται πλέον εἰς τὸν Ἑρωτα καὶ ὅτι αἱ ταινίαι τῶν κεφαλῶν ἔρχονται ἀμέσως ἄνω τῶν ὠτων, ἐνῶ εἰς τὴν κύλικα Τρικούπη πολὺ ἀνωτέρω, κατὰ τὸν ἀρχαϊκὸν τρόπον. Ἐκτὸς ὅμως τῶν λεπτομερειῶν τούτων, καθαρῶς τεχνικῶν ἄλλωστε, εἶναι ἀδύνατον νὰ πιστεύσῃ τις ὅτι εἶχεν ὁ Δοῦρις τὴν ἱκανότητα νὰ σχεδιάσῃ τὴν λήκυθον τοῦ Ἐθν. Μουσείου κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, ὅποτε, μὴ ἔχων ἀκόμη καθεστῆσθαι θωρισμένην προσωπικότητα, ἀκολουθεῖ πιστῶς τὰ βήματα τοῦ Εὐφρονίου (πρβ. κρατῆρα Εὐφρονίου Pfuhl 392).

Πρὸς τὰ ἀγγεῖα τῆς 6' περιόδου πλησιάζει περισσότερο ἢ λήκυθος, χωρὶς ὁμως καὶ νὰ εἶναι σύγχρονός των. Αἱ μορφαὶ λ. χ. τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς νεωτέρας κύλικος τῆς Βιέννης (Pfuhl 463) ἔχουν ἀκόμη ἀρκετὴν ἀρχαϊκὴν δέσμευσιν, πατοῦν μὲ ἀστάθειαν, αἱ πτυχαὶ τῶν ἱματίων των εἶναι πολλαὶ καὶ σχηματικαί, ἡ ὀφρὺς των ἀπέχει πολὺ ἀπὸ τοῦ ὀφθαλμοῦ καὶ εἰς τὸ περίγραμμα τῆς κεφαλῆς δὲν ἔχει γίνεαι ἀκόμη ἢ ἐξέλιξις ὅπως εἰς τὰς μορφὰς τῆς ληκύθου.

Ἀντιθέτως, ἀναμφισβήτητον φαίνεται ὅτι ἡ λήκυθος ἔγινε εἰς τὴν **τρίτην** περίοδον, ὅποτε ὁ Δούρις ἐξωγράφησε τὰ καλύτερα ἔργα του, τὴν κύλικα τοῦ

Εἰκ. 7. Κύλιξ Τρικούπη.

Λούβρου μὲ τὴν Ἥω καὶ Μέμνονα, τοῦ Βερολίνου μὲ τὸ σχολεῖον καὶ τοῦ Λούβρου μὲ τὸν ἔφηβον τὸν κρατοῦντα λαγῶν (Pottier, Alb. 110. Douris fig. 21). Ἐκτὸς τῶν ἄλλων φανερῶν ἀναλογιῶν μὲ τὰς μορφὰς τοῦ σχολείου τοῦ Βερολίνου (περίγραμμα κεφαλῆς, σχῆμα προσώπου, ἱμάτια κ.λπ.), τὸ προφίλ τοῦ ἔφηβου τῆς μιᾶς ὄψεως (F - R. 136, δεύτερος νεανίας κάτω δεξιὰ) μέχρι καὶ τοῦ ἐπὶ τῆς παρειᾶς πίπτοντος βοστρύχου εἶναι τελείως ὅμοιον μὲ τὸν Ἔρωτα τῆς ληκύθου. Ἀφ' ἐτέρου ὁ ὥρατος ἐφορμῶν Ἔρως τῆς ληκύθου μας ἔχει τὴν ἰδίαν στάσιν μὲ τὸν Μέμνονα τῆς κύλικος τοῦ Λούβρου (Pfuhl 466, Perrot, Hist. X, pl. XI), μὲ μόνην τὴν διαφορὰν ὅτι αἱ χεῖρες τούτου κρέμονται καὶ ἀντὶ τοῦ ἀριστεροῦ ποδὸς κάμπτεται ὁ δεξιός. Ὅμοίως ὁ τρέχων Πάρις τοῦ ἐξωτερικοῦ τῆς κύλικος ταύτης (Pottier, Douris fig. 7) εἶναι μορφὴ τελείως ἀντίστοιχος μὲ τὸν ἔφηβον

τῆς ληκύθου. Ἀλλὰ καὶ μὲ τὰς κύλικας τῆς ἰδίας περιόδου, Λούβρου G 121 (Pottier, Alb. 110, Horppin I 255 καὶ 257) καὶ Βόννης (W. V. πίν. 5, Horppin I 222) ἔχει πολλὰς ὁμοιότητας.

Συνδέεται ὅμως μὲ τὴν ομάδα ταύτην ἡ λήκυθος καὶ ὡς πρὸς τὸ εἶδος τοῦ μαιάνδρου (**Εἰκ. 8**). Εἰς τὴν α' καὶ κυρίως τὴν β' περίοδον ὁ μαιάνδρος, ὁσάκις παρουσιάζεται, ἔχει ἀπλοῦν σχῆμα ἢ διακοπτόμενον ἀνὰ τρεῖς ὑπὸ ζατρικίου

Εἰκὼν 8.

ἢ κατὰ τὸν τύπον τῆς ληκύθου τοῦ Βερολίνου (Horppin I, 210). Ὁ τύπος τοῦ μαιάνδρου τοῦ διακοπτομένου ὑπὸ ὀριζοντίων σταυρῶν κατὰ τὸν τρόπον τῆς εἰκ. 8 ἀπαντᾷ εἰς τὴν γ' καὶ ἐν μέρει εἰς τὴν δ' περίοδον. Ὅμως ἐντελῶς ὅμοιον μαιάνδρον μὴ διακοπτόμενον ἐντελῶς, ἀλλὰ ἐξακολουθητικῶς συνδεόμενον ἄνωθεν τῶν σταυρῶν δὲν εὑρομεν εἰς ἄλλο ἔργον τοῦ Δούριδος, ἐκτὸς τοῦ τεμαχίου τῆς Λειψίας T 524 (Hartwig 610, Horppin I, 265 Beazley, Att. Vasenm. σελ. 204, 61).

Μὲ τὸ νὰ μὴ σταματᾷ ἐκάστοτε ὁ μαιάνδρος ὁσάκις ἀρχίζει ὁ σταυρός, κερδίζει τὸ κόσμημα εἰς κίνησιν. Οὕτως, ὅπως βλέπομεν εἰς τὴν εἰκ. 8, ἀρχίζει τοῦτο ἀπὸ τὴν λαβὴν διὰ νὰ μὴν ἀναπαυθῇ παρὰ εἰς τὴν βάσιν. Βοηθεῖ δηλαδὴ εἰς τὴν κατανόησιν καὶ αἰσθησιν τοῦ σχήματος τοῦ ἀγγείου καὶ ὑπογραμμίζει τὸ προφίλ

αὐτοῦ, ἐνῶ συγχρόνως χρησιμεύει καὶ εἰς τὸ νὰ «κλείνη» τὴν παράστασιν. Τὸ τελευταῖον τοῦτο εἶναι συνήθεια τοῦ Δούριδος εἰς τὴν ὥριμον ἐποχὴν του, ὅπως φαίνεται καὶ ἀπὸ τὸ ἐξωτερικὸν τῶν κυλίκων του μὲ τὰ ἐκατέρωθεν τῆς παραστάσεως ἀπαραίτητα ἀνθέμια (Εἰκ. 9). Ἀντιθέτως ὁ σύγχρονος τοῦ Δούριδος

Εἰκὼν 9.

Μάκρων προτιμᾷ νὰ ἀφίνη τὴν παράστασιν ἀνοικτὴν χωρὶς πλαίσιον, ἐκτός, ἐννοεῖται, τοῦ ἀπαραιτήτου εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῶν κυλίκων μαιάνδρου.

Ὅτι τὰ ἀγγεῖα τῆς «ἐποχῆς τοῦ Πολυφράσμονος» (δ' περίοδος) ἀντιπροσωπεύουν νεωτέραν φάσιν σχετικῶς μὲ τὴν λήκυθον μας φαίνεται καὶ ἐκ τῶν ἀραιότερων ἀνατομικῶν λεπτομερειῶν. Οὔτε ἡ κοιλία χωρίζεται πλέον εἰς τμήματα κατὰ τὸν ἀρχαῖκόν τρόπον τὸν ἐπικρατοῦντα ἀκόμη εἰς τὴν λήκυθον, οὔτε οἱ μύες τῶν ποδῶν παρίστανται, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐξαφανίζεται ἡ μεσαία γραμμὴ ἢ χωρίζουσα τὸ στήθος εἰς δύο τμήματα.

Ἐκτός ὅμως τῶν μικρῶν αὐτῶν τεχνικῶν λεπτομερειῶν, πῶς εἶναι δυνατόν νὰ φαντασθῇ κανεὶς ὅτι τὴν ἰδίαν ἐποχὴν ποὺ ἔγιναν οἱ Σάτυροι τῆς εἰκ. 9, οἵτι-

νες στεροϋνται πάσης ζωτικότητος καὶ φαίνονται μᾶλλον ὅτι χορεύουν βάλς, (τόσον δεσμευμένοι καὶ τυπικοὶ εἶναι), ἐξωγράφησεν ὁ ἴδιος καλλιτέχνης τοὺς ἀνησύχους Ἔρωτας τῆς ληκύθου τοῦ πίνακος 1;

Μένει λοιπὸν ὡς ἀναγκαῖον συμπέρασμα ὅτι ἡ λήκυθος τοῦ Μουσείου ἐσχεδιάσθη κατὰ τὴν ὠριμωτέραν περίοδον τοῦ Δούριδος, ὅταν οὗτος κατεσκεύασε τὰ ἀνωτέρω ἀναφερθέντα ἔργα. Πῶς εἰς τὴν ἰδίαν ἐποχὴν ὁ ἴδιος καλλιτέχνης κατώρθωσε νὰ δώσῃ τόσον διαφορετικὰ ἀποτελέσματα, τὴν δραματικὴν Ἡὼ μὲ τὸν Μένονα, τὴν ἡρεμον εἰδυλλιακὴν ἀτμόσφαιραν τοῦ σχολείου τῆς κύλικος τοῦ Βερολίνου, τὸν αἰσθηματικὸν νεανίαν μὲ τὸν λαγῶν τῆς κύλικος τοῦ Λούβρου καὶ ἀφ' ἑτέρου τὸν μὲ δύναμιν καταρράκτου ὀρμῶντα Ἔρωτα τῆς ληκύθου τοῦ Ἐθνικοῦ Μουσείου δύναται προχειρῶς νὰ ἐξηγηθῇ — καὶ ἔχει γίνεῖ κατὰ κανόνα τοῦτο προκειμένου περὶ τοῦ Δούριδος — ἐκ τοῦ ὅτι δὲν πρόκειται πιθανώτατα περὶ πρωτοτύπων συνθέσεών του, ἀλλὰ περὶ ἀντιγραφῆς ἔργων μεγάλων καλλιτεχνῶν, ἀγνώστων εἰς ἡμᾶς. Τὸ πῶς ὁμως «ἀντέγραψε» τὰ ἔργα ταῦτα ὁ Δοῦρις, πῶς κατώρθωσε νὰ μεταδώσῃ τὸ ἦθος των, νὰ τὰ μεταβιβάσῃ εἰς τὴν ἐπιφάνειαν ἑνὸς ἀγγείου, δὲν καταλογίζεται συνήθως εἰς τὸ ἐνεργητικὸν τοῦ μεγάλου τούτου καλλιτέχνου. Εἶναι ἄλλωστε πολὺ κοῖμα νὰ ζητῶμεν πάντα τὸ ἀπολεσθὲν πρωτότυπον καὶ νὰ μὴ ἀπολαμβάνωμεν ἀπ' εὐθείας ἓν ἀληθινὸν δημιουργημα ὅπως τὴν λήκυθον τοῦ πίνακος 4 ἣτις μᾶς μεταφέρει ἀμέσως εἰς τὴν ἐποχὴν κατὰ τὴν ὁποίαν ἔγινε καὶ ἔχει διὰ τὴν γνῶσιν τῆς ἀρχαίας τέχνης πολὺ μεγαλύτεραν σημασίαν ἀπὸ τὸ καλύτερον Ἀντωνίνειον ἀντίγραφον φειδιακοῦ ἔργου.

Μένει τώρα νὰ ἴδωμεν πῶς συμβιβάζεται τὸ «ἐποίησεν» τῆς ληκύθου μὲ τὴν κατὰ τὴν ἰδίαν ἐποχὴν δρᾶσιν τοῦ Δούριδος εἰς τὰ ἐργαστήρια τοῦ Καλλιάρχου καὶ Πύθωνος. Ἐπειδὴ δὲν φαίνεται πιθανὸν νὰ εἶχεν ὁ Δοῦρις ἰδικόν του ἐργαστήριον καὶ νὰ εἰργάζετο συγχρόνως διὰ λογαριασμὸν ἄλλων ἰδιοκτητῶν, κλίνομεν νὰ πιστεύσωμεν ὅτι τὸ ἐργαστήριον, ὅπου κατεσκευάσθη ἡ λήκυθός μας, ἀπεκτῆθη ἀργότερον καὶ ὅτι ἐπομένως εἶναι ὀλίγον νεωτέρα τῶν κυλικῶν, ποὺ ἔγιναν διὰ λογαριασμὸν τοῦ Καλλιάρχου καὶ Πύθωνος. Ἡ ἰσχυρὰ σιαγὼν τοῦ κρατοῦντος τὴν μάστιγα Ἔρωτος βοηθεῖ εἰς τὴν τοποθέτησιν τῆς ληκύθου εἰς ὀλίγον ὑστερωτέραν ἐποχὴν. Εἰς τὴν ἐπακολουθήσασαν δ' περίοδον ἐξηκολούθησεν, ὡς φαίνεται, ὁ Δοῦρις νὰ ἔχῃ ἐργαστήριον. Ὑπογράφει τότε σπανίως μὲν, ἀλλὰ πάντοτε μὲ τὸ ἔγραψεν ἢ ἀπλῶς **Δόρις** (Ἐφημ. Ἀρχ. 1907, εἰκ. 1 - 3) καὶ ἀφ' ἑτέρου εἰς κανὲν ἐκ τῶν ἔργων τῆς φάσεως ταύτης δὲν ὑπάρχει ὑπογραφή ἰδιοκτήτου ἐργαστηρίου.

Ἡ σταδιοδρομικὴ λοιπὸν ἐξέλιξις τοῦ Δούριδος, ὡς ἰδιοκτήτου ἀγγειοπλαστείου, δὲν ὑπῆρξε, πρέπει νὰ συμπεράνωμεν, πολὺ ὁμαλή:

Εἰς τὴν νεότητά του εἰργάζετο ὡς μισθωτὸς εἰς τὰ ἐργαστήρια τοῦ Πύθω-

νος καὶ τοῦ Κλεοφράδου, ὅπως μανθάνομεν ἀπὸ τὴν παλαιότεραν κύλικα τῆς Βιέννης (Pfuhl, 445-6, Beazley, Vasenm. ἀριθ. 9) καὶ τὴν ἄλλην τοῦ Βερολίνου μὲ τὴν παράστασιν παλαίστρας (Pfuhl 450, Beazley ἀριθ. 15). Ὀλίγον κατόπιν, ἀλλὰ διὰ πολὺ μικρὸν διάστημα, ἀποκτᾶ διὰ πρώτην φορὰν ἐργαστήριον, ἐκ τοῦ ὁποῖου ἀσφαλῶς γνωρίζομεν ὅτι προέρχεται μόνον ὁ κἀνθαρος τῶν Βρυξελλῶν μὲ τὴν Ἀμαζονομαχίαν (Pfuhl 453, Beazley, ἀριθ. 123). Καὶ πάλιν ὁμως εὐρίσκειται ἄνευ ἰδικοῦ τοῦ ἐργοστασίου, διότι ἐργάζεται διὰ λογαριασμὸν τοῦ Καλλιάρχου καὶ Πύθωνος (Beazley, ἀριθ. 42-43). Ἀπὸ τὴν λήκυθόν μας μανθάνομεν ὅτι ἀπέκτησεν ἀμέσως κατόπιν διὰ *δευτέραν* φορὰν ἰδικόν τοῦ ἐργαστήριον, εἰς τὸ ὁποῖον εἰργάζετο καὶ ὁ ἴδιος. Πιθανὸν εἶναι ὅτι δὲν θὰ ἐπανῆλθε καὶ πάλιν διὰ τρίτην φορὰν εἰς τὴν τάξιν τῶν μισθωτῶν ζωγράφων, ἀλλ' ὅτι θὰ ἐκράτησε τὸ ἐργαστήριον μέχρι τέλους. Ἡ ὑπογραφή «*Δόρις*» εἰς τὰς ληκύθους Ἀθηναίων καὶ Βερολίνου (Ἐφημ. Ἀρχ. 1907, εἰκ. 1-3), ἔργων, ὅπως ἀνωτέρω ἐξεθέσαμεν, τῆς τελευταίας τοῦ περιόδου, δὲν δύναται νὰ ἐξηγηθῇ παρὰ ὡς φέροντα τοῦ ἐργοστασίου του.

Ἡ ἀκριβεστέρα χρονολόγησις τῆς ληκύθου δὲν εἶναι χωρὶς ἐνδιαφέρον. Μετὰ τὴν κατάταξιν τῆς πρὸς τὸ τέλος τῆς δ' περιόδου τοῦ Δούριδος (τρίτης περιόδου τῶν Buschor καὶ Beazley), ἣτις τοποθετεῖται περὶ τὸ 480 π. Χ., ἐνῶ ἡ περίοδος τοῦ Πολυφράσμονος περὶ τὸ 470, τὸ ζήτημα πλέον εἶναι ἂν ἔγινε πρὸ ἢ μετὰ τὸ 480. Ἄν καὶ δὲν ἔχομεν ἀκόμη τόσα πολλὰ στηρικτικὰ σημεῖα, ὥστε νὰ ἡμποροῦμεν νὰ συζητῶμεν περὶ ὀλίγων ἐτῶν, θὰ ἐλέγομεν ἐν τούτοις ὅτι μᾶλλον μετὰ τὸ 480 πρέπει νὰ κατεσκευάσθῃ. Ἐκτὸς τῆς ἰσχυρᾶς σιαγόνος τοῦ μαστιγοῦντος ἐφήβου, ἣτις ὑποδεικνύει ὅτι δὲν εὐρισκόμεθα μακρὰν ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τοῦ Γλαύκωνος, καὶ ἡ σχετικῶς ἐλευθέρα σχηματοποιήσεως παράστασις τοῦ ἱματίου βεβαιώνει τοῦτο.

Ἡ εἰς τὴν ἐπομένην δεκαετίαν τοποθέτησις τοῦ ἀγγείου ἐμποδίζεται περισσότερον, ἂν παραβληθῇ μὲ γνωστὸν ἔργον τεχνίτου τῆς γενεᾶς ταύτης, τὸν σκύφον τοῦ Πιστοξένου μὲ τὸν Ἡρακλῆ καὶ Δίνον, ὅστις δικαίως ἔχει χρονολογηθῇ περὶ τὸ 470 (Buschor εἰς F. R. πίν. 163, σελ. 272). Καὶ μόνον ἡ νατουραλιστικὴ παράστασις τῶν πτυχῶν, ἰδίως εἰς τὸ ἱμάτιον τῆς Γεροψοῦς, ἂν παραβληθῇ μὲ τὸ ἱμάτιον τοῦ τρέχοντος ἐφήβου τῆς ληκύθου μας ὁμιλεῖ περὶ νεωτέρας ἐποχῆς. Μεταξὺ ταύτης καὶ τοῦ σκύφου τοῦ Πιστοξένου, ἥτοι 480-470 π. Χ., μεσολαβεῖ ἡ τετάρτη περίοδος τοῦ Δούριδος (= τοῦ καλοῦ Πολυφράσμονος), ἣτις εἶναι ἐνδιαφέρουσα κατὰ τοῦτο, ὅτι τελειώνει πλέον ἢ παλαιὰ γενεὰ τῶν ζωγράφων τῶν κυλικῶν καὶ προετοιμάζεται ἡ ἐπομένη τῶν ποτισμένων μὲ τὰ νέα ἰδανικά, τοῦ «ζωγράφου τῆς Ἀλταμούρας», τοῦ «ζωγράφου τοῦ Αἰγίσθου» κλπ. Τὴν κατάπτωσιν λοιπὸν

τοῦ Δούριδος κατὰ τὴν τελευταίαν του περίοδον δὲν δυνάμεθα νὰ θεωρήσωμεν ἀτομικὴν μόνον περιπέτειαν, ἀποτέλεσμα γηρατειῶν λ. χ., ὅπως ἔχει ἤδη ὑποτεθῇ, ἀλλὰ φαίνεται πιθανώτερον ὅτι προεκλήθη ἐκ τῆς διαλύσεως παντὸς ἰδανικοῦ καὶ πίστεως τῆς ἡρωϊκῆς γενεᾶς του μέχρις οὗτο ἦλθον νέαι δυνάμεις καὶ ἐξέφρασαν τὸν δημιουργηθέντα κόσμον μὲ ἄλλα μέσα καὶ ἄλλην πνοήν.

Ἄς ἴδωμεν ὅμως τώρα κάπως καλύτερον τὴν παράστασιν τοῦ ἀγγείου: ὠνομάσαμεν μέχρι τοῦδε «Ἐρωτας» τοὺς δύο πτερωτοὺς νεανίας τῆς ληκύθου, ἐνῶ, ὁσάκις παρίστανται περισσότεροι τοῦ ενός, ἐπεκράτησε νὰ λέγονται Ἐρως

Εἰκὼν 10.

καὶ Ἴμερος. Ἦδη ὁ Hauser (F. R. III, σελ. 26) πιστεύει ὅτι εἶναι μάταιον νὰ ζητοῦμεν πάντοτε νὰ χωρίσωμεν τὸν Ἐρωτα ἀπὸ τὸν Ἴμερον καὶ Πόθον. Τοῦτο φαίνεται ὅτι ἰσχύει καὶ διὰ τὸν 6^{ον} αἰῶνα. Εἰς τὴν ἀρχαιοτάτην γνωστὴν παράστασιν τοῦ Ἐρωτος τὴν ἐπὶ τοῦ μελανομόρφου πίνακος τοῦ Ἐθνικοῦ Μουσείου, προερχομένην ἐκ τῶν Ἀνασκαφῶν τῆς Ἀκροπόλεως (Εἰκ. 10), ἡ Ἀφροδίτη κρατεῖ τὸν Ἴμερον καὶ τὸν Ἐρωτα, ὅστις δὲν θὰ παρίστατο διαφορετικὰ ἀπὸ τὸν πρῶτον (ᾧς σημειωθῇ ὅτι καὶ οἱ δύο εἶναι ἀκόμη ἄπτεροι). Οὕτως

ἦτο εὐκόλος ἡ σύγχυσις τῶν δύο, ἀλλὰ καὶ ὁ πολλαπλασιασμός τοῦ ενός¹. Τὴν πίστιν αὐτὴν εἰς τὴν ὑπαρξιν δύο Ἐρώτων προσπαθεῖ νὰ ἐξηγήσῃ ὁ Πλάτων εἰς τὸ Συμπόσιον (180 d): μιᾶς μὲν οὔσης (Ἀφροδίτης) εἰς ἅν ἦν Ἐρως· ἐπεὶ δὲ δύο ἐστίν, δύο ἀνάγκη καὶ Ἐρωτε εἶναι».

Σημαντικωτέρα ἀπὸ τὸ ζήτημα τῆς ὀνομασίας τῶν δύο πτερωτῶν νέων εἶναι ἡ πρᾶξις τοῦ ενός αὐτῶν μὲ τὴν ὑψωμένην μᾶστιγα. Ἐντελῶς ὁμοίαν παράστασιν δὲν γνωρίζομεν καμμίαν· ἔχομεν ὅμως ἀναλόγους τοιαύτας, ὅπως τὴν ἐπὶ τῆς μελανομόρφου ληκύθου τοῦ Βερολίνου (Furtw. 2032), ὅπου ὁ Ἐρως κτυπᾷ μὲ **κέντρον** τὸν ὑπὸ τοῦ Διὸς καταδιωκόμενον Γανυμήδη καὶ τὴν ἐπὶ τῆς γνωστῆς κύλικος τοῦ Βερολίνου (Εἰκ. 5, Hartwig πίν. 27), ἔργου τοῦ Δούριδος, ὅπου ὁ Ἐρως μὲ ὑψωμένον τὸ σανδάλιον ὁρμᾷ ἐναντίον τοῦ ἐφήβου. Τὰ μεταξὺ τῶν δύο ἀντικείμενα, μᾶστιξ καὶ σβούρα (βρόμβυξ-κῶνος-στρόβιλος) ἔχουν ἐγκαταλει-

¹ Βλ. καὶ Πausan. I, 43, 6: Σκόπα δὲ Ἐρως καὶ Ἴμερος καὶ Πόθος, εἰ δὴ διάφορά ἐστι κατὰ ταῦτο τοῖς ὀνόμασι καὶ τὰ ἔργα σφίσιν».

φθῆ ὑπὸ τοῦ νεανίου, ὅστις θὰ ἔπαιζε μὲ αὐτά. Εἰς αὐτὸν πιθανώτατα θὰ ἀνῆκε καὶ ἡ μάλιστα τὴν ὁποίαν κρατεῖ ὁ Ἔρως εἰς τὴν ἰδικήν μας λήκυθον. Ἀπασχολημένον μὲ τὸ ἀγαπητὸν του παιγνίδι τὸν εὗρον οἱ Ἔρωτες, ὁ εἷς ἤρπασε τὸ πρόχειρον αὐτὸ μέσον καταδιώξεως, τὴν μαστιγα, καὶ μὲ αὐτὴν προσπαθεῖ νὰ τὸν ἀναχαιτίσῃ ἀπὸ τὴν φυγὴν, διὰ νὰ τὸν φέρῃ πλησίον τοῦ ἐραστοῦ.

Ἡ ἐπακολουθοῦσα τὴν καταδίωξιν σκηνή, ἡ ἀπαγωγὴ τοῦ νεανίου ὑπὸ τοῦ Ἔρωτος παρίσταται εἰς ἄλλην σκηνήν, ἣτις ἀδίκως ἐξηγεῖται συνήθως ὡς Ζέφυρος καὶ Ὑάκινθος (Hauser, Philologus LII, σελ. 214, Horpin, Hand. I, 225). Μὲ τὴν βοήθειαν τῆς νέας ληκύθου τοῦ Δούριδος θὰ ἐρμηνεύεται, ἃς ἐλπίζωμεν, εἰς τὸ ἐξῆς, ὀρθότερον καὶ ἀπλούστερον τὸ θέμα τοῦτο: Ὁ Ἔρως ἀπάγει τὸν ἔφηβον ἐπάνω ἀπὸ τὴν γῆν διὰ νὰ τὸν μεταφέρῃ εἰς τοὺς κόσμους ὅπου αὐτὸς κυριαρχεῖ καὶ δύναται νὰ τὸν διαθέσῃ ὅπως θέλει.

Εἰς τοὺς τρεῖς Ἔρωτας τοῦ ἀγγείου τοῦ Βρετταν. Μουσείου (F. R. πίν. 124 Beazley, Att. Vasenm. σελ. 117) ἔχομεν μίαν ἀπὸ τὰς νεωτάτας παραστάσεις, ὅπου ὁ Ἔρως διατηρεῖ ἀκόμη τὴν ἰδίαν ἀμείλικτον ὀρμητικότητα, ὅπως ὁ μαστιγῶνων Ἔρως τῆς ληκύθου μας. Ὀλίγον ἀργότερον, περὶ τὸ 460, εἰς τὴν γνωστὴν στάμνον τοῦ Ἑρμόνακτος, τοῦ Μονάχου (F.R. 137, Beazley, Vasenm. 300), οἱ Ἔρωτες ἔχουν χάσει πλέον τὴν παλαιὰν δύναμιν των. Ἐχουν τελείως δευτερεύοντα ῥόλον εἰς τὴν παράστασιν, εἶναι ἐξωτικά διακοσμητικὰ ὄντια. Ἡ περαιτέρω ἐξέλιξις τοῦ Ἔρωτος εἰς εὐτακτον παιδίον εἶναι φανερὰ εἰς τὴν ζωφόρον τοῦ Παρθενῶνος, ὅπου παρίσταται πλησίον τῆς Ἀφροδίτης. Εἰς τὴν ἀγγειογραφίαν τοῦ θ' ἡμίσεως τοῦ Ε' αἰῶνος εἶναι σχεδὸν κατὰ κανόνα κομψὸς page χωρὶς ἰδικήν του ζωήν.

Ἡ πληρεστέρα κατανόησις τοῦ κόσμου, ἐκ τοῦ ὁποίου ἐξῆλθεν ἡ παράστασις τῆς ληκύθου δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ κατορθωθῇ χωρὶς τὴν βοήθειαν τῆς λυρικῆς ποιήσεως. Δίδει τὴν ἰδίαν ἐντύπωσιν ὅπως καὶ ἐν ποίημα τοῦ Ἀνακρέοντος, ἀπὸ τὴν ποιήσιν τοῦ ὁποίου θὰ ἐτράφη ὁ νέος Δοῦρις. Διότι ἂν εἰς τὴν Ἡὼ μὲ τὸν Μέμνονα ἔχομεν ἐν χορικὸν Αἰσχυλείου τραγωδίας, εἰς τοὺς Ἔρωτας μὲ τὸν ἔφηβον ἐξακολουθεῖ νὰ ζῇ τὸ πνεῦμα τῶν λυρικῶν. Μὲ τὸν ἴδιον τρόπον ἡ Σαπφὼ καὶ ὁ Ἀνακρέων αἰσθάνονται τὴν ἐπίδρασιν τοῦ Ἔρωτος, ἀκαταμάχητον καὶ ἀγριωπήν:

«Ἔμοι δ' ὥς ἄνεμος κατάρης δρυσὶν ἐμπέτων
ἐτίναξεν Ἔρως φρένας» (Σαπφώ).

«Μεγάλῳ δ' ἤντε μ' Ἔρως ἔκοψεν ὥστε χαλκεὺς
πελέκει, χειμερὶ δ' ἔλουσεν ἐν χαράδρῃ» (Ἀνακρέων).

Καὶ τρέμει τὴν ἐπέλασιν τοῦ ὁ γέρον Ἴβυκος:

«ἢ μαν τρομέω νιν ἐπερχόμενον
ὥστε φερέζυγος ἵππος ἀεθλοφόρος ποτὶ γῆρα
ἀέκων σὺν ὄχεσφι θοοῖς εἰς ἀμίλλαν ἔβα».

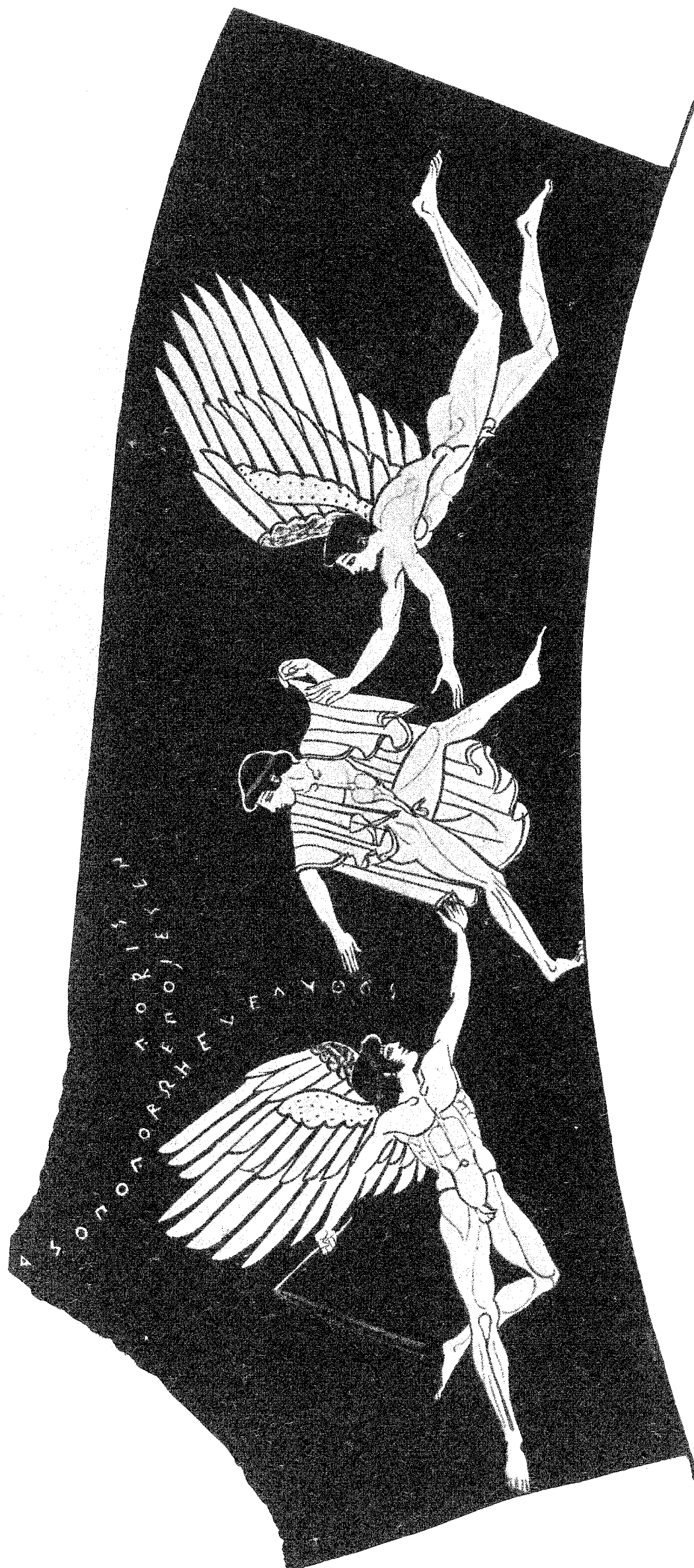
Χαρακτηριστικὸν εἶναι ὅτι ἡ τοιαύτη ἀντίληψις, ἀπότοκος τῆς κοινωνικῆς ζωῆς μιᾶς ἐποχῆς μὲ ἀρκετὰ πρωτόγονα στοιχεῖα, δὲν ἐπέζησεν εἰς τοὺς κατόπιν αἰῶνας. Ὅταν ἀπὸ τὴν Ἀναγέννησιν καὶ ἔπειτα ἡσχολήθησαν καὶ πάλιν οἱ καλλιτέχναι μὲ τὸν παλαιὸν μικρὸν θεόν, δὲν τὸν εἶδον ὅπως οἱ Ἕλληνες τῆς ἀρχαϊκῆς ἐποχῆς. Ἐπειδὴ ἀνῆκον εἰς πολιτισμὸν πολὺ συγγενέστερον πρὸς τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ Ε', τὸν Δ' αἰῶνα καὶ τὴν Ἑλληνιστικὴν ἐποχὴν, τοὺς εἴλκυσε περισσότερον ἢ εἰκὼν τοῦ αἰσθηματικοῦ νεανίου εἰς τὸν ὁποῖον ἐξειλίχθη ὁ Ἔρως ἀπὸ τὸν Δ' ἰδίως αἰῶνα. Εἶναι δὲ ἀδύνατον νὰ φαντασθῇ τις ὅτι χωρὶς τὴν ἐπίδρασιν τῆς Πραξιτελικοῦ - Λυσιππειοῦ τέχνης θὰ ἐλάμβανον τὴν ἰδίαν μορφήν τὰ σχετικὰ μὲ τὸν Ἔρωτα ἔργα τῆς Ἀναγεννήσεως, ὅπως λ. χ. ὁ μῦθος τοῦ Ἐρωτος καὶ τῆς Ψυχῆς τοῦ Ραφαήλ εἰς τὴν Φαρνεζίναν.

Ἡ *χαρακτὴ* ἐπιγραφὴ τῆς ληκύθου (= «λέγυθος») ¹, τὴν ὁποίαν θὰ ὠνομάζαμεν ἀρχαιολογικῶς ἀρυθαλλοειδῆ λήκυθον, λέγει ὅτι ἦτο κτῆμα τοῦ Ἀσωποδώρου, δὲν ἐχαράχθη δὲ μεταγενεστέρως ὑπὸ τοῦ ιδιοκτῆτου, ἀλλ' ὑπὸ τοῦ ἰδίου τοῦ Δούριδος, ὡς φαίνεται ἀναμφισβήτητον ἀπὸ τὸν γνωστὸν γραφικόν του χαρακτῆρα, ἰδίως τὸ πρωτότυπον Λ. Ἐκτὸς ὅμως τούτου καὶ μόνη ἡ ἀριστοτεχνικὴ τοποθέτησις τῆς ἐπιγραφῆς ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἀγγείου ἐπιβάλλει νὰ τὴν ἀποδώσωμεν εἰς τὴν αἴσθησιν πεπειραμένου διακοσμητοῦ. Αἱ ὑπὸ ιδιοκτητῶν χαραγμέναι ἐπιγραφαὶ εἶναι σχεδὸν κατὰ κανόνα μᾶλλον βάρους καὶ διατάραξις παρὰ στολισμὸς τῆς ἐπιφανείας. Ἡ κακὴ ὀρθογραφία τῆς γενικῆς Ἀσωποδώρω (μὲ ω, ἀλλὰ ἴσως ἰ, ὡς θὰ ἦτο ἂν ἐπρόκειτο περὶ δοτικῆς) = Ἀσωποδώρου, ἔχει καὶ ἄλλην σημασίαν διότι εἶναι μία ἀκόμη βεβαίωσις περὶ τῆς ὑποτεθείσης Ἰωνικῆς καταγωγῆς τοῦ Δούριδος (βλ. Furwängler, *Aphaia* σελ. 343). Ἡ πολὺ φυσικὴ δι' ἓνα Ἴωνα σύγχυσις τοῦ ω μετὰ τοῦ Ἀττικοῦ ο (= ου) ἀπαντᾷ καὶ ἄλλου, ἀνάλογα παραδείγματα βλ. Meisterhans, *Grammatik Att. Inschriften* σελ. 4, σημ. 17, πάντως ὅμως ἔχομεν ἐδῶ ἓν ἀπὸ τὰ ἀρχαιότερα.

Εἰς γενικὴν εἶναι αἱ πλεῖσται κτητικαὶ ἐπιγραφαί, μὲ ὑποκείμενον τὸ ἴδιον τὸ ἀγγεῖον: Γοργίδαο εἰμί, Εὐθυμῆς εἰμί ἢ κύλιξ (Kretschmer, *Vaseninschr.* σελ. 3-4), σπανιώτερον δὲ ἢ σύνταξις εἶναι ἀπρόσωπος, ὡς: Κηφισοφῶντος ἢ κύλιξ. Ἐὰν δέ τις κατάξῃ, δραχμὴν ἀποτεῖσει, δῶρον ὃν παρὰ Ξενύλλου (δ. ἀνωτ.). Κτητικὴ ἀσφαλῶς εἶναι καὶ ἡ ἐπιγραφὴ «Σωστράτο καλο εἰμι», ἐπὶ ἀγγεῖου τῆς Boulogne sur Mer (Lasteyrie, *Musées de France* σελ. 86, πίν. 98, Klein, *Lieblingsinschr.* σελ. 34), τὴν ὁποίαν διὰ μόνον τὸν λόγον ὅτι δὲν εἶναι ἐγγάρακτος,

¹ Παραδείγματα ἀλλαγῆς τοῦ κ εἰς γ καὶ ἀντιστρόφως (γναφεῖον ἀντὶ κναφεῖον, Ἀγρόπολις ἀντὶ Ἀκρόπολις κ.λ.π.) βλ. Meisterhans, *Gramm.* σελ. 74-5. Ὁ τύπος λέγυθος ἀντὶ λέκυθος δὲν φαίνεται γνωστός ἄλλοθεν.

ΠΑΡΕΝΘΕΤΟΣ ΠΙΝΑΞ

ΕΙΚΩΝ ΑΗΚΥΘΟΥ ΔΟΥΡΙΔΟΣ

ἀλλὰ γραπτή, ὁ Hartwig καὶ Langlotz (Zeitbest. 46) διορθώνουν εἰς «Σώστρατος καλὸς εἰμί». Εἶναι ὅμως δυνατόν νὰ προώριζεν ἐξ ἀρχῆς ὁ ἀγγειογράφος τὸ ἔργον τοῦ διὰ τὸν καλὸν Σώστρατον, ἀνάλογον δὲ νὰ συνέβη καὶ μὲ τὴν λήκυθόν μας, ἂν καὶ εἰς ταύτην ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη μεταγενεστέρως. Διότι, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὴν παράστασιν, ἥτις δὲν πρέπει νὰ θεωρηθῇ ἄσχετος πρὸς τὴν διάθεσιν τοῦ Δούριδος διὰ τὸν Ἀσωπόδωρον, δὲν ἀποκλείεται νὰ ἐξωγραφήθῃ αὕτη ἐξ ἀρχῆς καὶ ἐπίτηδες διὰ τοῦτον, δὲν θὰ ἦτο δὲ οὕτω ἡ λήκυθος ἀγορὰ ἢ παραγγελία τοῦ

Εἰκὼν 11.

Ἀσωπώδωρον, ἀλλὰ δῶρον τοῦ Δούριδος πρὸς αὐτόν. Τί φυσικώτερον, ἄλλωστε, διὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἀπὸ τὸ νὰ ἐνθουσιασθῇ ὁ ἀγγειογράφος δι' ἓνα «καλὸν» νεανίαν καὶ νὰ προβάλῃ ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἀγγείου τὰς ἐπιθυμίας του; Μὲ τὴν χαρακτηρίζουσιν τὴν Ἑλληνικὴν τέχνην ὑποταγὴν τῆς πραγματικότητος εἰς τὴν φαντασίαν, ἡ ἐρωτικὴ διάθεσις τοῦ καλλιτέχνου ἐξεφράσθη μὲ τὴν σκηνὴν τοῦ ὑπὸ τῶν δύο Ἐρώτων διωκομένου νέου. Καὶ ὁ λαβὼν ὡς δῶρον τὴν λήκυθον δὲν ἐχρειάζετο θερμότεραν ἐξομολόγησιν.

Ποῖος εἶναι ὁ Ἀσωπόδωρος αὐτὸς δὲν γνωρίζομεν μέχρι τῆς στιγμῆς. Τὸ ὄνομα εἶναι κυρίως Βοιωτικόν, ἀπαντᾷ ὅμως καὶ εἰς Ἀθηναϊκὴν οἰκογένειαν (Kirchner, Prosopogr. Attica I, 178), μὲ κανὲν ὅμως τῶν μελῶν τούτων δὲν δύναται νὰ ταυτισθῇ, ἀλλ' οὔτε καὶ μὲ ἄλλον Ἀσωπόδωρον, τὸν πατέρα τοῦ Θηβαίου Ἡροδότου, τοῦ ὑπὸ τοῦ Πινδάρου εἰς Ἰσθμ. I, 34 ἐξυμνουμένου, ἀφοῦ πρέπει οὗτος νὰ ἦτο νέος εἰς πολὺν παλαιότεραν ἐποχὴν.

Ἐκ τῶν ἄλλων δύο ἐρυθρομόρφων ἀγγείων τῶν εὑρεθέντων εἰς τὸν αὐτὸν τάφον ὁ ἀρύβαλλος τῶν εἰκ. 11 - 12 — ἴσως ὁ Δοῦρις νὰ ὠνόμαζε καὶ τὸ ἀγγεῖον τοῦτο μὲ τὸ γενικὸν ὄνομα «λέκυθος» — ἀπεδόθη ἐξ ἀρχῆς εἰς τὸν Δοῦριν. Ἐπειδὴ εἶναι σπανίου σχήματος καὶ ἀναλόγου μὲ τὴν ὑπογεγραμμένην λήκυθον μὲ τὴν ὁποίαν ἄλλωστε εὑρέθη εἰς τὸν αὐτὸν τάφον πιθανώτατον εἶναι ὅτι ἡγοράσθησαν καὶ τὰ δύο ἀγγεῖα μαζὺ ἀπὸ τὸ αὐτὸ ἐργαστήριον.

Διὰ τοῦ ὀριζοντίου μαιάνδρου χωρίζεται τὸ περικλείον τὴν παράστασιν ἄνω μέρος τοῦ ἀγγείου. Ἄν καὶ ἔχει ἐπανειλημμένως σχεδιάσει λέοντας ὁ Δοῦρις ἰδίως

Εἰκὼν 12.

εἰς τὰς παραστάσεις τῆς πάλης Πηλέως καὶ Θέτιδος (βλ. λ. χ. κύλ. Bibl. Nat. De Ridder 539 Be 207), δὲν δυνάμεθα ἐν τούτοις νὰ παρουσιάσωμεν κανένα ἐντελῶς ὅμοιον, διότι σχεδὸν ὅλοι ἔχουν στρέψει τὴν κεφαλὴν πρὸς τὸν θεατὴν καὶ δὲν δύνανται νὰ παραβληθοῦν, ἐκ δὲ τῶν ἄλλων ὁ λέων τῆς κύλικος τοῦ Λούβρου G 126 (Pottier, alb. pl. 112) φαίνεται ὅτι συνεπληρώθη εἰς νεωτέρους χρόνους. Μόνον μὲ τὸν λέοντα τῆς ἄλλης κύλικος τοῦ Λούβρου (Hopplin, I, 246, W. Vorleagebl. VII, πίν. II) φαίνεται ἀρκετὰ ὅμοιος, ἰδίως ὡς πρὸς τὴν παράστασιν τοῦ περιγράμματος τῆς χαίτης. Ἡ ὁμοιότης μεταξὺ τῶν δύο γίνεται φανερωτέρα, ἂν παραβληθῇ μὲ τὸν γνωστὸν λέοντα τοῦ νεωτέρου ἀστραγάλου τοῦ L. τῆς villa Giulia (Hopplin II, 442 - 3, Beazley, 159). Ὡστε ἡ ἀπόδοσις καὶ τοῦ δευτέρου τούτου ἀγγείου εἰς τὸν Δοῦριν δὲν συναντᾷ δυσκολίας.

ΣΕΜΝΗ ΠΑΠΑΣΠΥΡΙΔΗ
Ν. ΚΥΠΑΡΙΣΣΗΣ

ΤΟ ΒΟΥΛΕΥΤΗΡΙΟΝ ΤΩΝ ΤΕΧΝΙΤΩΝ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

Wilhelm Dörpfeld χαιρετισμόν.

Ὁ Φιλόστρατος ἐν τοῖς βίοις σοφιστῶν 5, 4, 8 σελ. 85 (Kayser) ἀφηγούμενος, πῶς ὁ ἐπίχολος σοφιστὴς Φίλαγρος ὁ Κίλιξ ἐποιήσατο ἀτυχῇ διάλεξιν ἐν Ἀθήναις, λέγει: «Ταῦτα μὲν οὖν ἐν τῷ Ἀγριππείῳ ἐπράχθη· διαλιπὼν δὲ ἡμέρας ὡς τέτταρας, παρῆλθεν εἰς τὸ τῶν τεχνιτῶν βουλευτήριον, ὃ δὴ ᾠκοδομῆται παρὰ τὰς τοῦ Κεραμικοῦ πύλας οὐ πόρρω τῶν ἱππέων. Εὐδοκιμώτατα δὲ ἀγωνιζόμενος τὸν Ἀριστογείτονα τὸν ἀξιούντα κατηγορεῖν τοῦ μὲν Δημοσθένους Μηδισμοῦ τοῦ δὲ Αἰσχίνου Φιλιππισμοῦ, ὑπὲρ ὧν καὶ γεγραμμένοι ἀλλήλους ἐτύγχανον, ἐσθέσθη τὸ φθέγμα ὑπὸ τῆς χολῆς, ἐπισκοτοῦντος φύσει τοῖς ἐπιχόλοις τὴν φωνὴν τοῦ φωνητικοῦ πνεύματος».

Ἐν τοῖς λόγοις τούτοις κεῖται μνεία δύο οἰκοδομημάτων ἀθηναϊκῶν, τοῦ Ἀγριππείου καὶ τοῦ βουλευτηρίου τῶν τεχνιτῶν¹. Περὶ τοῦ Ἀγριππείου δὲν θὰ διατρίψω, δεχόμενος αὐτὸ κατὰ τὸ νότιον μέρος τῆς ἀγορᾶς καὶ ταυτιζόμενον πιθανῶς πρὸς τὸ ὦδεϊον, ὃ εἶδεν ὁ Πausanίας μεταβαίνων ἀπὸ τῶν ἀνδριάντων τῶν τυραννοκτόνων πρὸς τὴν Ἑννεάκρουνον (ὄρα Dörpfeld, *Athen. Mitt.* 1892, 258 ἐξ. Judeich, *Topogr. von Athen* σελ. 312). Ἐκ τοῦ ἀνωτέρω χωρίου εἶνε φανερόν μόνον, ὅτι τὸ Ἀγριππεῖον δὲν ἔκειτο παρὰ τὰς τοῦ Κεραμικοῦ πύλας, οὐ πόρρω τῶν ἱππέων, ἐνθα καθορίζεται ἡ θέσις τοῦ ἐτέρου οἰκοδομήματος, τοῦ βουλευτηρίου τῶν τεχνιτῶν.

Γεννᾶται ὁμως τὸ ζήτημα, ἂν τὸ βουλευτήριον τοῦτο ἦτο ἔξω τῶν πυλῶν τοῦ Κεραμικοῦ ἢ ἔσω, ἐν ἐκατέρᾳ δὲ περιπτώσει πλησίον ἱππέων τινῶν πάντως.

Ὁ E. Curtius (*Abhdl. d. Berl. Akad.* 1854, 269), ὁ Wachsmuth (*Stadt Athen.* I, 264 Pauly-Wissowa *RE*, 1039 ἐξ. λ. buleuterion), ὁ Brückner (*Athen. Mitt.* 1910, 186, 194) καὶ ἄλλοι δέχονται αὐτὸ ἔξω τοῦ Διτύλου, ἱππεῖς δὲ ὡς τοπογραφικὸν ὄρον συγκρίσεως νοοῦσι τὸν Μελάνωπον καὶ τὸν Μακάρτατον,

¹ Ὅτι τεχνῖται νοοῦνται οἱ Διονυσιακοί, νομίζω βέβαιον, ὅχι διότι οἱ θῆτες, οἱ «χειροτέχναι», οἱ «βάνανσοι», οἱ χειρῶνακτες, οἱ χερνητικοί (Ἀριστοτ. πολιτ. 3, 4, 1278. 4, 4, 1291 B. Ἡροδ. 2, 168. Πολύβ. 15, 21, 8) δὲν ἐλέγοντο τεχνῖται (πρβλ. π. χ. Πλάτ. σοφ. 219. Ξενοφ. Κ. Π. 8, 3, 11. Ἀπομ. 2, 7, 5), ἀλλὰ διότι ἔδει νὰ ὁρίζηται τὸ εἶδος τῶν τεχνιτῶν (πρβλ. Poland *Vereinswesen* 122) π. χ. τῶν λατόμων, τῶν ἐκδοχέων κλ. Ἄλλως οἱ τεχνῖται θὰ ἐσήμαινον πάντας τοὺς τεχνίτας πάσης τέχνης, ἔχοντας κοινὸν βουλευτήριον, ἐπομένως ἀποτελοῦντας «συνομοσπονδίαν», ἥτις ἦτο ἀνήκουστον πρᾶγμα εἰς τὸν ἀρχαῖον πολιτισμόν, ἀφ' οὗ εἰς τὸν νέον εἶνε μόνις προσφάτως γνωστὴ καὶ ὡς πρᾶγμα ἐν ταῖς κοινωνίαις καὶ ὡς λέξις ἐν ταῖς γλώσσαις.

οἷτινες ἦσαν τεθαμμένοι ἀμέσως πρὸ τοῦ δημοσίου σήματος κατὰ τὸν Πaus. 1, 29, 6: «ἔστι δὲ ἔμπροσθεν τοῦ μνήματος **στήλη** μαχομένους ἔχουσα **ἱππεῖς**. **Μελάνωπός** σφισὶν ἔστι καὶ **Μακάρτατος** ὀνόματα . . . καὶ **Θεσσαλῶν** τάφος ἔστιν **ἱππέων** κατὰ παλαιὰν φιλίαν ἐλθόντων, ὅτε κλ. . . καὶ πλησίον **τοξόταις Κρησί**. Αὕθις δὲ ἔστιν Ἀθηναίων μνήματα . . . καὶ **ἱππεῦσιν** ἀποθανοῦσιν, ἥνικα . . . ἐνταῦθα καὶ **Κλεωναῖοι** κεῖνται . . καὶ **Ἀθηναίων** δὲ ἔστι τάφος οἷ . . . **ἐπολέμησαν πρὸς Αἰγινήτας** . . .» Ἀλλὰ μοι φαίνεται ἀπίθανον, ὅτι ἡ στήλη ἢ φέρουσα ἀναγλύπτους τὸν Μελάνωπον καὶ τὸν Μακάρτατον, μικρὸν σχετικῶς μνημεῖον οὖσα, θὰ ἦτο ἱκανὴ νὰ χρησιμεύσῃ τῷ Φιλοστράτῳ ὡς τοπογραφικὸς ὅρος πρὸς ἐντόπισιν μεγάλου οἰκοδομήματος, τοῦ βουλευτηρίου¹.

Ἄν δὲ ὑπολάβωμεν, ὅτι διὰ τῆς λέξεως «ἱππέων» ὁ Φιλόστρατος ἐννοεῖ αὐτοὺς τοὺς δύο τεθαμμένους ἄνδρας, πάλιν δὲν ἐκλέγει καλὸν τοπογραφικὸν ὅρον παραβολῆς, ἐπειδὴ ἐγγὺς αὐτῶν ἦσαν τεθαμμένοι καὶ μὴ ἱππεῖς, οὓς καταλέγει ὁ Πausanias, καὶ ἴσως καὶ ἄλλοι, οὓς δὲν λέγει οὗτος. Ἄν μάλιστα δεχθῶμεν, ὅτι τὸ σχῆμα τοῦ δημοσίου σήματος, τοῦ πολυανδρίου, ὡς χαράσσει αὐτὸ ὁ Brückner, εἶνε ἐγγύτατα τῆς ἀληθείας, τότε τὸ κράσπεδον εἴτε τῆς νοτίως εἴτε τῆς βορείως τοῦ πολυανδρίου παραθεοῦσης ὁδοῦ θὰ ἦτο ἐγγύτερον τοῦ βουλευτηρίου, ἀφ' οὗ τοῦτο δὲν θὰ ἔκλειε βεβαίως τὴν πρὸς τὴν Ἀκαδημίαν ὁδόν, ἀλλὰ θὰ ἔκειτο ἢ ἐν δεξιᾷ πὺς ἢ ἐν ἀριστερᾷ. Γνωρίζομεν δὲ (Paus. 1, 29, 3), ὅτι ἡ βορεία τῶν ὁδῶν ἐκείνων ἐκκρᾶσπεδοῦτο ὑπὸ πρῶτων τῶν τάφων τοῦ Θρασυβούλου, τοῦ Περικλέους, τοῦ Χαβρίου καὶ τοῦ Φορμίωνος καὶ εἶχε προσέτι καὶ δύο ἱερὰ (Paus. 1, 29, 2), ὧν τὸ μὲν, οὗ εὗρέθη ἡ θέσις (πρβλ. BCH 31, 1927, σελ. 155 ἐξ.), ἦτο τῆς Ἀρίστης καὶ Καλλίστης Ἀρτέμιδος, τὸ δὲ τοῦ Διονύσου ὑπὸ τούτου δὲ φυσικὸν εἶνε νὰ ἐφέλκηται τὸ βουλευτήριον τῶν τεχνιτῶν. Διατί ὁ Φιλόστρατος δὲν μετεχειρίσθη τι τῶν μνημείων τούτων ὡς τοπογραφικὸν ὅρον παραβολῆς, ἀλλ' ἀπέβλεψε πορρωτέρω εἰς τὸ κέντρον τῆς διδύμου πρὸς τὴν Ἀκαδημίαν ὁδοῦ, εἰς τὸ δημόσιον σῆμα; Ἔπειτα καὶ οἱ τάφοι τῶν ἱππέων εἶνε ἀναπόσπαστα μέρη τοῦ ὅλου δημοσίου μνήματος, τοῦ πολυανδρίου. Πῶς ὁ Φιλόστρατος ἀπομονώνει αὐτοὺς καὶ τοπογραφεῖ δι' αὐτῶν μόνων, ὅταν δὲν εἶνε μόνον; καὶ ἂν δὲ ὑπολάβῃ τις, ὅτι εἰς τὸ πρόσθιον μέρος τοῦ πολυανδρίου ἦσαν

¹ Στήλαι δὲ ἐκόσμων πάντας τοὺς τάφους τοῦ σήματος καὶ οὐχὶ περιφερεῖς ἀνδριάντες. «Καὶ σφῶν ἱστᾶσιν ἐπὶ τοῖς τάφοις **στήλαι** τὰ ὀνόματα καὶ τὸν δῆμον (φυλὴν Wilamowitz) ἐκάστου λέγουσαι» λέγει ὁ Paus. 29, 4. Ὁ δὲ Σχολ. Ἀριστοφ. ὄρν. 394 λέγει κατὰ τὸν Μενεκλέα πιθανῶς: «βαδίζουσι δὲ ἔνθεν καὶ ἔνθεν εἰς **στήλαι** ἐπὶ τοῖς δημοσίοις τεθαμμένοις· εἰσὶ δὲ οὗτοι οἱ ὑπὸ τοῦ δήμου πεμφθέντες, οἳ τε ἐν αὐτῇ τῇ χώρᾳ ὑπὲρ τῆς πόλεως τετελευτήκασιν· ἔχουσι δὲ αἱ **στήλαι** ἐπιγραφὰς ποῦ ἕκαστος ἀπέθανεν». Τοιαύτας δὲ στήλας δεικνύουσι καὶ ἀγγειογραφίαι (Brückner ἔ. ἀ. 212 ἐξ. Wolters *Sitz. Ber. Bayer. Akad.* 1913 σελ. 3 ἐξ. *Berl. Phil. Woch.* 1915, 1424 πρβλ. *Πρακτικά* 1882, 67. 1911, 153. *Αρχ. Ἐφημ.* 1920, σελ. 18 ἐξ. 24). Ὡστε κατανατᾷ ἀπίθανον, ὅτι ὁ Φιλόστρατος θὰ ἐτοπογράφει τὸ βουλευτήριον ἐκ τῆς θέσεως μιᾶς ἀναγλύπτου στήλης.

ὄντως μόνοι, πῶς ὁ ἀναγνώστης θὰ ἐννοήσῃ, ὅτι ἐν τῇ τοπογραφίᾳ τοῦ Φιλοστράτου ἐννοοῦνται οὗτοι καὶ ὄχι ἄλλοι, οὓς γινώσκουμεν ἐκ τοῦ Παυσανίου; (πρβλ. 29, 11). Ἄν δὲ τοῦτο εἶνε ἀπίθανον, ἐπίσης ἀπίθανος εἶνε καὶ ἡ ἀντίστροφος εἰκασία τοῦ Brückner (ξ. ἀ. σελ. 194), ὅτι ἐκ τοῦ χωρίου τοῦ Φιλοστράτου συνάγεται, ὅτι πλησίον τοῦ βουλευτηρίου ἦσαν πολλοὶ τάφοι ἱππέων. Τοῦτο οὔτε ἀπὸ σχεδίου ἦτο δυνατόν νὰ γίνη, ἀφ' οὗ αἱ κατὰ ξηρὰν μάχαι ἔϊχον ἀπωλείας καὶ πεζῶν καὶ ἱππέων, οὓς δὲν ἦτο δυνατόν νὰ χωρίσωσιν ἐν τῇ ταφῇ καὶ ὄντως δὲν ἐχώριζον, οὔτε τυχαίως, διὰ τὸν αὐτὸν λόγον. Μόνον κατ' ἐξαίρεσιν ἡδύνατο νὰ συμπλακῇ ἱππικόν τι ἀπόσπασμα ὡς τὸ τοῦ Δεξιλέω, ὅτε ὁ τάφος ἐκρυπτε μόνον ἱππεῖς.

Πιστεύω, ὅτι πειρώμενοι νὰ ἐρμηνεύσωμεν τὴν τοπογραφίαν τοῦ Φιλοστράτου σκεπτόμεθα ἄγαν ἀρχαιολογικῶς, μάλιστα δὲ οἱ νεώτεροι οἱ παρακολουθοῦντες τὰ τε ἐν γένει «φλέγοντα» τοπογραφικὰ ζητήματα τῶν Ἀθηνῶν καὶ μάλιστα τὰς ἀνασκαφὰς τοῦ Κεραμικοῦ. Ὁ Φιλόστρατος θέλων νὰ καθορίσῃ τὴν θέσιν τοῦ βουλευτηρίου, βεβαίως δὲν ἴστατο ἐπὶ τῶν ὀχθῶν τῆς ἀνασκαφῆς τοῦ Κεραμικοῦ οὐδ' ἐβλεπεν ἐκεῖθεν τὰς Ἀθῆνας. Ἄν δὲν ἔγραφεν ἐντὸς τῶν Ἀθηνῶν, ἐφαντάζετο ὅμως αὐτὰς ὡς εἰ ἦτο ἐντὸς αὐτῶν καὶ ἂν ἐπρόκειτο νὰ τοπογραφήσῃ οἰκοδόμημα κείμενον ἐκτὸς τοῦ περιβόλου τῶν τειχῶν, πλησίον μάλιστα τοῦ Διτύλου, θὰ ὥριζε τὴν θέσιν αὐτοῦ κατὰ πάντα ἄλλον τρόπον (π.χ. «οὐ πόρρω ἔξω τοῦ Διτύλου», «ἐξιόντι ἐκ τοῦ Διτύλου οὐ πόρρω τοῦ δημοσίου σήματος ἢ τ.τ.), οὐχὶ ὅμως ὡς πράττει νῦν, ὅτε καὶ τὸ προηγούμενον Ἀγρίππειον, ἐντὸς τοῦ περιβόλου πάντως ὄν, κρατεῖ τὴν φαντασίαν τοῦ τε γράφοντος καὶ τοῦ ἀναγινώσκοντος **ἐντὸς τῶν τειχῶν**. Ἡ θέσις μόνον πρέπει νὰ εἶνε πλησίον τῶν πυλῶν τοῦ Κεραμικοῦ καὶ «οὐ πόρρω τῶν ἱππέων».

Ἐπομένως οἱ ἱππεῖς πρέπει νὰ ἦσαν ἐντὸς τοῦ περιβόλου τῶν τειχῶν καὶ ἐν σχετικῇ ἐγγύτητι πρὸς τὸ Δίπυλον ἦτοι κατὰ τὸ βόρειον πιθανῶς μέρος τῆς ἀγορᾶς. Ἄς ἀναζητήσωμεν τοιοῦτόν τι μνημεῖον ἐκεῖ που.

Εἶνε γνωστόν, ὅτι ὁ Παυσανίας (1, 2, 4) εἰσάγων τὸν ἀναγνώστην εἰς τὰς Ἀθῆνας διὰ τοῦ Διτύλου ἦτοι διὰ τῶν πυλῶν τοῦ Κεραμικοῦ μνημονεύει ἐντὸς τοῦ περιβόλου πρῶτον τοῦ πομπείου, εἶτα τοῦ ναοῦ τῆς Δήμητρος καὶ τινος ἐφίππου Ποσειδῶνος, καὶ ἔπειτα μνημονεύει τῶν δύο στοῶν ἐκατέρωθεν τοῦ εὐθέως Δρόμου, ὅστις ἦγεν ἐκ τοῦ Διτύλου εἰς τὴν βορείαν ἄκρην τῆς κυρίως ἀγορᾶς κατὰ τὸν ΒΑ πόδα τοῦ λόφου τοῦ «Θησείου» ἦτοι τοῦ Ἡφαιστείου μεταξὺ τοῦ λόφου καὶ τῆς νῦν ἐκκλησίας τῶν Ἀγ. Ἀσωμάτων. Ἐκεῖθεν ἄρχεται τῆς περιγραφῆς τῆς ἀγορᾶς ἐκ τῆς δυτικῆς πλευρᾶς αὐτῆς διὰ τῆς βασιλείου στοᾶς, προχωρεῖ ἐν συνεχείᾳ πρὸς τὴν νότιον, ποιεῖται ἐν αὐτῇ ἐλιγμούς τινας βορείως ἢ ΒΔ τοῦ Ἀρείου πάγου ἐρχόμενος οὕτω εἰς τὴν ΒΔ ἄκρην αὐτοῦ, καὶ βαδίζει εἶτα παρα-

πλευρῶς τῆς δυτικῆς πλευρᾶς αὐτοῦ φθάνων εἰς τὴν Ἑννεάκρουνον καὶ τὸ Ἐλευσίνιον. Ἐντεῦθεν ἐπιστρέφει πρὸς Β καὶ ἐπισκέπτεται τὸν ἀγοραῖον κολωνόν καὶ τὸν ναὸν τοῦ Ἡφαίστου («Θησεῖον») κείμενον ὑπεράνω τῆς βασιλείου στοᾶς, ἔπειτα δὲ τὸ ἱερόν τοῦ Δήμου καὶ τῶν Χαρίτων καὶ τῆς Ἀφροδίτης κείμενον εἰς τὴν βορείαν κλιτὸν τοῦ λόφου τοῦ «Θησείου», ὅπου διέρχεται νῦν ὁ σιδηροδρόμος, ὅστις καὶ ἀπεκάλυψεν αὐτό¹, καὶ ἐνταῦθα ἀλλάσσει διεύθυνσιν στρεφόμενος πρὸς Α, ἵνα διέλθῃ εἰς τὴν ἀπέναντι πλευρὰν τῆς ἀγορᾶς, τὴν ἀνατολικήν, ἣν καὶ περιγράφει μνημονεύων τῆς Ποικίλης στοᾶς καὶ τινων μνημείων πρὸ αὐτῆς, προσθέτων τινὰ περὶ τῶν «ἐν τῇ ἀγορᾷ» ἥτοι ἐπὶ τῆς πλατείας τῆς ἀγορᾶς μνημείων, καὶ τέλος ἐξέρχεται αὐτῆς **πλησίον**, ἵνα περιγράψῃ τὸ Πτολεμαίειον γυμνάσιον καὶ εἶτα τὸ ἱερόν ἢ τὸν σηκὸν τοῦ Θησεῶς κείμενον βορείως πρὸς τῆς ΒΑ ἄκρας τοῦ Ἀρείου πάγου.

Ἐκεῖ, ἐνθα ὁ Πausanίας ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ τῆς Ἀφροδίτης στρέφεται πρὸς ἀνατολάς, ἵνα ἔλθῃ εἰς τὴν ἀνατολικήν πλευρὰν τῆς ἀγορᾶς, ὅπου ἦτο ἡ Ποικίλη στοά, διασχίζει τὴν βορείαν πλευρὰν τῆς ἀγορᾶς. Φαίνεται, ὅτι ἡ πλευρὰ αὕτη δὲν ἦτο πολὺ εὐρεία, διότι ὁ Πausanίας δὲν περιγράφει πολλὰ πράγματα αὐτόθι, οὐδὲν δὲ οἰκοδόμημα. Ἴδου τι λέγει (I, 15, 1): «ἰοῦσι δὲ πρὸς τὴν στοάν, ἣν Ποικίλην ὀνομάζουσιν ἀπὸ τῶν γραφῶν, ἔστιν Ἑρμῆς χαλκοῦς καλούμενος ἀγοραῖος καὶ πύλη πλησίον» ἔπεστι δὲ οἱ τρόπαιον Ἀθηναίων ἱππομαχία κρατησάντων Πλείσταρχον², ὃς τῆς ἵππου Κασσάνδρου καὶ τοῦ ξενικοῦ τὴν ἀρχὴν ἀδελφὸς ὢν ἐπετέτραπτο· αὕτη δὲ ἡ στοὰ (ἡ ποικίλη)» κλ.

Καὶ ὁ μὲν Ἑρμῆς ἴσως δὲν ἦτο μόνος, ἀφ' οὗ ὁ Ξενοφ. ἱππαρχ. 3, 2 «ἀπὸ τῶν Ἑρμῶν» νομίζει ὀρθὸν νὰ ἄρχηται πᾶσα πομπή τῶν ἱππέων³, ὁ δὲ Ἀρποκρ. λ. Ἑρμαῖ λέγει . . . «ἀπὸ γὰρ τῆς Ποικίλης καὶ τῆς τοῦ βασιλέως στοᾶς εἰσιν οἱ Ἑρμαῖ καλούμενοι» (πρβλ. καὶ Λυσ. 23, 3), οἵτινες ἦσαν ἴσως οἱ ὑπὸ τοῦ Ἰππίου μετὰ γνωμικῶν πρῶτοι σταθέντες ὡς ἀφετηρία ἀπὸ τῆς ἀγορᾶς πρὸς τοὺς δήμους. Ὁ Περιγητὴς ἀπέβλεψε, φαίνεται, εἰς μόνον τὸν **χαλκοῦν** Ἑρμῆν.

Τὸ ἄλλο ὅμως μνημεῖον, ὅπερ ὁ Πausanίας εἶδε βορείως πρὸς τῆς νῦν γεφύρας τοῦ Θησείου καὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς κατὰ τὴν πλατεῖαν τῶν Ἀγ. Ἀσωμάτων καὶ καλεῖ «**πύλην**», ἐκράτησεν ἀληθῶς ὡς πύλη ἐπὶ μακρὸν χρόνον μέχρι τοῦδε· καὶ οὐ μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ ἔδωκεν ἀφορμὴν νὰ ἐξενεχθῶσι πολλαὶ γνω-

¹ Ὅρα Δελτ. Ἀρχ. 1891, σελ. 25, 40. Ferguson *Hellenistic Athens* 212.

² Κατὰ τὸ θέρος τοῦ 306 π. Χ. Wilhelm Gött. *Gel. Anz.* 1898, 222, Dittenberger *Syll.*³ 328. Ferguson, *Hellenistic Athens* 1911, 114.

³ Ὁ Robert, *Pausanias als Schriftst.* 329 δὲν θέτει, νομίζω, ὀρθῶς τοὺς Ἑρμαῖς τούτους εἰς τὸ νότιον μέρος τῆς ἀγορᾶς, ἐπειδὴ ἐκεῖ δὲν ὑπάρχει θεοὺς παρατάξεως τῶν ἱππέων «κατὰ φυλάς», ὡς ὑπῆρχεν ἐν τῷ μεταξὺ Διπύλου καὶ ἀγορᾶς Δρόμῳ, ὅθεν ἤρχετο καὶ ἡ πομπή τῶν Παναθηναίων.

μαι, ὅτι δηλ. ἦτο πύλη τοῦ μηδέποτε πιθανώτατα ὑπάρξαντος (πρβλ. Dörpfeld, ἐν *Judeich - Festschrift*, 1929 σελ. 1 ἐξ.) προθεμιστοκλείου περιβόλου τῆς πόλεως μόνη αὕτη διασωθεῖσα ἐξ αὐτοῦ ἐνταῦθα, ἢ ὅτι ἐκτίσθη ὕστερον ἀντὶ τῆς παλαιᾶς, ἢ ὅτι ἦτο ἀψιδωτὴ καὶ ἐπομένως παρείχε τὸ παλαιότερον παράδειγμα ἀψίδος ἐν Ἑλλάδι, ἢ ὅτι, ἀφ' οὗ ἦτο ἀψιδωτὴ, ἐσφάλη ὁ Πausanίας ἀναγαγὼν αὐτὴν εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Κασσάνδρου, ὥστε εἶνε διορθωτέος, καὶ εἴ τι ἄλλο.

Οὐδεμίαν ἔχω ἀμφιβολίαν, ὅτι ἡ «πύλη» αὕτη ἦτο πυλόμεορφον μνημεῖον ἐσχηματισμένον διὰ δύο κίωνων καὶ ἐπιστυλίου, ἐφ' οὗ ἦτο «τρόπαιον τῶν Ἀθηναίων ἱπομαχία κρατησάντων». Τοιαῦτα μνημεῖα πυλόμεορφα ἐπὶ κίωνων εἶνε ἤδη γνωστὰ ἱκανὰ ἐν Δελφοῖς ἐκ τῶν μακεδονικῶν χρόνων¹, οὐδεὶς δ' ὑπάρχει λόγος νὰ κωλυθῶμεν νὰ δεχθῶμεν ὅμοια ἐν Ἀθήναις, ἀφ' οὗ ὑπῆρχον πιθανῶς καὶ ἀλλαχοῦ², δὲν εἶνε δ' ἀπίθανον, ὅτι καὶ τῶν δελφικῶν ἀναθημάτων πρότυπον ἠδύνατο νὰ εἶνε τὸ Ἀθηναϊκὸν ἢ ἄλλο τι ἀθηναϊκὸν παλαιότερον.

Ἄλλ' εἴτε κίονας στρογγύλους δεχθῶμεν ὑποβαστάζοντας τὸ τρόπαιον (μονοκίονια βάθρα ἦσαν συνήθη ἐν Ἀθήναις καὶ Δήλῳ καὶ Δελφοῖς καὶ ἀλλαχοῦ ἀπὸ τοῦ 6^{ου} αἰῶνος τοῦλάχιστον) εἴτε τετραγώνους, ὥστε νὰ προσφύηται αὐτῷ προσφορώτερον τὸ ὄνομα «πύλη», — διὰ νὰ νοητῇ τὸ τρόπαιον ὅτι διαιωνίζει νίκην ἱπομαχίας, τί ἄρᾳ γε ἔπρεπε νὰ παριστάνῃ ἐπάνω, ὥστε νὰ εἶνε ἀσύγχυτον πρὸς οἰονδήποτε τρόπαιον πεζομαχίας; Ὁ Nilsson τελευταῖον ἐν *BCH* 1925 σελ. 145, ἐξ ἀφορμῆς τῶν δελφικῶν πυλομόρφων μνημείων ἤχθη νὰ ἐνθυμηθῇ τὴν «πύλην» ταύτην τῶν Ἀθηναίων, ἀλλ' ἵνα καταλήξῃ ἀποφεύγων πᾶσαν εἰκασίαν: «mais nous ne savons pas de quelle nature étaient ces trophées». Εὐρίσκω, ὅτι μόνον ἱππεῖς καὶ πιθανώτατα ἱππεῖς ἱπομαχοῦντας ἐβάσταζεν ἡ πύλη. Μνημεῖα εἰκονίζοντα ἱππεῖς ἦσαν συχνά³. Δὲν ἦσαν δ' ἐν Ἀθήναις ἄγνωστοι παραστάσεις ἱπο-

¹ Bourguet *BCH*, 1911, 472, *Ruines de Delphes* 165 ἐξ. 202 ἐξ. Pomtow, *Berl. Phil. Woch.* 1912, 28, 315, *Klio* 7, 442 Dittenberger *Syll.*³ 513 ἐξ.

² Πρβλ. Φιλολογ. βί. Ἀπολλ. 2, 42 «Καὶ πύλας ἐν αὐτῷ (τῷ πεδίῳ τῆς μάχης μεταξὺ Πύρου καὶ Ἀλεξάνδρου) ἰδεῖν φασὶ ξυγκλειούσας οὐδέν, ἀλλὰ τροπαίων ἕνεκα ὠκοδομημένας ἀνακεῖσθαι γὰρ ἐπ' αὐτῶν Ἀλέξανδρον ἐφεισηκότα τετραγυρίοις ἄρμασι...» Ὁρα καὶ ἐπιτάφιον ἐπίγραμμα τῆς Μιλήτου ἐν *Jahrb.* 1906 *Arch. Anz.* σελ. 38 (πρβλ. Πολύβ. 31, 21, 2. Niese III, 245).

«Σῆμα μὲν ἴσθ', ὅτι τοῦτο Μενεσθειδᾶν ἐπὶ δισσοῖς
κίουσιν ὠνκώθη, ξεῖνε, καταφθιμένοις,
εἴ τινες εὐόλβου μεγάλας παρὰ παιδί Σελεύκου
Ἀσίδος ὑψηλοῦς ἔκλυες ἡγεμόνας».

Ὁρα καὶ Löwy, *Die Anfänge des Triumphbogens*, ἐν *Jahrb. d. Kunsthistor. Sammlungen* in Wien, νέα σειρά, Sonderschrift 1928 σελ. 31.

³ Πρβλ. ἐν Δελφοῖς Πλουτ. Φιλοπ. 2 καὶ 10 «καὶ διαλαβὼν τὸ ξυστόν ἐκ χειρὸς ὥθει (ὁ Φίλοπ.) καὶ περικρέπει τὸν ἄνδρα (Μαχανίδαν) συνεπερείσας — τοῦτο ἔχων τὸ σχῆμα χαλκοῦς ἐν Δελφοῖς ἔστηκεν» πρβλ. *Klio* IX, 160 ἐξ. Πaus. 10, 10, 6 (ἵπποι Ταραντίνων), 13, 5 (Ἀχιλλεὺς ἐπὶ τῷ ἵππῳ καὶ ὁ Πάτροκλος συμ-

μαχούντων, ἂν κρίνωμεν καὶ μόνον ἐκ τοῦ μνημείου τοῦ οἴκου τοῦ Δεξιλέω καὶ τοῦ σχετικοῦ τῆς Ἀκαμαντίδος φυλῆς.

Ἴδου λοιπὸν ἵππεις μεγάλοι καὶ ἐπιφανεῖς καὶ περίοπτοι ἐντὸς τῆς πόλεως καὶ εἰς τὸ τέρμα τοῦ ἐκ τῶν πυλῶν τοῦ Κεραμεικοῦ ἐρχομένου Δρόμου, ὃχι μὲν πολὺ μακρὰν αὐτοῦ, ἀλλ' οὕτως, ὥστε τὸ βουλευτήριον τῶν τεχνιτῶν κείμενόν που μεταξὺ τῶν ἱππέων καὶ τοῦ Διτύλου νὰ εἶνε ἐκατέρωθεν ἐγγὺς ἀμφοτέρων, καθὼς θέλει ὁ Φιλόστρατος.

Ἄλλ' ἐν τῷ χώρῳ τούτῳ τῷ μεταξὺ τοῦ Διτύλου καὶ τῶν ἱππέων ἔκειτο οἰκοδόμημά τι ἔχον ὡσαύτως σχέσιν πρὸς τοὺς Διονυσιακοὺς τεχνίτας. Τοῦτο ἦτο ἡ οἰκία τοῦ Πουλυτίωνος, ἐν ἣ ὁ Ἀλκιβιάδης παρῶδῃσε τὰ (Ἑλευσίνα) μυστήρια μετὰ τῶν φίλων, μεθ' ὧν καὶ τοὺς Ἑρμᾶς περιέκοψε. Ὁ Ἀνδοκ. π. μυστ. 12 λέγει: «ἐπειδὴ δὲ ἐψηφίσαντο αὐτῷ (τῷ ἀμνήτῳ θεράποντι ἦτοι δούλῳ Ἀνδρομάχῳ) τὴν ἄδειαν, ἔλεγεν, ὅτι ἐν τῇ οἰκίᾳ τῇ Πουλυτίωνος γίγνοιτο μυστήρια. Ἀλκιβιάδην μὲν οὖν καὶ Νικιάδην καὶ Μέλητον τούτους μὲν αὐτοὺς εἶναι τοὺς ποιοῦντας, συμπαρεῖναι δὲ καὶ ὄρᾱν τὰ γιγνόμενα καὶ ἄλλους, παρεῖναι δὲ καὶ δούλους ἑαυτόν τε καὶ τὸν ἀδελφόν» κλ. Ποῦ ἔκειτο ἡ οἰκία δὲν λέγει ὁ Ἀνδοκίδης. Ὁ Πλάτων ἐπιχέει φῶς τι λέγων ἐν τῷ Ἑρμείᾳ 400 B: «ἐν δὲ Σκύθαις τοῖς νομάσιν (δηλ. τοῖς μὴ ἔχουσιν ἀνάγκην οἰκιῶν) εἴ τις τὴν Πουλυτίωνος οἰκίαν κεκτημένος εἴη, οὐδὲν ἂν πλουσιώτερος δοκοῖ εἶναι ἢ εἰ παρ' ἡμῖν τὸν Λυκαθηττόν». Ἐκ τῶν λόγων τούτων γίνεται φανερόν μόνον, ὅτι ἡ οἰκία αὕτη ἦτο μεγάλη τις, παροιμιωδῶς μεγάλη, τὸ δὲ μέγεθος κατὰ τὴν ἀρχιτεκτονικὴν τῶν ἀρχαίων πρέπει νὰ ἀναφέρωμεν ὃχι τόσον εἰς τὸ ὕψος, ὅσον εἰς τὴν εὐρύτητα καὶ τὸ πλῆθος τῶν μερῶν καὶ τῶν ἐξαρτημάτων (κῆποι, αὐλαί) ². Ἄλλας λεπτομερείας ὅμως ὡς καὶ τοπογραφικὸν ὄρισμόν τῆς οἰκίας εὐρίσκομεν παρὰ Πανσανίᾳ 1, 2, 5. Οὗτος ἐρχόμενος, ὡς εἴπομεν ἀνωτέρω, ἐκ τοῦ Διτύλου πρὸς τὸν Κεραμεικόν, ἦτοι τὴν ἀγορὰν, βαδίζει διὰ τοῦ Δρόμου, ὅστις ἦτο εὐρεία λεωφόρος καὶ κατ' εὐθείαν ἦγε πρὸς τὴν ΒΑ κλιτὸν τοῦ σημερινοῦ λόφου τοῦ «Θησειοῦ» πρὸς τὴν βασιλείον στοάν, διερχομένη λοξῶς ἀπὸ ΒΔ πρὸς ΝΑ πρὸ τοῦ χώρου, ὃν κατέχει σήμερον ὁ ἐκεῖ σιδηροδρομικὸς σταθμός.

παραθεῖ οἱ τῷ ἵππῳ), 13, 6 (εἰσὶ δὲ καὶ εἰκόνες χαλκαῖ Φωκέων ἀναθέντων ἡνίκα δευτέρῃ συμβολῇ τὸ ἵππικόν ἐτρέψαντο τὸ ἐκ Θεσσαλίας), 13, 10 (εἰκόνες δὲ καὶ πεζῶν καὶ ἱππέων), 15, 4 (ἵππικόν δὲ ἡγεμόνας ἀναβεβηκότας ἐπὶ ἵππους Φεραῖοι... ἔστησαν). Καὶ ἐν Ὀλυμπίᾳ Πανσ. 5, 25, 11 (Ἡρακλῆς... μαχόμενος πρὸς τὴν ἀμαζόνα ἐφιππον γυναῖκα), 27, 2 (δύο τέ εἰσιν ἵπποι καὶ ἡνίοχοι δύο, ἐκατέρῳ τῶν ἵππων παρεστῶς ἀνὴρ ἡνίοχος), 6, 11, 1 (Φίλιππος ὁ Ἀμύντου καὶ Ἀλέξανδρος ὁ Φιλίππου καὶ Σέλευκός τε καὶ Ἀντίγονος τοῖς μὲν δὴ ἐφ' ἵππων, Ἀντιγόνῳ δὲ ἀνὴρ πεζός ἐστιν ἢ εἰκὼν), 12, 4 (τοὺς ἀνδριάντας δὲ τοῦ Ἰέρωνος ἐν Ὀλυμπίᾳ ἐφ' ἵππου τὸν ἕτερον... ἀνέθεσαν), 12, 5 (Ἀρεὺς... καὶ Ἄρατος ἔστηκεν ὁ Κλεινίου καὶ αὐθις ἀναβεβηκώς ἐστιν Ἀρεὺς ἵππον). Πρβλ. καὶ 6, 14. 12, 16, 9 κ. ἄ. Ἐκ τῶν μνημείων αἱ μαρτυρίαι εἶνε πλείονες.

¹ Πρβλ. καὶ Οxyγγ. pap. III ἀριθ. 411 στίχ. 22. Σουίδ. λ. ἐξωρχησάμην.

Οὕτω βαδίζων ὁ Πausanías, περιγράφει τὰ ἐκατέρωθεν τοῦ Δρόμου μνημεῖα ἢ οἰκοδομήματα, ἀρχόμενος ὡς ἑξῆς: «στοαὶ δὲ εἰσιν ἀπὸ τῶν πυλῶν ἐς τὸν Κεραμεικόν» καὶ εἰκόνες πρὸ αὐτῶν χαλκαῖ καὶ γυναικῶν καὶ ἀνδρῶν ὅσοις τι ὑπῆρχεν ἐς δόξαν. ἡ δὲ ἑτέρα τῶν στοῶν ἔχει μὲν ἱερὰ θεῶν, ἔχει δὲ γυμνάσιον Ἑρμοῦ καλούμενον. Ἔστι δὲ ἐν αὐτῇ *Πουλυτίωνος οἰκία*, καθ' ἣν παρὰ τὴν ἐν Ἑλευσῖνι δρᾶσαι τελετὴν Ἀθηναίων φασὶν οὐ τοὺς ἀφανεστάτους· ἐπ' ἐμοῦ δὲ *ἀνεῖτο Διονύσω*. Διόνυσον δὲ τοῦτον καλοῦσι Μελπόμενον ἐπὶ λόγῳ τοιῷδε, ἐφ' ὁποίῳ περ Ἀπόλλωνα Μουσηγέτην. *Ἐνταῦθά* ἐστὶν Ἀθηνᾶς ἀγάλμα Παιωνίας καὶ Διὸς καὶ Μνημοσύνης καὶ Μουσῶν Ἀπόλλων τε, ἀνάθημα καὶ ἔργον Εὐβουλίδου, καὶ δαίμων τῶν ἀμφὶ Διόνυσον Ἀκρατος. πρόσωπον ἐστὶν οἱ ἐνφοδομημένον τοίχῳ. *μετὰ δὲ τὸ τοῦ Διονύσου τέμενος* οἴκημα ἐστὶν» κλ. Ὅτι αἱ στοαί, αἱ μνημονεύει πρώτας ὁ Πausanías, ἔκειντο ἐκατέρωθεν τοῦ Δρόμου, μανθάνομεν ἐκ τοῦ Ἱμερίου III, 2 «εὐθυτενῆς τε καὶ λεῖος καταβαίνων ἄνωθεν (δηλ. ἐκ τῆς Ἀκροπόλεως καὶ τῆς ἀγορᾶς) σχίζει τὰς ἐκατέρωθεν παρατεταμένας στοάς». Διὰ τὰ δύναται δὲ ἡ ἑτέρα τῶν στοῶν νὰ περιέχῃ ἱερὰ θεῶν καὶ γυμνάσιον, ἀπαιτοῦν ἔκτασιν χώρου, προσέτι δὲ τὴν εὐρύχωρον οἰκίαν τοῦ Πουλυτίωνος, δὲν ἦτο ἢ πρὸς νότον, δηλ. ἢ δεξιὰ τῷ ἐκ Διπύλου ἐρχομένῳ Πausanίᾳ, ἀλλ' ἢ πρὸς βορρᾶν, ἢ ἀριστερά· διότι πρὸς νότον δὲν ὑπάρχει ἐπαρκὴς ὁμαλὸς χώρος, μᾶλλον δὲ οὐδαμῶς ὑπάρχει, δυνάμενος νὰ δεχθῇ τὰ ἄνω ἰδρύματα, ἐν ᾧ τοῦναντίον ὅλος συμβαίνει πρὸς βορρᾶν.

Κατὰ τοὺς λόγους τοῦ Πausanίου ἡ οἰκία τοῦ Πουλυτίωνος, δημευθεῖσα ὡς καὶ πᾶσα περιουσία τῶν Ἑρμοκοπιδῶν, εἶχε παραχωρηθῇ εἰς λατρείαν τινὰ τοῦ Διονύσου τοῦ ἐπικληθέντος Μελπομένου. Ἐντὸς δὲ τῆς ἐκτάσεως τῆς οἰκίας, «καθ' ἣν» (Πaus.) εἶχε γίνεσθαι ἡ ἀσεβὴς μίμησις τῶν μυστηρίων, ἦτο ἐπὶ Πausanίου, ὡς ἐρμηνεύω αὐτόν, τὸ ἀνάθημα καὶ ἔργον τοῦ Εὐβουλίδου· διότι μετὰ τὸ «ἐν αὐτῇ» (δηλ. τῇ στοᾷ) ἔπεται τὸ «*ἐνταῦθα*», ἀκολουθεῖ τὸ προσωπεῖον τοῦ συνημμένου πρὸς τὸν Διόνυσον Ἀκράτου, ἐνφοδομημένον εἰς τινὰ τοῖχον τοῦ ὅλου συγκροτήματος τοῦ Πουλυτίωνος καὶ ληξιάσης οὕτω τῆς περιγραφῆς αὐτοῦ κεῖται ἐν τέλει τὸ «μετὰ δὲ τὸ τοῦ Διονύσου *τέμενος* ἐστὶν *οἴκημα* ἀγάλματα ἔχον ἐκ πηλοῦ» κλ., ᾧ δηλοῦσι καὶ τὴν εὐρύτητα τοῦ ὅλου οἰκοπέδου τοῦ Πουλυτίωνος διὰ τῆς λέξεως *τέμενος*.

Τὸ *οἴκημα* τοῦτο θὰ ἦτο τὸ τελευταῖον κατὰ τὸ ἄκρον τῆς βορείας στοᾶς, πρὶν ὁ Πausanías, φεύγων ἐκ τῆς στοᾶς, στραφῇ ἀμέσως πρὸς τὴν ἀγορὰν διὰ τῶν λέξεων (3, 1) «τὸ δὲ χωρίον ὁ Κεραμεικός» κλ. καὶ μεταβῇ εἰς τὴν βασιλείον στοάν. Δὲν εἶνε ὅμως εὐλογον νὰ δεχθῶμεν τὸ οἴκημα ἐκεῖνο ὡς μέγα τι κτίσμα. Τὸ περιεχόμενον αὐτοῦ ἦσαν πῆλινα ἀγάλματα, ὥστε μικρὰ τὸ μέγεθος, καὶ διὰ τοῦτο ὁ Milchhöfer ἐν *Archäol. Aufs. H. Brunn dargebr.* σελ. 53 ὀνομάζει

αὐτὸ ναῖσκον (Kapelle)¹. Ἐπειδὴ δὲ ἀναλύων τὰ πῆλινα ἀγάλματα εὗρίσκει αὐτὰ συγκροτοῦντα παράστασιν ὁμοίαν πρὸς τὰ ἀνάγλυφα τὰ λεγόμενα τοῦ Ἰκαρίου, συνάγει (σελ. 58), ὅτι ἦσαν ἀναθήματα τῶν Διονυσιακῶν τεχνιτῶν πρὸς τιμὴν ἀφηρωϊσθέντων ἐταίρων ἀνατεθέντα εἰς τὸ τέμενος τοῦ Διονύσου ἦτοι τὴν οἰκίαν τοῦ Πουλυτίωνος. Ὡστε ὅχι μόνον μικρὸν ἦτο τὸ οἶκημα ἀλλὰ καὶ ἀναπόσπαστον μέρος τῆς οἰκίας ἐκείνης.

Ἄλλ' ἡ βάσις τοῦ μνημείου τοῦ Εὐβουλίδου εὗρέθη τῷ 1837 κτιζομένης τῆς γωνιαίας ἀπέναντι τοῦ παλαιοῦ σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ οἰκίας, ἧς ἡ μὲν νοτία ὄψις κεῖται ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Ἑρμοῦ, ἡ δ' ἄλλη, ἡ ἀνατολική, βλέπει πρὸς τὴν μικρὰν πλατεῖαν τῶν Ἀσωμάτων. Ἡ βάσις εἶνε μεγάλη (ἀνεσκάφη μῆκος 8 μ. ἀλλ' ἡδύνατο νὰ φθάνῃ τὰ 26· Lolling *Athen. Mitt.* 12, 364), ἀνάλογος πρὸς ὅτι προσηδοκᾶτο ἐκ τῆς περιγραφῆς τοῦ Πausanίου, καὶ φέρει ἐπιγραφὴν «Εὐβουλίδης Εὐχχειρος Κρωπίδης ἐποίησεν» (ὄρα Judeich, *Topogr. von Athen* 322 ἐξ. 324). Ἡ διεύθυνσις αὐτῆς εἶνε πρὸς ΒΔ· τοῦτο δὲ δηλοῖ, ὅτι ἔμπροσθέν του ἦτο ὁδὸς τις, αὐτὴ βεβαίως αὕτη, ἣν ἀπαιτοῦσιν αἱ μικρὸν βορειότερον κείμεναί ποτε Θριασiai πύλαι, ὧν τὰ λείψανα κεῖνται ἐπὶ τῆς διασταυρώσεως τῶν σημερινῶν ὁδῶν Διπύλου καὶ Ἡρακλειδῶν. Διὰ τούτου ἀποδεικνύεται, ὅτι ἡ οἰκία τοῦ Πουλυτίωνος ἦτοι τὸ τέμενος τοῦ Διονύσου εἶχε μέτωπον ὅχι μόνον πρὸς νότον (πρὸς τὴν στοᾶν) ἀλλὰ καὶ πρὸς ἀνατολὰς ἦτοι πρὸς τὴν ἐπὶ τὰς Θριασίας πύλας ὁδόν, προέχουσα ὀπισθεν τοῦ «οἰκήματος» (ἂν τοῦτο ἦτο ἀκριβῶς εἰς τὴν γωνίαν τῆς στοᾶς), τὸ δὲ ἀνάθημα τοῦ Εὐβουλίδου θὰ διέσπα τὸν περίβολον τῆς οἰκίας, ἵνα ᾗ ὁρατὸν ἀπὸ τῆς ὁδοῦ.

Ἄλλ' ἂν τὸ πυλόμερφον ἱππικὸν μνημεῖον ἐπὶ τῇ νίκῃ κατὰ τοῦ Πλειστάρχου τῷ 306 ἔκειτο πρὸς βορρᾶν τῆς ἀγορᾶς τοῦ Κεραμικοῦ ἦτοι κατὰ τὴν σημερινὴν πλατεῖαν τῶν Ἀγ. Ἀσωμάτων, ὡς συνήχθη ἀνωτέρω, τότε ἦτο ἐγγύτατα τῆς οἰκίας τοῦ Πουλυτίωνος, ἥτις εἶχε γίνεи τέμενος τοῦ Μελπομένου Διονύσου. Ἐν ἀρχῇ ὁμως τοῦ λόγου εἶδομεν κατὰ τὸν Φιλόστρατον, ὅτι ἐγγὺς τῶν ἱππέων ἦτο τὸ βουλευτήριον τῶν τεχνιτῶν. Ὡστε τοπογραφικῶς προκύπτει οὕτω ὡς πιθανώτατον, ὅτι ἡ οἰκία τοῦ Πουλυτίωνος ἦτοι τὸ τέμενος τοῦ Διονύσου καὶ τὸ βουλευτήριον τῶν τεχνιτῶν εἶνε ἐν καὶ τὸ αὐτὸ καθίδρυμα, ὃ δὲν ἐτόλμησε δυστυχῶς νὰ δεχθῇ ὁ Milchhöfer ἐ. ἄ. καίπερ σελ. 47 ἐξ. 60 λίαν ἐγγὺς πρὸς τὸ πόρισμα μου ἐλθόν.

Ἡ διαφορὰ εἶνε μόνον ὅτι ὁ Milchhöfer ἀναζητῶν γειτονικοὺς πρὸς τὸ βουλευτήριον τῶν τεχνιτῶν ἱππεῖς ἔτεινε νὰ στηριχθῇ εἰς τὴν γενικὴν φράσιν τοῦ Πausanίου (1, 2, 4) «στοαὶ δὲ εἰσιν ἀπὸ τῶν πυλῶν ἐς τὸν Κεραμικὸν (δηλ. τὴν

¹ Πρὸβλ. τὰ ἡρῶα εἰς τὸ μουσεῖον τῆς Ἐπικτήτας ἐν Θήρᾳ Collitz 4706, 13.

ἀγορᾶν) *καὶ εἰόνες πρὸ αὐτῶν χαλκαὶ καὶ γυναικῶν καὶ ἀνδρῶν*, ὅσοις τι ὑπῆρχεν ἐς δόξαν», φρονῶν ὅτι μεταξὺ τῶν ἀνδριάντων τούτων θὰ ἦσαν καὶ ἔφιπποι κατὰ τὰ ἄκρα καὶ τὰς τομὰς τῶν στοῶν, ἀφ' οὗ μάλιστα ὁ Δρόμος ἦτο εὐρύς καὶ ἐπομένως ἐπιδεκτικὸς καὶ πλειόνων ἐφίππων ἀνδριάντων, ὧν ὁμως οὐδεὶς μαρτυρεῖται. Συνειδὼς δὲ τὴν ἀδυναμίαν τοιοῦτου ἀορίστου καθ' αὐτὸ τεκμηρίου, ἐπεχείρησεν ἀπεγνωσμένον ἔργον, νὰ ἀποδείξῃ δηλ., ὅτι ὁ ἀνδριάς τοῦ στωϊκοῦ φιλοσόφου Χρυσίππου, ἐπειδὴ ἀπλῶς ἦτο ἔργον τοῦ Εὐβουλίδου (Πλίν. 34, 88), ἔκειτο ὑπὸ τὴν στοὰν ταύτην πλησίον τοῦ μεγάλου ἔργου καὶ ἀναθήματος τοῦ Εὐβουλίδου. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Διογ. Λαερτ. 7, 182 λέγει: «ἦν δὲ καὶ τὸ σωματίον εὐτελὲς (ὁ Χρυσίππος), ὡς δῆλον ἐκ τοῦ ἀνδριάντος τοῦ ἐν Κεραμειῷ, ὅς σχεδόν τι ὑποκέκρυπται τῷ πλησίον ἱππεῖ, ὅθεν αὐτὸν ὁ Καρνεάδης Κρύσιππον ἔλεγεν», ἰδοὺ εὐρέθη εἰς ἱππεὺς ἐκ τῶν ὑποτιθεμένων πλειόνων.

Ἀλλὰ διὰ νὰ τοπογραφῇ ὁ Φιλόστρατος ἐκ τῶν οὕτω συναγομένων ἐν τῇ στοᾷ ταύτῃ ἱππέων, ἔπρεπε νὰ μὴ ὑπάρχωσιν ἐν αὐτῇ πεζοὶ ἀνδριάντες, ἐν ᾧ ὁ Milchhöfer βία εἰσάγει ἐκεῖ ἓνα ἱππεῖα, ὃν ἐξουδετεροῖ ὁμως καὶ μόνος ὁ καθήμενος Χρυσίππος.

Δὲν ἔχει ὁμως δίκαιον ὁ Milchhöfer τοποθετῶν τοὺς ἀνδριάντας τούτους ὑπὸ τὴν στοὰν τοῦ Δρόμου. Ὅτι ὁ ἀνδριάς τοῦ Χρυσίππου ἔκειτο ἐν τῷ Κεραμειῷ, εἶνε γνωστὸν καὶ ἄλλοθεν (π. χ. Cic. de fin. 1, 39) καὶ ἐλέγετο δὲ «ὁ ἀνδριάς ὁ ἐκ τοῦ Κεραμειοῦ». Ἀλλὰ Κεραμειὸς ὁ ἔσω ὑπὸ πολιτικὴν ἔννοιαν δὲν ἦτο βεβαίως μόνῃ ἢ ἔκτασις τῆς πλατείας τῆς ἀγορᾶς καὶ τὰ καθορίζοντα αὐτὴν ἀκριβῶς ἰδρύματα, εἴτε στοαὶ εἴτε ἄλλα μνημεῖα. Οὕτω νοεῖ αὐτὸν καὶ ὁ Milchhöfer αὐτός, ὅταν τοποθετῇ τὸν Χρυσίππον ἐν τῇ στοᾷ τοῦ Δρόμου, ἦν ὁμως τάσσει ὁ Πausanias ἔξω, τῆς ἀγορᾶς ἥτοι τοῦ «Κεραμειοῦ» ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τῆς ἀντιλήψεως τοῦ λαοῦ τῶν συγχρόνων του Ἀθηναίων, ἀφ' οὗ *μετὰ* τὴν στοὰν τοῦ Δρόμου ἐπιλαμβάνεται τῆς περιγραφῆς τοῦ «Κεραμειοῦ» (= τῆς ἀγορᾶς). Μετὰ τὴν περιγραφὴν ὁμως τῆς κυρίας πλατείας τῆς ἀγορᾶς καὶ τῶν ἀκριβῶς ὀριζόντων αὐτὴν πέριξ μνημείων λέγει ὁ Πausanias 1, 17, 2: «ἐν δὲ τῷ γυμνασίῳ, *τῆς ἀγορᾶς ἀπέχοντι οὐ πολὺ*, Πτολεμαίου δὲ ἀπὸ τοῦ κατασκευασαμένου καλουμένου, λίθου τέ εἰσιν Ἑρμαὶ θεᾶς ἄξιοι καὶ εἰκὼν Πτολεμαίου χαλκῇ καὶ ὁ τε λίθους Ἰόβας ἐνταῦθα κεῖται *καὶ Χρυσίππος ὁ Σολεύς*». Ἐν τοῖς λόγοις τούτοις ὄρα, ὅτι ὁ Πausanias λέγει «τῆς ἀγορᾶς ἀπέχοντι οὐ πολὺ», οὐχὶ δὲ «τοῦ Κεραμειοῦ ἀπέχοντι οὐ πολὺ», ἢ δὲ προσεκτικὴ αὕτη ἔκφρασις δὲν πρέπει νὰ παροραθῇ. Ἐγὼ λοιπόν, μὴ ἔχων ἀνάγκην νὰ μετατοπίσω ἱππεῖς εἰς τὴν στοὰν τοῦ Δρόμου, πιστεύω ἀντιθέτως πρὸς τὸν Milchhöfer, ὅτι ὁ Χρυσίππος δὲν εἶχε δύο ἀνδριάντας ἐν Ἀθήναις, ἀλλ' ἓνα καὶ μόνον, τὸν κατὰ τὸ Πτολεμαίειον γυμνάσιον πλησίον τῆς Ποικίλης, ἐν ᾗ ἐδίδασκον οἱ Στωϊκοί, καὶ ὅπου ἴσταντο καὶ τοῦ Σόλω-

νος καὶ τοῦ Σελεύκου οἱ ἀνδριάντες (Wachsmuth, *Stadt Athen* I, 217). Περὶ τοῦ ἀνδριάντος τοῦ Χρυσίππου λέγει ὁ Πλούτ. ἡθ. 1033 E: «Ἀριστοκρέων γοῦν ὁ Χρυσίππου μαθητῆς καὶ οἰκεῖος εἰκόνα χαλκῆν ἀναστυλώσας ἐπέγραψε τόδε τὸ ἐλεγεῖον

Τόνδε νέον Χρῦσιππον Ἀριστοκρέων ἀνέθηκεν
τῶν ἀκαδημαϊκῶν στραγγαλίδων κοπίδα.

Τοῦτ' οὖν ὁ Χρῦσιππος ὁ γέρον, ὁ φιλόσοφος, ὁ τὸν βασιλικὸν καὶ πολιτικὸν ἐπαινῶν βίον» ὁ πρὸ τοῦ βασιλικοῦ γυμνασίου μεταξὺ βασιλέων τιμηθεὶς διὰ τοῦ ἀναπεμπαζομένου ἀνδριάντος, ὅστις ἀκριβῶς διὰ τοῦτο ἔδει ἐν τῷ πρωτοτύπῳ νὰ ᾖ χαλκοῦς. Δὲν σώζεται δ' ἀντίγραφον ἄλλου τινος πλην τούτου.

Τὸ ἀνωτέρω πρὸς τὴν οἰκίαν τοῦ Πουλυτίωνος ἦτοι τὸ «τέμενος τοῦ Διονύσου» ταυτισθὲν βουλευτήριον τῶν τεχνιτῶν πρέπει νὰ εἶνε τὸ αὐτὸ πρὸς τὸ «**τέμενος τῶν περὶ τὸν Διόνυσον τεχνιτῶν**», ὅπερ γινώσκουμεν ἐκ τοῦ Ἀθηναίου 5, 212 (49), περιγράφοντος τὴν ἐπὶ Μιθραδράτου ἐπιδημίαν τοῦ περιπατητικοῦ Ἀθηνίωνος ἐν Ἀθήναις . . . «συνήντησαν δ' αὐτῷ καὶ **οἱ περὶ τὸν Διόνυσον τεχνίται**, τὸν ἄγγελον τοῦ νέου Διονύσου (τοῦ Μιθραδάτου δηλ.) καλοῦντες **ἐπὶ τὴν κοινὴν ἐστίαν καὶ τὰς περὶ ταύτην εὐχὰς τε καὶ σπονδὰς** . . . ἐν δὲ τῷ **τεμένει τῶν τεχνιτῶν θυσίαι τ' ἐπετελοῦντο** ἐπὶ τῇ Ἀθηνίωνος παρουσίᾳ καὶ μετὰ κήρυκος προαναφωνήσεως **σπονδαί**». Ἡ ταύτις αὕτη ἔχει ὑποδειχθῆ ἤδη πρὸ αἰῶνος σχεδὸν ὑπὸ τοῦ Ross καὶ ἔπειτα τοῦ Wieseler (Ersch und Gruber *Encyclop.* τόμ. 83, σελ. 183, 185), δὲν ἡμελήθη δ' οὔτε ὑπὸ τοῦ Wachsmuth (Pauly-Wissowa ἔ. ἄ.) οὔτε ὑπὸ τοῦ Milchhöfer (ἔ. ἄ. 51) οὔτε ὑπὸ τῶν νεωτέρων.

Κατὰ ταῦτα ἐν τῇ πάλαι οἰκίᾳ τοῦ Πουλυτίωνος, ἣτις καθιερώθη ἔπειτα εἰς τὸν Διόνυσον — ἄλλο ζήτημα εἶνε τὸ πότε ἐγένετο τοῦτο — καὶ ἀμέσως ἢ σὺν τῷ χρόνῳ παρεχωρήθη εἰς τοὺς Διονυσιακοὺς τεχνίτας, εἶχον οὗτοι τὴν κοινὴν ἐστίαν καὶ τὸ βουλευτήριον αὐτῶν, συνεσκέποντο περὶ τῶν κοινῶν αὐτῶν ὑποθέσεων, ἐξέλεγον ἐξ ἑαυτῶν τὸν ἕτερον τῶν ἱερέων τοῦ Μελομένου Διονύσου (θρόνος ἐν τῷ Διονυσιακῷ θεάτρῳ λέγει: «ἱερέως Διονύσου Μελομένου ἐκ τεχνειτῶν» I. G. III 278) τοῦ ἑτέρου ἐκλεγομένου «ἐξ Εὐνειδῶν (πρβλ. αὐτ. 274), ἀνέθετον αὐτοῖ τε καὶ ἄλλοι διάφορα ἀναθήματα, ἐτέλουν θυσίας καὶ σπονδὰς, εἶχον αἰθούσας συνόδων καὶ γευμάτων καὶ ὑποδοχῆς ξένων, καὶ ῥητορικῶν ἢ ἄλλων ἐπιδείξεων, οἷα ἢ τοῦ Κίλικος Φιλάγρου ἢ περιγραφομένη ὑπὸ τοῦ Φιλοστράτου (ἄνω ἐν ἀρχῇ). Ἡ τελευταία ὁμῶς αὕτη ἐπίδειξις δὲν εἶνε ἀπλῶς σοφιστικὴ ἢ ῥητορικὴ, ἀλλ' ἔχει τὸν χαρακτῆρα ὑποκρίσεως καὶ ἡθοποιίας, ἐπεὶ δὲ λέγεται περὶ τοῦ Φιλάγρου, ὅτι «εὐδοκιμώτατα **ἀγωνιζόμενος** τὸν Ἀριστογείτονα τὸν ἀξιοῦντα κατηγορεῖν τοῦ μὲν Δημοσθένους μηδισμοῦ τοῦ δὲ Αἰσχίνου φιλιππισμοῦ . . . ἐσβέσθη τὸ φθέγμα ὑπὸ τῆς χολῆς» κλ." Ἄν δ' εἰς ξένον ἐπετρέπετο ἐν τῷ τῶν τεχνιτῶν

τεμένει νὰ ἐπιδεικνύῃ τὰ κατορθώματα αὐτοῦ ἐν τῇ ὑποκριτικῇ τέχνῃ ἔχων ἀκροατὰς καὶ κριτὰς βεβαίως *palmares* ἡθοποιούς, διατί δὲν θὰ συνέβαινε τὸ αὐτὸ προκειμένου περὶ τῶν τεχνιτῶν αὐτῶν; Ἄν δὲ τοῦτο οὕτως ἔχῃ, τότε τὸ βουλευτήριον τῶν τεχνιτῶν ἦτο καὶ τόπος ἢ οἰκοδόμημα ἔχον αἰθούσας ἀσκήσεων τῶν ὑποκριτῶν. Πῶς ἄλλως καὶ ποῦ οἱ βουλευόντες τεχνῖται θὰ ἐπείθοντο καὶ θὰ ἀπεφάσιζον (ἄνευ προβουλεύματος Foucart *De collegiis scenicorum artificum* σελ. 6) τίνα θὰ ἐδέχοντο ὡς ἐταῖρον καὶ συνάδελφον;

Οὕτως ὁμως ἐγείρεται τὸ ζήτημα τί ἦτο καὶ ποῦ ἔκειτο ὁ **Μελιτέων οἶκος**, περὶ οὗ λέγει ὁ Ἡσύχ. «Μελιτέων οἶκος· ἐν τῷ τῶν Μελιτέων δήμῳ **οἶκος ἦν παμμεγέθης**, εἰς ὃν οἱ **τραγωδοὶ ἐμελέτων**» καὶ ὁ Φώτιος: «Μελιτέων οἶκος· ἐν τῷ δήμῳ (:) **παμμεγέθης ἦν οἶκος**, εἰς ὃν οἱ **τραγωδοὶ φοιτῶντες ἐμελέτων**». Ἐν τοῖς χωρίοις τούτοις οἱ τραγωδοὶ βεβαίως νοοῦνται ὡς «τεχνῖται» ἔχοντες κοινὸν οἶκον μελετῶν, ἐπομένως ἀποτελοῦντες «κοινόν», τὸ ὁποῖον δὲν ἦτο δυνατόν νὰ εἶνε ἄλλο ἢ τὸ «τῶν περὶ τὸν Διόνυσον τεχνιτῶν». Ἀλλὰ πόσους «παμμεγέθεις οἶκους» θὰ εἶχον ἐν Ἀθήναις οἱ τεχνῖται οὗτοι, ἀφ' οὗ εἶχον τὴν ἐκ τῶν ἀνωτέρω δειχθεῖσαν ὡς παμμεγέθη οἰκίαν τοῦ Πουλυτίωνος; Τὸ μέγεθος τοῦ οἴκου ἦτο τόσον μέγα, ὥστε ἔγινε παροιμιῶδες καὶ ἀντιτίθεται πρὸς τὴν πενίαν τῶν πλείστων καλλιτεχνῶν παντὸς αἰῶνος, μὴ ἐχόντων ἴδιον οἶκον, ὡς δεικνύει μετὰ τινος κατὰ τὸ σῆνθες συγχύσεως ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ ἢ παροιμίᾳ Ζηνοβ. II, 27 «Μελιτέων οἶκος· ἐπὶ τῶν ἰδίων οἶκον μὴ κεκτημένων, ἀλλ' ἐπὶ μισθῷ οἰκούντων μέμνηται αὐτῆς Ἀριστοφάνης ἐν Γεωργοῖς καὶ Πλάτων ὁ κωμικός». Οἱ τοιοῦτοι ἐνηβρύνοντο λέγοντες οἶκον ἴδιον τὸν εἰς ὃν δὲν κατῴκουν μὲν, ἀλλὰ «**φοιτῶντες ἐμελέτων**». Ἄλλ' οἱ «τεχνῖται» δὲν ἀνῆκον εἰς ἓνα μόνον δῆμον Ἀθηναϊκόν, τὸν τῆς Μελίτης, οὐδ' ἦσαν πάντες Ἀθηναῖοι. Τί σημαίνει λοιπὸν «**Μελιτέων οἶκος**;». Ἐπιστεύθη, ὅτι τὸ ὄνομα τοῦτο ἐδόθη εἰς τὸν οἶκον, ἐπειδὴ ἔκειτο ἐν τῷ δήμῳ τῆς Μελίτης, ὁ δὲ Wachsmuth (ἔ. ἄ. 214) καίπερ μὴ τολμῶν διαρρηθῆναι νὰ ταυτίσῃ τὴν οἰκίαν τοῦ Πουλυτίωνος πρὸς τὸν «Μελιτέων οἶκον», ἐπεχείρησεν ὁμως νὰ πλησιάσῃ τοῦτον πρὸς ἐκείνην, περιλαβὼν τὸν ἀγοραῖον Κολωνόν (τὸν τοῦ «Θησείου») εἰς τὸν δῆμον τῆς Μελίτης. Μάταιος ὁ κόπος! διότι ἐν Μελίτῃ πάντες οἱ οἶκοι ἦσαν Μελιτέων οἶκοι.

Ὁρθότερας βάσεις τοῦ ζητήματος εἶχε θέσει ὁ Wieseler ἔ. ἄ. σελ. 183 ἐξ. εἰ. καὶ δὲν δίδει λύσιν. Ἄλλ' ἐν σελ. 185 σημ. προσέχει τὴν παρατήρησιν τοῦ Forchhammer (*Topogr. von Athen* σελ. 84 σημ. 140), ὅστις ὑπέλαβεν ὑποπτον τὴν ἐν ταῖς ἀνωτέρω γλώσσαις παρὰθεσιν τῶν λέξεων **Μελιτέων** καὶ **ἐμελέτων**. Ἐπειδὴ δὲ ὁ ἐν Δρέσδῃ κώδιξ τοῦ Φωτίου ἔχει **Μιλετεῶν** (ἀντὶ Μελιτέων) τὸ δὲ Μέγ. Ἐτυμολ. 546, 39 καὶ ὁ Θεόγγνωστος ἐν Bekkeri *Anecd.* 281, 25 ἔχουσι: «**Μελετῶν**· οἶκος ἐν ᾧ οἱ τραγωδοὶ ἐμελέτων», οὐδαμῶς ἀμφιβάλλει, ὅτι ἡ γλῶσσα

ἀρχικῶς εἶχεν ὧδέ πως: «Μελετεὼν sive Μελετῶν οἶκος: (τῶν) Μελιτέων ἐν τῷ δήμῳ παμμεγέθης ἦν, εἰς ὃν» κλ. Ἄλλ' ἂν πέτρα τοῦ σκανδάλου ὑπῆρξεν ἡ παράδοξος λέξις **μελετῶν** (ὁ μελετῶν, τοῦ -ῶνος) ἢ **μελετεῶν** ἢ **μελετῶν** (οἶκος), ἥτις θὰ ἦτο παιγνιώδης ὀνομασία, δοθεῖσα εἰς τὸν οἶκον ὑπὸ τῶν τεχνιτῶν, διότι ὄντως ἐν αὐτῷ ἐμελέτων, τότε πρέπει πᾶσα μνεῖα τοῦ δήμου τῶν Μελιτέων νὰ προῆλθεν ἐξ αὐτῆς καὶ ἐπομένως νὰ μὴ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν. ἅτε προσθήκη οὕσα γενομένη ὑπ' ἀνθρώπου διαπορουμένου καὶ σοφισαμένου ἐρμηνείαν, ἣν παρέλαβον ἔπειτα καὶ ἄλλοι. Κατ' ἀκολουθίαν οὗτος ὁ «μελετῶν οἶκος» εἶνε ὁ αὐτὸς πρὸς τὸ τέμενος τοῦ Διονύσου, τὸ τέμενος τῶν τεχνιτῶν, τὴν οἰκίαν τοῦ Πουλυτίωνος, ἐν ἣ πλὴν ἄλλων ἦτο καὶ τὸ βουλευτήριον τῶν τεχνιτῶν. Δυνατὸν εἶνε μόνον τοῦτο προσέτι: ἀντὶ τοῦ ὅλου συγκροτήματος τοῦ τεμένους τῶν τεχνιτῶν ὁ **οἶκος** μελετῶν νὰ ἦτο τι ἴδιον ἐν τῷ τεμένει διαμέρισμα ἢ κτίσμα, εὐρύχωρός τις θάλαμος. Ἄλλ' ἐν τῷ συνόλῳ ἔχομεν νῦν ἐν καὶ μόνον ἴδρυμα ἀντὶ τριῶν ἢ τεσσάρων, ὅσα ἐζητοῦντο μέχρι τοῦδε.

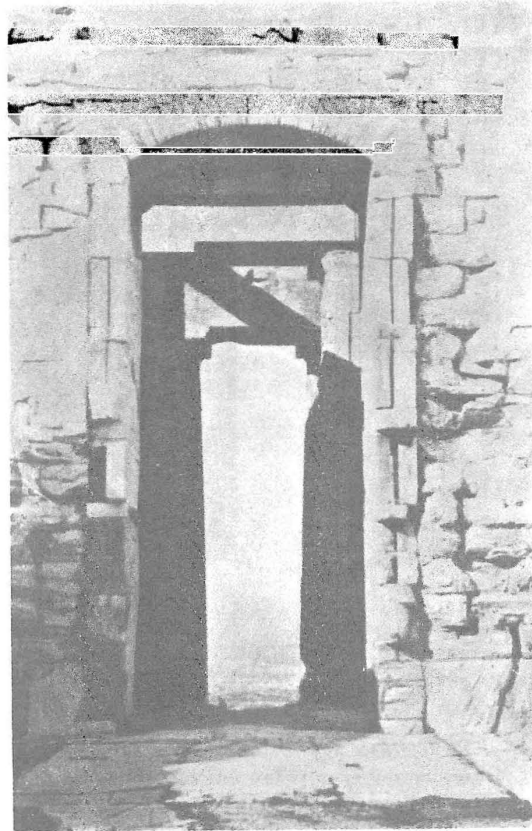
ΑΝΤ. Δ. ΚΕΡΑΜΟΠΟΥΛΛΟΣ

ΕΠΙΓΡΑΦΑΙ ΕΚ ΤΟΥ ΠΑΡΘΕΝΩΝΟΣ

Δὲν εἶνε ἡ πρώτη φορά, καθ' ἣν ὁ Παρθενὼν παρέχει εἰς ἡμᾶς ἐκ τῶν νεωτέρων ἐπ' αὐτοῦ ἀρχιτεκτονικῶν προσθηκῶν ἀξιόλογα ἐπιγραφικὰ μελετήματα. Ἡ δυσμικὴ θύρα τοῦ Παρθενῶνος ἐν τῷ Ὀπισθοδόμῳ, κατὰ τὴν μετατροπὴν τοῦ Παρθενῶνος εἰς χριστιανικὴν ἐκκλησίαν ἐσμικρύνθη διὰ παλαιότερων μαρμάρων κατὰ τὰς πλευρὰς καὶ δι' ἀψιδοειδοῦς πλινθοκτίστου ὑπερθύρου ἄνωθι κατὰ τὸ 1872, ὅτε ἐγένοντο ἐργασίαι πρὸς συντήρησιν τῆς ζωφόρου τοῦ Παρθενῶνος καὶ πρὸς ὑποστήριξιν τῶν τε ἀρχαίων καὶ τῶν μεταγενεστέρων μαρμαρίνων ἀνωφλίων (εἰκ. 1). Κατὰ τὸ 1902, ὅτε ἐπερατώθησαν αἱ ἐργασίαι αὗται, ἡ **θύρα** τοῦ Ὀπισθοδόμου ἀπαλλαχθεῖσα ἐνίων νεωτέρων προσθηκῶν τῆς μεσημβρινῆς παραστάδος αὐτῆς, ἔφερεν εἰς φῶς ἀξιόλογον ταμιακὴν ἐπιγραφὴν, ἣν ἐδημοσίευσεν ὁ v. E. van Hille ἐν τῇ Ἀρχαιολογικῇ Ἐφημερίδι τοῦ 1903 σελ. 139-150.

Ὑπελείποντο δ' ὅμως πολλαὶ εἰσέτι νεώτεραι προσθῆκαι εἰς ἀμφοτέρων τὰς παραστάδας καὶ ἰδίᾳ εἰς τὴν βορείαν, ἐξ ἧς ἐξήχθησαν αἱ κατωτέρω δημοσιευόμεναι ἔτεραι δύο ταμιακαὶ ἐπιγραφαί.

Ἀφορμὴν διὰ τὴν ἐπαναφορὰν τῆς θύρας αὐτῆς εἰς τὴν ἀρχικὴν της μορφήν, ὡς προϋτάθη ἀπὸ τοῦ 1845, καὶ διὰ τὴν ἐξαγωγήν τῶν ὑπολειπομένων νέων προσθηκῶν αὐτῆς ἔδωκεν ὁ διαπρεπέστατος ἐπιγραφικὸς ἀρχαιολόγος κ. Adolf Wilhelm, συστήσας κατὰ Μάρτιον τοῦ 1926 δι' ἐπιστολῆς του τὴν ἀνάγκην τῆς ἐξαγωγῆς τῶν μεταγενεστέρων προσθηκῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἐκτὸς τῶν ὁρατῶν ἐπιγραφῶν εἶχε τὴν ὑπόνοιαν ὅτι καὶ ἄλλοι ἐνεπίγραφοι λίθοι θὰ ὑπῆρχον.

Εἰκ. 1. Ἡ θύρα τοῦ Ὀπισθοδόμου τοῦ Παρθενῶνος μετὰ τοῦ νέου τόξου καὶ τῶν πλαγίων χριστιανικῶν προσθηκῶν.

Ἡ κεντρικὴ ἀρχαιολογικὴ ὑπηρεσία τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας ὄντως ταχέως ἐνεργήσασα κατήρτισεν ἐπιτροπεῖαν ἀποτελουμένην ἐκ τῶν σοφῶν ἀλλοδαπῶν ἀρχαιολόγων κ. κ. Γουλιέλμου Δέρπφελδ, Ἀδόλφου Βίλχελμ, ἐκ τοῦ τότε διευθυντοῦ τῆς Ἀκροπόλεως κ. Ἀπ. Ἀρβανιτοπούλου, ἐκ τοῦ τότε διευθυντοῦ τοῦ

Νομισματικοῦ Μουσείου κ. Γ. Οἰκονόμου καὶ ἐκ τοῦ διευθυντοῦ τοῦ ἀρχιτεκτονικοῦ τμήματος κ. Ν. Μπαλάνου, πρὸς ἐξέτασιν καὶ μελέτην τοῦ ζητήματος.

Ἡ ἐπιτροπὴ συνελθοῦσα ἐν τῷ Παρθενῶνι καὶ μελετήσασα τὸ πρᾶγμα ὑπέβαλεν τῇ 26 Μαρτίου τοῦ 1926 τὸ πόρισμα αὐτῆς δι' ἐκθέσεως, δι' ἧς ὑπεστήριξε «... τὴν ἀφαίρεσιν τῶν ἐκατέρωθεν τῆς Δ. θύρας τοῦ Ὀπισθοδόμου τοῦ Παρθενῶνος μεταγενεστέρων προσθηκῶν καὶ τοῦ ὑπερκειμένου πλινθοκτίστου τόξου τοῦ 1872 καὶ τὴν στήριξιν τοῦ ἀρχαίου ὑπερθύρου διὰ σιδηροδοκῶν ἐμφανῶν ἢ μὴ μετὰ ἢ ἄνευ... κονιάματος...».

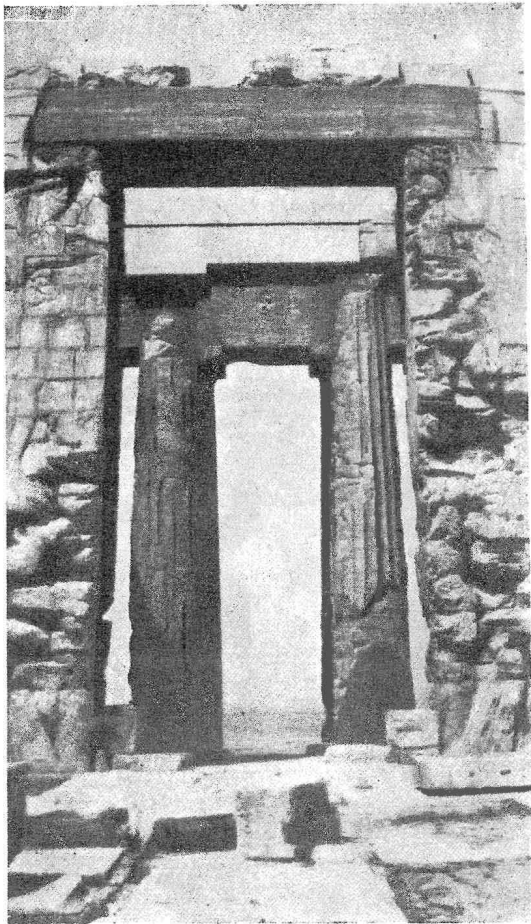
Ὅντως αἱ ἐργασίαι αὗται ἐξετελέσθησαν ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ κ. Ν. Μπαλάνου μετ' ἐξαιρετικῆς ταχύτητος ἐντὸς τῶν μηνῶν τῆς ἀνοίξεως καὶ ἔκτοτε ἔλαβεν ἡ Δ. θύρα τοῦ Παρθενῶνος τὴν κατὰ μέγεθος τοῦλάχιστον ἀρχαίαν αὐτῆς ὄψιν (εἰκὼν 2).

Αἱ ἐργασίαι τῆς ἐξαγωγῆς τῶν ἐνεπιγράφων καὶ μὴ μαρμάρων ἐκ τῆς θύρας τοῦ Ὀπισθοδόμου ἐγένοντο ἐντολῇ τοῦ

Ὑπουργείου ὑπὸ τὴν ἰδιαιτέραν ἐπίβλεψιν τοῦ συναδέλφου καὶ καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου κ. Γ. Οἰκονόμου, ὅστις πάνυ εὐγενῶς παρεχώρησεν εἰς ἡμᾶς τὴν δημοσίευσιν τῶν ἐξαχθεισῶν ἐπιγραφῶν, ἐφ' ᾧ ἐκφράζομεν αὐτῷ τὰς εὐχαριστίας ἡμῶν.

Αἱ ἐπιγραφαὶ αὗται δημοσιευόμεναι νῦν ὑπ' ἐμοῦ κατωτέρω ἦσαν ἐννέα, ἃς παρέλαβον κατὰ τὰς ἀρχὰς Νοεμβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους, ἀναλαβὼν τὴν διεύθυνσιν τῆς Ἀκροπόλεως.

Τῶν ἐπιγραφῶν τούτων αἱ μὲν δύο (ὑπ' ἀριθ. 1 καὶ 2) μεγάλαι ἀπόκεινται

Εἰκ. 2. Ἡ θύρα τοῦ Ὀπισθοδόμου μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τοῦ νέου τόξου καὶ τῶν πλαγίων χριστιανικῶν προσθηκῶν.

[illegible]

ἐν τῷ μικρῷ Μουσεῖῳ τῆς Ἀκροπόλεως, τῶν δὲ λοιπῶν τινὲς μὲν πρὸ αὐτοῦ, τινὲς δὲ ἐντὸς τοῦ σηκοῦ τοῦ Παρθενῶνος.

Τῶν ἐπιγραφῶν τούτων τὴν μελέτην, ἵνα μὴ ἐπὶ μακρότερον χρόνον βραδύνη ἢ δημοσίευσίς αὐτῶν, ἐπέτρεψα εἰς τοὺς πρὸ δύο ἐτῶν ἐν Ἀθήναις παρεπιδημοῦντας δεινοὺς ἐπιγραφικοὺς ἀρχαιολόγους, εἰς τὸν σοφὸν καὶ πολὺν ἐν Βερολίῳ καθηγητὴν κ. Johannes Kirchner καὶ εἰς τὸν νέον ἀλλ' ἐμπειρότατον Ἀμερικανὸν κ. B. D. Meritt, εἰς οὓς ἐκφράζω τὰς ἐμὰς εὐχαριστίας, καὶ εἰς μὲν τὸν πρῶτον ἰδίᾳ διὰ τὸ ἀπόγραφον τῆς ὑπ' ἀριθ. 1 ἐπιγραφῆς, εἰς δὲ τὸν δεύτερον διὰ τὸ τῆς ὑπ' ἀριθ. 2 ἐπιγραφῆς.

Αἱ ἐπιγραφαὶ αὗται ὑπ' ἀριθ. 1 καὶ 2 συνεπληρώθησαν σχεδὸν κατὰ τὸ ὅλον ἐν παραβολῇ πρὸς ὁμοίαν ἐπιγραφὰς τῆς αὐτῆς κατηγορίας τῶν ἀπολογισμῶν τῶν ταμιῶν τῆς Ἀθηνᾶς, περιεχομένης ἐν τῷ C.I.G. καὶ ἐν τῇ μικροτέρᾳ ἐκδόσει τῶν ὑπὸ J. Kirchner ἐκδεδομένων (I.G. II²).

Ἐλλείψεις δέ τινες καὶ κενὰ ἢ ἀτυχεῖς συμπληρώσεις τῶν ἤδη αὐτόθι ἐκδεδομένων ἐπιγραφῶν συμπληροῦνται καὶ ἐπανορθοῦνται πλήρως ἐκ τῶν κατωτέρω δημοσιευομένων ἐπιγραφῶν. Εἰς τὰς ἐπιγραφὰς ταύτας παραθέτομεν ἐλαχίστας σημειώσεις ἀναγομένας κυρίως εἰς τὴν παραβολὴν αὐτῶν πρὸς τὰς ἤδη δημοσιευομένας, ἐξ ἧς προῆλθεν ἡ συμπλήρωσις αὐτῶν ἢ ἐντὸς ἀγκυλῶν δηλουμένη. Ἡ ταχύτης τῆς δημοσιεύσεως ὥς καὶ ἡ παρότρυνσις τῆς διευθύνσεως τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Δελτίου, ὅπως ἔλθωσι ταχέως αἱ ἐπιγραφαὶ εἰς φῶς δὲν ἐπέτρεψαν εἰς ἡμᾶς περισσοτέρας παρατηρήσεις. Σκοπὸς δ' ἄλλως τε ἡμῶν ὑπῆρξεν, ὅπως διὰ τῆς δημοσιεύσεως αὐτῶν παρὰσχῶμεν τὴν εὐκαιρίαν εἰς τοὺς περὶ ταῦτα εἰδικώτερον ἀσχολουμένους, ἵνα λεπτομερέστερον μελετήσωσι καὶ σπουδάσωσι τὰς ἐν λόγῳ ἐπιγραφὰς.

Σ Η Μ Ε Ι Ω Σ Ε Ι Σ

Ἀριθ. 1.

Ἡ ὑπ' ἀριθ. 1 ἐπιγραφὴ ἐκ πεντελησίου μαρμάρου ἔχει ὕψος 2 μέτρων, πλάτος 0.60 καὶ πᾶχος 0.25 καὶ εἶναι λίαν τετριμμένη ἐπὶ τῆς ἐξωτερικῆς ἀριστερᾶς καὶ δεξιᾶς πλευρᾶς. Ὁσαύτως τοῦ μαρμάρου τὰ ἄκρα λίαν εὐθρυπτα προφανῶς ἐκ τῆς ἐπηρείας τοῦ πυρός. Ἐχει ὥς ἐκ τούτου πολλὰ κενὰ συμπληρούμενα κατὰ τὸν ἀκόλουθον τρόπον:

Οἱ στίχοι 9 - 24 τῆς ἐπιγραφῆς συμπληροῦνται κατὰ τὴν ὑπ' ἀριθ. 1425 τῶν I.G. II² ἀπὸ τοῦ στίχου 45 - 62.

Ὁ στίχος 60 κατὰ τὸν στίχον 70 τῆς 1425 τῶν I.G. II².

- Ὁ στίχος 73 κατὰ τὸν στίχον 22 τῆς Β' στήλης τῆς ἐπιγραφῆς ὑπ' ἀριθ. 2.
 Οἱ στίχοι 131-135 κατὰ τοὺς στίχους 110-116 τῆς 1425 τῶν I.G. II².
 Οἱ στίχοι 136-140 κατὰ τοὺς στίχους 101-107 τῆς 1421 τῶν I.G. II².
 Διὰ τὸν στίχον 140 πρὸς καὶ στίχον 12-13 τῆς Γ' στήλης τῆς ἐπιγραφῆς ὑπ' ἀριθ. 2.
 Ὁ στίχος 141 κατὰ τὸν στίχον 111 τῆς ὑπ' ἀριθ. 1421 τῶν I.G. II².
 Ὁ στίχος 142 κατὰ τοὺς στίχους 116-117 τῆς ὑπ' ἀριθ. 1421 τῶν I.G. II².
 Ὁ στίχος 143 κατὰ τὸν στίχον 118 τῆς ὑπ' ἀριθ. 1421 τῶν I.G. II² καὶ κατὰ τοὺς στίχους 18-19 τῆς Γ' στήλης τῆς ὑπ' ἀριθ. 2 ἐπιγραφῆς.
 Ὁ στίχος 147 κατὰ τὸν στίχον 23 τῆς Γ' στήλης τῆς ἐπιγραφῆς ὑπ' ἀριθ. 2.
 Ὁ στίχος 149 κατὰ τὸν στίχον 26 τῆς Γ' στήλης τῆς ἐπιγραφῆς ὑπ' ἀριθ. 2 καὶ κατὰ τὸν στίχον 57 τῆς ὑπ' ἀριθ. 1400 ἐπιγραφῆς τῶν I.G. II².
 Ὁ στίχος 152 κατὰ τὸν στίχον 10-11 τῆς ὑπ' ἀριθ. 1415 ἐπιγρ. τῶν I.G. II².
 Οἱ στίχοι 152-159 κατὰ τοὺς 10 καὶ ἑξῆς τῆς ὑπ' ἀριθ. 1415 ἐπιγραφῆς τῶν I.G. II² καὶ κατὰ τοὺς στίχους 28 καὶ ἑξ. τῆς Γ' στήλης τῆς ἐπιγραφῆς ὑπ' ἀριθ. 2.
 Ὁ στίχος 159 κατὰ τοὺς στίχους 95-96 τῆς ὑπ' ἀριθ. 1421 ἐπιγρ. τῶν I.G. II².
 Ὁ στίχος 160 κατὰ τὸν στίχον 34 τῆς Γ' στήλης τῆς ἐπιγραφῆς ὑπ' ἀριθ. 2.
 Ὁ στίχος 162 κατὰ τὸν στίχον 37 τῆς Γ' στήλης τῆς ἐπιγραφῆς ὑπ' ἀριθ. 2.
 Οἱ στίχοι 164-177 κατὰ τοὺς στίχους 74 καὶ ἑξ. τῆς Γ' στήλης τῆς ἐπιγραφῆς ὑπ' ἀριθ. 2 καὶ κατὰ τὸν στίχον 294 τῆς ὑπ' ἀριθ. 1425 ἐπιγραφῆς τῶν I.G. II².
 Ὁ στίχος 178-189 κατὰ τοὺς στίχους 309-319 τῆς ὑπ' ἀριθ. 1425 ἐπιγραφῆς καὶ κατὰ τοὺς στίχους 142-153 τῆς ὑπ' ἀριθ. 1428 καὶ κατὰ τοὺς στίχους 44-55 τῆς ὑπ' ἀριθ. 1429 τῶν I.G. II² καὶ κατὰ τοὺς στίχους 83-92 τῆς Γ' στήλης τῆς ἐπιγραφῆς ὑπ' ἀριθ. 2.
 Οἱ στίχοι 190-191 κατὰ τοὺς στίχους 324-326 τῆς ὑπ' ἀριθ. 1425 ἐπιγραφῆς τῶν I.G. II² καὶ κατὰ τοὺς στίχους 93-94 τῆς Γ' στήλης τῆς ἐπιγρ. ὑπ' ἀριθ. 2.
 Οἱ στίχοι 193-194 κατὰ τοὺς στίχους 58-59 τῆς ὑπ' ἀριθ. 1429 τῶν I.G. II².
 Οἱ στίχοι 195-196 κατὰ τοὺς στίχους 334-335 τῆς ὑπ' ἀριθ. 1425 τῶν I.G. II².
 Οἱ στίχοι 197-205 κατὰ τοὺς στίχους 250-256 τῆς ὑπ' ἀριθ. 1425 καὶ κατὰ τοὺς στίχους 161-169 τῆς ὑπ' ἀριθ. 1428 τῶν I.G. II².
 Οἱ στίχοι 206-226 κατὰ τοὺς στίχους 257-272 τῆς ὑπ' ἀριθ. 1425 καὶ κατὰ τοὺς στίχους 170-190 τῆς ὑπ' ἀριθ. 1428 τῶν I.G. II².
 Ἡ ἐπιγραφή ὑπ' ἀριθ. 1 ἐγένετο ἐπὶ Κηφισοδώρου ἀρχοντος (366/6 π. X.). Πρὸ τούτου ἀρχὼν ἦτο ὁ Πολύζηλος (367/6), εἰς ὃν ἀναφέρεται ἡ ὡσαύτως ἐκ τῆς βορείας παραστάδος τῆς θύρας τοῦ Ὀπισθοδόμου ἐξαχθεῖσα ἐπιγραφή (C.I.A. II, 2, 677 καὶ I.G. II² 1428). Πρὸ τούτου δὲ ὁ Ναυσιγένης (368/7).
 Δηλ. οἱ ταμίαι τῆς θεοῦ ἐπὶ Πολυζήλου ἀρχοντος (367/6) παρέδο-

σαν τάδε εἰς τοὺς ταμίας τῆς θεοῦ ἐπὶ Κηφισοδώρου ἄρχοντος (366/5) παραλαβόντες παρὰ τῶν ταμιῶν τῆς θεοῦ ἐπὶ Ναυσιγένους ἄρχοντος (368/7).

Πολύζηλος ἄρχων Ὀλ. 103, 2 = 367/6. Kirchner, Prosop. Att. 2, σελ. 213, ἀριθ. 11960.

Ἀλκίβιος Παιανιεὺς ταμίας τῆς θεοῦ κατὰ τὸ 367/6. Kirchner, Prosop. Att. 1 σελ. 49, ἀριθ. 605.

Φιλόφρων Θριάσιος ταμίας τῶν τῆς θεοῦ κατὰ τὸ 367/6. Kirchner, Prosop. Att. 2, σελ. 381, ἀριθ. 14767.

Ἱερομνήμων Βησαιεὺς ταμίας τῶν τῆς θεοῦ κατὰ τὸ 367/6. Kirchner, Prosop. Att. 1, σελ. 491, ἀριθ. 7504.

Κηφισόδωρος ἄρχων Ὀλ. 103, 3 = 366/5. Kirchner, Prosop. Att. 1, σελ. 555, ἀριθ. 3842.

Μόσχος Κυδαθηναίεὺς γραμματεὺς μὲν κατὰ τὸ 368/7, 1. 2, ταμίας δὲ τῆς θεοῦ κατὰ τὸ 367/6, 3. Kirchner, Prosop. Att. 2, σελ. 106, ἀριθ. 10461.

Ναυσιγένης ἄρχων Ὀλ. 103, 1 = 368/7. Kirchner, Prosop. Att. 2, σελ. 111, ἀριθ. 10544.

Ἀριθ. 2.

Ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη ἐγένετο ἐπὶ ἄρχοντος Δυσνικήτου. Ἦρξεν δὲ οὗτος κατὰ Ὀλυμ. 102,3 = 370/69 π. Χ. Kirchner, Prosop. Att. 1, σελ. 306, ἀριθ. 4580. Γίνεται δὲ ἐν αὐτῇ χρῆσις τοῦ ου καὶ τοῦ ὄ, τοῦ εἰ καὶ τοῦ ἔ.

Ὁ δὲ ἀμέσως μετὰ τὸν Δυσνίκητον ἀναφερόμενος Κόροιβος δὲν εἶναι ὁ ἄρχων, ὅστις ἦρξεν κατὰ Ὀλυμ. 118,3 = 306 - 305 π. Χ. (Kirchner Prosop. Att. 1 σελ. 587, ἀριθ. 8720).

Ἄλλοι ἄρχοντες ἀναφερόμενοι ἐν τῇ ἐπιγραφῇ εἶναι, κατὰ Kirchner ἀνωτέρω, οἱ ἑξῆς:

Ναυσίνικος ἄρχων Ὀλυμ. 100,3 = 378 — 377 π. Χ.

Σωκρατίδης ἄρχων Ὀλυμ. 101,3 = 374 — 373 π. Χ.

Ἀντιγένης ἄρχων Ὀλυμ. 93,2 = 407 — 406 π. Χ.

Εὐβουλίδης ἄρχων Ὀλυμ. 96,3 = 394 — 393 π. Χ.

Δημόστρατος ἄρχων Ὀλυμ. 96,4 = 393 — 392 π. Χ.

Χαρίσανδρος ἄρχων Ὀλυμ. 101,1 = 376 — 375 π. Χ.

Ἴπποδάμας ἄρχων Ὀλυμ. 101,2 = 378 — 377 π. Χ.

Πάντων τούτων νεώτερος εἶναι ὁ ἄρχων Δυσνίκητος, ἐφ' οὗ νομίζομεν ὅτι ἐγένετο ἡ ἐπιγραφὴ. Ἐπειδὴ δὲ ὁ ἄρχων Κόροιβος εἶναι τοῦ Δυσνικήτου κατὰ ἑβδομήκοντα πέντε ἔτη νεώτερος, καθ' ἧ οὐδεὶς ἄρχων ἀναφέρεται ἐν τῇ ἐπιγραφῇ, νομίζομεν ὅτι δὲν πρόκειται ἐνταῦθα περὶ τοῦ ἄρχοντος Κοροΐβου.

Τὸ μέγιστον ὕψος τοῦ μαρμάρου εἶναι δύο μέτρων, τὸ πλάτος αὐτοῦ 1.10 καὶ τὸ πάχος 0.24.

Τὸ ὕψος τῶν μὲν γραμμάτων τῆς ἐπικεφαλίδος εἶναι 0.007, τῶν δὲ γραμμάτων τῆς λοιπῆς ἐπιγραφῆς 0.005. Τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης ὁλοκλήρου μὲν ἔχομεν ἐν τέλει φωτοτυπικὸν πῖνακα, μέρους δ' αὐτῆς μεγέθυνσιν ἐν εἰκ. 3.

Πρὸς εὐκολίαν τῆς μελέτης ἀμφοτέρων τῶν ἐπιγραφῶν (ὑπ' ἀριθ. 1 καὶ 2) παρεβάλομεν αὐτὰς πρὸς ἀλλήλας καὶ τὰς παραβολὰς αὐτὰς σημειοῦμεν κατωτέρω, εἰς ἃς παραπέμπομεν τοὺς θέλοντας περισσότερον περὶ αὐτὰς νὰ διατρέψωσιν.

Πρὸς στίχ. 9 - 12 τῆς ἐπιγρ. 1	πρὸς στίχ. 50 - 53 τῆς Α' στήλης τῆς ἐπιγρ. 2
» » 16 - 24 » » » » »	54 - 62 » » » » »
» » 82 - 103 » » » » »	60 - 72 » Β' » » » »
» » 104 - 112 » » » » »	75 - 84 » » » » »
» » 113 - 117 » » » » »	98 - 101 » Α' » » » »
» » 118 - 121 » » » » »	95 - 97 » » » » »
» » 122 - 123 » » » » »	106 - 111 » » » » »
» » 125 - 271 » » » » »	107 - 108 » » » » »
» » 131 » » » » »	5 » Β' » » » »
» » 132 - 134 » » » » »	11 - 13 » » » » »
» » 162 - 163 » » » » »	35 » Γ' » » » »
» » 136 - 140 » » » » »	9 - 13 » » » » »
» » 141 » » » » »	15 » » » » »
» » 164 - 190 » » » » »	74 - 94 » » » » »
» » 197 - 205 » » » » »	41 - 46 » » » » »
» » 208 - 226 » » » » »	46 - 56 » » » » »

Τὴν ὑπ' ἀριθ. 2 ἐπιγραφὴν ἡμῶν παραβάλλομεν πρὸς τὴν ὑπ' ἀριθ. 1425 τῶν ὑπὸ Johannes Kirchner ἐκδομένων IG, II², ἔνθα βλέπει τις ὅλην τὴν βιβλιογραφίαν.

Ἡ ὑπ' ἀριθ. 1425 ἐπιγραφὴ ἐξήχθη ἐκ τῆς μεσημβρινῆς παραστάδος τῆς θύρας τοῦ Ὀπισθοδόμου τοῦ Παρθενῶνος κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 1903 κατὰ τὰς αὐτόθι ὑπὸ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας γενομένης ἐργασίας (Ἀρχ. Ἐφημ. 1903 σελ. 139), ὡς καὶ ἡ ἀνὰ χειρὸς ἐκ τῆς βορείας πρὸς τεσσάρων ἐτῶν.

Αἱ συμπληρώσεις τῆς ἡμετέρας ὑπ' ἀριθ. 2 ἐπιγραφῆς ὀφείλονται τὸ πλεῖστον εἰς παραβολὴν αὐτῆς πρὸς τὴν ὑπ' ἀριθ. 1425, ὅπως καὶ ἐκ τῆς αὐτῆς παραβολῆς συμπληροῦνται πολλὰ κενὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 1425 ἐπιγραφῆς ἢ διορθοῦνται ὀλίγαι ἡμιτελεῖς ἢ ἀτυχεῖς συμπληρώσεις.

Καὶ τὰς μὲν συμπληρώσεις τῆς ἡμετέρας ἐπιγραφῆς βλέπει τις ἐντὸς τῶν

ἀγκυλῶν, τῶν δὲ συμπληρώσεων καὶ διορθώσεων τῆς ὑπ' ἀριθ. 1425 τινὰς σημειοῦμεν κάτωθι.

Κατὰ τὸν στίχον 55 τῆς ἡμετέρας ἐπιγραφῆς πρέπει νὰ συμπληρωθῇ ὁ στίχ. 55 τῆς 1425 εἰς: [Ω]ΝΙΟ[Ν].

Κατὰ τὸν στίχον 59 πρέπει νὰ συμπληρωθῇ ὁ στίχος 58 τῆς 1425: [Κ]Α[Ι] ΚΑ[ΤΩΡΙΔΕ] . . .

Κατὰ τὸν στίχ. 61 πρέπει νὰ συμπληρωθῶσι τὰ ἐλλείποντα τοῦ στίχ. 61 τῆς 1425 ἦτοι: [πε]ρονίδες [μία κατακλείεται].

Εἰκ. 3. Μεγέθυνσις μέρους τῆς ὑπ' ἀριθ. 2 ἐπιγραφῆς.

Κατὰ τὸν στίχ. 50 τῆς Γ' στήλης πρέπει νὰ συμπληρωθοῦν οἱ στίχ. 262-263 τῆς 1425 εἰς: Ἀσπ[ίδες] ἐκ Παναθηναίων ἐπὶ χαλκο[ι].

Κατὰ τὸν στίχ. 53 τῆς Γ' στήλης πρέπει νὰ συμπληρωθῇ ὁ στίχ. 267 τῆς 1425 ἀντί: χαλ[κός] εἰς: χαλ[ινός] κεχρυσωμένος.

Κατὰ τὸν στίχ. 61 τῆς Γ' στήλης πρέπει νὰ συμπληρωθῇ ὁ στίχ. 279 τῆς 1425 εἰς: [κανᾶ] ἀντί: [κράνη].

Κατὰ τὸν στίχ. 62 τῆς Γ' στήλης πρέπει νὰ συμπληρωθῇ ὁ στίχ. 281 τῆς 1425 ἀντί: καιν[οί] σωράκιον, εἰς: καὶ ἡ[μ]ισωράκιον. Καὶ οὕτω καθεξῆς.

Τὸν στίχ. 140 τῆς Α' στήλης ἡμεῖς ἀναγινώσκουμεν: [ἄν]ε[υ] πορπάκων, δηλ. αἱ ἀσπίδες τοῦ Πασίωνος ἦσαν ἄνευ πορπάκων=ἄνευ τῶν ἐσωτερικῶν τῆς ἀσπίδος λαβῶν τῆς χειρός. Ἡ ἀνάγνωσις αὕτη εἶναι δυνατὴ καὶ διὰ φακοῦ ἐν τῷ πίνακι.

Αἱ ἀσπίδες συνήθως ἀνετίθεντο ἄνευ πορπάκων.

Ὡσαύτως ἐν τῷ στίχῳ 142 τῆς Β' στήλης ἀναγινώσκομεν σαφῶς: καρύκινος.

Ἐν τῷ στίχῳ 157 τῆς Β' στήλης ἀναγινώσκομεν σαφῶς ἐν τῷ λίθῳ: ΘΕΡ-
ΜΑΥΣΤΕΙΣ, ἀλλὰ νομίζομεν ὅτι ἐγράφη οὕτω κατὰ σφάλμα τοῦ χαράκτου ἀντὶ
τῆς λέξεως: Θερμαυστρὶς (ἴδε J. Kirchner, IG. II², ἀριθ. 1414 στίχ. 42).

Ἀριθ. 3.

Μέγα μαρμάρινον βάθρον, ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ὁποίου σφύζονται ἔχνη
θέσεως ποδῶν ἐντὸς κοιλοτήτων.

Τὸ μάρμαρον ἔχει μῆκος 1.20, πλάτος 0.595 καὶ ὕψος 0.27. Ἐπὶ τῆς ἐπιφα-
νείας αὐτοῦ καὶ παρὰ τὸ ἄκρον τῆς στενῆς πλευρᾶς ὑπάρχει ἡ ἐπιγραφή:

ΑΡΧΙΝΟΣΦΑΝΙΟΥΕΛΕΥΣΙΝΙΟΣ

Μεταξὺ δ' ὅμως τῆς ἐπιγραφῆς αὐτῆς καὶ τοῦ ἐτέρου τῶν ποδῶν τοῦ ἀγάλ-
ματος εἰς νεωτέρους χρόνους παρέγραψέ τις τὴν αὐτὴν ἐπιγραφὴν, εἰσέτι σφύζο-
μένην.

Τὸ μάρμαρον κεῖται πρὸ τοῦ μικροῦ Μουσείου τῆς Ἀκροπόλεως.

Ἀριθ. 4.

Ὁρθογώνιον ἐνεπίγραφον μάρμαρον, κείμενον εἰσέτι πρὸ τοῦ μικροῦ Μου-
σείου τῆς Ἀκροπόλεως. Μῆκος αὐτοῦ $1.32 \frac{1}{2}$.

Τὸ πλάτος αὐτοῦ 0.56, φέρει κοιλότητα καὶ δύο σιδηροῦς γόμφους.

Τὸ ὕψος τῆς ἐνεπιγράφου πλευρᾶς 0.37. Τὸ ὕψος τῶν γραμμάτων εἶνε 0.05.

Ἡ ἐπιγραφή ἔχει ὡς ἑξῆς:

ΗΒΟΥΛΗΚΑΙΟΔΗΜΟΣ
ΜΑΡΚΟΝΟΥΙΥΤΑΝΟΝΛΕΥΚΙΟΝΟΥΙΥΤΑΝΟΝ
ΓΑΛΛΟΝ ΓΑΛΛΟΝ
ΑΡΕΤΗΣΕΝΕΚΑ ΑΡΕΤΗΣΕΝΕΚΑ

Ἀριθ. 5.

Μέγα ὀρθογώνιον μάρμαρον, τὸ μῆκος τῆς ἐνεπιγράφου πλευρᾶς τοῦ ὁποίου
εἶνε 0.89, τὸ πλάτος 0.62 καὶ τὸ πάχος 0.47.

Ἐπὶ τῆς ἐνεπιγράφου πλευρᾶς φέρει δύο ἐπιγραφάς, μεταξὺ τῶν ὁποίων
ὑπάρχει ἀπόστασις 0.24. Ἡ πρώτη ἐπιγραφή εἶνε ἔμμετρος καὶ εὐρεται δημο-
σιευμένη ἐν CIA. III, 112 καὶ ἐν Kaibel Ep. Gr. 930, διότι ἦτο ὁρατή.

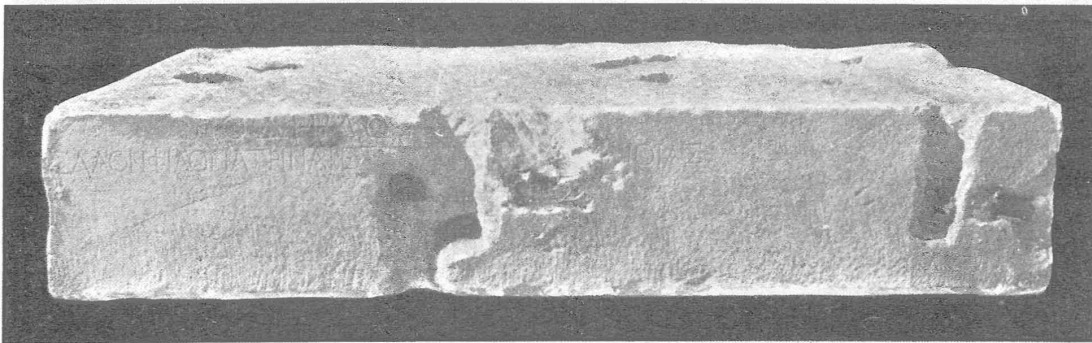
Ἡ ἐπιγραφή ἔχει ὡς ἑξῆς:

ΝΙΚΑΣΑΛΚΙΒΙΑΔΟΥΣΗΜΕΙΟΝΕΝΘΑΔΕΚΕΙΜΑΙ
ΣΤΑΣΕΔΓΜΟΥΜΟΛΠΑΣΑΛΛΑΡΕΤΑΣΑΕΘΛΟΝ

ἦτοι

Νίκης Ἀλκιβιάδου σημεῖον ἐνθάδε κεῖμαι·
στήσε δέ μ' οὐ μολπῆς ἀλλ' ἀρετῆς ἄεθλον.

Μέγεθος γραμμάτων 0.013.

Εἰκ. 4. Ἡ ὑπ' ἀριθ. 6 ἐπιγραφή ἐκ τοῦ Παρθενῶνος.

Κατωτέρω καὶ εἰς τὸ μέσον περιίτου τοῦ μαρμάρου ὑπάρχει ἡ ἐπιγραφή:

ΕΠΙΠΕΡΕΙΑΣΑΛΕΞΑΝΔΡΑΣΤΗΣΛΕΟΝΤΟΣ
ΕΚΧΟΛΛΕΙΔΩΝ

Κεῖται ἔτι πρὸ τοῦ μικροῦ Μουσείου τῆς Ἀκροπόλεως.

Ἀριθ. 6.

Μέγα ἐνεπίγραφον μάρμαρον μήκους 1.46, πάχους 0.27 καὶ ὕψους 0.90.
Ἐπὶ τῆς μιᾶς αὐτοῦ στενῆς πλευρᾶς ὑπάρχει ἡ ἐπιγραφή:

Ο ΔΗΜΟΣ
... ΕΛΑΟΝ ΦΙΛΟΠΑΤΡΙΝΑΡΕΤ ... ΝΟΙΑΣ

ἦτοι

Ὁ Δῆμος

(Μεν)έλαον φιλόπατριν ἀρετ(ῆς ἕνεκα καὶ εὐ)νοίας (εἰκ. 4).

Ἀριθ. 7.

Μέγα ἐνεπίγραφον μάρμαρον ὕψους ἑνὸς μέτρου, πλάτους 0.92 καὶ πάχους 0.30. Ἐπὶ τῆς μιᾶς στενῆς πλευρᾶς ὑπάρχουν δύο ἐπιγραφαί. Πρὸς τὰ ἀριστερὰ εἶναι ὁ λίθος λοξῶς κεκομμένος καὶ ἐλλεῖπει μέγα μέρος αὐτοῦ. Μικρὸν δ' ὅμως μέρος αὐτοῦ μετὰ τῆς ἀρχῆς τῆς ἐπιγραφῆς σώζεται (εἰκ. 5).

Ἡ πρώτη ἐπιγραφή εἶναι ἀρχαϊκῇ ἀναγομένη εἰς τὸ τέλος τοῦ ἔκτου αἰῶ-

Εἰκ. 5. Ἡ ὑπ' ἀριθ. 7 ἐπιγραφή ἐκ τοῦ Παρθενῶνος.

νος π. Χ. καὶ ἀναθηματικῇ με δύο ἀναθέτας, υἱοὺς τοῦ Μνήσωνος, τῇ Ἀθηνᾶ.

Ἡ πρώτη ἐπιγραφή ἔχει ὡς ἐξῆς:

[ΘΡΑ]ΣΥΛΛΟΣ : ΚΑΙ ΛΗΘΙΟΣ : ΜΝΕΣΟΝΟΣ : ΗΥΙΕ

[ΕΚΛ]ΕΥΚΟΝΟΙΟ : ΑΝΕΘΕΤΕΝ : ΤΑΘΕΝΑΙΑΙ

ἦτοι ὁ [Θρά]συλλος καὶ ὁ Γναθίος, οἱ δύο υἱοὶ τοῦ Μνήσωνος ἐκ Λευκονοίου ἀνέθεσαν τῇ Ἀθηνᾶ.

Ἡ δὲ δευτέρα εἶναι μεταγενεστέρα, ἥς ὡσαύτως λείπει τὸ ἀριστερὸν μέρος καὶ ἔχει ὡς ἐξῆς:

. . . Ο ΔΗΜΟΣ

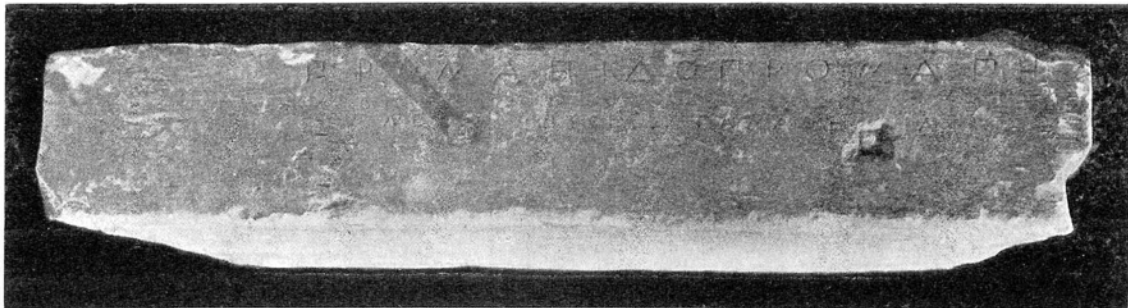
. . . ΝΑΙΜΙΛΙΟΝ

. . . ΠΑΥΛΛΟΝ

. . . ΝΕΚΑ (εἰκ. 5)

Ἀριθ. 8.

Μέγα ἐνεπίγραφον μάρμαρον μήκους 1.47, πλάτους 1.18 καὶ πάχους $0.27 \frac{1}{2}$. Ἐπὶ τῆς μιᾶς στενῆς πλευρᾶς ὑπάρχει ἡ ἐπιγραφή. Πρὸς τὰ ἀριστερὰ δὲ τὸ μάρμαρον εἶναι κανονικῶς κεκομμένον ἐλλείποντος μέρους τῆς ἐπιγραφῆς. Εἶναι δὲ αὕτη φαίνεται ἔμμετρος καὶ τὸ σφῶζόμενον μέρος αὐτῆς εἶναι τὸ δεύτερον μέρος

Εἰκ. 6. Ἡ ὑπ' ἀριθ. 8 ἐπιγραφή ἐκ τοῦ Παρθενῶνος.

τοῦ πενταμέτρου. Τούτου ἕνεκα λόγῳ μετρικῆς ἀνάγκης προτάσσεται τὸ τοῦ πατρὸς ὄνομα.

Αὕτη ἔχει ὡς ἑξῆς:

. . . ΠΡΟΝΑΠΙΔΟΠΡΟΝΑΠΗΣ
ΝΕΜ[Ι]Α ΙΣΘΙΑ ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ

ἦτοι Προναπίδου Προνάπης
Νέμεια, Ἴσθ[μ]ια, Παναθήναια.

Περὶ τοῦ ὀνόματος Προνάπης (γεν. ους) ἴδε ἐπιγραφὰς ἐκ τῆς Ἀκροπόλεως, ἐν οἷς σφῆζεται τὸ ὄνομα οὐχὶ πλήρες, συμπληρούμενον Προνάπ[ου] κ.λ. CIA. IV, I, p. 184 καὶ Lolling 63 «Ἐπιγραφαὶ ἐκ τῆς Ἀκροπόλεως» καὶ Michel, 1031 «Recueil d'inscriptions Grecques» καὶ CIA. IV, I, 418^h. καὶ Lolling ἀνωτέρω ἀριθ. 64 (εἰκ. 6).

Ἀριθ. 9.

Μέγα ἐνεπίγραφον ὀρθογώνιον μάρμαρον ὕψος γραμμάτων 0.015.

Μήκος μαρμάρου ὀρθογωνίου 1.09.

Πάχος αὐτοῦ, ἐφ' οὗ ἡ ἐπιγραφή 0.55.

Ὑψος 0.61.

Ἡ ἐπιγραφὴ, ἑμμετρος οὖσα, ἔχει ὡς ἑξῆς:

ΘΕΙΟΛΟΓΟΥΛΑΙΤΟΙΟΜΕΤΑΡΣΙΟΝΥΜΝΟΝΑΚΟΥΣΑΣ
ΟΥΡΑΝΟΝΑΝΘΡΩΠΟΙΣΕΙΔΟΝΑΝΟΙΓΟΜΕΝΟΝ
ΕΙΚΑΤΑΠΥΘΑΓΟΡΑΝΨΥΧΗΜΕΤΑΒΑΙΝΕΙΕΣΑΛΛΟΝ
ΕΝΣΟΙΛΑΙΤΕΠΛΑΤΩΝΖΗΠΑΛΙΦΑΙΝΟΜΕΝΟΣ

Ἡ ἐπιγραφὴ εὔρηται δημοσιευμένη ἐν Cougny *Anth.* I, 294 (σελ. 47 - 48).

Ἐν Kaibel, Ep. *Gr.* 882. Ὑπὸ τοῦ Lueders ἐν *Bull. Ach.* 1872 σελ. 251.

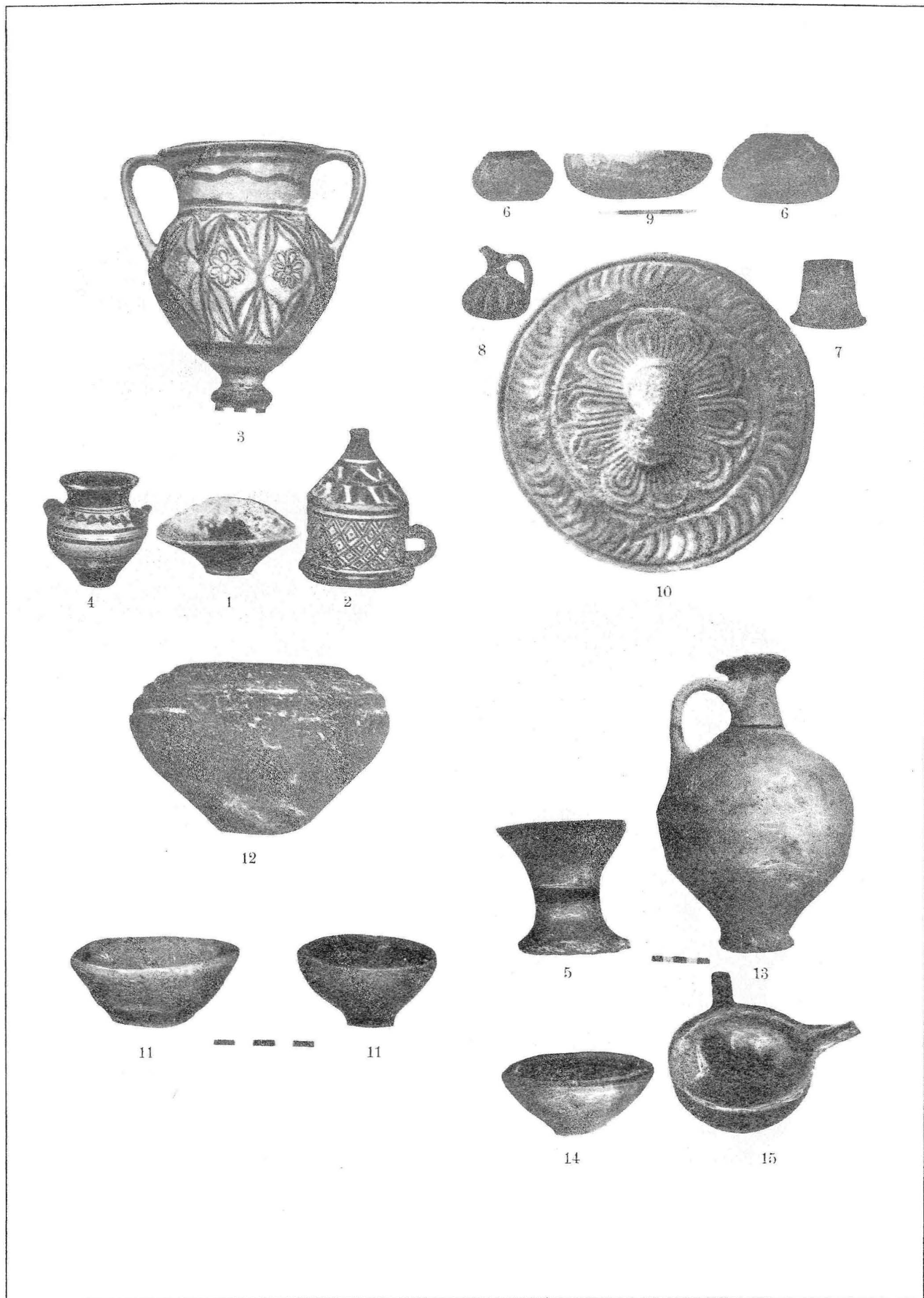
Ἐν CIA. III, 770 καὶ ἐν *Arch Athenarum* ὑπὸ Otto Jahn et Ad. Michaelis 514, σελ. 137.

Αἱ ἄνω δημοσιεύσεις ἀναφέρουν Πυθαγόρην ἀντὶ Πυθαγόραν.

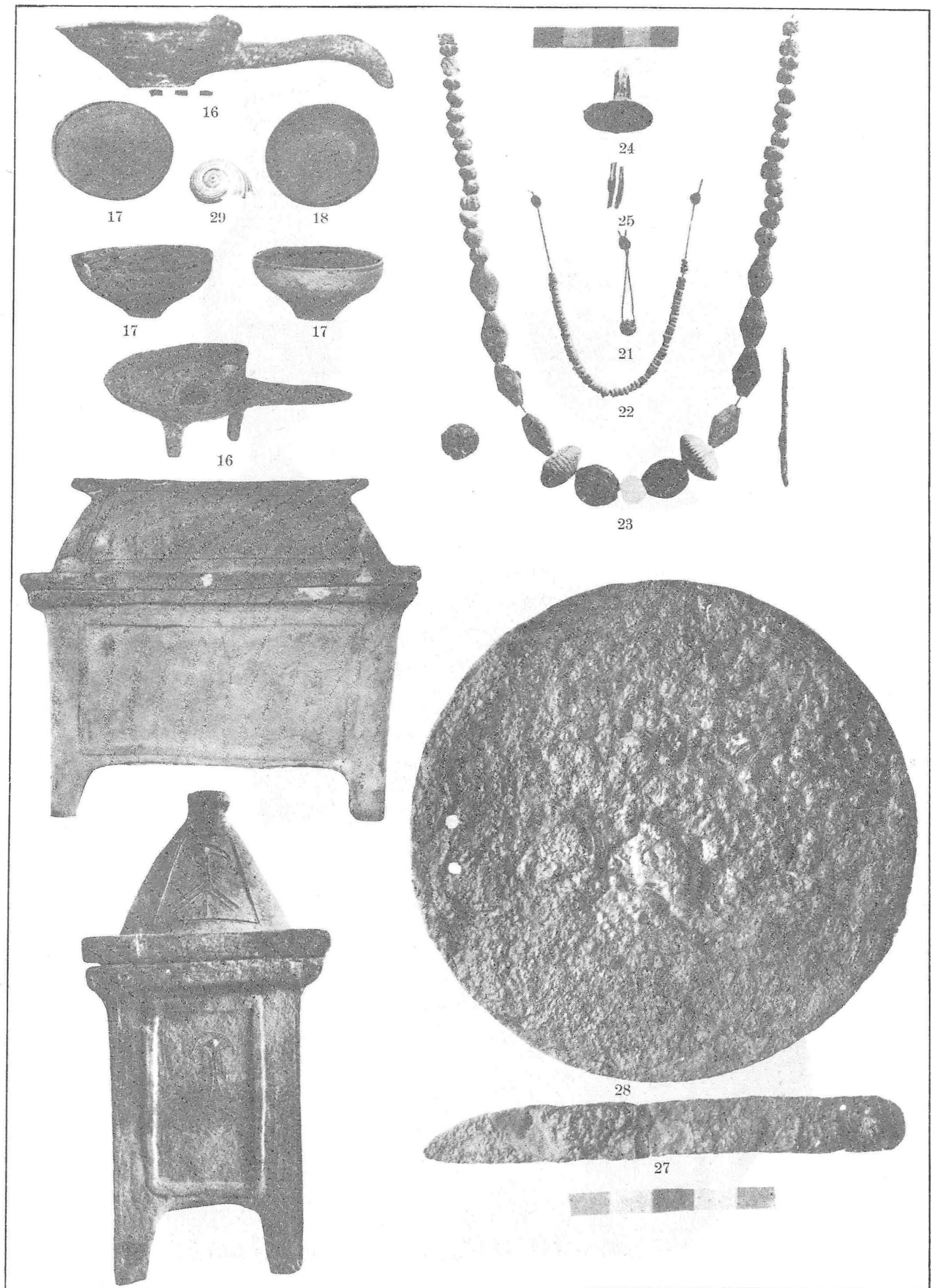
Ὁ Λαῖτος εἶναι φιλόσοφος σύγχρονος τοῦ Πλωτίνου.

Ὁ Βιλαμόβιτς ὑπὸ τὴν φράσιν: *μετάρσιον ὕμνον* λέγει ὅτι δυνατὸν νὰ ἐννοήσῃ τις ἢ ποιήματα ἢ ῥητορικοὺς λόγους ἢ φιλοσοφίαν.

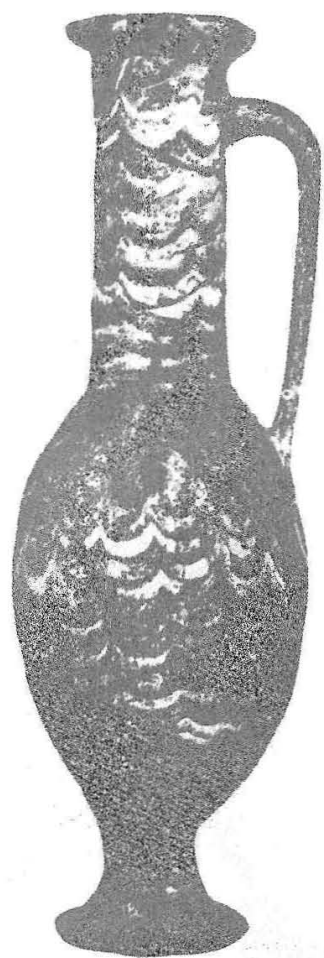
N. ΚΥΠΑΡΙΣΣΗΣ

ΕΥΡΗΜΑΤΑ ΤΑΦΟΥ ΚΑΡΤΕΡΟΥ ΚΡΗΤΗΣ

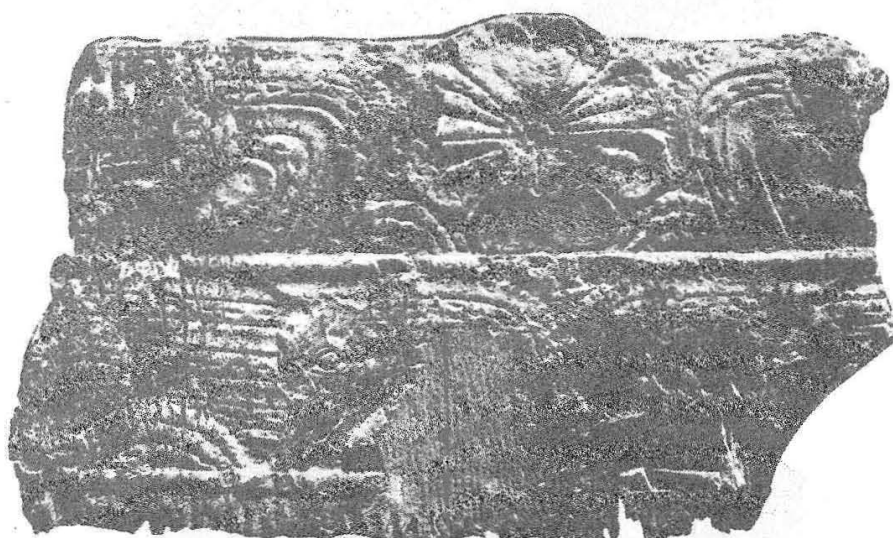
ΕΥΡΗΜΑΤΑ ΤΑΦΟΥ ΚΑΡΤΕΡΟΥ ΚΡΗΤΗΣ

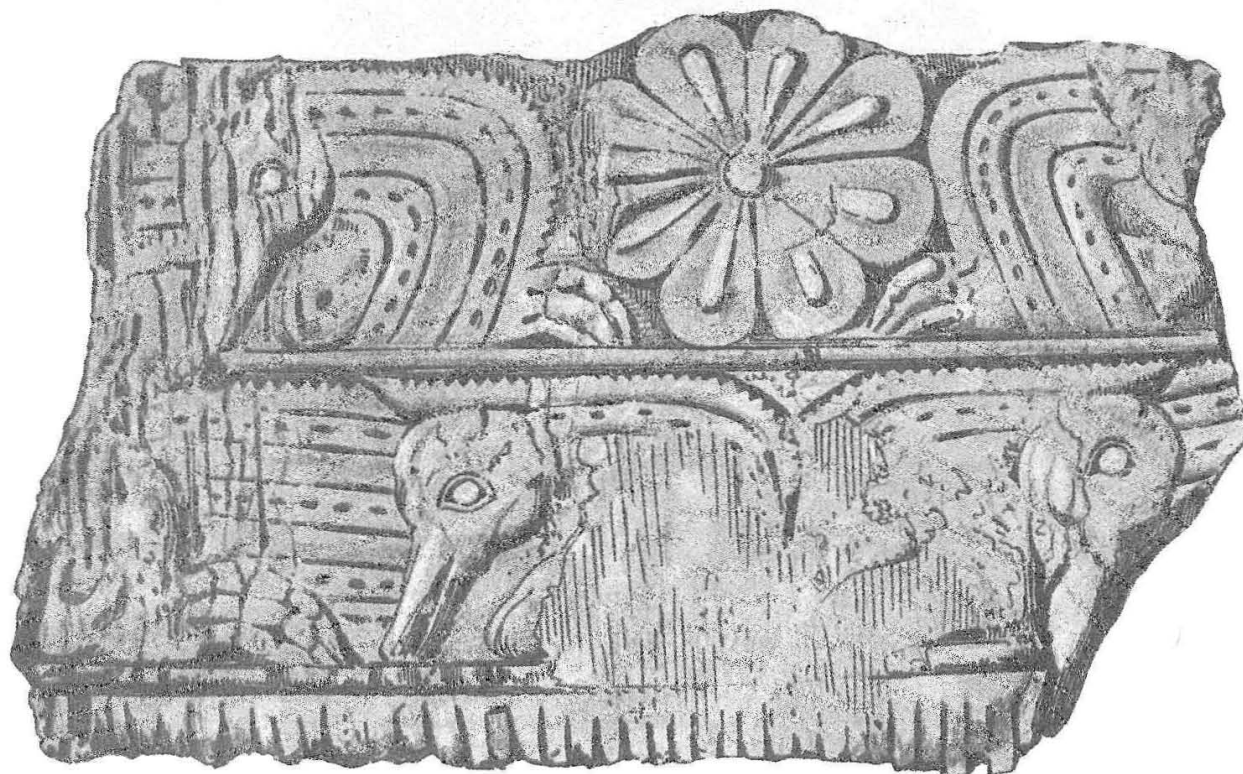
19

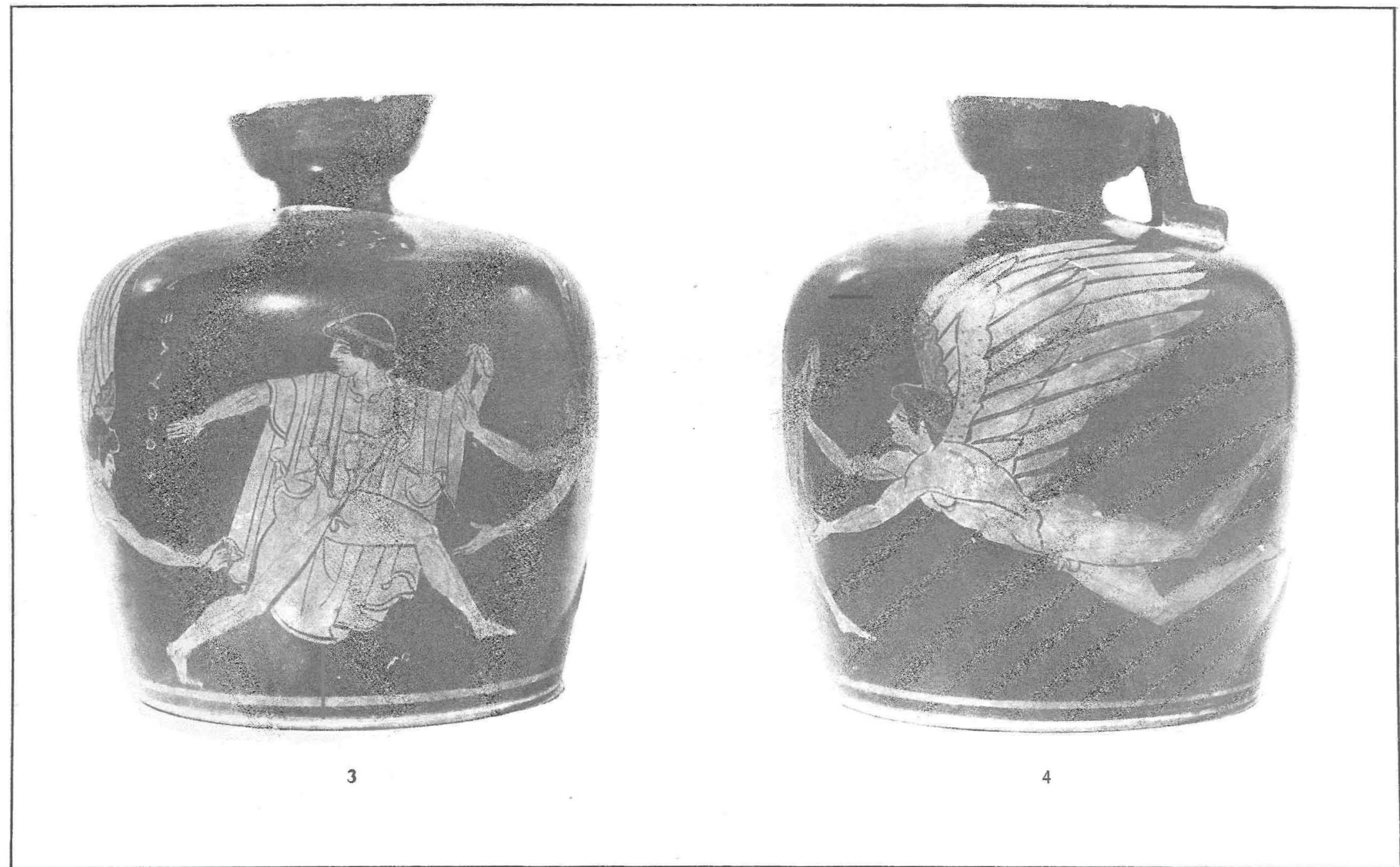
19

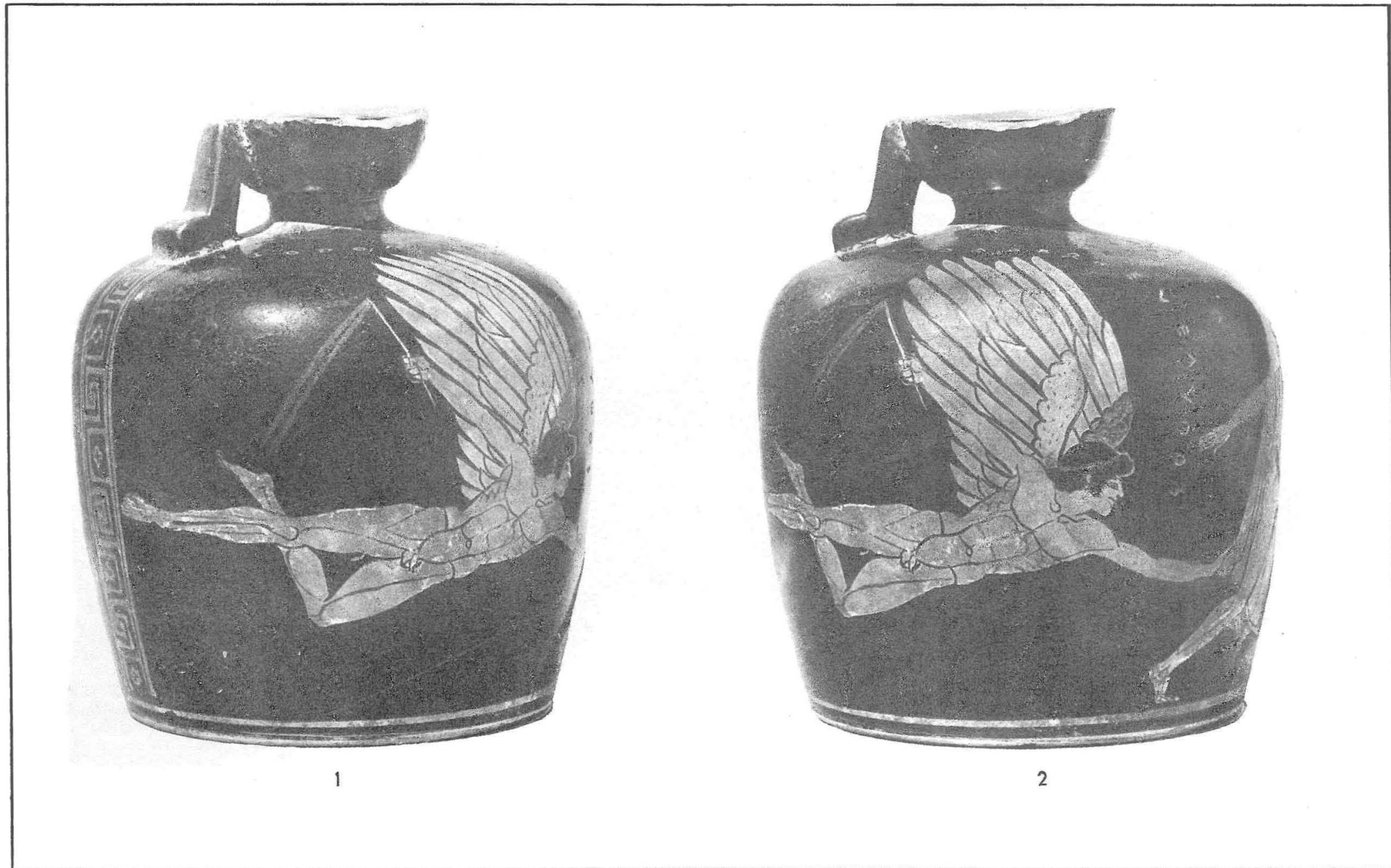
20

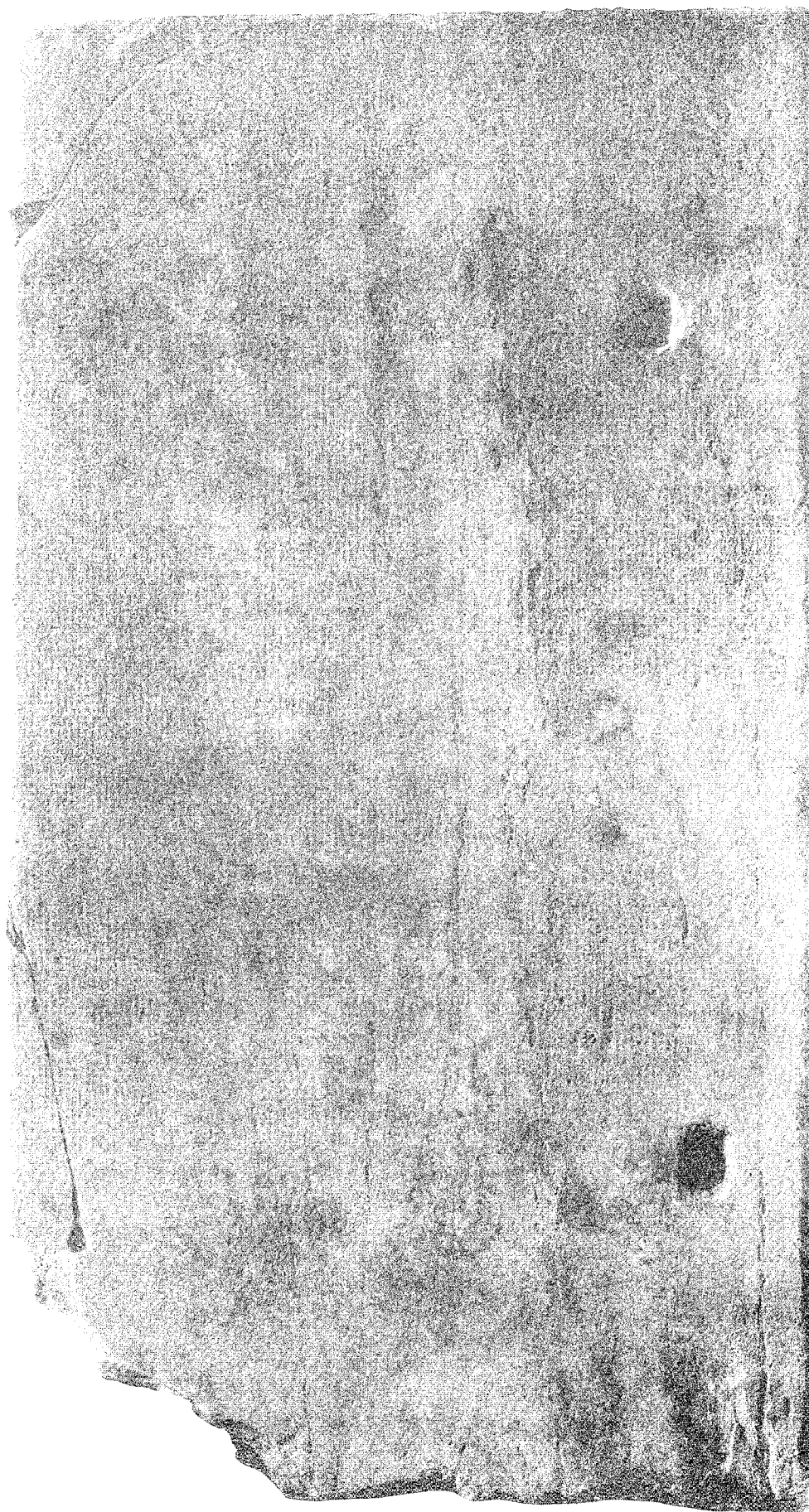
ΕΥΡΗΜΑΤΑ ΤΑΦΟΥ ΚΑΡΤΕΡΟΥ ΚΡΗΤΗΣ

ΛΗΚΥΘΟΣ ΔΟΥΡΙΔΟΣ

ΛΗΚΘΥΟΣ ΔΟΥΡΙΔΟΣ

ΤΑΜΙΑΚΗ ΕΠΙΓΡΑΦΗ ΕΚ ΤΟΥ ΠΑΡΘΕΝΩΝΟΣ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΤΟΥ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΥ ΔΕΛΤΙΟΥ ΤΟΥ 1927-28

ΝΕΑ ΠΡΟΣΚΗΜΑΤΑ

Κατά τὸ ἔτος 1929.

ΕΘΝΙΚΟΥ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ

Τὰ κατὰ τὸ ἔτος 1929 εἰσαχθέντα εἰς τὸ Ἐθν. Ἀρχαιολ. Μουσείον ἀρχαῖα ἀποτελοῦνται, κατὰ τὸ πλεῖστον, ἐκ πηλίνων ἀγγείων καὶ εἰδωλίων προσερχομένων ἐξ ἀνασκαφῶν διενεργηθεισῶν ὑπὸ Ἐφόρων τοῦ Κράτους, ἢ ὑπὸ ξένων χαιολογικῶν Σχολῶν καὶ ἐκ κατασχέσεως εἰς

καὶ χαλκοῦ.

σημείωτα τυγχάνουσι

χειρας ἀρχαιοκαπήλων, ολίγα δέ τινα εἶναι ἀγάλματα καὶ ἄλλα ἀντικείμενα τέχνης ἐκ μαρμαροῦ

Καὶ τῶν μεν πηλίνων τὰ π.

1) Προϊστορικά ἐκ τῶν ἀνασκαφῶν τῆς Miss Lamb, τῆς Βρεττανικῆς Ἀρχαιολογ. Σχολῆς, τῶν διενεργηθεισῶν ἐν Θερμῇ τῆς Μυτιλήνης κατὰ τὸ ἔτος 1929. Εἶναι τὰ ἑξῆς:

τρωϊκά I

λείψανα τεσσάρων

ἀγγείων καὶ εἰδωλίων, ολίγα δέ τινα χαλκῶν καὶ ὀστεῖνα εργαλεῖα. Ευρέθησαν ἅπαντα

ἐν προϊστορικῷ συνοικισμῷ συγχρόνῳ πρὸς τὰ καὶ Πα. ἐν τῷ ὁποίῳ διακρίνονται τὰ

ἐνδιαφέροντα τῶν εἰδωλίων φερουσιν, πέντε πόλεων. Ἐκ τῶν

κτους γραμμῶν καὶ στίγμῶν, μερικὰ δὲ ἔχουσι εἶναι στήλαι καὶ ἄλλα, περὶ

τὸ σ ἀνασκαφῶν τοιῶν βαφῆς καὶ ἐγχαραξέως. Εἶναι Μικρῶν τῶν εὐρεθέντων τῶν Τροίης (Ιεκαίνο) καὶ ἄλλα καὶ ἀλλαγῶν ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ. Τὰ πλεον.

2) Ἐκατὸν ἑβδομήκοντα πέντε κιβώτια ἀρ. ἐγχαραξέως

χῆμα τοῦ βιολίου. Τὰ

καὶ ἑτέρα τριάκοντα ἐξ κιβωτίων καὶ 210 ἰδιαίτε-
ως ἀναφερόμενα ἀντικείμενα, προσερχόμενα καὶ
ταῦτα ἐξ Ἡραίου καὶ ἐκ τῶν ἀνασκαφῶν τῆς
αὐτῆς Σχολῆς κατὰ τὸ ἔτος 1928.

ἐκ τῶν ἀνασκαφῶν τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀμε-
ρικανικῆς Ἀρχαιολ. Σχολῆς τῶν διενεργηθεισῶν
ἐν Ἡραίῳ τοῦ Ἀργους κατὰ τὸ ἔτος 1927, ὡς

ἀ ἀπειράριθμα ταῦτα ἀρχαῖα προέρχονται

τάφων καὶ εἶναι ἀγγεῖα, εἰδωλία, ψή-
ι, κομβία, δακτύλιοι, δίσκοι, κάτοπτρα, πόρ-

ἅπαντα ἐκ

ὀστεῖνα.

Μερικὰ φάρφροι καὶ μικροτεχνήματα εἶναι κατε-
σκευασμέται, ἀπὸ πήλινου, ἐλαιοῖδια καὶ βέλη

χρυσόν. Ἡ εἶναι τὰ πλεῖστα πηλίνων ἀγγείων ἢ

συγκολληθέντα καθαρισθέντα, ἀπε-
τέλεσαν πλουσι

πρὸς τὰς παραστάσεις. Περὶ τῆς ἀξιολο-
γῆς καὶ ἄλλῃ

ἀρ. Blegen, τῆς διενεργηθείσης ἐν χιλίων
ἀνὰ ἀνασκαφῶν

ἀνὰ ἀνασκαφῶν προϊστορικῶν, σημαντικῶν διὰ τὸ

ἀνὰ ἀνασκαφῶν, πολλοῦς τὰς ὅλλης ἢ τῶν
δημοσιεύσει ὁ

Εἰς τὰς ἀρχαιοτάτας τοῦ Ἡραίου τοῦ Ἀρ-
ναϊκῶν, μυκηναϊκῶν, γεωμετρικῶν καὶ ἀρχαι-
ῶν ἀνασκαφῶν τοῦ Ὀλλανδοῦ κα-

θηγητοῦ κ. Vollgraf τῶν γενομένων ἐν ετεῖ
1928. Ταῦτα εἶναι τεμάχια ἀγγείων

κατεσκαμνῶν, ὡς καὶ μία

Ἐπίσης καὶ ἡ συλλογὴ τῶν ἀρχαίων ἐκ τῶν
ἀνασκαφῶν τοῦ Ἡραίου τῶν Ν. Μάρτου τῶν γε-
νομένων τὸν Ἰούλιον τοῦ 1929 εἰς

τῶν Μυκηναίων. Ταῦτα εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ
ἀγγεῖα υστερομυκηναϊκά, τὰ πλεῖστα εἰς

τῶν σποι αὐτεῶν ἀγγείων γεωμετρι-
κα, καὶ τινὰ εἰδωλία.

3) Ἀξιόλογα εἰναι τὰ παριστά-
φῶν τῆς Ἰταλικῆς Ἀρχαιολογ. Σχολῆς ἐν Ἡφαι-
ῶν. Ἐκ τῶν μεταλλίνων

Ταῦτα περιέχονται ἐντὸς εἰκ μ' ἐγ-

ἰδ.

α. χο

4) Μυκηναϊκά ἀγάλματα καὶ τεμάχια τοιοῦτων
ὄλων τῶν χρυσοῦν ἀντικειμένων τῆς περιόδου
ταύτης ἐκ τῶν ἀνασκαφῶν τοῦ ἐφόρου Ἀθηματων, ἄξια

κῆς κ. Ν. Κυπαρίσση ἐν Πικέρμι τῆς Ἀρκαδίας, ὅπ ε

χαρακτα σημεῖα ἐκ χρυσοῦ, μία στεφάνη ἐξ ἡλέ-
κτρου, εἰς ἐνεπίγραφος χαλκοῦς δίσκος καὶ μία

χαλκινὴ λήκυθος τοῦ 5^{ου} αἰῶ

τὸν Ἰούλιον, καὶ ἐν Βελανιδέζῃ τῆς Ἀττικῆς, τὸν Αὐγουστον τοῦ 1929. Ἐκ τούτων τὰ πλέον ἀξιωμακτικὰ εἶναι ὀλίγα ὑψίποδες κύλικες μὲ παραστάσεις σηπιδῶν, ἐν τυφλόστομον ἀμφοριδίον, ψῆφοι κυανῆς ὑελώδους μάζης καὶ δύο σφόνδυλοι ἐκ φαιόχρου στεατίτου. Τὰ εὐρήματα ταῦτα κατετέθησαν προσωρινῶς ἐν τῇ ἀποθήκῃ ὑπ' ἀριθ. 163, μέλλουσι δὲ νὰ δημοσιευθῶσι παρὰ τοῦ εὐρόντος αὐτὰ ἐφόρου κ. Κυπαρίσση.

Ἐν τῇ αὐτῇ ἐπίσης ἀποθήκῃ κατετέθησαν καὶ τινὰ ἄλλα μυκηναϊκὰ ἀγγεῖα, τὰ πλεῖστα εἰς τεμάχια, παραδοθέντα ἡμῖν ὑπὸ τοῦ ἐφόρου Ἀττικῆς κ. Κυπαρίσση καὶ προερχόμενα ἐκ κατασχέσεως τοῦ τμήματος τῆς καταδιώξεως ἀρχαιοκαπήλων, εὐρεθέντα δὲ ἐν τῷ κτήματι Ντούνη ἐκ τοῦ χωρίου Βουρβάτσι τῆς Ἀττικῆς.

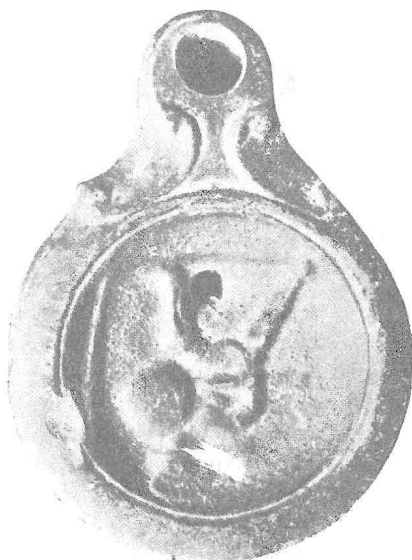
5) Ὀλίγα τεμάχια γεωμετρικῶν ἀγγείων φέροντα ἐγχάρακτα σημεῖα, ὥς καὶ ἀρκετὰ μικροτεχνήματα, ἥτοι πλακίδια ἐκ πορσελάνης καὶ κομβία ἐκ μετάλλου, πεποικιλμένα διὰ διαφόρων ἐγχαρακτῶν κοσμημάτων, ἅπαντα κτερίσματα τάφων τῆς Τριφυλίας ἀνασκαφέντων ὑπὸ τοῦ Σουηδοῦ κ. Swenson. Παρεδόθησαν ὑπὸ τῆς Miss Stone, διὰ τοῦ κ. Κεραμοπούλου, καὶ κατετέθησαν ἐν τῇ ὑπ' ἀριθ. 25 ἀποθήκῃ τοῦ Μουσείου.

6) Δέκα ἀκέραια ἀγγεῖα διαφόρων σχημάτων, καθαρῶς γεωμετρικοῦ ὅρθου, εὐρεθέντα, τὸν Αὐγουστον τοῦ 1929, ἐν τοῖς θεμελίοις τῆς ἐπὶ τῆς διασταυρώσεως τῶν ὁδῶν Καλησπέρη-Καρυατίδων οἰκίας τοῦ καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν κ. Σ. Κουγέα. Μεταξὺ τούτων, περίεργα εἶναι δύο ἀγγεῖα ἐν σχήματι πτηνῶν καὶ ἐν μόνωτον ἀγγεῖον μετὰ λαβῆς τοξοειδοῦς καὶ ὑψηλῆς (πρβλ. παρόμοιον ἀγγεῖον ὑπ' ἀριθ. Εὐρετ. 707 ἐρμ. 4 Α' Αἰθούσης Ἀγγείων). Ἄπαντα εἶναι κεκοσμημένα μὲ γραμμικὰ σχήματα καὶ διηρημένα εἰς ζώνας φερούσας ἄλλοτε μὲν μαίανδρον, ἄλλοτε δὲ ἅπλᾳ στιγμᾷ ἢ καὶ ἐφαπτομένους κύκλους (εἰκ. 2 α-γ).

7) Τρία εἰδώλια, κατατεθέντα ἐν τῇ ἀποθήκῃ 25, ἥτοι: α') κεφαλὴ λιθίνου ἀρχαῖοντος εἰδωλίου, β') πήλινον εἰδώλιον Ἀρτέμιδος κρατούσης διὰ τῆς ἀριστερᾶς τόξον καὶ ἀνελκούσης διὰ τῆς δεξιᾶς βέλη ἐκ τῆς ἀνηροτημένης ἐπὶ τῆς ῥάχεως τῆς φαρέτρας, καὶ γ') κεφαλὴ πήλινου εἰδωλίου Ἥρας ἐκ τῶν ἀνασκαφῶν τοῦ καθηγητοῦ κ. Α. Ὁρλάνδου ἐν Στυμφάλῳ κατὰ τὸ ἔτος 1925. Ὅρα Πρακτ. Ἀρχ. Ἑταιρείας 1925-1926 σελ. 53 μετ' εἰκόνων.

8) Τρεῖς λήκυθοι, ἐξ ὧν ἡ μεγαλειτέρα ἀκεραία καὶ λευκὴ, αἱ δὲ δύο μικρότεροι, κολοβαὶ καὶ ἐρυθρόμορφοι. Εὐρέθησαν ἐν τῇ ὁδῷ Βουκουρεστίου καὶ παρεδόθησαν, τὸν Ὀκτώβριον

τοῦ 1929, ὑπὸ τοῦ ἐργολάβου Σοφ. Πολυδώρου. Ἐκ τούτων, ἡ λευκὴ, ὕψους 0,31 μ., παρι-

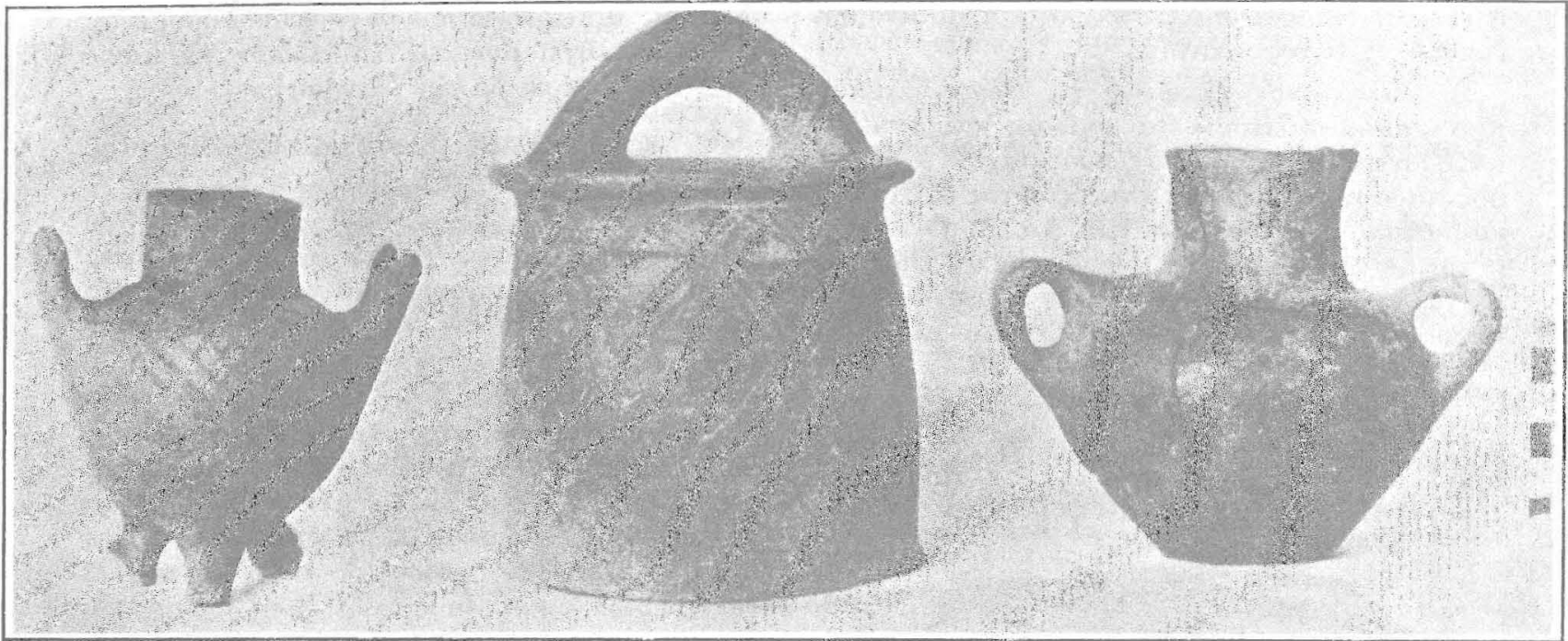
Εἰκ. 3α.

στά ἐπίσκεψιν εἰς τάφον: Ἐπὶ καθαρῶς λευκοῦ ἐδάφους νεκρικὴ στήλη μετ' ἀνθεμίου καὶ ἐπὶ

Εἰκ. 3β.

μιάς, ἴσως, βαθμίδος ἰδρυμένη, ἐκατέρωθεν δ' αὐτῆς δύο μορφαί, ἐξ ὧν ἡ μὲν διεξιόθεν ἀσπιδόφορος ὀπλίτης μετὰ χιτῶνος, ἡ δὲ ἀριστερόθεν

Εἰκ. 1. Προϊστορικά ἀγγεῖα ἐκ Θερμῆς τῆς Μυτιλήνης.

Εἰκ. 2α. Γεωμετρικὸν ἀγγεῖον Ἀθηνῶν.

Εἰκ. 2β. Γεωμετρικὸν ἀγγεῖον Ἀθηνῶν.

Εἰκ. 2γ. Γεωμετρικά ἀγγεῖα Ἀθηνῶν.

ὁ νεκρός. Χρωματισμός ἀσπίδος καὶ μαιάνδρου ἐρυθρός, χιτῶνος κυανοῦς.

9) Δύο λύχνοι, ἐξ ὧν ὁ εἷς φέρει ἔκτυπον παράστασιν ὀπλίτου μετὰ κράνους καὶ ἀσπίδος σπεύδοντος ψυχοθύμως ὡς πρὸς μάχην, ὁ δ' ἕτερος παράστασιν λέοντος ἐπιπίπτοντος ἐπὶ ἵππου καὶ καταρρίπτοντος αὐτὸν (εἰκ. 3 α - β). Οἱ λύχνοι οὗτοι μετὰ δύο ὑαλίνων μυροδόχων ἀγγείων καὶ μὲ χάλκινον κάλυμμα κατόπτρου προέρχονται ἐξ ἀγορᾶς ἀπὸ τὸν σπουδαστὴν Σκελέον ἐκ Λαρίσης. Κατετέθησαν ἐν τῇ ἀποθήκῃ 25.

10) Δύο τεμάχια μεγαρικοῦ ἀγγείου καὶ δύο ἀγνῶτες, εὑρεθέντα ἐν Φλωρίνῃ καὶ δωρηθέντα παρὰ τοῦ κ. Φ. Ε. Δραγούμη. Ἐκ τούτων ἐν τεμάχιον τῆς κοιλίας τοῦ σκύφου φέρει τὴν ἐξῆς

Εἰκ. 4. Τεμάχιον μεγαρικοῦ σκύφου.

παράστασιν καὶ ἐπιγραφὴν: Δεξιὰ εἰκονίζεται ἐν ἐλαφρῶς ἐκτύπῳ ἀναγλύφῳ φρούριον μετ' ἐπάλξεων, τὸ Ἴλιον, ὀλίγον δὲ περαιτέρω, ἐν τῷ μέσῳ, τὸ αἷτωμα τοῦ τῆς Ἀθηνᾶς ναοῦ πρὸς τὸν ὁποῖον φαίνεται ὅτι προσήρχετο ἡ Κασσάνδρα, ὡς δηλοῖ τοῦτο ἡ ἐπιγραφή:

Κ]ΑССΑΝ ΝΑΟС ΙΛΙΟΝ
ΔΡ]Α ΑΘΗΝΑС

Περιφ. 0,12, μεγ. ὕψος 0,08

Ἀριθ. Εὑρετ. 15437. Ἑρμ. 53 (εἰκ. 4).

Β' ΜΑΡΜΑΡΙΝΑ

Ἄπαντα τὰ μαρμάρινα ἀντικείμενα προέρχονται ἢ ἐκ κατασχέσεως εἰς χεῖρας ἀρχαιοκαπήλων ἢ ἐκ τυχαίας εὑρέσεως κατὰ τὴν ἀνδρῶν ξιν θεμελίων οἰκιῶν ἢ καλλιεργείας ἀγρῶν, ἐκ τούτων δὲ ἄξια περιγραφῆς τυγχάνουσι τὰ ἐξῆς:

1) Στήλη ἐπιτυμβία, ἀποκεκρουμένη ἄνω. Παρίσταται γυνὴ κατ' ἐνώπιον μὲ ποδῆρη χι-

τῶνα καὶ ἱμάτιον. Πρόσωπον ἀποκεκρουμένον. Ἡ στήλη λήγει ἄνω εἰς ἐπιστύλιον μὲ μικρὰ ἀκρωτήρια, φέρει δὲ τὴν ἐπιγραφὴν:

ΚΛ]ΟΚΛΩΙ . . . ΟΥΤΕΡΑ

Ῥωμαϊκῶν χρόνων. Ὑψ. 0,65, μῆκ. 0,42.

Προέρχεται ἀπὸ Κουκουβάουνες ἐκ κατασχέ-

Εἰκ. 5.

σεως καὶ κατετέθη ἐν τῷ Παλαιῷ Ἑργοστασίῳ τοῦ Μουσείου. Ἀριθ. Εὑρετ. 3647.

2) Τεμάχιον στήλης ἐπιτυμβίας ληγούσης, ἴσως, εἰς ἀνθεμοειδὲς αἷτωμα. Σῶζεται, δεξιὰ, κεφαλὴ γυναικὸς καθημένης, ἀριστερὰ δὲ καὶ πρὸ αὐτῆς, τὸ ἄνω μέρος τοῦ σώματος ὀρθίας γυναικός. Μεταξὺ τοῦ αἵτωματος καὶ τῆς παραστάσεως ἡ ἐπιγραφὴ:

ΘΣΟΔΟΤΗΝΙΚΟΣΤΡ
ΑΣΟΤΕΛΟΥΣΚΑΛΛ

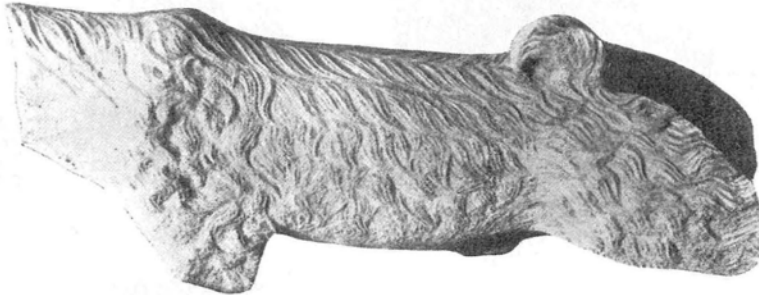
Δ' π. Χ. αἰῶνος. Ὑψ. 0,42. Ἐκ κατασέσεως ὅπου καὶ ἡ ἀνωτέρω στήλη. Ἀριθ. Εὐρετ. 3648.

3) Κάτω μέρος ἀναγλύφου. Σφύζονται αἱ κνήμαι καὶ οἱ πόδες γυναικὸς ἢ παιδίσκης μὲ ποδὴρη χιτῶνα καὶ κατ' ἐνώπιον. Παρὰ τοὺς πόδας ἀντικείμενον δυσδιάκριτον. Ὑψος 0,35. Ὡς ἀνωτέρω. Ἀριθ. Εὐρετ. 3649.

4) Ἀκέφαλον ἀγάλμα γυναικὸς μὲ χειριδωτὸν χιτῶνα καὶ βραχὺ ἱμάτιον, ἀνοιχτὸν πρὸς τὴν ἀριστερὰν ὠμοπλάτην καὶ ἀφίνον νὰ διαφαίνεται ἡ ὀσφύς. Διὰ τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς κρατεῖ πηξίδα. Πρόκειται, προφανῶς, περὶ δούλης ἀποσπασθείσης ἐξ ἐπιτυμβίας στήλης τοῦ τέλους τοῦ Δ' π. Χ. αἰῶνος. Ὑψος 1,40. Εὐρίσκετο ἐν τῷ κτήματι Σκουζὲ ἐν Μαραθῶνι καὶ

σιέστερον πρὸς τὸ κέντρον κοσμεῖται ὑπὸ ἀναγλύφων φύλλων ἀκάνθης, τὸ δὲ κατώτερον, τὸ ἀποτελοῦν τὴν περιφέρειαν, ἔχει ἀνάγλυφα ἀνθήματα λωτοῦ λεπτοτάτης τέχνης. Πρὸ ἐνὸς ἐκ τῶν φύλλων λωτοῦ παρίσταται, εἰς ἰσχυρότερον ἀνάγλυφον, νεανίας γυμνὸς τρέχων πρὸς τὰ δεξιὰ καὶ κρατῶν ἀντικείμενόν τι διὰ τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς ἐπὶ τοῦ βραχίονος, ἄλλο δὲ ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὑψουμένης ὑπεράνω τῆς κεφαλῆς. Εἰς τὸ κέντρον ὁ δίσκος εἶναι κενός, προφανῶς πρὸς ἐνθεσιν ἐπὶ τοῦ λαιμοῦ τῆς λουτροφόρου. Σφύζεται καὶ τεμάχιον μὲ ἀνάγλυφον ἔλικα καὶ ταινίαν, προερχόμενον ἐκ τῆς λαβῆς τῆς λουτροφόρου. Μῆκος ἀκτίνος τοῦ κύκλου ἀπὸ τοῦ κέντρου μέχρι τῆς περιφέρειας 0,35. Δ' π. Χ. αἰῶνος. Ἐκ κατασέσεως ἐκ Πειραιῶς. Ἀρ. Εὐρ. 3653. Ἀποθήκη 90.

8) Μέρος σώματος τρέχοντος κυνός. Ἐλλεί-

Εἰκ. 7. Μαρμαρίνος κορμὸς τρέχοντος κυνός.

κατετέθη ἐν τῇ ἀριστερᾷ Στοᾷ ὑπ' ἀριθ. Εὐρετ. 3650.

5) Ἐρμῆς τῆς τετραγώνου ἐργασίας. Ἡ κόμη πίπτει ἐπὶ τοῦ μετώπου εἰς ἐσηματοποιημένους βοστρύχους καὶ ὀπισθεν ἐπὶ τοῦ αὐχένος. Γενεῖας ἀρκετὰ μακρά. Ἀριστερὸς κρόταφος ἀποκεκρουμένος. Ἐλλεῖπει τμήμα τῆς δεξιᾶς πλευρᾶς θρασθέν. Ἀρχαϊτικῆς ἐπιμελοῦς τέχνης (Β' ἡμισυ τοῦ Ε' αἰῶνος;). Ὑψος 0,67. Ἐκ κατασέσεως ἐκ Πειραιῶς. Ἀριθ. Εὐρετ. 3651. Ἀποθήκη 90 (εἰκ. 5).

6) Κεφαλὴ γυναικὸς ἴσως ἐξ ὀλογλύφου ἀγάλματος, καλῶς διατηρουμένη. Ῥίς, στόμα καὶ σιαγὼν ἐλαφρῶς ἀποκεκρουμένα. Ἡ κόμη χωρίζεται ἄνω τοῦ μετώπου καὶ δένεται ὀπισθεν εἰς κροβύλον. Ταινία περιθεῖται τὴν κεφαλὴν. Δ' π. Χ. αἰῶνος. Ἐκ κατασέσεως ἐκ Πειραιῶς. Ὑψος 0,25. Ἀριθ. Εὐρετ. 3652. Ἀποθήκη 90 (εἰκ. 6).

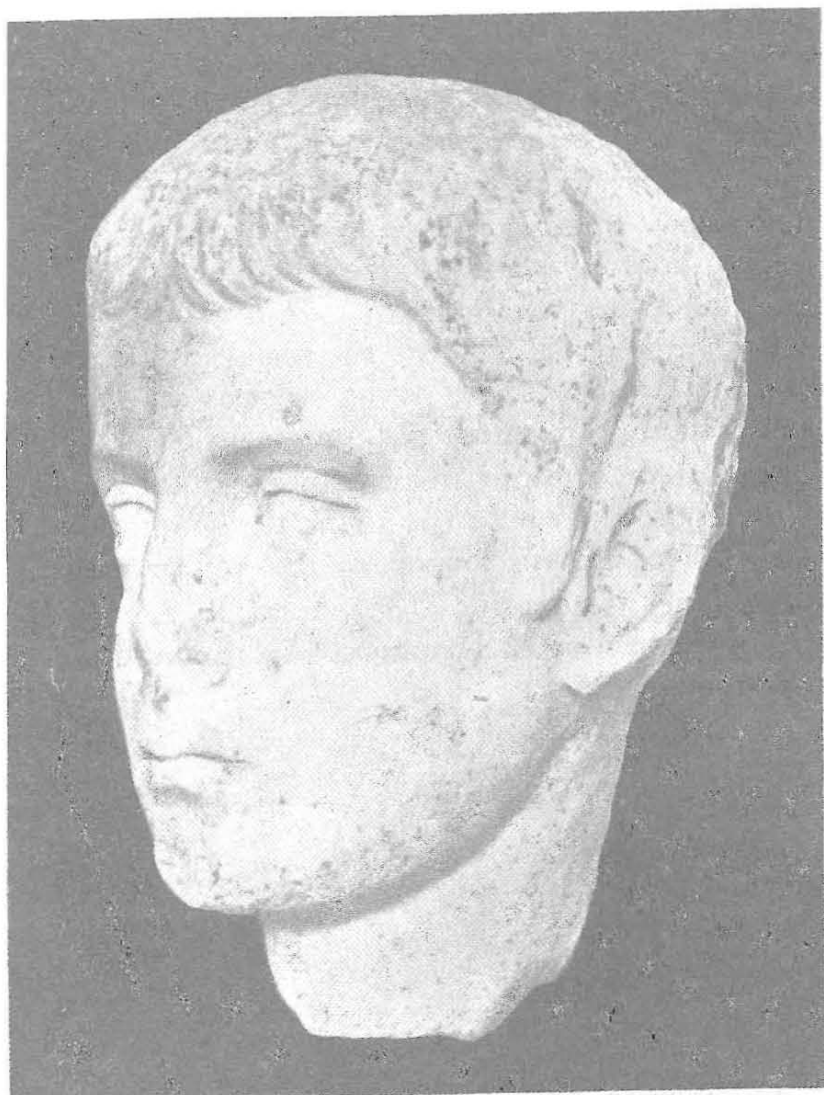
7) Τμήμα δίσκου λουτροφόρου εἰς 4 τεμάχια. Διαιρεῖται εἰς δύο ἐπίπεδα, τῶν ὁποίων τὸ πλη-

πουν κεφαλὴ καὶ πόδες. Οὐρὰ συνεστραμμένη. Εἰς ἐν μέρος τοῦ σώματος, τὸ προφανῶς πρὸς τὸν θεατὴν ἐστραμμένον, δηλοῦνται δι' ἐλαφροῦ ἀναγλύφου αἱ τρίχες τοῦ δέρματος. Μῆκος 0,59. Ἐκ κατασέσεως ἐκ Πειραιῶς. Ἀρ. Εὐρ. 3654. Ἀποθήκη 90 (εἰκ. 7).

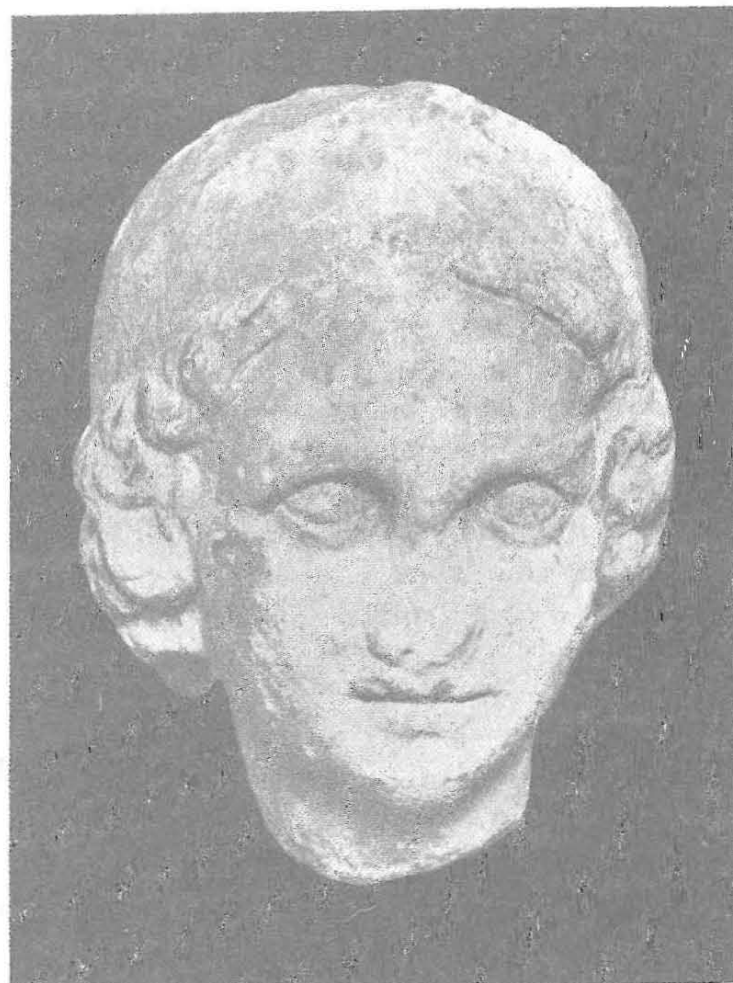
9) Μικρὰ κεφαλὴ Ἀθηνᾶς, φερούσης ἀττικὸν κράνος ἐπὶ τοῦ ὁποίου ὑπάρχουσι πέντε ὀπαι πρὸς ἐνθεσιν τοῦ λόφου. Πιθανῶς τῶν ἀρχῶν τοῦ Δ' αἰῶνος π. Χ. Ὑψος 0,11. Εὐρέθη ἐν τῷ προαυλίῳ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, τὸν Ἰούνιον τοῦ 1928. Ἀριθ. Εὐρετ. 3655.

10) Μαρμαρίνη κεφαλὴ παιδίσκης. Περιβάλλεται ὑπὸ πλατείας ταινίας. Ῥίς μᾶλλον σιμὴ, ἐλαφρὸν μεῖδιμα. Δ' π. Χ. αἰῶνος. Ὑψ. 0,24. Κατεσχέθη παρὰ ἀρχαιοπώλῃ Ἀσκητοπούλῳ, τὸν Ἰούνιον τοῦ 1928. Ἀρ. Εὐρ. 3656. Ἀποθήκη 87 (εἰκ. 8).

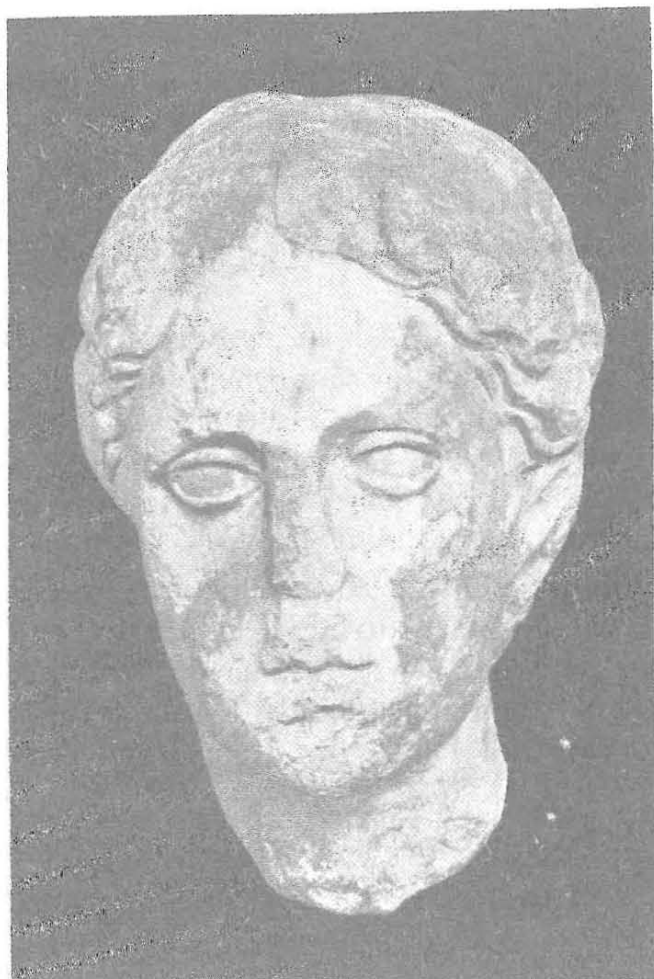
11) Ἐπιτυμβία στήλη, σχήματος ναῖσκου ἐν παραστάσι, λήγοντος ἄνω εἰς ἀέτωμα. Εἰς τὸ

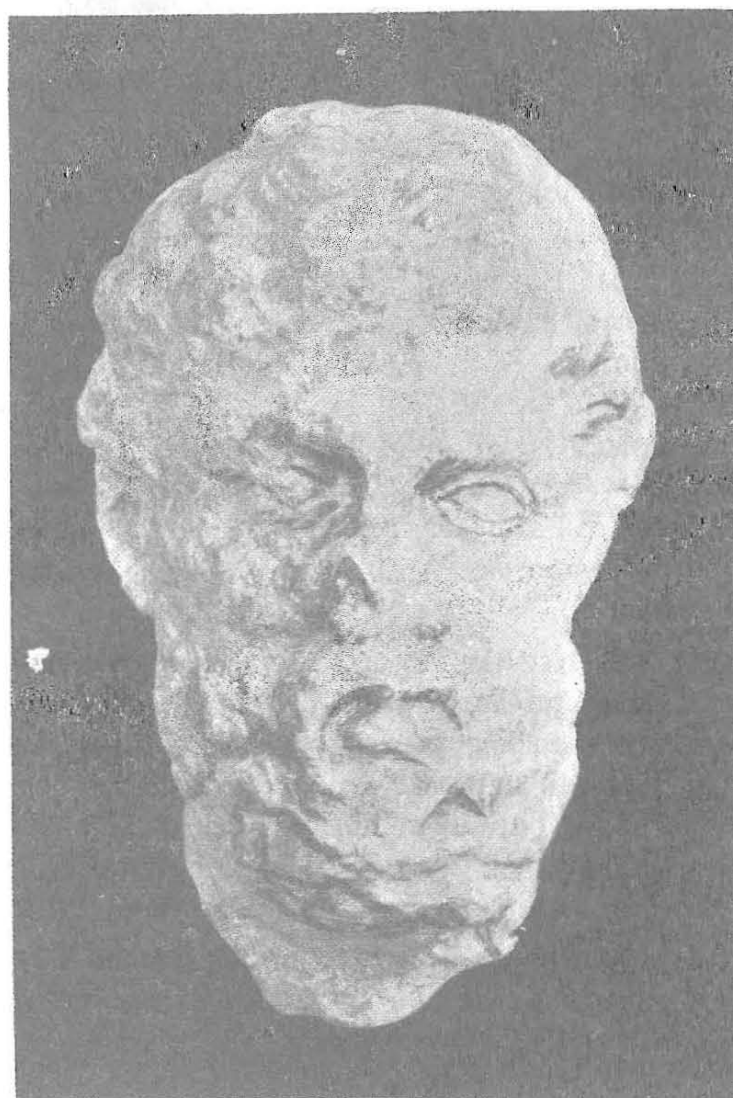
Εἰκ. 15.

Εἰκ. 8. Κεφαλὴ παιδίσκης.

Εἰκ. 6. Μαρμαρινὴ κεφαλὴ ἐκ Πειραιῶς.

Εἰκ. 11. Εἰκονιστικὴ κεφαλὴ ἐξ ἐπιτυμβίου ἀναγλύφου.

μεσαίον ἀκρωτήριον ἐλαφρῶς ἀνάγλυφος Σειρὴν τίλλουσα τὴν κόμην της. Δεξιὰ, ἐπὶ ἔδρας ἄνευ ἐρεισινώτου, κάθεται γυνὴ (χιτῶν, ἱμάτιον καλύπτον τὴν κεφαλὴν) ἣτις δεξιούται πωγωνοφόρον ἄνδρα ὄρθιον πρὸ αὐτῆς καὶ φέροντα ἱμάτιον. Μεταξὺ τῶν δύο, εἰς τὸ βάθος, γυνή, (πρὸς δεξιὰ χιτῶν, ἱμάτιον) κρατοῦσα νεογνὸν ἐσπαργανωμένον. Ἐπὶ τοῦ ἐπιστυλίου, ἄνωθεν τῆς γυναικός, ἡ ἐπιγραφή:

ΦΑΝΑΓΟΡΑ ΝΙΚΟΜΕΝΟΥΣ ΠΙΟΤΑΜΙΟ

Διατήρησις πολὺ καλή. Μετρία τέχνη τῶν ἀρχῶν τοῦ Δ' π. Χ. αἰῶνος. Ὑψος μέγιστον 1,10 μ. Εὐρέθη ἐν τῷ συνοικισμῷ τοῦ Βύρωνος, ἐν οἰκοδομῇ Δήμητρας Ζώρκου, τὸν Αὐγουστον τοῦ 1928. Ἀριθ. Εὐρ. 3657. Β' Στοὰ Μουσείου (Πρβ. Ἀρχ. Δελτίον 1926, παρ. σελ. 63, εἰκ. 7).

Εἰκ. 9. Ποὺς τραπέζης.

12) Ποὺς τραπέζης ἐπὶ βάσεως τετραγώνου. Πρὸ τοῦ ποδὸς εἶναι ἰσχυρῶς ἀνάγλυφος Διόνυσος γυμνός (κεφαλὴ καὶ πόδες ἑλλείπουν), με βοστρύχους ἐπὶ τοῦ στήθους. Ἀριστερά, παρὰ τὸν πόδα του, πᾶνθηρ (ἢ κεφαλὴ ἑλλεῖπει) καὶ δεξιὰ μικρὸς κορμὸς δένδρου καταλήγων εἰς δύο σπειροειδεῖς βλαστούς. Μετριοτάτη ἐργασία ῥωμαϊκῶν χρόνων. Ὑψος 0,82. Εὐρέθη ἐν Ἀθήναις, ἐν τῇ οἰκίᾳ Α. Γιαβριᾶ, κατὰ τὴν διασταύρωσιν τῶν ὁδῶν Ἀδριανοῦ - Χύλλ. Ἀριθ. Εὐρ. 3658. Στοὰ ἀριστερὰ (εἰκ. 9).

13) Ἐπιτυμβία στήλη

ἐκ φαιού μαρμάρου μετ' αἰτωματίου καὶ ἐπιστυλίου. Ἐπὶ τῆς στήλης ἐν τῷ μέσῳ, εἰκονίζεται, ἐν ταπειντέρῳ ἑδάφει καὶ ἐντὸς πλαισίου, νεανίας ἐνδεδυμένος βραχύ, μέχρι γονάτων, ἱμάτιον πορποῦμενον ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ ὤμου, κρεμᾶμενον δέ, κατὰ τὸ ἔτερον ἄκρον, ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ πῆχους καὶ καλύπτον τὸν βραχίονα. Ἰσταται κατ' ἐνώπιον, προτείνων τὴν δεξιὰν εἰς τὸν πρὸ τοῦ δεξιοῦ ποδός

του ἀναπηδῶντα κύνα. Ἐπὶ τοῦ ἐπιστυλίου ἡ ἐπιγραφή:

ΚΑΛΛΙΦΑΝΗΣ
ΚΤΗΣΑΡΧΟΥ
ΦΛΥΕΥΣ
ΓΟΝΩ ΔΕ
ΣΕΛΕΥΚΟΥ ΕΞ ΟΙΟΥ

Ὑψος 0,73, πλάτος 0,37. Τὸ ἀνάγλυφον ἔκειτο

Εἰκ. 10.

ἐν τῇ αὐλῇ τῆς οἰκίας Π. Ρώσση (ὁδὸς Μολλιέρου 42) ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν. Κατετέθη ὑπὸ Αἰμ. Gilliéron τῷ 1929. Ἀριθ. Εὐρετ. 3659. Γραφεῖον Διευθυντοῦ (εἰκ. 10).

14) Ἀνδρική μαρμαρίνη κεφαλὴ μετὰ μέρους τοῦ λαιμοῦ, φυσικοῦ μεγέθους, πωγωνοφόρος, προερχομένη ἐκ μεγάλου ἐπιτυμβίου ἀναγλύφου ὅλως ἐκτύπου, τῶν καλουμένων ναῖδιοσχημῶν. Εἶναι εἰκονιστική. Ρῖς ἀποκεκρυμένη καὶ ὀλί-

γον τὰ χεῖλη. Τὸ ἀριστερὸν μέρος, ὡς μὴ δραστόν, εἶναι ἡμικατεργασμένον. Διατηρεῖ ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς πλευρᾶς καὶ ἐπὶ τῆς κόμης ἵχνη προσφύσεως δι' ἧς συνείχετο μετὰ τῆς στήλης. Ὑψος 0,25. Εὗρέθη ὑπὸ τοῦ ἐξ Αἰγίνης ἀγγειοπλάστου Ν. Σκλάβαινη τῷ 1929 ἐν Κοκκινιά τοῦ Πειραιῶς, εἰς βάθος 4 μέτρ. καὶ ἐκομίσθη εἰς τὸ Μουσεῖον ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ κ. Α. Κεραμοπούλου. Ἀρ. Εὗρ. 3660. Ἀποθήκη 90 (εἰκ. 11).

Εἰκ. 12.

15) Ἀνάγλυφον μετὰ παραστάδων καὶ ἐπιστυλίου ἐφ' οὗ ἡ ἐπιγραφή: ΘΕΟΚΛΗΣ. Εἰκονίζεται ἐν ἀναγλύφῳ παῖς ἐν χιτῶνι καὶ ἱματίῳ καλύπτοντι τὸ ἀριστερὸν μέρος τοῦ στήθους καὶ τῆς χειρός. Ὁ παῖς κρατεῖ πτηνὸν προσφερόμενον εἰς κύνα, ὅστις ἀναπηδᾷ, ὅπως συλλαβῇ αὐτό. Ἐκφρασις προσώπου λεπτὴ καὶ μελαγχολικὴ. Ἔργασία ἐπιμελής. Δ' π. Χ. αἰῶνος. Ὑψος 0,60, πλάτ. 0,30. Κατεσχέθη εἰς χεῖρας Ἀθαν. Μαυρῆ, κατοίκου Σπάτα. Ἰσχυρίζεται ὅτι ἀνεῦρεν αὐτὸ εἰς τὸ ἐκεῖ κτῆμά του. Ἀρ. Εὗρ. 3661. Ἀποθήκη 90 (εἰκ. 12).

16) Ἐπιτύμβιος στήλη λήγουσα ἄνω εἰς τοξοειδὲς ἀέτωμα μετ' ἀκρωτηρίων. Τῆς στήλης σφύζεται τὸ ἄνω ἥμισυν μέρος. Φέρει ὑπὸ τὸ ἀέτωμα τὴν ἐπιγραφὴν:

ΑΝΤΙΟΧΟΣ ΕΡΜΟΓΕΝΟΥΣ
ΦΛΕΙΗΣΙΟΣ

Ὑπὸ ταύτην πρόστυπον ἀνάγλυφον ἐν ἔγγεγλυμμένῳ πλαισίῳ. Ἀριστερά, γυνὴ καθημένη

Εἰκ. 13. Στήλη ἐπιτυμβία.

ἐπὶ θρόνου, οὗτινος σφύζεται μόνον τὸ ἔρεισίνωτον, καὶ δεξιουμένη τὸν πρὸ αὐτῆς ἱστάμενον πωγωνοφόρον ἄνδρα, τὸν ἑαυτῆς σύζυγον πιθανῶς. Ἡ γυνὴ φέρει ἱμάτιον καταλείπον γυμνὸν τὸ δεξιὸν τοῦ στήθους. Μεγ. ὕψος 0,42, μεγ. πλάτος 0,35. Παρεδόθη διὰ τοῦ Ὑπουργείου, ὑπὸ τοῦ Ἀρχοντοπούλου Ἡλ. Βλάχου ἐξ Ἀθηνῶν. Ἀριθ. Εὗρ. 3662. Ἀποθήκη 90 (εἰκ. 13).

17) Μαρμαρίνη κεφαλὴ ἀγάλματος γυναικὸς φυσικοῦ μεγέθους καὶ καλῆς διατηρήσεως, πλὴν τοῦ ἄκρου τῆς ῥινὸς ἀποκεκρουμένης, ὡς καὶ μέρους τῆς σιαγόνος. Φέρει πλουσίαν κόμην κυματοειδῶς φερομένην ὀπισθεν καὶ ἀπολήγουσαν εἰς κρωδύλον συγκείμενον ἐξ 9 κοχλιοειδῶν βο-

στρυχίων. Ἐκφρασις προσώπου ῥεμβώδους, σκοπαδικῆ. Ἔργον καλῶν χρόνων. Ὑψ. 0,18. Εὐρέθη τὸν Ἰούνιον τοῦ 1929 ἐν Ἀθήναις, ἐν τῇ πρὸ τῶν Παλαιῶν Ἀνακτόρων πλατείᾳ. Ἀριθ. Εὐρετ. 3663¹. Ἀποθήκη 90.

18) Τὸ ἥμισυ τοῦ μαρμαρίνου ἐπιτυμβίου ἀγγείου (λουτροφόρου). Φέρει ἀνάγλυπτον παρὰστασιν τεσσάρων μορφῶν. Ἐν τῷ μέσῳ γυναικεῖα μορφή ἐπὶ θρόνου καθημένη, ἡ Ἀρχε-

πτίνου καὶ τῆς Ἀρχεστράτης τετριμμένα. Ἀνωθεν τῶν μορφῶν ἡ ἐπιγραφή:

ΠΡΑΞΙΑΔΗΣ ΛΕΠΤΙΝΗΣ
ΦΙΛΟΧΑΡΟΥΣ ΑΡΧΕΣΤΡΑΤΗΣ

Δ' π. Χ. αἰῶνος (;). Ὑψ. 0,60, πλ. 0,40. Παρεδόθη ὑπὸ Ἰω. Ε. Μαυρογιάννου, εὐρεθὲν ἐν Πειραιεῖ, εἰς τὸ ἐν τῇ θέσει Βάρι κτήμα του. Ἀριθ. Εὐρετ. 3664. Ἀποθήκη 90 (εἰκ. 14).

Εἰκ. 14.

στράτη, δεξιουμένη τὸν πρὸ αὐτῆς ἱστάμενον καὶ φέροντα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς κράνος καὶ βραχὺ ἱμάτιον ἄνδρα, ὅστις διὰ τῆς ὑψουμένης ἀριστερᾶς κρατεῖ ἀλάβαστρον. Ὅπισθεν τῆς καθημένης γυναικὸς γέρων παγωνοφόρος, ὁ σύζυγός της πιθανῶς. Ὅπισθεν δὲ τοῦ νεανίου υἱοῦ της μικρὸς παῖς, ὁ δούλος, κρατῶν τὴν ἀσπίδα τοῦ ἀπερχομένου κυρίου του. Τὰ πρόσωπα τοῦ Λε-

¹ Μετὰ τῆς ὥς ἄνω κεφαλῆς εὐρέθη πλησίον καὶ ὁ δεξιὸς βραχίον ἀγάλματος, ἀποκεκρουμένος τὸ ἄκρον τοῦ ἀπὸ τοῦ καρποῦ μέρους. Πιθανῶς ἀνήκεν οὗτος τῷ ἀγάλματι τῆς κεφαλῆς ὑπ' ἀριθ. 3663.

19) Τὸ ἀριστερὸν ἥμισυ κεφαλῆς νεανίου ἐξ ἐπιτυμβίου ἀναγλύφου προερχόμενον. Ῥῖς ἀποκεκρουμένη. Ἡ κόμη, ἐκ μικρῶν βοστρύχων ἀποτελουμένη, κατήρχετο ἐπὶ τοῦ μετώπου ἀτημελήτως. Ἐπὶ τοῦ μετώπου καὶ μεταξὺ τῶν οφρύων φέρει ἐγγράακτον σταυρόν, ὅστις ἔθεωρεῖτο ὡς σημεῖον ἑξαγνισμού. Εὐρέθη ἐν Ἀθήναις, ἐν τῇ συνοικίᾳ Κολοκυνθοῦς, πλησίον ἐκκλησίας Ἐσταυρωμένου, ἔναντι Καπνοκοπηρίου. Ἀριθ. Εὐρετ. 3665. Ἀποθήκη 90 (εἰκ. 15 ἐν σελ. 6).

20) Ἐπὶ πλίνθον εἰκονίζονται οἱ ἄκροι πόδες κύκνου ἱσταμένου. Μεταξὺ τῶν ποδῶν Τρίτων (θαλάσσιον ὄστρακον, ὅπερ μετεχειρίζοντο οἱ

ναυτικοὶ δίκην σάλπιγγος). Εὐρέθη ἐν Βουλιαγμένη Ἀττικῆς, ἐν τῷ ἀνασκαπτομένῳ ὑπὸ τοῦ κ. Κ. Κουρουνιώτη ναῶ τοῦ Ζωστήρος Ἀπόλλωνος $0,33 \times 0,27$. Ὑψ. 0,04. Ἀριθ. Εὐρ. 3666. Γραφεῖον Διευθυντοῦ (ιδὲ ἀνωτ. σ. 65 εἰκ. 33).

21) Λέων μὲ ἀποκεκρουμένους τοὺς πόδας καὶ τὴν οὐρὰν καὶ ὀλίγον τὸ χαῖνον στόμα.

Εἰκ. 16.

Ἑλληνιστικῶν χρόνων. Μῆκος 1,10 μ. Εὐρέθη κατὰ τὸ τέρμα ὁδοῦ Ἀχαρνῶν. Ἀρ. Εὐρ. 3667. Ἀριστερὰ Στοὰ Μουσείου.

22) Ἀγαλμα θωρακοφόρου ἀνδρὸς ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ, πλαγίως ἀποτετμημένου, μέχρι που τῶν γονάτων. Ἰμάτιον πίπτει ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς πλευρᾶς καὶ λείψανα αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ ὤμου. Μαστοί, στέρνον καὶ ὀμφαλὸς τελείως

δεδηλωμένα. Ἐπὶ τῶν μηρῶν περυγία τοῦ θώρακος εἰς δύο σειράς, ἡμικυκλικά ἄνω καὶ μακρὰ κάτω. Ῥωμαϊκῶν χρόνων. Μεγ. ὕψ. 1,25 μ. Εὐρέθη κατὰ τὴν ἐκσκαφὴν τῆς οἰκίας Φέξη, Βερανζέρου 15. Ἀριθ. Εὐρετ. 3668. Ἀριστερὰ Στοὰ Μουσείου (εἰκ. 16).

23) Στήλη ἐπιτυμβία ἐν σχήματι ναῖδριου ἐν παραστάσι. Ἐπὶ τοῦ ἐπιστυλίου μὲ διπλοῦν κυ-

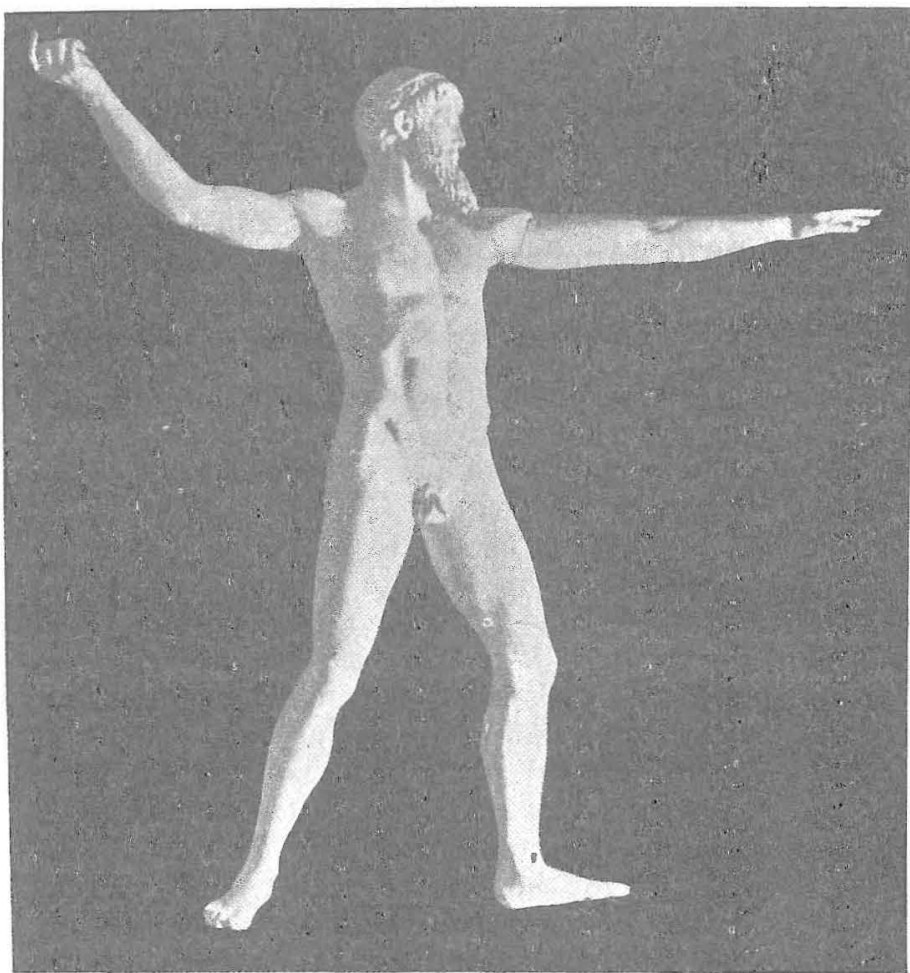

Εἰκ. 17.

μάτιον καὶ φιάλην ἐν τῷ μέσῳ ἢ ἐξῆς ἐπιγραφή:

ΑΡΕΣΒΟΥΛΗΒΑΚΚΑΝ ΙΟΥΛΙΟΣΕΦΗΒΟΣ
 ΤΟΥΕΚΧΟΛΛΙΔΩΝ ΧΟΛΑΡΓΕΥΣ

Ἐν τῷ ἐκβαθύσματι, ἀριστερὰ ἀνὴρ ἐν ἱματίῳ βλέπει κατ' ἐνώπιον καὶ κρατεῖ διὰ τῆς ἀριστερᾶς κύλινδρον, τὴν δὲ δεξιὰν φέρει ἐπὶ τοῦ στήθους. Φορεῖ σανδάλια. Δεξιὰ αὐτοῦ γυνὴ βλέπουσα ἐπίσης κατ' ἐνώπιον. Φορεῖ χιτῶνα καὶ ἱμάτιον καὶ διὰ μὲν τῆς δεξιᾶς ἀνασύρει τὸ κράσπεδον τοῦ ἱματίου, τὴν δ' ἀριστερὰν ἔχει καθεμένην ἐπὶ τοῦ μηροῦ. Μορφαὶ σοβαραί. Ὑψ.

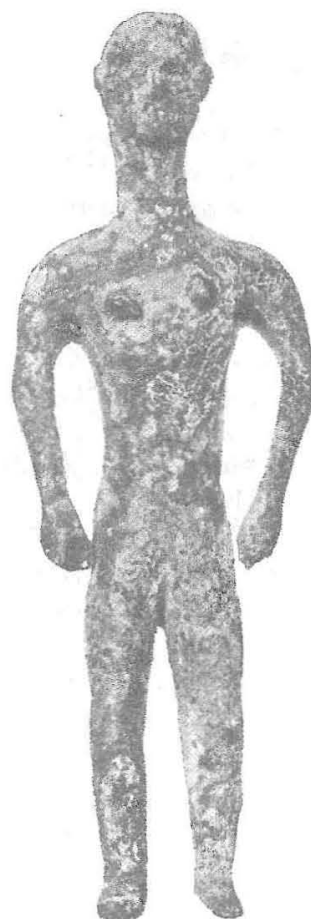
Εἰκ. 22. Γύψινον ἐκμαγεῖον χαλκοῦ ἀγάλματος Ἀρτεμισίου.

Εἰκ. 19.

Εἰκ. 21.

Εἰκ. 20.

1,06, πλάτ. 0,67, πάχ. 0,07 (εἰκ. 17). Εὐρέθη ἐν τοῖς θεμελίοις τῆς οἰκίας τῆς ὁδοῦ Κολοκοτρώνη ἀρ. 15 καὶ ἐδωρήθη ὑπὸ τοῦ ἰδιοκτήτου κ. Νικ.

Εἰκ. 18.

Ἀθανασίου, ναυάρχου. Ἀριθ. Εὐρ. 3669. Ἀριστερά Στοά Μουσείου.

24) Στήλη ἐπιτυμβία μετ' αἰτώματος φέροντος εἰς τὴν κορυφὴν ἀνθεματὸν ἀκρωτήριον. Ἐπὶ τῆς στήλης, ἐν ἀβαθεί ἐδάφει, εἰκονίζονται ἐκ δεξιῶν πρὸς ἀριστερά: ἀνὴρ μὲ ποδῆρες ἱμάτιον (τὸ ὁποῖον ἀφίνει γυμνὸν τὸ δεξιὸν ἥμισυ τοῦ στήθους) καθήμενος ἐπὶ θρόνου μετ' ἔρεισι-

νώτου καὶ στηρίζων τοὺς πόδας ἐπὶ θρήνυος, δεξιούται τὸν πρὸ αὐτοῦ ἱστάμενον νεανίαν, ὅπισθεν τοῦ ὁποίου ἵσταται γυνή. Ἀνωθεν τῆς παραστάσεως ἡ ἐπιγραφή:

ΤΙΜΟΣΤΡΑΤΗ
ΕΥΝΟΣΤΙΔΗΣ ΦΑΛΗΡΕΥΣ

Ἀποκεκρουμένη κάτω δεξιὰ. Β' ἥμισυ τοῦ Δ' αἰῶνος. Ὑψ. 1,15, πλάτ. 0,43. Εὐρέθη ἐν Παλ. Φαλήρῳ, ἐν τῇ οἰκίᾳ Ζιάγκου, συνοικία Ἀγίων Θεοδώρων, Νοέμβριον τοῦ 1929. Ἀριθ. Εὐρετ. 3670. Ἀποθήκη 90 (εἰκ. 18).

Γ' ΧΑΛΚΙΝΑ

Τὰ νέα χάλκινα προσκτήματα τοῦ Μουσείου προέρχονται ἐξ ἀνασκαφῶν καὶ ἐκ τυχαίων εὐρημάτων. Καὶ τὰ μὲν ἐξ ἀνασκαφῶν προερχόμενα ἀρχαῖα εἶναι τὰ ἑξῆς:

1) Χαλκῆς ὑδρίας τὸ ἄνω μέρος μέχρι τῶν μεσαίων λαβῶν. Περὶ τὸ στόμιον εἶναι ἀνάγλυπτον κόσμημα ὁμοιάζον πρὸς κυμάτιον. Ἡ κάθετος λαβὴ λήγει ἄνω εἰς δύο λεοντιδεῖς καὶ κάτω εἰς ἀνθέμιον ἀνωθεν τοῦ ὁποίου εἶναι ἀρχαϊκὴ προτομὴ γυναικὸς μὲ τοὺς βοστρύχους πίπτοντας ἐπὶ τοῦ στήθους καὶ ἐπὶ τοῦ ὤμου, ἐκατέρωθεν δὲ καὶ ὀλίγον κατωτέρω αὐτῆς εἶναι δύο κριοὶ χρησιμεύοντες πρὸς σύνδεσιν τῆς λαβῆς μὲ τὸν ὤμον τοῦ ἀγγείου. Αἱ δύο πλάγιοι λαβαὶ λήγουν εἰς ἀνθέμια καὶ κεφαλὰς κύκνου. Τὸ κάτω μέρος τῆς κοιλίας, ἀποτελούμενον ἐκ πολλῶν συγκεκολλημένων τεμαχίων, εἶναι ἀπεσπασμένον τοῦ ὑπολοίπου. Ὁ πούς σώζεται. Τὸ στόμιον τῆς ὑδρίας εἶναι κλειστὸν διὰ μολυβδίνου ἐλάσματος προσηρμοσμένου διὰ χαλκῶν ἥλων. Πιθανῶς τοῦ Β' ἡμίσεως τοῦ 5' π. Χ. αἰῶνος. Διάμ. στομίου 0,30. Ἀριθ. Εὐρ. 15137. Ἐπὶ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 197 ἑρμαρίου τῆς Χαλκοθήκης. Ἐκομίσθη τὸ 1926, ὑπὸ τοῦ τότε ἐφόρου Παπαδάκη, εὐρεθεῖσα πλησίον συστάδος ἀνασκαφέντων ὑπὸ τῆς Ἀρχ. Ἐταιρείας τάφων ἐν Ἐρετρίᾳ.

2) Ἐξ κράνη ἐξ Ὀλυμπίας, τὰ ὁποῖα, καθαρισθέντα, κατετέθησαν ἐν τῇ Χαλκοθήκῃ, ἐν τῷ ἑρμαρίῳ 205 ὑπ' ἀριθμοὺς 15151 - 15156. Καὶ τὰ μὲν 15151 καὶ 15152 διατηροῦνται σχεδὸν σῶα, τὰ λοιπὰ ὅμως τέσσαρα εἶναι ἐφθαρμένα κατὰ τὸ ἥμισυ. Ἀπαντα ἔχουσι τὰς παραγναθίδας ἀνασηκωμένας, τὸ δὲ ὑπ' ἀριθ. 15155, τὸ καὶ πλέον κατεστραμμένον, φέρει τὴν ἑξῆς ἐπιγραφήν:

ΕΡΧΟΜΕΝΙΟΙΑΝΕΦΕΙΑ[ΤΟΙ]
ΔΙΤΟΙΟΛΥΡΠΙΟΙΟΡΟΝΕΙΑ

**Ἐρχομένοι ἀνέθειαν τῷ Δι τῷ Ὀλυμπίῳ
Κορώνειαν ἐλόντες.**

3) Εἰς τὴν σειρὰν τῶν νέων χαλκίνων προσκτιμάτων τοῦ Μουσείου σημαντικὴν κατέχουσι θέσιν τὰ ὑπὸ τοῦ ἐφόρου κ. Ν. Μπέτρου παραδοθέντα ἀρχαῖα, ἅτινα ἀνεκλύσθησαν ἐκ τοῦ βυθοῦ τῆς παρὰ τὸ Ἀρτεμίσιον θαλάσσης καὶ τὰ ὅποια ἀπετέλουν, μετὰ πολλῶν ἄλλων ἐξαφανισθέντων, τὸ πολύτιμον φορτίον ναυαγῆσαντος, ἐκεῖ που, κατὰ τὸν 1^{ον} π. Χ. αἰῶνα, πλοίου, ὡς τοῦτο συνάγεται ἐκ τῶν συνευρεθέντων ἀγγείων τῆς χρήσεως τοῦ πληρώματος.

Τὰ ἐν λόγῳ ἀρχαῖα εἶναι:

α') Ἀγκυρα μολυβδίνη. ἔχει μῆκος 1,25 καὶ μέγιστον πᾶχος 0,12 καὶ εἶναι, κατὰ τὴν τεχνολογίαν, ὁμοία πρὸς τρεῖς ἄλλας κατατεθειμένας ἤδη ἐν τῇ Χαλκοθήκῃ, κάτωθεν τῶν ἐμαρτίων 229 καὶ 232.

β') Δύο πόδες, ὁ δεξιὸς πρόσθιος καὶ ὁ ἀριστερὸς ὀπίσθιος, τοῦ ἵππου τοῦ εὐρεθέντος, τὸ 1928, ἐν τῇ αὐτῇ θέσει τοῦ Ἀρτεμίου. (Ὁρα Ἀρχ. Δελτίον τοῦ 1926 σελ. 94).

4) Ἀξιοσημείωτος, ἐπίσης, εἶναι καὶ ἡ χαλκίνη συλλογὴ ἀρχαίων τῆς Δωδώνης ἐκ τῶν τελευταίων ἀνασκαφῶν τοῦ τέως ἐφόρου τοῦ Ἑθν. Μουσείου καὶ νῦν καθηγητοῦ ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Θεσσαλονίκης κ. Δ. Εὐαγγελίδου. Ἡ συλλογὴ αὕτη ἀποτελεῖται, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἐκ μολυβδίνων ἐλασμάτων ἐνέπιγράφων ἐχόντων ἐρωτήσεις τοῦ χρησμοῦ, ὁμοίων πρὸς τὰς ἐν τῇ συλλογῇ Καραπάνου, καὶ ἐκ διαφόρων ἄλλων χαλκῶν λειψάνων σκευῶν καὶ μικροτεχνημάτων, μετὰ τῶν ὁποίων σημαντικά, διὰ τὴν ἐντέλειαν τῆς παραστάσεως καὶ τὴν καλὴν διατήρησιν, τυγχάνουσι μία κεκοσμημένη πόρπη, εἰς ἀλέκτωρ καὶ μία κεφαλὴ Μεδούσης θαυμασίας τέχνης, περὶ τῶν ὁποίων τὰ δέοντα θέλει δημοσιεύσει ὁ εὐρὼν ταῦτα κ. Εὐαγγελίδης.

5) Ἀγαλμάτιον Ἀρεως (;) μὲ βραχὺν χιτῶνα, θώρακα, κράνος καὶ ὑψηλὰ σανδάλια. Ἡ δεξιὰ (ἀποκεκρουμένη ἀπὸ τοῦ καρποῦ καὶ κάτω), ὑψομένη, θὰ ἐκράτει ἴσως ἀσπίδα, ἡ δ' ἀριστερὰ δόρυ. Εἰς τὸν θώρακα, ἐπὶ τοῦ στήθους, Γοργόνιον, ὕψος 0,24. Ἀνασκαφαὶ τῆς Ἀμερικ. Ἀρχ. Σχολῆς ἐν Κορίνθῳ, τὸ 1927. Ἀριθ. Εὐρετ. 15133. Ἑρμ. 196 (εἰκ. 19).

Τὰ δὲ ἐκ τυχαίων περιστατικῶν εὐρεθέντα χάλκινα εἶναι:

6) Ἀρχαῖκὸν εἰδῶλιον γυμνοῦ ἀνδρός. Μορφὴ ἐφθαρμένη. Μαστοὶ ἱκανῶς δεδηλωμένοι. Αἱ χεῖρες τοξοειδῶς καμπτόμεναι πρὸς τὰ ἔξω, ἐφάπτονται μόνον τοῖς δακτύλοις ἐπὶ τῶν μηρῶν. Σκέλη ἡνωγμένα. Ἐλαφρὰ κλίσις τοῦ στήθους πρὸς τὰ ἔσω. Ἰχνη ὀξειδώσεως, ὕψ. 0,12. Ἀγνω-

στος προέλευσις. Παρεδόθη ὑπὸ Κ. Σκαπενάκου. Ἀριθ. Εὐρ. 15150. Ἑρμ. 195 (εἰκ. 20).

7) Εἰδῶλιον Ἑρμοῦ γενειῶντος ἐν βαδίσματι ἢ ἐν προβολῇ. Δι' ἀμφοτέρων τῶν χειρῶν κρατεῖ κριὸν κατὰ περιέργον τρόπον, τοῦτέστι διὰ τοῦ ἀριστεροῦ βραχίονος ἀνεγειρομένου πρὸς τὴν κεφαλὴν κρατεῖ σφιγκτὰ τὸ ζῶον, οὐτινος προβάλλουσι πρὸς τὰ ἔμπρὸς ἡ κεφαλὴ καὶ οἱ πρόσθιοι πόδες, διὰ δὲ τῆς δεξιᾶς ἐκ τῶν ὀπισθεν καὶ κάτω κρατεῖ τοῦτον ἀπὸ τῆς ὀσφύος χαλαρῶς. Ἀρχαῖκόν. Ἑλλιπὲς ἀπὸ τῶν γονάτων καὶ κάτω, ὕψος 0,09. Ἀριθ. Εὐρετ. 15142. Ἑρμαρ. 195 (εἰκ. 21) ¹.

8) Χαλκοῦς ἀμφίστομος πέλεκυς καλῆς διατηρήσεως. Μῆκος 0,14. Εὐρέθη εἰς Σιδηρόκαstron Τριφυλίας, θέσιν Σφακούλια. Ἀριθ. Εὐρ. 15157. Ἑρμ. 219.

ΕΡΓΑΣΙΑΙ ΚΑΙ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΙΣ

Ἐν τῷ ἐργαστηρίῳ τοῦ Μουσείου ἐξακολουθοῦσιν αἱ ἐργασίαι πρὸς συγκόλλησιν καὶ συμπλήρωσιν τῶν χαλκῶν ἀρχαίων τῶν ἀνεκλυσθέντων ἐκ τοῦ βυθοῦ τῆς παρὰ τὸ Ἀρτεμίσιον θαλάσσης. Αἱ ἐργασίαι ἐκτελοῦνται ὑπὸ τοῦ ἱκανωτάτου βιομηχάνου κ. Χρ. Καραμάνου προσληφθέντος ἐκτάκτως ἐν τῷ Μουσείῳ ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν τοῦ ἀρχιτεχνίτου καλλιτέχνου κ. Ἀνδ. Παναγιωτάκη. Αἱ ἐργασίαι βαίνουνσι δραστηρίως καὶ μετὰ μεγάλης ἐπιτυχίας. Συνεκολλήθη ἤδη καὶ συνεπληρώθη τὸ εἰς πολλὰ τεμάχια ἀνευρεθὲν ἀγαλμάτιον τοῦ μικροῦ παιδὸς (ἀναβάτου ἢ μυιάδος). Ἐπίσης καὶ τὸ μέγα ἀγαλμα τοῦ Διὸς (εἰκ. 22) συγκολλᾶται, δι' ἰδίας δ' ὁδὸς μεθόδου, λίαν ἐπιτυχῶς, ἐλπίζεται δὲ ὅτι μέχρι τέλους τοῦ ἔτους θὰ περατωθῶσιν αἱ ἐργασίαι καὶ θὰ ἐκτεθῶσι τὰ περίφημα ταῦτα ἀγάλματα ἐν τῇ οἰκείᾳ αἰθούσῃ τοῦ Μουσείου εἰς κοινὴν θέαν. Ἑλλιπὲς μόνον θὰ μένῃ ὁ χαλκοῦς ἵππος τοῦ Ἀρτεμίου, ὡς μὴ εὐρεθέντος εἰσέτι τοῦ ἡμίσεως ὀπισθίου μέρους τοῦ σώματος. Ὁ καθαρισμὸς ἐγένετο μετὰ μεγάλης προσοχῆς καὶ ἐπιφυλάξεως, ὥστε νὰ μὴ ἀλλοιωθῇ τὸ παράπαν ἡ ἀρχαία κατώσις τῶν ἀγαλμάτων καὶ τοῦτο, εὐτυχῶς, ἐπετεύχθη, τῇ ὁδηγίᾳ πάντοτε τοῦ καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου κ. Ζέγγελι, ὅστις μετὰ ζήλου παρηκολούθησε τὰς ἐργασίας, δίδων τὰς σοφὰς αὐτοῦ συμβουλὰς.

ΒΑΣ. Δ. ΘΕΟΦΑΝΕΙΔΗΣ

¹ Κατ' ἀνακοίνωσιν τοῦ κ. Deffner, ἀγοραστοῦ τοῦ εἰδωλίου ἐν Κυνουρίᾳ καὶ δωρητοῦ εἰς τὸ Μουσεῖον, κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον κρατοῦσι καὶ νῦν οἱ ποιμένες τὰ πρόβατά των εἰς τὴν Τσακωνίαν.

ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ ΚΑΙ ΑΡΧΑΙΑ ΕΚ ΜΥΤΙΛΗΝΗΣ

Α. ΤΟ ΘΕΑΤΡΟΝ

Περίφημον ἦτο τὸ θέατρον τῆς Μυτιλήνης κατὰ τὴν ἀρχαιότητα. Ὡς ἀναφέρει ὁ Πλούταρχος (Πομπ. 42) ὁ Πομπήϊος ἐλθὼν εἰς Μυτιλήνην «τὸν ἀγῶνα τὸν πάτριον ἐθεάσατο τῶν ποιητῶν, ὑπόθεσιν μίαν ἔχοντα τὰς ἐκείνου πρά-

δὲ ἐκ τῆς ἐκσκαφῆς ταύτης ὑλικὸν ἐχρησιμοποίησαν ὅπως ἐπιχώσουν κατὰ τὸ μέσον περίπου αὐτῆς τὸν χώρον ὥστε νὰ σχηματισθῇ ἡ ὀρχήστρα καὶ ἰδρυθῇ ἡ σκηνή. Κείμενον εἰς ἀρκετὸν ὕψος ὀλίγον κατωτέρω τῆς κορυφῆς τοῦ λόφου, ὅπου διέρχεται τὸ τεῖχος τῆς πόλεως εἶχε κάτωθεν τοῦ δλόκληρον αὐτὴν μὲ τοὺς δύο ἐκατέρωθεν λιμένας καὶ τὴν ἀπέναντι ὑψουμένην ἀκρόπολιν, τὴν παλαιὰν πόλιν, τὴν ὁποίαν σήμερον ἐπιστέφει τὸ γενοατικὸν φρούριον μὲ τοὺς ὄγ-

Εἰκ. 1. Μαρμαρινὴ βᾶσις τοῦ τοίχου τῶν ἐδωλίων τοῦ θεάτρου Μυτιλήνης.

ξεις. Ἦσθεις δὲ τῷ θεάτρῳ περιεγράψατο τὸ εἶδος αὐτοῦ καὶ τὸν τόπον ὡς ὅμοιον ἀπεργασμένος τὸ ἐν Ρώμῃ, μεῖζον δὲ καὶ σεμνότερον». Θὰ εἶχε λοιπὸν ἀρκετὸν ἐνδιαφέρον, εἰάν ἐγνωρίζομεν καλῶς τὰ κατ' αὐτό, διότι ἡ κατασκευὴ ὁμοίου θεάτρου ἐν Ρώμῃ πολὺ θὰ ἐπέδρασεν ἐπὶ τῆς διαμορφώσεως τοῦ ῥωμαϊκοῦ. Τοῦτο μὲ παρεκίνησε πρὸς ἐνέργειαν μικρᾶς δοκιμαστικῆς σκαφῆς, τῆς ὁποίας τὴν δαπάνην προθύμως ἀνέλαθεν ὁ δῆμος Μυτιλήνης.

Τὸ θέατρον εὐρίσκεται εἰς φυσικὴν χαραδρὸ-εἰδῇ κοιλότητα τῶν ἀπὸ Δ. ἀποκλειόντων τὴν πόλιν λόφων, τὴν ὁποίαν ἐσκαψαν βαθύτερον καὶ διεμόρφωσαν εἰς τὸ κοῖλον τοῦ θεάτρου, τὸ

κώδεις στρογγύλους πύργους του. Ἄλλ' ἂν ἡ θέσις τοῦ θεάτρου εἶναι γνωστὴ (Πρβλ. Conze, Reise auf der Insel Lesbos, 1865 σελ. 9), οὐδὲν σχεδὸν διεσώθη τῆς ἐσωτερικῆς του κατασκευῆς καὶ διατάξεως. Πρὸ τριάκοντα καὶ πέντε ἐτῶν ὁ R. Koldewey ἐνήργησεν ἀναγνώρισίν τινα τοῦ ἐδάφους καὶ ὥρυξε μεγάλην τάφρον διὰ τοῦ κοίλου τοῦ θεάτρου καθ' ὅλον τὸ ὕψος αὐτοῦ μέχρι τοῦ βράχου καὶ πέραν τῆς ὀρχήστρας, ἀλλ' οὐδὲν εὔρε σχετικὸν μὲ τὴν θέσιν τῶν ἐδωλίων καὶ τὸ σχῆμα τῆς ὀρχήστρας, παρετήρησε μόνον πολλὰ φύρδην μίγδην ἐρριμμένα μαρμάρινα ἐδῶλια, τῶν ὁποίων ἀπεικονίζει τὸ σχῆμα κατὰ παράδοξον τρόπον ἐντελῶς ἐσφαλ-

μένως (Koldewey, Die antiken Baureste auf der Insel Lesbos σελ.). Ἐσώζοντο ὁμοίως ἐπὶ τῶν χρόνων αὐτοῦ ὡς ἀναφέρει ἐνθ' ἂν. πολὺ περισσότερα πράγματα ἢ σήμερον, τὰ ὁποῖα ἐξηφανίσθησαν ἐν τῷ μεταξὺ. Δεξιὰ δηλ. βορρῆως τῆς τάφρου τοῦ Koldewey παρὰ τὴν ὀρχήστραν ἔσκαψα καὶ ἐγὼ καὶ εὗρον κατ' ἀρχὰς πλείστα ἐδῶλια, τὰ ὁποῖα κατολισθήσαντα ἐκ τοῦ κοίλου συνεσωρεύθησαν ἀλλεπάλληλα ἐκεῖ. Ἐπειτα

λῶμεναι δι' ἀσβεστοκονιάματος. Συντρίμματα αὐτῶν εὗρέθησαν ἐντὸς τῶν χωμάτων καὶ μικρὸν τεμάχιον κατὰ χώραν. Τῆς μαρμαρίνης βάσεως, ἣτις ἐχρησίμευεν ὡς ὀρθοστάτης οὕτως εἰπεῖν τοῦ ὑπὲρ αὐτῶν ὀρθομαρμαρωμένου τοῖχου ἀπεκαλύφθη ἱκανὸν τμήμα μέχρι ἑπτὰ μέτρων βαῖνον κυκλικῶς συμφώνως πρὸς τὸ σχῆμα τοῦ κοίλου τοῦ θεάτρου. Δὲν ἐσώθη ἡ ἄνω ἀπόληξις τοῦ τοῖχου τούτου, τοῦ ὁποίου τὸ ὕψος

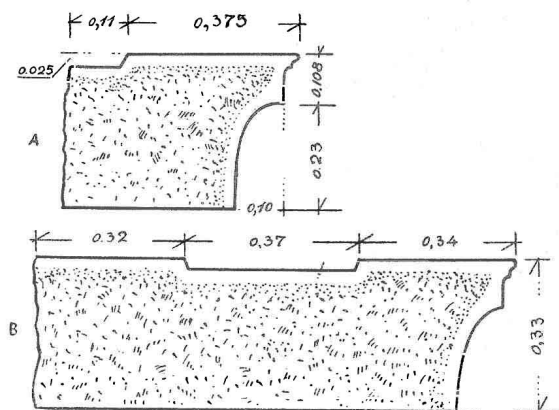
Εἰκ. 2. Μαρμάρινα ἐδῶλια τοῦ θεάτρου Μυτιλήνης.

μετατοπίσας μερικὰ ἐξ αὐτῶν ἀνεκάλυψα κατὰ τὸ τέλος τῆς ὀρχήστρας τοῖχον κατεσκευασμένον διὰ κοινῶν λίθων καὶ δὴ ἐκ τοῦ αὐτοῦ βράχου, ἐφ' οὗ τὸ θέατρον, μετ' ἄλλων διαφόρων καὶ πῶρων ἀκόμη μετ' ἀσβέστου. Ὁ τοῖχος οὗτος εἶναι ἐκτισμένος ἐπὶ βάσεως, τὴν ὁποίαν σηματοῖζον μεγάλαι μαρμαρίναι πλάκες ὕψ. 0,45 καὶ πᾶχ. 0,15 στηριζόμεναι ἐπὶ τοῦ βράχου, τοῦ φυσικοῦ δηλ. ἐδάφους, ὅπου ἤρχιζεν ἡ ὀρχήστρα (εἰκ. 1). Αἱ πλάκες εἰς τὴν ἄνω ἐπιφάνειαν τοῦ πάχους των ἔχουν ἀβαθῆ αὐλάκωσιν πλάτ. 0,08 χρησιμεύουσιν ὅπως τεθοῦν ἐν αὐτῇ καὶ στηριχθοῦν λεπτότεραι πλάκες, αἱ ὁποῖαι ἐπενέδουν τὸν ὀπίσω αὐτῶν μνημονευθέντα ἀσβεστόκτιστον τοῖχον ὡς ὀρθομαρμαρώσεις προσκολ-

φθάνει σωζόμενον μέχρι 1,30 μ. Ὑπεράνω αὐτοῦ ἤρχιζον τὰ ἐδῶλια. Ἐκ τοῦ ἀποτελέσματος τούτου τῆς ἀνασκαφῆς μανθάνομεν ὅτι τὰ ἐδῶλια τοῦ θεάτρου τῆς Μυτιλήνης δὲν κατήρχοντο μέχρι τοῦ ἐδάφους τῆς ὀρχήστρας, ὡς συνήθως ἐγίνετο εἰς τὰ ἑλληνικὰ θεάτρα, ἀλλ' ἤρχιζον ὑψηλότερον, πράγμα τὸ ὁποῖον παρατηρεῖται εἰς τὰ ῥωμαϊκά, ὅπου ἔνεκα τῶν μονομαχιῶν καὶ ἄλλων παρομοίων θεαμάτων οἱ θεαταὶ δὲν ἔπρεπε νὰ εὗρίσκωνται πολὺ πλησίον καὶ ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἐπιπέδου τῆς ὀρχήστρας (Πρβ. Dörpfeld, Arch. Anzeig. XXX (1915) σελ. 99). Τὸ ὑπὸ τοῦ Dörpfeld ἐνθ' ἂν. λεγόμενον, ὅτι ὁ Πομπήϊος ἀντιγράφων τὸ θέατρον τῆς Μυτιλήνης ἐν Ρώμῃ μετέβαλε κατὰ τοῦτο μόνον τὸ

σχέδιόν του, ὥστε τὰ ἐδῶλια νὰ μὴ φθάνουν μέχρι τῆς ὀρχήστρας, δὲν ἐπιβεβαιοῦνται ἀπὸ τὸ σωθὲν τοῦτο τμήμα τοῦ θεάτρου τῆς Μυτιλήνης. Πρέπει δηλ. νὰ συμπεράνωμεν ὅτι καὶ πρότερον πρὶν δηλ. κτισθῇ λίθινον θέατρον ἐν Ρώμῃ τὸ τοῦ Πομπηίου (55 π. Χ.), ἤδη ἐν τῇ ἀνατολικῇ Ἑλλάδι εἶχε καθορισθῇ ἐκ τῆς ἀνάγκης τῶν παραστάσεων ἡ τοιαύτη μορφή τοῦ θεάτρου καὶ ταύτην παρέλαβεν ἐπίσης ὁ Πομπήιος, δὲν εἰσήγαγε δὲ πρῶτος αὐτός. Καὶ τὸ συμπέρασμα ὅμως τοῦτο δὲν εἶναι ἐντελῶς βέβαιον, διότι δὲν ἀποκλείεται καθ' ὁλοκληρίαν ἡ πιθανότης ὅτι ἡ σημερινὴ μορφή τοῦ κοίλου τοῦ θεάτρου τῆς Μυτιλήνης προέρχεται ἐκ μεταγενεστέρας διασκευῆς κατὰ τὸ σημεῖον τοῦτο, τὸ ὁποῖον θὰ δείξῃ περαιτέρω ἐργασία καὶ μελέτη τοῦ θεάτρου. Τὸ σχῆμα τοῦτο ἔχει καὶ τὸ θέατρον Μιλῆτου Marquand, Greek Architecture εἰκ. 377 πρὸς καὶ Noack, Die Baukunst des Altertums Πίν. 87 καὶ ἄλλα θέατρα.

Τὸ σχῆμα τῶν ἐδωλίων εἶναι τὸ σῶνθες: ἡ προσθία ἐπιφάνεια κοσμεῖται ἄνω ὑπὸ μικροῦ

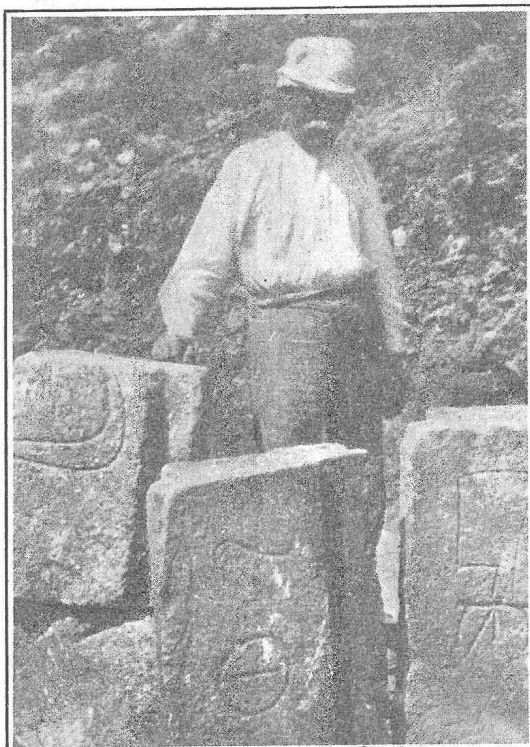
Εἰκ. 3. Ἐδῶλια θεάτρου Μυτιλήνης.

κυματίου ἀκολουθουμένου ὑπὸ λείας ταινίας, ὑπὸ τὴν ὁποίαν ἡ πρόσοψις τοῦ λίθου ἔχει κοίλην ἔσοχην κατερχομένην βαθμηδὸν καθέτως πρὸς τὰ κάτω (εἰκ. 2). Τὸ ὅλον ὕψος εἶναι 0,33. Ἡ ἄνω ἐπιφάνεια διακρίνεται εἰς τὸ τμήμα, τὸ ὁποῖον ἐχρησίμευεν ὡς ἔδρα (πλάτ. 0,34-0,375) καὶ εἰς βαθύτερα κατὰ 0,025 μ. ἔσκαμμένον πέραν ἐκείνου τμήμα διὰ νὰ πατοῦν οἱ πόδες τοῦ ὑπεράνω καθημένου θεατοῦ τῆς ἀμέσως ἀνωτέρας σειρᾶς. Τῶν ἐδωλίων ὑπάρχουν δύο εἶδη: τὰ μὲν εἶναι μικρὰ συμπληρούμενα ὀπίσω δι' ἄλλου τεμαχίου μαρμάρου (εἰκ. 3Α), τὰ δὲ εἶναι μεγάλα ἔχοντα καὶ ὁλόκληρον τὴν ἐγκοπὴν διὰ τοὺς πόδας τοῦ ἀνω θεατοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λίθου καὶ δὴ πλάτους 0,37 ὀλίγον τι μεγαλυτέραν τοῦ

μήκους τοῦ ποδός (εἰκ. 3 Β). Ἐπὶ τῆς ἔδρας τῶν πλείστων ἐκ τῶν εὑρεθέντων ἐδωλίων ὑπάρχουν ἐγγράρακτα μεγάλα γράμματα, τὰ ὁποῖα ἀντιγράφω ἐδῶ:

1. Ο	5. Μ	9. Ν	13. ΛΟΚ
2. ΥΛ	6. ΕΩ	10. ΔΝ	14. Ζ Φ
3. ΚΤΩ	7. ΛΟΣ	11. ΙΡΔ	
4. Ε	8. Ω	12. ΞΩ	

Τὰ γράμματα ταῦτα πάντως εἶναι πολὺ μετα-

Εἰκ. 4. Ἐδῶλια μετὰ χαραγμάτων ἐκ τοῦ θεάτρου Μυτιλήνης.

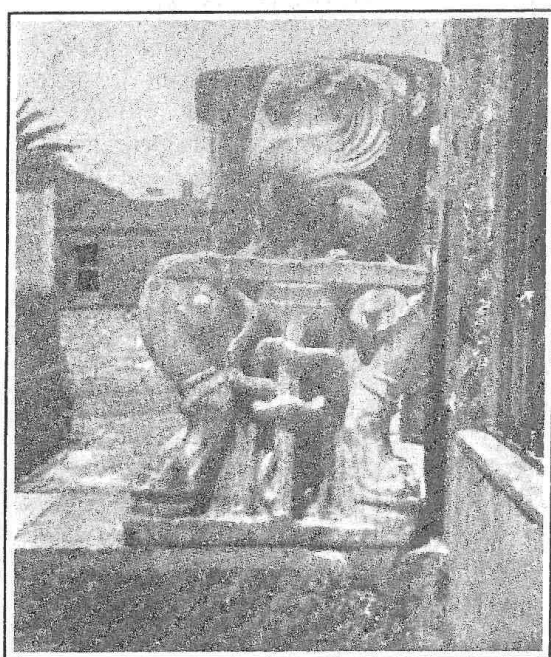
γενέστερα τῆς κατασκευῆς τῶν ἐδωλίων, τῶν ὁποίων ἡ ἐργασία εἶναι λίαν ἐπιμελής. Ἐκτὸς τούτων ἐπὶ τινος ἐδωλίου ἔχει ἐγγραχθῇ δρέπανον καὶ ἐπὶ ἐτέρου μάχαιρα πλησίον συμπλέγματος γραμμάτων Ε καὶ Κ (εἰκ. 4). Παρόμοια γράμματα ἐδημοσίευσεν καὶ ὁ Paton IG. XII, ἀριθ. 273 ἐπὶ ἐδωλίων ἐκ τοῦ μεσαιωνικοῦ φρουρίου, τὰ ὁποῖα μετεκομίσθησαν ἐκεῖ ὡς οἰκοδομήσιμον ὑλικὸν ἐκ τοῦ θεάτρου. Ἐκ τοῦ αὐτοῦ θεάτρου προέρχεται καὶ ὁ ἐν τῇ αὐλῇ τῆς Μητροπόλεως Μυτιλήνης ἐστημένος μαρμαρινὸς θρόνος τοῦ Ποτάμωνος, ὁ πρὸ πολλοῦ γνωστὸς μετὰ τὴν πλουσίαν διακόσμησιν καὶ τὴν

ἐπιμελῇ ἐργασίαν. Τούτου παρέχομεν εἰκόνα ἐκ

Εἰκ. 5. Μαρμάρινος θρόνος Ποτάμωνος.

νέας φωτογραφίας τοῦ ἀρχιτέκτονος κ. Ὁρλάν-

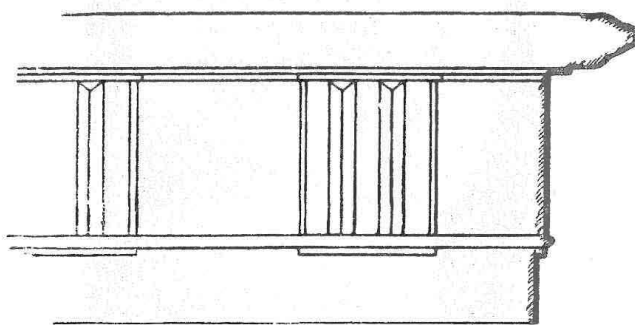

Εἰκ. 6. Μαρμάρινος θρόνος Ποτάμωνος.

δου εὐγενῶς παραχωρηθείσης (εἰκ. 5 καὶ 6). Δὲν γνωρίζομεν βεβαίως εἰς ποῖον σημεῖον τοῦ θεά-

τρον εὐρίσκετο ὁ θρόνος τοῦ Ποτάμωνος, ἡ ἀνασκαφὴ δὲ θὰ δείξῃ ἂν προέρχεται ἐκ τῆς προεδρίας, ἣτις θὰ ἔκειτο πρὸ τοῦ τοίχου τῶν ἐδωλίων, ὅπως ἐν Ἐφέσῳ (Forschungen in Ephesos II εἰκ. 96).

Κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν τοῦ θεάτρου εὐρέθη καὶ τμήμα μικροῦ μαρμαρίνου θριγκοῦ εἰς δύο τεμάχια, τὸ ὁποῖον ἐκόσμει κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἐξέδραν τινὰ ἢ βωμόν (εἰκ. 7). Συνίσταται

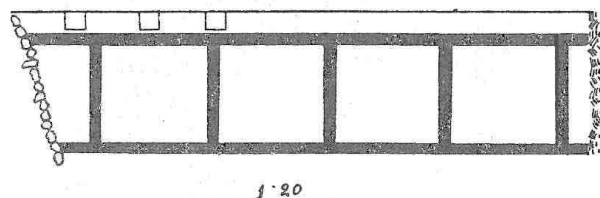

Εἰκ. 7. Μαρμάρινος θριγκὸς τοῦ θεάτρου Μυτιλήνης.

ἐξ ἐπιστυλίου ὕψος 0,06 ἐν εἴδη χαμηλῆς λείας ταινίας, ἐκ τριγλύφων ὕψος 0,10 καὶ πλάτ. 0,07 καὶ μετοπῶν ὕψος 0,105 καὶ πλάτ. 0,15. Τὸ γεῖσον προέχον κατὰ 0,07 συνίσταται ἐκ λοξοτμήτου μέρους ἀποκεκρουμένου καὶ κανόνος ὑπ' αὐτό

Β. ΣΤΩΙΚΟΝ ΟΙΚΟΔΟΜΗΜΑ ΠΑΡΑ ΤΟΝ Β. ΛΙΜΕΝΑ

Προκειμένου νὰ ἀπαλλοτριωθοῦν τὰ ἐν τῇ Ἀπάνῳ Σκάλᾳ κατὰ τὸν Β. λιμένα ἐκτεινόμενα τουρκικὰ νεκροταφεῖα καὶ νὰ κτισθοῦν ἐπ' αὐτῶν οἰκοδομήματα, ὁπότε θὰ ἦτο ἀδύνατος πᾶσα αὐτῶν ἀρχαιολογικὴ ἐρευνα, ἠθέλησα διὰ μικρῶν δοκιμαστικῶν σκαφῶν νὰ ἐξετάσω τὸν

Εἰκ. 8. Στωϊκὸν οἰκοδόμημα ἐν Μυτιλήνῃ.

χῶρον ἐκεῖνον, ὅστις ἔκειτο ἀμέσως πρὸ τοῦ ἀρχαίου λιμένος. Οὕτως ἔσκαψα καὶ πάλιν δαπάναις τοῦ Δήμου Μυτιλήνης, κατὰ ΝΔ. γωνίαν τοῦ Δ. νεκροταφείου ἀπέναντι τῆς πρώτης οἰκίας Μπεκέρ-μπεη. Εἰς βάθος 0,80 μ. εὗρον ἐπίμηκες οἰκοδόμημα, τὸ ὁποῖον παρηκολούθησα μέχρι τῆς πρὸς Δ. ὁδοῦ, ὥστε τὸ ἀνασκα-

φέν τμήμα ἔφθασεν εἰς μήκος 22,15 μ. (εἰκ. 8). Διηρεῖτο εἰς ἑξ τοῦλάχιστον τετράγωνα δωμάτια (4,45 × 4,50) χωριζόμενα ἀπ' ἀλλήλων δι' ἐγκαρσίων τοίχων, ἐκ τῶν ὁποίων τὰ δύο ἐκατέρωθεν

Εἰκ. 9. Ἐπιτύμβιον ἄγαλμα γυναικὸς ἐν Λέσβῳ.

ἄκραῖα δὲν ἀνεσκάφησαν ἑξ ὁλοκλήρου. Τοῦ κτιρίου τούτου σώζονται μόνον τὰ θεμέλια συγκείμενα ἑξ ἐρυθροπυθῶ πυρώδους λίθου κατ' ἰσοδομικὸν σύστημα ἐκτισμένα καὶ βαίνουν εἰς βάθος 1,35, ὅπου στηρίζονται ἐπὶ τοῦ φυσικοῦ ἐδάφους. Ἐπὶ τοῦ Β. μακροῦ τοίχου στηρίζεται

μόλις ἀπτόμενος αὐτοῦ ἕτερος τοίχος συγκείμενος ἐκ στενῶν δόμων ἀσβεστολίθου, πρὸ τοῦ ὁποίου ὑπάρχουν κατὰ κανονικὰς ἀποστάσεις, 2 μέχρι 2,15, πλάκες τετράγωνοι (0,90 × 0,95), ἑξ ὧν σώζονται τρεῖς. Τὰ μεταξὺ τῶν πλακῶν τούτων κενὰ πληροῦνται διὰ μικροτέρων λίθων καὶ ἀσβέστου. Εἶναι φανερόν ὅτι τὰ ἐκ πύργου ἐκεῖνα θεμέλια ἀνήκουν εἰς δωμάτια στωϊκοῦ τινος οἰκοδομήματος δυναμένου νὰ ἀναχθῇ τὸ πολὺ εἰς τὸν τέταρτον αἰῶνα π. Χ., ὡς φαίνεται καὶ ἐκ τῶν εὑρεθέντων τεμαχίων ἀγγείων, τῶν ὁποίων τὰ μὲν πλεῖστα εἶναι ἀπλῶς ἐλαμβαφῇ μὲ πολὺ καλὸν γάνωμα, ἐν δὲ ἔχει ἐντυπα κοινὰ κοσμήματα καὶ ἐν γιρλάνδαν κισσοῦ διὰ παχυρεύστου ἀνοικτοροδίνου χρώματος. Βραδύτερον κατὰ τοὺς ρωμαϊκοὺς χρόνους πρὸ τοῦ οἰκοδομήματος τούτου ἐτάχθη σειρὰ κιόνων, τῶν ὁποίων ὡς στυλοβάται ἐχρησίμευον αἱ μνημνευθεῖσαι τετράγωνοι πλάκες.

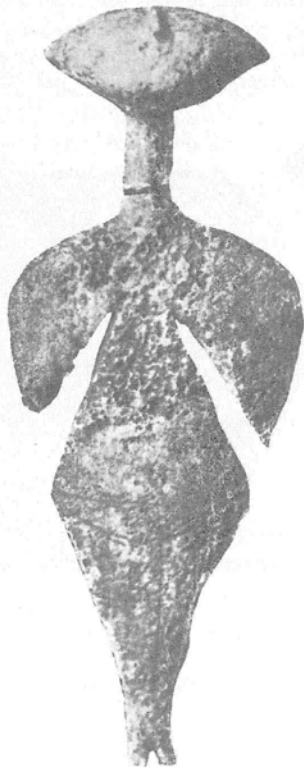
Γ. ΔΙΑΦΟΡΑ ΑΡΧΑΙΑ

1. Εἰς τὸ μίαν ὥραν πρὸς Β. τῆς Μυτιλήνης κείμενον χωρίον Πάμφιλα καὶ εἰς τὸ κτῆμα Ἐλευθερίου Κατσάνου εὑρέθη τυχαίως ὑπεράνω τάφου τὸ ἐν εἰκ. 9 ἄγαλμα. Ὑψος 1,55, πλάτ. ὤμων 0,42. Εἶναι ἐκ μαρμάρου, ἑλλείπουσι δὲ ἡ κεφαλὴ μετὰ λαιμοῦ, ἡ ἀριστερὰ χεὶρ ἀπὸ τοῦ ἀγκῶνος καὶ ὁ ἄκρος δεξιὸς ποὺς προσηρμοσμένος ἑξ ἰδιαίτερου τεμαχίου διὰ δύο σιδηρῶν συνδέσμων, μέρος τοῦ ἐνὸς τῶν ὁποίων σώζεται. Εἰκονίζει γυναῖκα ἱσταμένην ἐπὶ βάσεως καὶ στηριζομένην ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ σκέλους μὲ τὸ δεξιὸν ἐλεύθερον καὶ ὀλίγον πλαγίως κείμενον. Διὰ τῆς κεκαμμένης πρὸς τὰ ἄνω ἀριστερᾶς ἐστήριξε τὴν κεφαλὴν, ἐνῶ ἡ δεξιὰ φερομένη πρὸ τοῦ σώματος ὀριζοντίως ὑποβάσσει τὸν ἀγκῶνα τῆς ἀριστερᾶς ἐν στάσει τεθλιμμένης. Φορεῖ ποδὴρη χιτῶνα μὲ μακρὰς χειρίδας ἑξωσμένον ὑψηλὰ ὑπὸ τὸ στήθος καὶ συγκρατούμενον διὰ ταινιῶν διασταυρουμένων ἐπὶ τῆς ῥάχews καὶ κατερχομένων ἀπὸ τοῦ τραχήλου ὑπὸ τὰς μασχάλας ὥστε γὰ σχηματίζονται περὶ αὐτὰς πολλαὶ μικραὶ πτυχαί. Ὁ χιτῶν ἀναδιπλοῦται εἰς μακρὸν ἀπόπτυγμα μὲ εὐρεῖαν παρυφήν, τὸ ὁποῖον φθάνει μέχρι τῶν γονάτων.

Ἡ στάσις μὲ τὰς χεῖρας βασταζούσας τὴν κεφαλὴν εἶναι γνωστὴ ἤδη ἀπὸ τοῦ Δ' αἰῶνος εἰς ἐπιτύμβια μνημεῖα (Πρὸς. δυτ. πλευρὰν τῆς σαρκοφάγου τῶν πενθουσῶν τῆς Σιδῶνος κτλ.) ὡς καὶ τὸ μακρὸν ἀπόπτυγμα ἀπαντῶν ἐπὶ τῶν ἀναγλύφων τῆς βάσεως τῆς Μαντινείας. Καὶ ἡ ὑψηλὴ ζῶσις πιθανῶς ἤδη ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ Δ' αἰῶνος καὶ ἑξῆς ἤρχισε (Πρὸς. Rodenwaldt, Roem. Mitt. XXXIV (1919) σελ. 65 καὶ ἰδίᾳ

σελ. 71-72). Ὡστε ἀνήκει εἰς τύπον τοῦ Δ' αἰῶ-
νος διασκευασθέντα κατὰ τοὺς ρωμαϊκοὺς χρό-
νους. Ἡ ἐργασία εἶναι ἄδρὰ καὶ εἰς μεγάλας
γραμμὰς καὶ μέ τινα γραφικὴν ἀπόδοσιν τῶν
ἐπιφανειῶν.

2. Μαρμαρίνον εἰδώλιον ἀνήκον εἰς τὴν συλ-
λογὴν Ἀπ. Γριμάνη ἐκ Μυτιλήνης (εἰκ. 10).
Ἐπειδὴ τὸ πλεῖστον αὐτῆς κατηρτίσθη ἐν Μ.

Εἰκ. 10. Μαρμαρίνον εἰδώλιον.

Ἀσία, εἰκάσω ὅτι ἐκεῖθεν προέρχεται καὶ τὸ εἰ-
δώλιον τοῦτο. Ἐλλείπει ἡ κεφαλὴ, ἣτις ἐσώζετο
ὅτε ἐλήφθη ἡ φωτογραφία πρὶν ἢ συλλογὴ δη-
λωθῇ εἰς τὴν ἀρχαιολογικὴν ὑπηρεσίαν. Αὕτη
ἦτο ὠειδής, ἐπ' αὐτῆς δὲ δηλοῦται ἡ ρις διὰ
μικρᾶς τριγωνικῆς προεξοχῆς. Συνδέεται διὰ
τοῦ κυλινδρικοῦ λαιμοῦ μετὰ τοῦ σώματος, τὸ
ὅποιον ἔχει σχῆμα τριγώνου, μετὰ τὴν κορυφὴν
πρὸς τὰ κάτω. Οἱ ὅμοι ἀπεστρογγυλωμένοι κα-
τέρχονται λοξῶς πρὸς τὰ κάτω. Ἐν τῷ μέσῳ
ἐκατέρωθεν δύο βαθεῖαι ἐγκοπαὶ εἰσχωροῦσαι

λοξῶς πρὸς τὰ ἄνω τοῦ κορμοῦ σχηματίζουν
τοὺς βραχίονας, οἱ ὅποιοι φαίνονται ὡς πτερύ-
για. Οὐδεμία ἄλλη πλαστικότης παρατηρεῖται.
Ὁ τύπος τοῦ εἰδωλίου τοῦτου δὲν εἶναι μεμο-
νωμένος· ἄλλα ὅμοια συνέλεξεν ἤδη ὁ Val.
Müller, *Frühe Plastik in Griechenland und
Vorderasien*, 1927 σελ. 24. Τὸ ἐκ τῆς Θρακι-
κῆς Χερσονήσου ἰδίᾳ παρουσιάζει καταπληκτι-
κὴν ὁμοιότητα πρὸς τὸ ἰδικόν μας (V. Müller
ἐνθ' ἄν. Pl. VI ἀριθ. 125) μετὰ τὴν διαφορὰν ὅτι
ἡ κεφαλὴ εἶναι μὲν ὠσειδής ἢ μᾶλλον ἐλλειψο-
ειδής, ἀλλ' ὀριζοντίως τοποθετημένη.

Τὸ ἐκ Γιορτὰν τῆς Μυσίας (*Comptes-Ren-
dus de l'Acad. des Inscriptions* σελ. 814 καὶ
Pl. I, 2) δὲν εἶναι καλῶς ἀπεικονισμένον καὶ
φαίνεται πολὺ ἀποκεκρουμένον, ἀνήκει ὅμως εἰς
τὸν αὐτὸν τύπον. Σπουδαιότερα εἶναι τὰ ἐκ τῆς
ΝΑ. Μικρᾶς Ἀσίας (B.S.A. XVI (1909/1910)
Pl. VII, 18, 19). Ταῦτα εἶναι λεῖα καὶ εἰς τὰς δύο
ἐπιφανείας, ἀλλ' ὁ Ormerod ἐν B.S.A. ἐνθ' ἄν.
σελ. 105 σημειώνει ὅτι τὸ 19 ἔχει τοὺς βραχί-
ονας κεκαμμένους πρὸς τὰ ἄνω ἐπὶ τοῦ στήθους.
Ἔτσι ἐξηγεῖται ἡ ὀξεῖα γωνία τῶν πτερυγίων,
ἡ ὁποία ἀποδίδει τοὺς ἀγκῶνας. Τοῦτο δὲ δη-
λώνει πρὸς τοὺτοις ὅτι τὰ εἰδώλια ταῦτα πα-
ριστάνουν θήλειαν μορφήν μετὰ τὴν ἀρχέγονον
θέσιν τῶν χειρῶν ἐπὶ τοῦ στήθους. Ἐδῶ ἀνήκει
καὶ τὸ ἐκ Χανάι-τεπὲ τῆς Τρωάδος εἰδώλιον
Schliemann, *Troia* σ. 954 εἰκ. 1702, τὸ ὅποιον
ἀνεστραμμένον εἰκονιζόμενον ἐκλαμβάνεται ὡς
ἄνθος. Δυστυχῶς δὲν περιγράφεται λεπτομερέστε-
ρον, ἂν εἶναι ἐπίπεδον ἢ στρογγύλον, ἐκ τῆς εἰκό-
νος ὅμως δυνάμεθα νὰ εἰκάσωμεν ὅτι παρου-
σιάζει πλαστικότητά τινα, κατὰ τὸ μέσον δὲ τοῦ
κάτω σώματος ἔχει δύο δακτυλίους πλαστικούς.

Ὁ περίεργος οὗτος γεωμετρικὸς τύπος τῶν
μικρασιατικῶν εἰδωλίων ἔχει σχέσιν πρὸς τὰ
κυκλαδικά, τὰ στενούμενα κατὰ τὴν βάσιν, πολὺ
περισσότερον παρὰ πρὸς τὰ θεσσαλικά ὡς θέλει
ὁ V. Müller ἐνθ' ἄν. σελ. 20, ἂν παρατηρήσῃ
μάλιστα τὰ αὐτόθι Pl. II ἀριθ. 31, 32, 36, τὰ
ὅποια ἀποδίδουν τὸν αὐτὸν γεωμετρικὸν τύπον,
δὲν ἔχουν δὲ μόνον τὴν ἐγκοπὴν διὰ τὰς χεῖρας
καὶ τὴν στρογγυλότητα τῆς ράχεως.

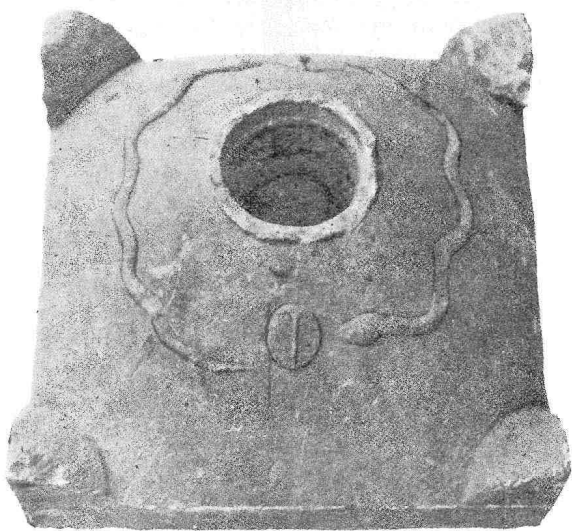
3. Κυλινδρικός βωμὸς ἐκ φαιοῦ μαρμαρόν
ῦψος 0,47, διάμ. 0,38 (εἰκ. 11). Εὐρέθη ἐντὸς
τῶν χωμάτων πρὸς ΒΔ. τοῦ ὀρφανοτροφείου
Μυτιλήνης. Ἡ βάσις του ἀποτελεῖται ἐκ χαμη-
λοῦ τόρου, εἰς ὃν περατοῦται πλατεῖα ταινία,
ἀπόληξις, ἣτις ἐπαναλαμβάνεται καὶ εἰς τὴν στέ-
ψιν τοῦ βωμοῦ μετὰ χαμηλὴν πλίνθον. Ταύτης ἡ
ἄνω ἐπιφάνεια ὀγκομένη ὀλίγον ἔχει ἐπὶ τῆς
κορυφῆς ἐν τῷ κέντρῳ στρογγύλην ἀβαθῆ φιά-
λην, πρὸς τὴν ὁποίαν ἀνέρπει ὄφρις ἀποκεκρου-

μένος τώρα πλὴν τῆς οὐρᾶς. Πρὸ τοῦ ὄψεως εἰς τὸ ἄκρον ἔμπρὸς ὑπάρχει ἀνάγλυφον βότρου σταφυλῆς καὶ ροιάς. Ὁ ὄψις εἰκονίζει τὸν χθόνιον ἥρωα, διὰ τὸν ὁποῖον προορίζεται ἡ σταφυλὴ καὶ ἡ ροιά. Τὸ κύριον σῶμα τοῦ βωμοῦ καταλαμβάνει ἔμπρὸς ἀνάγλυφον ὀρθογώνιον κτίσμα συγκείμενον ἐκ δύο παραστάδων, αἱ ὁποῖαι ἐλαφρῶς συγκλίνουσιν πρὸς τὰ ἄνω ὑποβαστάζον χημηλὸν θριγκὸν μὲ ἐπιστύλιον καὶ γεῖσον κοσμοῦμενον ὑπὸ ἀνθεμίων. Ὁ μεταξὺ τῶν παραστάδων χῶρος βαθύτερον ἐσκαμμένος εἰκονίζει ἐλαφρῶς ἀνάγλυφον θύραν συμβολίζουσαν τὴν πύλιν τοῦ Ἄδου (Πρὸβλ. Altmann,

Ὡς εἶναι φανερόν, πρόκειται περὶ ἐπιτυμβίου βωμοῦ συνήθους ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ καὶ ταῖς νήσοις ὡς ἐν Ρόδῳ μὲ βουκράνια καὶ στεφάνους A.M. XXX (1905) σελ. 148 ἐκ τοῦ γ' καὶ β' αἰῶνος π. X. Ἀλλὰ καὶ ἐν Μυτιλήνῃ παρόμοιοι ἔχουν εὑρεθῇ Paton IG ἐνθ' ἀν. ἀριθ. 286. Πρὸβλ. Pfuhl, Das Beiwerk auf den ostgriechischen Grabreliefs ἐν Jahrb. XX (1905) σελ. 85 καὶ Küster, Die Schlange in der Griechischen Kunst und Religion σ. 66. Ὡς πρὸς τὸ ὄνομα πρὸβλ. Διονουσοφάεις ἐκ Θεσπιῶν IG, VII, 1752, 6. Περὶ τῶν ἀρῶν βλ. Larfeld, Griech. Epigraphik³ σελ. 452.

Εἰκ. 11. Ἐπιτύμβιος μαρμαρίνος βωμὸς ἐκ Μυτιλήνης.

Εἰκ. 12. Μαρμαρίνον ἐπίθημα ἐπιτυμβίου βωμοῦ ἐκ Μυτιλήνης.

Römische Grabaltäre σελ. 16 ἐξ.). Ἐκατέρωθεν τῆς πύλης καταλήγουσιν τὰ εἰς κωδωνοειδῆς ἄνθος περατούμενα ἄκρα ἀτμήτου στρογγύλης γιρλάνδας περιθεούσης κατ' ἀνερχομένας καὶ κατερχομένας καμπύλας τὸν κορμὸν τοῦ βωμοῦ. Κατὰ τοὺς μυχοὺς τῶν καμπυλῶν ὑπάρχουν ἀνάγλυφα εἰκονίζοντα ἄνθη ροιάς, φιάλην, βουκράνια καὶ ρόδακας. Ὑπὲρ τὴν θύραν εἶναι χαράγμενη ἡ ἐπιγραφή:

Διονουσιφάης | Διονουσιφάου.

Καὶ περαιτέρω δεξιὰ:

ἐὰν δέ τις μετάρη τὰν δεῖναν,
ἐξζώλης καὶ πρωῶλης γένοιτο
αὐτὸς καὶ γένος τὸ κή-
νω.

4. Τετράγωνον ἐπίθημα ἐπιτυμβίου βωμοῦ ἐξ ὑποκύνου μαρμαρίου (εἰκ. 12). Ὑψ. 0,26, πλάτ. 0,48, πᾶχ. 0,48. Εὑρέθη ἔνθα καὶ ὁ προηγούμενος βωμὸς καὶ ἀποτελεῖται ἐκ τετραγώνου πλακός, ἣτις ἔχει κατὰ μὲν τὰς τέσσαρας γωνίας ἀνὰ ἓν ἀνθεμωτὸν ἀκρωτήριον ἀτμήτου, τὴν δὲ ἄνω ἐπιφάνειαν διωγκωμένην εἰς ἡμισφαιρικὴν προεξοχήν. Ἐπὶ τῆς κορυφῆς αὐτῆς εἶναι ἐσκαμμένη κυκλικὴ κοιλότης (διάμ. 0,12 καὶ βάθος 0,09) πρὸς ἔνθεσιν μεταλλικοῦ τινος δοχείου ἢ φιάλης. Πέριξ τῆς ὀπῆς ἔρπουσιν δύο ὄφεις ἔχοντες ἕκαστος πρὸ τοῦ στόματος αὐτῶν πόπανον.

5. Ὅμοιον τῷ προηγούμενῳ τετράγωνον ἐπίθημα βωμοῦ φαιοῦ μαρμαρίου, μικρότερον, εὑρεθὲν ἐν τῷ προσφυγικῷ συνοικισμῷ ἄνωθεν τοῦ ἐργοστασίου Γεωργιάδῃ (εἰκ. 13). Ὑψ. 0,135 πλάτ. καὶ πᾶχ. 0,31. Τὰ ἀνθεμωτὰ ἀκρωτήρια

ἐν μέρει βεβλαμμένα. Ἡ κορυφή τῆς ἄνω ἐπιφανείας δὲν ἔχει κοιλότητα, ἀλλ' εἶναι ἐπίπεδος.

Τὰ τετράγωνα ταῦτα ἐπιθήματα ἔβαινον πιθανῶς ἐπὶ κυβικοῦ λίθου, μετὰ τοῦ ὁποίου συναπετέλουν ἐν εἶδος βωμοῦ, εὐρέθησαν καὶ ἄλλα ἐν Μυτιλήνῃ. Πρὸς. Paton, IG XII, ἀρ. 287. Τὸ σχῆμα αὐτῶν μὲ τὸν πρὸς τὰ ἄνω ὀγκούμενον κόλουν κῶνον μᾶλλον ἢ ἡμισφαί-

δι' ἐρυθροῦ (εἰκ. 14). Ἐξ ἐνὸς δωματίου, τὸ ὁποῖον κατὰ τὴν ΒΑ. πλευρὰν εἶχε μικρὰς κόγχας, ἐν δὲ τῷ μέσῳ φρέαρ καὶ παρ' αὐτὸ τὸν κατωτέρω περιγραφόμενον κιονίσκον, κατάρθωσα νὰ διασώσω ἐν τεμάχιον τοῦ τοίχου (0,66×0,28), ὅστις σώζει ἐπὶ τοῦ κονιάματος γραπτὴν παράστασιν πτηνοῦ ὁμοιάζοντος πρὸς ἰδιν (εἰκ. 15). Εἰκονίζεται ἰστάμενον εἰς λει-

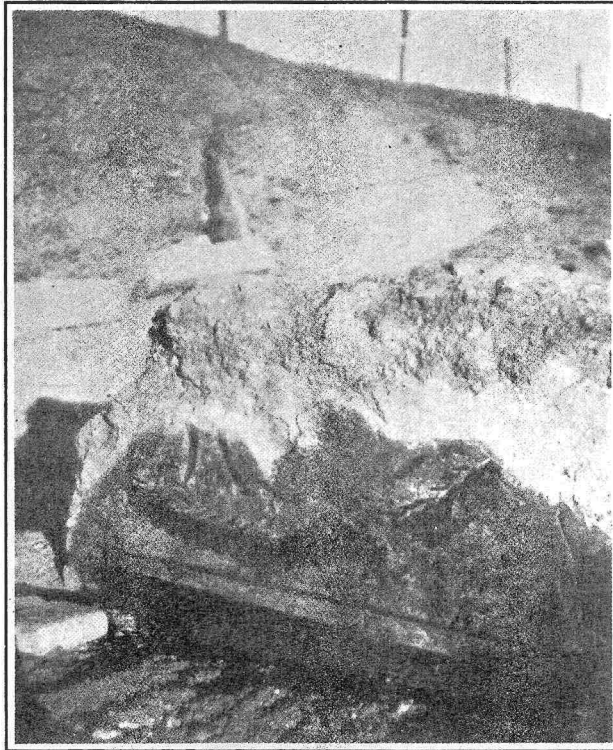

Εἰκ. 13. Μαρμάρινον ἐπιτύμβιον ἐπίθημα ἐκ Μυτιλήνης.

ριον θὰ προῆλθεν ἀρχικῶς ἐκ τοῦ τύμβου, ὅστις συνήθως ὑψοῦτο ὑπὲρ τὸν τάφον, καὶ τοῦ ὁποίου διασώζει τὴν ἀνάμνησιν ἀποκοπείσης τῆς κορυφῆς του διὰ νὰ ὑποδεχθῇ τὴν φιάλην τὴν χρησιμεύουσαν πρὸς τὰς χοάς (Πρὸς. περὶ τούτων *Οἰκονόμου*, De profusionum receptaculis sepulcralibus). Ὡς ἐπληροφορήθη παρὰ τοῦ κ. Κουρουνιώτου πολλοὶ τοιοῦτοι λίθοι εὐρέθησαν ἐν Περγάμῳ, ὅπου καὶ εὐρίσκονται, δὲν γνωρίζω ὅμως, ἂν ἔχουν δημοσιευθῇ που.

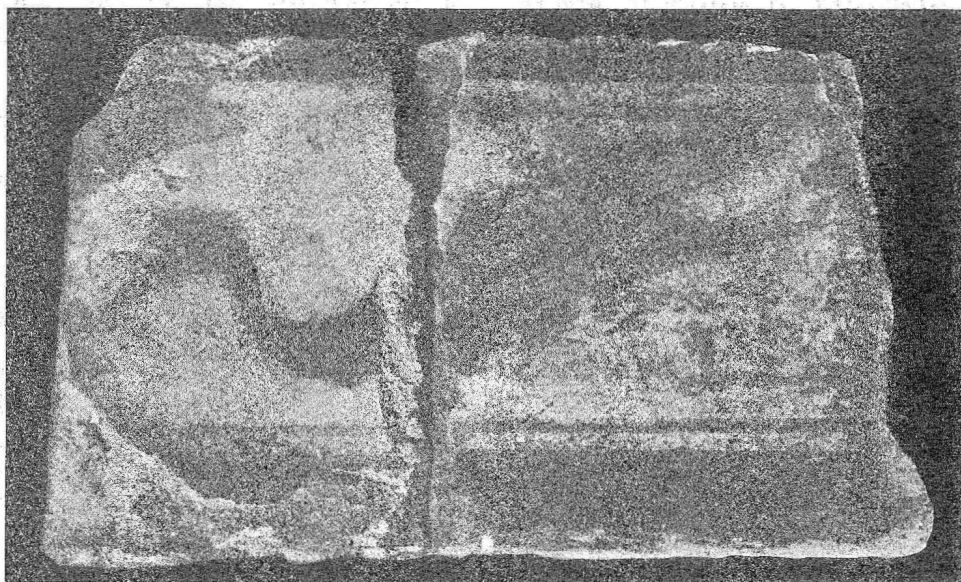
Δ. ΓΡΑΦΑΙ ΚΑΙ ΚΙΟΝΙΣΚΟΣ ΕΚ ΡΩΜΑΪΚΗΣ ΟΙΚΙΑΣ

1. Ἐξω τοῦ Ὁρφανοτροφείου Μυτιλήνης κατὰ τὴν ΒΑ. πλευρὰν τοῦ Γυμναστηρίου του ἀποκομιζομένων χωμάτων εὐρέθησαν λείψανα ρωμαϊκῆς οἰκίας, τῆς ὁποίας τμήματα τοίχων σωζόμενα εἰς τὸ κατώτατον μέρος ἔφερον γραφάς. Εἰς τὴν βάσιν ἐνὸς τοίχου ἐσώζοντο λείψανα τοιαύτης γραπτῆς διακοσμήσεως συνιστάμενης εἰς κρεμαμμένας γιρλάνδας, αἱ ὁποῖαι ἦσαν ἐξωγραφημέναι διὰ πρασίνου, ἐρυθροῦ καὶ κιτρίνου χρώματος, ἐν δὲ τὸ περιθώριον ἦτο

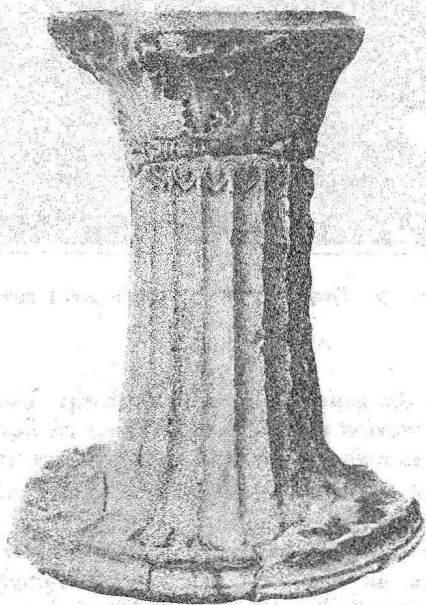
Εἰκ. 14. Τμήμα βάσεως τοίχου μετὰ γραφῶν ἐκ Μυτιλήνης.

μῶνα, ὡς φαίνεται ἐκ τοῦ κατὰ τὴν ἀριστερὰν κάτω γωνίαν ἐκφυομένου ἄνθους, μὲ διπλωμένης τὰς πτέρυγας καὶ τείνον τὴν κεφαλὴν πρὸς τὰ ἄνω. Εἶναι ἐξωγραφημένον διὰ κυανοῦ χρώματος ἐπὶ λευκοῦ βάθους πλαισιουμένου ἑκατέρωθεν δι' ἐρυθρῶν ταινιῶν. Τὸ σχέδιον εἶναι ὥραϊον μὲ ἀσφάλειαν εἰς τὴν διαγραφὴν καὶ ἐλαφρότητα εἰς τὴν κίνησιν. Τὰ χρώματα εἶναι ἱμπρεσιονιστικῶς τοποθετημένα καὶ εἰσχωροῦν τὸ ἐν εἰς τὸ ἄλλο, ὅπως π. χ. εἰς τὸν λαιμόν. Ὁ ὀφθαλμὸς δηλοῦται διὰ λευκοῦ παχέος χρώματος ἀδρομερῶς ἐπιτεθειμένου, εἰς δὲ τὰς πτέρυγας λευκαὶ ἐπίθετοι γραμμαὶ ἐξαίρουν τὸ σχῆμα καὶ τὴν κατεύθυνσιν αὐτῶν ὡς καὶ εἰς τὴν οὐ-

Εἰκ. 15. Τεμάχιον τοίχου με γραπτὴν εἰκόνα πτηνοῦ ἐκ Μυτιλήνης.

ράν. Ἡ μορφή ἐπιβάλλεται ὄχι διὰ τοῦ αὐστηροῦ περιγράμματος, ἀλλὰ μᾶλλον ὡς σιλουέττα

Εἰκ. 16. Μαρμάρινος κιονίσκος Μυτιλήνης.

καὶ ἡ γενικὴ ἐντύπωσις εἶναι μᾶλλον γραφικὴ ἢ γραμμική. Δὲν δύναμαι ὅμως ἀκριβῶς νὰ καθορίσω, ἂν ἀνήκει εἰς τὸν δεῦτερον ἢ τὸν

τέταρτον πομπηϊανὸν ρυθμόν, κλίνω ὅμως μᾶλλον νὰ πιστεύσω ὅτι εἶναι πολὺ μεταγενέστεραι μορφαὶ τοῦ 6' ἢ γ' αἰῶνος.

2. Ὁ δὲ μαρμάρινος κιονίσκος (εἰκ. 16) ἦτο εἰς πολλὰ τεμάχια κατατετμημένος, ἐλλείπουσι δὲ καὶ μέρη τινα ἄνω. Ὑψος 0,94, διάμ. ἄνω 0,44, κάτω 0,51. Ἐπὶ τῆς ἄνω ἐπιφανείας φέρει τετράγωνον κοιλότητα πρὸς στερέωσιν ἄλλου λίθου (πλακὸς π. χ. τραπέζης). Τὸ σῶμα αὐτοῦ διακρίνεται εἰς δύο μέρη, εἰς ἓν εἶδος κιονοκράνου καὶ τὸ κύριον σῶμα. Τὸ κιονόκρανον ἀποτελεῖται ἀπὸ στενὴν ἄνω πλίνθον καὶ ἀπὸ τὸ ὑπ' αὐτὴν εἰσέχον ὡς αἰγυπτιαζὸν κύμα τμήμα. Τοῦτο κοσμεῖται ὑπὸ ζώνης μεγάλων φύλλων ἀκάνθου, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἐκφύονται ἄλλα στενότερα, μετὰ ἄδραν πλαστικὴν διαμόρφωσιν, ἣτις τονίζει τὴν νατουραλιστικὴν ἀπόδοσιν καὶ τὴν χυμώδη δροσερότητα αὐτῶν, οὐχὶ ὅμως εἰς ἰσχυρῶς ἐξέχον ἀνάγλυφον, ἀλλὰ κρατούμενον καὶ προσκολλώμενον μᾶλλον ἐν τῇ ἐπιφανείᾳ. Ὑπὸ τὰ φύλλα ἀκολουθεῖ ζώνη ἀστράγαλου καὶ μετ' αὐτὴν ἀδρόμορφον λέσβιον κυμάτιον, ἀναμέσον τῶν καρδιοσχήμεων φύλλων τοῦ ὁποίου ἐκκινοῦν αἱ ἀκμαὶ τῶν ραβδώσεων τοῦ κιονίσκου καὶ κατέρχονται γλαφυρῶς ἀνοίγουςαι πρὸς τὰ κάτω εἰς τὴν ἀπλουμένην βάσιν. Ταύτην ἀποτελεῖ ἀδαθὴς σκοτία καὶ σπεῖρα.

Δ. ΕΥΑΓΓΕΛΙΔΗΣ

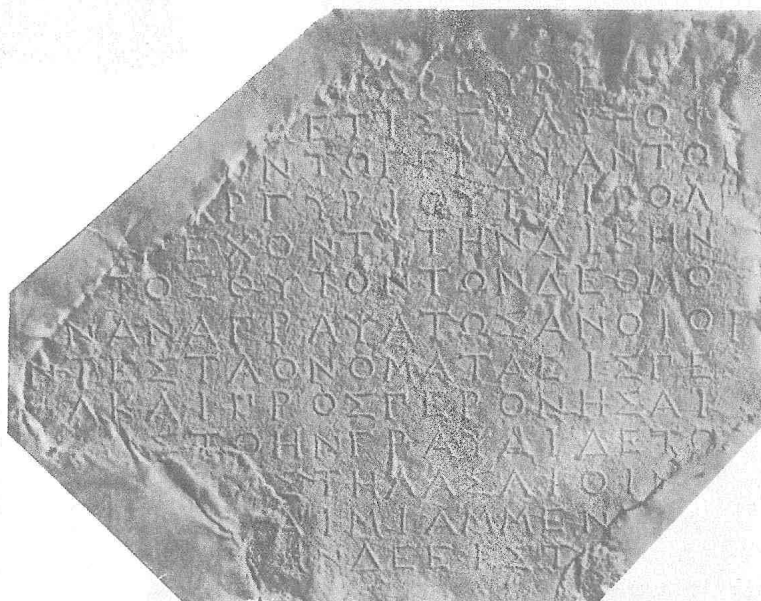
ΕΠΙΓΡΑΦΑΙ ΕΚ ΧΙΟΥ

Ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν κατεδαφιζομένων παλαιῶν οἰκιῶν τοῦ φρουρίου καὶ ἀλλαχοῦ τῆς πόλεως εὐρίσκονται πολλαὶ ἐπιγραφαὶ ἀποκείμεναι ἐν τῷ Μουσείῳ. Τούτων κρίνω ἐπάναγκες νὰ παρασχω ἐδῶ τοῦλάχιστον τὸ κείμενον μετ' ἐκτύπου.

1. Τεμάχιον πλακὸς ὑπομέλανος μαρμάρου ἀριστερὰ καὶ κάτω ἀποκεκρουμένης (εἰκ. 1). Ὑψ.

κατὰ] τοσοῦτον τῶν δέδομο
νό] νὰ νὰ γραψάτωσαν οἱ ὄρ-
χο] ντες τὰ ὀνόματα εἰς πέ-
ταλ] α καὶ προσπερονῇσαι ε
10 ἰς τὴν] στοὴν γράψαι δέ τὸ [ν
νόμον εἰς] στήλας λιθίν[α
καὶ στήσ] αιμί α μὲν [ἐν τῷ
ἱερῷ, μίαν δέ εἰς τ[ὴν στ
οὴν...]

Συνεπλήρωσα προχείρως στίχους τινάς. Τὴν

Εἰκ. 1. Ἐπιγραφή ἐκ Χίου.

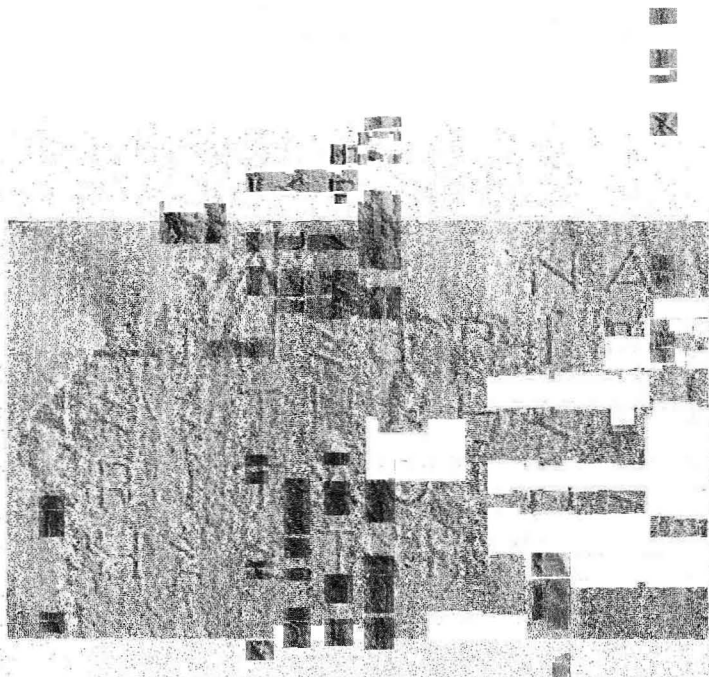
0,29, πλάτ. 0,36, πάχ. 0,16. Φέρει ἐπιγραφὴν στοιχηδὸν χαραγμένην με ὕψος γραμμ. 0,01-0,017. Ἐκ τοῦ ὀγδόου στίχου εὐρίσκομεν ὅτι ἕκαστος στίχος εἶχεν εἴκοσι ἢ εἴκοσι ἐν γράμματα, διότι π. χ. ὁ 5^{ος}, 6^{ος} καὶ 8^{ος} δὲν ἔχουν πέραν τοῦ εἰκοστοῦ γράμματος ἔχνη χαράξεως, τοῦ λίθου σωζομένου καλῶς. Ταῦτα εἶναι κανονικὰ καὶ ἔχουν τὰ ἄκρα αὐτῶν ὀλίγον εὐρύτερα. Τοῦ ε ἢ μεσαία κεραία εἶναι βραχυτέρα τῶν ἄλλων, τοῦ δέ σ τὰ σκέλη δὲν εἶναι πολὺ ἀνοικτά, ὥς καὶ τοῦ μ, πλησιάζοντα ἐκείνου μὲν εἰς ὀριζόντια, τούτου δέ εἰς κάθετα. Κατὰ τὸ σχῆμα αὐτῶν ἡ ἐπιγραφή ἀνήκει εἰς δ' αἰῶνα τελευτῶντα.

..... παρευρε[θῆ]ι.
..... ἡν]δέ τις γράψῃ δφ[λ-
ἐν ἕκαστ]ον τῶν γράψαντων
δολὸν] ἀργυρίου τῆς πολε
5 καὶ] ὅ] πέχοντ[α] τὴν δίκη ν

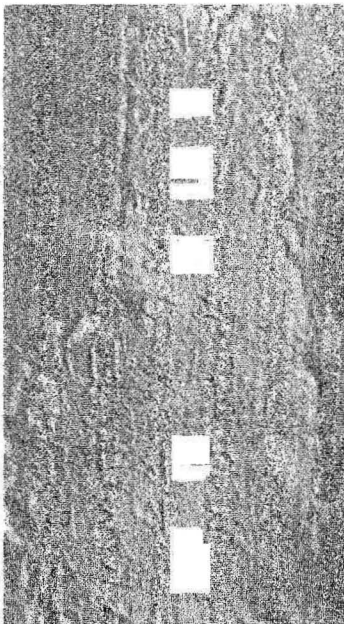
ἀρχὴν τοῦ 4 δύναται τις νὰ συμπληρώσῃ: **δο-
λόν**. Εἰς τὸ τέλος τοῦ 8 καὶ τὴν ἀρχὴν τοῦ 9
στίχου συνεπλήρωσα τὸ πέ- εἰς **πέ[ταλ]α**. Πρὸς
χρυσᾶ πέταλα Sylloge³ 153₃₅. Εἰς δὲ τὴν ἀρ-
χὴν τοῦ 11 ὑπέθεσα τὴν λέξιν **νόμον** ἀρμόζου-
σαν εἰς τὴν ἐννοίαν τῆς ἐπιγραφῆς. Τὰς λοιπὰς
συμπληρώσεις ἀφήνω εἰς ἄλλους δεινότερους
περὶ τὰ τοιαῦτα.

2. Ὁρθογώνιος στήλη φαιοῦ μαρμάρου ἀπο-
κεκρουμένη τὴν ἄνω ἀριστερὰν γωνίαν καὶ κάτω
δεξιὰ, ὕψ. 0,535, πλάτ. 0,31, πάχ. 0,15 (εἰκ. 2).
Ἡ ἐπιφάνεια ἐνιαχοῦ ἐφθαρμένη. Φέρει ἄνω
ἐπιγραφὴν στοιχηδόν:

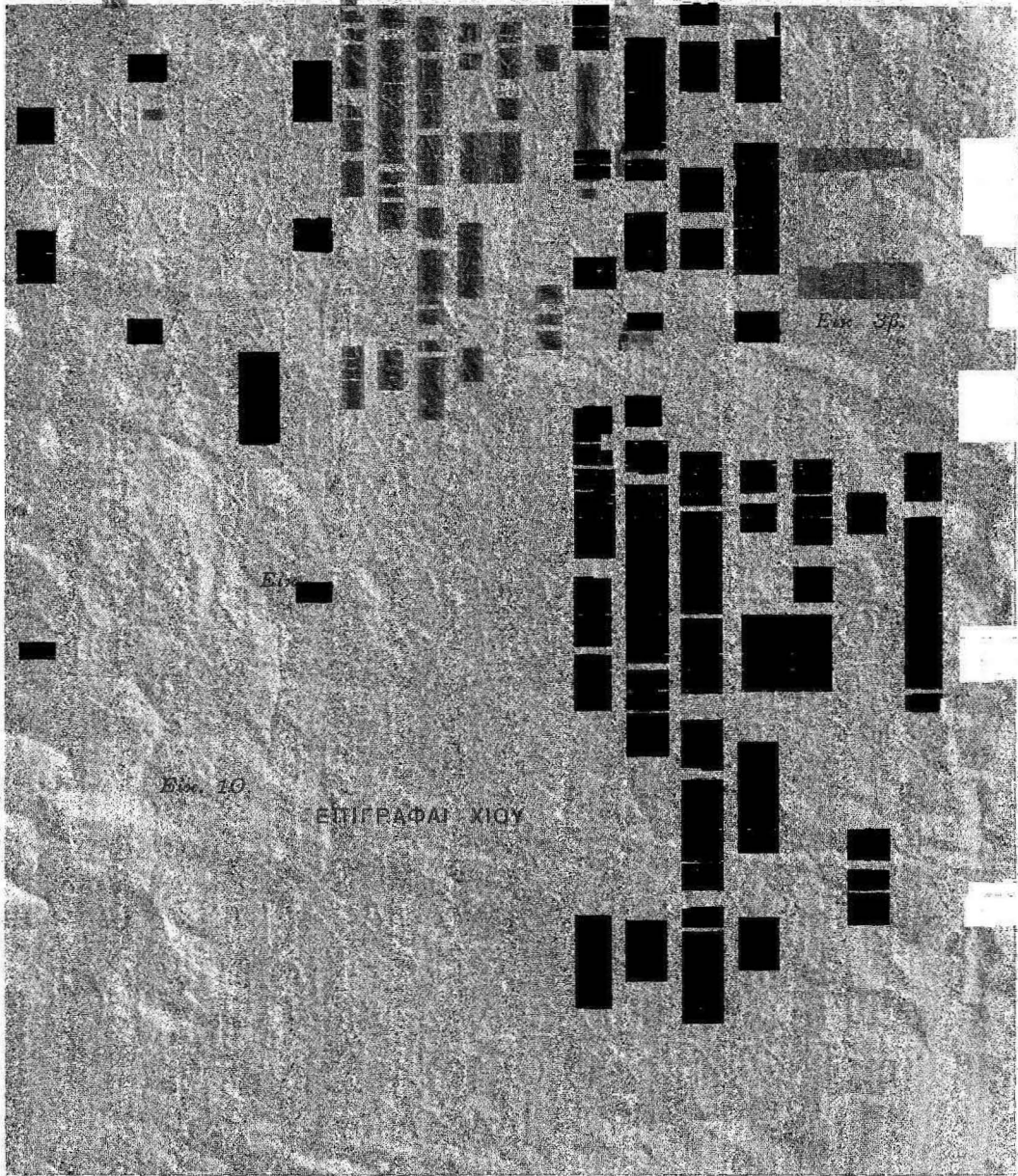
. . . α . . . ν ᾱ-
πὸ] τ ῆ σ τ ρ ἰ τ
η σ σ τ ῆ [λ] η σ ῆ
ρ ι τ α ὀ τ η σ
τ] ῆ σ σ τ ῆ λ η σ

Εἰκ. 2.

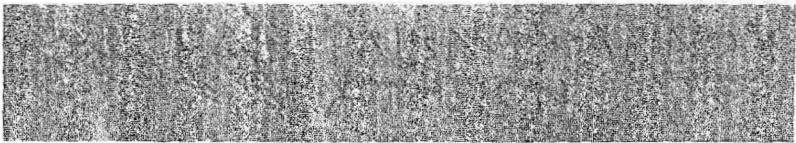
Εἰκ. 3α.

Εἰκ. 10.

ΕΠΙΓΡΑΦΑΙ ΧΙΟΥ

5.

"Υψος γραμμ. 0,02. Τὸ τελευταῖον γράμμα τοῦ δευτέρου στίχου ἦτο κατ' ἀρχὰς Γ ἢ Η καὶ ἔπειτα διωρθώθη εἰς Τ χωρὶς νὰ ἀπαλειφθοῦν αἱ κεραταὶ τῶν προηγουμένων γραμμάτων. Ἐπιμελὴς γραφή τοῦ ε' αἰῶνος.

3. Δεξιὸν τμήμα πλακὸς κυανοφαίου μαρμάρου ἄνω καὶ κάτω ἀποκεκρουμένον, ὕψος 0,30, πλάτ. 0,13, πάχ. 0,12. Φέρει ἐπὶ τῶν δύο ὤψεων ἐπιγραφὴν στοιχηδόν:

α) . . ι . .	β) π α
.	δ ε
.	α π
. ν . . .	μ ε
ε σ χ ε ω	μ η
. ο σ . .	π α ρ
λ η σ . .	τ ι β ε
σ	α ρ τ υ
β ε ι ο ς	π ο τ ε
η σ ι ς .	π ε ρ σ
α ς . .	Δ κ μ η
ω ν	ε κ α σ
	ο ω σ ι

Γράμματα ε' αἰῶνος ὕψος 0,015 (εἰκ. 3α-β).

4. Πλᾶξ μελανοφαίου λίθου ἔχουσα ἄνω καὶ κάτω ἐλαφρῶς ἐξέχον πλαίσιον, τὸ ὁποῖον συνεχίζεται καὶ ἐπὶ τῶν πλαγίων πλευρῶν, δηλοῦν ὅτι ἀπετέλει μέρος βάθρου τινός (εἰκ. 4). Ἐπὶ τῆς ἄνω ἐπιφανείας ὑπάρχουν τέρμοι συνδέσμων, ὕψος 0,90, πλάτ. 0,81, πάχ. 0,32. Ὑπὸ τὸ πλάσιον ἐπιγραφὴ:

Ὁ δῆμος
Λεύκιον Δομίτιον
Ἀηνοβάρβον τὸν πάτρωνα
τῆς πόλεως.

Μεταξὺ τοῦ πρώτου καὶ δευτέρου στίχου εἰς στίχος εἶναι ἀπεξεσμένοι. Ὑψ. γραμμ. 0,02. Ἡ ἐπιγραφὴ εἶναι πιθανὸν ὅτι ἀναφέρεται εἰς τὸν Λ. Δ. Ἀηνοβάρβον τὸν υἱὸν τοῦ Γναίου Δομίτιου Ἀηνοβάρβου τῆς γνωστῆς μεγάλης οἰκογενείας ἣτις συνεδέθη διὰ συγγενικῶν δεσμῶν καὶ πρὸς τὸν Αὐγουστον. Ὁ Λεύκιος Δ. Ἀηνοβάρβος ὀλίγον μετὰ τὸ 8 π. Χ. διωρίσθη ἄρχων τοῦ Ἰλλυρικοῦ ὑπὸ τοῦ Αὐγούστου, βραδύτερον δὲ ἴσως γενόμενος ὑπάτος ἐπεσκέφθη καὶ τὴν Ἀνατολὴν μεταβάς εἰς Ἀθήνας, Μίλητον καὶ Χίον, ὅπου καὶ ἀγάλματα ἀνηγέρθησαν πρὸς τιμὴν του, ὧς γνωρίζομεν ἐξ ἐπιγραφῶν: ἐν Ἀθήναις CIA III, 58, ἐν Μιλήτῳ S. Ber. Akad. Berl. 1901 σελ. 906.

5. Ὁρθογώνιος πλᾶξ κυανοφαίου μαρμάρου κάτω ἀποκεκρουμένη καὶ τὰ κάτω τῆς δεξιᾶς

πλευρᾶς, ὕψος 0,54, πλάτ. 1,02, πάχ. 0,18, ὕψος γραμμ. 0,019 (εἰκ. 5). Ἐπὶ τῆς ἄνω ἐπιφανείας τέρμοι συνδέσμων. Ἡ ἐπιγραφὴ εἰς τὸ δεξιὸν ἥμισυ τῆς ἐπιφανείας, ἥ δὲ **συνέχεια** αὐτῆς θὰ ὑπῆρχεν ἐπὶ συνεχομένης πλακὸς πρὸς τὰ δεξιὰ.

- . . . ἀ]κόλο[υ]θον ἀναλογίαν λυ . ωι —
τὴν πρὸς τὴν πόλιν εὐνοίαν καὶ προθυ —
κουςιν, μετοχῆς δὲ καὶ τοῖς παρεπιδ . —
τροδῶρας μεγαλοψυχίαν βεβουλ . —
5 ἔκτος τῶν διαγομένων ἐμπορικῶν σ —
καὶ διαταγῇ διαψηφίσματος οἰουβ —
θεμασιν ἀκοπίατον ἔχουσα πιν —
νων φροντίδας, μεγαλοψυχῶ δε εὐ —
μένων ἐπιμέλειαν ἐπανήρηται εο —
10 κόσμου καὶ δι' αὐτὸ τοῦτο γυναιξίν —
καὶ ἐσκευασμένου λουτρῶνος τοι . —
γεγονότος αὐταῖς βαλανήου μη —
τύχη ἀγαθῇ καὶ ἐπὶ σωτηρία τῆς . —
τουμένης πόλεως ἐκ θεῶν κα . . . —
15 περὶ αὐτῇ . εὐχὰς εἰς πολυχρον . . . —
ἀπὸ τὰς ἐνπύρων εἰς τὴν ὑπὴρ . . . —
πρὸς τὴν αἰώνιον γενέσθαι δι . . . —
βαλανήων χ[ρ]ήσεως δταν προτ . . . —
νω γέγραπται δεδόχθαι τὸ συ . . . —
20 περὶ τούτων ὁποῖον ἂν αὐτῇ μι . . . —
ὑπὸ Κλαυδίας Μητροδῶρας . . . —

Πρόκειται πιθανῶς περὶ ψηφίσματος ὑπὲρ τῆς Κλαυδίας Μητροδῶρας, ἣτις εὐηργέτησε τὴν πόλιν.

6. Τεμάχιον φαιοῦ μαρμάρου πανταχόθεν ἀποκεκρουμένον. Ὑψος 0,34, πλάτ. 0,24, πάχ. 0,21, ὕψος γραμμ. 0,017 (εἰκ. 6).

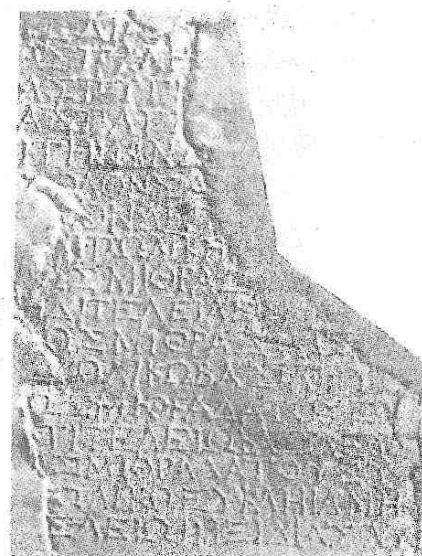
- . . αίας καὶ λ . αδι . .
. . νεις ἀπόλαυσις μεν . . .
. . ν διαγγέλλουσι τῆς πόλεως
. . σκευασμένοις βαλανήοις . . .
5 . . ἀγῆστων ὑπὸ αὐτ . . .
. . θη ἐπὶ δὲ μεγάλοις καὶ δια . . .
. . ρτιζομένη τὰς περὶ τω . . .
. . δης φυλάσσουσα τὴν
. . ελουσα προνοοῦ
10 . . . ρ . . .

Ἰσως ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη ἀνήκει εἰς τὴν προηγούμενην.

7. Τεμάχιον πλακὸς φαιοῦ λίθου μόνον δεξιὰ ἀκέραιον. Ὑψ. 0,30, πλάτ. 0,27, πάχ. 0,09, ὕψ. γραμμ. 0,015 (εἰκ. 7).

Εἰκ. 7.

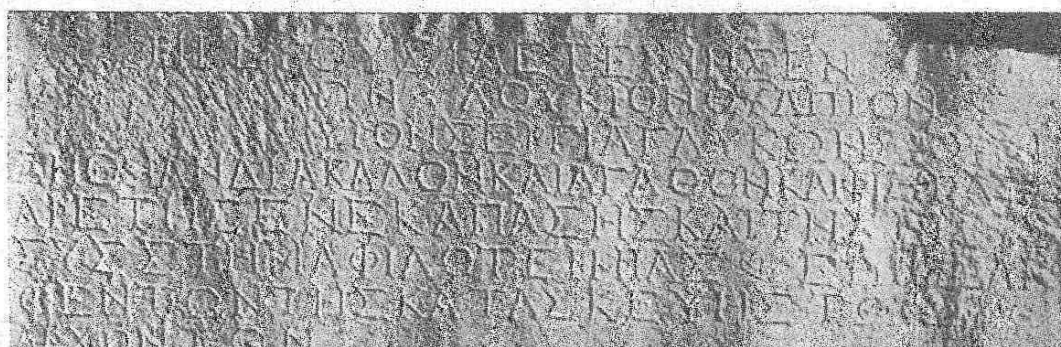
Εἰκ. 12.

Εἰκ. 4.

Εἰκ. 6.

Εἰκ. 8α.

ΕΠΙΓΡΑΦΑΙ ΧΙΟΥ

... οἱ καὶ ἐξεῖα
 ... τῷ ἐπὶ στεφαν[ηφό
 ρου] ἱας Σκυθεῖνου θυ-
 γατρὸς Μητροδώρας τ. β' στεφα-
 νοῦσι τῶν ἐαυτῶν συνάρ-
 χοντα Λεῦκιον Κοκκήϊον Γορ-
 διανόν] . . . ου Χεῖλωνα Ἀρουν-
 κιον] . . . ἀρετῆς ἐν[ε]κα καὶ ἀ-
 δικαιοσύνης
 πά[σης].

Ἡ ἱα Σκυθεῖνου ἦτο τὸ δεύτερον στε-
 φανηφόρος καὶ θυγάτηρ τῆς Μητροδώρας, ἴσως
 τῆς Κλαυδίας Μητροδώρας, τῆς γνωστῆς εὐερ-
 γέτιδος, τῆς ἀναφερομένης εἰς τὴν 5 ἐπιγραφὴν.

8. Ὁρθογώνιον βάθρον ὑποκνάνου μαρμάρου.
 Ὑψος 0,335, πλάτ. 1,06, πᾶχ. 0,54 (εἰκ. 8α-β).
 Ἐπὶ τῆς ἄνω ἐπιφανείας δύο ὀρθογώνιοι τόρμοι
 συνδέσμων καὶ ἀριστερὰ γραμμὴ δεικνύουσα ὅτι
 ἐπ' αὐτῆς ἔβαιναν ἄλλοι δύο δόμοι. Καὶ εἰς τὴν ἀρι-
 στερὰν πλευρὰν δύο ὅπαι συνδέσμων καὶ μία
 πλαγία. Φέρει ἐπιγραφὴν ἑμπρὸς (α) καὶ ὀπίσω (β).

α: Ἡ γε(ρ)ουσία ἐτείμησεν
 ὃν ὁ Λούκιον Οὐλπίον ὁ
 υἱόν, Σεργία, Γλύκωνα . ου φι . . .
 λήθη ἄνδρα καλὸν καὶ ἀγαθὸν καὶ φιλόπα[τρι]ν
 5 ἀρετῆς ἔνεκα πάσης καὶ τῆς εἰς
 σύστημα φιλοτιμίας ὁ ἐπιμελη-
 θέντων τῆς κατασκευῆς τῶ(ν)
 ἀρχόντων.

Ἡ ἀρχὴ τοῦ 2 στίχου εἶναι ἀπεξεσμένη.

6: ἀγαθῇ τύχῃ ὁ
 Ἡ βουλὴ καὶ ὁ δῆμος ἐτείμησεν
 Αὐρ(ήλιον ὁ) Νεΐκανδρον β' ἐν πάσαις
 ἡσαντα.

Ἡ ἀρχὴ τοῦ 4 στίχου ἀπεξεσμένη. Ὁ τιμώ-
 μενος τῆς α' ἐπιγραφῆς Λούκιος Οὐλπίος ἀνῆ-
 κεν εἰς τὴν Σεργίαν φυλὴν.

9. Τεμάχιον πλακὸς κυανοφαίου λίθου δεξιὰ
 καὶ ἀριστερὰ ἀποκεκρουμένους (εἰκ. 9). Ὑψ. 0,12,
 πλάτ. 0,29, πᾶχ. 0,13, ὕψ. γραμμ. 0,015 - 0,02.
 Ἄνω κυμάτιον ἀποκεκρουμένον:

ὁ δῆμος
 ὃν Οὐνίκιον . . .
 . . . ἀνθύπατον κ[αὶ] . . .
 . . . πάτρων]α τῆς πόλεως

10. Ὁρθογώνιος πλάξ ὑπερύθρου ἀσβεστολί-
 θου κάτω ἀπεστρογγυλωμένη (εἰκ. 10). Ὑψ. 0,51,

πλάτ. 0,745, πᾶχ. 0,26, ὕψ. γραμμ. 0,017. Ὅπισω
 ἀνώμαλος. Ἄνω ἡ ἐπιγραφὴ:

Σαράπιδι Φίλιννα Χαρίνου
 Χαριστήριον.

11. Τεμάχιον πλακὸς φαιοῦ μαρμάρου παν-
 ταχόθεν ἀποκεκρουμένον.
 Ὑψος 0,51, πλάτ. 0,19,
 πᾶχ. 0,26 (εἰκ. 11).

. . . οὐδήμου
 . . . ναριω . . .
 . . . νίλει . . .
 . . . αχμασο . . .
 . . . ὃν ἐνοιηθα . . .
 . . . ἐνιαυτὸν . . .
 . . . δώσεικα . . .
 . . . λιπηδιδω . . .
 . . . τουτου . . .
 . . . ντηριωνο . . .
 . . . κοτασπο
 . . . σουκατα . . .
 . . . ταρτηκ . . .
 . . . εἰσεισκ . . .
 . . . ηται με . . .
 . . . ολοιπον . . .
 . . . ου πα
 . . . τ . . .

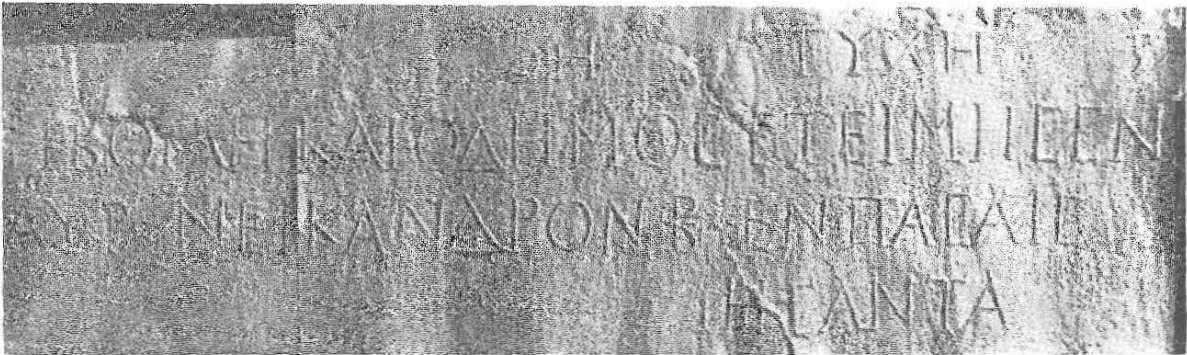
12. Τεμάχιον μέλανος
 μαρμάρου ἀποκεκρουμένου
 ἀριστερὰ καὶ τὴν δεξιὰν
 ἄνω γωνίαν. Ὑψος 0,38,
 πλάτ. 0,21, πᾶχ. 0,37, ὕψ.
 γραμμ. 0,011 (εἰκ. 12). Ἡ
 ἄνω ἐπιφάνεια ἔχει μικρὰν
 κοιλότητα, ἡ δὲ δεξιὰ πλευρὰ ἀναθύρωνσιν.

. . . λίλ . . .
 . . . ας πάλη . . .
 . . . ας πυγ[μῇ]
 . . . ρας πατ
 . . . εἰ τὴν ἄν . . .
 . . . θλον σα . . .
 . . . ὃν δετ . . .
 . . . πωλικῇ . . .
 . . . ς Μιθραδ[άτου]
 . . . ἰδι τελεία ε . . .
 . . . ως Μιθραδα[του]
 . . . πωλικῶ βασιλεὺς
 . . . ως Μιθραδ[άτου] εὐ-
 . . . τι τελείω βασιλεὺς
 . . . ως Μιθραδ[άτου] εὐ-
 . . . π[ωλικῶ] Εὐκλῆια μη
 . . . τελείω Μειδίας Λυ-

Ἀγωνιστικὴ ἐπιγραφὴ.

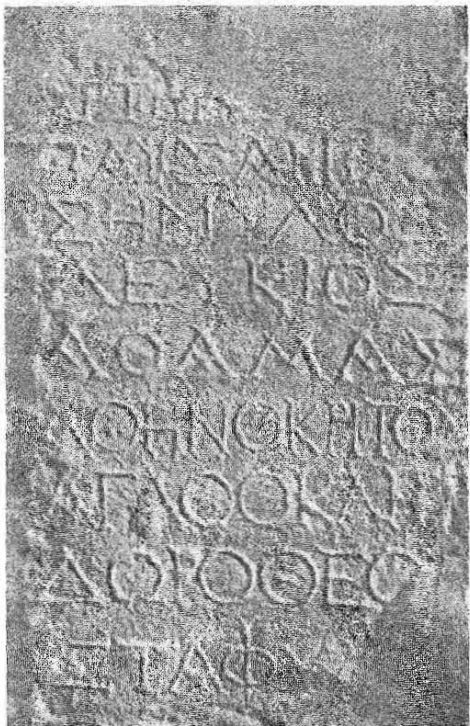
Εἰκ. 11.
 Ἐπιγραφὴ ἐκ Χίου.

Εἰκ. 8β.

Εἰκ. 18.

Εἰκ. 13α.

Εἰκ. 13β.

Εἰκ. 13γ.

Εἰκ. 14.

Εἰκ. 21.

Εἰκ. 15.

Εἰκ. 16.

Εἰκ. 18.

ΕΠΙΓΡΑΦΑΙ ΧΙΟΥ

13. Τεμάχιον στήλης φαιού λίθου ἀποκεκρουμένης ἄνω, κάτω καὶ ἐν μέρει τὰς τρεῖς πλευρὰς (εἰκ. 13α - γ). Ὑψ. 0,50, πλάτ. 0,28. Φέρει ἐπιγραφὴν εἰς τρεῖς πλευράς, ἔμπρὸς (α), δεξιὰ (β) καὶ ἀριστερὰ (γ).

α)	β)	γ)
Ἀρτεμ της	. . .
Παυσανίας	Ἀν]τίγονος	Στρατονιος Στα
Σημύλος	Ε]ῦκράτης	Λεύκιος Αι...ιος
Λεύκιος	Ἡρόφαντος	Ἀννίδας Οἰ. απ
Ἀθάμας	Σκυθῖνος	Ἀντ[ιφά]νης...π
Ἀθηνόκριτος	Ἡγήσιππος	Φησίνο...λον..
Ἀγαθοκλῆς	Ἀθηνάγορας	...ημος Φίλο..
Δωρέθεος	Χαρμίδης	...μος Ἀριστ
Στάφυλος	Φίλων	...ις μεγ
. . .	Θ]εόδωρος	... ος Σι....
	Π]ύρρανδρος	
	Μ]ένανδρος	
	Αμάλ..	
	Εὐμ[ένης	

14. Στήλη μέλανος λίθου ἄνω καὶ δεξιὰ ἀποκεκρουμένη (εἰκ. 14). Ὑψος 0,30, πλάτ. 0,25, πάχ. 0,18. Ἡ ἐπιφάνεια ἄνω ἀριστερὰ ἀπολεπισμένη. Κατάλογος συνεισφορῶν.

. . . ης . . .
 . . λης Ἀν . .
 . . σδιωξ . . .
 . . ος Φύλωνος
 . . ἀναξ Γε . . .
 . . ιάδης Μ . . .
 . . αγόρας Ἀν . . .
 . . ατης Ἀπολλ . . .
 Θεύδοτος Σιμ . . . [μετὰ]
 τῶν νύων ΧΧ
 Θεύπροπος Δω . . . [μετὰ]
 τοῦ νιοῦ ΧΧ
 Ἐπίτροποι ηγητ
 Ἀπολλωνίδου

15. Τεμάχιον γωνίας μέλανος λίθου δεξιὰ καὶ ὀπίσω ἀποκεκρουμένον (εἰκ. 15). Ὑψ. 0,24, πλάτ. 0,14, πάχ. 0,215. Ἐπιγραφὴ ἔμπρὸς (α) καὶ ἀριστερὰ (β) ἐντὸς χαραγμένων γραμμῶν.

α) Επισιε . . .	β) . . . ου του ποσει
τητονα	. . του ἀπὸ τοῦ η]
ενεικα	. . . ο μον διοτι

16. Ὁρθογώνιος βωμὸς μέλανος μαρμάρου με κυμάτιον ἄνω καὶ κάτω νῦν ἀποκεκρουμέ-

νον (εἰκ. 16). Ὑψος 0,56, πλάτ. 0,46, πάχ. 0,45. Εὗρέθη πλησίον τῶν βυρσοδεψείων.

Διὸς
Σεβαστοῦ

17. Δεξιὸν τμήμα πλακὸς ἐκ βάθρου μελανο-

Εἰκ. 17. Ἐπιγραφὴ ἐκ Χίου.

φαίου λίθου (εἰκ. 17). Ὑψος 0,15, πλάτ. 0,31, πάχ. 0,18.

. . . Εὐκράτου
 . . ἔστησεν

18. Στήλη μέλανος λίθου σχεδὸν ἀκατεργάστου δεξιὰ ἀποκεκρουμένη (εἰκ. 18). Ὑψ. 0,40, πλάτ. 0,32, πάχ. 0,19. Εὗρέθη εἰς τοὺς Ὀλύμπους.

Ἐορυσθέ[νης
 Δημητρε . . .
 Εορυσθέν[νης
 Βοδῆς

19. Ὁρθογώνιος στήλη ὑποκύνου μαρμάρου ἁδρῶς μόνον ἄνω ἐπεξεργασμένη, τὰ δὲ κάτω ἀνώμαλος (εἰκ. 19). Ὑψ. 1,18, πλάτ. 0,32, ἄνω 0,40, κάτω πάχ. 0,30. Γράμματα στοιχηδόν.

ρ ι σ χ ε
 η π λ ε ο ν

20. Τετράγωνος ἐπιτύμβιος τράπεζα ὑπομέλανος λίθου με ἀποκεκρουμένας γωνίας (εἰκ. 20). Ὑψ. 0,55, πλάτ. 0,61, πάχ. 0,36. Κάτω ἡ ἐπιγραφὴ

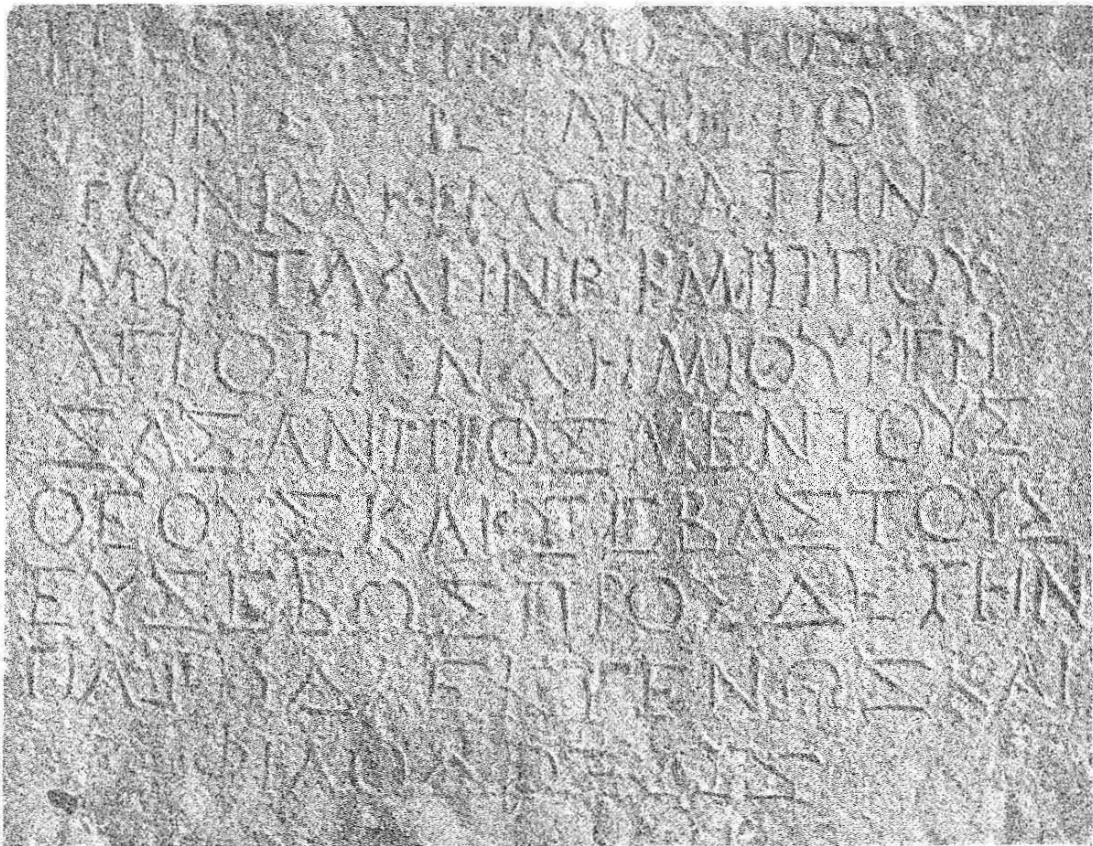
Ἀρετῆς Ἰκεσίου.

21. Στήλη λευκοῦ μαρμάρου με ἀέτωμα. Ὑψ. 0,29, πλάτ. 0,24, πάχ. 0,08 (εἰκ. 21). Ἐκ Πυργίου.

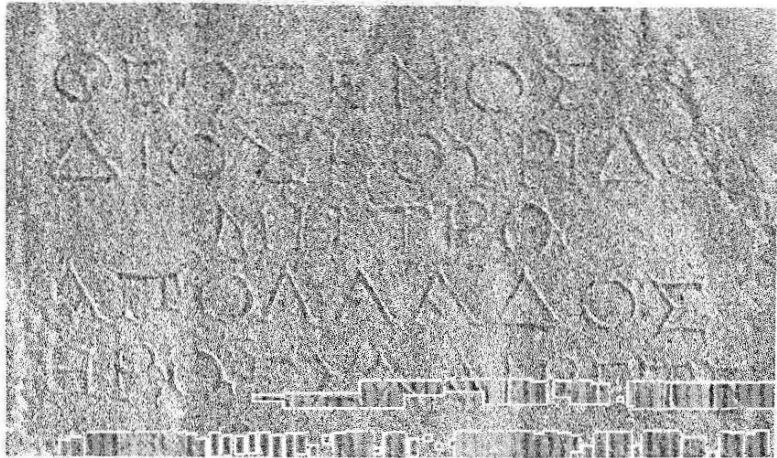
Θρεπτὸς
 Θρεπτὸς
 Χρη [στὲ χαῖρε].

ΕΠΙΓΡΑΦΑΙ ΕΚ ΣΑΜΟΥ

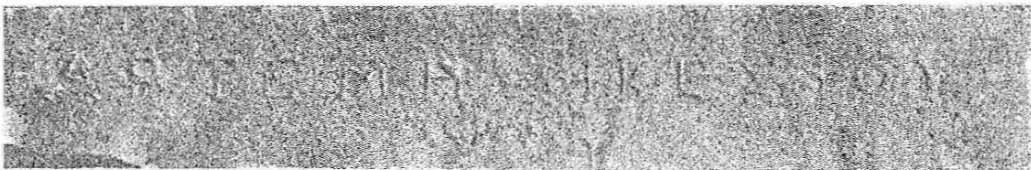
1. (Ἀριθ. Εὐρ. Μουσ. Τηγαίου 296). Κυλινδρικὸν βάθρον ἐκ σκληροῦ ἀσβεστολίθου (εἰκ. 22). Ἄνω καὶ κάτω ἔχει κυμάτια ἀποκεκρουμένα ἐνια-

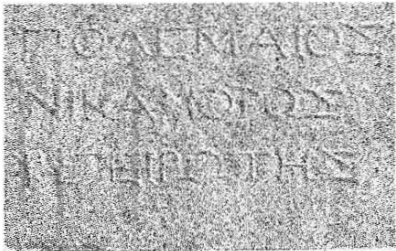
Εἰκ. 22.

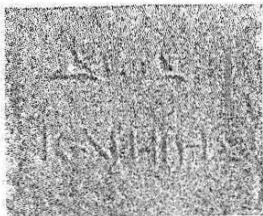
Εἰκ. 32.

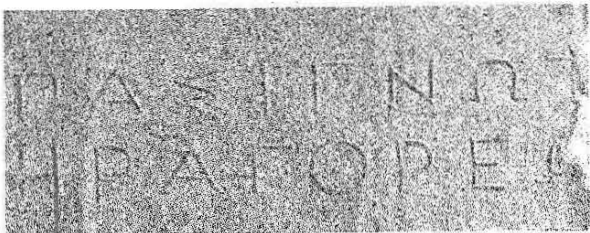
Εἰκ. 20. Ἐπιγραφή Χίου.

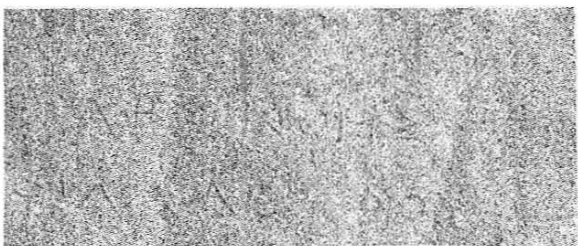
Εἰκ. 31.

Εἰκ. 24.

Εἰκ. 27.

Εἰκ. 25.

ΕΠΙΓΡΑΦΑΙ ΣΑΜΟΥ

χοῦ. Εὐρέθη ἐν τῇ ἀμπέλῳ Κ. Σκούφου. Ὑψος 1,15, ἀνὸς διάμ. 0,57.

Ἡ βουλὴ καὶ ὁ δῆμος
τὴν στεφαν[η]φό-
ρον καὶ φιλόπατριν
Μυρτάλην Ἑρμίππου
Ἀγροτί[α]ν δημιουργή-
σασαν πρὸς μὲν τοὺς
θεοὺς καὶ σεβαστοὺς
εὐσεβῶς, πρὸς δὲ τὴν
πατρίδα ἐκτενῶς καὶ
φιλοδόξως.

Ὁ δημιουργὸς ἦτο θρησκευτικὸν λειτούρ-
γημα ὡς πολλαχοῦ προβλ. Dittenberger Syl-

εῖς ἀραμαϊκὴν (;) γλῶσσαν λίαν ὁμῶς ἐξίτηλος,
ὥστε νὰ μὴ εἶναι εὐκόλος ἡ ἀνάγνωσις αὐτῆς.
Κάτωθι αὐτῆς ἡ ἐπιγραφή:

Ὁρος Φάωνος Κανωπίτης Ἀπόλλωνι
εὐχὴν.

Εἰς τὸ κάτω μέρος τῆς πλακὸς πάλιν ὑπάρ-
χει ἀντιστρόφως χαραγμένη βραδύτερον ἡ ἐξῆς
ἐπιγραφή:

Καλλίστη
Βασίλειον
Ἀσκλάς
Ἀνδρόνικος
ἤρωες χρηστοὶ
χαίρετε.

Ἡ πλάξ αὕτη εἶναι γνωστὴ καὶ πρότερον,
δημοσιευθεῖσα τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Κρητικίδου
ἐν Πανδώρας Φυλλ. 191 καὶ ἐντεῦθεν παραλη-
φθεῖσα ὑπὸ τοῦ Σταματιάδου ἐν τῇ Συλλογῇ
Σαμιακῶν Ἐπιγραφῶν σελ. 16 ἀριθ. 41, ἀλλ'
ἡ ἐπιγραφὴ ἀνεγνώσθη οὐχὶ ὀρθῶς.

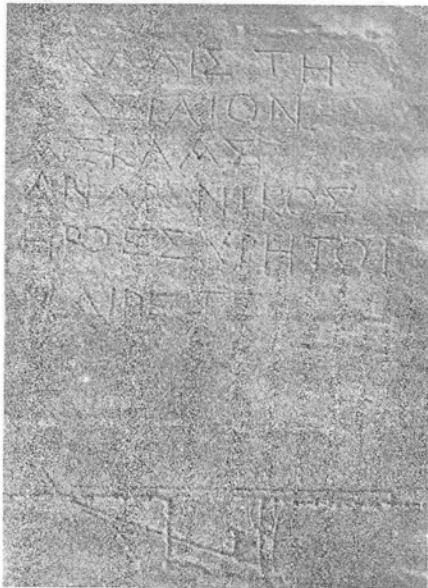
3. (Εὐρ. Μουσ. Τηγαίου 10). Ὁρθογώνιος πλάξ
φαιοῦ μαρμάρου ὀπίσω σχεδὸν ἀκατέργαστος
(εἰκ. 24). Ὑψος 0,18, πλάτ. 0,13, πᾶχ. 0,085.

Διὸς
καὶ Ἥρης

4. Ὁρθογώνιος πλάξ μαρμάρου ἀποκεκρου-
μένη καίτω καὶ ὀλίγον δεξιὰ (εἰκ. 25). Ἀπετε-
χίσθη ἐκ τοῦ δαπέδου τῆς οἰκίας κληρονόμων
Ἀρ. Σολούνια. Ὑψ. 0,195, πλάτ. 0,295, πᾶχ.
0,55. Ἐν τῷ μέσῳ φέρει ἐπιγραφὴν:

Ἀρσινόης Φιλαδέλφου.

Ἡ Ἀρσινόη, ἀδελφὴ τοῦ Πτολεμαίου Β', τοῦ
Φιλαδέλφου ἐπικαλουμένου, ἐγένετο σύζυγος αὐ-
τοῦ καὶ μετ' ὀλίγον ἀπέθανε πιθανῶς κατὰ τὸ
271 ἢ 270. Τότε ἀνεκηρύχθη ὑπὸ τοῦ Πτολε-
μαίου θεὸς καὶ ἀπενεμήθησαν εἰς αὐτὴν θεῖαι
τιμαί. Αἱ δὲ ἑλληνικαὶ ἐπαρχίαι αἱ ὑπαγόμεναι
εἰς τὸ βασίλειον τῶν Πτολεμαίων ἢ αἱ ἐπιθυ-
μοῦσαι νὰ φανοῦν εὐάρεστοι εἰς τὸν βασιλέα
Πτολεμαῖον ἀπεδέχθησαν τὴν λατρείαν αὐτῆς.
Ὅθεν καὶ βωμοὶ καὶ ἄλλα κτήματα ἀνετέθησαν
πολλαχῶς εἰς τὴν Ἀρσινόην. Τούτου δὲ ἐνδεί-
ξεις εἶναι καὶ διάφοροι σωζόμεναι ἐπιγραφαὶ
ἀναφερόμεναι εἰς αὐτήν. Προβλ. Perdriest B.C.H.
XX (1896) σελ. 358-360, ὅστις δημοσιεύων
ἔνδεκα τοιαύτας ἐπιγραφὰς θεωρεῖ αὐτὰς ὡς
ἀνατεθείσας ὑπὸ ἰδιωτῶν πρὸς τιμὴν τῆς Ἀρσι-
νόης θεᾶς γενομένης δηλ. μετὰ τὸν θάνατόν της.
Ὁ αὐτὸς βραδύτερον ἐν Revue des Études

Εἰκ. 23. Ἐπιγραφὴ Σάμου.

loge², 426: δαμιουργόντων τὰ ἱερά. Ἐν τῇ
Σάμῳ δὲ ἡτό ποτε καὶ ἐπώνυμος ἄρχων βλ.
Sylloge², 666. Ἐκ Μικρᾶς Ἀσίας δὲ εἶναι γνω-
στὴ καὶ γυνὴ δημιουργήσασα ὡς ἐν Πόγλᾳ προβ.
B.C.H. XVI, 421, 425.

2. (Ἀριθ. Εὐρ. Μουσ. Βαθῆως 40). Ὁρθογώ-
νιος πλάξ μαρμάρου ὕψ. 0,40, πλάτ. 0,31, πᾶχ.
0,03 - 0,05 (εἰκ. 23). Ἄνω φέρει ἐγχάρακτον ὡσεὶ
πρῶραν πλοίου, ἐπὶ τοῦ χαράγματος δὲ ἐκόπησαν
βραδύτερον στιγμαὶ σχηματίζουσαι δύο ὁρθὰς
γωνίας ἀντινώτους. Ὑπὸ τὸ σχεδιάσμα ὑπάρχει
ἐκ δεξιῶν πρὸς τ' ἀριστερὰ χαραγμένη ἐπιγραφὴ

anciennes 1904 σελ. 156 ἐκλαμβάνει τὰς ἐπιγραφὰς ταύτας ὡς ὅρους τῶν κτημάτων τὰ ὅποια εἶχον ἀνατεθῆ καὶ ἀνήκον εἰς τὴν Ἀρσινόην. Ὁ Dittenberger τοῦναντίον δυσκόλως παραδέχεται ὅτι αἱ ἐπιγραφαὶ αὗται εἶναι ἰδιωτῶν ἀναθήματα, λέγει δὲ ὅτι ἀνετέθησαν εἰς τὴν Ἀρσινόην ζῶσαν ἔτι. Πρβ. Or. gr. Insc. Sel. Supp. II σελ. 539. Ὁ Bouché Leclercq πάλιν ἐν Histoire des Lagides σελ. 313 φρονεῖ ὅτι ἡ Ἀρσινόη ἐγένετο Φιλάδελφος μετὰ τὸν θάνατον (270) καὶ τὴν θεοποίησιν της, τὸ ὅποιον παραδέχεται καὶ ὁ Strack ἐν Archiv für Papyrusforschung II σελ. 539 ἀριθ. 5. Περὶ τῆς θεοποιήσεως τῆς Ἀρσινόης πρβλ. Strack, Rhein. Mus. 55 (1900) σελ. 164, ὅστις παρατηρεῖ ὅτι εἶναι πιθανὸν μερικαὶ ἐκ τῶν ἐπιγραφῶν νὰ ἀνετέθησαν εἰς τὴν Ἀρσινόην ἐφ' ὅσον αὕτη ἦτο ἐν τῇ ζωῇ. Περὶ τῆς Ἀρσινόης Φιλαδέλφου βλ. ἐσχάτως W. Otto, Kulturgeschichte des Altertums σελ. 113, ὅπου καὶ ἡ σχετικὴ νεωτάτη βιβλιογραφία.

5. Ὁρθογώνιος πλάξ ὑποκύνου μαρμάρου ὕψος 0,32, πλάτ. 0,66, πάχ. 0,66 (εἰκ. 26). Ἐπὶ

Τὰ γράμματα εἶναι κανονικώτατα καὶ ἀκριβῶς στοιχηδὸν καὶ μετ' ἐπιμελείας χαραγμένα. Ἡ ἐπιγραφή σύγχρονος τῆς Ἡγησαγόρας Jacobsthal ἐνθ' ἀν. σελ. 415 ἐξ. Πρβλ. καὶ Ἀρχ. Ἐφημ. 1924 σελ. 84.

7. (Ἀριθ. Εὐρ. Μουσ. Τηγ. 285). Ὁρθογώνιος ἐπιτύμβιος τράπεζα ἐξ ἀσβεστολίθου (εἰκ. 28).

Εἰκ. 28. Ἐπιγραφή Σάμου.

Ὑψ. 0,295, πλάτ. 0,37, πάχ. 0,34. Αἱ ἀκμαὶ τῶν κάτω γωνιῶν ἀποκεκρουμέναι. Ἡ κάτω ἐπιφάνεια ἀδρῶς ἐπεξεργασμένη ὡς ἐὰν ἦτο τοποθετημένη ἐπὶ τοῦ χώματος. Εὐρέθη εἰς θέσιν Τσακαλόρεμα τῶν Μυτιληνῶν ἐν τῷ ἀγρῷ Δ. Κ. Χίου. Ἄνω καὶ εἰς ἀπόστασιν 0,05 ἀπὸ τῆς κορυφῆς ἡ ἐπιγραφή:

Εἰκ. 26. Ἐπιγραφή Σάμου.

τῆς στενῆς πλευρᾶς ἡ ἐπιτύμβιος ἐπιγραφή καταλαμβάνουσα ὁλόκληρον τὸ πλάτος:

Φιλαίνης τῆς Ἡρογένετος
Στησιμάχο δὲ γυνή.

Ὁ λίθος εἶναι ἐπιμελῶς εἰργασμένος, τὰ δὲ γράμματα κανονικὰ καὶ στοιχηδὸν περίπτου. Τῶν μέσων τοῦλάχιστον τοῦ ε' αἰῶνος. Βλέπε τὴν ἀνακολουθίαν ἐν τῷ 2 στίχῳ ὡς ἐὰν ὁ πρῶτος στίχος ἦτο κατ' ὀνομαστικὴν. Ἡ ἐπιγραφή ἀναφέρεται ὡς ἀδημοσίευτος ὑπὸ Jacobsthal A.M. 1906, 416 σημ. 1. Πρβλ. καὶ Ἀρχ. Ἐφημ. 1924 σελ. 84.

6. Ἐπιτύμβιος πλάξ ἐκ μαρμάρου δεξιὰ ἀποκεκρουμένη (εἰκ. 27). Εὐρέθη ἐν τῷ ἀγρῷ Παπαμιχάλη παρὰ τὴν ὁδὸν Χώρας-Τηγανίου ὀλίγον πρὸ τῆς Γλυφάδας.

Πασίγνωτος
Ἡραγόρεω.

Φοξίης
Ἀπολλωνίδεω.

Τὰ γράμματα (ὑψ. 0,017) εἶναι ἐπιμελῶς καὶ βαθέως χαραγμένα, κατὰ τὸ σχῆμα δὲ ἀνέρχονται μέχρι τοῦ τέλους τοῦ ε' αἰῶνος.

Περὶ τῶν τραπεζῶν τούτων βλ. Ἀρχ. Ἐφημ. 1924 σελ. 84 - 85.

Τὸ ὄνομα Φοξίης ἐκ τοῦ φοξός (Πρβλ. Bechtel, Die einstämmigen Personennamen σελ. 21) ἀπαντᾷ πολλάκις.

Εἰκ. 29. Ἐπιγραφή Σάμου.

8. (Ἀριθ. Εὐρ. Μουσ. Τηγ. 348). Ὁρθογώνιον μάρμαρον ἀριστερὰ ἀπεξεσμένον ἡμικυκλι-

κῶς (εἰκ. 29). Ὑψ. 0,225, πλάτ. 0,44, πάχ. 0,545.
Ἄνω ἡ ἐπιγραφή:

Πόλλιχος
Καλλίνου

Δ' αἰῶνος.

9. (Ἀριθ. Εὐρ. Μουσ. Τηγ. 349). Ὁρθογώνιος πλάξ ἐξ ἀσβεστολίθου (εἰκ. 30). Ἐπιφάνεια

Εἰκ. 30. Ἐπιγραφὴ Σάμου.

οὐχὶ καλῶς λειπεισμένη. Ὑψος 0,64, πλάτ. 0,48, πάχ. 0,36.

Ἐλίκῃ Διοκλείους
Νικομηδὶς ἡρωίνη
χαῖρε.

Γ' αἰῶνος.

10. (Ἀριθ. Εὐρ. Μουσ. Τηγ. 223). Ἐπιτύμβιος στήλη μετ' ἀετώματος ἀποκεκρουμένη τὴν κάτω δεξιάν γωνίαν. Ἡ στήλη πρὸς τὰ ἄνω εἶναι στενωτέρα (εἰκ. 31). Ὑψ. 0,90, πλάτ. 0,37, πάχ. 0,05. Εὐρέθη ἐν τῷ κτήματι Σπ. Μωραΐτη παρὰ τὴν Γλυφάδαν καὶ ἄνωθεν αὐτῆς.

Πολεμαῖος
Νικάνορος
Ἡπειρώτης.

Γ' αἰῶνος.

Πτολεμαῖος εἶναι ἡ ὀρθὴ ἐκφορὰ τοῦ ὀνόματος. Πρβ. Dittenberger Sylloge³ I ἀριθ. 328₂.

11. (Ἀριθ. Εὐρ. Μουσ. Τηγ. 30). Ὁρθογώνιος μαρμαρίνη στήλη ἔχουσα ἄνω ἐξέχουσαν κορωνίδα νῦν ἀποκεκρουμένην. Ὑψ. 1,22, πλάτ. 0,26, πάχ. 0,125.

Κοῖντος Λυ-
τάτιος Μέ-
νανδρος
Ἐρασμίου
τῷ ἰδίῳ θο-
ρεπῶ μνή-
μης χάρι(ν) καὶ
εὐνοίας.

Ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν ἦσαν εἰκονισμένα ἐν ἀναγλύφῳ ἐργαλεῖα κοπίς, ξύστρα καὶ ἕτερα δύο δυσδιάκριτα. Πάντα ταῦτα ἀπεξέστησαν ὥστε μόνον τὸ περίγραμμα νὰ ὑπολείπεται. Τοιαῦτα σκευὴ ἀπαντῶσι συχνὰ ἐπὶ ἐπιτύμβιων ρωμαϊκῶν μνημείων. Πρβ. τὸν ἐπιτύμβιον βωμὸν τοῦ Βατικανοῦ, Amelung Skulpturen des Vatik. Museums σελ. 275 ἀριθ. 147 Bd. I Taf. 30 ἀριθ. 147. Πρβ. Pfuhl, Das Beiwerk κτλ. Jahrb. 1905.

Ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς πλευρᾶς καὶ κατὰ μῆκος αὐτῆς ἐχαράχθη βραδύτερον ἢ βυζαντινὴ ἐπιγραφὴ:

+ Φωτίου Κολοκυνθίου καὶ Σισιννίου +

12. (Ἀριθ. Εὐρ. Μουσ. Τηγ. 292). Τὸ ἄνω μέρος ἐπιτύμβιου πλακὸς ἐκ μαρμάρου κάτω ἀποκεκρουμένον ὡς καὶ τὴν ἄνω δεξιάν γωνίαν (εἰκ. 32). Ὑψ. 0,30, πλάτ. 0,32, πάχ. 0,125. Εὐρέθη ἐν τῷ ἀγρῷ Μαν. Κορωνιοῦ παρὰ τοὺς Ἀγιάδες.

Θεόξενος
Διοσκουρίδου
Μητροῦ
Ἀπολλᾶδος
ἡρώες χαίρετε.

Ἀπολλᾶς - ἄδος ἐκ τοῦ Ἀπολλόδωρος, συνήθης ἐν Ἰωνίᾳ σχηματισμός. Πρβ. SGD, 4, 4₂ σελ. 939₁₆. Τὸ ὄνομα γνωστόν. Πρβ. Wiegand, 7er Vorläufiger Bericht über die Ausgrabungen in Milet und Didyma σελ. 60 ἐπιγρ. IV στίχ. 49 «οἱ ὑπὸ ἡγούμενον Ἀπολλᾶν» κτλ.

13. (Ἀριθ. Εὐρ. Μουσ. Τηγ. 107). Ἐπιτύμβιος πλάξ ἐκ μαρμάρου. Ἐν ἐκβαθύσματι εἶχεν ἀνάγλυπτον προτομήν, τῆς ὁποίας ἡ κεφαλὴ εἶναι τώρα ἐντελῶς ἀπεξεσμένη. Ὑπ' αὐτὴν ἐπιγραφὴ. Ὑψ. 0,38, πλάτ. 0,30, πάχ. 0,115.

Ἀσκληπιάδης καὶ
Τουρκουᾶτος καὶ Σύν-
φορ(ος) Ἀκνονεῖς Βαλε-
ριανῶ ἀδελφῶ μνίας
χάριν.

Δ. ΕΥΑΓΓΕΛΙΔΗΣ

ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΟΛΥΝΘΟΥ

Αἱ ἀνασκαφαὶ τῆς Ἀρχαίας Ὀλύνθου ἤρχισαν τὴν 17^{ην} Φεβρουαρίου, κατόπιν τῆς ἀπὸ 9^{ης} Φεβρουαρίου εἰδικῆς ἀδείας τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας καὶ ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἐποπτεῖαν τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀμερικανικῆς Σχολῆς Κλασικῶν Σπουδῶν, ἐξηκολούθησαν δὲ μέχρι τῆς 2^{ας} Ἰουνίου.

Περὶ τὰς 20 τάφροι ἠνοίχθησαν ἐπὶ τοῦ παρατὸ Μυριόφυτον λόφου τοῦ γνωστοῦ ὑπὸ τὸ ὄνομα «Μεγάλη Τούμπα» καὶ ἐπὶ λόφων πρὸς βορρᾶν καὶ εἰς μικρὰν τοῦτου ἀπόστασιν. Σκοπὸς τῶν τάφρων τούτων ἦτο ὁ καθορισμὸς τῆς θέσεως τῆς Ἀρχαίας Ὀλύνθου καὶ ἡ ἀνεύρεσις τῶν δημοσίων κτιρίων καὶ τῶν ναῶν τῆς πόλεως. Μέχρι τοῦδε οὐδὲν δημόσιον κτίριον καλῶς διατηρούμενον ἀνεκαλύφθη μολονότι ἀνεσκάφη ἀρκετὸν μέρος τῆς ἀρχαίας πόλεως, τὰ ἀνακαλυφθέντα ὅμως λείψανα εἶναι σπουδαιότατα.

Ἐπὶ τῆς νοτίας προεχοῦς τῆς «Μεγάλης Τούμπας» αἱ τάφροι ἀριθ. 1-3 ἔφερον εἰς φῶς λείψανα Βυζαντινοῦ πύργου ἀποτελουμένου ἐκ σειρᾶς δωματίων καὶ περικλείοντος 3 ἀποθήκας σχήματος μεγάλων πίθων, ἐσκαμμένας ἐντὸς τοῦ στερεοῦ βράχου, καὶ δύο δεξαμενάς, αἵτινες πιθανῶς ἐχρησιμοποιοῦντο διὰ τὴν ἀποθήκευσιν ἐλαίου. Μία τῶν ἀποθηκῶν εὗρέθη σχεδὸν πλήρης σίτου. Ὁ πύργος ἦτο ἐκτισμένος ἐπὶ νεολιθικοῦ συνοικισμοῦ, ἡ ἐπίχωσις τοῦ ὁποίου ἦτο ἀδιατάρακτος. (Ὅρα κατωτέρω σελ. 29 ἑ.). Ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τῆς περιοχῆς ταύτης ἀνεκαλύφθησαν λείψανα οἰκημάτων, ἀσφαλῶς χρονολογούμενα ὑπὸ τῶν εὐρεθέντων τεμαχίων ἐρυθρομόρφων ἀγγείων. Τὰ σπουδαιότερα τῶν ὀστράκων ἀνήκουσιν εἰς κρατῆρα, ἡ προσθία τοῦ ὁποίου ἐπιφάνεια φέρει ὠραιότατην παράστασιν μαινάδων καὶ σατύρων (εἰκ. 1).

Περὶ τὸ μέσον τοῦ λόφου καὶ κατὰ πλάτος αὐτοῦ, ἐκ δυσμῶν πρὸς ἀνατολάς, ἐσκάφη ἡ ὑπ' ἀριθμὸν 4 τάφρος ἀποκαλύψασα τοίχους διαφόρων οἰκιῶν κατασκευασμένους ἐκ μικρῶν λίθων καὶ φέροντας καταφανῆ ἴχνη πυρός. Μεταξὺ τῶν μικροτέρων εὐρημάτων καταλέγονται τεμάχια ἐρυθρομόρφων ἀγγείων, ὀστρακα γραπτῶν ἀγγείων ῥυθμοῦ Κορινθιάζοντος, τεμάχια ἀγγείων τῆς πρωίμου σιδηρᾶς ἐποχῆς, ἀγγεῖα καθημερινῆς χρήσεως, πίθος ἐννὸς τοῦ ὁποίου ἀνευρέθησαν ὅσα ἄνθρωπινα, καὶ κεφαλὴ μικροῦ πηλίνου εἰδωλίου ποριστῶντος Πᾶνα.

Ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τῆς «Μεγάλης Τούμπας» ἐσκάφησαν ἀπὸ νότου πρὸς βορρᾶν

αἱ ὑπ' ἀριθμὸν 5 καὶ 6 τάφροι, αἱ ὁποῖαι βραδύτερον ἐνωθεῖσαι ἀπετέλεσαν εὐρείαν ἀνασκαφήν, ἣτις ἔφερεν εἰς φῶς πολλὰ λείψανα οἰκημάτων. Μεταξὺ τῶν εὐρημάτων καταλέγονται δύο πίθοι τῶν κλασικῶν χρόνων, ὕψους περίπου 2 μέτρων, ἄφθονα ὀστρακα τῆς πρωίμου σιδηρᾶς ἐποχῆς καὶ τεμάχια μελανομόρφων καὶ ἐρυθρομόρφων ἀγγείων. Τὰ σπουδαιότερα τῶν μελανομόρφων ὀστράκων ἀνήκουσιν εἰς ἀγγεῖον τῶν μέσων περίπου τῆς ἑκτῆς ἑκατονταετηρίδος, ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ὁποίου ἀπεικονίζεται πιθανῶς ἡ Ἱστορία τοῦ Βουσίριδος. Τὸ διασωθὲν μέρος τῆς παραστάσεως, ἀπεικονίζει ἄνδρα

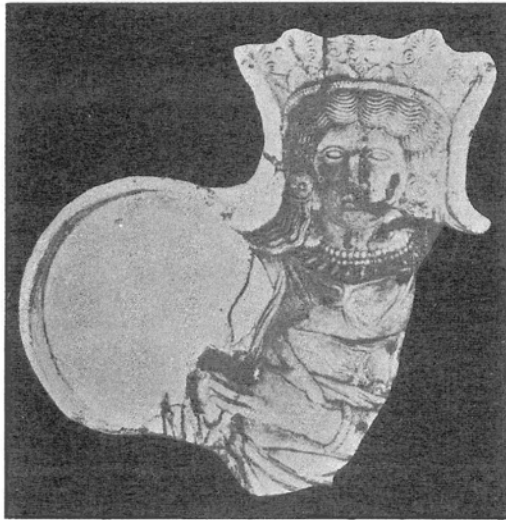
Εἰκ. 1. Ἐρυθρόμορφος κρατὴρ Ὀλύνθου.

ὑπερμεγέθους ἀναστήματος ἀναρριχώμενον τὸν ὑψηλὸν τοῖχον βωμοῦ, ἄνωθεν τοῦ ὁποίου διὰ τῆς δεξιᾶς σύρει δεύτερον ἄνδρα, προφανῶς ἕνα τῶν ὑπερασπιστῶν τοῦ βωμοῦ, εἰς βοήθειαν τοῦ ὁποίου σπεύδει τρίτος φέρων ἀκόντιον. Πολλοὶ τῶν ὑπερασπιστῶν τρέπονται εἰς φυγὴν, ἐπὶ τοῦ ἐδάφους δὲ καὶ πλησίον τοῦ τοίχου τοῦ βωμοῦ κεῖται εἰς τῶν πολιορκητῶν.

Ἡ ὑπ' ἀριθμὸν 7 τάφρος ἐσκάφη ἐπὶ τοῦ λόφου τοῦ κειμένου πρὸς τὰ ΒΑ. τῆς «Μεγάλης Τούμπας». Ὁ λόφος οὗτος προφανῶς ἀπετέλει τὸ κέντρον τῆς ἐμπορικῆς ἀγορᾶς τῆς Ὀλύνθου, ὥς συνάγεται ἐκ τοῦ μεγάλου ἀριθμοῦ τῶν ἀνευρεθέντων νομισμάτων¹, ἀνηκόντων εἰς 45 διαφόρους πόλεις, καὶ ἐκ τοῦ μεγάλου ἀριθμοῦ

¹ Ἐκ τῶν 1180 νομισμάτων, τῶν ἀνευρεθέντων εἰς ὁλόκληρον τὴν ἀνασκαφήν τὰ 618 προέρχονται ἐκ τῆς τάφρου ταύτης.

τῶν πηλίνων μητρῶν. Πολλὰ τῶν καταστημάτων καὶ οἰκιῶν ἀνεσκάφησαν, ἀνευρέθησαν δὲ πολλαὶ ἀτραποὶ καὶ 3 πλατεῖς δρόμοι φέροντες εἰς τὴν ὑπαιθρον ἀγοράν. Μία τῶν οἰκιῶν διεσώθη εἰς ἀρκετὰ καλὴν κατάστασιν. Πλησίον τῆς εἰσόδου ἀνευρέθη μικρὰ λιθόστρωτος αὐλὴ μετὰ κιόνων, περιστοιχιζομένη ὑπὸ δωματίων. Πρὸς δυσμὰς τῆς αὐλῆς ἀνεσκάφη εὐρεῖα αἴθουσα, ἐπὶ τοῦ λευκοῦ ἐπιχρίσματος τῶν τοίχων τῆς ὁποίας εἶναι ἐξωγραφημένα δι' ἐρυθροῦ χρώματος διάφορα γεωμετρικὰ σχήματα καὶ στέφανοι.

Εἰκ. 2. Μήτηρ εἰδωλίου πηλίνῃ ἐξ Ὀλύνθου.

Τὸ δάπεδον τῆς αἰθούσης ταύτης δὲν εἶναι ἰσοῦψές, ἀλλὰ φέρει χεῖλος ἐκτεινόμενον κατὰ μῆκος τῶν τοίχων καὶ πέραν τούτων εἰς πλάτος 0.90 μ. κατεσκευασμένον ἐκ τσιμέντου καὶ ὑψούμενον περὶ τὰ 0.30 μ. ἄνωθεν τῆς ἐπιφανείας τοῦ κέντρου, τὸ ὁποῖον οὕτω παρουσιάζει χαμηλοτέραν ἐπιφάνειαν. Εἰς τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν τῆς χαμηλοτέρας ἐπιφανείας τοῦ δαπέδου ἀνευρέθη ὀπή, διὰ τῆς ὁποίας τὸ ὕδωρ ἐξέφευγε εἰς μαρμαρίνην λεκάνην, ἣτις ἀνευρέθη ἐκτὸς τοῦ δωματίου καὶ εἰς τὴν ἀρχικὴν αὐτῆς θέσιν. Τὰ λοιπὰ μικρότερα δωμάτια εἶχον τοίχους κεχρισμένους διὰ λευκοῦ καὶ ἐρυθροῦ κονιάματος καὶ δάπεδον ἰσοῦψές. Πλεῖστοι μῆτραι εἰδωλίων ἀνευρέθησαν εἰς τὰ δωμάτια ταῦτα. Μία τούτων, σπουδαιότατον καὶ μοναδικὸν λείψανον οὐ μόνον τῆς τέχνης ἀλλὰ καὶ τῆς θρησκείας τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, παριστᾷ Κυβέλην φέρουσαν στέμμα ἐπὶ τῆς μακρᾶς κυματοειδοῦς αὐτῆς κό-

μης, ἐνώτια καὶ περιδέραιον, καὶ κρατοῦσαν εἰς τὴν ἀριστερὰν χεῖρα τύμπανον (εἰκ. 2). Παραστάσεις τῆς Κυβέλης ἔχομεν καὶ εἰς ἄλλα πηλῖνα εἰδώλια καὶ μῆτρας, ὥς καὶ εἰς ἀργυρᾶν πλάκα, ὅπου αὕτη φέρεται ἐπὶ ἄρματός συρομένου ὑπὸ δύο λεόντων καὶ συνοδεύεται ὑπὸ τοῦ Ἑρμοῦ. Αἱ πολλαὶ παραστάσεις τῆς θεότητος ταύτης ὑποδεικνύουσιν ἴσως ὅτι ἡ Κυβέλη ἐτιμᾶτο ἰδιαίτερος ἐν Ὀλύνθῳ.

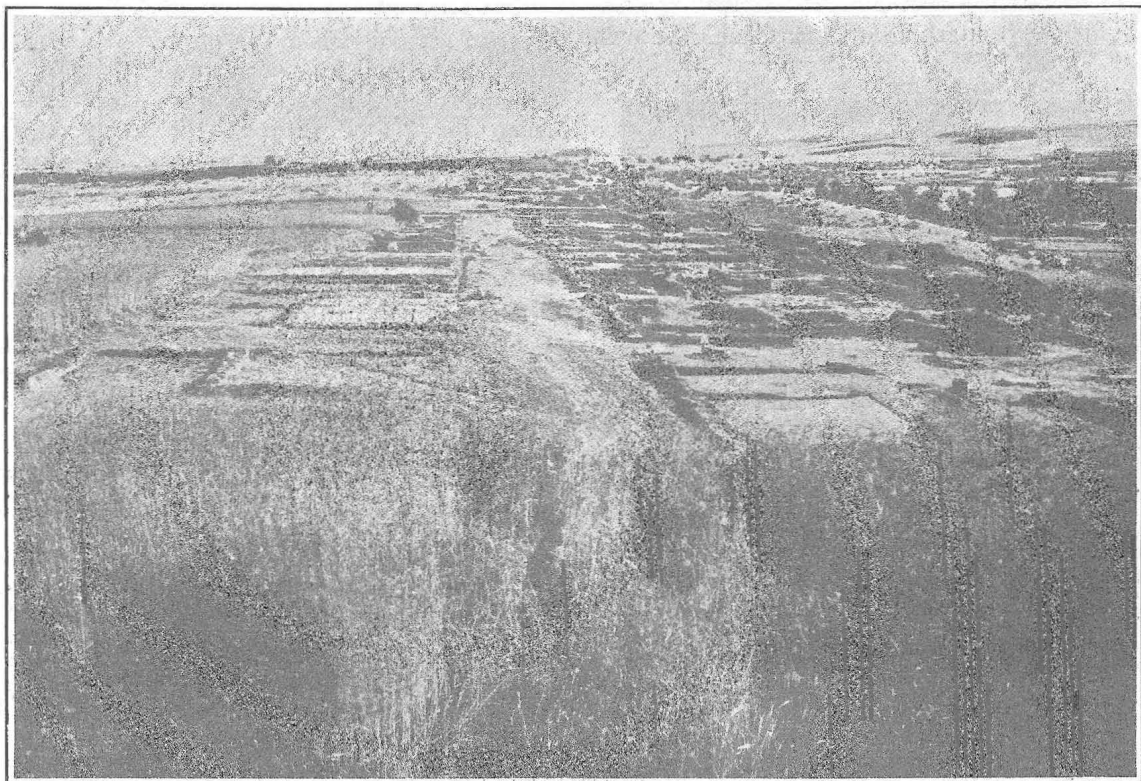
Πλησίον τῆς ἀγορᾶς ἀνεκαλύφθησαν πολλὰ τεμάχια πηλίνων σωλῆνων, φερόντων ἀπὸ βορρᾶ πρὸς νότον καὶ ἀπὸ νότου πρὸς βορρᾶν, ἀποδεικνύοντα ὅτι ἡ περιοχὴ αὕτη εἶχεν ἄφθονον ὕδωρ καὶ ὅτι οἱ κάτοικοι τῆς Ὀλύνθου εἶχον ἀνεπτυγμένας ὑδραυλικὰς γνώσεις. Εἰς μίαν τῶν ἀνασκαφεισῶν οἰκιῶν ἀνευρέθη εἰς ἀκέραιος πηλῖνος λουτήρ. Εἰς τὸ κατώτερον αὐτοῦ ἄκρον φέρει βύθισμα, φαίνεται δὲ ὅτι οἱ λουόμενοι ἐκάθηντο μὲ τὸν πόδας ἐντὸς τοῦ βυθίσματος τούτου.

Πλεῖστα πηλῖνα εἰδώλια καλῶς διατηρούμενα καὶ τεμάχια ἐρυθρομόρφων ἀγγείων περιλαμβάνονται μεταξὺ τῶν μικροτέρων εὐρημάτων ἐκ τῆς περιοχῆς ταύτης.

Εἰς τὰ νοτιοανατολικά τοῦ αὐτοῦ λόφου ἡνοίχθη ἡ ὑπ' ἀριθμὸν 8 τάφρος, ἣτις ἀπεκάλυψε τὴν περιοχὴν τῶν οἰκιῶν τῶν πλουσίων τῆς 5^{ης} καὶ 4^{ης} π. Χ. ἐκοτοντοετηρίδος. Πολλαὶ ὥραιαι καὶ μεγάλαι οἰκίαι ἡ ἐπαύλεις ἀνεσκάφησαν πλήρως. Ὁ Δημοσθένης λέγων (Περὶ παραπροσβείας 426) ὅτι ὁ Μακεδονικὸς χρυσὸς ἐπλούτισεν αἰφνιδίως πολλοὺς τῶν Ὀλυνθίων, οἵτινες ἐπέδειξαν ἀσυνήθη μεγαλοπρέπειαν εἰς τὴν κατασκευὴν καὶ τὸν εὐπρεπισμὸν τῶν οἰκιῶν των, εἶχε πιθανῶς ὑπ' ὄψιν του τοιαύτας οἰκίας (εἰκ. 3). Στενὸν προαύλιον φέρει ἀπὸ τῆς ὁδοῦ εἰς λιθόστρωτον αὐλήν, ἣτις ἐνίστε ἔχει βαθεῖαν δεξαμενὴν ὁμοίαν πρὸς τὰς συναντωμένας ἐν ταῖς αὐλαῖς τῶν οἰκημάτων τῆς Περγάμου. Περὶ τὴν αὐλήν ὑπῆρχον πολλὰ δωμάτια, ἔμπροσθεν δὲ ταύτης καὶ πρὸς τὴν ὁδὸν καταστήματα. Εἰς μίαν τῶν αὐλῶν ἀνεύρομεν θεμέλια κλίμακος, προφανῶς ἀγούσης εἰς τὸν δεύτερον ὄροφον τῆς οἰκίας. Τὸ κύριον δωμάτιον τῶν οἰκιῶν ὁμοιάζει πρὸς τὸ ἀνευρεθὲν ἐν τῇ τάφρῳ ἀριθμὸς 7. Ἑπτὰ τοιαῦτα δωμάτια ἀνευρέθησαν ἐν καλῇ καταστάσει, ἐκτὸς τῶν τριῶν τῶν ἀποκαλυφθέντων ἐν τῇ τάφρῳ ἀριθμὸς 7 καὶ ἐν τῇ τάφρῳ ἀριθμὸς 13 (εἰκ. 4). Τὸ περὶ τοὺς τοίχους χεῖλος εἶναι κατεσκευασμένον ἐξ ἀσβεστοχρίσματος, ἡ δὲ χαμηλοτέρα κεντρικὴ ἐπιφάνεια τοῦ δαπέδου καλύπτεται ὁμοίως ὑπὸ ἀσβεστοχρίσματος ἐνίστε δὲ ὑπὸ ὥραιοτάτου μωσαϊκοῦ. Συνήθως τὸ δάπεδον εἶναι ἐπικλινές καὶ εἰς τὸ χαμηλότερον

αὐτοῦ σημεῖον φέρει ὀπὴν, ἐκ τῆς ὁποίας ἐξέφυγε τὸ ὕδωρ εἰς λεκάνην. Εἰς τὰ κατώτατα μέρη τῶν τοίχων διετηρήθη πολλαχοῦ λεπτότατον κονίαμα χρώματος λευκοῦ ἢ Πομπειανοῦ ἐρυθροῦ. Τὸ δάπεδον ἐνὸς τῶν δωματίων ἐκαλύπτετο δι' ὠραιότατου μωσαϊκοῦ κατεσκευασμένου ἐκ μικρῶν τεμαχίων λίθου χρώματος λευκοῦ καὶ βαθέως κυανοῦ κειμένων εἰς στρῶμα ἐρυ-

λουθίαν εἶναι ἀρχαιότερα τῶν οἰκιῶν τῆς Πριήνης καὶ Δήλου. Αἱ οἰκίαι τῆς Ὀλύνθου εἶναι σπουδαιόταται διότι εἶναι αἱ μόναι ὑπάρχουσαι ἐκ τῶν πρὸ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου χρόνων, καὶ ἀποτελοῦσι ἐν τῶν σπουδαιοτάτων ἀποτελεσμάτων τῶν ἀνασκαφῶν. Δέκα τέσσαρες ἐν ὧν οἰκίαι ἀνευρέθησαν εἰς τὴν μέχρι τοῦδε ἀνασκαφείσαν περιοχὴν τῆς Ἀρχαίας Ὀλύνθου. Αἱ οἰ-

Εἰκ. 3. Οἰκίαι Ὀλύνθου.

θροῦ πηλοῦ. Ὑπὸ ὠρισμένον φῶς ὁ συνδυασμὸς τοῦ λευκοῦ, κυανοῦ καὶ ἐρυθροῦ χρώματος εἶναι μεγάλης ὠραιότητος.

Τὸ δάπεδον ἐτέρου δωματίου ἐκαλύπτετο ὑπὸ μωσαϊκοῦ τῆς καλλίστης ἑλληνικῆς τέχνης. Ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας του ἀπεικονίζονται 3 Νηρηίδες ἱππεύουσαι δελφίνας καὶ ἱπποκάμπους, ἄνωθεν δὲ αὐτῶν δύο λέοντες προσβάλλοντες ἔλαφον. Ἡ ὅλη παράστασις περικλείεται ὑπὸ ταινίας κοσμουμένης διὰ μαιάνδρων. Περισσότερον τοῦ ἡμίσεος τοῦ μωσαϊκοῦ τούτου εἶναι κατεστραμμένον ὑπὸ τῶν ἀρότρων ἀρκετὸν ὅμως αὐτοῦ μέρος διεσώθη παρέχον σαφῆ εἰκόνα τοῦ ὅλου.

Τὰ οἰκήματα ταῦτα εἶναι τὰ ὑπὸ τοῦ Φιλίππου καταστραφέντα τῷ 348 π. Χ. καὶ κατ' ἀκο-

κίαι αἱ ἀχθεῖσαι εἰς φῶς ὑπὸ τῆς τάφρου ἀριθ. 8 εἶναι ἐκτισμένοι ἐκατέρωθεν ὁδοῦ πλάτους 15 περίπου ποδῶν ἀγούσης ἀπὸ βορρᾶ πρὸς νότον (εἰκ. 3). Μακρὸν τῆς ὁδοῦ μέρος ἐκαθαρίσθη ὥς καὶ ἕτεραι τρεῖς ἀρόδοι τέμνουσαι ταύτην κατ' ὀρθὴν γωνίαν.

Ἐντὸς τῶν οἰκιῶν ἀνευρέθησαν τεμάχια ἀγγείων μετὰ γραπτῶν παραστάσεων, μερικά τῶν ὁποίων προσκολληθέντα ἐσχημάτισαν σχεδὸν πλήρες ἐρυθρόμορφον πινάκιον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἀπεικονίζεται ὁ Ἡρακλῆς καὶ ἡ Ἀθηνᾶ ἢ ἡ Ὀμφάλη κρατοῦσα δόρυ. Μεταξὺ τῶν πηλίνων ἀντικειμένων καταλέγονται κεφαλαὶ Αἰθιοπῶν, ἡνίοχος ὁδηγῶν δύο θυμοειδεῖς ἵππους, παιδίον καθήμενον καὶ κρατῶν ἀλέκτορα, καὶ πολλοὶ μι-

κροὶ οἰκιακοὶ βωμοί. Εἰς μίαν τῶν ἀνασκαφεισῶν οἰκιῶν ἀνευρέθη καὶ μεγάλη μαρμαρίνη λεκάνη (περιρραντήριον) ὥς καὶ ὁ κιονίσκος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἦτο τοποθετημένη.

Μοναδικὸν εὔρημα ἦτο ἡ ἀνακάλυψις μικροῦ δωματίου λουτροῦ τελείως διατηρουμένου. Τὸ δάπεδον αὐτοῦ καλύπτεται ὑπὸ πηλίνων πλακῶν, εἰς μίαν δὲ γωνίαν τοῦ δωματίου ἀνευρέθη

καλυφθέντων μέχρι τοῦδε γλυπτῶν μνημείων. Τὰ γλυπτὰ ταῦτα ἀνήκουσιν εἰς τὸ τέλος τῆς 5^{ης} π. Χ. ἑκατονταετηρίδος. Ἡ ὑπ' ἀριθ. 9 τάφος σκαφεῖσα ἀπὸ νότου πρὸς βορρᾶν καὶ ἐπὶ τῆς «Μεγάλης Τούμπας» ἔφερεν εἰς φῶς λείψανα οἰκημάτων καταστραφέντων διὰ πυρός. Τὰ μικρότερα εὐρήματα ἐκ τῆς τάφρου ταύτης περιλαμβάνουσιν ὄστρακα τῆς πρωΐμου σιδηρᾶς

Εἰκ. 4. Δωμάτια οἰκιῶν Ὀλύνθου.

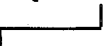
πήλινος λουτήρ ὅμοιος πρὸς τὸν ἀνακαλυφθέντα εἰς τὴν περιοχὴν τῆς τάφρου 7.

Εἰς μίαν τῶν αὐλῶν τῶν ἀνασκαφεισῶν οἰκιῶν καὶ πλησίον μεγάλου μυλολίθου ἀνευρέθη μαρμαρίνη κεφαλὴ μετὰ προσώπου ἐστραμμένου πρὸς τὰ κάτω. Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα παριστᾷ Ἀρτεμιν, ἥτις, ὅπως καὶ ὁ ἀδελφός της Ἀπόλλων, εἰκονίζεται μετὰ διαδήματος ἐπὶ τῶν νομισμάτων τῆς Ὀλύνθου. Δύναται ἐπίσης νὰ παριστᾷ Ἥραν, ἥτις συνήθως φέρει διάδημα. Δύο μαρμαρίναι ἀροκέραμοι φέρουσιν ἀνάγλυφα ἀνθέμια, καὶ δύο μαρμαρίναι πλάκες, μία τῶν ὁποίων φέρει ἀνάγλυφον παρᾶστασιν γρουπῶν κατασχίζόντων ἡμίονον, ἡ δ' ἑτέρα 2 περωτοὺς γρύπας ἀποτελοῦσι τὸ σύνολον τῶν ἀνα-

ἐποχῆς, τεμάχια μελανομόρφων ἀγγείων καὶ χονδροειδῆ σκεύη. Εἰς ἓν δωμάτιον ἀνευρέθησαν 6 ὑπερμεγέθεις πίθοι ὕψους ἀναστήματος ἀνδρός. Τὸ σπουδαιότερον εὔρημα ἐκ τῆς τάφρου ταύτης, χρονολογούμενον πρὸ τοῦ 460 π. Χ., εἶναι πήλινος τετράπλευρος βωμός, φέρων παρᾶστασιν ἱππέως ἐπὶ τῶν τριῶν αὐτοῦ πλευρῶν.

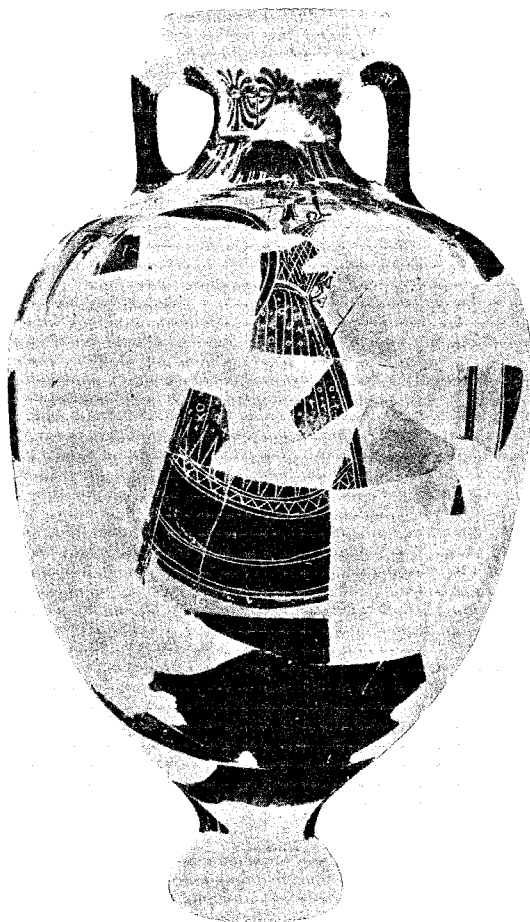
Ἡ ὑπ' ἀριθ. 10 τάφος σκαφεῖσα κατὰ μῆκος τοῦ βορείου ἄκρου τῆς «Μεγάλης Τούμπας» ἐκ δυσμῶν πρὸς ἀνατολὰς ἀπεκάλυψε λιθόστρωτον δάπεδον καὶ πολλοὺς τοίχους οἰκιῶν, παρὰ τοὺς ὁποίους ἀνευρέθησαν ὄστρακα τῆς πρωΐμου σιδηρᾶς ἐποχῆς καὶ τῶν ὑστερωτέρων χρόνων. Τὰ ἐπὶ τῆς πλευρᾶς ταύτης τοῦ λόφου κτίρια περιλαμβάνουσι πολλὰς ὑπογείας ἀποθήκας

σχήματος μεγάλου πίθου, ἐσκαμμένας ἐντὸς τοῦ στερεοῦ βράχου.

Εἰς τὴν ἀνατολικὴν περιοχὴν τῆς «Μεγάλης Τούμπας» καὶ πλησίον τοῦ φυλακείου ἐσκάφη ἡ ὑπ' ἀριθ. 11 τάφος Αὕτη ἔφερεν εἰς φῶς πολλοὺς τοίχους οἰκιῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἀνευρέθη λίθινος οἰκίας κίων στενούμενος πρὸς τὰ ἄνω καὶ στρώμα περιλαμβάνον πληθὺν πηλίνων εἰδωλίων, προφανῶς ἀποθέτης ἱεροῦ τινος. Ἄλλα τῶν εἰδωλίων παριστᾷσιν τὴν Ἄρτεμιν καὶ ἄλλα τὴν Ἀφροδίτην. Μερικὰ τούτων ἀνάγονται εἰς τὴν ἀρχαϊκὴν ἐποχὴν, φέρουσι τὸ λεγόμενον ἀρχαϊκὸν μεϊδιάμα τὸ χαρακτηρίζον τοὺς χρόνους τῆς 6^{ης} ἑκατονταετηρίδος. Ἄλλα, ὁμοιάζοντα πρὸς τὸν Ρόδιον τύπον, ἀνάγονται πιθανῶς εἰς τὸ τέλος τῆς 6^{ης} καὶ εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς 5^{ης} ἑκατονταετηρίδος, πάντως ὅμως εἰς χρόνους προγενεστέρους τῆς καταστροφῆς τῆς πόλεως ὑπὸ τοῦ Ἀρταβάζου τῷ 479 π. Χ. (Ἡροδ. 8, 127). Ἀνεσκάψαμεν δολόκληρον τὸν περὶ τὸν ἀποθέτην χώρον διὰ νὰ ἀνεύρωμεν τὸ ἱερόν, εἰς τὸ ὁποῖον οὗτος ἀνῆκε. Κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν ἀνευρέθησαν μεγάλα τεμάχια κατεργασμένων λίθων φέροντα ἀναθύρωσιν καὶ ἀρχαίους συνδέσμους σχήματος εὐρὺ θεμέλιον τοῖχου πιθανῶς βωμοῦ τινος, καὶ πλεῖστα τεμάχια πολυχρώμου κονιάματος. Τέσσαρα τεμάχια τοῦ κονιάματος τούτου προσκολληθέντα ἀπετέλεσαν πλήρεις δωρικὸν κιονόκρανον κοσμούμενον δι' ὀρθογωνίων σχημάτων ἐρυθρῶν καὶ λευκῶν ἐναλλάξ, χωριζομένων ὑπὸ γραμμῶν χρώματος μελανοῦ καὶ πρασίνου. Ἡ ἄνω ἐπιφάνεια τοῦ ἔχινου εἶναι ἐπίπεδος καὶ ἔχει πλάτος 0.37 μ., ἡ πλαγία τοῦ ὅψις ἔχει ὕψος 0.09 μ. Τὸ πλάτος τῆς κάτω ἐπιφανείας εἶναι 0.30 μ. Τὸ ἐγχρωμον τοῦτο κιονόκρανον, ἕτερον ὅμοιον κιονόκρανον καὶ τὰ ἄφθονα τεμάχια ἐγχρώμου κονιάματος ἀναγόμενα εἰς τὴν 6^{ην} ἑκατονταετηρίδα προέρχονται ἀσφαλῶς ἐξ ἀρχαίου ναοῦ, ὅστις τελείως κατεστράφη.

Εἰς τὴν περιοχὴν ταύτην ἀνεκαλύφθη μέγα δημόσιον κτίριον, τοῦ ὁποίου διασώζονται οἱ στενοὶ τοῖχοι καὶ βάσεις τῶν κίωνων τοῦ βορείου καὶ νοτίου προπύλου. Τὸ κτίριον τοῦτο ἐκτίσθη ἐσπευσμένως καὶ ἐκ λίθων εἰλημμένων ἐξ ἑτέρου ἀρχαιότερου κτιρίου, καταστραφέντος ὑπὸ τῆς στρατιᾶς τοῦ Ξέρξου, ἐχρησίμευεν δὲ πιθανῶς ὡς Πρυτανεῖον συγχρόνως καὶ ἀγορά, καὶ ἀπετέλει τὸ στρατιωτικόν, πολιτικὸν καὶ θρησκευτικὸν κέντρον τῆς Ὀλύνθου. Εἴκοσι πέντε ὑπόγειαι ἀποθήκαι καὶ 2 βαθεῖαι δεξαμεναὶ ἀνευρέθησαν περὶ τὸ Πρυτανεῖον καθὼς καὶ πολλὰ μικρότερα οἰκήματα ἀνήκοντα πιθανῶς εἰς τοὺς στρατιωτικοὺς ἀρχηγούς καὶ ἱερεῖς τῆς

Ὀλύνθου. Μεταξὺ τῶν ἀνακαλυφθέντων πολυπληθῶν ὀστράκων καταλέγονται τεμάχια ἀνήκοντα εἰς Παναθηναϊκὸν ἀμφορέα φέροντα ἐπὶ τῆς προσθίας μὲν ὄψεως Ἀθηνᾶν, ἐπὶ τῆς ὀπισθίας δὲ πυγμαχοῦντας ἀθλητὰς (εἰκ. 5). Τὰ τεμάχια ταῦτα συνεκολλήθησαν καὶ ὁ ἀμφορεὺς συμπληρωθεὶς ἀπόκειται νῦν εἰς τὸ Μουσεῖον

Εἰκ. 5. Παναθηναϊκὸς ἀμφορεὺς ἐξ Ὀλύνθου.

Θεσσαλονίκης. Ἄλλα εὐρήματα εἶναι ὡραιότατη γυναικεῖα κεφαλὴ ἐκ πηλοῦ, ὑπερφυσικοῦ μεγέθους, τῆς 5^{ης} ἑκατονταετηρίδος, 2 χαλκᾶ τριγωνικὰ περιώμια, τὸ ἐν τῶν ὁποίων φέρει παράστασιν Ἀπόλλωνος καὶ τὸ ἕτερον παράστασιν γέροντος φέροντος φρυγικὸν πῖλον καὶ κρατοῦντος μακρὰν ῥάβδον ἢ σκῆπτρον, ἐν μικρὸν εἰδώλιον ἐξ ἐλεφαντοστοῦ ἱερείας κρατούσης στέφανον ὑπὲρ τὴν κεφαλὴν, δύο μικρὰ μολύβδινα εἰδώλια Πριάπου καὶ γυναικεῖας τινὸς θεότητος, θησαυρὸς 35 ἀργυρῶν νομισμάτων τῆς Χαλκιδικῆς καὶ ἐπιγραφὴ ἀναφερομένη εἰς ἀγοραπωλησίας οἰκοδομῶν. Τὰ ποικίλα καὶ σπουδαῖα

ταῦτα εὐρήματα ὑποδεικνύουσιν ὅτι ἡ περιοχὴ αὕτη τοῦ λόφου ἦτο τὸ κέντρον τοῦ δημοσίου βίου τῆς Ὀλύνθου.

Ἡ ὑπ' ἀριθ. 12 τάφος, ἀνοιγεῖσα ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τῆς «Μεγάλης Τούμπας», ἀπεκάλυψε ἀρχαῖον δρόμον λιθόστρωτον ἐκτείνονμενον ἐπὶ τῆς πλευρᾶς ταύτης τοῦ λόφου ἀπὸ βορρᾶ πρὸς νότον. Πλησίον τοῦ κατωτάτου σημείου τοῦ δρόμου τούτου καὶ ὅπου πιθανῶς εὐρίσκετο ἡ ἀνατολικὴ εἴσοδος τῆς πόλεως ἀνεκαλύφθη Νυμφαῖον μετὰ τοίχων ἐκ μεγάλων καλῶς κατεργασμένων λίθων καὶ διαπέδου πλακοστρώτου. Οἱ πῆλιννοι σωλῆνες, οἵτινες ἔφερον τὸ ὕδωρ εἰς τὸ νυμφαῖον τοῦτο διεσώθησαν εἰς μίαν τῶν ἐσωτέρων αὐτοῦ γωνιῶν.

Ἐπὶ λόφου κειμένου πρὸς ἀνατολὰς τῆς «Μεγάλης Τούμπας» δοκιμαστικὴ τάφος ὑπ' ἀριθ. 13 ἔφερεν εἰς φῶς 3 μεγάλα οἰκήματα. Πολλὰ τεμάχια ξυρρομορφῶν ἀγγείων ἀνευρέθησαν κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν τῆς τάφου ταύτης, ἀνάγλυφος παραστάσις τῆς Ἀθηνᾶς Παρθένου καὶ πλείστα χαλκᾶ ἀντικείμενα. Ἐκ τούτων σπουδαιότερα εἶναι ἀγγεῖα, δακτύλιοι, πόρπη καὶ τεμάχια χαλκοῦ περιδεραίου.

Εἰς ὁλόκληρον τὴν ἀνασκαφεῖσαν περιοχὴν ἀνεκαλύφθησαν περὶ τοὺς 70 πῆλιννοι λύχνου, 7-8 διαφόρων τύπων. Εἰς τούτων εἶναι κατεσκευασμένοι ἐκ λίθου, ἕτερος δὲ ἐκ χαλκοῦ.

Τὰ ἀνακαλυφθέντα νομίσματα εἶναι σπουδαιότατα καὶ διὰ τὴν τέχνην καὶ διὰ τὴν ἱστορίαν. Τὰ ἀνευρεθέντα νομίσματα τῆς Χαλκιδικῆς ἐνώσεως ἀποτελοῦντα τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἀνακαλυφθέντων 1180 νομισμάτων (ἐκ τῶν ὁποίων 84 μόνον εἶναι ἀργυρᾶ) εἶναι ἀρκετὰ διὰ νὰ ἀποδείξωσιν ὅτι ἀνεσκαφάμεν τὴν Ὀλυνθον καὶ νὰ ὀρίσωσι τὴν διαμνησθηθεῖσαν θέσιν τῆς πόλεως ταύτης. Οὐδεμία ἄλλη πόλις τῆς περιοχῆς ἠδύνατο νὰ ἔχῃ τόσον ἐμπόριον ὅσον ὑποδεικνύουσι τὰ ἀνευρεθέντα νομίσματα. Πολλὰ τῶν νομισμάτων εἶναι πραγματικὰ καλλιτεχνήματα. Τὰ σπάνια ἀργυρᾶ τετραδράχμια, καταλεγόμενα μετὰ τῶν ὥραιότερων γνωστῶν νομισμάτων, φέρουσιν ἐπὶ τῆς μιᾶς ὀψews τὴν ὥραιαν κεφαλὴν τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ ἐπὶ τῆς ἐτέρας λύραν μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς ΧΑΛΚΙΔΕΩΝ. Πολυπληθὴ εἶναι καὶ τὰ ἀνακαλυφθέντα χαλκᾶ νομίσματα, τὰ φέροντα ἐπὶ τῆς μιᾶς ὀψews κεφαλὴν Ἀρτέμιδος ἢ Ἀπόλλωνος καὶ ἐπὶ τῆς ἐτέρας λύραν ἢ τρίποδα. Μετὰ τῶν ἀνακαλυφθέντων περιλαμβάνονται νομίσματα καὶ τῶν κάτωθι πόλεων: Ἀκάνθου, Αἰγῶν, Αἴνου, Ἀμφιπόλεως, Ἀφύτιδος, Ἀπολλωνίας, Ἀθηνῶν (464 - 393 π. Χ.), Βοττιαίων, Καισαρείας τῆς Καπποδοκίας, Καρύστου, Δίου, Ἐρετρίας, Γόρτυνος, Ἡρακλείου,

Ἐρμιόνης, Ἰστιαίας, Λαμίας, Λαμψάκου, Λαρίσης, Μαρωνείας, Μένδης, Φαρσάλου, Ποτιδαίας, Πύδνας, Σάμου, Σερμύλης, Τορώνης, Θάσου, Θεσσαλονίκης, τῶν Μακεδόνων βασιλέων Ἀλεξάνδρου τοῦ Ι, Ἀμύντα τοῦ ΙΙΙ, Ἀρχελαίου, Περδίκκα τοῦ ΙΙΙ καὶ Φιλίππου τοῦ ΙΙ. Ἐκτὸς ἐνὸς ἢ δύο νομισμάτων τῶν χρόνων τοῦ Κωνσταντίνου καὶ τῶν ὑστερωτέρων χρόνων δὲν ἀνεκαλύφθησαν νομίσματα τῶν χρόνων τῶν Ρωμαϊκῶν αὐτοκρατόρων. Ἀνεκαλύφθησαν ὁμῶς ἀρκετὰ νομίσματα τῶν Βυζαντινῶν χρόνων. Τὰ νομίσματα ταῦτα μετὰ τῶν πολυπληθῶν τεμαχίων τῶν Βυζαντινῶν ἀγγείων ἀποδεικνύουσιν ὅτι κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς χρόνους ἡ Ὀλυνθος καὶ πάλιν κατωκίθη. Ἐν νόμισμα τοῦ Ἀντωνίνου τοῦ Πίου, ἀνευρεθὲν ἐν τῇ ἀγορᾷ, εἶναι τόσον ἐφθαρμένον ὥστε ἀσφαλῶς ἦτο ἐν χρήσει κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς χρόνους. Γνωρίζομεν ὅτι τοιαῦτα νομίσματα ἦσαν ἐν χρήσει καὶ εἰς πολὺ μεταγενεστέρους τῶν Βυζαντινῶν χρόνους, ἀφ' οὗ Νapoléon ὁ Ι ἐξέδωκε διάταγμα ἀπαγορεύων τὴν κυκλοφορίαν τοιούτων νομισμάτων. Πρὸς τούτοις τὸ νόμισμα τοῦ Ἀντωνίνου τοῦ Πίου, προερχόμενον ἐκ τοῦ νομισματοκοπείου τῆς Καισαρείας ἐν Καππαδοκίᾳ, δὲν δύναται νὰ ἔχῃ σχέσιν πρὸς τὴν Ρώμην.

Δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν ὅτι ἡ Ὀλυνθος δὲν κατωκίτο κατὰ τοὺς Ρωμαϊκοὺς χρόνους καὶ πιθανῶς καὶ κατὰ τοὺς Ἑλληνιστικούς. Ἡ γενομένη καταστροφὴ τῆς Ὀλύνθου ὑπὸ Φιλίππου τοῦ Μακεδόνα ἦτο πλήρης. Τὰ ἔχνη παντελοῦς καταστροφῆς καὶ μεγάλων πυρῶν εἶναι καταφανῆ εἰς ὁλόκληρον τὴν ἀνασκαφεῖσαν περιοχὴν. Τὰ τεῖχη καὶ τὰ οἰκήματα τῆς Ὀλύνθου κατεστράφησαν τῷ 348 π. Χ. Οἱ ἀγροὶ διενεμήθησαν μετὰ τῶν ἀξιοματικῶν τοῦ Φιλίππου, ἐνῷ οἱ κάτοικοι τῆς Ὀλύνθου ἐπωλήθησαν ὡς δοῦλοι εἰς δημόσιον πλειστηριασμόν. (Διόδ. ΧΥΙ, 53; Δείναρχος κατὰ Δημοσθένους, 93; Δημοσθένης Περὶ Παραπρεσβείας 439). Ἡ πληροφορία αὕτη δὲν εἶναι ἀπολύτως ἐξηκριβωμένη, ἴσως δὲ εἶναι καὶ ὑπερβολικὴ. Πιθανῶς μερικοὶ τῶν κατοίκων παρέμειναν εἰς τὴν περιοχὴν τῆς καταστραφείσης πόλεως καὶ μετὰ τὸ 348 καὶ μέχρι 312 π. Χ. ὁπότε ἐκτίσθη ἡ Κασσάνδρεια, εἰς ἣν μετεφέρθησαν οἱ ἐπιζήσαντες τῶν Ὀλυνθίων. Αἱ μέχρι τοῦδε γενομένη ἀνασκαφαὶ δὲν ἔφερον εἰς φῶς λείψανα δυνάμενα μετὰ βεβαιότητος νὰ ἀναθῶσιν εἰς τοὺς Ἑλληνιστικούς ἢ Ρωμαϊκοὺς χρόνους.

Ἀμερικανικὴ Σχολή.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 15ῃ Ἰουλίου, 1928.

DAVID M. ROBINSON

A. ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΚΑ ΕΥΡΗΜΑΤΑ
ΕΚ ΤΗΣ ΟΛΥΝΘΟΥ

Ἐπὶ τῆς νοτίας πλευρᾶς τοῦ λόφου τοῦ γνωστοῦ ὑπὸ τὸ ὄνομα «Μεγάλη Τούμπου» παρὰ τὸ χωρίον Μυριόφυτον τῆς Χαλκιδικῆς, ὅπου ἔκειτο ἡ ἀρχαία Ὀλυνθος, ἀνευρέθη καὶ ἀνεσκάφη ὑπὸ τοῦ Δρος David M. Rodinson νεολιθικός συνοικισμός ἀναγόμενος εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς 3^{ης} π. Χ. χιλιετηρίδος. (Πρὸβλ. Μυλωνᾶ, *The Neolithic Settlement at Olynthus*, Baltimore, 1929). Τὰ ἐκ τοῦ συνοικισμοῦ τούτου εὐρήματα περιλαμβάνουσι τὰ ἀκόλουθα.

1. Ἀγγεῖα μονόχρωμα μετὰ στιλπνῆς συνήθως μελανῆς ἐπιφανείας καὶ δακτυλοειδοῦς λαβῆς. Ἐγγράκτα χονδροειδοῦς κατασκευῆς, τετραπλευρῶν σχημάτων καὶ μικρῶν διαστάσεων. Τὰ ἀγγεῖα ταῦτα ἐχρησιμοποιοῦντο οὐχὶ διὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ καθημερινοῦ βίου, ἀλλὰ πιθανῶς διὰ τὰς πρωτογόνους τῶν κατοίκων θρησκευτικὰς τελετὰς. (Πρὸβλ. καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ Χ. Τσουντα ἀνευρεθέντα ἐν Θεσσαλίᾳ μικροσκοπικὰ ἀγγεῖα: Προϊστορικαὶ ἀκροπόλεις Διμηνίου καὶ Σέσκλου, εἰκόνες 86 - 88). Γραπτὰ, μετὰ ἐρυθρᾶς στιλπνῆς ἐπιφανείας καὶ διακοσμῆσεως σπειροειδοῦς καὶ μαιανδροειδοῦς ἔξω-γραφημένης διὰ χρώματος καστανοῦ πρὸς τὸ μελανόν. Συνήθη σχήματα ἀγγείων εἶναι τὸ τῶν κυπέλλων, τὸ τοῦ σκύφου, τὸ τῶν βαθειῶν φιαλῶν.

2. Ἐννέα λίθινα καὶ πῆλινα εἰδώλια. Σχεδὸν ἅπαντα εἶναι τύπου ἀμόρφου, δύο δὲ φέρουσιν ὁπᾶς, διὰ τῶν ὁποίων ἠδύναντο νὰ ἀναρτηθῶσι. Τὰ εἰδώλια, εὐρεθέντα ἐντὸς τῶν οἰκημάτων τοῦ συνοικισμοῦ, ἀπεικονίζουν τὴν θεότητα τὴν λατρευομένην ὑπὸ τῶν πρωτογόνων κατοίκων τῆς «Μεγάλης Τούμπας». (Πρὸβλ. θεωρίαν Β. G. Hogarth ἐν *Essays in Aegean Archaeologie*, σελ. 55 κ. ἑξ. καὶ Μυλωνᾶ ἐ. ἀ. σελ. 59 ὑποσημείωσιν 16).

3. Ἐξήκοντα πέντε λίθιναι ἀξίναι τῶν γνωστῶν Θεσσαλικῶν σχημάτων καὶ δύο τύπων ἰδιαζόντων εἰς τὸν συνοικισμόν τῆς Ὀλύνθου.

4. Μικρότερα ἀντικείμενα: ἦτοι, πεσσοὶ σφενδονῶν (ἐκ λίθου καὶ ἐκ πηλοῦ), ἰγδία, κρατευταί, ὀστῆινα ἐργαλεῖα καὶ ὀδόντες ἀγριοχοίρων.

5. Ἀρχιτεκτονικὰ κτίσματα. Κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν ἀνευρέθησαν τὰ θεμέλια τεσσάρων τετραπλευρῶν οἰκημάτων ἀνήκοντα καὶ εἰς τὰς τρεῖς περιόδους τῆς διαρκείας τοῦ συνοικισμοῦ. Εἶναι κατεσκευασμένα ἐκ μικρῶν λίθων κειμένων ἐν πηλῷ καὶ ἔχουσι μέγα πλάτος (0.75×0.95 μ.)· προφανῶς ἔφερον τοίχους κατεσκευασμένους ἐκ πλίνθων.

Κατὰ τὴν ἀνατολικὴν ἄκραν τοῦ συνοικισμοῦ καὶ κάτωθεν Βυζαντινοῦ τοίχου ἀνευρέθη τὸ δάπεδον κεραμικοῦ ἱπνοῦ τῶν νεολιθικῶν χρόνων. Τὸ δάπεδον, σχήματος ἑλλειψοειδοῦς, ἔχει μῆκος 1.10 μ. καὶ πλάτος μέγιστον 0.70 μ. Ὀλίγον πέραν τοῦ κέντρου αὐτοῦ φέρει ὀπήν, διαμέτρου 0.075 μ., διὰ τῆς ὁποίας ἡ θερμότης τῆς ἐστίας ἀνήρχετο εἰς τὸν θόλον τοῦ ἱπνοῦ. Ἡ ἐστία, εὐρεθείσα πλήρης τέφρας καὶ ἀπηνθρακωμένων ξύλων καὶ σύκων, ἔχει σχῆμα τετραπλευρον (0.70×0.55 μ.) καὶ ὕψος περὶ τὸ ἡμισυ μέτρον. Εἰς ταύτην ἔφερον τρεῖς πλάγιοι αὐλοί, οὔτινες ἐχρησιμοποιοῦντο διὰ τὴν ῥύθμισιν τοῦ ἐν τῇ ἐστίᾳ πυρός. Οὐδὲν λείψανον τοῦ θόλου τοῦ ἱπνοῦ ἀνευρέθη οὐδὲ ἵχνος τι τοῦτου ἦτο καταφανὲς ἐπὶ τῆς λείας καὶ καλῶς διατηρουμένης ἐπιφανείας τοῦ δαπέδου. Μετὰ βεβαιότητος δύναται νὰ λεχθῇ ὅτι ὁ νεολιθικός ἱπνὸς τῆς Ὀλύνθου δὲν εἶχε μόνιμον θόλον, ἀλλ' ἐκάστοτε μετὰ τὴν τοποθέτησιν τῶν ἀγγείων ἐπὶ τοῦ δαπέδου ἰδρύετο τοιοῦτος προχειρῶς ἐκ ξηρῶν κλάδων καὶ πηλοῦ. Καὶ τοὺς ἱπνοὺς τῶν τε ἱστορικῶν καὶ προϊστορικῶν χρόνων πρέπει νὰ δεχθῶμεν ὡς ἐστερημένους μονίμου θόλου, ἀλλ' ἔχοντας τοιοῦτον ἐκάστοτε προχειρῶς κατεσκευασμένον. Ἡ εἰς τὸν ἱπνὸν εἰσαγωγή τῶν ἐξ ἀποξηραθέντος πηλοῦ μεγάλων καὶ βαρυτάτων Μινωικῶν, τῶν Μυκηναϊκῶν καὶ Γεωμετρικῶν πίθων καὶ ἀγγείων θὰ παρουσίαζε πλείστας καὶ ἀνυπερβλήτους τεχνικὰς δυσχερείας ἐὰν ὑποθέσωμεν ὅτι αὕτη ἐγένετο διὰ τῆς ἀναγκαστικῶς στενῆς θύρας μονίμου θόλου. Διὰ τοῦτο δεχόμεθα ὅτι οἱ πίθοι κατεσκευάζοντο ἐπὶ τοῦ δαπέδου αὐτοῦ τοῦ ἱπνοῦ, μετὰ δὲ τὴν ἀποξήρανσιν ὁ θόλος ἐσχηματίζετο πέριξ αὐτῶν διὰ ξηρῶν κλάδων κεχρισμένων πηλῷ. Τὸ τοιοῦτον γίνεται ἀκόμη καὶ σήμερον εἰς πλείστους κεραμικοὺς ἱπνοὺς (φούρνους). Τὸ ἐκ τοῦ νεολιθικοῦ ἱπνοῦ δίδαγμα ἀποβαίνει οὕτως χρήσιμον καὶ διὰ τὴν κατανόησιν τοῦ τεχνικοῦ μέρους τῆς ὀπτήσεως τῶν πίθων τῶν προϊστορικῶν καὶ ἱστορικῶν χρόνων.

Ὁ νεολιθικός πολιτισμὸς ὁ ἀνακαλυφθεὶς εἰς Ὀλυνθον παρουσιάζει πλείστα κοινὰ στοιχεῖα πρὸς τὸν τοῦ Δικελὶ Τάς, παρὰ τὴν Δράμαν καὶ τὸν τοῦ Διμηνίου. Δυνάμεθα λοιπὸν νὰ δεχθῶμεν ὅτι φύλα τῆς αὐτῆς ὁμοφυλίας κατεῖχον καὶ τὰς τρεῖς ταύτας περιοχὰς κατὰ τὴν δευτέραν περίοδον τῆς νεολιθικῆς ἐποχῆς. (Πρὸβλ. καὶ Μυλωνᾶ ἐν τῇ νεολιθικῇ ἐποχῇ ἐν Ἑλλάδι, σελ. 145 κ. ἑξ.). Τὰ φύλα ταῦτα δὲν ἀνήκον εἰς τὴν Ἰνδο - Εὐρωπαϊκὴν ὁμοφυλίαν, ὥς δὲ ἀποδεικνύεται ἐκ τῶν ἀγγείων τῶν ἀνακαλυφθέντων ἰδίως ἐν Ὀλύνθῳ, ἀρχικῶς ὠρμηθήσαν ἐκ τῆς Ἀσίας.

Β. ΜΕΡΙΚΑΙ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ
ΕΠΙ ΤΗΣ ΟΝΟΜΑΣΙΑΣ ΤΟΥ ΣΥΝΟΙΚΙΣΜΟΥ
ΤΗΣ ΟΛΥΝΘΟΥ

Ἡ προ-ἑλληνικὴ κατάληξις «νθος» τοῦ ὀνόματος «᾽Ολυνθος» προϋποθέτει τὴν ὑπαρξιν συνοικισμοῦ τῆς πρωΐμου Χαλκῆς ἐποχῆς ἐπὶ τῆς «Μεγάλῃς Τούμπας». (Πρὸβλ. C. W. Blegen «The Coming of the Greeks» ἐν A. J. A., 1928, σελ. 152). Κατὰ τὰς ὑπὸ τοῦ Δρος Robinson ὁμῶς ἐκτελεσθεΐσας ἀνασκαφὰς δὲν ἀνεκαλύφθησαν λείψανα δυνάμενα νὰ ἀποδείξωσι τὴν ὑπαρξιν τοιοῦτου συνοικισμοῦ. Τὰ ἀνακαλυφθέντα μεταγενέστερα τῶν νεολιθικῶν εὐρήματα ἀνήκουσιν εἰς τὴν πρωΐμον σιδηρᾶν ἐποχὴν. Προφανῶς μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ νεολιθικοῦ συνοικισμοῦ ἡ «Μεγάλῃ Τούμπα» ἐγκατελείφθη καὶ κατῳικήθη ἐκ νέου περὶ τὰ 1000 π. Χ. Ἡ θεωρία τοῦ C. W. Blegen, ὅτι αἱ εἰς «νθος, σσος» κτλ. προ-ἑλληνικαὶ καταλήξεις ἀνήκουσιν εἰς συνοικισμοὺς τῆς πρωΐμου Χαλκῆς ἐποχῆς, ἐλέγχεται ὡς ὀρθὴ ὑπὸ τῶν εὐρημάτων τῆς λοιπῆς Ἑλλάδος. Ἀλλὰ καὶ ἡ θέσις τῆς ᾽Ολύνθου ἐπὶ τῆς «Μεγάλῃς Τούμπας» καὶ εἰς τοὺς περὶ ταύτην λόφους δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ὠρισθεῖσα ὑπὸ τῶν ἀνασκαφῶν τοῦ Δρος Robinson. Πῶς δυνάμεθα λοιπὸν νὰ ἐπεξηγήσωμεν τὴν μὴ ἀνακάλυψιν συνοικισμοῦ τῆς πρωΐμου Χαλκῆς ἐποχῆς εἰς θέσιν, ἥτις κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους ἔφερε τὸ προ-ἑλληνικὸν ὄνομα ᾽Ολυνθος χωρὶς νὰ προσκρούσωμεν εἰς τὰ ὀρθὰ πορίσματα τῆς Προϊστορικῆς Ἀρχαιολογίας;

Εἰς μικρὰν τῆς «Μεγάλῃς Τούμπας» ἀπόστασιν καὶ παρὰ τὸν Ἅγιον Μάμαν ὁ Heurtley ἀνέσκαψε Τούμπαν σχηματισθεῖσαν ἐκ τῶν ἑρείπων συνοικισμῶν Νεολιθικῆς καὶ Χαλκῆς ἐποχῆς (ὅρα Woodward ἐν J. H. S., 198, σελ. 186). Οὐδὲν λείψανον τῆς πρωΐμου Σιδηρᾶς ἐποχῆς ἀνεκαλύφθη εἰς τὴν Τούμπαν ταύτην ἐν ᾧ τοῦναντίον ἐπὶ τῆς «Μεγάλῃς Τούμπας», ὅπου εὐρήματα τῆς Χαλκῆς ἐν γένει περιόδου εἶναι ἀνύπαρκτα, ἀνεκαλύφθησαν ἄφθονα ὄστρακα τῆς πρωΐμου Σιδηρᾶς ἐποχῆς. Πρὸς τοῦτοις τὰ νεολιθικὰ εὐρήματα καὶ τῶν δύο συνοικισμῶν εἶναι τελείως ὅμοια. Συσχετίζοντες τὰ εὐρήματα τὰ ἀνακαλυφθέντα καὶ εἰς τοὺς δύο τούτους γειτονικοὺς συνοικισμοὺς δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν ὅτι κατὰ τὴν Νεολιθικὴν ἐποχὴν ἡ παρὰ τὸν Ἅγιον Μάμαν Τούμπα καὶ ἡ «Μεγάλῃ Τούμπα» κατεΐχοντο ὑπὸ συγγενῶν φύλων. Ὅτι κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς Χαλκῆς ἐποχῆς (περὶ τὰ 2500;) ἐχθρικά φύλα ἐπιδραμόντα κατέστρεψαν

καὶ τοὺς δύο συνοικισμοὺς καὶ ἐγκατασταθέντα εἰς τὴν παρὰ τὸν Ἅγιον Μάμαν θέσιν ὠνόμασαν ταύτην «᾽Ολυνθον». Τὰ φύλα ταῦτα ἀνῆκον εἰς τὴν προ-ἑλληνικὴν ὁμοφυλίαν τὴν κατέχουσιν ὁλόκληρον τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν τῆς Ἑλλάδος καὶ τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου κατὰ τὴν πρωΐμον Χαλκῆν ἐποχὴν καὶ εἰσαγαγούσαν τὰ εἰς νθος, σσος κτλ. τοπωνύμια. Ὁ παρὰ τὸν Ἅγιον Μάμαν συνοικισμὸς, ἀποκληθεὶς ᾽Ολυνθος, κατῳικήθη μέχρι τοῦ τέλους τῆς Χαλκῆς ἐποχῆς, ὁπότε οἱ κάτοικοι αὐτοῦ πιεζόμενοι ὑπὸ ἐτέρων φύλων ἐκ δυσμῶν μετακινουμένων, ἴσως συνεπεία τῆς πρὸς νότον καθόδου τῶν Μακεδονικῶν - Δωρικῶν φύλων, ἐγκατέλειψαν αὐτὸν καὶ ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν φύσει ὀχυρωτέραν κορυφὴν τῆς «Μεγάλῃς Τούμπας». Τὸ νέον αὐτῶν χωρίον ἀπεκάλεσαν διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἐγκαταλειφθέντος συνοικισμοῦ τὸ ὠνόμασαν δηλαδὴ «᾽Ολυνθον». Οὕτως νομίζομεν ὅτι δυνάμεθα νὰ ἐπεξηγήσωμεν τὸ προ-ἑλληνικὸν ὄνομα τῆς ᾽Ολύνθου τῆς κειμένης ἐπὶ καὶ περὶ τὴν «Μεγάλῃν Τούμπαν» χωρὶς νὰ προσκρούσωμεν εἰς τὰ περὶ τῶν ὀνομάτων τούτων πορίσματα τῆς Προϊστορικῆς Ἀρχαιολογίας.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Ε. ΜΥΛΩΝΑΣ

ΔΟΚΙΜΑΣΤΙΚΗ ΣΚΑΦΗ
ΕΙΣ (ΜΟΛΥΒΟΝ) ΤΗΣ ΛΕΣΒΟΥ

ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ - ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 1928

Ἡ σκαφὴ ἐγένετο εἰς τὰ βορειοδυτικὰ τῆς σημερινῆς πόλεως καὶ εἰς θέσιν γνωστὴν ὑπὸ τὸ ὄνομα «Δάμπια». Αἱ μέχρι τοῦ βράχου σκαφεῖσαι τάφροι ἔφερον εἰς φῶς σαφὴ ἵχνη ἀρχαίων συνοικισμῶν, ὁ ἀρχαιότερος τῶν ὁποίων ἀνάγεται εἰς τὴν 7^η πιθανῶς δὲ καὶ εἰς τὴν 8^{ην} π. Χ. ἑκατονταετηρίδα καὶ ὁ νεώτερος εἰς τοὺς Ρωμαϊκοὺς χρόνους. Τὸ μεγαλύτερον βάθος τῆς ἐπιχώσεως ἀνῆρχετο εἰς 2.50 μέτρα. Τὰ ἀνευρεθέντα ἀρχαιότερα κτίσματα εἶχον διατραχθεῖ ἢ τελείως καταστραφεῖ ὑπὸ τῶν νεωτέρων καὶ κατ' ἀκολουθίαν τὰ διάφορα στρώματα, ἀνασκαφέντα προσεκτικῶς καὶ ἀνὰ 0.50 μ. ἐκάστοτε, καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς ὄστρακα εὐρέθησαν ταραγμένα, ἐκτὸς μερικῶν εὐρεθέντων ἐντὸς βυθισμάτων τῶν ὑποκειμένων βράχων.

Τὰ εὐρήματα περιλαμβάνουσιν:

- 1) Ἐρωτα χάλκινον τῆς 3^{ης} π. Χ. ἑκατονταετηρίδος. Ἐλλείπει μία τῶν περὶ γων του.
- 2) 21 χαλκὰ νομίσματα, προφανῶς Ρωμαϊκά, τόσον κατεστραμμένα, ὥστε δὲν διακρίνονται αἱ ἐπ' αὐτῶν ἐπιγραφαὶ καὶ μορφαί.

3) Χάλκινοι ἥλοι, καὶ τεμάχια χαλκοῦ, σιδήρου καὶ ὕελου.

4) Πολυπληθῆ τεμάχια μελανῶν ἀγγείων (Bucchero, Λέσβια ἢ Αἰολικά;) ἀνευρεθέντα εἰς ὅλα τὰ στρώματα.

5) Ἀγγεῖα διάφορα: Ἀττικὸν ἐρυθρόμορφον, Ἑλληνιστικόν, Κορινθιακόν (1 τεμάχιον);, Μιλήσιον (1 τεμάχιον).

Οὐδὲν ἀνεκαλύφθη εἰς τὰς δύο τάφους τὰς σκαφείσας εἰς θέσιν κειμένην νοτίως τῆς πόλεως. Οἱ ἀνασκαφέντες τάφοι πρὸς τὰ ἀνατολικά τῆς πόλεως εὐρέθησαν κενοὶ κτερισμάτων.

WINIFRED LAMB

ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ ΠΕΡΙ ΤΟ ΗΡΑΙΟΝ ΤΟΥ ΑΡΓΟΥΣ

A. ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 1927

Ἡ δευτέρα ἀνασκαφή περὶ τὸ Ἡραῖον τοῦ Ἀργους γενομένη διὰ χρημάτων δωρηθέντων ὑπὸ Δρος Joseph Clark Horpin πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον εἰς τὴν Ἀμερικανικὴν Σχολήν, ἤρχισε τὴν 17^{ην} Ἀπριλίου καὶ ἐσυνεχίσθη μέχρι τῆς 1^{ης} Ἰουνίου. Τὸ προσωπικὸν τῶν ἀνασκαφῶν ἀπετελεῖτο ἐκ τοῦ C. W. Blegen τῆς Δ^{ιδος} D. H. Cox, τοῦ R. S. Darbishire, τῆς K^{ας} Blegen, τῆς K^{ας} Hill καὶ τῆς Δ^{ιδος} E. P. Clarke. Δέκα ἐπὶ Μυκηναῖκοι θαλαμῶσι τάφοι ἀνευρέθησαν καὶ ἀνεσκάφησαν. Τούτων οἱ ἀρχαιότεροι εἶναι σύγχρονοι τῶν τάφων τῶν ἀνακαλυφθέντων ὑπὸ τοῦ Schliemann καὶ τοῦ Σταματάκη εἰς τὴν Ἀκρόπολιν τῶν Μυκηνῶν, οἱ δὲ νεώτεροι ἀνήκουσιν εἰς τὴν μεταβατικὴν περιόδον ἐκ τῆς Μυκηναϊκῆς εἰς τὴν Γεωμετρικὴν. Ὅλοι εἶναι τοῦ γνωστοῦ τύπου τῶν θαλαμῶν τάφων καὶ ἀποτελοῦνται ἐκ τοῦ δρόμου, τοῦ στομίου καὶ τοῦ θαλάμου λαξευμένων εἰς τὸν βράχον. Εἰς τὰς λεπτομερείας ὅμως παρουσιάζουν ἀρτεκὰς διαφορὰς: ὁ 26^{ος} τάφος, παραδείγματος χάριν, ἔχει ὀρθογώνιον πλάγιον θάλαμον, ὁ 33^{ος} ἔχει πλάγιον θάλαμον ἀκανονίστου σχήματος καὶ 25^{ος} τάφος ἔχει τρεῖς θαλάμους, ἓνα πρὸς τὰ δεξιὰ, ἕτερον πρὸς τὰ ἀριστερὰ καὶ τρίτον πρὸς τὰ ὀπίσω. Ὁ 17^{ος} περιεῖχε λάρνακα, ἐντὸς τῆς ὁποίας ἀνευρέθησαν τὰ ὀστᾶ νηπίου, προφανῶς ἡ πρώτη περίπτωσις λάρνακος εἰς Μυκηναϊκὸν τάφον ἐν τῇ ἡπειρωτικῇ Ἑλλάδι.

Τὰ ἀνθρώπινα λείψανα ἦσαν ὅλως σεσαθρωμένα καὶ τεθρυμματισμένα, οὐδὲν δὲ ὅσπου ἐν εὐρέθῃ τόσον διατηρημένον ὥστε ἡ διατήρησις του νὰ θεωρηθῇ ὠφέλιμος. Ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν κρανίων καταφαίνεται ὅτι ἕκαστος τάφος

περιελάμβανε τοῦλάχιστον δέκα νεκροῦς. Τὰ κτερίσματα εἶναι πολλὰ καὶ διάφορα καὶ περιλαμβάνουσι πολλὰς ψήφους ἐξ ὑεολομάζης, ἀμεθύστου κτλ., τρεῖς ἐγγαράκτους σφραγιδολίθους, λείψανα κτενίων καὶ κοσμημάτων ἐξ ἐλεφαντοστοῦ, δωδεκάδα χαλκῶν μαχαιρῶν καὶ ἐγχειρίδιων, τρεῖς αἰχμὰς δοράτων κατεσκευασμένας ἐκ χαλκοῦ, ἐν χάλκινον πριόνιον, τρία χαλκᾶ κάτοπτρα, περὶ τὰς εἴκοσιν αἰχμὰς βελῶν ἐκ χαλκοῦ, ἀγγεῖα χαλκᾶ μετὰ μακρὰς λαβῆς, περὶ τὰ τεσσαράκοντα πῆλινα εἰδῶλια παριστῶντα τὴν ἀνθρώπινην μορφήν ὥς καὶ δύο μικροσκοπικὰ ἄρματα συρόμενα ὑπὸ δύο ἵππων ἕκαστον καὶ φέροντα ἡνίοχον. Οἱ τάφοι ἦσαν ἰδίως πλούσιοι εἰς ἀγγεῖα. Τὸ σύνολον τῶν ἀνευρεθέντων ἀγγείων ὑπερβαίνει τὰ τριάκοντα καὶ ἡ συλλογὴ ἐπεξηγεῖ τὴν ὅλην ἐξέλιξιν τῶν Μυκηναϊκῶν ἀγγείων ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τοῦ τέλους τῆς περιόδου ταύτης.

Ἐπὶ πλατώματος οὐχὶ μακρὰν τοῦ θολωτοῦ τάφου τοῦ ἀνασκαφέντος ὑπὸ τοῦ Σταματάκη τῷ 1879, ἀνεκαλύφθη στῶμα περιέχον χαλκᾶ ἀντικείμενα καὶ ἀγγεῖα Γεωμετρικὰ καὶ Κορινθιακά. Τὰ εὐρήματα ταῦτα φαίνεται ὅτι εἶναι τὰ ὑπολείμματα ἀναθημάτων ἰδρυμένων εἰς βωμόν, ὅστις κάποτε ἵστατο ἐπὶ τοῦ πλατώματος. Περιλαμβάνουσι πολλὰς καρφίδας, δίσκους καὶ φιάλας ἐκ χαλκοῦ, πηλίνην κεφαλὴν σφιγγὸς καὶ μικρὸν κύπελλον πρωῒμου Κορινθιακοῦ ῥυθμοῦ, τὸ ὁποῖον φέρει ἐγγάρακτον ἐπιγραφὴν. Τὸ σπουδαιότερον ὅμως εὐρημα εἶναι μέγα τεμάχιον χαλκίνου ἐλάσματος προερχομένου ἀπὸ τὴν ἐπένδυσιν ξυλίνου κιβωτίου, ἡ ποδὸς θρόνου. Φέρει ἐκτύπους παραστάσεις εἰς ζώνας χωριζόμενας ὑπὸ ταινίας, ἐκ τῶν ὁποίων διεσώθησαν μόνον δύο. Εἰς τὴν ὑπερκειμένην ζώνην, δυστυχῶς κατεστραμένην κατὰ τὴν κορυφήν, παρίσταται γυνὴ ἀκολουθουμένη ὑπὸ ὥπλισμένου πολεμιστοῦ. Εἰς τὴν δευτέραν ὑποκειμένην ζώνην, φαίνονται δύο ἱστάμεναι γυναῖκες, ἡ μία ἔχει ἀρπάσῃ τὴν ἐτέραν ἐκ τῆς κόμης διὰ τῆς ἀριστερᾶς χειρός, ἐν ᾧ διὰ τῆς δεξιᾶς τὴν πλήττει εἰς τὴν ὀσφὺν διὰ μαχαίρας. Αἱ λεπτομέρειαι τῶν παραστάσεων εἰκονίζονται δι' ἐγγαράξεων. Ἐκ τῆς τεχνοτροπίας, ἀρκετὰ καλῆς, δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν ὅτι τὸ ἔλασμα ἀνάγεται εἰς τὸ τέλος τῆς 7^{ης} π. Χ. ἑκατονταετηρίδος καὶ ὅτι εἶναι παράδειγμα θαυμαστὸν τῶν προϊόντων τῶν ἐργαστηρίων τοῦ Ἀργους καὶ τῆς Κορίνθου. Αἱ παριστανόμεναι σκηναὶ δύνανται νὰ ἐξηγηθῶσιν ἐκ τῆς ἐντοπίου Ἀργείας παραδόσεως εἶναι δὲ πολὺν δελεαστικὸν νὰ δεχθῶμεν ὅτι αὐταὶ εἰκονίζουσι τὴν ἐπάνοδον τοῦ Ἀγαμέμνονος ἐκ Τροίας καὶ τὸν φόνον τῆς Κασσάνδρας ὑπὸ τῆς Κλυταιμνήστρας.

B. ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 1928

Ἡ τρίτη καὶ τελευταία ἀνασκαφὴ περὶ τὸ Ἑρᾶιον τοῦ Ἀργους διήρκεσεν ἀπὸ τῆς 18^{ης} Ἀπριλίου μέχρι τῆς 8^{ης} Ἰουνίου 1928, ἐγένετο δὲ διὰ τῶν χρημάτων τῶν δωρηθέντων πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ὑπὸ Δρος Joseph Clark Horpin εἰς τὴν Ἀμερικανικὴν Σχολήν. Τὸ προσωπικὸν τῶν ἀνασκαφῶν ἀποτελεῖτο ἐκ τοῦ C. W. Blegen, τῆς Δ^{ως} D. H. Cox, τῆς K^{ας} R. K. Hack, τῆς Δ^{ως} M. Rawson, τοῦ C. B. Spitzer, τοῦ Δρος καὶ τῆς K^{ας} W. T. Semple, τῆς K^{ας} Blegen καὶ τῆς K^{ας} Hill. Κατὰ τὸ διάστημα τῶν ἀνασκαφῶν ἀνεκαλύφθησαν δύο τάφοι τῆς Νεολιθικῆς προφανῶς περιόδου 19 τάφοι τῆς Μεσο - Ἑλλαδικῆς ἐποχῆς, καὶ 21 Μυκηναϊκοὶ θαλαμῶτοί.

Οἱ ἀνακαλυφθέντες μέχρι τοῦδε ἀρχαιότεροι τάφοι τοῦ Ἑρᾶιου ἦσαν πολὺ ἀπλοῖ. Τὰ ὅσα εὐρέθησαν ἀνάμικτα μετὰ μικρῶν λιθαρίων συσσωρευμένα εἰς ἓν σημεῖον καὶ εἰς μικρῶν διαστάσεων βυθίσματα ἐσκαμμένα εἰς τὸν φυσικὸν βράχον. Μερικὰ τῶν ὁσῶν φέρουσι σαφεῖ ἔγγραφο καύσεως, ὑπεράνω δὲ τῶν τάφων ὑπῆρχε στρώμα μελανῆς γῆς καὶ ἀπηνθηρακωμένων ὁσῶν. Πρὸς τιμὴν τῶν νεκρῶν προφανῶς προσεφέρθησαν θυσίαι μετὰ τὴν ταφὴν. Σχεδὸν οὐδὲν κτερίσμα ἀνευρέθη ἐντὸς τῶν τάφων ἀλλὰ τὸ καλύπτον τούτου χῶμα περιεῖχε πολλὰ ὅστρακα «νεολιθικῶν» ἀπολύτως τύπων.

Δώδεκα ἐκ τῶν Μεσο - Ἑλλαδικῶν τάφων ἐσχημάτιζον μικρὸν νεκροταφεῖον εἰς τὰς ὑπορείας τοῦ ἀνατολικοῦ Γερογαλάρου. Εἶναι ἐσκαμμένοι εἰς τὸν στερεὸν βράχον, εἶναι πολὺ ἀβα-

θεῖς καὶ ἔχουσι σχῆμα τετραγωνικὸν (κιβωτιό-σχημον). Συνήθως, οὐχὶ ὅμως καὶ πάντοτε τὸ στόμιον αὐτῶν ἐκαλύπτετο ὑπὸ πλακῶν. Τὰ ἐκ τῶν τάφων τούτων κτερίσματα περιλαμβάνουσι μικρὰ ἀγγεῖα κεκοσμημένα δι' αἰμαυροχρόμου βαφῆς, ὀλίγα χάλκινα ἐργαλεῖα καὶ ἅλα κοσμήματα ἐξ ὑελομάξης, κρυστάλλου καὶ χαλκοῦ.

Οἱ ἀνευρεθέντες Μυκηναϊκοὶ τάφοι, τοῦ αὐτοῦ τύπου ὥς καὶ οἱ τῆς προηγούμενης ἀνασκαφῆς, ἦσαν ἀσυνήθως πλούσιοι εἰς ἀγγεῖα, κοσμήματα καὶ χάλκινα ὅπλα. Τὸ σύνολον τῶν ἀνευρεθέντων ἀγγείων δὲν ὑπολείπεται κατὰ πολὺ τῶν 400. Τὰ κοσμήματα περιλαμβάνουσι ἀντικείμενα ἐκ χρυσοῦ, ἀργύρου, χαλκοῦ, ἀμεθύστου, κρυστάλλου, ἡλέκτρον, ὑελομάξης κτλ. Τὰ σπουδαιότερα τῶν κτερισμάτων εἶναι χρυσοῦς δακτύλιος καὶ μικρὸν ἀγαλμάτιον ἐξ ἐλεφαντοστοῦ. Ὁ δακτύλιος φέρει παρὰστασιν δύο γρυπῶν προσβλεπόντων ἀλλήλους καὶ ἱσταμένων ἐκατέρωθεν κίονος φέροντος σπειροειδεῖς ῥαβδώσεις. Τὸ ἀγαλμάτιον παριστᾷ ἱσταμένην θεὰν φέρουσαν Μινωϊκὴν ἐνδυμασίαν καὶ ὄρμον περὶ τὸν λαιμόν. Δυστυχῶς τὸ εἰδώλιον εὐρέθη εἰς κακὴν κατάστασιν ἀλλ' ἐπιδιορθώθη τεχνικώτατα ὑπὸ τοῦ κ. E. Gillieron. Ὁ δεξιὸς βραχίον ἐλλείπει, ἀλλ' ἡ χεὶρ ἦτο τοποθετημένη ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ στήθους εἰς θέσιν σχεδὸν ὁμοίαν πρὸς τὴν τοῦ Κρητικοῦ εἰδωλίου τοῦ εὐρισκομένου εἰς τὸ Μουσεῖον Fitzwilliam. Ἡ ἀριστερὰ χεὶρ, κεκαμμένη κατὰ τὸν ἀγκῶνα, ἐφέρετο ἐνώπιον τοῦ στήθους. Τὸ εἰδώλιον εἶναι τὸ πρῶτον εὑρημα τοῦ εἴδους τούτου ἐκ τῆς Ἑπειρωτικῆς Ἑλλάδος.

CARL W. BLEGEN

ΕΞ ΑΘΗΝΩΝ ΚΑΙ ΑΤΤΙΚΗΣ

Κατὰ τὴν διέλευσιν τοῦ ἔτους 1929 ὥς καὶ κατὰ τὴν τοῦ παρελθόντος ἔτους ὑπῆρξεν ὡσάντως πλουσία ἡ συγκομιδὴ ἀρχαίων εἰς τὴν ἀρχαιολογικὴν συλλογὴν τοῦ Θησείου, προερχομένη τὸ μὲν ἐξ εὐρημάτων μικρῶν ἀνασκαπτικῶν ἐρευνῶν ἐν Ἀθήναις καὶ τοῖς περιχώροις, τὸ δὲ ἐκ μονομερῶν τυχαίων εὐρημάτων εἴτε ἐν νέαις οἰκοδομαῖς εἴτε ἐκ δηλώσεων ιδιωτῶν, εἴτε ἐκ κατασχέσεως.

Τὰ ἐκ τοιούτων λόγων προερχόμενα ἀρχαῖα ἐξακολουθοῦμεν συγκομίζοντες εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ ναοῦ τοῦ λεγομένου Θησείου, ὅπου καταρτίζεται ἀξία λόγου ἀρχαιολογικὴ συλλογὴ, ἥτις μετ' ὀλίγον χρόνον θὰ ἔχῃ τελείως καταρτισθῇ μετὰ τὴν ἀμέριστον καὶ πρόθυμον συνδρομὴν τῆς κεντρικῆς ἀρχαιολογικῆς διευθύνσεως.

Τινὰ τῶν ἐν λόγῳ ἀρχαίων εἴτε λόγῳ τοῦ εἶδους αὐτῶν εἴτε λόγῳ τῆς ἐξαιρετικῆς τῶν σπουδαιότητος κομίζονται εἰς τὸ Κεντρικὸν Ἀρχαιολογικὸν Μουσεῖον ἢ εἰς τὸ Ἐπιγραφικόν. Ἡμεῖς ἐνταῦθα δημοσιεύομεν μόνον ὅσα ἡμεῖς αὐτοὶ εὐρόντες κομίζομεν εἰς τὰ ἄνω Μουσεῖα καὶ τὰ ἐν τῇ Συλλογῇ Θησείου ἀποτιθέμενα μετὰ τὴν ἀρίθμησιν, τὴν ὁποίαν ταῦτα λαμβάνουσιν ἐν τῷ καταλόγῳ αὐτῆς καὶ μικρὰν μόνον περιγραφὴν καὶ φωτογραφίαν κατὰ τὸ δυνατόν, ἀποκλειστικὸν σκοπὸν ἔχοντες, ὅπως δώσωμεν εἰς τὴν δημοσιότητα πάντα τὰ εὐρήματα τῆς διοικητικῆς ἡμῶν δικαιοδοσίας πρὸς κοινὴν μελέτην ὑπ' ἐκείνων, οἵτινες ἐπιθυμοῦσι νὰ πραγματευθῶσι λεπτομερέστερον καὶ εἰδικώτερον τινὰ ἐξ αὐτῶν. Ἐκτὸς δ' ὅμως τούτου ἡ δημοσίευσίς ἰδίᾳ τῶν πολλῶν νέων ἐπιγραφῶν εὐθὺς μετὰ τὴν εὐρεσιν αὐτῶν μεγάλως ὠφελεῖ διεθνῶς τὴν ἐπιγραφικὴν Ἐπιστήμην καὶ τὴν συντελουμένην νέαν ἐκδοσιν ἰδίᾳ τῶν Ἑλληνικῶν Ἐπιγραφῶν.

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ ΘΗΣΕΙΟΥ

Ὑπὸ τοὺς κάτωθι ἀριθμοὺς τοῦ καταλόγου τῆς Συλλογῆς τοῦ Θησείου ὑπάρχουσι τὰ ἐξῆς ἀρχαῖα.

154. Λήκυθος μαρμαρίνη εὐρεθεῖσα ἐν κτήματι τοῦ κ. Ζυγομαλά εἰς Γλυφάδαν τὸν Μάϊον τοῦ 1929, δηλωθεῖσα ὑπ' αὐτοῦ καὶ ὑπ' ἐμοῦ κομισθεῖσα εἰς τὴν Συλλογὴν τοῦ Θησείου.

Φέρει τέσσαρας μορφὰς ἐπὶ τῆς κοιλίας. Γυνὴ κάθεται ἐπὶ κλισμοῦ καὶ χαιρετίζει τὸν πρὸ αὐτῆς ἱστάμενον γέροντα, ὅπισθεν τοῦ ὁποίου ἱσταται ἕτερος γέρον. Ὅπισθεν τῆς καθημένης

ἱσταται γυναικεία μορφή. Φέρει τὰς ἐπιγραφὰς κατὰ σειρὰν ἐξ ἀριστερῶν πρὸς νὰ δεξιᾶ.

ΜΥΣ ΣΩΚΛΕΙΔΗ ΜΗΤΡΟΔΩΡΑ ΦΙΛΙΑ

Ἔργασία ἱκανῶς καλή, ὕψ. 0.91 1/2.

152. Τεμάχιον ἀναγλύφου μαρμαρίνου. Εἰς τὸ ἀριστερὸν κάτω μέρος αὐτοῦ παρίσταται γλυπτῶς λουτροφόρος πρὸ τῆς ὁποίας ἱσταται γυνή, στηρίζουσα τὸν δεξιὸν ἀγκῶνα ἐπὶ τοῦ πλατέος χεῖλους τῆς λουτροφόρου. Τὸ ἄνω μέρος τῆς γυναικὸς ἐλλείπει. Ὁ δεξιὸς πούς εἶναι ὀλίγον κεκαμμένος. Τέχνη καλή. Εὐρέθη παρὰ τὴν ἐκκλησίαν Ἀγ. Ἰωάννου Μπραχαμίου παρὰ τὴν ὁδὸν Βουλιαγμένης καὶ μετεφέρθη ὑπ' ἐμοῦ εἰς τὴν Συλλογὴν Θησείου, ὕψ. σφζόμενον 0,58, πλάτ. 0.31. Προφανῶς πρόκειται περὶ ἀποθανούσης ἀνυμφεύτου κόρης.

153. Μαρμαρίνη ἐπιτυμβία λήκυθος, εὐρεθεῖσα ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ κ. Σκούταρη, παρὰ τὸν ἅγιον Νικόλαον τῆς Βούλας καὶ κομισθεῖσα τὸν Ἰούνιον τοῦ 1929 ὑπ' ἐμοῦ εἰς τὴν Συλλογὴν τοῦ Θησείου. Φέρει παράστασιν καθημένου ἀνδρὸς χαιρετίζοντος διὰ τῆς δεξιᾶς τὸν ἐναντι αὐτοῦ ἱστάμενον. Ἀνωθι τοῦ καθημένου φέρει τὴν ἐπιγραφὴν

Λ Ε Ω Ν Φ Ι Α Γ Ρ Ο

(Ὁ χαράκτης παρέλειψε τὸ Λ. Ἴδε κατωτέρω ἀριθμὸν 171, ὅπου τὸ ὄνομα ΦΙΛΑΓΡΟΥ) καὶ ἄνωθι τοῦ ἱσταμένου τὴν ἐπιγραφὴν

Λ Ε Ω Ν Α Ύ Τ Ο Κ Ρ Α Τ Ο Σ

Τῆς ληκύθου ἐλλείπουν στόμιον καὶ πούς, ὕψ. 0.59.

Ἐκομίσθησαν εἰς τὴν Συλλογὴν τοῦ Θησείου ὑπὸ τοῦ γραμματέως τοῦ Ἀρχαιολ. τμήματος κ. Μ. Πιτίδου τῇ 7/6/29 δύο ἐπιτύμβιαι λήκυθοι, ἐκ κατασχέσεως προερχόμεναι παρὰ τῷ κ. Ἀλεξάνδρῳ Κτενᾷ, κατοίκῳ Καισαριανῆς ὑπ' ἀριθ. 165 καὶ 166. Εἶναι δὲ αὗται:

165. Μαρμαρίνη λήκυθος ἔχουσα κεκομμένον τὸν λαιμὸν καὶ τὴν βάσιν ἄνευ ἐπιγραφῆς, ὕψ. σφζ. 0.62. Φέρει παράστασιν τεσσάρων μορφῶν βαινουσῶν ἐπὶ εὐθείας ἐξεχούσης γραμμῆς. Ἐν τῷ μέσῳ πωγωνοφόρος ἀνὴρ ὄρθιος στηριζόμενος δι' ἀμφοτέρων τῶν χειρῶν ἐπὶ βακτηρίας προσβλέπει τὴν ἐναντι αὐτοῦ ἱσταμένην καὶ ὑποῦσαν τὴν δεξιάν της χεῖρα γυναῖκα. Ὅπισθεν τοῦ ἀνδρὸς ὄρθιος νεανίας ἀσπιδοφόρος κρατῶν τὴν ἀσπίδα διὰ τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς καὶ ὀπισθεν τῆς γυναικὸς ὄρθια γυνή. Διατήρησις μετρία (εἰκ. 1).

166. Μαρμαρίνη λήκυθος φέρουσα ἐπὶ τῆς κοιλίας παράστασιν τεσσάρων μορφῶν βαινουσῶν ἐπὶ εὐθείας ἐξεχούσης γραμμῆς, ὕψ. σφζ. 0.61. Ἐν τῷ μέσῳ παγονοφόρος ἀνὴρ μὲ βραχὺν χιτωνίσκον καὶ χλαμύδα χαιρετίζει διὰ τῆς δεξιᾶς τὴν ἔναντι αὐτοῦ ἰσταμένην γυναῖκα, ἥς

Εἰκ. 1. Λήκυθος ἐκ Καισαριανῆς ἀριθ. 165.

τὸ ἱμάτιον καλύπτει καὶ τὸ ὀπισθεν τῆς κεφαλῆς. Ὅπισθεν τοῦ ἀνδρὸς νεανίας κρατεῖ τὸ κράνος καὶ τὴν ἀσπίδα τοῦ παγονοφόρου πολεμιστοῦ καὶ ὀπισθεν τῆς γυναικὸς γέρον ἀνὴρ περιβεβλημένος πλούσιον ἱμάτιον μετὰ λύπης προσβλέπων τὴν σκηνὴν τοῦ ἀποχωρισμοῦ (εἰκ. 2).

Ἡ ὁμοίότης τῶν δύο ὑπ' ἀριθ. 165 καὶ 166 ληκύθων εἶναι καταπληκτικὴ καὶ κατὰ τὴν πα-

ράστασιν καὶ κατὰ τὸ μέγεθος. Ὡσαύτως καὶ ἡ ὑπ' ἀριθ. 153 πρὸς τὴν ὑπ' ἀριθ. 171 μετὰ τῶν αὐτῶν μάλιστα ἐπιγραφῶν, ὥς καὶ αἱ ὑπ' ἀριθ. 168 καὶ 170. Συχνότατα παρουσιάζεται τὸ φαινόμενον τοῦτο τῆς καταπληκτικῆς ὁμοιότητος δύο ἐπιτυμβίων ληκύθων ἐν τῷ αὐτῷ μέρει εὐρεθεισῶν. Τοῦτο ἐξηγεῖ ὁ καθηγητὴς καὶ σοφὸς τοῦ Κεραμικοῦ ἐρευνητῆς κ. Α. Α. Βρίκνερ ἐκλαμβάνων τὰς ληκύθους ταύτας ὡς ἀκρωτήρια τῶν περιβόλων τῶν οἰκογενειακῶν τάφων.

167. Μεγάλῃ τρίπλευρος βάσις ἐκ μαρμαρίου, ἥς αἱ πλευραὶ κοιλαίνονται καὶ ἀφίνουσι μεταξύ των μικρὸν γεφύριον πλάτους 0.05. Τὸ ὅλον ὕψος εἶναι 0.33 1/2. Εὐρέθη κατὰ τὴν μεταξὺ Μοσχάτου καὶ Πειραιῶς ἔκτασιν ὑπὸ τοῦ φοιτητοῦ κ. Α. Α. Παπαγιαννοπούλου Παλαιοῦ, ὕψ' οὗ καὶ ἐδημοσιεύθη ἡ ἐν ταῖς δύο πλευραῖς τῆς βάσεως ἐπιγραφὴ ἐν τῷ 1^ῳ τεύχει τοῦ Α' τόμου τοῦ Περιοδικοῦ «Πολέμων» ἐν σελ. 44 καὶ ἐξ. ὅπου βλέπει τις λεπτομερεῖ αὐτῆς περιγραφὴν.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἔχει ὡς ἐξῆς :

Α'

Ξυπεταιόνες ἐν-
ίκων Ἀριστοφῶν ἥρχε
Κώμαρχοι
Φίλων Αἰσχύτο
Πάμφιλος Αἰσχύτο
Πεισιμάδας Πεισίδο
Λυκίνος Λύκωνο[ς].

Β'

Κωμασταὶ [Π]άμφιλος [Αἰ]σχύτου
Φίλων Αἰσχύτου
Κηφίσιος Κηφι[σίου]
[Φ]ιλαι[ος] Φίλωνος
Πυθέ[ας].

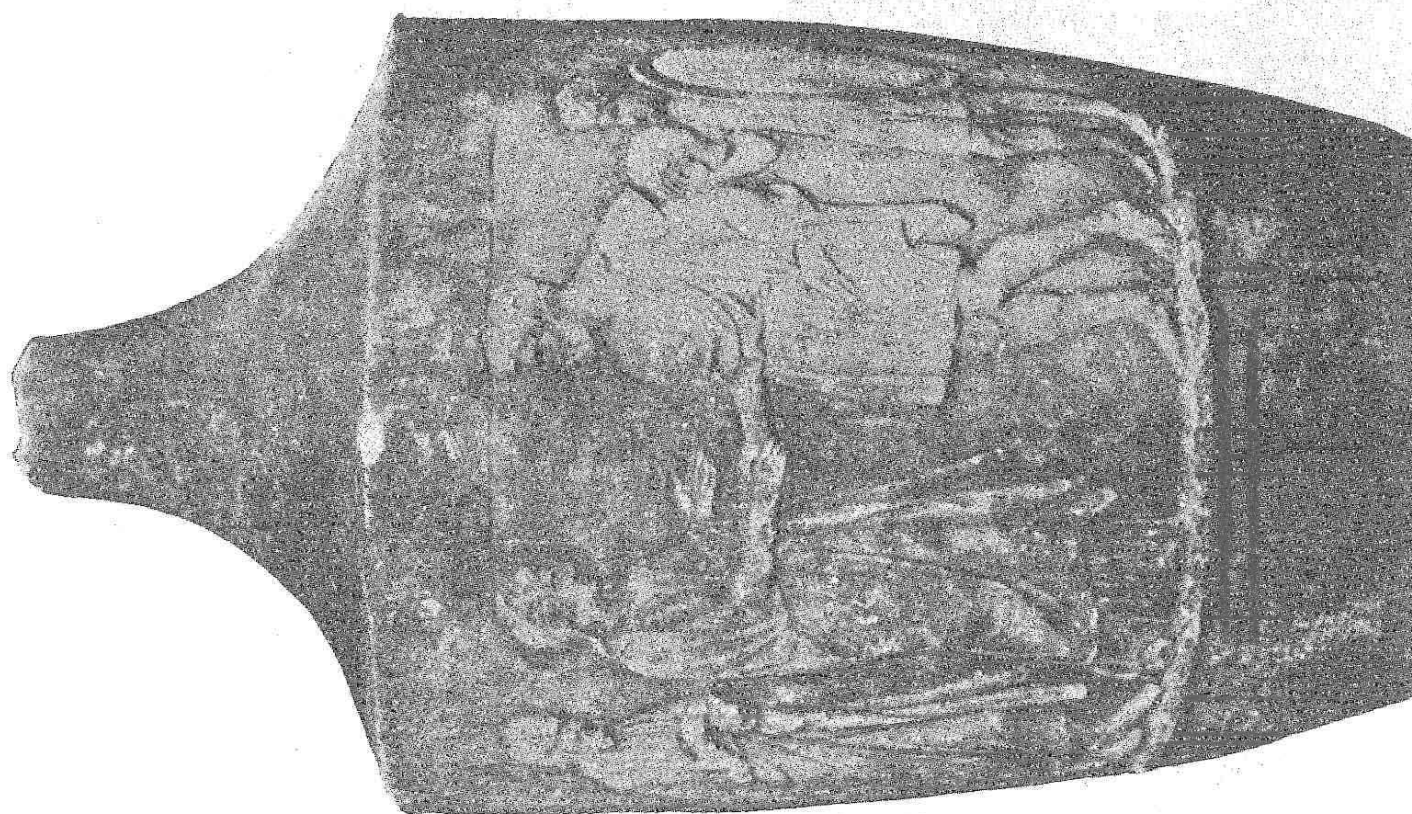
Ἐν τινι περιβόλῳ οἰκίας τινὸς ἐν ὁδῷ Χατζηρήστου κατεσχέσαμεν τὰ ἐξῆς ἀρχαῖα, ἀτινα ἐκομίσαμεν εἰς τὴν Συλλογὴν τοῦ Θησείου καὶ κατεγράψαμεν ὑπὸ τοὺς ἀριθμοὺς 168 - 171.

168. Μαρμαρίνη ἐπιτυμβία λήκυθος ὕψ. 0.70. Ἴππεὺς παρὰ τὸν ἵππον χαιρετίζει διὰ τῆς δεξιᾶς τὸν ἔναντι ἰστάμενον γέροντα. Ἄνωθι τοῦ ἱππέως ἡ ἐπιγραφὴ

(ΜΕ)ΝΥΛΛΟΣΑΛΛΑΙΕΥΣ

ἄνωθι τοῦ ἰσταμένου :

ΑΣΤΥΦΙΛΟΣΑΛΛΑΙΕΥΣ

Εἰκ. 2. Δήκυθος ἐν Καισαριανῇς ἀριθ. 166.

Εἰκ. 3. Ἐπιτυμβία λήκυθος κατασχεθεῖσα ἀρ. 168.

Εἶναι ὁμοιοτάτη κατὰ τε τὴν παράστασιν καὶ τὰς ἐπιγραφὰς πρὸς τὴν ἐπομένην λήκυθον (εἰκ. 3).

170. Μαρμαρίνη ἐπιτυμβία λήκυθος ὁμοιοτάτη πρὸς τὴν προηγουμένην ἀλλ' ἔχουσα χονδροειδεστέραν τὴν ἐπεξεργασίαν τῶν αὐτῶν παραστάσεων. Αἱ αὐταὶ ἐπιγραφαὶ συμπληρῶνουν τελείως τὴν ἀνάγνωσιν καὶ τῶν ἐπιγραφῶν τῆς προηγουμένης ληκύθου, ὕψ. 0.57.

169. Μαρμάρινος ἐρωτιδὲς μέχρις ὀμφαλοῦ σφζόμενος μὲ κεκομμένας τὰς χεῖρας. Πρὸ τοῦ στήθους διαγωνίως διέρχεται ἱμάς, ὅστις συνεκράτει ὀπισθεν τὴν φαρέτραν, παρὰ τῇ ὁποίᾳ

Εἰκ. 4.

Μαρμάρινος Ἐρωτιδὲς Αὐτοκρατορικῶν χρόνων

ἐπὶ τῶν ὤμων φαίνονται αἱ βάσεις τῶν περὺγων αὐτοῦ. Ἡ κόμη κυματοειδὴς μὲ βοστρύχια πλαγίως καὶ εἰς τὸ μέσον. Ἀπὸ τοῦ μετώπου μέχρις ὀπίσω βοστρυχώδης πλωχμός. Ἔργον μετριωτάτης ἐργασίας τῶν Αὐτοκρατορικῶν Ρωμαϊκῶν χρόνων, ὅπερ θὰ ἐστόλιζε τὴν κόγχην Ρωμαϊκῆς τιнос ἐπαύλεως ἢ κήπου. Σφζόμενον ὕψ. 0.36 (εἰκ. 4).

171. Μαρμαρίνη λήκυθος σχεδὸν καθ' ὅλο κληρίαν ὁμοία πρὸς τὴν ἀνωτέρω ὑπ' ἀριθμὸν 153 περιγραφείσαν μὲ τὴν αὐτὴν παράστασιν καὶ τὰς αὐτὰς ἐπιγραφάς. Ἡ ὁμοιότης αὕτη φέρει ἡμᾶς εἰς τὴν ὑπόθεσιν, ὅτι καὶ ἡ ὑπ' ἀριθ. 171 λήκυθος ὡς καὶ τὰ πλεῖστα τῶν ἐν ὁδῷ

Χατζηχρήστου κατασχεθέντων ἀρχαίων, θὰ ἔχουν τόπον εὐρέσεως τὸν περὶ τὴν οἰκίαν τοῦ κ. Σκούταρη παρὰ τὸν ἅγιον Νικόλαον τῆς Βούλας χώρον, ὅπου τυμβωρύχοι λαθραίως σκάπτοντες εὗρον τὰ ἀνωτέρω ἀρχαῖα καὶ μετεκόμισαν εἰς Ἀθήνας, ἔνθα κατεσχέσαμεν αὐτά. Ἀνωθι τοῦ καθημένου ὑπάρχει ἡ ἐπιγραφὴ

ΛΕΩΝΦΙΛΑΓΡΟ

καὶ ἄνωθι τοῦ ἱσταμένου:

ΛΕΩΝΑΥΤΟΚΡΑΤΟΥΣ

ὕψ. 0.60.

172. Λήκυθος μαρμαρίνη κομισθεῖσα εἰς Θησεῖον τῇ 7/2/25 ἐξ ὁδοῦ Δομβραίνης. Φέρει ἐξ παραστάσεις καὶ τὰς ἐπιγραφάς

ΔΟΚΙΜΟΣ ΝΙΚΙΠΠΗ ΔΙΟΜΝΗΣΤΟΣ

ΣΚΑΜΒΩΝΙΔΗΣ

ΕΥΚΟΛΙΝΗ ΛΥΣΙΜΑΧΗ

ὕψ. 0.90.

Ἐπὶ κλισμοῦ κάθεται γέρων ἀνὴρ ὁ Δόκιμος καὶ παρ' αὐτὸν ἱστάται ἡ σύζυγος αὐτοῦ Νικίππη. Ὁ γέρων χαιρετίζει διὰ τῆς δεξιᾶς τὸν πρὸ αὐτοῦ ἱστάμενον νέον πολεμιστὴν Διόμνηστον, προφανῶς υἱὸν του (εἰκ. 5). Τοῦ χαιρετισμοῦ μετέχει καὶ ἡ Νικίππη διὰ τῆς ἐκτάσεως τῶν χειρῶν τῆς πρὸς αὐτόν. Ὁ νέος φέρει μόνον τὸν θώρακα, ἐν ᾧ ὀπισθεν αὐτοῦ ὁ θεράπων Σκαμβωνίδης κρατεῖ τὴν ἀσπίδα καὶ τὸ κράνος του. Ὅπισθεν ἱστανται περίλυποι δύο θεράπαινοι ἡ Εὐκολίνη καὶ Λυσιμάχη (εἰκ. 6).

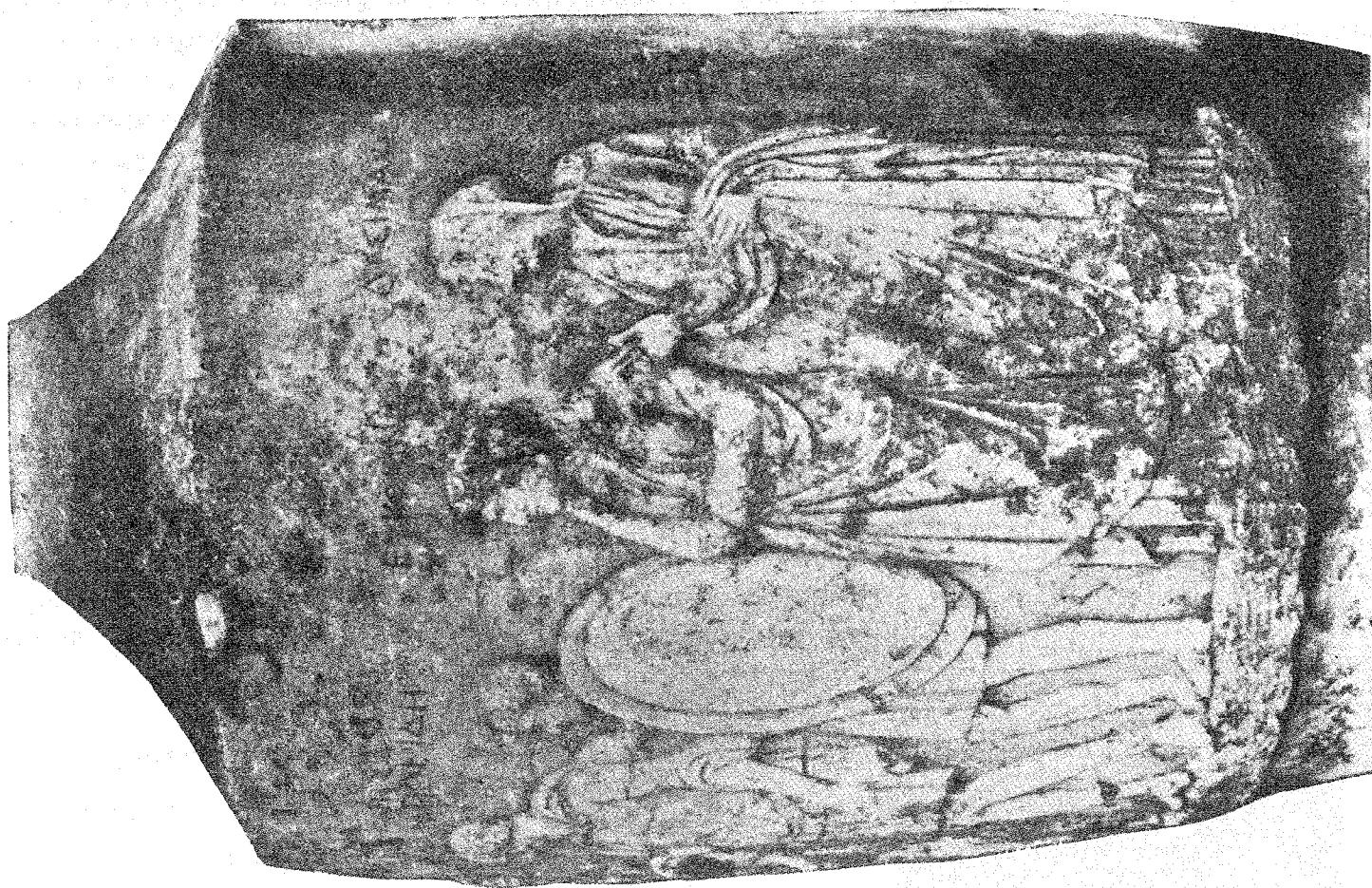
Πᾶσαι αἱ μορφαὶ βαίνουνσι ἐπὶ ἐξεχούσης ταινίας. Τέχνη μετρία καὶ διατήρησις καλή.

173. Μαρμαρίνη ἐπιτυμβία στήλη μὲ τριγωνικὸν ἀέτωμα. Ἐπὶ τῆς κυρίως πλακὸς ὑπάρχει κοιλότης τετράγωνος, ἐφ' ἧς φέρεται παράστασις δύο γυναικείων μορφῶν, αἱ ὁποῖαι ὀρθαὶ χαιρετίζονται διὰ τῆς δεξιᾶς.

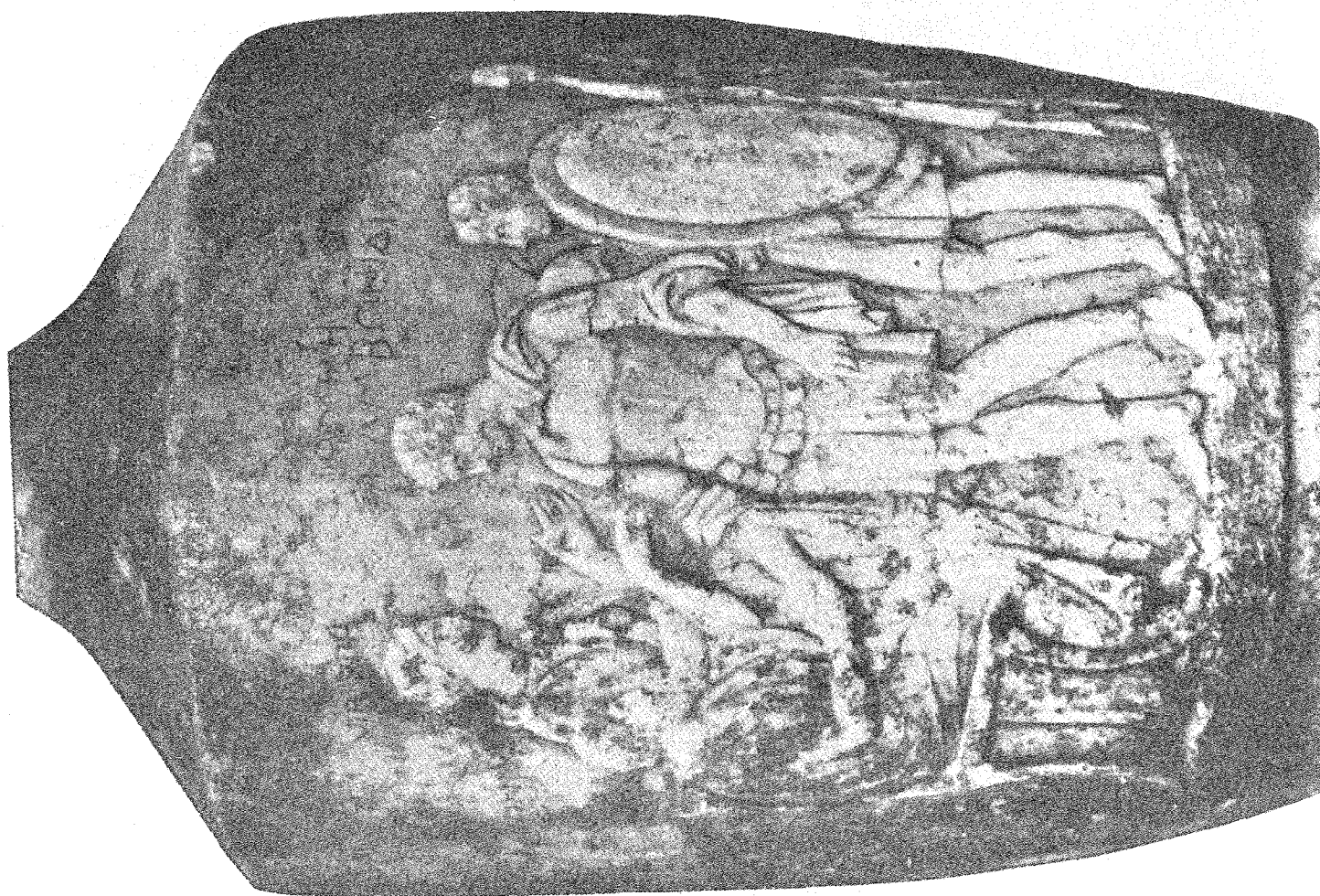
Ἀνωθι τῶν μορφῶν ὑπάρχουσι δύο ὀνόματα λίαν τετριμμένα. Ἐπὶ τῆς δεξιᾶς μορφῆς ἄνωθεν διακρίνομεν τὰς τελευταίας συλλαβὰς τοῦ ὀνόματος ΑΡΧΕΣΤΡΑΤΗ...

Ἡ στήλη ἐδηλώθη ὑπὸ τοῦ κ. Α. Χ. Ἀνδρίτσου (ὁδὸς Τσάμη - Καρατάση) καὶ ἐκομίσθη εἰς Θησεῖον τὸν Αὐγουστον τοῦ 1929.

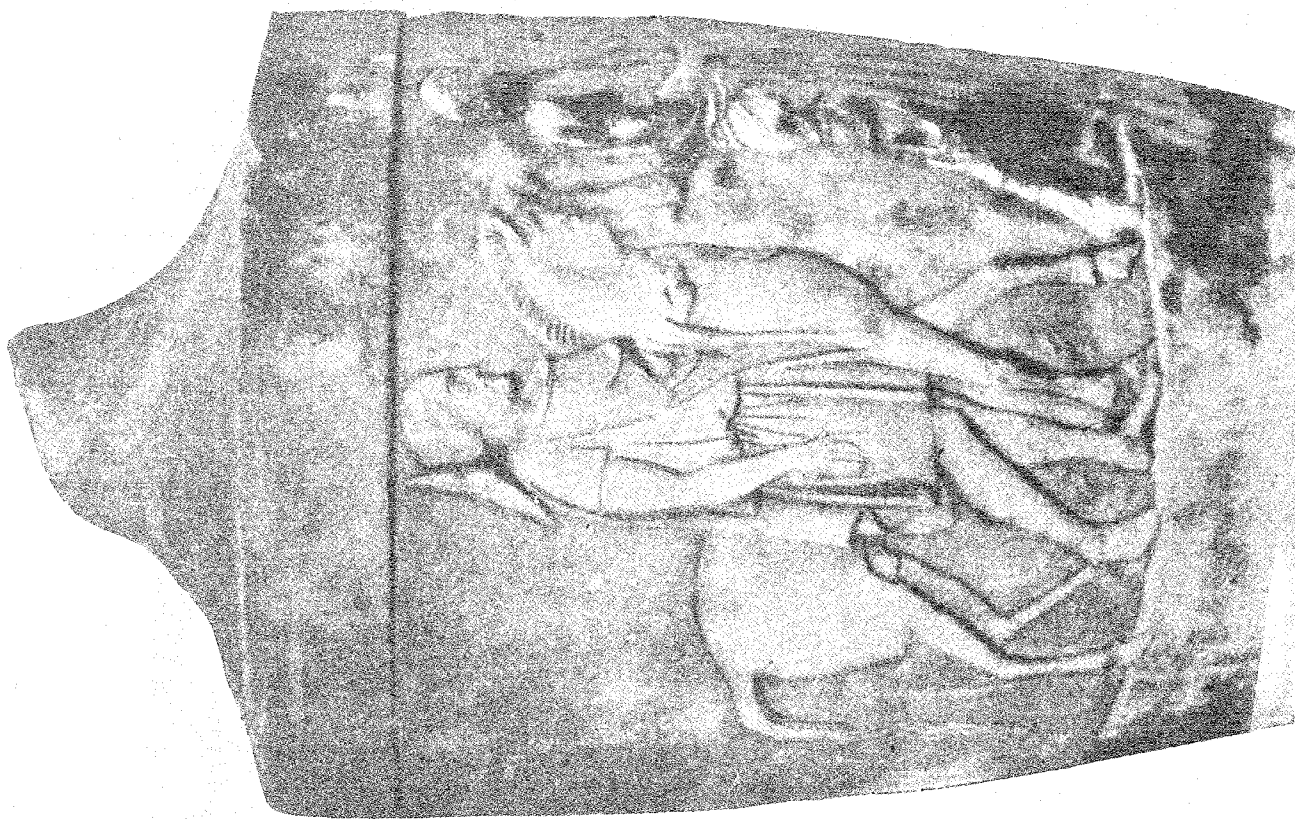
174. Κιονίσκος εὐμεγέθης κομισθεὶς ὑπ' ἐμοῦ εἰς Θησεῖον ἐξ ὁδοῦ Κωνσταντινουπόλεως τῇ 10/7/23/9, ὕψ. 0.89. Διάμ. 0.30.

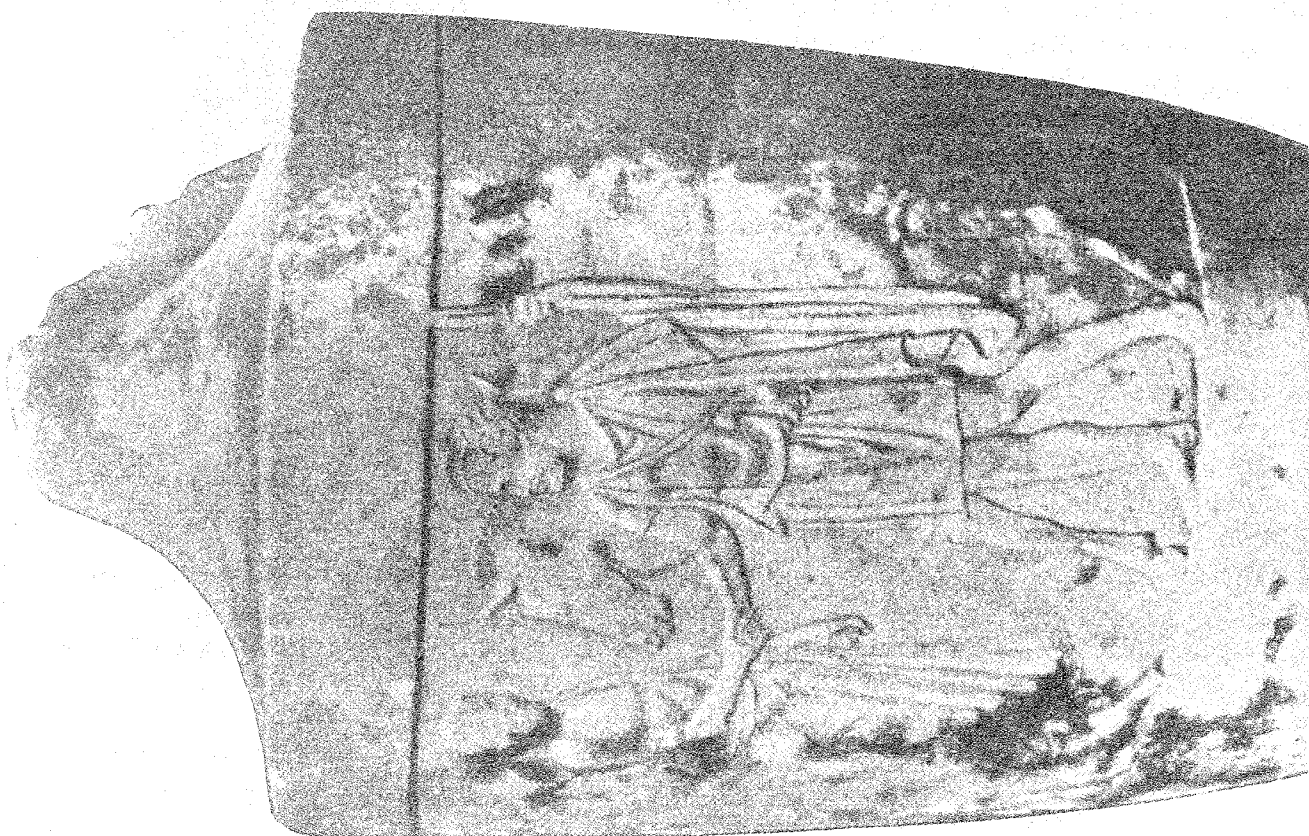
Εἰκ. 6. Ἐπιτυμβία λήκυθος ἐνεπίγραφος ἀριθ. 172.

Εἰκ. 5. Ἐπιτυμβία λήκυθος ἐνεπίγραφος ἀριθ. 172.

Εἰκ. 8. Δήκυθος ἀρίστης τέχνης καὶ διατηρήσεως ἀρ. 176.

Εἰκ. 7. Δήκυθος ἀρίστης τέχνης καὶ διατηρήσεως ἀρ. 176.

Φέρει τὴν ἐπιγραφὴν

Σ [Ω] ΣΙΝΙΚΗ
ΕΡΜΙΟΥ
ΛΑΠΠΑΙΑ
ΝΙΚΑΝΔΡΟΥ
ΔΕΙΡΑΔΙΩΤΟΥ
ΓΥΝΗ

175. Παρόμοιος κιονίσκος κομισθεὶς ὡσαν-
τως ἐξ ὁδοῦ Κωνσταντινουπόλεως ὑπ' ἐμοῦ εἰς
Θησεῖον τῇ 10/7/29. Σφς. ὕψ. 0.97. Διάμ. 0.26.
Φέρει τὴν ἐπιγραφὴν

ΑΓΑΘΟΚΛΗΑ
ΑΓΑΘΩΝΟΣ
ΑΝΚΥΡΑΝΗ
ΕΥΔΟΞΟΥ
ΕΛΕΥΣΙΝΙΟΥ
ΓΥΝΗ

176. Λήκυθος μαρμαρίνη ἀριστῆς διατηρή-
σεως. Ἐπὶ τῆς μίας ὀψεως τῆς κοιλίας διὰ δυο
γραμμῶν ἔχει σχηματισθῇ ἐλαφρὰ κοιλότης, ἐν-
τὸς τῆς ὁποίας ὑπάρχει παράστασις ἀνδρὸς ὀρ-
θίου πωγωνοφόρου χαιρετίζοντος τὸν προ αὐτοῦ
ἱστάμενον παρὰ τὸν ἵππον τοῦ ἀνδρα, κρατοῦντα
διὰ τῆς ἀριστερᾶς δόρυ, ἐν ᾧ ὁ πέτασος αὐτοῦ
ἔχει πέσει πρὸς τὸν τράχηλον (εἰκ. 7).

Ὅπισθεν τοῦ πρώτου εἰς μορφὴν παρὰ τὸν
ἵππον μὲ τὸν πέτασον πρὸς τὰ ὀπίσω καὶ κρα-
τοῦντα διὰ τῆς ἀριστερᾶς τὰ ἡνία, γραπτῶς δε-
δηλωμένα ἄλλοτε καὶ νῦν ἐξίτηλα ὕψ. 1.06 (εἰκ.
8). Τέχνη ἀρίστη τοῦ τέλους τοῦ 5^{ου} αἰῶνος.
Ἐκομίσθη εἰς Θησεῖον τὴν 21 Ἰουνίου 1924
ἐκ τοῦ οικοπέδου τοῦ κ. Σακελλαριάδου ἐν ὁδῷ
Πειραιῶς.

177. Μεγάλῃ μαρμαρίνῃ παραστάς ἔχουσα
ἐπὶ τῆς στενῆς πλευρᾶς ἐκτυπὸν ἀνάγλυφον
Ἡρακλέους στηριζομένου ἐπὶ γλυπτῶς δεδηλω-
μένης πλίνθου. Μέγιστον ὕψος σφζόμενον 1.26,
πλάτος 0.52, πάχος 0.25. Ὑψος μόνον τοῦ ἀνα-
γλυφου μετὰ τῆς πλίνθου καὶ τῆς ἐλλειπούσης
κεφαλῆς 0.92, τῆς πλίνθου μόνῃς 0.18. Ἔργα-
σία καλὴ Ρωμαϊκῶν χρόνων (εἰκ. 9).

Κεφαλὴ, δεξιὰ χεὶρ ἀπὸ τοῦ ἀγκῶνος, δεξιὸς
μηρὸς καὶ ποὺς ἐλλείπουσι. Τοῦ δεξιοῦ ποδὸς
σώζεται μόνον τὸ πέλμα μετὰ τῶν δακτύλων.

Ὁ Ἡρακλῆς στηρίζεται ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν
ποδῶν, μὲ ὀλίγον προέχοντα τὸν δεξιὸν πόδα
καὶ διὰ μὲν τῆς ἀριστερᾶς χεὶρὸς κρατεῖ τὴν
Λεοντήν, ἣν ἔχει ἀπορρίψει ἐπὶ κορμοῦ δένδρου
ἀποκρυπτομένου ὑπ' αὐτῆς, διὰ δὲ τῆς δεξιᾶς

θα ἐκράτει τὸ ρόπαλον πρὸς τὰ κάτω, διότι ἴχνη
αὐτοῦ διακρίνονται πλησίον τοῦ πέλματος τοῦ
δεξιοῦ ποδός.

Εὗρέθη ἐν τῇ πλατείᾳ τῶν παλαιῶν ἀνακτό-
ρων κατὰ τὴν ἐκσκαφὴν αὐτῆς πρὸς εὐρυνσιν
τῆς ὁδοῦ καὶ ἐκομίσθη ὑπ' ἐμοῦ εἰς Θησεῖον.

181. Κιονίσκος εὐμεγέθης ἀριστῆς διατηρή-
σεως, ὕψ. 0.94 καὶ ἄνω διαμ. 0.35, κομισθεὶς
ὑπ' ἐμοῦ εἰς Συλλογὴν Θησείου τῇ 10/9/29, ἐκ

Εἰκ. 9. Ἀνάγλυφον Ἡρακλέους.

τῆς παρὰ τὴν ὁδὸν Ἀναπαύσεως οἰκοδομῆς τοῦ
κ. Γκρούη. Φέρει ἐν τῷ μέσῳ γλυπτὴν παρὰ-
στασιν λουτροφόρου ἐντὸς τετραπλεύρου κοιλώ-
ματος καὶ ἄνωθι αὐτῆς τὴν ἐπιγραφὴν

ΑΠΟΛΛΩΝΙΟΣ
ΧΡΗΣΤΟΣ

Μάρμαρον Ὑμηττοῦ.

Οἰκοδομὴ Ἑθνικῆς Τραπεζίης.

Ἐν τῇ ὁδῷ Σοφοκλέους καὶ ἀκριβῶς ἀπέναντι τῆς στοᾶς Πάππου ἐγείρεται ἀπὸ τοῦ παρελθόντος ἔτους καὶ ἐξακολουθεῖ μέχρι σήμερον εἰ ἐγειρομένη μεγάλη οἰκοδομὴ τῆς Ἑθνικῆς Τραπεζίης μέλλουσα νὰ ἐνωθῇ μετὰ τοῦ κυρίου μεγάρου αὐτῆς. Κατὰ τὴν ἐσκαφὴν πρὸς θεμελίωσιν τῆς οἰκοδομῆς αὐτῆς ἀνεφάνη ἀκριβῶς εἰς τὸ κράσπεδον τοῦ πεζοδρομίου τῆς ὁδοῦ Σοφοκλέους καὶ μὲ ἐλαφρὰν πρὸς τὴν ὁδὸν ἀποκλίσιν τὸ τεῖχος τῆς ἀρχαίας πόλεως ἐρχόμενον ἐκ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω. Τὸ τεῖχος τοῦτο εἰσερχόμενον διὰ τῆς ἐλαφρᾶς αὐτοῦ κλίσεως εἰς τὴν ὁδὸν Σοφοκλέους καὶ προχωροῦν πρὸς τὰ κάτω συνηγήσαμεν πρὸ δύο ἐτῶν εἰς τὴν γωνίαν τῆς ὁδοῦ Ἀθηνᾶς καὶ Σοφοκλέους ἀλλ' ἐπὶ τοῦ ἀντιθέτου πλέον πεζοδρομίου καὶ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο κατὰ μῆνα Μάιον τοῦ 1930 κατωτέρω εἰς τὴν γωνίαν τῶν ὁδῶν Μενάνδρου καὶ Σοφοκλέους. Ἀμφοτέρων τούτων τῶν μερῶν τοῦ ἀρχαίου τείχους ἐλάβομεν σχέδια πρὸ τῆς καταστροφῆς αὐτῶν ὑπὸ τῶν αὐτόθι οἰκοδομῶν.

Ἐπὶ τοῦ τείχους τῆς οἰκοδομῆς τῆς Ἑθνικῆς Τραπεζίης καὶ ἀκριβῶς ἀπέναντι τῆς στοᾶς Πάππου ὑπάρχει προσθήκη τις μεταγενεστέρα ἐπὶ Ρωμαϊκῶν χρόνων ἐν εἴδει προμαχώνος (εἰκ. 10) πρὸς τὰ ἔσω ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἦτο ἐντετειχισμένη βάσις ἐκ μέλανος Ἑλευσινίου μαρμάρου ἐνεπίγραφος (εἰκ. 11). Σημειωτέον ὅτι ὀλίγα βήματα κατωτέρω καὶ ἀκριβῶς ἐπὶ τῆς γωνίας ὁδοῦ Σοφοκλέους καὶ Αἰόλου ὁ Judeich ἐν τοπογραφίᾳ Ἀθηνῶν τοποθετεῖ τὰς Ἀχαρνικάς πύλας. Ἡ ὑπαρξὶς προμαχώνος παρὰ τὰς πύλας διακαίολογεί καὶ ἐν μεταγενεστέροις χρόνοις τὴν ἀνάγκην τῆς ἐνισχύσεως αὐτῶν.

Ἐκ τῆς οἰκοδομῆς ταύτης τῆς Ἑθνικῆς Τραπεζίης ἐκομίσθησαν καὶ τινὰ ἄλλα ἀρχαῖα μετὰ τῆς ἄνω ἐπιγραφῆς εἰς τὴν Ἀρχαιολογικὴν Συλλογὴν Θησείου, ὅπου εὐρίσκονται ὑπὸ τοὺς ἐξῆς ἀριθμούς.

160. Μεγάλῃ ἐνεπίγραφος τετραγώνος βάσις ἐξ Ἑλευσινίου μέλανος μαρμάρου ἐντετειχισμένη ἐπὶ τοῦ πύργου ἢ προμαχώνος τοῦ τείχους τῆς πόλεως (εἰκ. 12). Ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας αὐτῆς σώζονται τὰ ἔγνη τῶν ποδῶν τοῦ ἐπ' αὐτῆς ἀνδριάντος, πλάτος 0.79, ὕψ. 0.33. Ἐπὶ τῆς μιᾶς πλευρᾶς ὑπάρχει ἡ ἐπιγραφὴ

ΗΒΟΥΛΗΚΑΙΟΔΗΜΟΣ
ΔΡΟΥΣΟΝΚΑΙΣΑΡΑΘΕΟΥ
ΥΙΟΝΝΕΟΝΘΕΟΝΑΡΗ

Τὰ γράμματα τῆς ἐπιγραφῆς περιορίζονται ἐν-

τὸς δύο ἐγχαράκτων γραμμῶν, ὑπὸ τοῦ χαράκτου τῆς ἐπιγραφῆς γενομένων, ἵνα διατηρηθῇ τὸ αὐτὸ μέγεθος τῶν γραμμάτων. Ἐκομίσθη εἰς Θησεῖον τῇ 3/6/29.

161. Κιονίσκος ἐνεπίγραφος ὕψ. 0.60. Διάμ. 0.22 1/2. Φέρει τὴν ἐπιγραφὴν

ΖΩΣΙΜΗ
ΕΥΚΡΑΤΟΥΣ
ΜΕΙΛΗΣΙΑ

Ἐκομίσθη τὸν Μάιον τοῦ 1929.

162. Ἄνω τμήμα κιονίσκου ἐνεπίγραφου ὕψ. 0.30. Διάμ. 0.18. Φέρει τὴν ἐπιγραφὴν

ΕΥΗΜΕΡΙΣ
ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ
ΤΕΡΜΗΣΙΑ
ΦΙΛΙΣΤΙΩΝΟΣ
ΠΤΕΛΕΑΣΙΟΥ
ΓΥΝΗ

Ἐκομίσθη τὸν Μάιον τοῦ 1929.

163. Λίθος ἄγριος ὕψ. 0.19, πλάτ. 0.15, κεκομμένος ἐξ ὅλων τῶν πλευρῶν πλὴν τῆς ἄνω. Φέρει τὴν ἐπιγραφὴν ὑποθήκης κτήματος

ΟΡΟΣ (ΧΩΡΙΟ
ΠΕΠΡΑΜΕΝΟ
ΕΠΙΛΥΣΕΙΕΥ
ΤΡΑΩΝΙΕΚΚΕ
ΡΑΜΕΩΝ
Π

ἦτοι «ὄρος χωρίου πεπραμένου ἐπὶ λύσει Εὐτράωνι ἐκ Κεραμῶν. 500». Ἐκομίσθη τὸν Μάιον τοῦ 1929.

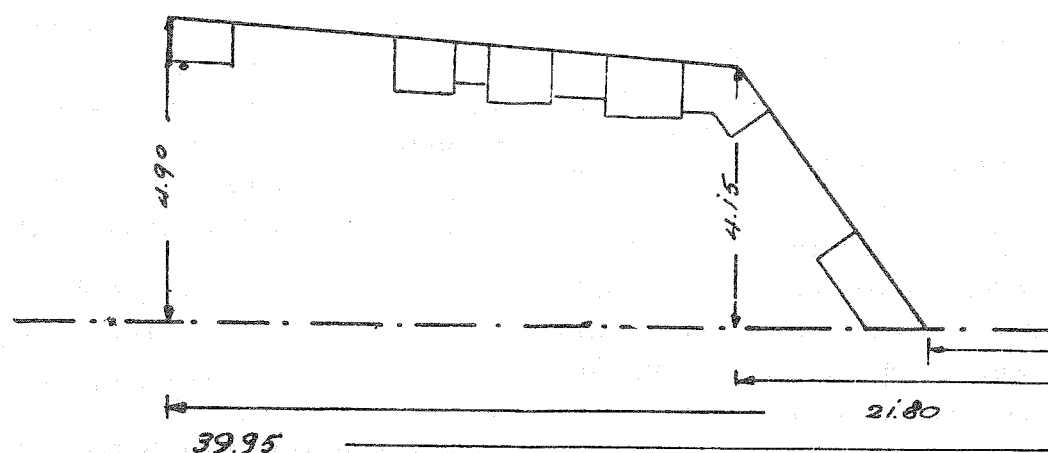
164. Τὸ κάτω τμήμα κορμοῦ γυναικείου ἀγάλματος φέροντος ποδὴν πολύπτυχον χιτῶνα καὶ πολύπτυχον ἱμάτιον, δι' οὗ περιβάλλεται. Σώζεται ἀπὸ τοῦ μηροῦ καὶ κάτω. Τὰ δάκτυλα τοῦ δεξιῦ ποδός, ἐφ' οὗ ἐστηρίζετο τὸ ἄγαλμα σώζονται, ἐν ᾧ τοῦ μικρὸν ὑψουμένου καὶ πρὸς τὰ ὀπίσω φερομένου ἀριστεροῦ ποδός δὲν σώζονται, ὕψ. 0.63. Ἐκομίσθη τῇ 3/6/29.

178. Κιονίσκος ὑποκυάνου μαρμάρου, ὕψος 0.57. Ἄνω διάμ. 0.16 1/2. Φέρει τὴν ἐπιγραφὴν

ΕΥΚΛΕΙΑ
ΧΡΗΣΤΗ

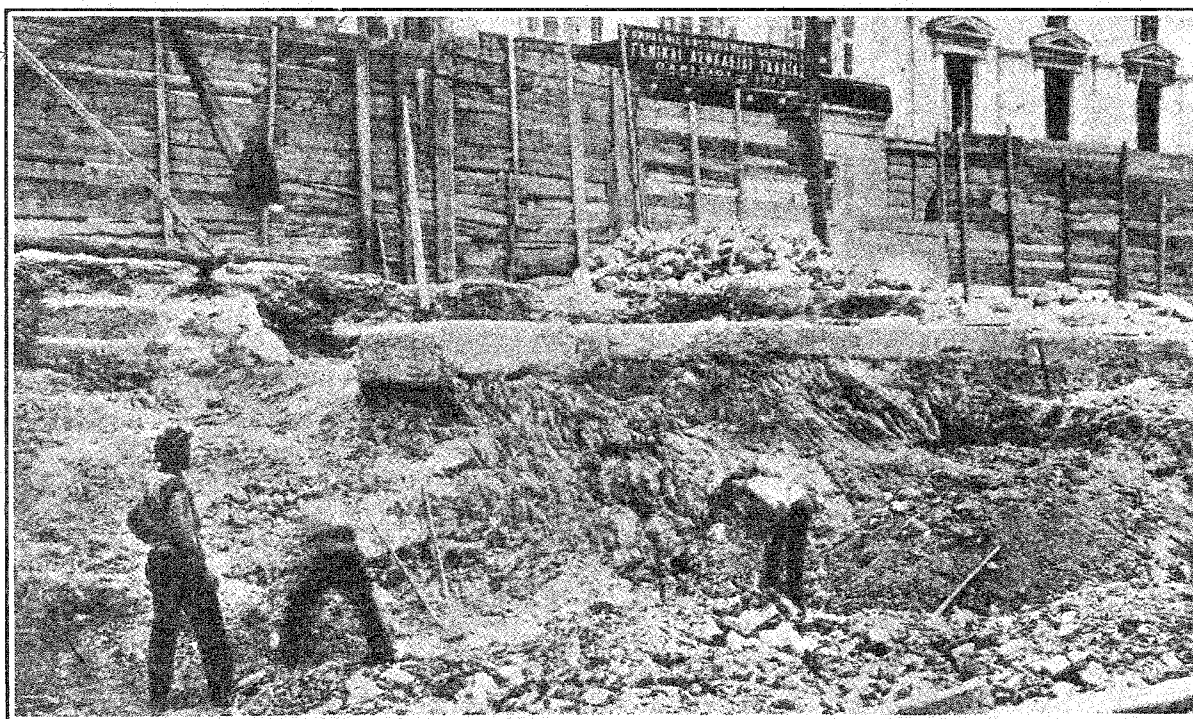
179. Κιονίσκος ὕψος 0.42. Ἄνω διάμ. 0.14. Φέρει τὴν ἐπιγραφὴν

ΦΑΛΟΚΡΑΤΗΣ
ΣΥΒΡΙΔΗΣ

ΟΔΟΣ ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ

Εἰκ. 10. Σχέδιον προσθήκης μεταγενεστέρας εἰς τὸ ἀρχαῖον τεῖχος.

Εἰκ. 11. Ἑσωτερικὴ ὄψις τῆς μεταγενεστέρας προσθήκης τοῦ τεῖχους μετὰ τῆς ἐντετειχισμένης ἐπιγραφῆς.

Εἰκ. 12. Ἡ ἐντετειχισμένη ἐπιγραφὴ ἀριθ. 160.

180. Στήλη ὑποκυάνου μαρμάρου ὕψ. 0.76, πλάτ. 0.35, γεγλυμμένον ὕψ. 0.39 μετὴν ἐπιγραφὴν

ΝΟΥΜΗΝΙΟΣ

Οἰκοδομὴ ὁδοῦ Ἀπελλοῦ καὶ Λυκούργου.

Ἐν τῇ γωνίᾳ τῶν ὁδῶν Λυκούργου καὶ Ἀπελλοῦ κατὰ τὴν ἐκσκαφὴν πρὸς θεμελίωσιν οἰκοδομῆς τῶν Ἀσφαλιστικῶν Ἑταιρειῶν «Καλὴ Πίστις» καὶ «Ἐθνικὴ Ζωή» ὑπὸ τοῦ μηχανικοῦ κ. Ρ. Μιχαηλίδου, ἀνευρέθησαν ἔχνη καταστροφέντος νεκροταφείου Ρωμαϊκῶν χρόνων κατὰ τὸ πλεῖστον, μετὰ καταστραμμένον περίβολον καὶ πληθὺν ἐρριμμένων ἐνεπιγραφῶν κιονίσκων, οὓς ἐκόμισα εἰς τὴν ἐν τῷ Θησεῖῳ Συλλογῇ. Εὗρον καὶ μεγάλας καὶ παχείας πλάκας μετὰ στοργγύλης κοιλότητος, ἐν ᾗ εἶχον ἐνσφηνωθῆ οἱ κιονίσκοι. Οἱ κιονίσκοι οὗτοι εἶναι οἱ ἑξῆς:

182. ΑΡΙΣΤΙΟΝ
ΣΑΤΥΡΟΥ
ΚΗΦΙΣΙΕΩΣ
ΘΥΓΑΤΗΡ

ὕψ. 1.05. Διάμ. 0.30.

183. ΠΑΡΜΕΝΩΝ
ΑΚΡΑΤΟΥ
ΑΝΤΙΟΧΕΥΣ

ὕψ. 0.58. Διάμ. 0.17.

184. [Ρ] Υ Τ Ω Ν
[Ε] Υ Α
[Μ] ΥΡΗΝΙΟΣ

ὕψ. 0.48. Διάμ. 0.20.

185. ΑΘΗΝΑΙΙΣ
ΠΑΥΣΑΝΙΟΥ
ΑΛΛΙΕΩΣ
ΘΥΓΑΤΗΡ

ὕψ. 0.40. Διάμ. 0.17.

186. ΔΩΡΟΣ
ΛΑΟΔΙΚΕΥΣ

ὕψ. 0.32. Διάμ. 0.20.

187. ΑΛΞΕΑ ΝΔΡΟΣ = Ἀλέξανδρος
ΙΣΙΔΩΡΟΥ
ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΥΣ

ὕψ. 0.32. Διάμ. 0.18.

Ὁ χαρακτὴς ἐχάραξεν εἰς τὴν λέξιν Ἀλέξανδρος Σ ἀντὶ τοῦ γράμματος Ε.

188. ΕΥΗΡΟΣ
ΗΡΑΚΛΕΙΔΟΥ
ΗΡΑΚΛΕΩΤΗΣ

ὕψ. 0.78. Διάμ. 0.25.

189. ΚΑΛΛΙΝΩ
ΘΕΟΧΑΡΜΙΔΑ
ΑΙΓΙΝΗΤΙΣ

ὕψ. 0.78. Διάμ. 0.20.

190. ΖΩΠΥΡΟΣ
ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ
ΠΕΑΝΙΕΥΣ

Σφζ. ὕψ. 1.15. Διάμ. 0.37.

Ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν ἐν τῷ μέσῳ τοῦ κιονίσκου δηλοῦται γλυπτῶς Λουτροφόρος. Ἡ ἐπιγραφὴ ἐντὸς ἐγγαράκτου πλαισίου. Ὑπῆρχε παλαιότερα ἐπιγραφὴ, ἣτις ἀπεξέσθη καὶ ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ μέρους ἐτέθη ἡ ἀνωτέρω.

191. ΔΗΜΗΤΡΙΑ
ΑΚΡΑΤΟΥ
ΜΙΛΗΣΙΑ
ΑΝΤΙΠΑΤΡΟΥ
ΒΗΡΥΤΙΟΥ
ΓΥΝΗ

ὕψ. 1.18. Διάμ. 0.42.

192. ΑΡΜΟΝΙΑ
ΕΒΕΝΟΥ

ὕψ. 0.29. Διάμ. 0.19.

193. Τμήμα κιονίσκου.

ΛΗΝΑΙΟΣ
ΑΣΚΛΗΠΙΑΔΟΥ
ΗΡΑΚΛΕΩΤΗΣ

ὕψ. 0.25. Διάμ. 0.18.

194. Τμήμα κιονίσκου.

ΜΗΝΑΣ
ΜΕΝΑΝΔΡΟΥ
Ν ΟΜ

ὕψ. 0.19. Διάμ. 0.16.

195. Κιονίσκος.

ΝΗΝΕΜΟΝ

ὕψ. 0.49. Διάμ. 0.13.

196. Κιονίσκος τῆς ἐπιγραφῆς τοῦ ὁποίου πᾶσαι αἱ σειραὶ πλὴν τῆς πρώτης εἰς τὴν ἀρχὴν ἔχουσι τὰ γράμματα ἐφθαρμένα.

ΑΡΧΠΠΗ
ΓΥΛΟΥ
ΡΑΙΕΩΣ
-ΑΤΗΡ
ΙΩΝΟΣ
ΙΔΟΥ
[ΓΥΝ]Η

Σφῆ. ὕψ. 0.35. Διάμ. 0.25 (πιθανῶς ὁ χαρακτήρ ἐλησμόνησε τὸ Ι (= δηλ. Ἀρχίππη).

197. Κιονίσκος.

ΣΟΛΩΝ
ΧΡΗΣΤΟΣ

ὕψ. 0.53. Διάμ. 0.14.

198. Κιονίσκος.

ΗΡΑΚΛΕΩΝ
ΑΝΤΙΟΧΕΥΣ

ὕψ. 0.21. Διάμ. 0.15.

199. Στήλη πλακὸς ἐπιτυμβία μὲ ἐπιγραφὴν δύο ὀνομάτων ἐφθαρμένων πρὸς τὰ δεξιὰ. Ὑψ. ὀλικὸν 0.51, πλάτ. 0.24, ὕψ. γεγλυμμένον 0.29. Ἡ πλάξ ἔχει ἀποξεσθῆ πιθανῶς πρὸς ἀναγραφὴν νέας ἐπιγραφῆς. Τῆς παλαιότερας διακρίνω ἄνωθι τῶν σφριζομένων δύο ὀνομάτων τὰ γράμματα Ε καὶ Σ.

ΔΙΟΝ(ΥΣΙΟΣ)
ΣΑΛΑΜ(ΙΝΙΟΣ)

200. Κιονίσκος ὕψ. 0.83. Ἀνω διάμ. 0.28. Φέρει τὴν ἐπιγραφὴν

ΕΥΒΙΟΣ
ΑΓΥΛΟΥ
ΘΟΡΑΙΕΥΣ

201. Κιονίσκος ὕψ. 1.02. Ἀνω διάμ. 0.30. Φέρει τὴν ἐπιγραφὴν

ΣΗΝΗΘΗΑ
ΣΩΣΙΠΑΤΡΟΥ
ΜΑΡΩΝΙΤΙΣ

202. Κιονίσκος. Σφριζόμ. ὕψ. 0.29. Διάμ. 0.14. Φέρει τὴν ἐπιγραφὴν

ΣΑΡΑΠΙΩΝ

203. Κιονίσκος μὲ ἐφθαρμένα γράμματα. Σφριζόμενον ὕψ. 0.32. Διάμ. 0.15. Μόλις ἀναγινώσκομεν

ΚΑΛΛΙΣΤΩ
Α ΝΔΟΥ
ΗΡΑΚΛΕΩΤΙΣ

204. Κιονίσκος ὕψ. 1.12. Διάμ. 0.31. Φέρει τὴν ἐπιγραφὴν

ΑΙΣΧ[Υ
ΔΙΩ[ΝΟΣ]
ΤΡΙ

Ὡσαύτως ἐν τῇ οἰκοδομῇ ταύτῃ τῶν ὁδῶν Λυκούργου καὶ Ἀπελλοῦ ἐντὸς τάφου ἀνεωγμένου καὶ κατεστραμμένου συνελέγησαν ἱκανὰ φύλλα χρυσοῦ ὥς καὶ τινὰ εὐρήματα ἀσήμαντα

Εἰκ. 13. Προσωπεῖον πῆλινον Πανός.

(στλεγγίς, ληκύθια κ.λ.), ἅτινα πάντα ἀπεστάλησαν εἰς τὸ Κεντρικὸν Μουσεῖον καὶ κατεγράφησαν ἐν τῷ βιβλίῳ εἰσαγωγῆς ὑπ' ἀριθ. 301.

Τῶν εὐρημάτων τούτων τὸ σπουδαιότατον ἦτο πῆλινον προσωπεῖον Πανός, ἐν ἀρίστη καταστάσει, πηλοῦ ἐρυθροῦ, μὲ ὅπας παρὰ τὸ μέτωπον καὶ τὰ ὦτα πρὸς ἀνάρτησιν (εἰκ. 13), ὅπερ ἐξετέθη ὑπ' ἀριθ. καταλόγου 15445 ἐν τῇ ὑπ' ἀριθ. 142 προθήκῃ τοῦ Κεντρικοῦ Μουσείου. Ἐν τῇ αὐτῇ προσθήκῃ ὑπ' ἀριθ. 4451 ὑπάρχει ἐκτεθειμένον ἕτερον ὁμοίωτατον προσωπεῖον Πανός μὲ λευκὸν ἐπίχρυσμα.

Οἰκοδομὴ οἰκίας Σκουλούδη.

Γινομένης οἰκοδομῆς ἐν τῇ ὀπισθίᾳ αὐτῇ τῆς οἰκίας Στ. Σκουλούδη ἐν ὁδῷ Βουκουρεστίου εὐρέθησαν τάφοι τινὲς καὶ κιονίσκοι ἐνεπίγραφοι. Οἱ τάφοι οὗτοι εἶναι συνέχεια τῶν ἐν τῷ οἰκοπέδῳ τῶν ἀπέναντι Βασιλικῶν Στάβλων εὐρεθέντων τάφων. Ἐντὸς αὐτῶν εὐρέθησαν μικρὰ εὐρήματα, θραύσματα ληκυθίων, ἀγγεῖα ὀλίγα καὶ τεμάχια λευκῶν ληκυθίων, ἅτινα πάντα παρελήφθησαν διὰ πρωτοκόλλου καὶ παρεδόθησαν εἰς τὸ Κεντρικὸν Ἀρχαιολογικὸν Μουσεῖον. Ἐκτὸς τῶν ἄνω μικρῶν εὐρημάτων εὐρέθησαν καὶ τὰ εἰς τὴν Συλλογὴν Θησείου κομισθέντα ἐπόμενα ἀρχαῖα.

205. Κιονίσκος ὕψους σφζομένου 0.70 καὶ ἄνω διαμέτρου 0.20. Φέρει τὴν ἐπιγραφὴν

ΜΕΓΙΣΤΗ
ΑΠΟΛΛΩΝΙΟΥ
ΣΙΔΩΝΙΑ
ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ
ΕΙΦΙΣΤΙΑΔΟΥ
ΓΥΝΗ

Ἐν τῇ δευτέρᾳ λέξει ἦτο ἀρχικῶς γεγραμμένον ΑΠΟΛΛΩΝΙΑ καὶ ὁ χαρακτὴς εἴτα ἐξεσε τὸ Α καὶ ἔγραψεν ΟΥ.

206. Κιονίσκος σφζομένου ὕψους 0.58 καὶ ἄνω διαμέτρου 0.14. Φέρει τὴν ἐπιγραφὴν

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ

207. Κιονίσκος σφζομένου ὕψους 0.50 καὶ ἄνω διαμέτρου 0.17. Φέρει τὴν ἐπιγραφὴν

ΕΡΓΑΣΤΙΩΝ
ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ
ΑΝΤΙΟΧΕΥΣ

208. Εὐμεγέθης κιονίσκος σφζομένου ὕψους 0.75 καὶ ἄνω διαμέτρου 0.38. Ἀποξεσθείσης τῆς παλαιᾶς ἐπιγραφῆς ἐχαράχθη ἡ ἐπιγραφὴ

ΣΟΥΡΟΥΛΑ
ΠΜΟΥΝΑΤΙΟΥ
ΑΟΥΣ(. .)ΟΥ
ΔΟΥΛ(.)

Ἐτι εὐρέθη καὶ τεμάχιον ἐπικρανίτιδος μὲ γλυπτὰ κοσμήματα καὶ τεμάχιον ἐπιστυλίου ἀποκείμενον ἐν τῷ Θησεῖῳ.

Ἐκ τῆς συνοικίας ἁγίου Ἰωάννου Ρέντη καὶ

ἐκ τοῦ κτήματος κ. Βοριά ἐκομίσθησαν εἰς Θησεῖον ὑπ' ἐμοῦ τὰ ἑξῆς:

209. Κιονίσκος σφζομένου ὕψους 0.33 καὶ διαμέτρου 0.18. Φέρει τὴν ἐπιγραφὴν

ΝΙΚΑΓΟΡΑΣ
ΝΙΚΑΓΟΡΟΥ
ΥΒΑΔΗΣ

210. Κιονίσκος σφζομένου ὕψους 0.60 καὶ ἄνω διαμέτρου 0.34. Φέρει τὴν ἐπιγραφὴν

ΔΗΜΗΤΡΙΑ
ΑΝΤΙΟΧΙΕΣΑ
ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ
ΑΝΤΙΟΧΕΩΣ
ΓΥΝΗ

211. Κιονίσκος ἄνω διαμέτρου 0.27. Φέρει τὴν ἐπιγραφὴν

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ
ΑΠΟΛΛΩΝΟΣ
ΑΝΤΙΟΧΕΥΣ

Ἐκ τοῦ αὐτόθι δὲ κτήματος τοῦ κ. Λεγάκη ἐκομίσθη ὑπ' ἐμοῦ εἰς Θησεῖον:

212. Κιονίσκος σφζομένου ὕψους 0.39 καὶ ἄνω διαμέτρου 0.19. Φέρει τὴν ἐπιγραφὴν

ΕΡΓΑΣΙΩΝ
ΘΟΥΛΟΥ
ΑΠΟΛΛΩΝΙΑΤΗΣ

Ἐτι δὲ αὐτόθι εὐρέθη μεγάλη τράπεζα ἀρίστης διατηρήσεως κατὰ χώραν ἀφεθείσα λόγῳ τοῦ βάρους, εἰς τὴν γωνίαν τῆς ὁποίας ὑπῆρχε ἡ ἐπιγραφὴ

ΔΑΝΑΙΣΗΡΑΚΛΕΩΤΙΣ

213. Παρὰ τοῦ προέδρου τῆς κοινότητος Γλυφάδος κ. Γ. Γιαννιτσοπούλου παρέλαβον καὶ ἐκόμισα εἰς τὴν Συλλογὴν Θησείου μαρμαρίνην ἐπιτυμβίαν στήλην, εὐρεθείσαν ἐν τῷ αὐτόθι ἀνεγειρομένῳ σχολείῳ. Ἡ στήλη αὕτη ἀκεραία φέρει τριγωνικὸν ἀέτωμα, ἔχει ὕψος ὀλικὸν 1.34. ἄνω πλάτος 0.40 καὶ κάτω πλάτος 0.44 καὶ φέρει εἰς τὸ ἄνω μέρος τῆς στήλης τὴν ἐπιγραφὴν

ΔΗΜΟΣΤΡΑΤΟΣ
ΔΗΜΕΟΥ
ΑΙΞΩΝΕΥΣ

214. Στήλη ἐπιτυμβία μαρμαρίνη μὲ πλήρες ἀνθέμιον εὐρεθείσα ἐν οἰκοδομῇ ὁδοῦ Ζήνωνος καὶ Μενάνδρου καὶ κομισθεῖσα ὑπ' ἐμοῦ εἰς Θησεῖον, ὕψ. 1.44, κάτω πλάτ. 0.36, πάχ. 0.07.

Ὑπὸ τὸ ἀνθέμιον καὶ ὑπὸ τὴν ταινίαν ὑπάρχει ἡ ἐπιγραφὴ ἐν μιᾷ σειρᾷ

ΚΑΛΛΙΑΣΣΙΚΥΩΝΙΟΣ

215. Ἐν τῇ αὐτῇ ἄνω οἰκοδομῇ εὐρέθη καὶ ἄλλη στήλη ἐπιτυμβία μὲ τριγωνικὸν ἀέτωμα, ὕψ' ὃ ἡ ἐπιγραφὴ

ΑΡΤΕΜΙΣ ΚΑΔΟΥΣ

ὕψ. 1.18, κάτω πλάτος 0.39, πᾶχ. 0.06. Ἀμφότεραι αἱ στήλαι περὶ τὸ μέσον φέρουσιν ὅπας, διότι εἶχον χρησιμοποίησι αὐτὰς εἰς νεωτάτους χρόνους ὥς κρήνας.

216. Λήκυθος μαρμαρίνη ἔχουσα σφζόμενον ὕψος 1.08. Εὐρέθη ὑπὸ Κων. Σταμπέλου κατοίκου ἀγίου Νικολάου Βούλας καὶ ἐκομίσθη ὑπ' αὐτοῦ καὶ παρεδόθη εἰς Θησεῖον. Φέρει παραστάσιν γυναικὸς καθήμενης ἐπὶ κλισμοῦ χαιρετίζούσης τὸν πρὸ αὐτῆς ἱστάμενον γέροντα. Ἀνωθι τῆς καθήμενης ἡ ἐπιγραφὴ

ΘΕΟΞΕΝΗ

καὶ ἄνωθι τοῦ γέροντος ἡ ἐπιγραφὴ

ΝΙΚΟΚΛΗΣ

Διατήρησις καλή.

217. Στήλη ἐπιτυμβία μετὰ καμπύλου ἡμικυκλικοῦ ἀετώματος, ἀποκεκρουσμένη μόνον κατὰ τὸ κάτω μέρος. Εὐρέθη κατὰ τὴν κατεδάφισιν οἰκίας κειμένης ἐπὶ τῶν ὁδῶν Μενάνδρου καὶ Ζήνωνος καὶ ἐκομίσθη ὑπὸ τοῦ ἐπιμελητοῦ τῶν ἀρχαιοτήτων κ. Ι. Παπαδημητρίου κατὰ μῆνα Δεκέμβριον τοῦ 1929 εἰς τὸ Θησεῖον. Ἐπὶ τοῦ ἀετώματος φαίνονται ἵχνη χαραγμάτων κύκλων, ἐξ ὧν ἐμφαίνεται ὅτι ἔφερε ποτε γραπτὸν ἀνθέμιον. Εἰς τὸ κάτω μέρος τοῦ ἀετώματος φέρει μονόστιχον ἐπιγραφὴν, ὀκτάστιχον δὲ ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς στήλης. Μέγιστον ὕψος μετ' ἀετώματος 0.95, πλάτος ἄνω 0.44, πλάτος κάτω 0.46, πᾶχος 0.06 - 0.07. Ὑψος γραμμάτων τῆς ἐπὶ τοῦ ἀετώματος ἐπιγραφῆς 0.02, τῆς ἐπὶ τῆς στήλης 0.007 - 0.10, διάστιχον 0.010.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐξεδόθη ὑπὸ Κουμανούδη 2468 καὶ παρελήφθη ὑπὸ τοῦ Kaihel (Erigr. Gr. 88). Ὁ Κουμανούδης ἐξέδωκεν ὁλόκληρον τὴν ἐπιγραφὴν, τῆς ὁποίας νῦν ἔλλειπει τὸ Σ τοῦ πρώτου στίχου. Εὐρίσκεται ἐπίσης δημοσιευμένη ἐν I. G. III², 3412. Ὁ Koehler ὁμῶς εὗρε τὴν στήλην ἐντετειχισμένην, διὰ τοῦτο συμπληρώνει

τὰ πρὸς τὰ ἀριστερὰ τῆς στήλης γράμματα ἐκ τοῦ Κουμανούδη.

[Σ]ύμμαχος Σίμωνος Χῖος.

Πλεῖστα μὲν εὐφρανθεὶς βιότῳ, λύταις δὲ ἐλα-
[χίσταις,
χρησάμενος, γήρως τέρμα μολὼν πρὸς ἄκρον,
Χῖος μὲν γενεὰν βλαστὼν, πατὴρ δὲ Σίμωνος
Σύμμαχος ἐν δαπέδοις Κεκροπίας ἐκλίθην.
Ἡ μὲν καλλικόμοις πτόρθοις βοτρυνώδεος οἴνης
Χῖος ἀγαλλομένη Συμμάχῳ ἐστὶ πατὴρ,
αἱ δὲ θεοῖσι μάλιστα φίλαι θνητοῖσί τε Ἀθῆναι
σῶμα σὺν ἐγ κόλποις κρύψαν ἀποφθίμενον.

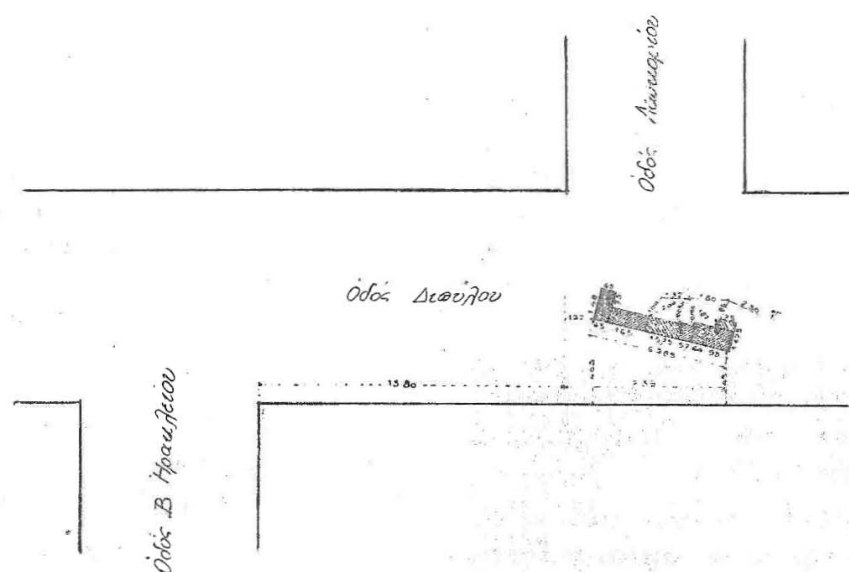
Ἀνασκαφὴ ὁδοῦ Διπύλου.

Μεταξὺ τῆς ὁδοῦ Ἀσωμάτων καὶ τῆς πλατείας τοῦ Κουμουνδούρου (πλατείας Ἐλευθερίας) ἐν τῇ ὁδῷ Διπύλου καὶ ἀπέναντι ἀκριβῶς τοῦ ἀνοίγματος τῆς ὁδοῦ Λεωκορίου γινομένης τῆς τοποθετήσεως τῶν ὑδροσωλήνων τῆς Οὐλῆν, εὐρέθησαν λείψανα τείχους ἰσχυρά, τὰ ὁποῖα ἡρευνήσαμεν ὅσον ἦτο δυνατόν ἀκριβῶς.

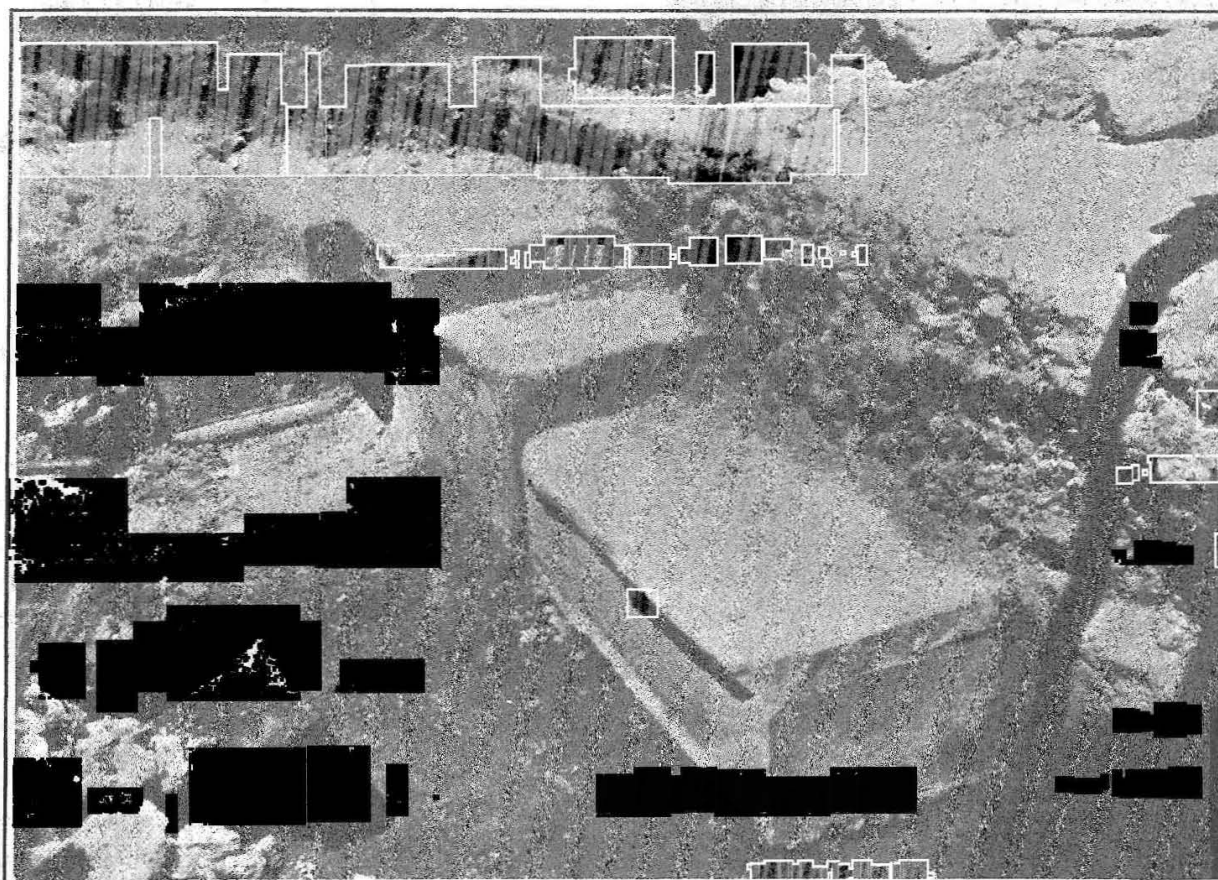
Τὸ τεῖχος τοῦτο, τὸ ὁποῖον τις βλέπει ἐν εἰκ. σχεδ. 14 καὶ τὸ ὁποῖον παρηκολουθήσαμεν μέχρι τοῦ ἀπέναντι τῆς ὁδοῦ Λεωκορίου πεζοδρομίου, προχωρεῖ ἐντὸς τῆς αὐλῆς καὶ τῆς οἰκίας τῆς κειμένης ἐν γωνίᾳ ὁδῶν Διπύλου καὶ Ἀσωμάτων. Τὸ μέρος τοῦτο τοῦ τείχους ἀναμφιδόλως ἔχει σχέσιν πρὸς τὸ ἐκ τῆς ὁδοῦ Σοφοκλέους κατερχόμενον διὰ τοῦ νέου μεγάρου τῆς Ἑθνικῆς Τραπεζῆς, διὰ τῆς γωνίας τῆς ὁδοῦ Ἀθηνᾶς καὶ Σοφοκλέους καὶ τέλος διὰ τῆς ὁδοῦ Μενάνδρου παρὰ τὸ παλαιὸν θέατρον τοῦ Μπουκουρα (ἴδε ἀνωτέρω σελ.) καὶ διὰ τῆς πλατείας τοῦ Κουμουνδούρου περατούμενον εἰς τὸ Δίπυλον.

Ἐνταῦθα ὁ Judeich γράφει ἐν τῇ τοπογραφίᾳ τῶν Ἀθηνῶν σελ. 120 ὅτι εἶχε παρατηρηθῇ ὑπ' ἄλλων λείψανον πύργου τῆς τελευταίας πρὸς τὸ Δίπυλον γραμμῆς τοῦ Θεμιστοκλείου τείχους ἐν ὁδῷ βασιλέως Ἡρακλείου (καὶ οὐχὶ Ἡρακλίδου, ὥς αὐτόθι γράφει ὁ Judeich καὶ ὥς σημειοῖ ἐν τῷ χάρτῳ αὐτοῦ). Τὸ σχέδιον ἡμῶν δίδει σαφεστέραν ἰδέαν τοῦ μέρους τούτου τοῦ τείχους. Ὁ Judeich ὀλίγα μέτρα περαιτέρω τῆς ἀνασκαφῆς ἡμῶν καὶ δὴ ἐν τῇ δυτικῇ γωνίᾳ τῶν ὁδῶν Διπύλου καὶ Βασιλέως Ἡρακλείου σημειοῖ τὴν ὑπαρξίν τῶν Θριασίων πυλῶν. Διὰ τῆς πορείας τοῦ ὕψ' ἡμῶν ἀποκαλυφθέντος ἐπεσκευασμένου τείχους ἴσως γίνῃ δυνατὴ ἡ ἀκριβεστέρα τοποθέτησις αὐτῶν (Judeich Τοπογρ. Ἀθηνῶν σελ. 129).

Τὸ διὰ τῆς ἀνασκαφῆς ἡμῶν ἀποκαλυφθὲν

Εἰκ. 14. Σχέδιον ἀνασκαφῆς ὁδοῦ Διπύλου.

Εἰκ. 15. Τράπεζαι ἐντετειχισμένοι εἰς τὸ ἀποκαλυφθὲν τμήμα τοῦ τείχους ἐν ὁδῷ Διπύλου.

μέρος τοῦ τείχους (εἰκ. 15) εἶναι ἐπισκευὴ αὐτοῦ ἢ προσθήκη ὀχυρωματικὴ ἐπὶ τοῦ παλαιοῦ τείχους γενομένη κατὰ τοὺς μ. Χ. αἰῶνας καὶ ἴσως ἀκριβέστερον κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ αὐτοκράτορος Βαλεριανοῦ (περὶ τὸ 253 μ. Χ.).

Κατὰ τοὺς χρόνους τούτους, ὥς ἀναφέρει ὁ ἱστορικὸς Ζώσιμος, ἀκμάσας κατὰ τὸ δεύτερον ἡμῖσι τῆς πέμπτης μ. Χ. ἑκατονταετηρίδος (Ζωσ. I, 29), αἱ Ἑλληνικαὶ χώραι ἔνεκα τῆς ἐπιδρομῆς τῶν Σκυθῶν καὶ ἰδίᾳ ἡ Θεσσαλονίκη διέτρεξαν τῶν μέγιστον τῶν κινδύνων . . . καὶ ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι ἐπεμελοῦντο τοῦ τείχους τὸ ὁποῖον, ἀφ' οὔτου κατεστράφη ὑπὸ τοῦ Σύλλα, οὐδεμιᾶς ἠξιώθη ὑπ' αὐτῶν φροντίδος.

Κατὰ τὴν καθ' ἡμᾶς ἐπισκευὴν αὐτὴν τοῦ τείχους ἐνετειχίσθησαν πλείστα ἀρχαῖα ἐνεπίγραφα μάρμαρα, τῶν ὁποίων ἡ χρονολογία διήκει ἀπὸ τοῦ 500 π. Χ. μέχρι τῶν Αὐτοκρατορικῶν Ρωμαϊκῶν χρόνων καὶ τὰ ὁποῖα βεβαίως ἀπεσπάρσθησαν ἐκ τοῦ πλησίον τοῦ τείχους αὐτόθι πλουσιωτάτου νεκροταφείου.

Καὶ εἰς προγενέστερα ἔτη ἐνταῦθα κατὰ τὴν περιοχὴν τῶν ὁδῶν Ἀσσωμάτων, Ψαρομηλίγγου καὶ βασιλέως Ἡρακλείου εὐρέθησαν ἀμύπολλα καὶ σπουδαῖα ἐπιτύμβια ἔργα, περὶ ὧν δύναται τις πλείστα νὰ ἴδῃ ἐν τῇ Τοπογραφίᾳ τοῦ Judeich ἐν σελ. 120 καὶ ἐξῆς καὶ ἐν ταῖς ὑποσημειώσεσιν, ὅπου ὑπάρχουσι πλήρεις αἱ παραπομπαὶ εἰς τὴν βιβλιογραφίαν αὐτῶν.

Τὰ ἐνεπίγραφα ταῦτα μάρμαρα ἀποτείχισαντες ἐκομίσαμεν εἰς τὴν ἀρχαιολογικὴν Συλλογὴν Θεσίου καὶ τούτων τὰς μὲν σπουδαιότερας ἐπιγραφὰς θέλομεν ἰδιαίτερος δημοσιεύσει βραδύτερον, τὰς δὲ ἀπλουτέρας δημοσιεύομεν κατωτέρω.

218. Τράπεζα μαρμαρίνη· μῆκος 1.59, πλάτος 0.75, ὕψος 0.60. Ἐπὶ τῆς μιᾶς στενῆς πλευρᾶς φέρει τὴν ἐπιγραφὴν

ΠΑΤΡΩΝ
ΜΕΝΝΕΟΥ
ΒΕΡΕΝΙΚΙΔΗΣ

219. Τράπεζα μαρμαρίνη· μῆκος 1.57, πλάτος 0.70, ὕψος 0.62. Ἐπὶ τῆς μιᾶς στενῆς πλευρᾶς φέρει τὴν ἐπιγραφὴν

ΓΑΙΟΣΠΟΠΠΑΙΟΣΓΑΙΟΥ
ΠΟΠΠΑΙΟΥΖΗΝΩΝΟΣ
ΥΙΟΣΑΤΤΑΛΟΣΑΦΡΟΔΙΣΕΥΣ

220. Τράπεζα μαρμαρίνη· μῆκος 1.56, πλάτος 0.76, ὕψος 0.60 1/2. Ἐπὶ τῆς μιᾶς στενῆς πλευρᾶς φέρει τὴν ἐπιγραφὴν

ΓΑΙΟΣΙΟΥΛΙΟΣ
ΓΑΙΟΥΥΙΟΣΦΛΑΜΜΑΣ
ΟΚΑΙΑΡΙΣΤΟΒΟΥΛΟΣ
ΓΑΡΓΗΤΤΙΟΣ

221. Τράπεζα μαρμαρίνη· μῆκος 1.49, πλάτος 0.64, ὕψος 0.57. Ἐπὶ τῆς μιᾶς στενῆς πλευρᾶς φέρει τὴν ἐπιγραφὴν

ΞΕΝΩΝΝΕΜΗΝΙΟΥ
ΣΙΚΕΛΟΣΑΠΟΝΕΑΙΤΟΥ

222. Τράπεζα μαρμαρίνη ἐντετειχισμένη ἀντιστρόφως, μῆκ. 1.58, πλάτ. 0.76, ὕψ. 0.61. Ἐπὶ τῆς μιᾶς στενῆς πλευρᾶς φέρει τὴν ἐπιγραφὴν

ΑΙΣΧΥΛΟΣ
ΑΠΟΛΛΟΔΩΡΟΥ
ΣΙΚΕΛΟΣΑΠΟ[Κ]ΑΛΗΣ
ΑΚΤ[Η]Σ

Ἡ Καλὴ ἀκτὶς ὑπάρχει εἰς τὴν βόρειον παραλίαν τῆς Σικελίας (Ἡρόδ. 6, 22).

223. Στήλη μαρμαρίνη ἐνεπίγραφος κεκομμένη ὀριζοντίως. Τὸ ἄνω μέρος αὐτῆς φέρει τὴν ἐπιγραφὴν

ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΗΣ
ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΕΟΥΣ
ΜΑΡΑΘΩΝΙΟΣ

Μετὰ τὴν ἐπιγραφὴν φέρει δύο ῥόδακας γλυπτούς, μεθ' οὓς τὴν ἐπιγραφὴν

ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΗΣ
ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΕΟΥΣ

Σφζόμενον ὕψος 0.79. Ἄνω πλάτος 0.60. Κάτω πλάτος 0.63 καὶ πάχος 0.20.

224. Μεγάλῃ στήλῃ μαρμαρίνη, ἥς ἐλάχιστον μέρος σώζεται ὥς καὶ ἅπαν τὸ πλουσιώτατον μέγα ἀνθέμιον αὐτῆς. Τὸ σφζόμενον ὕψος 1.15. Σφζόμενον πλάτος στήλης ἐν τῇ θέσει τῆς ἐπιγραφῆς 0.45. Εἰς τὸ ἄνω μέρος τῆς στήλης, ὑπὸ τὴν ταινίαν, ἐφ' ἧς ὑψοῦται τὸ μέγα ἀνθέμιον ὑπάρχει μόνον ἡ ἐπιγραφὴ

ΥΘΟΙΝΟΣ
ΛΟΡΙΛΑΥ

225. Μέρος ἀναγλύφου καλῆς διατηρήσεως καὶ τέχνης μετὰ τὴν παράστασιν τοῦ Βελλερεφόντου, ἀνῆκον εἰς πλευρὰν σαρκοφάγου καὶ εὐρεθὲν εἰς τὴν ὁδὸν Ἐρατοσθένους καὶ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ πλησίον τοῦ ἁγίου Σπυρίδωνος. Ἐκομίσθη εἰς τὴν Συλλογὴν τοῦ Θεσίου τῇ 6/10/26 καὶ παρεχωρήθη εἰς τὸν ἐπιμελητὴν ἀρχαιοτῆ-

των κ. Παπαδημητρίου προς μελέτην και δημοσίευσιν.

226. Μεγάλη τετραγωνος βάσις ἐξ Ἐλευσινίου μαρμάρου ἰσοπλευρος πλάτους 0.78 και ὕψους 0.30, ἐνεπιγραφος, ἐφ' ἧς διακρίνονται τὰ ἔγνη τῶν ποδῶν τοῦ ἀγάλματος, ο ἔφερεν. Εὐρέθη εἰς σκαπτικας ἐργασίας εἰς τὸ προαύλιον τοῦ 7^{ου} πεζικοῦ Συντάγματος και ἐκομίσθη ὑπ' ἐμοῦ εἰς τὸ Θησεῖον.

Τὸ μάρμαρον τοῦτο ἐχρησιμοποιήθη δις ὡς πλίνθος, ἐφ' ἧς ἐστηρίζετο ἄγαλμα ἢ ἀνδρῶς κατ' ἀρχὰς και εἶτα ἐπιτύμβιον ἀνάγλυφον, διπερικαίεται ἐκ τῶν δυο ἐπιγραφῶν, ας φέρει ἐπὶ τῶν ἀντιστοιχῶν πλευρῶν και ἀντιθέτως. Ἀρχαιότερα εἶναι ἡ πρώτη ἐπιγραφή. Βραδύτερον ἀνέτρεψαν τὴν βραδύτερον ἀνέτρεψαν τὴν βάσιν, ἐφ' ἧς ἴσκατο τὸ ἄγαλμα, τὰ ἔγνη τῶν ποδῶν τοῦ ὁποῖον σώζονται και ἐπὶ τῆς ἀντιστοίχου ἐπιφανείας ἐντὸς κοιλώματος ὑπάρχοντος ἐν τῷ μέσῳ ἐστήριξαν ἐπιτύμβιον τι ἐργον, στήλην ἢ λήκυθον ἢ τι παρόμοιον.

Ἡ πρώτη ἐπιγραφή εἶναι στοιχηδὸν (ὑψος γραμμάτων 0.028).

ΗΒΟΥΛΗΝΗΠΑΓΑΘΟΚΛΕΟΥΣΑΡΧΟΝΤΟΣΑΝΕ
ΘΗΚΕΝΤΟΙΣΔΩΔΕΚΑΘΕΟΙΣΣΤΕΦΑΝΩΘΕΙΣΑ
ΥΠΟΤΟΥΔΗΜΟΥΤΟΥΑΘΗΝΑΙΩΝΑΡΕΤΗΣΕΝΕ
ΚΑΚΑΙΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ

Ἡ δευτέρα διὰ μεγαλυτέρων γραμμάτων (ὑψ. γραμμάτων 0.034) εἶναι ἡ ἐξῆς:

ΠΥΘΟΚΡΙΤΟΣΞΕΝΟΚΛΕΟΥΣ
ΕΚΚΘΙΛΗΣΚΑΙΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣΘΕ
ΟΔΟΤΟΥΠΑΛΛΗΝΕΥΣΑΝΕΘΗ
ΚΑΝ

Ὀλίγον περαιτέρω τοῦ ὑπ' ἀριθ. 177 ἀναγλύφου εὐρέθη ἡ ωραία γυναικεία κεφαλὴ (εἰκ. 16 και 17), ἣτις μεθ' ἐνὸς βραχίονος ἐτέρου ἀγάλματος πλησίον εὐρεθέντος ἐκομίσθη ὑπ' ἐμοῦ εἰς τὸ Κεντρικὸν Μουσεῖον ὑπ' ἀριθ. Εὔρετηρ. 3663 και περὶ ἧς ἴδε ἀνωτέρω σελ. 8 - 9, ἀριθ. 17.

Εἰς τὴν ὑπ' ἀριθ. 134 Συλλογῆς Θησείου μαρμαρίνην λήκυθον δημοσιευσθεῖσαν ἐν τῷ παρρητήματι σελ. 60 τοῦ προηγουμένου δεκάτου τόμου τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Δελτίου παρελείφθη νὰ σημειωθῇ ἡ ἀνωθι τοῦ καθημένου ἐπιγραφῇ ΑΝΤΙΔΩΡΟΣ.

ΜΥΚΗΝΑΪΚΑ ΝΕΚΡΟΤΑΦΕΙΑ ΕΝ ΑΤΤΙΚῃ.

Ἐν Ἀττικῇ κατὰ τὰ τελευταῖα τρία ἔτη ἐγένοντο σποραδικαὶ πολλὰ πολλοῦ ἀρχαιολογικαὶ ἐρευναι, δοθείσης ἀφορμῆς ὑπὸ τυμβωρύχων, συλληφθέντων και ἀνακαλυφθέντων, καθ' ὃν χρόνον ἐσκαπτον κρυφίως πρὸς ἀνεύρεσιν ἀρχαίων.

Και μέχρι μὲν τοῦδε ἐσκαπτον οὗτοι εἰς θέσεις νεκροταφείων ἱστορικῶν χρόνων πρὸς ἀνεύρεσιν τάφων και ἐπιτυμβίων γλυπτῶν ἐργῶν, ἀφ' ὅτου δ' ὅμως ἡμεῖς ἀνεσκάψαμεν τάφους Μυκηναϊκοὺς εἰς Πόρτο - Ράφτη, ἡσχολήθησαν οὗτοι και εἰς ζήτησιν Μυκηναϊκῶν νεκροταφείων.

Οὕτως ἡμεῖς ἄκοντες ἐγενόμεθα διδάσκαλοι αὐτῶν, διδασθέντων τὴν μέθοδον τῆς ζητήσεως και ἐρευνῆς τῶν Μυκηναϊκῶν τάφων.

Εἰκ. 16. Ἡ κεφαλὴ ἀγάλματος ἀριστῆς διατηρήσεως
Ρωμαϊκῶν χρόνων.

Ἐπειδὴ δ' ὅμως ἡ ἔρευνα τῶν τάφων αὐτῶν ἀπῆλθε πολλὸν χρόνον, σχεδὸν πάντοτε οἱ λαθραῖοι τυμβωρύχοι συνελήφθησαν ἐγκαίρως, προτοῦ δυνηθῶσι νὰ λάβωσι τὴν λείαν αὐτῶν ἐν ᾧ τοῦναντίον παρέσχον εἰς ἡμᾶς τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἐξακολουθήσωμεν τὴν ἐρευναν αὐτὴν και νὰ περισώσωμεν ἀμύπολλα και πολλὰς σπουδαίας ἀρχαιολογικὰς τῶν χρόνων ἐκείνων εὐρήματα.

Τοιαύτας θέσεις και κατὰ τοιοῦτον τρόπον ἐσκάψαμεν κατὰ τὰ τρία τελευταῖα ἔτη εἰς Πόρτο - Ράφτη, εἰς Βουρδάτσι, εἰς Βελανιδέζαν και εἰς Πικέρμι.

Μυκηναϊκοὶ τάφοι εἰς Πόρτο - Ράφτη.

Τεσσαράκοντα μέτρα μετὰ τὸ 33^{ον} χιλιόμετρον τῆς ἀπ' Ἀθηνῶν εἰς Πόρτο - Ράφτη οδοῦ

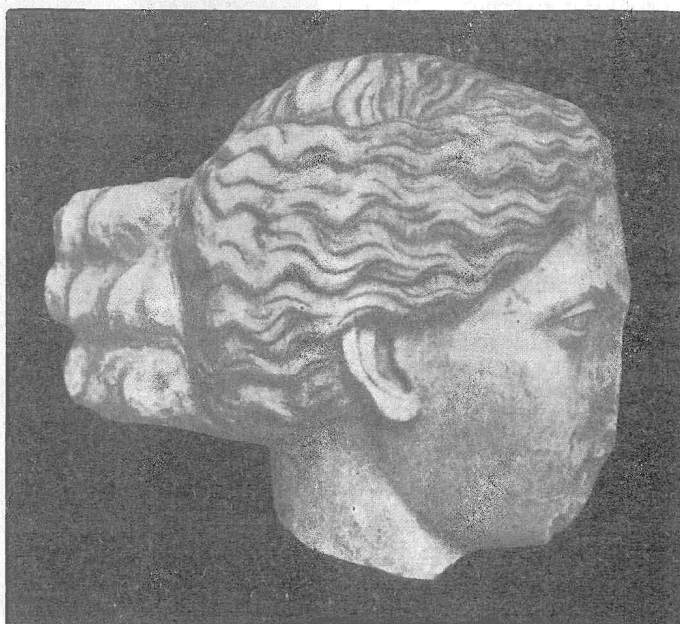

καὶ ἀριστερὰ τῷ ἔξ Ἀθηνῶν ὁδεύοντι εὐθὺς μετὰ τὴν τάφρον τῆς ὁδοῦ ὑπάρχει χθαμαλὸς γήλοφος εὐθρύπτου συστάσεως λίαν πρόσφορος εἰς τὴν κατασκευὴν λαξευτῶν τάφων. Τοιοῦτοι τάφοι εἶχον αὐτόθι ἀναφανῆ πρό πολλῶν δεκάδων ἐτῶν εἰς μικρὰς ἀπ' ἀλλήλων ἀποστάσεις, αἱ ὅσαι καὶ τὰ στόμια τῶν ὁποίων ἐν μέρει ἐκαλύφθησαν, ἐν μέρει δὲ ἔτι καὶ νῦν σώζονται.

Παρὰ τοὺς τάφους αὐτοὺς ἐρευνήσαντες ἀκριβῶς τεσσαράκοντα μέτρα μετὰ τὸ 33^{ον} χιλιόμετρον ἀνεύρομεν καὶ ἡμεῖς τάφον ἀσύλητον τοῦ

τοκόλλου εἰς τὸ Κεντρικὸν Ἀρχαιολογικὸν Μουσεῖον τῇ 9/9/27, εἶναι δὲ τὰ ἑξῆς:

- 1) Ψευδόστομον ἀμφορείδιον, ἀκέραιον, κεκοσμημένον διὰ σηπίας (εἰκ. 18).
- 2) Πέντε τυφλόστομα ἀμφορεΐδια τοῦ συνήθους τύπου.
- 3) Εἰς ὑψίπους κρατηρίσκος ἢ πίθος τρίωτος.
- 4) Μία λυχνία (;) με λαβὴν ἀναρτήσεως καὶ στόμιον ἐπίμηκες, λεπτόν.
- 5) Δύο κρατηρίσκοι δίσωτοι.
- 6) Δύο οἶνοχόαι ἀκέραιαι μόνωτοι.

Εἰκ. 17. Κεφαλὴ ἀγάλματος ἀρίστης διατηρήσεως Ρωμαϊκῶν χρόνων.

ὁποίου ὁ διάδρομος ἦτο μὲν 5.50 μ. ἀλλ' εἰσεχώρει πρὸς τὴν ὁδὸν εἰς μῆκος ἴσως ἐτέρων τοσούτων μέτρων. Τὸ πλάτος τοῦ διαδρόμου ἦτο 0.80 μ. καὶ τὸ ὕψος τῶν πλευρῶν αὐτοῦ ἔφθασε τὰ 2.50 μ.

Εἰς τὸ βάθος εὔρομεν τὴν λιθόκτιστον θυρίδα πλάτους 0.40. Ἀτυχῶς ὁ τάφος ἦτο πλήρης χώματος οὕτως ὥστε δὲν ἠδυνήθημεν νὰ μελετήσωμεν λεπτομερείας θέσεως νεκρῶν κ.λ.

Εὐρήματα ἔσχομεν ἱκανὰ εἰς ἀγγεῖα καὶ σφονδύλια. Τὰ ἀγγεῖα εἶναι σχεδὸν ἐν τῷ συνόλῳ αὐτῶν ὑστεροελλαδικὰ ἢ ὑστερομυκηναϊκὰ με γεωμετρικὴν διακόσμησιν πλὴν ἑνὸς ψευδοστόμου ἀμφορεΐδιου, φέροντος διακόσμησιν ἐπὶ τῆς κοιλίας σηπίας ἐσχηματοποιημένης μετὰ πτερυγίων ἰχθύος (εἰκ. 18).

Τὰ εὐρήματα ταῦτα πάντα κατέθεσα διὰ πρω-

- 7) Ἀμφορεὺς με δύο ἐλλειπούσας λαβὰς.
- 8) Λοπὰς βαθεῖα δίσωτος εἰς δύο τεμάχια.
- 9) Ἐν μικρὸν δίσωτον λεβήτιον.
- 10) Σκύφος δίσωτος κακῆς τέχνης με ἐρυθρωπὴν ἀλοιφήν.
- 11) Δίσωτον ἀμφορεΐδιον στενόστομον.
- 12) Μικρὰ οἶνοχὴ στρογγυλόστομος.
- 13) Πέντε μικρὰ πιθοειδῆ ἀγγεῖα δίσωτα.
- 14) Θραύσματα ἀγγείων καὶ
- 15) Δέκα καὶ ἑπτὰ σφονδύλια ἐκ στεατίτου ποικιλοχρώμου λίθου.

Μυκηναϊκοὶ τάφοι εἰς Πικέριμι.

Πλησίον τοῦ σταθμοῦ τοῦ Πικερμίου, ὅπου ὑπάρχει τὸ ἐξοχικὸν κέντρον τοῦ Χρ. Δ. Διαγελάκη, ἐν μέσῳ ἀμπέλων ἀνηκουσῶν εἰς Κων.

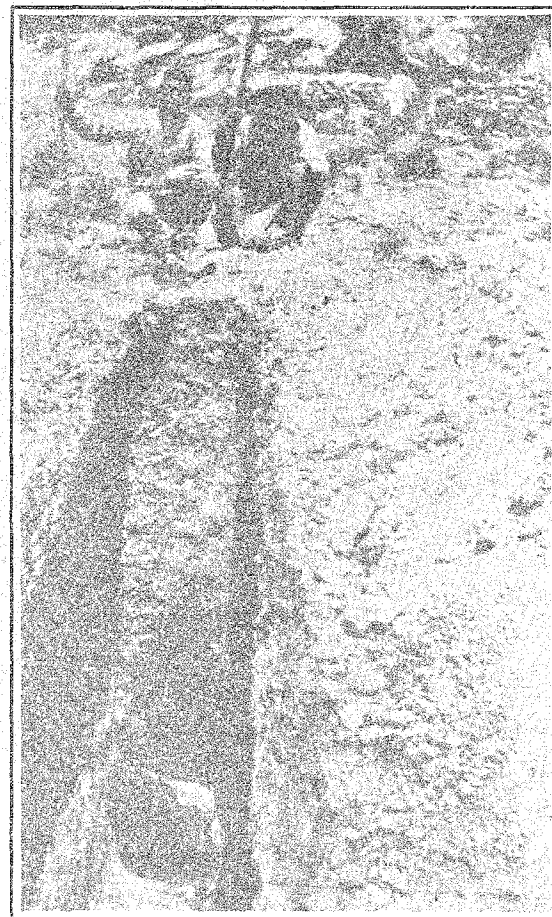
Εἰκ. 22. Μυκηναϊκὸς τάφος εἰς Βουρβάτσι Ἀττικῆς.

Εἰκ. 21. Μυκηναϊκὸς τάφος εἰς Βουρβάτσι Ἀττικῆς.

Εἰκ. 19. Ἡ θέσις Βουρβάτσι, ἐνθα αἱ ἀνασκαφαί. Εἰς τὸ βάθος ὁ λόφος.

Εἰκ. 20. Ὁ μείζων τάφος, ἐν ᾧ εὗρομεν τὰ περισσότερα εὑρήματα, ἐν οἷς καὶ τὰ ῥυτιά.

Ἐξηντάρην ὑπάρχει μικρὸς λοφίσκος, ἐξισωθεὶς σχεδὸν πρὸς τὸ ἔδαφος τῶν ἀμπέλων ὑπὸ τῆς καλλιεργείας, ἐντὸς τοῦ ὁποίου εὐρέθησαν λαξευτοὶ Μυκηναϊκοὶ τάφοι.

Εἰς τὴν τυχαίαν εὗρεσιν τοῦ πρώτου ἐξ αὐτῶν

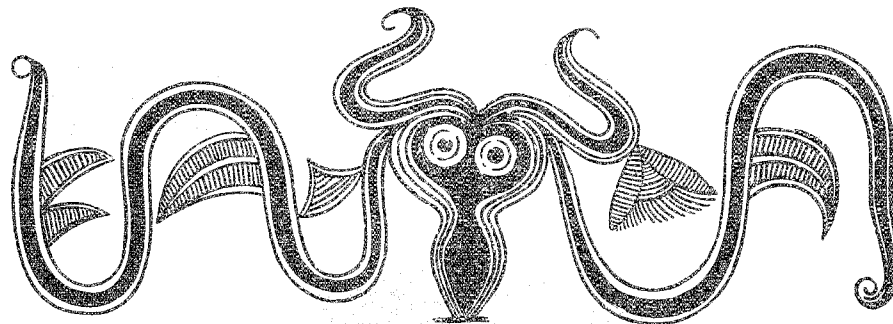
Σπένσαντες ἡμεῖς ἤρουνήσαμεν καὶ αὐτὸν καὶ ἑτέρους δύο τάφους πλησίον τοῦ πρώτου. Ἄπαντες ἦσαν βεθυθισμένοι, ὥς βεθυθισμένοι θὰ εἶναι καὶ πάντες οἱ ὑπολειπόμενοι, λόγῳ τῆς μεγάλης καὶ συνεχοῦς ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν καλλιερ-

Εἰκ. 23. Διάφορα Μυκηναϊκὰ ἀγγεῖα ἐκ τῆς θέσεως Βουρβάτσι Ἀττικῆς.

συνετέλεσεν ὁ αὐτόθι ὡς ἀνθρακοποιὸς ἐργαζόμενος Χαράλαμπος Χ. Θεοδωράτος, ὅστις πολλὰ ἔτη ἐργασθεὶς ὡς ἐργάτης εἰς τὰς ἐν Ρόδῳ ἀνασκαφὰς τῶν Ἰταλῶν εἶχε πολλὴν ἐμπειρίαν εἰς τὴν ἀνασκαφὴν ἀρχαίων τάφων.

γείας τοῦ λόφου. Οἱ τάφοι οὗτοι, τοὺς ὁποίους ἀνέφξα ἔνεκα τούτου ἐκ τῶν ἄνω, εἶχον θαλάμους περιφερεῖς, ὧν τὰ μέτρα εἶναι τὰ ἑξῆς: τοῦ πρώτου μῆκος 3.70×3.20 , τοῦ δευτέρου μῆκος 2.70×2.10 καὶ τοῦ τρίτου μῆκος 2.10×1.70 .

Εἰκ. 18. Κόσμημα Μυκηναϊκοῦ ἀγγείου ἐκ Πόρτο - Ράφτη.
Σηπία ἐσχηματοποιημένη μετὰ πτερυγίων.

Εἰκ. 24. Διάφορα Μυκηναϊκά ἀγγεῖα ἐκ τῆς θέσεως Βουρβάτσι Ἀττικῆς.

Ἐντὸς τῶν τάφων εὑρομεν ὀλίγα ἀγγεῖα τῶν ὑστεροελλαδικῶν ἢ ὑστερομυκηναϊκῶν χρόνων καὶ τινὰ σφονδύλια παραδοθέντα εἰς τὸ Κεντρικὸν Ἀρχαιολογικὸν Μουσεῖον, τὰ ὅποια εἰσέτι ἀκαθάριστα ἀπόκεινται ἐν τῇ ἀποθήκῃ τῶν εὐρημάτων τῶν ἐμῶν ἀνασκαφῶν. Σημειωτέον, ὅτι

πρώτην φορὰν ἐγένετο αὐτόθι ἔρευνα ὑφ' ἡμῶν, ἀφορμῆς δοθείσης ὑπὸ λαθραίων τυμβωρύχων. Εἰς τὴν περιφέρειαν τῆς Βαλανιδέζας πρὸς βορρᾶν τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Σωτῆρος ὑψοῦται εὐρύς καὶ μέγας λόφος κατάφυτος ὑπὸ ὑψηλοτάτων πευκῶν, ὅπερ συνετέλεσε μέχρι σήμερον

Εἰκ. 25. Διάφορα Μυκηναϊκὰ ἀγγεῖα ἐκ τῆς θέσεως Βουρβάτσι Ἀττικῆς.

ἀπέναντι τῶν ἀμπέλων, ἐν αἷς οἱ τάφοι, ὑπάρχει ὑπάρχει ὑψηλὸς λόφος ἑτοῦζι ὀνομαζόμενος, χρήζων ἐρεῦνης ὥς περισφύζων ἱχνη ἀρχαίας τειχοδομίας.

Μυκηναϊκοὶ τάφοι εἰς Βελανιδέζαν.

Ἡ Βελανιδέζα καὶ ἄλλοτε παρέσχεν ἀφορμὴν εἰς τὴν Ἀρχαιολογικὴν ὑπηρεσίαν πρὸς ἔρευναν τάφων καὶ δὴ τύμβων ἱστορικῶν χρόνων (ὑπὸ Βαλερίου Στάη ἴδε Ἀρχαιολογικὸν Δελτίον τοῦ 1890 σελ. 16). Διὰ Μυκηναϊκοὺς τάφους ὅμως

ὥστε ὁ λόφος νὰ μείνῃ ἀνενόχλητος καὶ ἀνερευνήτος.

Ἡμεῖς ἐρευνήσαντες τὸν λόφον ἠνοίξαμεν πέντε μόνον λαξευτοὺς τάφους πλησίον τῶν ἄλλων, τοὺς ὁποίους οἱ τυμβωρύχοι εἶχον ἀνοίξει. Οἱ πέντε οὗτοι τάφοι εἶχον τὰς ἐξῆς διαστάσεις 1.90×1.10 , 3.20×2.10 , $3 \mu. \times 1.80$, 2.90×1.70 , καὶ $2 \mu. \times 1.20$. Παρατηρήσεις δὲν ἠδυνήθημεν νὰ κάμωμεν ἄλλας, διότι κατὰ σύμπτωσιν πάντες ἦσαν πλήρεις χώματος.

Ἐν αὐτοῖς εὑρομεν καὶ πάλιν τὰ συνήθη ἀγγεῖα καὶ εὐρήματα τῶν ὑστέρων Μυκηναϊκῶν

χρόνων, τὰ ὅποια κατεθέσαμεν εἰς τὸ Κεντρικόν Ἀρχαιολογικόν Μουσεῖον.

Συγχρόνως ἐπιστοποιήσαμεν τὴν ὑπαρξίν τριῶν ἐπαλλήλων σειρῶν λαξευτῶν τάφων ἐπὶ τῶν πλευρῶν τοῦ λόφου.

Ὑπολείπεται αὐτόθι πολλὴ ἐργασία πρὸς ἐρευναν τῶν ἐπὶ τοῦ λόφου ὑπολειπομένων ἀφθόνων εἰσέτι, κατὰ τὴν κρίσιν ἡμῶν, τάφων.

Μυκηναϊκοὶ τάφοι εἰς Βουρβάτσι.

Εἰς ἀπόστασιν μιᾶς ὥρας ἀπὸ τοῦ χωρίου Κορωπίου καὶ εἰς τὸ μέσον περιῖπου τῆς ἀπὸ Κορωπίου εἰς Βάρην ὁδοῦ ἐπὶ τοῦ πρηνοῦς χθαμαλοῦ λόφου ἐκτείνεται μέγιστον εἰς ἑκτασιν νεκροταφεῖον ἐκ λαξευτῶν τάφων, διὰ τοῦ ὁποίου διέρχεται ἡ ὁδὸς τέμνουσα αὐτό. Καταλαμβάνει δὲ ἐξ ὁλοκλήρου ἀγρούς, ἀνήκοντας εἰς τοὺς κατοίκους τοῦ Κορωπίου κ. κ. Πρόφην καὶ Ντούνην καὶ ἄλλους. Ἀπέναντι τῆς κλιτύος τοῦ λόφου, ἐν ᾧ τὸ νεκροταφεῖον καὶ εἰς μικρὰν ἀπόστασιν, ὑψοῦται λόφος διασώζων ἱγνὴ ἀκροπόλεως καὶ ἐπὶ τῶν πλευρῶν αὐτοῦ λείψανα κτισμάτων. Ὁ λόφος οὗτος χρήζει πλείονος συστηματικῆς ἐρεύνης (εἰκ. 19).

Ἐκ τῆς βυθίσεως ἑνὸς τάφου, ἄνωθι τοῦ ὁποίου διήρχετο ἡ ὁδός, λαβόντες ἀφορμὴν οἱ τυμβωρύχοι ἤρχισαν ἐρευνόντες αὐτὸν ἄνωθεν εἰσελθόντες καὶ ἀνασκάπτοντες πρὸς ἀνεύρεσιν καὶ ἄλλων. Εὐτυχῶς ἐγκαίρως προλαβόντες ἐξηκολούθησαμεν ἡμεῖς τὴν ἐρευναν αὐτῶν.

Τινὲς τῶν τάφων εἶχον μακροὺς διαδρόμους καὶ ἱκανῶς ἐπικλινεῖς, ὥστε ἡ λιθόκτιστος θυρὶς αὐτῶν ἔκειτο εἰς ἱκανὸν βάθος (εἰκ. 20). Οἱ πλεῖστοι τῶν τάφων, καίπερ ἀσύλητοι, ἦσαν πλήρεις χώματος καὶ τινες ἐξ αὐτῶν βεθυθισμένοι.

Πλὴν τῆς ἐρεύνης τῶν ὑπὸ τῶν τυμβωρύχων ἀνοιχθέντων τάφων, ἡμεῖς ἠνοιξάμεν ἑτέρους ἐπτὰ (εἰκ. 21 καὶ 22), ἐκ τῆς ἐξετάσεως τῶν ὁποίων ἀπεκομίσσαμεν ἀξιόλογον ἀρχαιολογικὴν λείαν. Αἱ διαστάσεις τῶν τάφων αὐτῶν ἦσαν 3.30×2.70 , 4.10×3.30 , 3.10×2.60 , 2.70×2.40 , 2.85×2.80 , 2.80×2.30 καὶ 3.10×2.50 .

Τὰ εὐρήματα τῶν τάφων αὐτῶν, ἀνερχόμενα εἰς ἑκατοντάδας ἀγγείων σχεδὸν ἀκεραίων καὶ ἀρίστης διατηρήσεως, παρεδόθησαν εἰς τὸ Κεντρικόν Ἀρχαιολογικόν Μουσεῖον καὶ καθαρισθέντα ἀπόκεινται εἰς τὰς ἀποθήκας αὐτοῦ.

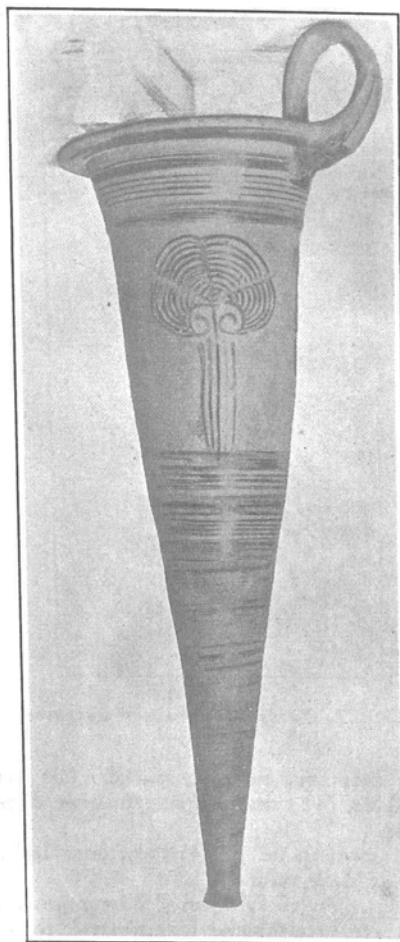
Πάντα σχεδὸν ἀνήκουσιν εἰς τὴν ὑστεροελλαδικὴν ἢ ὑστερομυκηναϊκὴν ἐποχὴν καὶ εἶναι ἐν γενικωτάτῃ κατὰ εἶδη ἐπιγραφῇ τὰ ἐξῆς.

Πληθὺς ὑψιπῶδων κυλίκων τριώτων ἢ διώτων ποικίλου πηλοῦ καὶ ποικίλων κοσμημάτων (εἰκόνες 23, 24 καὶ 25).

Οἶνοχοαὶ μικραὶ καὶ μεγάλαι μετὰ στενῆς ἐξέχουσης ἐκροῆς καὶ λαβῆς ἀναρτήσεως (εἰκ. 24).

Οἶνοχοαὶ πολλαὶ καὶ μεγάλαι μετὰ ποικίλης διακοσμῆσεως καὶ τινες ἐξ αὐτῶν μετὰ ῥαμφειδοῦς στομίου (εἰκόνες 23 καὶ 24).

Τρία ῥυτά, ὧν τὸ ἐν μετὰ γεωμετρικῆς δια-

Εἰκ. 26. Ρυτόν Μυκηναϊκὸν ἀκέραιον.

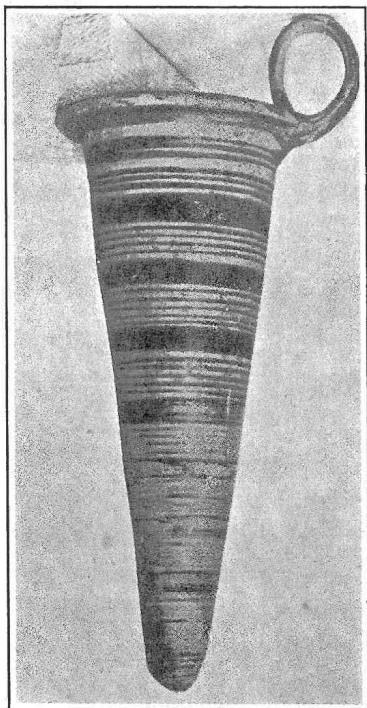
κοσμῆσεως, διηρημένον εἰς ζώνας συμμετρικὰς πεπληρωμένας διὰ λεπτῶν γραμμῶν ἐρυθροπῇ ἀλοιφῇ (εἰκ. 27) καὶ τὸ ἕτερον πρασινοφαίου πηλοῦ με γεωμετρικὰς ὁμοίας διακοσμήσεις καὶ με παράστασιν ἐπὶ τοῦ πλατυτέρου μέρους τῆς κοιλίας ἐσχηματοποιημένου δένδρου ἢ ζώου τοῦ βασιλείου τῆς θαλάσσης (εἰκ. 26).

Μέγας ἀριθμὸς διώτων καὶ μονώτων κυπέλων (εἰκ. 24).

Μέγας ἀριθμὸς τριώτων κρατηρίσκων ἢ πίθων ὠχροπρασίνου ὥς ἐπὶ τὸ πλεῖστον πηλοῦ.

Μέγας ἀριθμὸς τυφλοστόμων ἀμφορειδίων (εἰκ. 25).

Δύο δίωτα καὶ στενόστομα γαστρῶδη μικρὰ ἄγγεϊα ἀρίστης διατηρήσεως, ἐρυθρωποῦ πηλοῦ,

Εἰκ. 27. Ρυτὸν Μυκηναϊκὸν ἀκέραιον.

μὲ συγκεντρικοὺς κύκλους ἐπὶ τῶν δύο ὄψεων τῆς κοιλίας, ὄντα ἀπομιμήσεις ξυλίνων ἄγγείων (τσότρες).

Ἀρύττειναι ἀπλαῖ μὲ ταινιοσχῆμους λαβάς.

Ἀσκοειδῆ ἄγγεϊα.

Ποτήρια, ὧν τὸ ἐν ἀρίστης διατηρήσεως (εἰκ. 24), πλατέα, στενούμενα μικρὸν κατὰ τὸ μέσον καὶ πάλιν εὐρυνόμενα μέχρι τοῦ πυθμένος, μὲ ἐν οὓς εἰς τὸ μέσον (εἰκόνες 23 καὶ 24). Ὅμοιον εὑρέθη ἐκ μετάλλου ἐν Μιδέα Ἀργους ἐκτεθει-

μένον νῦν ἐν τῇ Μυκηναϊκῇ αἰθούσῃ τοῦ Κεντρικοῦ Μουσείου.

Μεγάλοι κρατήρες ἢ πίθοι δίωτοι μετὰ πλουσίας καὶ ποικίλης διακοσμήσεως.

Μέγας κρατὴρ τριώτος μετὰ ἐξεχούσης μικρὸν ἀνοικτῆς ἐκροῆς καὶ τριῶν ποδῶν, ἐφ' ὧν στηρίζεται.

Οἰνοχόη ἀκεραία, ἀρίστης διατηρήσεως, μόνωτος μὲ δύο μικρότερα ὠτα ἐπὶ τῆς κοιλίας, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὑπάρχουσιν ἀνὰ τέσσαρες ἀνάγλυπτοι μικραὶ ἀσπίδες. Πηλὸς ὠχροκίτρινος μετὰ ἐρυθρωπῆς ἀλοιφῆς. Εἶναι ἄγγεϊον ὠραῖον καὶ σπάνιον. Φέρει ὁπὴν ἐπὶ τῆς βάσεως.

Ὁραιότατον καλαθοειδὲς ἄγγεϊον μετὰ μεγάλης λαβῆς ἀναρτήσεως, πλατέος στομίου καὶ πλατείας κοιλίας μικρὸν κατὰ μικρὸν ἐλαττωμένης καὶ ἀποληγοῦσης εἰς μικρὰν στρογγύλην βάσιν, φέρουσιν ὁπὴν. Ὅλον τὸ ἄγγεϊον διαίρεται εἰς συμμετρικὰς ζώνας ἐρυθρωπῶ βερνίκιῳ, πεπληρωμένας διὰ λεπτοτέρων κυκλικῶν γραμμῶν.

Ἰκανὰ πτηνόσχημα ἄγγεϊα ἐπιμήκη.

Κύπελλα μικρὰ ὠραιότατα μόνωτα μετὰ μικρὸν ἐξεχούσης ἀνοικτῆς ἐκροῆς.

Εἰδῶλια πῆλινα τῶν συνήθων.

Πῆλινα ζωάρια.

Λύχνος κυκλικὸς ἀκέραιος ὠχροφαίου πηλοῦ μετὰ λαβῆς καὶ στομίου ἐξέχοντος μικρὸν πρὸς τὰ ἄνω.

Πινάκιον μετὰ συγκεντρικῶν κύκλων ἔνδον (εἰκ. 24).

Οἰνοχόαι τινὲς ἀκέραιαι καὶ ἀρίστης διατηρήσεως, μόνωτοι, φέρουσι γραπτῶς δεδηλωμένας καμπύλας ἢ ἑλικοειδεῖς ταινίας, στενὰς εἰς τὰ ἄκρα καὶ εὐρυνόμενας εἰς τὸ μέσον, αἱ ὁποῖαι διήκουσιν ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ μέχρι τῆς βάσεως τοῦ ἄγγείου καὶ παρέχουσιν οὕτω ἐπιμηκεστέραν τὴν ὄψιν τοῦ ἄγγείου.

Τὰ ἄνω οὕτως ἀδρομερῶς καὶ κατὰ εἶδη περιγραφέντα ἄγγεϊα εἶναι τοσαῦτα, ὥστε μετὰ τῶν ἄγγείων τοῦ Πόρτο - Ράφτη, τοῦ Πικερμίου καὶ τῆς Βελανιδέζας ἀποτελοῦσι πλουσιωτάτην καὶ ποικιλοτάτην τὴν Συλλογὴν τῶν Μυκηναϊκῶν ἄγγείων τῆς Ἀττικῆς.

Ν. ΚΥΠΑΡΙΣΣΗΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ, ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ "ΕΣΤΙΑ", 443Ι

Τιμὴ ἐκάστου τόμου τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Δελτίου
μετὰ τοῦ Παραρτήματος δραχμαὶ 250.

Ἐν Ἀθήναις, Τυπογραφεῖον «Ἑστία» —.4431.